รายงานฉบับสมบูรณ์

Final Report

โครงการศึกษาวิจัย เพื่อจัดทำดัชนีชี้วัดภาวะเศรษฐกิจและสังคม โดยใช้หลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง

สิงหาคม 2550

โดย คณะทำงานวิชาการ สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report)
โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำดัชนีชี้วัดภาวะเศรษฐกิจและสังคม
โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เสนอต่อ

สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ดำเนินการโดย

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

สนับสนุนการจัดทำ E-Book โดย โครงการ Open School Thailand

เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามนำไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

กิตติกรรมประกาศ

รายงานฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยการสนับสนุนจากสำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คณะผู้วิจัยขอขอบคุณนางสาวพรรณราย ขันธกิจ เลขาธิการสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รศ.ดร.วรพล โสคติยานุรักษ์ รองประธานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คนที่ 2 นายวรพงษ์ รวิรัฐ ประธานคณะทำงานวิชาการ อาจารย์สมพร เทพสิทธา สมาชิกคณะทำงานวิชาการ นพ.ประวิทย์ ลี่สถาพรวงษา สมาชิกคณะทำงานวิชาการ นายกฤษณ์สัมพันธ์ เมนะสูต ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ นางสาวณัฐนันท์ พงษ์มงคลสาม เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 8 ว นายทนง ตั่นไพบูลย์ เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 8 ว และว่าที่ร้อยโทอัครินทร์ วงศ์ธีรญาณเดช เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 6 ว

งานวิจัยครั้งนี้ไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ถ้าปราศจากความอนุเคราะห์ข้อมูลจาก นายสนิท สายรอคำ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำเกี๋ยน นายชูศิลป์ สารรัตนะ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำเกี๋ยน นายสฤทฎิ์ สุฤทธิ์ หัวหน้าสถานีอนามัยตำบลน้ำเกี๋ยน นายวุฒิไกร กุลกัลชัย ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำเกี๋ยน นางสาวศิขรินทร์ สายทน เจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ นายขวัญแก้ว วัชโรทัย ผู้อำนวยการโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา นายสมพร ทองกัลยา เจ้าหน้าที่บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) พระครูประโชติธรรมาภิรมย์ เจ้าอาวาสวัดวังศิลาธรรมาราม นางสาวกัญญา ดุชิตา จากกลุ่มชุมชนพวา นายปัญญา ปุลิเวคินทร์ หัวหน้าศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ นายสมโชค บุญเพ็ชร กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคีรีวง นายสุจินต์ เนาว์สุวรรณ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคีรีวง นางอารี ขุนทน ประธานกลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง นายวีระ เขนย ประธานกลุ่มผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวบ้านคีรีวง นายขจร ทิพาพงศ์ กรรมการบริหารศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม้เรียง นางสาวหนึ่งฟ้า นาวาบุญนิยม ผู้แทนชุมชนฝึกฝนเศรษฐกิจพอเพียง มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และสมณะเดินดิน ติกขวโร จากหมู่บ้านราชธานีอโศก

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณอาจารย์ปัณฑา ลาภชุ่มศรี อาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา นางสาวจินตนา จันสน เจ้าหน้าที่สถาบันไทยพัฒน์ นางเพลินใจ ชาญเสนาะ ผู้ประสานงานโครงการ สมาคมหยาดฝน ดร.สุธิดา แจ่มใส รองคณบดีฝ่ายกิจการพิเศษ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ดร.จิรวัฒน์ เวชแพศย์ ผู้ประสานงานสาขาวิชาเศรษฐกิจพอเพียง (วิชาการ) มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ดร.สุขวิทย์ โสภาพล ผู้ประสานงานสาขาวิชาพัฒนบูรณการศาสตร์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และอาจารย์ธรรมวิมล สุขเสริม ผู้ประสานงานสาขาวิชาเศรษฐกิจพอเพียง (บริหาร) มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ที่ได้ช่วยอำนวยความสะดวกในการเข้าร่วมและประสานงานกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group)

การศึกษานี้ได้รับความรู้และคำแนะนำที่เป็นประโยชน์จากท่านผู้วิจารณ์เหล่านี้ ประกอบด้วย ดร.กอบศักดิ์ ภูตระกูล ศ.ดร.อมรา พงศาพิชญ์ รศ.สุริชัย หวันแก้ว ผศ.ดร.ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และว่าที่ร้อยตรีสุรพล ดวงแข ซึ่งได้ให้ความเห็นที่เป็นประโยชน์กับงานวิจัยนี้เป็นอย่างมาก

ท้ายที่สุดคณะผู้วิจัยขอขอบคุณนางสาวณัชฎา อินทรสุวรรณ ที่ได้รวบรวมข้อมูลตัวชี้วัด นางสาวกรรณิการ์ บุญหนุน และนายสุระชัย มาลีแย้ม เจ้าหน้าที่ประจำโครงการฯ ที่ได้ช่วยจัดพิมพ์และจัดทำรูปเล่มงานวิจัยนี้ จนบรรลุผลสมบูรณ์เป็นอย่างดี

คณะผู้วิจัย

สิงหาคม 2550

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้เป็นความพยายามครั้งแรกในประเทศไทยที่จะจัดทำดัชนีเพื่อวัดการพัฒนาไปสู่ความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของประเทศ เป็นการสะท้อนนโยบายในการบริหารประเทศของรัฐบาล โดยใช้ปี พ.ศ. 2548 เป็นปีแรกที่จะมีการประเมินผล สิ่งที่คาดหวังก็คือเพื่อจะให้รัฐบาลที่จะเกิดขึ้นในอนาคนจะต้องพัฒนาประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป และเพื่อที่จะให้มั่นใจได้ว่าดัชนีทุกตัวสามารถนำไปใช้วัดได้ภายใต้เวลาและงบประมาณที่จำกัด ตัวเลขที่จะนำมาทำเป็นดัชนีจะนำมาจากแหล่งทุติยภูมิเท่านั้น

ได้มีการแบ่งดัชนีออกเป็นเจ็ดมิติประกอบด้วย มิติเศรษฐกิจ จริยธรรมและวัฒนธรรม สังคม การศึกษา การบริหารจัดการภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตัวเลขที่นำมาใช้ในการคำนวณใช้ตัวเลขระหว่างปี พ.ศ. 2544-2548 ตัวเลขแต่ละชุดประกอบด้วยค่าที่สังเกตได้ 5 ค่า มีเหตุผลอย่างน้อยสองประการที่จะใช้ตัวเลขในช่วงระยะเวลาดังกล่าว และไม่ใช้ตัวเลขก่อนหน้านั้น (พ.ศ. 2540-2543) ประการแรก เนื่องจากตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540-2543 คนเป็นจำนวนมากยังไม่เข้าใจความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงดีพอและไม่ทราบว่าจะประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างไร ประการที่สอง ระหว่างปี พ.ศ. 2540-2543 เป็นช่วงที่ประเทศยังมีปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจค่อนข้างหนักหน่วง จึงเป็นช่วงเวลาที่มีลักษณะพิเศษไม่สามารถใช้อธิบายกรณีปกติได้

ในการกำหนดดัชนีชี้วัดในแต่ละมิติได้ใช้กรอบเศรษฐกิจพอเพียงที่นำมาอธิบายในลักษณะการวิเคราะห์เชิงระบบ ซึ่งประกอบด้วย **ความรู้และคุณธรรม** ในฐานะที่เป็นปัจจัยนำเข้า ขณะที่**ความมีเหตุผล ความพอประมาณ การมีภูมิคุ้มกัน** มีฐานะเป็นกระบวนการของเศรษฐกิจพอเพียง ผลผลิตก็คือ**ความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม** อย่าง**มั่นคงและยั่งยืน** ผลลัพธ์ก็คือ**ความสุข**ของหน่วยวิเคราะห์ที่นำเอาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นวิถีชีวิตและผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในที่สุด (Impact) ก็คือ **ประโยชน์สุข**ของทุกคนในสังคม

ก่อนที่จะมีการพัฒนาดัชนีชี้วัด ได้มีการสำรวจความรู้ในการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ของกลุ่มต่างๆ ในสังคม เริ่มจากระดับประเทศที่มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตั้งแต่ฉบับที่ 8-10 (พ.ศ. 2540-2554) ที่ใช้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นวิสัยทัศน์ในการวางแผนดังกล่าว เป็นที่น่าเสียดายว่ารัฐบาลกลับเป็นฝ่ายที่ค่อนข้างจะเชื่องช้าในการนำเอาไปประยุกต์ รัฐบาลชวน (พ.ศ. 2540-2544) ในช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจจำเป็นต้องบริหารประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากมีงบประมาณค่อนข้างจะจำกัดมาก รัฐบาลชวนใช้เวลาเกือบทั้งหมดเพื่อแก้ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจโดยไม่มีโอกาสที่จะจัดทำโครงการที่ส่งเสริมความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงมากนัก รัฐบาลทักษิณ (1) (พ.ศ. 2544-2547) มีโอกาสดีกว่ามากเพราะเป็นช่วงของการฟื้นตัวจากวิกฤตเศรษฐกิจ อีกทั้งรัฐบาลได้ประกาศว่าจะบริหารประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจ

พอเพียง แต่ในความเป็นจริงกลับเสนอนโยบายประชานิยมซึ่งมีผลในการสวนทางกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสิ้นเชิง มีเพียงรัฐบาลสุรยุทธ์ (พ.ศ. 2548 ถึงปัจจุบัน) ที่ประกาศว่าจะใช้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นนโยบายหลักในการพัฒนาประเทศ อีกทั้งยังไม่เคยดำเนินการใดๆ ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งกับแนวทางพัฒนาในทิศทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างชัดเจนแต่อย่างใด

ส่วนหน่วยงานต่างๆ ของรัฐได้มีการนำเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในฐานะที่เป็นนโยบายของกระทรวงอยู่บ้างในช่วงรัฐบาลชวน มีจำนวนกระทรวงเพิ่มขึ้นที่ดำเนินนโยบายพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้นในรัฐบาลทักษิณ เนื่องจากรัฐบาลได้ประกาศเป็นนโยบายในการบริหารประเทศแต่ไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างจริงใจจากรัฐบาล ภายใต้รัฐบาลสุรยุทธ์ หน่วยงานเหล่านี้ได้เพิ่มโครงการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลโดยตรง

ในกรณีของธุรกิจเอกชนมีแนวโน้มที่จะนำเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เพิ่มขึ้น ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งที่มีการนำมาใช้น้อยมากก็คือองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้เพราะถ้ามีการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงจริงก็จะเป็นการขัดผลประโยชน์ส่วนตัวและของกลุ่มผู้บริหาร ในขณะที่ภาคประชาชนและองค์กรประชาชนก็มีการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในลักษณะกระจัดกระจายทั่วประเทศทั้งในเมืองและชนบท แต่ผลจะปรากฏเด่นชัดมากกว่าในชนบท ส่วนท้องถิ่นในชุมชนใดมีความเข้มแข็งก็สามารถทำให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นนำเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นนโยบายในการบริหารท้องถิ่นบ้างแล้ว พร้อมกับมีแนวการเมืองท้องถิ่นแบบสมานฉันท์

ในการพัฒนาและคัดเลือกดัชนีในมิติต่างๆ ได้มีการทดสอบดัชนีแต่ละตัวเพื่อให้แน่ใจว่าดัชนีแต่ละตัวมีความเป็นอิสระต่อกัน หลังจากนั้นจะรวมกันเข้าไว้ตามดัชนีหมวดต่างๆ เมื่อได้ ค่าดัชนีแต่ละหมวดแล้วก็จะนำมาคำนวณหาค่าดัชนีในแต่ละมิติ ผลในที่สุดปรากฏดังนี้

มิติ	คะแนน	น้ำหนัก	คะแนนรวม ภายหลังการถ่วงน้ำหนัก
เศรษฐกิจ	1.84	0.3	.552
จริยธรรมและวัฒนธรรม	2.02	0.1	.200
สังคม	2.52	0.1	.252
การศึกษา	2.38	0.1	.238
การบริหารจัดการภาครัฐ	2.00	0.15	.300
การบริหารจัดการภาคธุรกิจเอกชน	2.88	0.05	.144
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	2.00	0.1	.200
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	1.72	0.1	.172
รวม		**1.00**	**2.060**

คะแนน 2.00 คือ ค่าเฉลี่ย ซึ่งหมายความว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากค่าเฉลี่ยในช่วงปี พ.ศ. 2544-2548 ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า ผลของดัชนีรวมในปี พ.ศ. 2548 *ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญจากค่าเฉลี่ยระหว่างปี พ.ศ. 2544-2548*

อย่างไรก็ตามปรากฏว่ามีผลของดัชนีที่ดีขึ้นในกรณีของมิติการบริหารจัดการของภาคธุรกิจเอกชน มิติทางสังคม และการศึกษา ซึ่งมีคะแนนเท่ากับ 2.88, 2.52 และ 2.38 ตามลำดับ แต่ถ้าพิจารณาประเด็นปัญหาในมิติต่างๆ จะมีผลดังนี้

มิติเศรษฐกิจ	**คะแนน**
1. การกระจายรายได้	1.0
2. การใช้จ่ายเพื่อการบริโภค/รายได้เพื่อการใช้จ่ายจริง	1.0
3. อัตราการเปิดประเทศ	1.0
4. มูลค่าปัจจัยการผลิตที่นำเข้าจากต่างประเทศ (ปุ๋ย)/GDP สาขาเกษตร	1.0
มิติจริยธรรมและวัฒนธรรม	
1. คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน	0.0
2. อัตราการตายจากอุบัติเหตุและเป็นพิษ	1.0
3. อายุขัยโดยเฉลี่ยของประชากร	1.0
4. จำนวนการหย่าร้างต่อคู่สมรส 1,000 คู่	1.0
5. จำนวนเด็กที่ถูกทอดทิ้งต่อประชากรเด็กแสนคน	1.0
มิติการศึกษา	
1. อัตราการศึกษาต่อของนักเรียนมัธยมศึกษา	1.0
2. จำนวนเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาต่อประชากรวัยเรียน	1.0
มิติการบริหารจัดการภาครัฐ	
1. ความโปร่งใสในการบริหารจัดการของภาครัฐ	1.0
มิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	
1. การพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระยะยาว	1.0
มิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	
1. คุณภาพทรัพยากร (แหล่งน้ำ)	1.0
2. ปริมาณทรัพยากร (พื้นที่ป่า)	1.0

ดัชนีเหล่านี้อาจอธิบายได้ว่าเป็นผลมากจากปัญหาความไม่โปร่งใสของภาครัฐ ซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังมานานแล้ว ปัญหาดังกล่าวนำไปสู่การกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งมีผลกระทบถึงการบริโภคมากเกินไปของผู้ที่มีรายได้น้อย (เนื่องจากมีรายได้ไม่พอ) มีการออมในประเทศไม่พอเพียงต้องอาศัยเงินลงทุนจากต่างประเทศ ขณะเดียวกันการที่มีผู้มีรายได้น้อยจำนวนมากทำให้ประเทศต้องหารายได้จากการส่งออกเป็นสำคัญก่อให้เกิดมีอัตราการเปิดประเทศค่อนข้างจะสูงเป็นปัญหาต่อการมีภูมิคุ้มกันต่ำ การที่มีการกระจายรายได้อย่างไม่เป็นธรรมทำให้มีผลกระทบต่อมาตรฐานทางจริยธรรมในปี พ.ศ. 2548 ส่วนหนึ่งเป็นผลต่อเนื่องจากการดำเนินงานของรัฐบาลทักษิณ (1) (พ.ศ. 2544-2547) ที่เน้นการบริหารจัดการโดยเอาเงินเป็นตัวตั้ง เน้นโครงการประชานิยม เน้นการกระตุ้นเศรษฐกิจโดยการเพิ่มการบริโภคมากกว่าการเพิ่มขีดความสามารถในการผลิต ผลที่ตามมาคือการที่ประชาชนเป็นหนี้สินเพิ่มขึ้นและมีความเสื่อมโทรมทางจริยธรรมตามมา สะท้อนจากดัชนีที่เสื่อมถอยทางจริยธรรมและวัฒนธรรมในปี พ.ศ. 2548 ดังที่ได้แสดงมาแล้ว ซึ่งสะท้อนจากปัญหาต่างๆ ที่ได้แสดงไว้แล้วรวมทั้งปัญหาการหย่าร้างที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากมีความกดดันทางเศรษฐกิจและสังคมเพิ่มมากขึ้นเป็นสาเหตุให้เด็กที่ถูกทอดทิ้งมีสัดส่วนเพิ่มมากขึ้น เมื่อบิดามารดามีฐานะยากจนครอบครัวแตกแยก อัตราการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาจึงลดลง เด็กที่ด้อยโอกาสมีสัดส่วนสูงเพิ่มขึ้น เมื่อเด็กในชนบทเป็นจำนวนมากขาดการศึกษาหรือไม่มีโอกาสจะศึกษาได้สูงก็ทำให้จำนวนผู้ที่มีการศึกษาที่จะพัฒนาศักยภาพและเทคโนโลยีได้มีไม่มากเท่าที่ควร มีผลต่อความสามารถในการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระยะยาว การกระจายรายได้อย่างไม่เป็นธรรมมีผลทำให้พื้นที่ป่ามีจำนวนลดลง และเมื่อพื้นที่ป่าลดลงประกอบกับมีประชากรเพิ่มขึ้นมีการใช้สารเคมีเพิ่มขึ้นคุณภาพน้ำจึงเลวลง

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าปัญหาความไม่โปร่งใสของภาครัฐประกอบกับการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรมมีผลกระทบต่อปัจจัยต่างๆ เป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามปัญหาดังกล่าวนั้นไม่ง่ายที่จะแก้ไขเนื่องจากเป็นปัญหาที่เรื้อรังมานาน อย่างไรก็ตามจะต้องพยายามทุกวิถีทางที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวทั้งสองปัญหาพร้อมกันโดยทางอ้อมแต่มีเป้าหมายที่จะบรรเทาปัญหาทั้งสองลงได้ในที่สุด วิธีการที่สำคัญที่สุดคือการเพิ่มอำนาจให้ภาคประชาชนในการตรวจสอบและประเมินการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาลอย่างสม่ำเสมอ มาตรการใดๆ ที่จะช่วยให้ประชาชนมีอำนาจเพิ่มมากขึ้นล้วนเป็นมาตรการที่มีความจำเป็นที่จะต้องนำมาใช้

Executive Summary

This study is a pioneer attempt at constructing the set of indicators based on the Philosophy of Sufficiency Economy in order to evaluate the macro-performance of the Thai government starting from 2005. The main purpose is to ensure that the government in the future will continue its policy in the direction to enhance Sufficiency Economy further. In order to ensure such outcome, the indicators are developed from existing sets of quantitative data. Given both budget and time constraints, they will be drown from quantitative sets of data from secondary sources only.

Indicators are classified into seven dimensions consisting of economic, ethical and cultural, social, educational, public and private business management, science and technology and resource and environmental dimensions. Data used for the calculation are between 2001 to 2005. Each set of data will contain 5 observations. There are at least two reasons explaining why data during 1997 to 2000 are not used for the calculation of the indicators. The first one is that until 2000 not many people had clear understanding the meanings and its implication of Sufficiency Economy. Secondly, 1997 to 2000 are the untypical years influenced by the 1997 economic crisis. It cannot be used to represent normal situation.

In the process of identifying indicators for each dimension, the framework of Sufficiency Economy explained in the form of a system analysis is used for the said purpose. **Knowledge** and **ethical** integrity are served as inputs of the system. **Reasonableness**, **moderation** and **self-immunity** serve as the process. **Balance economic, social**, **cultural,** and **environmental** development for **stability** and **sustainability** serve as output of the system. **Happiness** is the outcome of any unit of analysis that adopts Sufficiency Economy as its way of life. Finally, its impact is **wellness** for all.

Before developing the indicators, a review of various parties that adopt the Sufficiency Economy for their implementation has revealed the following results. At the national level, the Eighth to the Tenth Economic and Social Development Plans (1997-2001) already adopted Sufficiency Economy as the Plans theme or vision. Unfortunately, governments were rather slow in implementing the concept. Chuan government (1997-2001), during the peak of the crisis must manage his administration in spirit of Sufficiency Economy, because of severe budget limitation. He spent most of his time to resolve the crisis without much chance to propose sufficient numbers of new programmes on Sufficiency Economy. Thaksin government (1) (2001-2004) had much better chance due in fact announce his policies were based on Sufficiency Economy. Unfortunately in actual, he introduced the populist policy that worked in opposite direction to that of Sufficiency Economy. Only Surayuth government (2005-present), who actually declared that his government will follow the Philosophy of Sufficiency Economy closely. He did not do anything in stark contrast to the Philosophy so far.

As for the government agencies, there were some implementation of Sufficiency Economy to their policies during the Chuan government. They began to do more during Thaksin government. Under Surayuth government, they have been encouraged to do so much more.

For the business enterprises, their appears to be increasing trend in adopting Sufficiency Economy for their business practices as time goes by. The other poorly performed counterpart is local government. The adoption of Sufficiency Economy will be in conflict with their personal and group interest. There appears to be increasing trends in adopting Sufficiency Economy as their ways of lives for people and people organizations both in urban and rural areas. The evidence is more so in the rural areas. Unfortunately, such movement is still in a sporadic form. However, the stronger ones are able to change the local governments to adopt Sufficiency Economy as their policies.

In The process of developing and selecting indicators for each dimension, there will be a series of tests to make sure that indication selected are independent. After then all independent indicators are grouped into main indicators. All main indicators are calculated into the indicator representing leach dimension.

The final result turn out to be as follow.

Dimension	**Score**	**Weight**	**Weighted Score**
Economic	1.84	0.3	0.552
Ethic and Culture	2.02	0.1	0.202
Social	2.52	0.1	0.252
Educational	2.38	0.1	0.238
Management of Public Sectors	2.00	0.15	0.300
Management of Private Business	2.88	0.05	0.144
Science and Technology	2.00	0.1	0.200
Resource and Environment	1.72	0.1	0.172
Total		**1.00**	**2.060**

The score of 2.00 represents the average value implying that indicates no change from the average of the period 2001-2005. It can be concluded that the 2005 performance of Thailand (through the government policies in 2005) *is not significantly different from the average of 2001-2005.*

However, there appears to be some improvement in three indicators. Management of private business, social and educational indicators with the scores of 2.88, 2.52 and 2.38, respectively.

However, the more telling information is the set of some selected indicators from some selected dimensions.

Economic dimension	**Score**
1. Income distribution	1.0
2. Consumption expenditure/disposable income	1.0
3. Rate of openness	1.0
4. Value of factors import (Chemical fertilizer)/GDP in agricultural sector	1.0

Ethical and cultural dimension	**Score**
1. Crime to property	0.0
2. Death from accidence and toxin	1.0
3. Average age of population	1.0
4. Divorce rate per 1,000 marriage	1.0
5. Children being abandoned per 100,000 children	1.0
Educational Dimension	
1. The rate of continuation to secondary education	1.0
2. Marginalized children/population of children of the same age cohort	1.0
Management of the Public sector	
1. Transparency of the government	1.0
Science and technological dimension	
1. The development for long-term self-reliance in technology	1.0
Resource and environmental dimension	
1. The quality of resource (fresh water quality)	1.0
2. The quantity of resource (natural forest area)	1.0

All these indicators can be explained mainly by the indicators of chronic problem in transparency of the government that results in poor pattern of income distribution, to high propensity to consume and too high rate of openness resulting in poor immunity of the national economy. Income distribution together with the fact that Thaksin government (1) (2001-2004), with its emphasis on using money as the only tool to solve any problem, together with its populist policies based on stimulation of the economy through consumerism, instead of enhancing productive capacity, resulting in increasing debts among many more people, all these combined factors result in low ethical standard that causes series of problems listed. Among them was more economic and social stress on the family, resulting in increasing rate of divorce and more abandoned children. Such situation results in low rate of continuation to secondary education of children within the said age cohort and more marginalized children. Smaller pool of educated persons will result in long term development of national teleological capacity. Poor income distribution contributes to problem of poverty that also results in decreasing forest land due to illegal encroaching. Less area of forest together with pressure from more population and increasing uses of chemical products in agriculture lead to poorer quality of water resources.

It can be seen that corruption in government and poor pattern income distribution are the main contributive factors to many others. Unfortunately, the two are not easy to be resolved in a short period of time because they have already persisted for a very long time. Various devices are needed to tackle these two problems, indirectly. The most important one is to enhance the power of the people to be able to investigate and monitor the performance to the government, regularly. All measures to increase people's power are needed.

สารบัญเรื่อง

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	**i**
บทคัดย่อ	**iii**
Executive Summary	**vii**
สารบัญเรื่อง	**x**
สารบัญตาราง	**xiv**
สารบัญแผนภาพ	**xv**
สารบัญแผนภูมิ	**xviii**
บทที่ 1 บทนำ	**1**
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 วัตถุประสงค์	3
1.3 ขอบเขตการศึกษา	4
1.4 วิธีการและขั้นตอนในการพัฒนาดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียง	5
1.5 ข้อจำกัด	9
1.6 คำจำกัดความและองค์ประกอบของดัชนีชี้วัดภาวะเศรษฐกิจและสังคมในแต่ละมิติ	10
1.7 การอธิบายความหมายของดัชนี	13
บทที่ 2 แนวคิดและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	**15**
2.1 ความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียง	15
2.2 แนวคิดและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	18
2.3 วิถีชีวิตแบบ “เศรษฐกิจพอเพียง”	19
บทที่ 3 วิเคราะห์สภาพพื้นฐานของการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	**23**
3.1 การปรับทิศทางการพัฒนาประเทศสู่ “เศรษฐกิจพอเพียง”	23
3.2 การปรับตัวในระดับมหภาค	25
3.3 การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในหน่วยงานราชการ	31
3.4 การดำเนินงานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของภาคธุรกิจเอกชน	34
3.5 การประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียงในราชการส่วนท้องถิ่น	35
3.6 การประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชน	36
3.7 วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงในภาพรวม	37

สารบัญเรื่อง (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 วิธีวิทยาในการจัดทำดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียง	**39**
4.1 สาระสำคัญของการจัดทำ	39
4.2 แนวคิดการสร้าง "ดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียง"	40
4.3 พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของ "ดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียง" ในแต่ละมิติ	43
บทที่ 5 ผลของดัชนีในมิติต่างๆ	**49**
5.1 มิติของดัชนีชี้วัด	49
5.2 มิติเศรษฐกิจ	49
5.3 มิติจริยธรรมและวัฒนธรรม	54
5.4 มิติสังคม	57
5.5 มิติการศึกษา	60
5.6 มิติบริหารจัดการของภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน	62
5.7 มิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	64
5.8 มิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	66
5.9 ภาพรวมของทุกมิติ	68
บทที่ 6 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาตัวชี้วัด	**75**
6.1 ความสำคัญในการพัฒนาตัวชี้วัด	75
6.2 ข้อเสนอแนะการพัฒนาตัวชี้วัดเพิ่มเติม	75
6.3 มิติจริยธรรมและวัฒนธรรม	77
6.4 มิติสังคม	78
6.5 มิติการศึกษา	80
6.6 มิติการบริหารจัดการภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน	81
6.7 มิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	81
6.8 มิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	88
บทที่ 7 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	**93**
7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในภาพรวม	93
7.2 มิติเศรษฐกิจ	99
7.3 มิติจริยธรรมและวัฒนธรรม	104
7.4 มิติสังคม	107

สารบัญเรื่อง (ต่อ)

หน้า

บทที่ 7 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (ต่อ)

7.5 มิติการศึกษา 110

7.6 มิติการบริหารจัดการของภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน 112

7.7 มิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 114

7.8 มิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 121

บทที่ 8 บทสรุปและข้อเสนอแนะ **123**

8.1 บทสรุป 123

8.2 ข้อเสนอแนะ 130

บรรณานุกรม : **131**

ภาคผนวก :

ภาคผนวก ก รายละเอียดที่มาของการพัฒนาดัชนีชี้วัดและผลการคำนวณดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละมิติ 137

ก.1 ดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติเศรษฐกิจ 139

- แนวคิดและที่มาการพัฒนาดัชนีชี้วัด 139
- องค์ประกอบดัชนีชี้วัด 141
- ผลการคำนวณดัชนีชี้วัด 153
- สรุปผลการคัดเลือกตัวแทนของดัชนีชี้วัด 164

ก.2 ดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติจริยธรรมและวัฒนธรรม 166

- แนวคิดและที่มาการพัฒนาดัชนีชี้วัด 166
- องค์ประกอบดัชนีชี้วัด 171
- ผลการคำนวณดัชนีชี้วัด 174
- สรุปผลการคัดเลือกตัวแทนของดัชนีชี้วัด 182

ก.3 ดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติสังคม 184

- แนวคิดและที่มาการพัฒนาดัชนีชี้วัด 184
- องค์ประกอบดัชนีชี้วัด 188
- ผลการคำนวณดัชนีชี้วัด 191
- สรุปผลการคัดเลือกตัวแทนของดัชนีชี้วัด 197

สารบัญเรื่อง (ต่อ)

		หน้า
ภาคผนวก ก	รายละเอียดที่มาของการพัฒนาดัชนีชี้วัดและผลการคำนวณดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละมิติ (ต่อ)	
	ก.4 ดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติการศึกษา	199
	- แนวคิดและที่มาการพัฒนาดัชนีชี้วัด	199
	- องค์ประกอบดัชนีชี้วัด	203
	- ผลการคำนวณดัชนีชี้วัด	206
	- สรุปผลการคัดเลือกตัวแทนของดัชนีชี้วัด	209
	ก.5 ดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติการบริหารจัดการของภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน	211
	- แนวคิดและที่มาการพัฒนาดัชนีชี้วัด	211
	- องค์ประกอบดัชนีชี้วัด	217
	- ผลการคำนวณดัชนีชี้วัด	220
	- สรุปผลการคัดเลือกตัวแทนของดัชนีชี้วัด	230
	ก.6 ดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	232
	- แนวคิดและที่มาการพัฒนาดัชนีชี้วัด	232
	- องค์ประกอบดัชนีชี้วัด	237
	- ผลการคำนวณดัชนีชี้วัด	241
	- สรุปผลการคัดเลือกตัวแทนของดัชนีชี้วัด	245
	ก.7 ดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	247
	- แนวคิดและที่มาการพัฒนาดัชนีชี้วัด	247
	- องค์ประกอบดัชนีชี้วัด	249
	- ผลการคำนวณดัชนีชี้วัด	251
	- สรุปผลการคัดเลือกตัวแทนของดัชนีชี้วัด	257
ภาคผนวก ข	ตัวอย่างและขั้นตอนการคำนวณคะแนนของดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียง	259
ภาคผนวก ค	การทดสอบความอ่อนไหวของดัชนีรวม	269
ภาคผนวก ง	ข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณดัชนีและแหล่งที่มาของข้อมูล	275
ภาคผนวก จ	การทดสอบค่าสหสัมพันธ์ของดัชนีต่างๆ	327
ภาคผนวก ฉ	การคำนวณค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของดัชนีแต่ละตัว	345
ภาคผนวก ช	สรุปการศึกษาดูงาน 6 พื้นที่ทั่วประเทศไทย	359
รายนามคณะวิจัย		**439**

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
ง.1	แสดงข้อมูลทางสถิติดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทางเศรษฐกิจ ช่วงปี 2544-2548	277
ง.2	แสดงแหล่งข้อมูลและตัวเลขทางสถิติดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทางจริยธรรมและวัฒนธรรม ช่วงปี 2544-2549	282
ง.3	แสดงแหล่งข้อมูลและตัวเลขทางสถิติดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทางสังคม ช่วงปี 2544-2549	294
ง.4	แสดงแหล่งข้อมูลและตัวเลขทางสถิติดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติการศึกษา ช่วงปี 2544-2549	307
ง.5	แสดงแหล่งข้อมูลและตัวเลขทางสถิติดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติการจัดการของภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน ช่วงปี 2544-2549	309
ง.6	แสดงแหล่งข้อมูลและตัวเลขทางสถิติดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ช่วงปี 2544-2549	312
ง.7	แสดงแหล่งข้อมูลและตัวเลขทางสถิติดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ช่วงปี 2544-2549	318
จ.1	แสดงผลการคำนวณหาค่าสหสัมพันธ์ในมิติเศรษฐกิจ	329
จ.2	แสดงผลการคำนวณหาค่าสหสัมพันธ์ในมิติจริยธรรมและวัฒนธรรม	333
จ.4	แสดงผลการคำนวณหาค่าสหสัมพันธ์ในมิติการศึกษา	335
จ.5	แสดงผลการคำนวณหาค่าสหสัมพันธ์ในมิติการบริหารจัดการภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน	337
จ.6	แสดงผลการคำนวณหาค่าสหสัมพันธ์ในมิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	340
จ.7	แสดงผลการคำนวณหาค่าสหสัมพันธ์ในมิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	342
ฉ.1	แสดงผลจากการคำนวณหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในมิติเศรษฐกิจ	347
ฉ.2	แสดงผลจากการคำนวณหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในมิติทางจริยธรรมและวัฒนธรรม	350
ฉ.3	แสดงผลจากการคำนวณหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในมิติสังคม	352
ฉ.4	แสดงผลจากการคำนวณหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในมิติการศึกษา	354
ฉ.5	แสดงผลจากการคำนวณหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในมิติการบริหารภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน	355
ฉ.6	แสดงผลจากการคำนวณหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในมิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	356
ฉ.7	แสดงผลจากการคำนวณหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในมิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	357

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
1	กระบวนการประชาธิปไตย	214
2	แสดงร้อยละของประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปที่ไม่รู้จักผู้ตรวจราชการแผ่นดิน	223
3	แสดงร้อยละของประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปจำแนกความเชื่อมั่นต่อการทำงานของพรรคการเมือง	225
4	แสดงร้อยละของประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปจำแนกตามความพอใจในบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	226
5	แผนที่จังหวัดน่าน	362
6	โรงเรียนบ้านน้ำเกี๋ยน	363
7	กลยุทธ์ในการแก้ปัญหาชุมชน	364
8	การพัฒนาคนในชุมชนโดยการรวมกลุ่ม	366
9	ผังโครงสร้างองค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยน	366
10	แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง	367
11	แก่นแท้ความเข้มแข็งของชุมชนน้ำเกี๋ยน	369
12	เส้นทางไปศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้	371
13	แผนที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้	373
14	ฝายชะลอความชื้น (Check Dam)	373
15	การทอสอบและพัฒนาการผลิตพืชอินทรีย์ (Testing and Development on Organic Groups Production)	374
16	แผนผังเกษตรกรรมตามแนวทฤษฎีใหม่	375
17	การเพาะเห็ด	375
18	การแปรรูปและการถนอมอาหารจากผลผลิตเกษตรในครัวเรือนและการทำอุตสาหกรรมระดับพื้นบ้าน	376
19	การจัดทำ Focus Group เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2549 ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้	376
20	การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ	378
21	โรงสีข้าวตัวอย่าง	380
22	แกลบอัดแท่งและข้าวตัวอย่าง	381
23	วิทยากรบรรยายการทำน้ำผลไม้	381
24	โรงเพาะเห็ด	382
25	ผลิตภัณฑ์จากเห็ดหลินจือ	382

สารบัญแผนภาพ (ต่อ)

แผนภาพที่		หน้า
26	วิทยากรบรรยายการเพาะเลี้ยงสาหร่ายเกลียวทอง	383
27	สาธิตการทำกระดาษสา	383
28	การทำเทียนหลวง	383
29	วิทยากรบรรยายการหล่อเทียนหลวง	384
30	การจัดทำ Focus Group เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2550 ณ บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน)	386
31	กิจกรรมจากเครือซิเมนต์ไทยเพื่อในหลวง	387
32	เครือซิเมนต์ไทยกับการสนับสนุนมูลนิธิ และโครงการในพระราชดำริ	390
33	การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างความสมดุลในการประกอบธุรกิจ	391
34	สหกรณ์ร้านค้า “ร้าน 5 ก”	393
35	พระอาจารย์สาย เจ้าอาวาสวัดวังศิลา	394
36	รูปแบบการใช้คูปองรู้จักพอในชุมชนพวา	395
37	การจัดทำ Focus Group เมื่อวันที่ 27 เมษายน 2550 ณ สวนป่าอรัญปิยวงศ์ หมู่ 2 บ้านกวย ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี	395
38	เขื่อนขุนด่านปราการชล (เขื่อนท่าด่าน)	398
39	อาคารพิพิธภัณฑ์	398
40	การจำลองทฤษฎีอธรรมปราบอธรรม	399
41	การจำลองทฤษฎีป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง	399
42	การจำลองสภาพการจัดการทรัพยากรใน 4 ภูมิภาค	400
43	การจำลองทฤษฎีแก้มลิง	400
44	การสร้างภูมิคุ้มกันในชุมชนของกลุ่มประมงชายฝั่ง	403
45	ระบบนิเวศน์จากภูเขาถึงทะเล	405
46	ประโยชน์ของแป้งสาคู	405
47	คลองที่ถูกขุดลอก	406
48	การแต่งสางข้างคลองป่าสาคู และเส้นทางศึกษาธรรมชาติของป่าสาคู	407
49	แผนที่แสดงลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้านที่อยู่รอบลุ่มน้ำปะเหลียน	409
50	โรงเรียนบ้านแหลม อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง	410
51	การสร้างภูมิคุ้มกันของชุมชนบ้านแหลม	411
52	แผนที่แสดงเส้นทางท่องเที่ยวคีรีวง	414
53	ที่ทำการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคีรีวง	415

สารบัญแผนภาพ (ต่อ)

แผนภาพที่		หน้า
54	สมุดเงินฝากของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคีรีวง	415
55	ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากผ้ามัดย้อม	416
56	คุณอารี ขุนทน ผู้นำกลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง	416
57	กลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง	417
58	คุณวีระ เขนย ผู้นำกลุ่มผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวบ้านคีรีวง	418
59	ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว	418
60	ที่ทำการศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม้เรียง	420
61	ศ.ดร.อภิชัย พันธเสน คณบดีคณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	425
62	แปลงเกษตรภายในชุมชนฝึกฝนเศรษฐกิจพอเพียง	427
63	ชุมชนราชธานีอโศก	428
64	สมณะเดินดิน ติกขวโร	429
65	ห้านปันบุญ	431
66	การจัดทำ Focus Group เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2550 ณ ราชธานีอโศก	437

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	การวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ	2

บทที่ 1
บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสเพื่อเป็นแนวทางดำรงชีวิต และแนวทางในการพัฒนาประเทศแก่พสกนิกรชาวไทยมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2517 และได้พระราชทานอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด ดังในปี พ.ศ. 2537 ซึ่งอยู่ในภาวะที่เศรษฐกิจไทยยังคงขยายตัวในอัตราสูง แต่มีอัตราความเสี่ยงอันเนื่องจากความโลภในจิตใจของบุคคลในสังคมที่มีมากขึ้นจนเกินความพอดี และจากนั้นได้พระราชทานต่อมาทุกปีนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 - 2540 จนกระทั่งได้อธิบายความหมายอย่างชัดเจนไว้ในปี พ.ศ. 2542 ดังนี้

"เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชน ใน ทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปใน ทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ***ความพอเพียง*** *หมายถึง* ***ความพอประมาณ ความมีเหตุผล*** *รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมี* ***ระบบภูมิคุ้มกันในตัว*** *ที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัย* ***ความรอบรู้ ความรอบคอบ*** *และ* ***ระมัดระวัง*** *อย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีจิตสำนึกใน* ***คุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต*** *และให้มี* ***ความรอบรู้*** *ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิต อยู่ด้วย* ***ความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา*** *และ* ***ความรอบคอบ*** *เพื่อให้สมดุลพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วกว้างขวาง ทั้งทางด้านวัตถุ* ***สังคม สิ่งแวดล้อม*** *และ* ***วัฒนธรรม*** *จากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี"*

ทั้งนี้สามารถแสดงเป็นแผนภูมิของการวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบได้จากแผนภูมิที่ 1 (หน้า 2)

การพัฒนาในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเน้นพื้นฐานการพึ่งตัวเองเป็นสำคัญ โดยพยายามนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ขณะเดียวกันก็จะต้องไม่เป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม และถ้าหากเป็นไปได้ต้องฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นด้วย หรือเป็นการพัฒนาที่เพิ่มพูนทุนในทุกประเภท ไม่ว่าทุนมนุษย์ซึ่งประกอบด้วยความเพียร ความสามารถ สติปัญญา และการพัฒนาจิต ทุนสังคม คือ การช่วยเหลือเผื่อแผ่ ความซื่อสัตย์สุจริต ที่ก่อให้เกิดการร่วมมือกัน ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง และส่วนรวม ทุนทางด้านกายภาพ ไม่ว่าจะเป็นเงินทุน เครื่องมือ เครื่องจักร และเทคโนโลยีต่างๆ ซึ่งจะเกิดสถานการณ์ดังกล่าวได้จะต้องปราศจากซึ่งความโลภหรือความเห็นแก่ตัวมากจนเกินไป ซึ่งจะทำ

ให้เราสามารถมีชีวิตอยู่ได้โดยรู้จักพอ คือ พอมีพอกิน หรือพอมีพอใช้ และตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ซึ่งก็เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี สำหรับการพัฒนาประเทศโดยรวมจะต้องมีการพัฒนาเป็นขั้นเป็นตอน โดยใช้หลักวิชาการ หรือเทคโนโลยีที่เหมาะสมแก่แต่ละขั้นตอนของการพัฒนา

แผนภูมิที่ 1 การวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ

(A System Analysis of Sufficiency Economy)

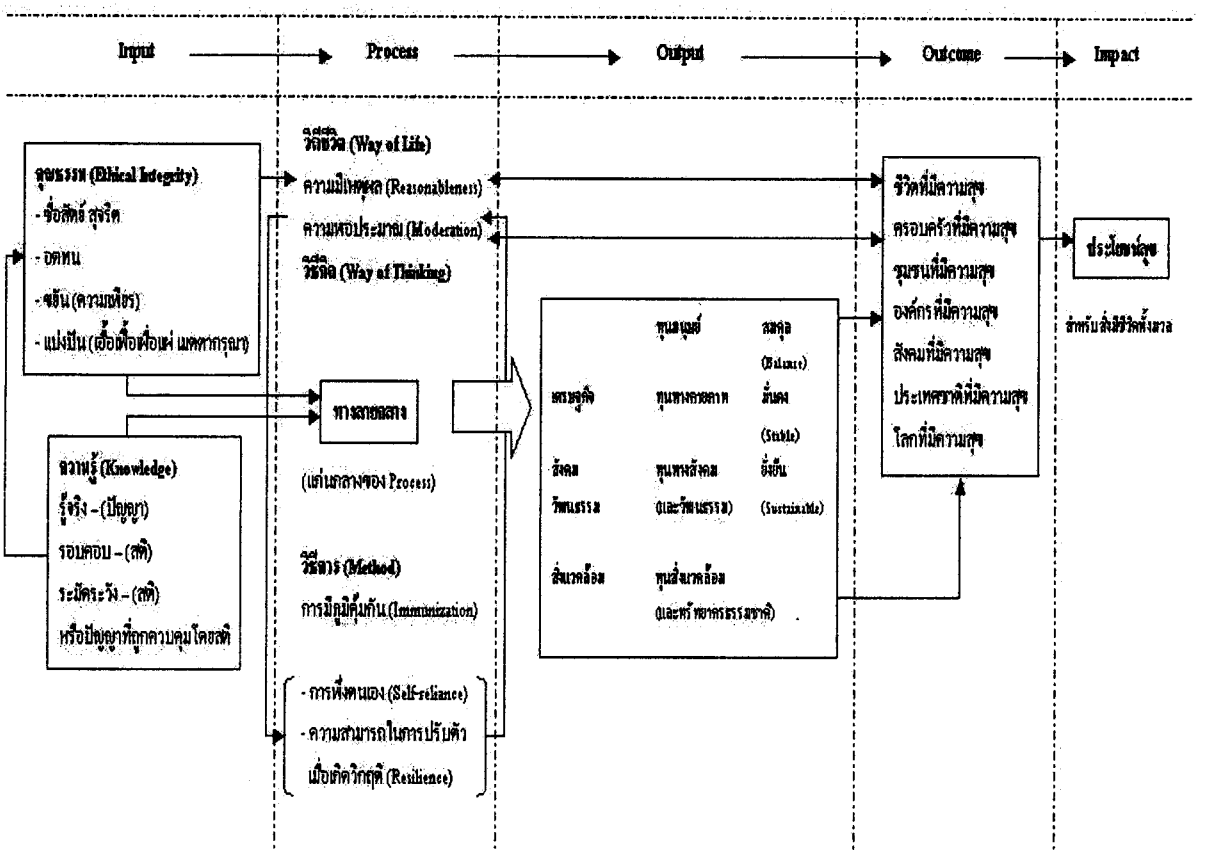

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้พยายามนำเอาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหัวใจสำคัญของการกำหนดแผนดังกล่าว แต่เนื่องจากความเข้าใจในความหมายของปรัชญาดังกล่าวที่มีความลึกซึ้งยังไม่เป็นที่เข้าใจและนำไปสู่การปฏิบัติอย่าง กว้างขวาง กอปรรัฐบาลที่ผ่านมาก็มิได้มีความพยายามที่จะนำหลักการดังกล่าวมาใช้เป็นนโยบายในการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง นโยบายที่เน้นการเข้าถึงแหล่งทุนเป็นสำคัญกลับมีผลในการทำลายความสามารถในการพึ่งตนเองอันเป็นหัวใจสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง หรือนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจโดยการเน้นการเพิ่มอำนาจการใช้จ่ายของประชาชนโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบทางลบในระยะยาว นโยบายเช่นนี้ย่อมสวนทางกับเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยเหตุผลดังกล่าว แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ซึ่งมีผลบังคับใช้ในปัจจุบัน

จึงยังคงนำเอาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเน้นความสุขของประชาชนมากกว่ารายได้หรือวัตถุเป็นหลักในการทำแผนดังกล่าว

สิ่งที่ยังคงขาดหายไปในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) นอกเหนือจากการมีนโยบายจากรัฐบาลที่ไม่ชัดเจนและในบางครั้งเป็นการสวนทางกับเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ปัญหาที่สำคัญอีกปัญหาหนึ่งก็คือ ยังไม่มีเครื่องมือที่ใช้วัดความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงในระดับเศรษฐกิจมหภาคได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะการมีดัชนีชี้วัดถือเป็นการกระตุ้นให้ผู้ที่สนใจและผู้กำหนดนโยบายหันมาให้ความสนใจกับความหมายของตัวชี้วัดซึ่งจะเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงอีกทางหนึ่ง และที่สำคัญยิ่งกว่าก็คือการจัดทำนโยบายให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง เพราะมิฉะนั้นหากรัฐบาลไม่พัฒนาประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงก็จะถูกสะท้อนโดยผ่านทางตัวชี้วัดดังกล่าว รัฐบาลจึงจำเป็นต้องนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการบริหารเศรษฐกิจและสังคมในภาพรวมให้มากยิ่งขึ้นในอนาคต อันจะนำไปสู่การปลูกฝังและปรับเปลี่ยนจิตสำนึกและกระบวนทัศน์ในการปฏิบัติงานของทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาสังคมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงให้มีเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนนำไปสู่การปรับระบบและโครงสร้างการพัฒนาด้านต่างๆ ของรัฐบาลให้อยู่บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง

อนึ่งในปีมหามงคล พ.ศ. 2549 อันเป็นปีที่ครบรอบ 60 ปี แห่งการครองสิริราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และในปี 2550 ซึ่งเป็นปีครบพระชนมายุ 80 พรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว งานศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงถือเป็นการถวายพระราชสักการะแก่พระองค์ที่มีคุณค่าอย่างถาวร เพราะเป็นส่วนสำคัญ ที่จะช่วยให้การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงมีผลอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น เป็นการเทิดพระเกียรติของพระองค์ที่ทรงโปรดประทานความคิดที่ดีนี้แก่พสกนิกรตั้งแต่ปี 2517 แล้ว

1.2 วัตถุประสงค์

1) เพื่อจัดทำดัชนีชี้วัดตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมระดับประเทศ

2) ประเมินภาวะเศรษฐกิจและสังคมในภาพรวมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3) เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายบริหารเศรษฐกิจและสังคมของรัฐบาล เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมเสนอสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

4) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการพัฒนาหรือปรับปรุงกลไกในการขับเคลื่อนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติในระดับประเทศ

1.3 ขอบเขตการศึกษา

1) วิเคราะห์ และสังเคราะห์องค์ประกอบที่เหมาะสมจากข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อพัฒนาเป็นตัวชี้วัดการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับประเทศ พร้อมข้อเสนอรูปแบบและกลไกที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

2) ในการจัดทำดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงที่อยู่บนพื้นฐานความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน ประกอบด้วย 7 มิติดังต่อไปนี้

(1) *มิติเศรษฐกิจ*

1. พิจารณาพัฒนาดัชนีเศรษฐกิจพอเพียงในภาคเศรษฐกิจ 2 ภาค คือ (1) มิติทางเศรษฐกิจในภาพรวม ประกอบด้วยมิติย่อย คือ เศรษฐกิจภาคครัวเรือน การออมและการลงทุน การใช้จ่ายภาครัฐ และภาคต่างประเทศ และ (2) มิติทางเศรษฐกิจรายสาขา ประกอบด้วยภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ เพื่อเป็นดัชนีวัดการวางแผนนโยบาย และกลยุทธ์ในการพัฒนาว่าดำเนินไปในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่
2. ศึกษาดัชนีวัดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ ที่เกิดจากการเปิดเสรีในการแข่งขันจากต่างประเทศและการเปิดเสรีทางการค้า
3. ดัชนีวัดความเสี่ยงจากการค้าระหว่างประเทศที่จะมีความรุนแรงจากการแข่งขันเพิ่มมากขึ้น

(2) *มิติจริยธรรมและวัฒนธรรม*

1. ศึกษาถึงดัชนีวัดความมั่นคงและความยั่งยืนของวัฒนธรรมไทยในกระแสโลกาภิวัตน์โดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนการสืบสานวัฒนธรรมไทย ส่งเสริมด้านศาสนา และการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม
2. พิจารณาจากพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่สะท้อนถึงการมีภูมิคุ้มกันทางกาย อารมณ์ จิตใจ คือ การเสริมสร้างให้เกิดชีวิตที่ดี (มีความสุข) สังคมดี (เป็นวัฒนธรรมที่ไม่สร้างปัญหาให้สังคม มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน) และสงบสุข (ยึดมั่นในหลักศาสนธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม)

(3) *มิติทางสังคม* โดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนถึงความมั่นคงของมนุษย์ในเรื่องสิทธิประโยชน์ที่ควรจะได้รับในการดำรงชีวิต และหน้าที่ความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม ในการรู้ รัก สามัคคีและ เสียสละแบ่งปันเกื้อกูลกันในสังคม

(4) *มิติการศึกษา* โดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนถึงระบบการจัดการศึกษาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง บนพื้นฐานของ

ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน มีคุณธรรม มีความขยันหมั่นเพียร มีความซื่อสัตย์ และสามารถปรับตัวอย่างรู้เท่าทันในได้อย่างมีความสุข

(5) *มิติการบริหารและการจัดการภาครัฐและเอกชน* โดยพัฒนาตัวชี้วัดที่สะท้อนการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วย ความโปร่งใส การตรวจสอบของภาครัฐ การมีส่วนร่วมทางการเมือง และกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น การมีธรรมาภิบาลและการบริหารที่มีประสิทธิภาพตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของภาคธุรกิจเอกชน

(6) *มิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี* ดัชนีสะท้อนความสามารถในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความสามารถในการต่อยอดความรู้ตลอดจนการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเหมาะสม รวมทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีของตนเองทั้งที่เป็นความรู้ใหม่และเป็นการต่อยอดจากภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิม

(7) *มิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม* โดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหาความขัดแย้งเพื่อคุ้มครองการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ประชาชนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีป่าไม้ ที่ดิน น้ำ อากาศที่เพียงพอและมีคุณภาพ

(8) ดัชนีชี้วัดในภาพรวม และ Composite Index ถ้ามีความจำเป็นที่จะต้องมีดัชนีชี้วัดในภาพรวมที่แตกต่างจากดัชนีแต่ละมิติ ก็อาจจะจัดทำเพิ่มตามความเหมาะสม แต่ไม่เกิน 3-5 ตัว และถ้าหากสามารถจัดทำเป็น Composite Index โดยไม่มีปัญหาในเรื่องการถ่วงน้ำหนัก มากนัก ก็อาจจะทำ Composite Index ในแต่ละมิติและในภาพรวมด้วย

3) ศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาพื้นฐานของการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากหน่วยงานภาครัฐและการดำเนินงานของรัฐบาล ตลอดจนองค์กรธุรกิจเอกชนและภาคประชาชน

4) ศึกษาวิเคราะห์นโยบาย มาตรการของรัฐบาล และบทบาทองค์กรต่างๆ ของภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน รวมทั้งภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.4 วิธีการและขั้นตอนในการพัฒนาดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาดัชนีชี้วัดภาวะเศรษฐกิจและสังคมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำไปใช้เป็นกรอบในการติดตามและประเมินผลการพัฒนาและบริหารประเทศตามแนวทางของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงต้องอาศัยการอ้างอิงจากฐานข้อมูลทุติยภูมิของหน่วยงานและสถาบันต่างๆ ที่มีระบบการจัดเก็บข้อมูลในเชิงสถิติเพื่อนำมาประมวลผลหรือ

สะท้อนให้เห็นถึงผลสำเร็จของการพัฒนาและบริหารประเทศในภาพรวม ดังรายละเอียดขั้นตอนต่อไปนี้

1.4.1 การพัฒนาดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียง

1. ***การกำหนดดัชนี*** โดยนำข้อมูลที่มีอยู่จริงในเชิงปริมาณ ที่สามารถนำมาอธิบายหรือบ่งชี้ถึงความมีเหตุผล ความพอประมาณ การมีภูมิคุ้มกัน ความรู้คู่คุณธรรม ความสามารถในการพึ่งตนเอง ความยั่งยืน ความสุขที่เกิดจากการช่วยเหลือหรือทำประโยชน์ให้ผู้อื่น โดยข้อมูลเชิงปริมาณดังกล่าวควรจะได้มาจากแหล่งข้อมูลหรือสถิติที่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อสามารถศึกษาแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ แต่กรณีที่ไม่สามารถหาข้อมูลจากแหล่งใดที่เหมาะสมกับดัชนีได้ จะเสนอดัชนีขึ้นมาใหม่โดยกำหนดวิธีการคำนวณหาค่าดัชนีตามความเหมาะสม

2. ***การคัดเลือกดัชนี*** ดัชนีในกลุ่มต่างๆ ที่ได้มาในเบื้องต้นจะต้องผ่านการปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างนักวิจัยและกรรมการพิจารณางานวิจัยของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งจะต้องรับการพิจารณาด้วยหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

(1) สามารถวัดความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงที่จะเชื่อมโยงสิ่งแวดล้อมที่สมดุลมั่นคงและยั่งยืนได้ระหว่างกระบวนการ (Process) คือการมีภูมิคุ้มกัน ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และ ผลที่เกิดขึ้น (Output) ประกอบด้วยเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม หรือในบางกรณีผลลัพธ์ (Outcome) ของเศรษฐกิจพอเพียงคือความสุขของสังคมเป็นหลัก หรือในบางกรณีอาจจะโยงกลับไปถึงปัจจัยนำเข้า (Input) คือความรู้คู่คุณธรรม

(2) มีข้อมูลทุติยภูมิเชิงปริมาณที่สามารถนำมาสร้างดัชนีได้ โดยการศึกษาครั้งนี้ใช้ตัวเลขตั้งแต่ปี 2544 – 2548 ทั้งนี้เพราะตัวเลขในปี 2540-2543 จะได้รับผลกระทบจากวิกฤติทางเศรษฐกิจค่อนข้างมากจึงเป็นตัวเลขของภาวะที่ไม่ปกติไม่สามารถนำมาเป็นตัวอย่างได้ ส่วนเหตุผลของการหยุดที่ปี 2548 เพราะเริ่มวัดดัชนีความพอเพียงตั้งแต่ปี 2548 เนื่องจากเกรงว่าหากใช้ปี 2549 จะได้ตัวเลขที่ไม่สมบูรณ์

(3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างดัชนีด้วยการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวน (Analysis of Variances) เพื่อให้แน่ใจว่าดัชนีในหมวดเดียวกันมีลักษณะเป็นตัวแปรอิสระ (Independent Variable) เพื่อแก้ปัญหาการนับซ้ำ และการมีดัชนีมากโดยไม่จำเป็น

*3. **การแปรผลการพัฒนา*** โดยนำดัชนีที่ได้มาคำนวณเป็นค่าดัชนีรวม (Composite Index) เพื่อสะท้อนถึงทิศทางการเปลี่ยนแปลงว่ามีพัฒนาการไปสู่การเป็นเศรษฐกิจพอเพียงหรือยังต้องปรับปรุง ซึ่งในเบื้องต้นจะมีการ *กำหนดค่าน้ำหนัก* ดัชนีต่างๆ ในสัดส่วนดังต่อไปนี้

1. ดัชนีเศรษฐกิจให้น้ำหนักร้อยละ 30
2. ดัชนีด้านสังคม จริยธรรมวัฒนธรรมและการศึกษาร้อยละ 30
   (โดยแต่ละมิติมีคะแนนร้อยละ 10)
3. ดัชนีด้านเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมมีน้ำหนักร้อยละ 20
   (โดยแต่ละมิติมีคะแนนร้อยละ 10)
4. ดัชนีด้านการบริหารจัดการภาครัฐและภาคเอกชนร้อยละ 20
   (โดยแต่ละมิติมีคะแนนร้อยละ 15 การบริหารภาคเอกชนมีน้ำหนักร้อยละ 5)

แต่ทั้งนี้อาจจะมีการทำ sensitivity analysis โดยการเปลี่ยนค่าน้ำหนักของกลุ่มดัชนีเหล่านี้แล้วศึกษาว่าจะทำให้ค่าดัชนีรวมเปลี่ยนหรือไม่

1.4.2 หลักการคัดเลือกดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียง

การคัดเลือกดัชนีต้องสามารถกำหนดค่าดัชนีที่ได้ว่ามีคะแนนเท่าใดเพื่อนำมาประกอบการพิจารณาตัดสินการคัดเลือกต่อไปโดยมี *ขั้นตอนและวิธีการคำนวณคะแนนเพื่อกำหนดค่าดัชนี* ดังต่อไปนี้

1. สร้างดัชนีมิติต่างๆ และหมวดย่อยในแต่ละมิติ และกำหนดเครื่องหมายซึ่งอาจเป็นค่าบวก หรือลบ หรือค่าที่ควรจะเป็นค่าใดค่าหนึ่ง แล้วแต่ความหมายของดัชนีเพื่อบอกทิศทางของการเปลี่ยนแปลงว่า *"ยิ่งมากยิ่งดี"* หรือ *"ยิ่งน้อยยิ่งดี"* หรือ *"ค่าที่เหมาะสม"* ซึ่งอาจเป็นค่าตรงกลางหรือค่าพอประมาณที่ดีที่สุด (Optimum) ดังนี้

   \+ = ค่ายิ่งสูงยิ่งดี

   – = ค่ายิ่งน้อยยิ่งดี

   a = ค่าที่เหมาะสม
2. บันทึกตัวเลขข้อมูลตั้งแต่ปี 2544 – 2548 โดยพิจารณาว่าดัชนีชี้วัดรายตัวมีข้อมูลครบถ้วนทุกปีหรือไม่ หากมีไม่ครบถ้วนหรือไม่สามารถหาข้อมูลได้จะคัดออกไป
3. การนำดัชนีทุกตัวมาคำนวณค่าเฉลี่ย หรือหา mean (μ) คือค่าตรงกลางที่มีการถ่วงน้ำหนักของประชากร และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หรือ standard deviation (σ) ของดัชนีแต่ละตัวจากข้อมูล 5 ปี (ข้อมูลระหว่างปี 2544 – 2548) จากสูตรดังนี้

$$\hat{\sigma} = \left(s^2/(n-1)\right)^{\frac{1}{2}}$$

โดยที่ $\hat{\sigma}$ = ค่าประมาณการของ σ

s = standard deviation ของตัวอย่าง

n = ขนาดของตัวอย่าง

4. การให้คะแนนดัชนีในปี 2548 พิจารณาว่า ดัชนีแต่ละตัวมีข้อมูลตัวเลขปี 2548 อยู่ในช่วงใดของค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และให้ระดับคะแนนแก่ดัชนีในปี 2548 ได้ดังนี้

ในกรณีค่ายิ่งสูงยิ่งดี (+) ถือว่ามีความใกล้เคียงกับเศรษฐกิจพอเพียง

$$x > (\bar{x} + 1.5\,\hat{\sigma}) = 1$$

$$(\bar{x} + 1.5\,\hat{\sigma}) > \text{หรือ} = x > (\bar{x} + 0.5\,\hat{\sigma}) = 2$$

$$(\bar{x} + 0.5\,\hat{\sigma}) > \text{หรือ} = x > (\bar{x} - 0.5\,\hat{\sigma}) = 3$$

$$(\bar{x} - 0.5\,\hat{\sigma}) > \text{หรือ} = x > (\bar{x} - 1.5\,\hat{\sigma}) = 4$$

$$x < (\bar{x} - 1.5\,\hat{\sigma}) = 0$$

ในกรณีค่ายิ่งน้อยยิ่งดี (-) ถือว่ามีความใกล้เคียงกับเศรษฐกิจพอเพียง

$$x > (\bar{x} + 1.5\,\hat{\sigma}) = 0$$

$$(\bar{x} + 1.5\hat{\sigma}) > \text{หรือ} = x > (\bar{x} + 0.5\,\hat{\sigma}) = 1$$

$$(\bar{x} + 0.5\,\hat{\sigma}) > \text{หรือ} = x > (\bar{x} - 0.5\,\hat{\sigma}) = 2$$

$$(\bar{x} - 0.5\,\hat{\sigma}) > \text{หรือ} = x > (\bar{x} - 1.5\,\hat{\sigma}) = 3$$

$$x < (\bar{x} - 1.5\,\hat{\sigma}) = 4$$

ในกรณี a = ค่าที่เหมาะสม ที่เป็นค่าตรงกลางของการกระจาย

$$x > (a + 1.5\,\hat{\sigma}) = 0 - 1$$

$$(a + 1.5\,\hat{\sigma}) > \text{หรือ} = x > (a + 0.5\,\hat{\sigma}) = 2 \text{ ถึง } 3$$

$$(a + 0.5\,\hat{\sigma}) > \text{หรือ} = x > (a - 0.5\,\hat{\sigma}) = 4$$

$$(a - 0.5\,\hat{\sigma}) > \text{หรือ} = x > (a - 1.5\,\hat{\sigma}) = 2 \text{ ถึง } 3$$

$$x < (a - 1.5\,\hat{\sigma}) = 0 - 1$$

ผลจากการคำนวณดังกล่าวจะแสดงค่าเป็นเลขจำนวนเต็มเพื่อช่วยให้ผู้อ่านได้เห็นความแตกต่างของค่าดัชนีค่อนข้างจะชัดเจน การคำนวณค่าที่แท้จริงในข้อมูลขนาดเล็กที่มีจำนวนทั้งสิ้นเพียง 5 ตัว จะไม่ช่วยให้มีความแม่นยำเพิ่มขึ้นแต่อย่างใด ประกอบกับภายหลังที่ได้มีการคำนวณจากค่าจำนวนเต็มแล้วมิได้ทำให้ผลลัพธ์ในแต่ละมิติเปลี่ยนแปลงแต่ประการใด

5. *การจัดกลุ่มดัชนีในแต่ละหมวด* ในกรณีที่จำเป็นต้องหาค่าเหมาะสมในลักษณะ Target value ก็จะกำหนดคะแนนตามผลจากการคำนวณ โดยพิจารณาความห่างจากการ target การคำนวณหาค่าสหสัมพันธ์ (Correlation) ของดัชนีชี้วัดที่อยู่หมวดเดียวกัน กรณีที่ดัชนีมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ±0.8 ถือว่าเป็นกลุ่มเดียวกัน แต่ทั้งนี้จะต้องวิเคราะห์ความหมายของตัวแปรแต่ละตัวประกอบกันด้วย หากกรณีค่าสหสัมพันธ์ต่ำกว่าเกณฑ์ถือว่าตัวแปรทั้งสองเป็นอิสระต่อกัน ให้แยกออกมาเป็นคนละกลุ่ม โดยในแต่ละหมวดอาจมีดัชนี 2-3 กลุ่ม

6. *การคำนวณดัชนีของแต่ละกลุ่ม* โดยนำคะแนนที่คำนวณได้จากสูตรข้างต้นในปี 2548 ของดัชนีแต่ละตัวในกลุ่มเดียวกันมาคำนวณค่าเฉลี่ยปี 2548 ของกลุ่มโดยทั่วไป ดัชนีในกลุ่มเดียวกันที่มีความสัมพันธ์สูง มักจะมีระดับคะแนนเท่ากัน ผู้วิจัยจะเลือกดัชนีไว้เพียงตัวเดียวเท่านั้น ดังนั้นดัชนีที่ถูกคัดเลือกเอาไว้ในกลุ่มเดียวกัน คือดัชนีที่มีความสัมพันธ์กับตัวอื่นต่ำกว่า และสามารถอธิบายความหมายในเชิงรูปธรรมที่สะท้อนความเป็นจริงของปรากฏการณ์หรือประเด็นนั้นๆ จากคุณลักษณะที่ต่างกัน เพื่อให้ได้ดัชนีของกลุ่มที่ครอบคลุมลักษณะต่างๆ ที่สะท้อนความหมายของกลุ่มได้ดีที่สุด
7. การนำค่าเฉลี่ยของกลุ่มต่างๆ มาคำนวณเป็นค่าเฉลี่ยของหมวดย่อย
8. การนำค่าเฉลี่ยของหมวดต่างๆ มาคำนวณเป็นค่าเฉลี่ยของมิติ
9. การตีความจากคะแนนค่าเฉลี่ย ตามหลักเกณฑ์ต่อไปนี้

   ในกรณีที่เป็นการพิจารณาทิศทางการเปลี่ยนแปลง

   3.51 ขึ้นไป = A หมายถึง มีพัฒนาการดีเยี่ยม

   3.26 – 3.50 = B+ หมายถึง มีพัฒนาการดีมาก

   2.76 – 3.25 = B หมายถึง มีพัฒนาการดี

   2.51 – 2.75 = B- หมายถึง มีพัฒนาการพอใช้

   2.26 – 2.50 = C+ หมายถึง เริ่มมีแนวโน้มที่มีพัฒนาการบ้าง

   1.76 – 2.25 = C หมายถึง ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม

   1.51 – 1.75 = C- หมายถึง ยังไม่น่าพอใจ

   น้อยกว่า 1.50 = D หมายถึง ต้องปรับปรุงแก้ไข

1.5 ข้อจำกัด

1.5.1 วัตถุประสงค์ของโครงการนี้เป็นการสร้างดัชนีขึ้นมาเพื่อนำไปใช้เป็นกรอบในการประเมินผล การพัฒนาและบริหารประเทศของรัฐบาลว่าได้ให้ความสำคัญแก่การพัฒนาไปในแนวทางของหลักเศรษฐกิจ พอเพียงมากน้อยเพียงใด ดังนั้น ตัวเลขทั้งหมดจึงเป็นตัวเลขมหภาค หรือ macro indicators ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงผลการดำเนินงานในภาพรวมได้อย่างชัดเจน

1.5.2 เนื่องจากในการศึกษาครั้งนี้เน้นการสร้างดัชนีเพื่อสามารถนำไปขับเคลื่อนในทางปฏิบัติได้จริง การเก็บข้อมูลจึงจำกัดอยู่ที่ข้อมูลทุติยภูมิเป็นสำคัญ โดยอาศัยการอ้างอิงจากฐานข้อมูลทุติยภูมิ ของหน่วยงานและสถาบันต่างๆ ที่มีระบบการจัดเก็บข้อมูลในเชิงสถิติ ซึ่งผ่านกระบวนการในการตีความและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบมาแล้ว ส่วนข้อมูลปฐมภูมิจะใช้เป็นเพียงการประกอบหรือเป็นกรณีตัวอย่างเท่านั้น

1.5.3 ข้อจำกัดที่สำคัญของข้อมูลทุติยภูมิประการหนึ่งก็คือ ข้อมูลส่วนใหญ่ถูกเก็บมาจากแนวคิดการพัฒนาประเทศที่ถือเอาการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ดังนั้นเมื่อจะกำหนดดัชนี

ที่สะท้อนความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงจากชุดข้อมูลที่มีอยู่จึงมีข้อจำกัด เนื่องจากในบางกรณีไม่สามารถหาข้อมูลที่จะสะท้อนความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงได้ แต่อย่างน้อยก็ได้มีความพยายามที่จะใช้ชุดข้อมูลที่จะสะท้อนความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงได้มากที่สุด โดยมีข้อเสนอสำหรับชุดข้อมูลที่ควรเก็บในอนาคต พร้อมทั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบเก็บข้อมูลดังกล่าว

1.5.4 การใช้ข้อมูลทุติยภูมิ มีข้อจำกัดที่สำคัญ คือ ตัวชี้วัดที่น่าสนใจหลายตัวซึ่งสามารถสะท้อนผลการดำเนินงานในบางมิติได้อย่างชัดเจน นั้นไม่มีข้อมูลที่สมบูรณ์ตามช่วงปีที่กำหนดในการศึกษาครั้งนี้ ทำให้ไม่สามารถเลือกมาเป็นตัวชี้วัดมาคำนวณเพื่อประเมินสภาวะเศรษฐกิจและสังคมในช่วงสุดท้ายของการศึกษาได้อย่างครบถ้วน แต่อย่างไรก็ตามได้อาศัยตัวชี้วัดที่มีความใกล้เคียงหรือเกี่ยวข้องกันให้มากที่สุดมาเทียบเคียงใช้แทน ซึ่งในหลายกรณีอาจไม่ค่อยตรงประเด็นหรือสะท้อนสถานะภาพการพัฒนาที่เป็นจริงตามที่ต้องการ หรืออาจมีข้อมูลบางอย่างที่หาได้แต่ก็มักจะไม่ครบถ้วน จึงทำให้ผลการศึกษาที่ได้ครั้งนี้ไม่สามารถนำไปวิเคราะห์ในเชิงลึกได้ แต่ทั้งนี้ก็สามารถทำให้มองเห็นภาพโดยรวมของความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงได้ในระดับหนึ่ง ทำให้สามารถมีข้อเสนอในเชิงนโยบายที่จะปรับทิศทางการพัฒนาไปสู่การเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มมากขึ้น

1.5.5 การทำวิจัยครั้งนี้ส่วนหนึ่งจะเป็นการเรียนรู้ร่วมกันของคณะทำงานวิชาการสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงมีการจัดการศึกษาและดูงานร่วมกันระหว่างที่ปรึกษาฯ และสมาชิกสภาที่ปรึกษาฯ ตามความเหมาะสม เพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้และการระดมสมองจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้มากที่สุด

1.6 คำจำกัดความและองค์ประกอบของดัชนีชี้วัดภาวะเศรษฐกิจและสังคมในแต่ละมิติ

เนื่องด้วย *เศรษฐกิจพอเพียง* มีนัยที่ครอบคลุมในหลายมิติอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง โดยไม่ได้มีจำกัดความหมายเฉพาะเพียงมิติใด แต่เป็นหลักปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางในการปฏิบัติตนหรือการดำรงชีวิตของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่บุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคมประเทศให้ตั้งมั่นอยู่บนหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี ซึ่งต้องอาศัยเงื่อนไขพื้นฐานที่สำคัญ คือ คุณธรรมและความรู้

ดังนั้นหัวใจหรือสาระสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงมีความสำคัญต่อการแสดงออกทางจริยธรรมและคุณธรรมของบุคคล และถือเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ในปัจจุบันได้มีความพยายามในการนำหลักคุณธรรมจริยธรรมตามหลัก *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง* เข้าไปสอดแทรกอยู่ในทุกมิติของการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การเมือง สังคมและวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนมิติทางการศึกษาซึ่งจำเป็นต้องอาศัยหลัก "คุณธรรมนำความรู้" เพื่อสร้างความสงบสุขในสังคมอย่างแท้จริง เนื่องจากสามารถต้านทานกระแสความต้องการที่มีไม่สิ้นสุดของมนุษย์ได้ ตราบใดที่มนุษย์ยังไม่รู้จัก

การควบคุมตนเองให้อยู่ใน "ความพอดี" หรือ "ความพอเพียง" ก็ย่อมต้องเป็นผู้แสวงหาหรือขาดแคลนอยู่ตลอดเวลา ดังกล่าวกันว่า "โลกเรานี้มีทรัพยากรเพียงพอสำหรับสนองความต้องการของมนุษย์ แต่มีไม่เพียงพอสำหรับความโลภของมนุษย์" จึงก่อให้เกิดแข่งขันแย่งชิงต่อสู้กันโดยไม่ตระหนักถึงความเดือดร้อนหรือความเสียหายต่อสังคมส่วนรวม

โดยเฉพาะในด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมตาม "*หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*" คือ ความมีเหตุผลและความพอประมาณนั้นสามารถนำไปสู่ภาวะของการดำรงตนอยู่ในระดับพออยู่พอกินและสามารถพึ่งตนเองได้ ขณะเดียวกันก็สามารถเสียสละแบ่งปันหรือรวมกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกันจนพัฒนาเป็นความมั่นคงอย่างยั่งยืน ตลอดจนเป็นการเสริมสร้างให้เกิดภูมิคุ้มกันที่ดีทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์และปัญญาเพื่อก่อให้เกิดสุขภาวะทั้งจากด้านภายในและภายนอกได้อย่างสมดุลในทุกมิติ

ดังสามารถนำมากำหนดคำนิยามและองค์ประกอบดัชนีชี้วัดในมิติต่างๆ ที่สอดคล้องตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งหมด 7 มิติ ดังนี้

(1) มิติเศรษฐกิจ หมายถึง การสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านเศรษฐกิจกับการพัฒนาด้านต่างๆ โดยมุ่งเน้นการผลิตและบริโภคในระดับที่เหมาะสม ไม่ก่อหนี้จนเกินระดับรายได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ตลอดจนส่งเสริมการใช้ทรัพยากรและปัจจัยการผลิตอย่างสมเหตุสมผล มีการบริหาร จัดการที่มีประสิทธิภาพ และมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ บนฐานของความรู้และคุณธรรม โดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนจาก

1. ความสมดุลของการพัฒนา
2. ความมีเหตุผล มีประสิทธิภาพ
3. เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ
4. การพัฒนาบนฐานความรู้
5. ระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรม

(2) มิติจริยธรรมและวัฒนธรรม หมายถึง การดำรงรักษาและสืบสานไว้ซึ่งค่านิยม ความเชื่อ หลักคำสอนทางศาสนา รวมทั้งวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมที่ดีงาม ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบไทยให้มีความเข้มแข็งสามารถสร้างเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีเพื่อพร้อมรับกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ได้

ดังสามารถสะท้อนได้จากพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในเรื่องของความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัยในตนเอง ความมีสติสัมปชัญญะ ความอดทน ความเพียรและความกตัญญูกตเวที แต่เนื่องจากข้อมูลลักษณะดังกล่าวไม่มีการจัดเก็บมาก่อน ข้อมูลที่สะท้อนจริยธรรมและวัฒนธรรม จึงพิจารณาจากผลที่เกิดขึ้น อันได้แก่ ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การมีภูมิคุ้มกันทางอารมณ์ จิตใจ การสืบสานวัฒนธรรมและการปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา

1. ความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง (การไม่ประพฤติปฏิบัติต่อต้านสังคม หรือทำความเดือดร้อนสร้างความเสียหายให้กับสังคม)
2. การมีภูมิคุ้มกันทางกาย อารมณ์ จิตใจ (ความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคม)
3. ความยึดมั่นในหลักศาสนธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงามของชาติ (การสืบสานวัฒนธรรมไทย ส่งเสริมพระศาสนา และการพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม)

(3) มิติทางสังคม หมายถึง การเสริมสร้างสังคมที่มีความมั่นคงของมนุษย์และความเข้มแข็งของทุนทางสังคม โดยมุ่งเน้นการเสียสละแบ่งปันและช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกันและกัน มีความรักสามัคคี ร่วมมือร่วมใจทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาสังคมส่วนรวม ตลอดจนมีความรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะพลเมืองที่ดีของประเทศ โดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนจาก

1. การเข้าถึงบริการสาธารณะและสวัสดิการทางสังคม
2. การแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม
3. การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี
4. ความรับผิดชอบต่อสังคม

(4) มิติทางการศึกษา หมายถึง ระบบการจัดการศึกษาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และความสามารถในการปรับตัวอย่างรู้เท่าทันในกระแสโลกาภิวัตน์ โดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนจากกระบวนการและผลผลิตที่ช่วยให้พึ่งตนเองได้บนพื้นฐานของความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน โดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนจากการเป็นสังคมแห่งฐานความรู้ ประกอบด้วย

1. ความเสมอภาคในการเข้าถึงความรู้
2. การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง

(5) มิติด้านการบริหารและการจัดการภาครัฐและเอกชน หมายถึง การเสริมสร้างความเป็น "เศรษฐกิจพอเพียง" ขององค์กรทั้งภาครัฐและธุรกิจ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม โดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนจาก

1. ความโปร่งใส
2. ความสามารถในการตรวจสอบภาครัฐ
3. การมีส่วนร่วมทางการเมือง
4. กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น
5. การมีการบริหารที่มีประสิทธิภาพของภาคธุรกิจเอกชน
6. การมีสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมของภาคธุรกิจเอกชน

(6) มิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หมายถึง การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเหมาะสม

รวมทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ที่ต่อยอดจากภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งพาตนเองด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระยะยาว โดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนจาก

1. การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนามนุษย์
2. การพัฒนาขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีภายในประเทศ
3. การพัฒนาเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระยะยาว
4. ความเหมาะสมของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อประยุกต์ใช้กับบริบทของประเทศไทยและท้องถิ่น

(7) มิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การรู้จักใช้และสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมีสติปัญญาและภูมิปัญญาตามหลักของ "ความมีเหตุผล" และ"ความพอประมาณ" รวมถึง "ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี" เพื่อลดความเสี่ยงและพึ่งพาตนเอง ให้ได้มากที่สุด ภายใต้เงื่อนไขของการมีคุณธรรมที่มีความเกื้อกูลช่วยเหลือกันและคำนึงถึงส่วนรวม โดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนจาก

1. การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมีเหตุผลและพอประมาณ
2. การสงวนรักษาคุณภาพ และความหลากหลาย และเพิ่มคุณค่าทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน
3. การมีส่วนร่วมและความเป็นธรรมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.7 การอธิบายความหมายของดัชนี

การศึกษาครั้งนี้ใช้ข้อมูลในปี 2548 เพื่อประเมินความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง ผลที่ได้ไม่ได้หมายความว่าในปี 2548 ประเทศไทยอยู่ห่างหรือเข้าไปใกล้เป้าความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงมากน้อยเพียงใด การที่จะหาคำตอบในลักษณะนั้นได้จะต้องมีการกำหนดเป้าหมายเป็นเศรษฐกิจพอเพียงไว้อย่างชัดเจนซึ่งเป็นหน้าที่ของสังคมตลอดจนผู้นำทางความคิดในสังคมจะเป็นผู้กำหนดเป้าหมาย เช่นนั้นการศึกษาครั้งนี้จึงเป็นเพียงการบอกทิศทางของการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในปี 2548 เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของช่วงเวลาที่ผ่านมา คือ ระหว่างปี 2544-2548 ว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเศรษฐกิจพอเพียงในลักษณะใด เริ่มจากต้องปรับปรุงแก้ไขยังไม่น่าพอใจ ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม เริ่มมีแนวโน้มที่มีพัฒนาการบ้าง มีพัฒนาการพอใช้ มีพัฒนาการดี มีพัฒนาการดีมาก หรือมีพัฒนาการดีเยี่ยมเท่านั้น

การติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอทุกปีจะช่วยให้เห็นแนวโน้มของพัฒนาการดังกล่าวได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

บทที่ 2
แนวคิดและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.1 ความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำริ "เศรษฐกิจพอเพียง" และได้พระราชทานเผยแพร่เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2517 เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศให้ดำเนินไปตามลำดับขั้นตอนอย่างสมดุลและมั่นคง โดยมุ่งให้ความสำคัญกับการสร้างพื้นฐาน *"ความพอมีพอกิน"* ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อนแล้วจึงพัฒนาในลำดับขั้นที่สูงขึ้นต่อไป มิเช่นนั้นจะนำมาซึ่งปัญหาความยุ่งยากได้ในที่สุด โดยเฉพาะในการปฏิบัตินั้นต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาวะของประเทศและความเป็นอยู่ของประชาชนเพื่อให้เกิดความสมดุลในการพัฒนาได้อย่างแท้จริง

ดังพระบรมราโชวาทที่ได้ทรงพระราชทานความว่า [1]

> *" การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัดระมัดระวัง แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชน โดยสอดคล้องด้วยก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆ ขึ้นซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด "*

นอกเหนือจากนั้นแนวคิด "เศรษฐกิจพอเพียง" นี้ยังปรากฏอยู่ในการดำเนินโครงการต่างๆ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ รวมถึงพระราชกรณียกิจที่สำคัญอีกนานัปการซึ่งทรงได้ปฏิบัติเป็นแบบอย่างเพื่อการพัฒนาความเป็นอยู่ของราษฎรให้ "พออยู่พอกิน" จนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคงและก้าวสู่ "ความอยู่ดีกินดี" อย่างยั่งยืนต่อไปได้

"เศรษฐกิจพอเพียง" จึงนับว่ามีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานมากกว่า 30 ปี แต่ถึงกระนั้นแนวคิดนี้ก็ยังไม่เป็นที่แพร่หลายมากนัก จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยประสบกับปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจอันเกิดจากปัญหาความไม่สมดุลในหลายด้าน อันเกิดจากความไม่พอประมาณในการใช้เงินกู้จากต่างประเทศและการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจที่ไม่มีเหตุผล เพราะเมื่อเปิดประเทศให้เงินไหลเข้าออกได้อย่างเสรี แต่รัฐบาลกลับกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนคงที่กับเงินเหรียญสหรัฐฯ ทำให้การนำเงินกู้เข้าจากต่างประเทศ เพื่อหาผลประโยชน์จากความแตกต่าง

---

[1] พระบรมราโชวาท ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญา ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันที่ 18 กรกฎาคม 2517.

ระหว่างอัตราดอกเบี้ยภายในประเทศ และนอกประเทศเป็นไปได้ง่าย รวมทั้งนำเงินไปลงทุนในลักษณะที่มีความเสี่ยงสูง คือ มีการย้ายการลงทุนระหว่างตลาดหุ้นกับอสังหาริมทรัพย์โดยไม่มีผลผลิตเพิ่มแต่ประการใด จนเกิดภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจเป็นผลให้ต้องลอยตัวค่าเงินบาทในที่สุด ก่อให้เกิดภาวะหนี้สินต่างประเทศที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ธุรกิจและสถาบันการเงินประสบความล้มละลาย ซึ่งส่งผลต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม ความล้มเหลวครั้งสำคัญนี้ส่วนหนึ่งก็มาจากการเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศให้รวดเร็วแต่ประการเดียวทำให้เกิดความไม่สอดคล้องสมดุลในเรื่องต่างๆ ดังที่พระองค์ได้ทำนายไว้ล่วงหน้า 33 ปี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จึงได้ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับ "เศรษฐกิจพอเพียง" เพื่อใช้เป็นแนวทางให้แก่พสกนิกรชาวไทยได้เข้าใจถึงหลักคิดและวิธีการอันควรปฏิบัติในการดำเนินชีวิตและร่วมมือร่วมใจกันช่วยเหลือฟื้นฟูสภาวะเศรษฐกิจของประเทศชาติให้กลับคืนมาเป็นปกติ ซึ่งปรากฏว่าได้รับความสนใจจากประชาชนชาวไทยอย่างกว้างขวาง และทำให้ "เศรษฐกิจพอเพียง" เริ่มเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปนับแต่นั้นเป็นต้นมา

ดังพระราชดำรัสในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาปี พ.ศ. 2540 ความว่า

> *"..การจะเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน นั้นหมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ ...ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนไป ทำให้กลับเป็น **เศรษฐกิจพอเพียง** ไม่ต้องทั้งหมด แม้แค่ครึ่งก็ไม่ต้อง อาจจะเศษหนึ่งส่วนสี่ ก็สามารถอยู่ได้ การแก้ไขก็อาจจะต้องใช้เวลา ไม่ใช่ง่ายๆ ...แต่ถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ก็สามารถที่จะแก้ไขได้..."*

ต่อมาสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่างๆ เพื่อร่วมกันประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระราชทานไว้ในวโรกาสต่างๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 ที่ได้อัญเชิญมาแสดงไว้แล้วในบทที่ 1

หลักปรัชญาของ "เศรษฐกิจพอเพียง" จึงนับได้ว่าเป็นหลักการในการยึดเหนี่ยวจิตใจเพื่อการดำเนินชีวิตที่ทรงพระราชทานให้แก่พสกนิกรชาวไทยในทุกระดับและทุกสาขาอาชีพให้มีการเตรียมความพร้อมและสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับตนเองและประเทศชาติ เพื่อลดความเสี่ยงหรือผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากทั้งปัจจัยภายในและภายนอก โดยเฉพาะหลักปรัชญานี้สนับสนุนให้เสริมสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจอย่างค่อยเป็นค่อยไปมากกว่าให้ความสำคัญกับการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วแต่มีฐานรากที่ไม่มั่นคง ซึ่งจะนำไปสู่ความล้มเหลวในที่สุด

รวมทั้งให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนรู้รักสามัคคี และแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อความสงบสุขของบ้านเมือง ในขณะเดียวกันก็สร้างความตระหนักในการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้หลักความพอเพียง ความประหยัดอดออมและความพอประมาณ เพื่อนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยไม่ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยหรือทำลายให้หมดสิ้นไป แต่สามารถฟื้นฟูและอนุรักษ์สืบทอดให้แก่คนรุ่นต่อไปได้อย่างยั่งยืน

ตลอดระยะเวลาของแนวทางการพัฒนาที่ผ่านมาทรัพยากรธรรมชาติถูกนำมาใช้อย่างสิ้นเปลืองเพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างไม่มีขีดจำกัด ทำให้เกิดปัญหาเชิงโครงสร้างที่ขาดความสมดุลและไม่ยั่งยืนซึ่งเริ่มทวีความรุนแรงเป็นปัญหาที่ซับซ้อนมากขึ้น ดังนั้น ทิศทางการพัฒนาประเทศในช่วงต่อมาจึงได้มุ่งเน้นสร้าง "ความอยู่เย็นเป็นสุข" ในสังคมอย่างสมดุลและยั่งยืนตามหลัก "ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" โดยไม่ได้มุ่งนำมูลค่าที่เป็น "ตัวเงิน" มาเป็นดัชนีชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนาดังที่ผ่านมา แต่คำนึงถึง "คุณค่า" ของความเป็นคน และความสุขทางจิตใจของประชาชนเป็นหลัก โดยเฉพาะการสร้าง ***ความสุขตามวิถีแห่งความพอเพียง*** โดยไม่เบียดเบียนหรือทำความเดือดร้อน ให้แก่ผู้อื่นและส่วนรวม อันจะทำให้ชีวิตมีความสุขอย่างสมดุลและเกิดความสงบสุขในสังคมได้อย่างแท้จริง

ดังจากกระแสพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ปี พ.ศ. 2541 ทรงเสริมคำว่า "***พอดี***" เพราะเมื่อรู้ว่าจุดใดคือ "***พอ***" เมื่อนั้นเราก็จะเกิดความพอใจ เมื่อรู้จักพอใจก็จะรู้จักพอประมาณ เมื่อรู้จักพอประมาณก็จะรู้จัก***การให้*** *เมื่อรู้จักให้ก็เริ่มเกิดการแบ่งปัน เกื้อกูลกัน เกิดความสงบในสังคม เกิดความเข้มแข็งในชุมชน* เกิดศักยภาพและท้ายที่สุดจะเกิด ความมั่นคงและยั่งยืน (อานันท์ ปันยารชุน, 2542) นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงพระราชดำรัสเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาปี พ.ศ. 2543 เกี่ยวกับเรื่อง "ความสุข" ความว่า

> *"..เมื่อปี 2517 ..วันนั้นได้พูดว่าเราควรจะปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียง ถ้าแต่ละคนพอมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าประเทศพอมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ..เศรษฐกิจพอเพียงนี้ขอย้ำว่าเป็นทั้งเศรษฐกิจหรือความประพฤติที่ทำอะไรเพื่อให้เกิดผล โดยมีเหตุและผลคือเกิดผลนั้นมาจากเหตุ ถ้าทำเหตุที่ดี ถ้าคิดให้ดีให้ผลที่ออกมา คือ สิ่งที่ติดตามเหตุ การกระทำก็จะเป็นการกระทำที่ดี และผลของการกระทำนั้นก็จะเป็นการกระทำที่ดี ดีแปลว่ามีประสิทธิผล ดีแปลว่ามีประโยชน์ ดีแปลว่า ทำให้มี* ***ความสุข****..ทั้งหมดนี้..ก็คือ* ***เศรษฐกิจพอเพียง*** *นั่นเอง เศรษฐกิจพอเพียงที่ได้ย้ำแล้วแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Self-sufficiency economic ใครต่อใครว่าไม่มี sufficiency economic แต่ว่าเป็นคำใหม่ของเราก็ได้ คือ หมายความว่า*

ประหยัด แต่ไม่ใช่ขี้เหนียวทำอะไรมีความอะลุ้มอล่วยกัน ทำอะไรด้วยเหตุด้วยผล จะเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแล้วทุกคนจะมีความสุข.."

ในช่วงต่อมาของการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้อัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นวิสัยทัศน์ในการกำหนดนโยบาย แผนงานและมาตรการต่างๆ ในการปฏิบัติงานของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป โดยให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันที่ดี พร้อมทั้งยึดหลักการของการดำเนินงานไปในทางสายกลาง ไม่เบียดเบียนผู้อื่นและเน้นประโยชน์ส่วนรวม ขณะเดียวกันก็เสริมสร้างให้คนในชาติทุกระดับมีสำนึกในคุณธรรม จริยธรรม ควบคู่กับการมุ่งสร้างปัญญา ความรอบรู้ ให้เกิดภูมิคุ้มกันเพื่อปรับตัวเข้าสู่โลกาภิวัตน์และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรู้เท่าทัน อันจะนำไปสู่การดำเนินวิถีการพัฒนาที่สมดุลและสร้างความสุขอย่างมั่นคงและยั่งยืนได้

"เศรษฐกิจพอเพียง" จึงถือเป็นแนวคิดใหม่ที่ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการพัฒนาประเทศครั้งสำคัญ อีกทั้งยังได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางจากทั้งประชาชนชาวไทยและชาวต่างประเทศ ดังตัวอย่างแห่งความชื่นชมและการเล็งเห็นถึงความสำคัญในวิสัยทัศน์ด้านการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ องค์การสหประชาชาติ (UN หรือ United Nation) จึงได้ประกาศเกียรติคุณของพระองค์ว่าเป็น *"พระมหากษัตริย์นักพัฒนาของโลก"* และทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายรางวัล Human Development Lifetime Achievement Award แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ. 2549 อันนำมาซึ่งความปลาบปลื้มปีติแก่พสกนิกรชาวไทยอย่างหาที่เปรียบมิได้

2.2 แนวคิดและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง [2]

1) กรอบแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤติเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา กล่าวคือ เป็นการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

---

[2] ประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัส อ้างใน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.), "**เศรษฐกิจพอเพียง คืออะไร**" :(ม.ป.ท) ,2549.

2) หลักการพัฒนาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการสร้างภูมิคุ้มกัน ที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบและคุณธรรม ประกอบการวางแผนการตัดสินใจและการกระทำ

3) คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน ดังจากการให้คำนิยามของความพอเพียงนั้นจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ 3 ประการดังนี้

*(1) **ความพอประมาณ*** หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

*(2) **ความมีเหตุผล*** หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผล ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

*(3) **การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว*** หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4) เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับความพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

*(1) **ความรู้*** ประกอบด้วยความรู้จริงเกี่ยวกับวิชาการต่างๆ อย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

*(2) **คุณธรรม*** ประกอบด้วยความตระหนักในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทนและความเพียร การใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภและไม่ตระหนี่

2.3 วิถีชีวิตแบบ "เศรษฐกิจพอเพียง"

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นทั้ง**วิธี**ในการประกอบอาชีพและดำรงชีวิต แต่ความลึกซึ้งของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ที่การเป็น**วิธีคิด**ในการดำรงชีวิตที่จะนำไปสู่ชีวิตที่มีความทุกข์ลดน้อยลงหรืออีกนัยหนึ่งก็คือชีวิตที่มีความสุขเพิ่มขึ้น ดังนั้น เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นทั้งวิธีในการดำเนินการเพื่อช่วยให้ชีวิตและสังคมปรับเข้าสู่แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นวิธีคิดที่จะช่วยให้เข้าใจวิธีการและนำไปสู่**วิถี**การดำรงชีวิต ในแง่ของการเป็น**วิธีการ**ในการประกอบอาชีพ จุดเน้นของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ที่การมี**ภูมิคุ้มกัน** เนื่องจากการมีภูมิคุ้มกันที่ดีจะช่วยทำให้กิจการสามารถดำรงอยู่ได้

ในลักษณะไม่เสี่ยงมากจนเกินไปทำให้ไม่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นที่ไม่อาจคาดเดาล่วงหน้าได้ หรือถ้าหากได้รับผลกระทบก็จะสามารถฟื้นตัวได้ในเวลารวดเร็วพอสมควร โดยภูมิคุ้มกันที่ได้นั้นจำเป็นจะต้องมาจากการพึ่งตัวเองให้ได้เป็นส่วนใหญ่ หมายถึง ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เองหรือหาได้ง่ายในท้องถิ่นให้มากที่สุด ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมที่สามารถจัดการได้หรือควบคุมได้ หรือมีทุนของตัวเองเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นทุนมนุษย์ซึ่งก็เป็นเรื่องสติปัญญาประกอบกับความสามารถส่วนบุคคล ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมคือการช่วยเหลือเกื้อกูลและร่วมมือกัน ทุนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนทางกายภาพที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเงินทุน เครื่องมือเครื่องใช้ ตลอดจนเทคโนโลยีในการผลิต การตลาดที่สามารถจัดการได้โดยไม่ยากจนเกินไป

ถ้าสามารถที่จะพึ่งตนเองได้มากเท่าไร ภูมิคุ้มกันก็จะมีสูงมากขึ้น ไม่ว่าการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นและมีความรุนแรงมากน้อยเพียงใดก็สามารถจัดการได้ เพราะปัญหาส่วนใหญ่ทุกชนิดที่เกิดขึ้นล้วนอยู่ในขอบเขตที่แต่ละคนจะสามารถจัดการได้เอง แต่การจะพึ่งตัวเองได้นั้นจำเป็นต้อง**มีวิธีคิด** โดยเข้าใจความหมายของ **ความพอประมาณ** อย่างถ่องแท้ ความหมายของความพอประมาณก็คือ ทำทุกอย่างเท่าที่จะสามารถจัดการได้เองไม่ทำเกินกำลังความสามารถหรือโลภมาก ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็คือ ไม่ "ตาโต" แต่ในขณะเดียวกันก็จะต้องไม่หย่อนยาน หรือเฉื่อยเนือย เป็นเหตุให้ไม่สามารถที่จะช่วย ตัวเองได้

ดังนั้นความพอประมาณ จึงเป็น**วิธีคิด**ที่สำคัญที่จะหนุนช่วยความสามารถในการพึ่งตนเองให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นและสัมฤทธิ์ผลได้จริง อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการมีภูมิคุ้มกันที่ดี และเมื่อสามารถมีภูมิคุ้มกันที่ดีแล้ว ก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องไปเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น สามารถดำเนินการทุกสิ่งทุกอย่างได้อย่างซื่อสัตย์สุจริต มีความเพียร มีความอดทน ตลอดจนมีความเมตตากรุณาต่อผู้อื่นนั่น ก็คือ **ความมีเหตุผล** ตามความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง เพราะถ้าหากทุกคนปฏิบัติตนในลักษณะเช่นนี้ สังคมก็จะมีแต่ความสุข แต่ละคนที่เป็นสมาชิกในสังคมก็จะมีความสุขด้วย เนื่องจากเหตุที่ดี จึงมีผลที่ดีตามการดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผล ในความหมายดังกล่าว คือการมี**วิถีชีวิต**ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

ในระดับของการมีภูมิคุ้มกันที่ดีนั้น คือการดำเนินการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในระดับที่เป็น**วิธีการ** นั่นก็คือเป็นวิธีที่จะช่วยผู้ที่ดำเนินการตามวิธีการดังกล่าวสามารถดำรงอยู่ได้ในโลกที่มีความไม่แน่นอนหรือมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างจะรวดเร็วได้อย่างไม่ยากจนเกินไปนัก ถ้าหากไม่มีภูมิคุ้มกันที่ดีก็อาจจะเพลี่ยงพล้ำได้ง่าย อย่างไรก็ตามเมื่อเข้าใจถึง **วิธีคิด คือ ความพอประมาณ** ในเศรษฐกิจพอเพียง ก็จะสามารถพัฒนาต่อยอดเศรษฐกิจพอเพียงจากระดับที่เป็นวิธีการมาสู่การเป็น**วิถีชีวิต** คือ **ความมีเหตุผล** เพราะความพอประมาณนอกจากจะช่วยให้ความสามารถพึ่งตนเองได้จริงแล้ว ยังจะช่วยทำให้ชีวิตมีความสุขเพิ่มขึ้นด้วย เพราะความพอประมาณหมายถึง ความพอดี ไม่สุดขั้วไปในทางใดทางหนึ่ง อันเป็นสาเหตุสำคัญของ

ความทุกข์ การรับประทานอาหารที่น้อยเกินไปก็จะขาดสารอาหาร ร่างกายได้รับสารอาหารไม่เพียงพอ ทำให้ร่างกายอ่อนแอ เกิดเป็นโรคง่ายหรือเกิดทุกข์ภาวะ ถ้าหากรับประทานอาหารมากเกินไปก็จะมีปัญหากับระบบย่อยอาหาร ทำให้ร่างกายสะสมไขมันไว้ในตัวมากจนเกินไป ทำให้เกิดโรคที่เป็นผลจากมีไขมันมากเกินไป เช่นโรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ และเบาหวาน เป็นต้น การสะสมวัตถุมากจนเกินไปก็จะไปสร้างกิเลส และก่อให้เกิดความวิตกกังวล อันเป็นลักษณะของความเครียดอีกแบบหนึ่ง การมีวัตถุน้อยเกินไปก็จะทำให้วิถีชีวิตมีความทุกข์ยากโดยไม่จำเป็นในพุทธธรรมความพอประมาณ คือ สภาวะธรรมที่หมายถึงความพอดีไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไปเป็นจุดที่ดีที่สุดอาจจะเปรียบได้กับทางสายกลาง หมายถึง ทางที่ไม่ข้องแวะกับสิ่งที่สุดขั้ว นั่นคือสุดขั้วไปในทางโลกีย์สุข หรือสุดขั้วในทางทรมานร่างกายและจิตใจของตนเอง เพราะทั้งสองทางนี้ไม่ใช่หนทางที่จะทำให้เกิดปัญญาที่จะช่วยลดความทุกข์หรือช่วยให้ชีวิตมีความสุขเพิ่มขึ้น

ส่วน**ความมีเหตุผล** ในพุทธธรรมนั้นมาจากคำว่าเหตุปัจจัยและผล หมายความว่าผลทุกชนิดย่อมมาจากเหตุและปัจจัยต่างๆ ประกอบ ถ้าต้องการผลที่ดีก็ต้องสร้างเหตุและปัจจัยที่ดี ถ้าไม่ต้องการผลลัพธ์ พึงระงับเหตุหรือปัจจัยเสีย ด้วยเหตุดังกล่าวความมีเหตุผลนั้นจะเป็นแนวทางที่จะช่วยให้ชีวิตสามารถลดความทุกข์และมีความสุขเพิ่มขึ้นได้จริง ซึ่งก็คือ**เป้าหมายสุดท้ายของวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง** ทั้งนี้เพราะความมีเหตุผลนั้นแท้ที่จริง ก็คือการมีทั้งสติและปัญญา นั่นก็คือมีความรู้จริง รอบคอบและระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหาย ความรู้จริงนั้นคือ ปัญญา ส่วนความรอบคอบและระมัดระวังนั้นก็คือสติ ดังนั้น การมีความรู้ซึ่งประกอบด้วย รู้จริง รอบคอบ และระมัดระวัง คือ การมีปัญญาที่ถูกกำกับด้วยสติ ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าวคุณธรรมก็จะเกิด คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน และโอบอ้อมอารี หรือความมีเมตตากรุณาและมุทิตา ส่วนอุเบกขานั้นคือ สติที่กำกับปัญญาให้มีความพร้อมที่จะเรียนรู้หรือทำความเข้าใจทุกอย่างตามความเป็นจริง ซึ่งก็คือเงื่อนไข**ความรู้**ของเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน ตลอดจนเมตตา กรุณาและมุทิตา นั่นคือเงื่อนไข**คุณธรรม**ของเศรษฐกิจพอเพียง อันจะนำไปสู่ความมีเหตุผลซึ่งจะนำไปสู่ชีวิตที่มีความสุขตามนัยของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญที่มนุษย์ทุกคนปรารถนา

ดังนั้นถึงแม้จะเริ่มต้นปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะที่เป็นวิธีการที่จะสร้างภูมิคุ้มกัน ให้ชีวิต ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติให้สามารถอยู่รอดท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทั้งจาก ภายนอกและภายในที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วที่ไม่อาจจะคาดการณ์ได้ล่วงหน้าอย่างถูกต้อง แต่เมื่อได้ลงมือปฏิบัติแล้วจะเริ่มเข้าใจความหมายที่ลึกซึ้งกว่าของเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะที่เป็นวิธีคิดที่เข้าใจความหมายของความพอประมาณอันจะนำไปสู่วิถีชีวิต คือความมีเหตุผลที่จะนำไปสู่ชีวิตที่มีความสุขสงบยิ่งขึ้นกว่าแต่เดิมเป็นขั้นตอนที่ยากกว่าและมีความลึกซึ้งมากกว่าขั้นตอนที่เป็นวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียง แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือ

ถ้าหากได้มีการปฏิบัติตามวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเคร่งครัด วิธีคิดก็จะเกิดขึ้นและมีความชัดเจนยิ่งขึ้น นำไปสู่การเป็นวิถีชีวิตที่ดีและมีความสุขในที่สุด

บทที่ 3
วิเคราะห์สภาพพื้นฐานของการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

3.1 การปรับทิศทางการพัฒนาประเทศสู่ "เศรษฐกิจพอพียง"

การกำหนดแนวทางการพัฒนาของประเทศไทยตลอดระยะเวลากว่า 40 ปีที่ผ่านมานั้น มีจุดมุ่งหมายหลักสำคัญ *คือ การมุ่งนำพาประเทศไปสู่ภาวะความมั่งคั่ง และความทันสมัย* โดยเฉพาะการนำเกณฑ์ค่าตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจในเรื่องของ "รายได้" ที่เป็นตัวเงินหรือผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross Domestic Product : GDP) มาใช้เป็นเครื่องมือบ่งบอกถึงความสำเร็จและความล้มเหลวของการพัฒนาประเทศโดยรวม ซึ่งหมายความว่าภายในช่วงระยะเวลา 1 ปี หากประเทศผลิตสินค้าและบริการเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง แสดงว่าประชาชนโดยรวมมีความมั่งคั่งมากขึ้น แต่หากพิจารณาโดยละเอียดพบว่าส่วนหนึ่ง เป็นมูลค่าของค่าใช้จ่ายและความสูญเสียในด้านต่างๆ อาทิ ด้านสุขภาพอนามัย การศึกษา ปัญหาอาชญากรรม อุบัติเหตุและอุบัติภัยรวมถึงปัญหาสังคมและความแตกร้าวในครอบครัว ตลอดจนปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและการนำมาใช้อย่างฟุ่มเฟือยเกินความพอดีโดยขาดการคำนึงถึงหลักคุณธรรม จริยธรรม ล้วนนำมาซึ่งความทุกข์ ดังนั้นถึงแม้ว่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ จะเพิ่มมากขึ้นก็มิได้เป็นหลักประกันว่าสมาชิกในสังคมจะมีความสุขเพิ่มขึ้น

หากพิจารณาจากในแง่มุมของเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาประเทศที่ยึดถือการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และความมั่งคั่งทางตัวเงินและวัตถุเป็นตัวตั้งนั้น ถือว่าเป็นการพัฒนาที่ประสบความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเตือนไว้ล่วงหน้าถึง 23 ปี ก่อนวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 คือในปี 2517 ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แม้ว่าเศรษฐกิจจะมีการขยายตัวในทางที่ดีขึ้น แต่ก็ไม่สามารถกระจายรายได้จากคนร่ำรวยมาสู่คนยากจนได้ ด้วยปรากฏผลว่ามีความแตกต่างและเหลื่อมล้ำในด้านรายได้ของคนในประเทศเพิ่มสูงขึ้นอย่างชัดเจน พร้อมทั้งเกิดปัญหาภาวะหนี้สินล้นพ้นตัวทั้งในระดับบุคคลและระดับประเทศ อันเป็นผลพวงจากความไม่พอเพียงหรือไม่พอประมาณในความต้องการที่มากขึ้นอย่างไม่มีที่สิ้นสุด จนเกินความพอดีและขยายวงกว้างมากขึ้นเรื่อย ๆ จนก่อให้เกิดผลกระทบร้ายแรงต่อสังคมส่วนรวม

ความล้มเหลวที่เป็นรูปธรรม คือ วิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 ซึ่งส่งผลให้ผู้ประกอบการทั้งหลายอยู่ในภาวะชะงักงันและส่วนหนึ่งต้องประสบกับภาวะล้มละลายและปิดกิจการในที่สุด แต่ในขณะที่ภาคเกษตรกรรมได้รับผลกระทบจากวิกฤตดังกล่าวไม่มากนัก โดยเฉพาะในกรณีของเกษตรกรที่ไม่ได้อิงอยู่กับภาวะตลาดแต่มุ่งเน้นการผลิตเพื่อให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรกก่อนแล้วจึงนำผลผลิตส่วนเกินที่เหลือออกสู่ตลาด รวมทั้งการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย เพื่อเสริมรายได้และลดรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือยจนทำให้

สามารถพึ่งตนเองได้ และพัฒนาก้าวสู่การเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง ย่อมส่งผลต่อเสถียรภาพการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม โดยเฉพาะการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงหรือพอประมาณนั้น สามารถนำมาซึ่งการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและอย่างยั่งยืนได้ เพราะสาระสำคัญ *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง* ไม่เป็นเพียงแต่หลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์ด้วยกันเองเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติได้อย่างเกื้อกูลกันและมีความสมดุลอีกด้วย

ดังนั้นภายหลังจากวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 จึงได้มีการทบทวนและปรับทิศทางการพัฒนาประเทศสู่กระบวนทัศน์แบบใหม่ ซึ่งได้มีการเริ่มต้นอย่างแท้จริงตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ที่ได้เริ่มเปลี่ยนแปลงมาให้ความสำคัญกับ *"คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา"* มากกว่ามุ่งเน้นแต่การสร้าง *ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ* ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาที่ขาดความสมดุล ดังสรุปบทเรียนได้ว่า "เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน" ด้วยเหตุนี้ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 นี้จึงถือเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศในมิติต่างๆ อย่างครอบคลุมรอบด้านและมีดุลยภาพ โดยปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาแบบแยกส่วนมาเป็นบูรณาการแบบองค์รวม พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายในสังคมมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ซึ่งได้ส่งผลให้เกิดกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและเครือข่ายประชาสังคมในระดับต่างๆ อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการนำ "ทุนทางสังคม" มาใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนา ทำให้สามารถช่วยบรรเทาความรุนแรงจากปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจได้ เป็นเหตุให้หลายชุมชนสามารถพ้นจากภาวะหนี้สินและพลิกฟื้นจากความทุกข์ยากลำบากให้สามารถกลับมาดำรงชีวิตแบบพอเพียงได้อย่างเข้มแข็ง

ในช่วงต่อมา แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) จึงได้อัญเชิญ *"ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง"* มาประกาศใช้อย่างเป็นทางการ โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ให้นำมาเผยแพร่มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตทั้งใน*ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคมประเทศ* ให้ตั้งอยู่บนหลักพื้นฐานของความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี โดยมีเงื่อนไขที่สำคัญ คือ เรื่องคุณธรรมและความรู้ ซึ่งจะมีบทบาทอย่างสำคัญต่อการเสริมสร้างพฤติกรรมการแสดงออกทางจริยธรรมและคุณธรรมของบุคคล ให้มีภูมิคุ้มกันพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ในสังคมโลกาภิวัตน์อย่างรู้เท่าทันและเกื้อกูลระหว่างกัน เพื่อก้าวไปสู่สังคมแห่งฐานความรู้ได้อย่างสมดุลและเกิดสันติสุข สะท้อนถึงพัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลาที่ได้น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติในระดับต่างๆ ภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงมีพระราชดำรัสเรื่อง *เศรษฐกิจพอเพียง* เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ดังนี้

3.2 การปรับตัวในระดับมหภาค

การนำ "*ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*" มาใช้กำหนดเป็นทิศทางในการพัฒนาและบริหารประเทศอย่างจริงจังและประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดนั้น สามารถพิจารณาได้จากสาระสำคัญของนโยบายรัฐบาลในแต่ละยุคสมัย ตลอดจนแผนงานไปสู่การปฏิบัติของแต่ละกระทรวง ทบวง กรมและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจากงานวิจัยเรื่อง "*การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับนโยบายของรัฐที่มีผลต่อเศรษฐกิจพอเพียง*" ของจตุรงค์ บุณรัตนสุนทร และมนัส โกมลฑา (2549) สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

3.2.1 ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544)

นโยบายของรัฐบาลชวน หลีกภัย (พฤศจิกายน พ.ศ.2540 - มกราคม พ.ศ. 2544)

สมัยรัฐบาลของนายชวน หลีกภัย ได้เริ่มเข้ามาบริหาราชการแผ่นดินในช่วงที่เกิดภาวะวิกฤตเศรษฐกิจกำลังประสบปัญหารุนแรงในปี 2540 จึงได้ดำเนินนโยบายแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจอย่างเร่งด่วนเป็นลำดับแรกเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนให้กับประชาชนที่ได้รับผลกระทบดังกล่าว ด้วยการระดมความร่วมมือจากทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดพลังในการแก้ไขอย่างสมบูรณ์ภายใต้เงื่อนเวลาที่จะต้องทำอย่างเร่งรีบและงบประมาณแผ่นดินที่มีจำกัด โดยกำหนดนโยบายเพื่อดำเนินการเป็น 2 ระยะ คือ ระยะเร่งด่วน และระยะปานกลาง เพื่อนำพาเศรษฐกิจไทยเข้าสู่ภาวะปกติภายในเวลาที่ไม่นานจนเกินควร

ในภาพรวมนโยบายของรัฐบาลชวน หลีกภัย ภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 เป็นนโยบายที่มุ่งฟื้นฟูเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ด้วยการเน้นหารายได้ที่เป็นเงินตราจากต่างประเทศเป็นหลัก และลดผลกระทบทางสังคมจากวิกฤตทางเศรษฐกิจ ซึ่งอาจอยู่ในแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงได้ถ้าสามารถดำเนินการได้อย่างสมดุล รวมทั้งมีการจัดตั้งกองทุนต่างๆ ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเชิงสงเคราะห์เป็นหลัก โดยเสริมด้วยการใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างขีดความสามารถในการพึ่งตัวเองในระยะยาวอยู่บ้าง ต่อมาในปี 2543 รัฐบาลได้เพิ่มประเด็น "การแก้ไขปัญหาความยากจนและชุมชนชนบทให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยใช้เศรษฐกิจพอเพียง" แต่ไม่ได้ให้รายละเอียดอธิบายไว้แต่อย่างใด ซึ่งอาจเพราะในขณะนั้นความชัดเจนในเรื่องนี้ยังไม่มากนัก อีกทั้งการตอบสนองต่อพระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะของการมีนโยบายที่ชัดเจนนั้น รัฐบาลได้มีการดำเนินการบ้างแต่ไม่มากนัก โดยได้เริ่มดำเนินการโครงการเกษตร "ทฤษฎีใหม่" ตามแนวพระราชดำริ แต่ผลงานส่วนใหญ่เป็นการเริ่มต้นและทำในเชิงปริมาณมากกว่าเชิงคุณภาพ โดยที่ยังไม่อาจสรุปได้ว่าได้ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจพอเพียงอย่างจริงจัง

นอกจากนี้ยังพบว่า นโยบายสำคัญหลายประการที่ได้ริเริ่มกำหนดขึ้นมาในยุคของรัฐบาลนี้ ไม่สามารถนำไปสู่การบรรลุผลในทางปฏิบัติได้มากนัก ซึ่งทั้งนี้อาจเพราะต้องอาศัยระยะเวลาในการดำเนินการ หรือไม่ได้มีการกำกับดูแลหรือติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรมและจริงจังมากนัก โดยเฉพาะนโยบายเกี่ยวกับการบรรเทาปัญหาทางสังคมอันเกิดจากผลกระทบทางเศรษฐกิจ ซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นนามธรรมค่อนข้างสูง และต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายในการเป็นเจ้าภาพร่วมกันแก้ปัญหาอย่างบูรณาการ สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ ความไม่ชัดเจนในเป้าหมายเชิงนโยบายจึงอาจทำให้มีความขัดแย้งในทางปฏิบัติได้ ดังเช่นกรณีการส่งเสริมเรื่องการประหยัดของรัฐบาล ด้วยการลดภาระการลงทุนของภาครัฐ โดยเปิดโอกาสให้มีการกระจายหุ้นรัฐวิสาหกิจออกขายให้กับนักลงทุนที่สนใจทั้งภายในและต่างประเทศ ซึ่งแม้เชื่อว่าจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดก็ตาม แต่สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ ประชาชนได้รับประโยชน์จากประสิทธิภาพที่เพิ่มขึ้นโดยทั่วถึงหรือไม่ รวมทั้งการกำหนดนโยบายลดการนำเข้าและการพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ตลอดจนการประหยัดพลังงานมิได้มีการประเมินอย่างเป็นระบบว่าสามารถบรรลุผลตามเป้าหมายหรือไม่

ดังนั้นหากมีการประเมินการดำเนินนโยบายของรัฐบาลชวนให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง จำเป็นต้องยึดหลักความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจควบคู่กับการพัฒนาความรู้เพื่อมุ่งสร้างปัญญาให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างภาคภูมิใจและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ที่สำคัญก็คือรัฐบาลจำเป็นจะต้องกระตุ้นหรือผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนทางสังคม แต่การที่รัฐบาลให้การสนับสนุนแก่ภาคเอกชน องค์กรวิชาชีพและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยเน้นการมี *"ความรู้คู่คุณธรรม"* โดยขาดการกระตุ้นหรือผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนทางสังคมนั้น ย่อมไม่สามารถบังเกิดผลสัมฤทธิ์จริงในทางปฏิบัติได้เลย การประยุกต์นโยบายเศรษฐกิจพอเพียงของรัฐบาลชวนในขณะนั้นจึงเป็นเพียงหลักการที่ดีซึ่งกำหนดขึ้นมาตามคุณค่ากระแสของสังคมเท่านั้น

3.2.2 ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549)

นโยบายของรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร (สมัยที่ 1 : กุมภาพันธ์ พ.ศ.2544 – กุมภาพันธ์ พ.ศ.2548)

สมัยแรกของรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร รัฐบาลได้ตั้งเป้าหมายที่จะดำเนินนโยบายเพื่อลด ความยากจนและนำไปสู่การสร้างงาน สร้างรายได้ ลดค่าใช้จ่ายให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชน มีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย นำไปสู่การพอมีพอกิน และเหลือจากนั้นจึงนำไปสู่การสร้างชีวิตใหม่ โดยใช้กลไกทุกส่วนของภาครัฐในการสร้างโอกาสให้ประชาชนใช้ทุนตลอดจนปัญญา และศักยภาพส่วนตัว รวมทั้งสินทรัพย์ที่มีอยู่ทำงานอย่างเต็มที่ เมื่อประชาชนมีรายได้ก็จะทำให้ครอบครัวมีรายได้ และประเทศชาติมีรายได้ ซึ่งจะกลายเป็นฐานภาษีใหม่ให้รัฐ

มีรายได้มากขึ้น เพื่อนำไปสู่การลดภาระหนี้สินของประเทศในโอกาสต่อไป ดังนั้น ภารกิจเร่งด่วนและสำคัญยิ่งของรัฐบาลทักษิณ เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาได้ทันการณ์ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1. หยุดยั้งภาวะการหดตัวของเศรษฐกิจ ที่กำลังก่อปัญหาทางสังคมให้กับประเทศ
2. การแก้ไขและปรับเปลี่ยนโครงสร้างใหม่ให้กับระบบเศรษฐกิจ และสังคม ไปสู่ความมีเสถียรภาพ และความมั่นคงอันยั่งยืนของประเทศชาติ

นโยบายของรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ในสมัยแรกนี้เป็นช่วงของการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ได้มีการอัญเชิญ "ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" มาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศอย่างชัดเจนเป็นครั้งแรก โดยเน้นสร้างความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจมหภาคและเศรษฐกิจชุมชนให้เกื้อกูลกัน โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบองค์รวมและการพัฒนาอย่างมี "ดุลยภาพ" ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมืองและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คนในสังคมมีความสุขถ้วนหน้า สามารถพึ่งตนเองและก้าวทันโลกโดยยังคงรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทย จึงได้มีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาประเทศใหม่จากเดิมที่มุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ไปสู่การพัฒนาประเทศที่มีเศรษฐกิจฐานรากที่มีความเข้มแข็ง มีการกระจายผลประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง สามารถแก้ปัญหาความยากจนและกระจายรายได้ รวมทั้งเพิ่มขีดความสามารถและโอกาสในการพึ่งตนเอง พร้อมทั้งยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศ

สรุปภาพรวมในสมัยแรกของรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ซึ่งเป็นแผนการปรับทิศทางการพัฒนาประเทศมุ่งไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนโดยมีการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม แต่เนื่องจากรัฐบาลทักษิณเน้นการพัฒนาศักยภาพของประเทศให้สามารถการแข่งขันทางเศรษฐกิจ การลงทุน และการค้าทั้งในระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และระดับโลกเป็นสำคัญ ถึงแม้จะมีกลยุทธ์การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากมากกว่าที่เคยมีมาในอดีต แต่จุดเน้นขั้นสุดท้ายยังคงเป็นการเพิ่มอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและพึ่งการลงทุนจากต่างชาติเป็นหลัก ส่งเสริมการผลิตสินค้าที่เน้นการส่งออกมากกว่าการสร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจฐานรากด้วยการเน้นการพึ่งตนเองและสร้างภูมิคุ้มกัน ให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ดังที่กำหนดไว้ในแผน การส่งเสริมเศรษฐกิจในชนบท *โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมการพัฒนาประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้มีการดำเนินการอย่างจริงจัง* แม้ว่าได้มีการอัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการพัฒนาก็ตามทีมีผลทำให้ชนบทไม่สามารถพึ่งตนเองได้ อีกทั้งยังมีความจำเป็นที่ต้องพึ่งความช่วยเหลือจากรัฐมากไปจากเดิมอีก เนื่องจากนโยบายประชานิยมของรัฐบาลทักษิณส่วนใหญ่จะเน้นการเข้าถึงแหล่งทุนและเน้นการสร้างรายได้เป็นสำคัญ ผลที่เกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติจึงมีลักษณะตรงกันข้ามกับเศรษฐกิจพอเพียง คือ ประชาชนในระดับฐานรากมีสภาพคล่องทางการเงินเพิ่มขึ้นแต่ขณะเดียวกันก็มีความฟุ่มเฟือยเพิ่มมากขึ้น มีภาระหนี้สินมากขึ้นและต้องพึ่งรัฐบาลในการ

แก้ปัญหาให้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม นโยบายดังกล่าวได้ช่วยให้เกิดการดำเนินนโยบายจากหลายหน่วยงานของรัฐที่ช่วยสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงให้กับชาวชนบทได้ในระดับหนึ่ง

นโยบายของรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร (สมัยที่ 2 : มีนาคม พ.ศ.2548 – กันยายน 2549)

สืบเนื่องจากสาระสำคัญของ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ได้กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศในอนาคต 20 ปี มีจุดมุ่งหมายเน้นการแก้ปัญหาความยากจนและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศให้เกิด "การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย" จึงได้กำหนดสภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์ โดยมุ่งพัฒนาสู่ "สังคมที่เข้มแข็งและมีดุลภาพ" ใน 3 ด้าน คือสังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนาประเทศเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของวิสัยทัศน์ร่วมภายใต้ "ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" และสังคมไทยที่พึงประสงค์ในอนาคต จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาประเทศไว้ 4 ประการ คือ

(1) เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพและภูมิคุ้มกัน
(2) เพื่อวางรากฐานการพัฒนาประเทศให้เข้มแข็งยั่งยืน พึ่งตนเองได้อย่างรู้เท่าทันโลก
(3) เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีในสังคมไทยทุกระดับ
(4) เพื่อแก้ปัญหาความยากจน และเพิ่มศักยภาพ ตลอดจนโอกาสของคนไทยในการพึ่งพาตนเอง

รัฐบาลได้กำหนดเป้าหมายของการพัฒนากำหนดไว้ให้สอดรับกับวัตถุประสงค์ คือ

(1) เป้าหมายดุลภาพทางเศรษฐกิจ สร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจมหภาคให้เศรษฐกิจโดยรวมขยายตัวอย่างมีคุณภาพและเสถียรภาพ
(2) เป้าหมายยกระดับคุณภาพชีวิตให้ประเทศไทยมีโครงสร้างประชากรที่สมดุลและขนาดครอบครัวที่เหมาะสม
(3) เป้าหมายการบริหารจัดการที่ดี
(4) เป้าหมายการลดความยากจน

ภายใต้วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักดังกล่าว เพื่อให้การดำเนินงานในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา 7 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

(1) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่ดี
(2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและการคุ้มครองทางสังคม
(3) ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้าง การพัฒนาชนบทและเมืองอย่างยั่งยืน และ
(4) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(5) ยุทธศาสตร์การบริหารเศรษฐกิจส่วนรวม

(6) ยุทธศาสตร์การเพิ่มสมรรถนะและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศและ

(7) ยุทธศาสตร์การพัฒนาความเข้มแข็งทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

สรุปโดยรวม พบว่าการพัฒนาประเทศยังคงมุ่งเน้นไปในทิศทางการแข่งขันกับต่างประเทศ โดยยังมิได้เริ่มจากการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจฐานรากเพื่อไปหนุนเสริมเสถียรภาพทางเศรษฐกิจระดับประเทศอย่างจริงจัง ผลที่ได้จึงต่างไปจากเป้าหมายของเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นการส่งเสริมให้มีการผลิตที่หลากหลาย เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่นเป็นเบื้องต้นก่อน โดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน โดยไม่ได้เน้นการตอบสนองต่อภาวะตลาดภายนอกที่มีความผันแปรสูง แต่มุ่งพัฒนาการผลิตเพื่อความสามารถในการพึ่งตนเองระดับบุคคล ระดับชุมชน และพัฒนาต่อไปสู่ระดับสังคมและประเทศตามลำดับขั้นตอนอย่างค่อยเป็นค่อยไป

อย่างไรก็ตามการปรับเปลี่ยนทิศทางการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันเป็นสำคัญ โดยมิได้คำนึงถึงความมั่นคงของเศรษฐกิจฐานรากอย่างจริงจัง มาเป็นการให้ความสำคัญแก่ฐานรากเพิ่มมากขึ้นภายใต้สภาวะความเป็นจริงของเศรษฐกิจโลกาภิวัตน์เป็นเรื่องที่ไม่สามารถทำได้ง่ายเช่นกัน ในเมื่อนโยบายทักษิณหนึ่งไม่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่เศรษฐกิจฐานรากได้อย่างแท้จริง แต่กลับสร้างความพึ่งพารัฐบาลเพิ่มมากขึ้น นโยบายของรัฐบาลทักษิณทั้งสองสมัยโดยภาพรวมจึงดำเนินนโยบายตามแนวทางประชานิยมต่อไป โดยมีโครงการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบ้างในช่วงระยะเริ่มแรกของรัฐบาลทักษิณหนึ่งเท่านั้น โดยที่ในรัฐบาลทักษิณสองได้มีการผลักดันนโยบายที่ไม่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะในด้านการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประชาชนที่คนยากจน ด้วยการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนโดยไม่ได้เริ่มต้นจากฐานภูมิปัญญาหรือความรู้เดิมที่มีอยู่ในท้องถิ่น อีกทั้งไม่ได้ต่อยอดความรู้ในการประกอบการเท่าที่ควร ในท้ายที่สุดจึงก่อให้เกิดปัญหาหนี้สินเพิ่มขึ้นอย่างมากในภายหลัง เนื่องจากยังคงเน้นเรื่องของการเพิ่มรายได้โดยไม่ให้ความสำคัญกับการออม ตลอดจนการลดรายจ่ายฟุ่มเฟือยมากนัก ซึ่งขัดแย้งกับแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง

จตุรงค์ บุณรัตนสุนทร และมนัส โกมลฑา (2549) ได้สรุปในที่สุดว่า นโยบายประชานิยมของรัฐบาลทักษิณส่วนใหญ่จะเน้นการเข้าถึงแหล่งทุนและเน้นการสร้างรายได้เป็นสำคัญ โดยมุ่งไปช่วยให้คนยากจนมีสภาพคล่องเพิ่มขึ้นและสามารถช่วยลดรายจ่ายได้บางด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่ารักษาพยาบาล แต่ไปส่งเสริมลัทธิบริโภคนิยม และเพิ่มปัญหาหนี้สิน ซึ่งมีผลในทางปฏิบัติที่ตรงกันข้ามกับเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งนโยบายของรัฐบาลทักษิณนั้นมีนโยบายเพิ่มเสรีภาพทางเศรษฐกิจที่ให้ผลประโยชน์โดยตรงกับกลุ่มทุน รวมถึงการแปรรูปรัฐวิสาหกิจที่มีวาระซ่อนเร้น เน้นการเปิดเสรีการค้าระหว่างประเทศเพิ่มขึ้น พร้อมทั้งเป็นปัจจัย

สำคัญที่ทำให้เกิดวิกฤติทางคุณธรรม จริยธรรมทั้งในระดับผู้นำ ผู้บริหารและประชาชนทั่วไปอย่างกว้างขวาง ทำให้เกิดข้อสงสัยนำไปสู่ความขัดแย้งในสังคมอย่างรุนแรง จนเป็นเหตุผลที่นำไปสู่การรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2548 ในที่สุด

3.2.3 ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) รัฐบาลของสุรยุทธ์ จุลานนท์ (พ.ศ.2549-ปัจจุบัน)

ในสมัยรัฐบาลปัจจุบันของพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ที่เป็นผลจากการรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 ได้ให้ความสำคัญต่อการอัญเชิญ "***ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง***" มาปฏิบัติเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศอย่างจริงจัง โดยเน้นหลัก ***คุณธรรมนำการพัฒนาเศรษฐกิจในระบบตลาดเสรี*** เพื่อเสริมสร้างสำนึกของการรู้รักสามัคคีและแบ่งปันเกื้อกูลกันให้กับประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศ ตลอดจนการเสริมสร้างระบบการตรวจสอบการทุจริตที่เข้มแข็ง และระบบคุณธรรมที่ดีงาม ขณะเดียวกันก็ดำเนินการเสริมสร้างสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ทิศทางการปรับตัวของประเทศของ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ได้ให้ความสำคัญกับเป้าหมายการพัฒนาที่มุ่งสู่ความ "มั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน" ซึ่งยังคงนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยจะสร้างความสมดุลของการพัฒนาให้เกิดขึ้นในทุกมิติภายใต้การคำนึงถึงสภาวะการเปลี่ยนแปลงของบริบทการพัฒนาในทุกด้าน ซึ่งจะมีผลกระทบทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ ที่สำคัญคือการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจและการเงินของโลกและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด การพัฒนาบนฐานความรู้ และการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความเสื่อมโทรมลงอย่างมาก และเกิดภาวะโลกร้อนอันเป็นภัยคุกคามต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่เป็นภัยต่อมนุษยชาติในที่สุด

อย่างไรก็ตามยังคงสังเกตได้ว่า ความมั่งคั่งยังคงเป็นเป้าหมายเหนือความมั่นคงและยั่งยืน โดยที่ความมั่นคงและยั่งยืนควรจะเป็นเป้าหมายหลักที่แท้จริงของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการสะท้อนความประนีประนอมระหว่างการพัฒนาแนวทันสมัยกับเศรษฐกิจพอเพียงในระยะเปลี่ยนผ่าน

ดังนั้นในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 จึงได้กำหนดเป้าประสงค์หลักของการพัฒนาประเทศในระยะ 10-15 ปีข้างหน้า คือ มุ่งสู่ "สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน" (Green and Happiness Society) โดยยึดหลัก "ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" ในกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี "คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา" ให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานความพอประมาณอย่างมีเหตุผล มุ่งสร้างปัญญา ความรอบรู้ ควบคู่คุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวที่พร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างเท่าทัน โดยมีเป้าประสงค์การพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้ (2.1) พัฒนาคุณภาพ

คนในชาติให้มีความรอบรู้คู่คุณธรรม พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง (2.2) เสริมสร้างความเท่าเทียมและความเข้มแข็งของสังคม (2.3) ปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจให้แข็งแกร่ง มั่นคงและเป็นธรรม (2.4) พัฒนาระบบบริหารจัดการประเทศให้เกิดธรรมาภิบาลในทุกระดับ บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมกันอย่างสันติ และมุ่งสู่สังคมแห่งความรู้อย่างมีคุณภาพ โดยการวางยุทธศาสตร์ในการปรับตัวเพื่อให้ "รู้เรา รู้รอบด้าน และรู้รอบโลก" อีกทั้งเน้นการสร้างสรรค์คุณค่า (Value Creation) ของผลผลิตเพื่อให้แข่งขันได้ในเวทีโลก รวมทั้งการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้สนับสนุนวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจแข่งขันและด้านเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งส่งเสริมบทบาทองค์กร ชุมชน สังคม ร่วมพัฒนาสังคม โดยเฉพาะการเร่งแก้ไขปัญหาความยากจนซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ของประเทศให้มีรายจ่ายลดลงและเพิ่มรายได้ในภายหลัง

ทั้งนี้ยังถือว่าเป็นการเร็วเกินไปที่จะประเมินสัมฤทธิผลของนโยบายการพัฒนาประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของรัฐบาลสุรยุทธ์ จุลานนท์ เนื่องจากเป็นรัฐบาลรักษาการณ์ในระยะสั้น อีกทั้งมีปัญหาเฉพาะหน้าที่สำคัญต้องแก้ไขโดยด่วน คือคลื่นใต้น้ำทางการเมืองและปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดภาคใต้ ประกอบกับปัญหาเศรษฐกิจอันเนื่องจากค่าเงินบาทแข็งตัวอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างน้อยรัฐบาลดังกล่าวก็ได้สร้างมาตรฐานทางคุณธรรมในระดับหนึ่งและแสดงความจริงใจที่จะพัฒนาประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้นกว่าเดิม

3.3 การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในหน่วยงานราชการ

ในยุคของรัฐบาลชวน หลีกภัย (2) มีหน่วยงานที่พยายามจะดำเนินโครงการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมีอยู่เพียงสองกระทรวง คือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกระทรวงมหาดไทย โดยความเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงของหน่วยราชการในยุคนั้นจะเข้าใจในฐานะทฤษฎีใหม่ จึงเป็นการส่งเสริมการทำเกษตรตามแนวทางทฤษฎีใหม่ โดยการเน้นการส่งเสริมการมีแหล่งน้ำในไร่นาของเกษตรกรตามแบบเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นหลัก อีกทั้งมีการส่งเสริมให้มีการทำเกษตรแบบผสมผสานมากขึ้น โดยกระทรวงมหาดไทยจะเน้นการจัดหาแหล่งน้ำและส่งเสริมการรวมตัวกันเพื่อจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรตลอดจนมีการแปรรูปผลผลิตการเกษตรในรูปของสิ่งที่เรียกว่าธุรกิจชุมชน ขณะที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จะมีการส่งเสริมการจัดหาแหล่งน้ำและส่งเสริมเกษตรผสมผสานตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ส่วนหนึ่ง ส่วนงานที่มีการริเริ่มในรัฐบาลชวนภายใต้การสนับสนุนของธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (Asia Development Bank) เพื่อลดภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจแก่ประชาชนผู้ด้อยโอกาสทั้งในชุมชนเมืองและชนบทที่มีชื่อว่า โครงการลงทุนทางสังคม (Social Investment Projects: SIP) ที่เป็นการลงทุนที่สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนโดยเน้นความร่วมมือของชุมชนในการแก้ปัญหาที่ชุมชนเห็นว่ามีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ โครงการนี้ได้กลายเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งในภายหลัง

อาจสรุปได้ว่าในยุคของรัฐบาลทักษิณ หนึ่ง และ สอง กระทรวงต่างๆ ได้นำทฤษฎีใหม่และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดทำเป็นโครงการเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ดังต่อไปนี้ (จตุรงค์ บุณรัตนสุนทรและมนัส โกมลฑา 2549)

กระทรวงมหาดไทยมีการดำเนินการเกี่ยวกับการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม การจัดการกองทุนในฐานะที่เป็นการเพิ่มทักษะในการบริหารจัดการ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน การสนับสนุนการทำงานของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ถึงแม้จะมีส่วนที่มีปัญหาแต่ก็มีส่วนของการเรียนรู้และมีการดำเนินงานในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

ในส่วนกลุ่มที่มีประสบความสำเร็จในหน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีในกรณีที่ช่วยเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ แหล่งน้ำและส่งเสริมสหกรณ์ให้ดำเนินงานตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มมากขึ้นมีการฝึกอบรม และขยายผลการทำเกษตรอินทรีย์ ตลอดจนการส่งเสริมอาชีพด้วยการแปรรูปสินค้าเกษตรเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม อันเป็นการดำเนินงานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

ในด้านการศึกษาได้มีการดำเนินงานในระดับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการที่จะส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงจนมีความก้าวหน้าในระดับหนึ่ง

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ก็มีงานเด่นที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในการเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งให้มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น อันเป็นผลงานของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (มหาชน) ซึ่งเป็นงานที่ต่อยอดจากโครงการการลงทุนทางสังคม (Social Investment Project :SIP)

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เน้นการจัดตั้งโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP (OTOP Tourism Village) ซึ่งเป็นแนวทางพัฒนาที่สอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

ส่วนงานของกระทรวงการคลังที่ดำเนินการโดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) ก็มีงานส่งเสริมการดำเนินงานของกรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงส่วนหนึ่ง

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า ถึงแม้การดำเนินงานของรัฐบาลทักษิณ จะระบุว่าเป็นการดำเนินงานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง แต่การปฏิบัติตามนโยบายและการดำเนินงานจริงในโครงการสำคัญ ๆ อาจจะประสบความล้มเหลวและสวนทางกับเศรษฐกิจพอเพียงโดยสิ้นเชิง แต่ก็มีงานที่หน่วยงานต่าง ๆ ได้จัดทำและสร้างพื้นฐานให้กับการพัฒนาประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้ในระดับหนึ่ง

ในช่วงรัฐบาลสุรยุทธ์ จุลานนท์นั้น หน่วยราชการได้มีความตื่นตัวจัดทำโครงการภายใต้กิจกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากได้มีการกำหนดเป็นนโยบายของรัฐบาลอย่างชัดเจน (สถาบันจัดการเพื่อชนบทและสังคม, 2550)

กระทรวงศึกษาธิการ เน้นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ มีการออกแบบหน่วยเรียนรู้ที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่ระดับอนุบาล ประถม มัธยมและการศึกษานอกโรงเรียน มีการสร้างเครือข่ายโรงเรียนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง จัดให้มีประกวดสื่อการเรียนการสอนเศรษฐกิจพอเพียง จัดค่ายเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ถือได้ว่ามีกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงหลากหลาย มีการเน้นเศรษฐกิจชุมชนที่มีการอบรมเกษตรกรตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ 20,000 ราย ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายกลุ่มอาชีพ จัดให้มีโครงการใช้สารอินทรีย์ทดแทนเคมีทางการเกษตร โครงการเรียนรู้พัฒนาดินตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และสร้างแปลงทดลองตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ 19 โครงการ ในด้านเครือข่ายการเรียนรู้ได้สร้างศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนให้ครอบคลุมทั้ง 76 จังหวัด จัดตั้งนิคมเศรษฐกิจพอเพียง 15 แห่ง รวม 50,000 ไร่

กระทรวงสาธารณสุข เน้นสาธารณสุขมูลฐานเพิ่ม มีการขยาย ผสส./อสม. ขยายการตั้งโรงพยาบาลชุมชนในชนบท สร้างหลักประกันสุขภาพทั่วหน้า ให้การรักษาพยาบาลสำหรับผู้สมควรจะได้รับการเกื้อกูล

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กำหนดแผนปฏิบัติการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมและส่งเสริมชีวิตมั่นคง ปลอดอบายมุข ขยายโครงการบ้านมั่นคง

กระทรวงมหาดไทย เน้นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้โดยคัดเลือกครัวเรือนต้นแบบให้เป็นแบบอย่างการเรียนรู้ของชุมชน มีนโยบายส่งเสริมให้ทุกจังหวัดเน้นการดำเนินงานกับชุมชนในการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ พร้อมทั้งยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุข

กระทรวงกลาโหม เน้นโครงการ 80 พรรษา 80 ตำบลเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ชายแดน เป็นการสร้างเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ชายแดน และสร้างความมั่นคงในพื้นที่เหล่านั้นด้วยพร้อมกันไป

กระทรวงวัฒนธรรม เน้นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้โดยมีชุมชนตัวอย่าง ชุมชนวัฒนธรรมอาสา เครือข่ายชุมชนนำร่อง จัดทำค่านิยมที่พึงประสงค์ และจัดทำหลักสูตรพัฒนาผู้นำตามแนวพระราชดำริและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จัดทำแผนส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กระทรวงการคลัง โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ มีการส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือน ส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ลดการใช้ปุ๋ยเคมี และจัดอบรมโครงการสัจธรรมชีวิตแก่เกษตรกรและเจ้าหน้าที่

จะเห็นได้ว่าในช่วงรัฐบาลสุรยุทธ์ จุลานนท์ แม้รัฐบาลจะไม่มีการดำเนินงานโดยตรง แต่การเปิดกว้างทางนโยบายก็ทำให้หน่วยงานภาครัฐได้ดำเนินกิจกรรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่องและเข้มแข็งมากขึ้น

3.4 การดำเนินงานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของภาคธุรกิจเอกชน

สำหรับภาคธุรกิจเอกชนยังไม่มีการศึกษาในเรื่องนี้อย่างเป็นระบบ แต่จากงานวิจัยของ อภิชัย พันธเสน และคณะ (2546) ได้พบว่า อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมที่รอดพ้นวิกฤติเศรษฐกิจมาได้ 8,000 กว่าแห่ง ล้วนแต่ดำเนินการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงทุกองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดก็คือ การมีภูมิคุ้มกันโดยการบริหารความเสี่ยงต่ำ จากการใช้ทุนภายในเป็นหลัก ทำให้ไม่มีความจำเป็นต้องกู้เงินจากต่างประเทศที่ทำให้เกิดปัญหา นอกจากนั้นยังมีความพอประมาณคือ ลดการผลิตให้อยู่ในระดับที่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ชะลอการซื้อเครื่องจักรใหม่และดัดแปลงเครื่องจักรที่มีอยู่แล้วให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า เน้นความมีเหตุผล คือ ไม่เน้นกำไรระยะสั้นเป็นหลัก และไม่เอารัดเอาเปรียบผู้บริโภค ผู้ใช้แรงงาน และผู้จำหน่ายวัตถุดิบ เพราะเห็นว่าประสบชะตากรรมเดียวกันจำเป็นต้องช่วยเหลือกัน แต่ภายหลังวิกฤติเศรษฐกิจผ่านไป สิ่งที่อุตสาหกรรมเหล่านี้ยังยึดมั่นคือ การบริหารความเสี่ยงต่ำ โดยใช้ทุนภายในเป็นหลัก ความพอประมาณลดลงเพราะต้องขยายการผลิตเพิ่มขึ้น ส่วนความมีเหตุผลก็ลดลง เพราะเน้นกำไรระยะสั้นเพื่อไปขยายกิจการให้เร็วขึ้น ความคิดที่จะไม่เอารัดเอาเปรียบกันลดลง เพราะมุ่งเน้นการแข่งขันมากกว่า ซึ่งเป็นการดำเนินการคล้ายๆ กับนโยบายของรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร (2) เช่นกัน

ดังนั้นจึงเป็นการพิสูจน์พระราชดำริของพระเจ้าอยู่หัวว่า เศรษฐกิจพอเพียงสามารถช่วยให้ภาคธุรกิจเอกชนปลอดภัยจากภัยพิบัติทางเศรษฐกิจได้ แต่เมื่อเศรษฐกิจฟื้นตัว บริบทของเศรษฐกิจทุนนิยมที่ครอบงำอยู่ทำให้ความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของภาคธุรกิจเอกชนลดถอยลงไป แต่ถึงกระนั้นจากงานเรื่อง "เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคน" ของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย (2550) ก็ได้แสดงถึงตัวอย่าธุรกิจทุกขนาดที่ยังใช้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการบริหารธุรกิจ อาทิเช่น บริษัทปูนซิเมนต์ไทย แพรนด้าจิวเวลลี่ ธุรกิจน้ำมันพืชของคุณวิสุทธิ วิทยฐานกรณ์ เป็นต้น นอกจากนั้นที่ถูกยกตัวเป็นตัวอย่างบ่อยครั้งคือ บริษัทแอพินา เฟอร์นิเจอร์ ผู้ผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูปที่มีเครื่องหมายการค้าแตงโม และชุมพรคาบานา ซึ่งทำกิจการโรงแรมและรีสอร์ทเป็นต้น ในความจริงคงจะมีธุรกิจเอกชนจำนวนมากกว่านี้ที่ดำเนินการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ธุรกิจเอกชนที่เน้นการดำเนินการตามหลักความรับผิดชอบของธุรกิจต่อสังคม (Corporate Social Responsibility : CSR) ตรงนี้จึงเป็นการนำเสนอเพียงบางตัวอย่างของธุรกิจเอกชนจำนวนหนึ่งที่ดำเนินธุรกิจตามแนวทาง

เศรษฐกิจพอเพียงเท่านั้น แต่อย่างน้อยก็ได้ชี้ให้เห็นว่าได้มีธุรกิจเอกชนจำนวนหนึ่งที่มีการดำเนินธุรกิจตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงอยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ

3.5 การประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียงในราชการส่วนท้องถิ่น

จากงานของ จตุรงค์ บุณรัตนสุนทร และมนัส โกมลฑา (2549) อาจจะสรุปได้ว่าก่อนรัฐบาลสุรยุทธ จุลานนท์ ที่เข้ามาบริหารประเทศในปลายปี 2549 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ไม่มีความสนใจหรือไม่มีความรู้และความเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงดีพอ ถ้าหากจะมีอยู่บ้างก็เป็นการประยุกต์ในแนวทางของการลงทุนหรือใช้จ่ายเพื่อสร้างอาชีพให้กับประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งถือได้ว่าเป็นสัดส่วนที่น้อยมาก ส่วนใหญ่จะเป็นการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต้องใช้เงินเป็นจำนวนมากและโอกาสที่จะได้รับผลประโยชน์คืนมาของนักการเมืองท้องถิ่นเหล่านี้มีสูง ทั้งนี้เพราะระบบเลือกตั้งในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีลักษณะเช่นเดียวกับการเมืองในระดับประเทศ ทำให้ผู้ที่ได้รับเลือกเข้ามาบริหารนั้นเป็นบุคคลเดียวกับ "ผู้มีอิทธิพล" ในท้องถิ่น เมื่อได้รับเลือกตั้งแล้วก็ต้องมีวิธีการถอนทุนคืน วิธีการที่จะทำเช่นนั้นได้ก็คือ การใช้จ่ายเพื่อการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานภายใต้การเมืองในลักษณะเช่นว่านี้ เป็นการยากที่จะมีการทำนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในราชการส่วนท้องถิ่นทุกระดับ (อภิชัย พันธเสน, 2550)

อย่างไรก็ตามได้พบว่า ถ้าหากชุมชนมีความเข้มแข็งเนื่องจากชุมชนได้ใช้ชีวิตและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันในชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงมากพอ ย่อมมีโอกาสเปลี่ยนการเมืองท้องถิ่นในระบบแข่งขันซื้อขายเสียงและได้ผู้มีอิทธิพลท้องถิ่นมาเป็นผู้บริหารมาเป็นการเมืองแบบสมานฉันท์ คือ มีการตกลงกันล่วงหน้าที่จะเลือกคณะฯ ผู้บริหารที่มีความบริสุทธิ์ยุติธรรม มีความสามารถพร้อมที่จะทำงานให้ส่วนรวม โดยไม่ต้องมีการแข่งขันและซื้อสิทธิขายเสียง ผู้บริหารประเภทดังกล่าวย่อมสามารถจัดทำโครงการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างเป็นผลดี (อภิชัย พันธเสน, 2550) ดังนั้นจึงเห็นได้ชัดว่าส่วนหนึ่งของการทำการเมืองท้องถิ่นให้กลายเป็นการเมืองแบบสมานฉันท์ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงจำเป็นจะต้องมีพื้นฐานจากความเข้มแข็งของชุมชนก่อนในเบื้องต้น ดังนั้นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนจึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญ

อย่างไรก็ตามภายหลังจากแนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้รับการโฆษณาประชาสัมพันธ์อย่างแพร่หลายโดยรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ จุลานนท์ ในปัจจุบันได้มีแนวโน้มที่ท้องถิ่นจะมีความเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มมากขึ้นและมีแนวโน้มที่จะใช้จ่ายเงินเพื่อการพัฒนาชุมชนตามแผนพัฒนาชุมชนที่ชุมชนร่วมกันจัดทำขึ้นมากขึ้น

3.6 การประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชน

จตุรงค์ บุณรัตนสุนทร และ มนัส โกมลฑา (2549) สรุปผลจากการศึกษาโดยภาพรวมพบว่าในทั่วทุกภาคในประเทศไทยมีชุมชนที่มีวิถีชีวิตแบบพอเพียงอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก ชุมชนส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากระบบทุนนิยม และลัทธิบริโภคนิยมกันอย่างถ้วนหน้า มีชุมชนอยู่น้อยมากที่ไม่ยอมให้ระบบทุนนิยมและลัทธิบริโภคนิยมเข้าไปมีอิทธิพลในชุมชนของตนเลย คือ ชุมชนของชาวสันติอโศก ซึ่งค่อนข้างจะแปลกแยกจากชุมชนส่วนใหญ่ เพราะเน้นการสร้างจิตสำนึกและการมีวิถีชีวิตอย่างเรียบง่ายแบบเข้มข้นมาก สำหรับชุมชนส่วนใหญ่ หากชุมชนใดสามารถสร้างภูมิคุ้มกันขึ้นได้ ชุมชนนั้นก็จะสามารถสกัดกั้นระบบทุนนิยมและลัทธิบริโภคนิยมได้ในระดับหนึ่ง

นอกจากนี้จากการศึกษาชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 4 ภาค แสดงให้เห็นว่าชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงและการใช้ชีวิตแบบพอเพียงนั้นเป็นทางเลือกที่เป็นไปได้ ควรส่งเสริมให้เกิดขึ้นในสังคมไทยและสามารถทำได้ในชุมชนทุกพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นชุมชนในเมืองหรือในชนบทโดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน ปัจจัยพื้นฐานของการเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ การมีฐานทรัพยากรที่สามารถเป็นที่พึ่งพาในการดำรงชีวิต มีฐานวัฒนธรรมแบบเกื้อหนุนพึ่งพาซึ่งกันและกัน และมีวิถีการผลิตแบบผสมผสาน ซึ่งนอกจากจะทำให้ไม่ต้องลงทุนมากแต่มีผลผลิตตลอดปี มีรายได้อย่างสม่ำเสมอและไม่เป็นหนี้สินแล้ว ยังเป็นปัจจัยเกื้อกูลทำให้มีสุขภาพแข็งแรง มีสิ่งแวดล้อมดี มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติและทำให้ชีวิตดำเนินไปอย่างมีความสงบสุขบนฐานของความพอเพียง

ดังนั้นจากผลการศึกษาดังกล่าวได้สรุปว่า แม้ในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่มีภาพที่ชัดเจนในการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมากนัก ขณะที่ชุมชนท้องถิ่นเริ่มมีภาพตัวอย่างเพิ่มมากขึ้น ส่วนที่ขาดหายไปคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะร่วมกับชุมชนในท้องถิ่นของตน ศึกษาตัวอย่างของชุมชนและปัจเจกชนที่ดำเนินการได้ผลดีแล้วมาขยายผลในพื้นที่ของตน และจุดเชื่อมต่อที่สำคัญคือ ราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่จะเชื่อมต่อกับท้องถิ่นโดยมีจุดเชื่อมที่สำคัญอยู่ที่ผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งหมายความว่าราชการส่วนกลางจะต้องเพิ่มความรู้ความเข้าใจในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงแล้วนำมาเชื่อมโยงกับในงานระดับภูมิภาคโดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้เชื่อมประสานต่อราชการส่วนภูมิภาคกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พร้อมกับขยายตัวอย่างของประสบการณ์ขององค์กรชุมชนและปัจเจกชนที่ประสบผลสำเร็จในการใช้ชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง คาดว่าถ้าหากรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งในอนาคตไม่เปลี่ยนทิศทางพัฒนาประเทศกลับไปเป็นทุนนิยมเต็มรูปแบบเช่นรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ย่อมมีแนวโน้มจะเห็นการเปลี่ยนแปลงในแนวทางเน้นการพัฒนาประเทศ

ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มมากขึ้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในชนบท ซึ่งก็น่าจะเป็นนิมิตหมายที่ดี

3.7 วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงในภาพรวม

จากที่ได้มีการวิเคราะห์ตั้งแต่ในระดับมหาภาค อันประกอบด้วย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 8 ถึงปัจจุบัน ฉบับที่10 (พ.ศ.2540-2554) ชี้ให้เห็นว่าแนวทางการพัฒนาของประเทศได้เริ่มเปลี่ยนไปแล้วในฐานะที่แผนดังกล่าวเป็นฟันเฟืองหลักของประเทศ ในขณะเดียวกันนโยบายของรัฐบาลที่ผ่านมามีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายในช่วงปลายรัฐบาลทักษิณ (1) และทักษิณ (2) ที่เน้นโยบายประชานิยม ได้มีการดำเนินการในลักษณะที่เป็นการสวนทางกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสิ้นเชิง จุดเปลี่ยนที่สำคัญอยู่ที่รัฐบาลสุรยุทธ์ จุลานนท์ ที่เข้ามาบริหารประเทศตั้งแต่ปลายปี 2549 ที่ประกาศชัดเจนว่าจะบริหารประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นคุณธรรมเป็นสำคัญและเปิดโอกาสให้หน่วยงานราชการของรัฐจัดทำโครงการเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง

ถึงแม้การเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐบาลที่มีผลในการปฏิบัติอย่างจริงจังเพิ่มมากขึ้นจะเริ่มขึ้นในสมัยรัฐบาลสุรยุทธ์ จุลานนท์ แต่หน่วยงานของรัฐก็ได้มีโครงการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาอย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มที่จะมีการปฏิบัติตามแนวทางนี้เพิ่มมากขึ้น ถึงแม้แต่ในรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ก็มีหลักฐานเชิงประจักษ์ว่าหน่วยราชการของรัฐทำโครงการพัฒนาในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้นมากกว่าในสมัยรัฐบาลชวน หลีกภัย ครั้นถึงรัฐบาลสุรยุทธ์ จุลานนท์ โอกาสยิ่งเปิดให้กับหน่วยราชการเพิ่มมากขึ้น

ในขณะเดียวกันถึงแม้จะไม่มีข้อมูลครบถ้วนแต่ก็มีหลักฐานในเชิงประจักษ์ว่าภาคธุรกิจเอกชนก็เริ่มมีการดำเนินธุรกิจตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเน้นการสร้างภูมิคุ้มกันอันเป็นบทเรียนสำคัญที่ได้รับจากวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 นอกจากนั้นการที่แนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้รับการเผยแพร่ในวงกว้างมากขึ้น มีผลทำให้ธุรกิจเอกชนอย่างน้อยได้หันมาให้ความสนใจกับความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) เพิ่มมากขึ้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการดำเนินธุรกิจในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของภาคธุรกิจเอกชน

ในส่วนการบริหารราชการส่วนภูมิภาคนั้นนับได้ว่ามีความล้าหลังในการประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียงมากที่สุด ปัญหาที่สำคัญส่วนหนึ่งเกิดจากการที่การเมืองท้องถิ่นที่ใช้รูปแบบเดียวกับการเมืองของประเทศได้สร้างผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นให้กลายมาเป็นผู้บริหาร ซึ่งจะต้องมีการถอนทุนตามมาด้วยการใช้จ่ายเงินในโครงการประเภทโครงสร้างพื้นฐานมากกว่าโครงการส่งเสริมอาชีพให้กับประชาชน แต่ส่วนที่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ดีนั้นเกิดจากการมีการเมืองแบบสมานฉันท์เกิดขึ้นในการเมืองส่วนท้องถิ่นในบางพื้นที่ สาเหตุสำคัญเกิดจากการที่ท้องถิ่นได้มีความเข้มแข็งจากจุดเริ่มต้นที่มีการลงทุนทางสังคม (SIP) ภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 ชุมชนท้องถิ่น

เหล่านี้มีแนวโน้มที่จะร่วมมือกันทำกิจกรรมทุกชนิดตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นการง่ายที่จะเป็นปัจจัยกระตุ้นให้การเมืองแบบสมานฉันท์เกิดขึ้นได้และมีผลสัมฤทธิ์

แต่ถ้าหากจะพิจารณาความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญของการเมืองแบบสมานฉันท์ในท้องถิ่น แต่ก็อาจจะกล่าวได้ว่าความเข้มแข็งของชุมชนในลักษณะที่ได้กล่าวไปแล้วยังมีลักษณะกระจัดกระจาย อย่างไรก็ตามภายหลังรัฐบาล สุรยุทธ์ จุลานนท์ ที่ได้ประกาศนโยบายเศรษฐกิจพอเพียง ที่ทำให้เกิดความตื่นตัวที่จะเรียนรู้และทำความเข้าใจทั่วประเทศ มีแนวโน้มที่จะมีการร่วมมือกันระหว่างราชการส่วนภูมิภาคซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้นำกับราชการส่วนกลางเพิ่มมากขึ้น ถ้าหากผู้ว่าราชการจังหวัดประสงค์จะพัฒนาให้จังหวัดของตนดำเนินไปตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงก็จะเป็นพลังสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนการเมืองท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่นไปตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้มากขึ้น ดังนั้นถ้ารัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งในอนาคตไม่เปลี่ยนทิศทางในการพัฒนาประเทศ ก็จะทำให้การปรับเปลี่ยนไปสู่การเป็นการเน้นการพัฒนาท้องถิ่นตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของราชการส่วนภูมิภาคร่วมกับราชการส่วนท้องถิ่น ตลอดจนชุมชนเข้มแข็งตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมีความมั่นคงมากขึ้น

แนวทางที่จะช่วยกำกับให้รัฐบาลของประเทศไทยในอนาคตจะต้องดำเนินนโยบายตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่องก็คือ จำเป็นจะต้องมีตัวชี้วัดความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของประเทศ เพื่อเป็นการประเมินการทำงานของรัฐบาลว่าได้มีการพัฒนาและบริหารประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มมากขึ้นหรือไม่ ซึ่งเป็นประเด็นที่จะกล่าวถึงในบทต่อไป

แต่จากการวิเคราะห์การพัฒนาทุกภาคส่วนที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันก็สะท้อนแนวโน้มที่มีการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มมากขึ้น **ส่วนที่ยังเชื่องช้าจึงมีอยู่เพียงสองส่วน คือ นโยบายของรัฐบาลเอง และการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นส่วนที่จะต้องได้รับการปรับปรุงอย่างเร่งด่วน**

บทที่ 4
วิธีวิทยาในการจัดทำดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียง

4.1 สาระสำคัญของการจัดทำ

จากบทบาทและความสำคัญของ *เศรษฐกิจพอเพียง* อันเกิดจากสายพระเนตรที่กว้างไกลและพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ตลอดจนการทุ่มเทพระวรกายเพื่อประโยชน์สุขของปวงชนชาวไทยตลอดระยะเวลาของการครองราชย์มายาวนานกว่า 60 ปีนั้นได้ปรากฏผลเป็นที่ประจักษ์อย่างชัดเจนแล้วถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ที่มีต่อพสกนิกรชาวไทยอย่างหาที่สุดมิได้ โดยเฉพาะหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ทรงพระราชทานเป็นแนวทางการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตนั้นมีจุดหมายสำคัญเพื่อบรรเทาทุกข์ความเดือดร้อนของราษฎรอย่างถ้วนหน้าให้ได้มีความเป็นอยู่ที่ดี พออยู่พอกินจนสามารถพึ่งพาตนเองและพัฒนาก้าวสู่ความอยู่ดีกินดีในลำดับต่อไปได้อย่างยั่งยืน

แต่ในทางปฏิบัติจะสามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ได้มากน้อยเพียงใดนั้น ยังคงเป็นคำถามที่ต้องช่วยกันตอบ ถึงแม้เศรษฐกิจพอเพียงจะมีอยู่ในสังคมไทยมาก่อน แต่การครอบงำของทุนนิยมและบริโภคนิยมเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจพอเพียงที่มีอยู่เดิมเลือนหายไป อีกทั้งเศรษฐกิจพอเพียงยังมีลักษณะเป็นนามธรรมค่อนข้างสูง จึงต้องอาศัยความเข้าใจที่ลึกซึ้งประกอบด้วยความรอบคอบในขั้นการนำไปปฏิบัติ เพื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม เพราะมิเช่นนั้นแล้วอาจทำให้เกิดการตีความหมายที่คลาดเคลื่อนหรือแตกต่างไปจากหลักการที่แท้จริงได้ ซึ่งต้องอาศัยการปรับทิศทางหรือโครงสร้างในระดับต่าง ๆ อย่างค่อยเป็นค่อยไป เพื่อสร้างความสมดุลที่มีพลวัตรทั้งภายในและภายนอกให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมในแต่ละขั้นตอนของการปรับเปลี่ยน นโยบายของรัฐบาลที่ผ่านมาจนถึงยุครัฐบาลทักษิณ 2 (2548) ยังไม่มีความชัดเจนมากนัก และในบางกรณีก็เป็นการสวนทางกับเศรษฐกิจพอเพียง ดังเช่น นโยบายที่เน้นการเข้าถึงแหล่งทุนซึ่งลดความสามารถในการพึ่งตนเองอันเป็นหัวใจสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงหรือนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจโดยเน้นการเพิ่มอำนาจการใช้จ่ายของประชาชนโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบทางลบในระยะยาว อีกทั้งผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เน้นผลประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้องเป็นหลัก ตลอดจนประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่มีความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเท่าที่ควรโครงการพัฒนาต่างๆ ก็ยังมิได้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินงานมากนัก หรือแม้มีการกำหนดคำว่า "เศรษฐกิจพอเพียง" ไว้ในยุทธศาสตร์ แต่ในทางปฏิบัติไม่ได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้แต่อย่างใด เป็นแต่เพียงการกล่าวอ้างถึงในฐานะที่เป็นคำสำคัญเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการเริ่มต้นให้รัฐนำเอาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบ อีกทั้งเป็นหน้าที่ตามกฎหมายที่เคยปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2540 ที่ให้สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตรวจสอบการทำงานของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีนี้ก็คือให้คำแนะนำแก่รัฐในการพัฒนาประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอีกทั้งเพื่อให้แน่ใจได้ว่ารัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งภายหลังจากรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์จะไม่กลับไปใช้นโยบายประชานิยมเพื่อสร้างการสนับสนุนจากประชาชนเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียวเหมือนรัฐบาลทักษิณทั้งสองสมัยที่ผ่านมา จึงต้องมีการริเริ่มพัฒนาตัวชี้วัดในระดับมหภาค เพื่อจะชี้ให้เห็นว่ารัฐได้ดำเนินการพัฒนาประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมากน้อยเพียงใด เพื่อเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบและกระตุ้นให้รัฐพยายามปรับทิศทางการพัฒนาประเทศไปสู่แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงให้เพิ่มมากขึ้นแทนการพัฒนาในทิศทางทันสมัยซึ่งเป็นทิศทางเดิม ซึ่งก่อให้เกิดช่องว่างมากมายและมีปัญหาความไม่สงบสุขและความไม่มั่นคงของสังคมตามมา ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการจัดทำ

"ดัชนีชี้วัดตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง" ในภาพรวมระดับประเทศขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือที่สะท้อนถึงภาวะเศรษฐกิจและสังคมในระดับมหภาค อันจะเอื้อต่อการปรับทิศทางการพัฒนาประเทศให้เป็นไปในทางเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นและผลักดันให้ผู้บริหารประเทศและผู้เกี่ยวข้องได้ดำเนินนโยบายให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียงหรือการกำหนดแผนต่างๆ ที่จะส่งผลให้การพัฒนาประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมีผลอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นนำไปสู่การปรับระบบและโครงสร้างการพัฒนาด้านต่างๆ ของรัฐให้อยู่บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งส่งเสริมให้ภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาสังคมน้อมนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ปฏิบัติเพื่อความสมดุล มั่นคงและยั่งยืน โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึง "ความมั่นคง" เป็นหลักอีกต่อไป

4.2 แนวคิดการสร้าง "ดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอพียง"

จากการทบทวนแนวคิด และพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในเรื่องที่เกี่ยวกับ "ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" ซึ่งเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤติเพื่อ***ความสมดุล*** ***มั่นคง*** และ***ยั่งยืน***ของการพัฒนา เพื่อพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี ดังพระราโชวาทที่ได้ประทานนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม ความที่ได้อ้างไว้แล้วในบทที่ 2

ประเวศ วะสี (2546) ได้ให้ความหมายคำว่า *ความยั่งยืน* หมายถึง ความสมดุล หรือดุลยภาพ และความเชื่อมโยงของ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากร วัฒนธรรม และศาสนธรรม บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจแบบบูรณาการของท้องถิ่น โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์ความรู้ การกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวทางสังคม และความต้องการทางการเมืองที่ชัดเจนและต่อเนื่อง โดยได้กล่าวถึง "ลักษณะเศรษฐกิจพอเพียง" ตาม*หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว* ดังนี้ เศรษฐกิจพอเพียง เป็น (1) แนวทางที่ไม่ใช่แนวทางสร้างความร่ำรวย แต่เป็นแนวทางแห่งความพอเพียง หรือแนวทางขจัดความยากจน (2) บอกสภาพว่าหายจนกันทั่วหน้าคือ "พออยู่พอกิน" (3) ไม่ใช่เฉพาะเศรษฐกิจแบบตัวใครตัวมันเท่านั้น แต่เป็นสังคมที่มีไมตรีจิตต่อกัน คือ การอยู่ร่วมกันด้วยความสุข

การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่ทำให้เกิดดุลยภาพ เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่ดีมีสุขของประชาชนตลอดไป (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ,2546) มีลักษณะสำคัญ ดังนี้

- *เศรษฐกิจ* การทำให้ดุลยภาพของการพัฒนา คือ เศรษฐกิจที่มีรากฐานมั่นคง มีขีดความสามารถในการแข่งขัน และสามารถพึ่งตนเองได้ โดยมีเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นแนวคิดหลัก
- *สังคม* หมายความรวมถึง วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นระเบียบวิถีชีวิตของสังคมที่ทำให้มนุษย์ปรับตัวและดำรงชีวิตอยู่กับสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และให้รวมถึง ศาสนาธรรม ซึ่งเป็นระเบียบจิตใจของคนในสังคม ที่ทำให้สังคมอยู่ได้โดยสงบสุข
- *ทรัพยากรธรรมชาติ* หมายถึง ทรัพยากรของประเทศ ทั้งที่สามารถหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ได้ และที่ไม่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ ต้องมีการใช้อย่างประหยัดและให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- *สิ่งแวดล้อม* หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เกี่ยวโยงสัมพันธ์กันเป็นระบบนิเวศน์ที่สามารถให้คุณและโทษต่อมนุษย์ได้ ขึ้นกับความสมดุลหรือไม่สมดุลของระบบนิเวศ

ต่อมา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550) *ได้เสนอรายงานสถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย* จัดทำเป็นดัชนีที่สะท้อนความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันของสังคม ซึ่งประกอบด้วย 6 องค์ประกอบที่ครอบคลุมทุกมิติของวิถีการดำรงชีวิตของคนไทยที่บูรณาการเชื่อมโยงกันจนเกิดภาวะความสุขได้แก่ 1) การมีสุขภาวะ 2) ครอบครัวอบอุ่น 3) ชุมชนเข้มแข็ง 4) เศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม 5) สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศสมดุลและ 6) สังคมประชาธิปไตยซึ่งมีธรรมาภิบาล

นอกจากนี้ได้กำหนดให้มีการติดตามประเมินผลการแปลงยุทธศาสตร์ฯ ไปสู่การปฏิบัติให้ได้ผลตามดัชนีชี้วัดดังกล่าวจากแนวนโยบายแห่งรัฐที่มุ่งกำหนดยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) และฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ที่ได้กำหนดวิสัยทัศน์เพื่อสร้างสังคมที่เข้มแข็งและมีดุลยภาพ โดยใช้ปรัชญา *"เศรษฐกิจพอเพียง" มาเป็นวิสัยทัศน์ในการพัฒนาและบริหารประเทศในทิศทางที่มุ่งสู่ความสมดุลทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน* และมาตรฐานการดำรงชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชนชาวไทย

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ยังได้มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทย สู่ *"สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้"* ตามฐานแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความมั่นคงในด้านปัจจัยสี่ของการดำรงชีวิต การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนท่ามกลางภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ตลอดจนรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของประเทศเพื่อสร้างความภาคภูมิใจและเชิดชูสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ อันเป็นศูนย์รวมใจให้คนไทยอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและสมานฉันท์สืบต่อไป

สรุปทิศทางการพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) จึงเป็นการสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาตามกระแสโลกาภิวัตน์ ในช่วงระยะเปลี่ยนผ่าน โดยเน้นการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เน้นความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจที่สามารถแข่งขันในระบบเศรษฐกิจโลกาภิวัตน์ได้ควบคู่กันกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเน้นความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม มีการกระจายรายได้และการบริโภคที่เหมาะสม ใช้ทรัพยากรอย่างสมเหตุสมผล มีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและไม่พึ่งพิงเศรษฐกิจจากภายนอกมากจนเกินไปพร้อมกับการสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็งให้กับประชาชนในระดับต่างๆ สามารถพึ่งตนเองได้ โดยเน้นความสุขของประชาชนมากกว่ารายได้หรือวัตถุเป็นหลักมาเป็นวิสัยทัศน์นำในการทำแผนดังกล่าว

สุเมธ ตันติเวชกุล (2541) กล่าวถึงการดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริว่า เป็นการยึดเส้นทางสายกลางในการดำเนินชีวิต ยึดหลักการพึ่งตนเอง ใน 5 ด้าน คือ

ด้านจิตใจ ส่งเสริมให้ตนให้เป็นที่พึ่งแห่งตน มีจิตสำนึกที่ดี มีจิตใจเอื้ออาทร ประนีประนอม เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยง เป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรง

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาด พร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่า โดยให้ยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน

ด้านเทคโนโลยี ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความจำเป็น และควรพัฒนาเทคโนโลยีซึ่งมีพื้นฐานมาจากภูมิปัญญาในท้องถิ่น

ด้านเศรษฐกิจ ต้องมุ่งเน้นลดรายจ่าย ยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้ หลังจากนั้นจึงคิดหารายได้ในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป หลีกเลี่ยงจากการก่อหนี้ที่ไม่ได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า

4.3 พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของ "ดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอพียง" ในแต่ละมิติ

หัวใจหรือสาระสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสำคัญอยู่ที่การแสดงออกทางจริยธรรมและคุณธรรมของบุคคล เป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ปัจจุบันได้มีความพยายามในการนำหลักคุณธรรมจริยธรรมดังกล่าวสอดแทรกอยู่ในทุกมิติของการพัฒนาสังคม ทั้งทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การเมือง สังคม วัฒนธรรม และการศึกษา โดยเน้น "คุณธรรมนำความรู้" เพื่อสร้างสันติสุขในสังคมอย่างแท้จริง สามารถพิจารณาได้จากการแสดงออกที่สะท้อนถึงพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

" ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความประหยัด ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัย
ความมีสติสัมปชัญญะ ความอดทน ความเพียร ความกตัญญูกตเวที
ความไม่ประมาท (ความระมัดระวัง รอบคอบ)
ความเสียสละ (ความไม่โลภ) ความสามัคคี และความรับผิดชอบต่อสังคม"

1) ความพอประมาณ

หมายถึง การรู้จักความพอดี พอประมาณในการดำรงชีวิตไม่ให้หลงใหลไปตามกระแสของวัตถุนิยมหรือยึดติดพันธนาการอยู่กับสิ่งใด สามารถสร้าง *ความพอใจหรือภาคภูมิใจ* ในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ เป็นอยู่ได้ โดยไม่โลภหรือขวนขวายให้ได้มาในทางทุจริตหรือประพฤติมิชอบ พร้อมทั้งสามารถใฝ่หาความรู้อยู่ตลอดเวลาเพื่อพัฒนาแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นตามศักยภาพที่มีอยู่

ตัวอย่างเช่น การรู้จักประมาณตนเองในการประกอบอาชีพตามกำลังสติปัญญา ความรู้ ความสามารถและความถนัด หรือการเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภคและการใช้จ่ายไม่ให้ฟุ่มเฟือยจนเกินความพอดี ขณะเดียวกันก็ต้องไม่ฝืดเคืองจนเกินไป โดยสามารถมุ่งแสวงหารายได้ให้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นสำคัญ

2) ความมีเหตุผล

หมายถึง ความสามารถในการใช้ปัญญาคิดใคร่ครวญและไตร่ตรองอย่างรอบคอบเพื่อค้นหาสาเหตุหรือต้นตอของปัญหาว่ามาจากสิ่งใด หรือทำความเข้าใจกับสิ่งนั้นๆ อย่างละเอียดโดยไม่หลงเชื่องมงายด้วยว่าเป็นเพียงการรับฟังหรือทำตามกันมา แต่ต้องรู้จักพิสูจน์ให้เป็นที่ประจักษ์ด้วยเหตุผลได้โดยไม่ผูกพันยึดติดกับตนเองหรือผลประโยชน์ของผู้ใด แต่อยู่บนหลักของทางสายกลางที่ต้องอาศัยการพิจารณาเหตุและปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน

ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำก่อให้เกิดผลดีหรือผลเสียต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม

ตัวอย่างเช่น ความเป็นผู้รู้จักว่า ***เหตุ*** แห่งความสุขและความสำเร็จนั้นเกิดมาจาก ***ผล*** ของการทำ ความดี ส่วนการทำความชั่วหรือทำผิดกฎหมายย่อมเป็นเหตุในการนำมาซึ่งผลลัพธ์ คือ ความทุกข์ในระยะยาว ทุกสิ่งจึงล้วนเกิดจาก*เหตุ* และก่อให้เกิด*ผล*ตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่ว่าจะทำดีหรือทำชั่วก็ตาม ดังนั้นเมื่อรู้ว่าอะไรเป็นเหตุให้เกิดผลชั่วหรือความทุกข์ก็ต้องหลีกเลี่ยงหรือละเว้น และมุ่งทำแต่เหตุที่จะส่งผลก่อให้เกิดผลดีและนำมาซึ่งความสุขที่แท้จริง ดังความหมายที่แท้จริงของการมีเหตุผลก็คือ การประพฤติตัวในกรอบของคุณธรรมนั้นเอง เพราะจะเป็นเหตุให้เกิดผลดีแก่ตัวเองและสังคมในที่สุด

3) ความประหยัด

คือ การดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตของคนไทยให้อยู่อย่าง*พอประมาณตน* และการ*รู้จักมีเหตุผล*บนทางสายกลาง มีความพอดีและพอเพียงในตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกมากเกินความจำเป็น สิ่งสำคัญคือต้องเน้นการพึ่งตนเอง รู้จักนำปัจจัยพื้นฐานที่มีอยู่มาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข และพอเพียงกับตนเอง สามารถตัดทอนค่าใช้จ่าย ในทุกด้านเพื่อลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง

ดังเช่นสามารถสะท้อนพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้จาก

(1) *พฤติกรรมการใช้จ่าย*ที่ช่วยชาติประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่ายจนเกินความจำเป็น เลือกใช้สิ่งของที่สามารถผลิตขึ้นในประเทศได้ รวมถึงการตระหนักถึงผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อม รักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไม่ใช้ไปอย่างสิ้นเปลือง เน้นการประหยัดพลังงานในชีวิตประจำวัน

(2) *พฤติกรรมการบริโภค* ได้แก่ การบริโภคอาหารที่ปลอดภัยมีคุณค่าโภชนาการ ซึ่งสามารถลดอัตราการเจ็บป่วยของโรคที่ป้องกันได้ และจะนำไปสู่การลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นและสิ้นเปลือง สามารถนำไปสู่ "ความมั่นคงและปลอดภัยทางอาหาร และความยั่งยืนของระบบนิเวศ" ส่วนที่สามารถประหยัดได้ก็สามารถนำไปแบ่งปันให้กับผู้ที่ขาดแคลนกว่า เช่น เป็นทุนการศึกษา หรือค่าอาหารกลางวันของเด็กยากจน เป็นต้น

4) ความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม

หมายถึง การประพฤติปฏิบัติทางกาย วาจา ใจให้ตั้งมั่นอยู่ในความดี ความรับผิดชอบและความจริงใจที่มีต่อตนเอง ครอบครัวและผู้อื่น (ครองตน ครองเรือน ครองงาน) ไม่คิดหลอกลวง คดโกงฉ้อฉลหรือกลับกลอกทำให้เบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายความดีหรือความถูกต้อง รวมไปถึงความรับผิดชอบในสิทธิหน้าที่และเคารพในกฎกติกาของสังคม ตลอดจนปฏิบัติหน้าที่การงานด้วยความสุจริตและตั้งใจจริง เพื่อทำหน้าที่ของตนเองให้สำเร็จลุล่วง อย่างระมัดระวัง รอบคอบและ

ตรงไปตรงมา มีความโปร่งใส ไม่แสวงหาผลประโยชน์ในทางมิชอบให้แก่ตนเองและพวกพ้อง ซึ่งจะเป็นการทำลายชื่อเสียง ความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจที่มีต่อตนเองได้

ตัวอย่างเช่น การประกอบสัมมาชีพโดยสุจริต สำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง ไม่สร้าง ความเดือดร้อนให้แก่สังคม แม้อยู่ในสถานการณ์ที่ยั่วยุเย้ายวนให้กระทำผิด เช่น ปัญหาการไม่ซื่อสัตย์ต่อคู่สมรสจนก่อให้เกิดปัญหาความแตกแยก ครอบครัวล่มสลาย สร้างปัญหาให้กับสังคม รวมไปถึงความไม่ซื่อสัตย์สุจริตต่อสังคมประเทศ การทุจริตคอรัปชั่นเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน เป็นต้น

5) ความมีระเบียบวินัย

คือ การควบคุมตนเองให้เคารพในกฎกติกา ระเบียบข้อบังคับหรือมารยาททางสังคม และกฎหมาย ศีลธรรมอย่างเคร่งครัด โดยใช้สติปัญญากำกับ รู้ตัวเพื่อการประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสมนำไปสู่ความสำเร็จและความเจริญให้แก่ตนเองและส่วนรวม

6) การมีสติสัมปชัญญะ หรือการใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

หมายถึง การรู้จักใช้สติปัญญา มากำกับและควบคุมตนเองให้มีความตื่นรู้อยู่ตลอดเวลาว่า กำลังคิดและทำอะไร เพื่ออะไร เพื่อใคร และจะนำไปสู่ผลดีหรือผลเสียอย่างไร โดยสามารถครองสติให้สำรวมระมัดระวังและรอบคอบ คือ สามารถเป็นผู้ตระหนักรู้เท่าทันถึงข้อดีข้อเสียของตน ไม่ปล่อยไปตามอารมณ์ หรือความอำเภอใจและกล้าปฏิเสธสิ่งไม่ดี หรือไม่ถูกต้อง เพื่อไม่ให้สร้างความเสียหายทั้งต่อตนเองและผู้อื่นส่วนรวม

ตัวอย่างเช่น การขาดสติ หรือการใช้อารมณ์ ตลอดจนความรุนแรงในการแก้ปัญหา ทำให้ไม่สามารถใช้ปัญญาในการใคร่ครวญถึงผลเสียหายหรือความเดือดร้อนที่จะเกิดขึ้นได้ รวมถึงการหลงติดอยู่กับความสนุกสนานเพลิดเพลินจนไม่สามารถยับยั้งใจและควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ส่งผลให้เกิดอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สิน สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเอง ครอบครัวและผู้อื่นในสังคม

7) ความอดทนและความเพียร

หมายถึง การกระทำการงานทุกอย่างด้วยความตั้งใจและมุมานะเพียรพยายามอย่างเข้มแข็ง โดยไม่ ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคทั้งปวงเพื่อให้งานที่ทำบรรลุผลสำเร็จและได้รับผลดีสูงสุด ทั้งนี้จะต้องอาศัยความอดทนอดกลั้นและรู้จักยับยั้งชั่งใจหรือข่มใจอย่างยิ่งยวด เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาและเหตุการณ์เย้ายวน ที่อาจทำให้ล้มเลิกความเพียรและบั่นทอนจิตใจให้อ่อนแอลง จนถูกครอบงำหรือถลำลึกลงไปในความชั่วหรือประพฤติทุจริตในที่สุด มีความหนักแน่นบังคับจิตใจให้สามารถยืนหยัดต่อสู้อย่างเข้มแข็งโดยไม่หวั่นไหวหรือหวังรอรับโชคชะตา ผลความสำเร็จคือความสุขที่ยั่งยืน

ตัวอย่างเช่น การยึดถือหลัก "ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน" ด้วยว่าทุกสิ่งล้วนเกิดขึ้นมาจากเจตนาและการกระทำของตัวเราเอง เพราะไม่มีสิ่งใดได้มาโดยไม่ต้องลงทุนลงแรงหรือเกิดขึ้นเองมาลอยๆ แต่ต้องผ่านการเรียนรู้และปฏิบัติด้วยตนเอง โดยอาศัยความขยันหมั่นเพียรและอดทนเพื่อรับผลแห่งความสำเร็จ ของตนเองได้อย่างภาคภูมิใจ แต่หากเกียจคร้านคิดหวังรวยทางลัดก็ย่อมเป็นเหตุให้นำมาซึ่งผลลัพธ์คือความยากจนและความทุกข์ในระยะยาว

8) ความกตัญญูรู้คุณ

คือ การปลูกฝังอบรมคุณธรรม จริยธรรม ให้ปฏิบัติตนตามวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม รวมถึงการส่งเสริมพระศาสนาเพื่อร่วมกัน หล่อหลอมให้สมาชิกในสังคมได้รู้จักตนเอง เกิดสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบที่มีต่อตนเอง ครอบครัว สังคมและประเทศชาติ แม้ต้องเผชิญกับปัญหาชีวิตหรืออุปสรรคก็สามารถมีกำลังใจต่อสู้หรือ*แรงจูงใจในการทำความดี* เพื่อให้ชีวิตมีคุณค่าและมีความหมายได้ โดยพิจารณาจากตัวอย่างของบุคคลต้นแบบที่ดี

ตัวอย่างเช่น การเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ ที่เป็นการส่งเสริมและสืบสานวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีไทยจากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ อันเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อผืนแผ่นดินและบรรพบุรุษของไทยที่ได้สั่งสมและสืบทอดรักษาไว้ให้ลูกหลานได้เกิดสำนึกในคุณค่า และธำรงรักษาไว้ซึ่งความเป็นชาติได้อย่างมั่นคงยั่งยืน

9) ความไม่ประมาท

หมายถึง การดำเนินชีวิตด้วยความระมัดระวัง ให้ตั้งมั่นอยู่ในทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยสามารถเตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล รวมถึงความรอบคอบในการประพฤติตนในทางที่เหมาะสมเพื่อป้องกันความเสี่ยงหรือลดความเสี่ยงไม่ให้เกิดปัญหาความล้มเหลวหรือความทุกข์ ความเดือดร้อนทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สิน ดังสามารถสะท้อนจาก

- ลดพฤติกรรมเสี่ยง (การเสพสิ่งที่เป็นอันตรายต่อร่างกายในรูปแบบต่างๆ เช่น สุรา บุหรี่และสิ่งเสพติดต่างๆ)
- ดำเนินชีวิตในทุกระดับด้วยความระมัดระวัง รอบคอบ ภายใต้เงื่อนไขของความไม่แน่นอนในอนาคต

10) ความเสียสละ

หมายถึง การรู้จักเสียสละ ลดละความเห็นแก่ตัวหรือความโลภตระหนี่ ด้วยการ***แบ่งปัน*** ให้กับผู้สมควรให้ในรูปแบบต่างๆ ทั้งทางแรงกาย กำลังทรัพย์ กำลังปัญญา

11) ความสามัคคี

คือ การคำนึงถึงเรื่องของ*ความรักและความเมตตา*ระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นแก่สมาชิกชุมชนได้ร่วมมือร่วมใจผนึกกำลังสู่การแก้ปัญหาและพัฒนาได้อย่างบูรณาการ ภายใต้การสร้างองค์กรเครือข่ายการประสานงานที่เข้มแข็งในทุกระดับ เพื่อมุ่งสู่ยุทธศาสตร์การพัฒนาและบริหารประเทศตามหลัก "*ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*"

ให้สมกับพระปฐมบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ได้ตรัสว่า **"เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม (ทศพิธราชธรรม) เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม"** ดังนั้น ในส่วนของประชาชน ทุกคนจะต้องยึดหลักสามัคคีธรรมและการประสานความเข้าใจอันดีต่อกัน เพื่อความสงบสุขของสังคม

12) ความรับผิดชอบต่อสังคม

หมายถึง การมีจิตสำนึกหรือการตระหนักต่อบทบาทหน้าที่ในการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ด้วยการประพฤติปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ กติกา จารีต ประเพณี กฎหมาย ของสังคม พร้อมทั้งคำนึงถึงผลจากการกระทำของตนเองที่มีผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันทั้งระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง และมนุษย์กับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ตลอดจนร่วมกันพัฒนาสร้างสรรค์สังคมให้น่าอยู่ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน

จากการทบทวนแนวคิดข้างต้นสามารถสรุปกรอบแนวคิดการพัฒนาดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละมิติ ดังต่อไปนี้

กรอบแนวคิดการพัฒนาดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละมิติ

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ความพอประมาณ	ความมีเหตุผล	การมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี

▼ **เงื่อนไขของดัชนีชี้วัดภาวะสังคม** ▼

คุณธรรม	ความรู้
(ซื่อสัตย์สุจริต ขยันอดทน สติปัญญา แบ่งปัน)	(รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง)
การมีภูมิคุ้มกันทางจริยธรรมและวัฒนธรรม	การมีภูมิคุ้มกันทางสังคมและปัญญา

พฤติกรรมเชิงจริยธรรม

ความประหยัด (*ความมีเหตุผล ความพอประมาณ*) ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัยในตนเอง ความมีสติสัมปชัญญะ ความอดทน ความเพียร ความกตัญญูกตเวที ความไม่ประมาท ความเสียสละ ความสามัคคี ความรับผิดชอบต่อสังคม

องค์ประกอบดัชนีชี้วัด

มิติทางจริยธรรม วัฒนธรรม (การมีสุขภาวะทั้งภายในและภายนอก)	มิติทางการศึกษา (ความรอบรู้เท่าทันพึ่งตนเองได้)	มิติทางสังคม (ความมั่นคงของมนุษย์และความเข้มแข็งของทุนทางสังคม)	มิติด้านการบริหารและการจัดการภาครัฐและเอกชน
• ความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง • การมีภูมิคุ้มกันทางกาย อารมณ์ จิตใจ • ความยึดมั่นในหลักศาสนธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงามของชาติ	• สังคมแห่งฐานความรู้ - ความเสมอภาคในการเข้าถึงความรู้ - การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง	• การเข้าถึงบริการสาธารณะและสวัสดิการทางสังคม • การแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม • การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี • ความรับผิดชอบต่อสังคม	• ความโปร่งใสของภาครัฐ • ความสามารถในการตรวจสอบภาครัฐ • การมีส่วนร่วมทางการเมือง • กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น • การมีการบริหารที่มีประสิทธิภาพของภาคธุรกิจเอกชน • การมีสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมของภาคธุรกิจเอกชน

มิติทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	มิติทางเศรษฐกิจ	มิติทางสิ่งแวดล้อม
• การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนามนุษย์ • การพัฒนาขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีภายในประเทศ • การพัฒนาเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระยะยาว • ความเหมาะสมของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อประยุกต์ใช้กับบริบทของประเทศไทยและท้องถิ่น	(1) ความยั่งยืนของภาคเกษตร (2) การผลิตที่ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม อาหารปลอดภัย (3) ความมีเหตุผล มีประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร (4) การมีภูมิคุ้มกันระดับประเทศ (5) เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ (6) การพัฒนาบนฐานความรู้และต่อยอดภูมิปัญญา (7) ระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรม	• การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด คุ้มค่า สมดุล และมีประสิทธิภาพ • การสงวนรักษาคุณภาพและเพิ่มคุณค่าทรัพยากรที่มีอยู่ • การรักษาความหลากหลาย เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน และลดความเสี่ยงต่อสุขภาพ • การประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ • การมีส่วนร่วมและความเป็นธรรมในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม

▼ ▼ ▼

ความมั่นคง	ความสมดุล	ความยั่งยืน

บทที่ 5
ผลของดัชนีในมิติต่างๆ

5.1 มิติของดัชนีชี้วัด

ในการจัดทำดัชนีเพื่อชี้วัดความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมหภาค ได้มีการแบ่งดัชนีเป็นมิติต่างๆ จำนวนเจ็ดมิติ ได้แก่ เศรษฐกิจจริยธรรมและวัฒนธรรม สังคม การศึกษา การบริหารจัดการภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความเหมือนในบางมิติกับดัชนีความเป็นอยู่เย็นเป็นสุขของสังคมไทยที่จำแนกเป็นหกมิติ โดยเฉพาะเรื่องเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อม แต่ในขณะเดียวกันดัชนีของเศรษฐกิจพอเพียงในเจ็ดมิตินี้มีความครอบคลุมมากกว่าดัชนีชี้วัดความสุขที่จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550)

ในรายงานผลการศึกษาของมิติต่างๆ ในบทนี้ เป็นการนำเสนอเฉพาะผลสรุปที่ได้ในขั้นสุดท้ายของแต่ละมิติ ส่วนรายละเอียดอันเป็นกรอบแนวคิดและองค์ประกอบดัชนีชี้วัดตลอดจนผลของการคำนวณค่าดัชนีที่ได้แต่ละตัวนั้นจะแสดงในภาคผนวก ก ส่วนวิธีการคำนวณคะแนนของดัชนีในขั้นตอนต่างๆ และผลการทดสอบความอ่อนไหว (Sensitivity Analysis) ของดัชนีรวมเศรษฐกิจพอเพียง (Composite Index) นั้นจะปรากฏอยู่ในภาคผนวก ข และ ค ตามลำดับ

5.2 มิติเศรษฐกิจ

มิติเศรษฐกิจ ได้แบ่งดัชนีชี้วัดออกเป็น สองส่วน คือ เศรษฐกิจในภาพรวมและเศรษฐกิจรายสาขา ซึ่งมีการจำแนกย่อยต่อไปดังนี้ เศรษฐกิจภาคครัวเรือน เศรษฐกิจภาคการออมและการลงทุน เศรษฐกิจภาครัฐและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ส่วนเศรษฐกิจรายสาขา แยกออกเป็นสองสาขา คือ เศรษฐกิจสาขาการเกษตร เศรษฐกิจสาขาอุตสาหกรรมและบริการ ที่จำแนกเช่นนี้เพราะการเกษตรสำหรับประเทศไทยถือได้ว่า เป็นพื้นฐานสำคัญของการเป็นเศรษฐกิจพอเพียงที่จำเป็นจะต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษ โดยสะท้อนการให้น้ำหนักของสาขาเกษตรเท่ากับสาขา อุตสาหกรรมและบริการ ทั้งที่สาขาอุตสาหกรรมและบริการมีน้ำหนักในแง่รายได้มากกว่าสาขาการเกษตรมาก แต่ถ้าพิจารณาจากมุมมองของเศรษฐกิจพอเพียงต้องให้ความสำคัญแก่สาขาการเกษตรไม่น้อยกว่าสาขาอุตสาหกรรมและบริการ

ผลการคำนวณค่าคะแนนดัชนีชี้วัดมิติเศรษฐกิจ

จากการนำดัชนีทุกตัวในมิติเศรษฐกิจมาคิดคะแนนแต่ละตัวแล้วคำนวณค่าเฉลี่ยของมิติปรากฏผลดังนี้

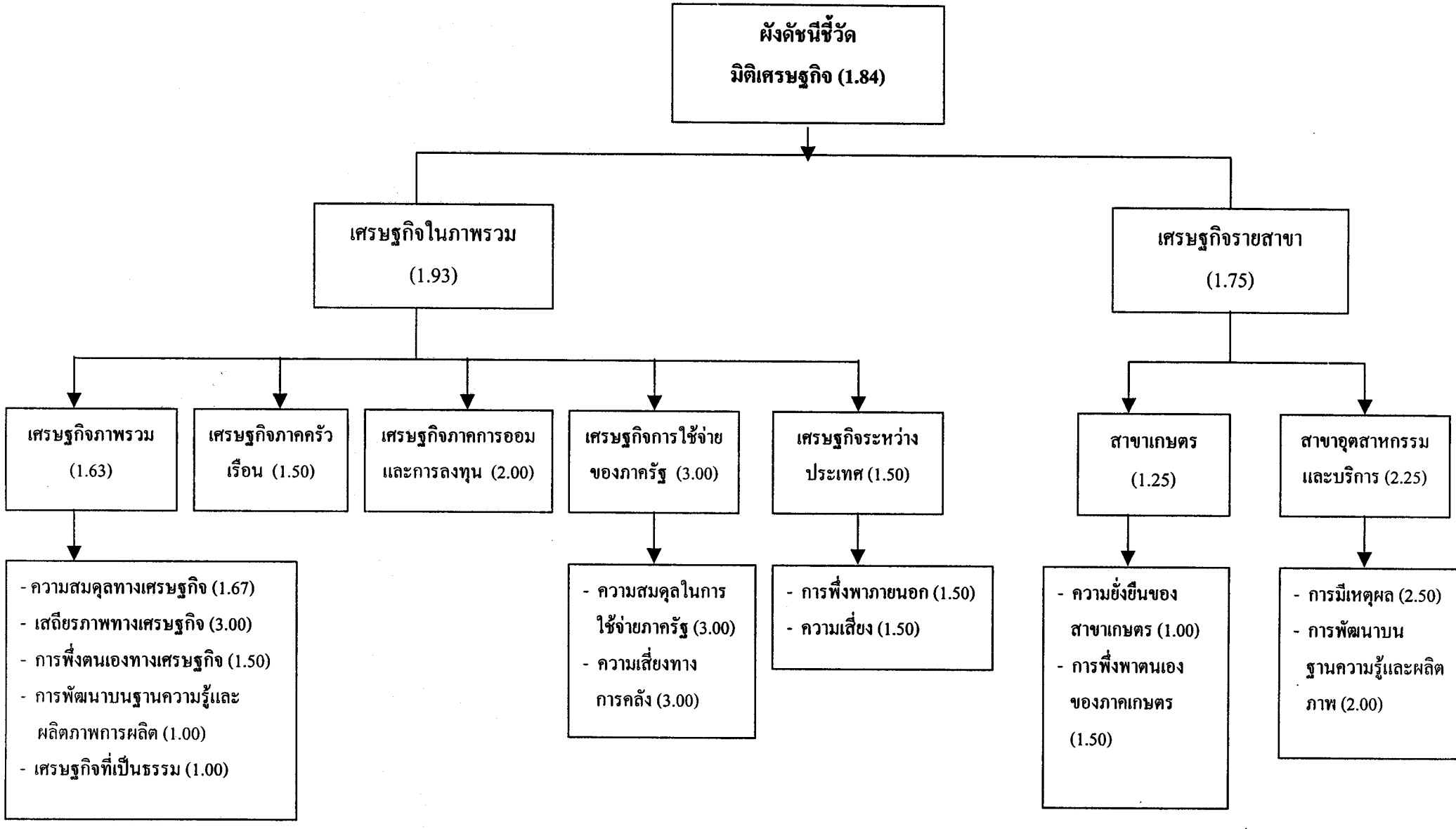
ผังดัชนีชี้วัด
มิติเศรษฐกิจ (1.84)
เศรษฐกิจในภาพรวม
(1.93)
เศรษฐกิจรายสาขา
(1.75)
เศรษฐกิจภาพรวม
(1.63)
เศรษฐกิจภาคครัว
เรือน (1.50)
เศรษฐกิจภาคการออม
และการลงทุน (2.00)
เศรษฐกิจการใช้จ่าย
ของภาครัฐ (3.00)
เศรษฐกิจระหว่าง
ประเทศ (1.50)
สาขาเกษตร
(1.25)
สาขาอุตสาหกรรม
และบริการ (2.25)
- ความสมดุลทางเศรษฐกิจ (1.67)
- เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ (3.00)
- การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ (1.50)
- การพัฒนาบนฐานความรู้และ
ผลิตภาพการผลิต (1.00)
- เศรษฐกิจที่เป็นธรรม (1.00)
- ความสมดุลในการ
ใช้จ่ายภาครัฐ (3.00)
- ความเสี่ยงทาง
การคลัง (3.00)
- การพึ่งพาภายนอก (1.50)
- ความเสี่ยง (1.50)
- ความยั่งยืนของ
สาขาเกษตร (1.00)
- การพึ่งพาตนเอง
ของภาคเกษตร
(1.50)
- การมีเหตุผล (2.50)
- การพัฒนาบน
ฐานความรู้และผลิต
ภาพ (2.00)

มิติย่อยเศรษฐกิจในภาพรวม ดัชนีชี้วัดมิติเศรษฐกิจในภาพรวมทั้ง 5 หมวด มีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.93 (คือค่าอยู่ในช่วงระหว่าง 1.76-2.25 = C) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจภาพในรวม ปี พ.ศ. 2548 *ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงตามเดิม*

โดยจำแนกตามหมวด ได้ดังนี้

หมวดที่ 1 เศรษฐกิจภาพรวม *ยังไม่น่าพอใจ* (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.63= C-)

หมวดที่ 2 เศรษฐกิจภาคครัวเรือน *ต้องปรับปรุง* (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.5= D)

หมวดที่ 3 เศรษฐกิจภาคการออมและการลงทุน *ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม* (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2 = C)

หมวดที่ 4 การใช้จ่ายภาครัฐ *มีการพัฒนาการดี* (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3 = B)

หมวดที่ 5 เศรษฐกิจภาคระหว่างประเทศ *ต้องปรับปรุง* (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.5 = D)

มิติย่อยเศรษฐกิจรายสาขา ประกอบด้วย

หมวดที่ 6 เศรษฐกิจสาขาการเกษตร *ต้องปรับปรุง* (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.25= D)

หมวดที่ 7 เศรษฐกิจสาขาอุตสาหกรรมและบริการ *ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม* (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.25 = C)

ภาพรวมของมิติเศรษฐกิจ โดยรวมค่าดัชนีจากค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก โดยให้น้ำหนักเศรษฐกิจในภาพรวม 0.5 เศรษฐกิจสาขาการเกษตร 0.25 และเศรษฐกิจสาขาอุตสาหกรรมและบริการ 0.25 **ผลการคำนวณได้ค่าดัชนีมิติเศรษฐกิจเท่ากับ 1.84 (คือค่าอยู่ในช่วง 1.76-2.25 = C) หมายถึง ค่าอยู่ในระดับ*ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม***

ผลจากการคำนวณดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การปรับเปลี่ยนไปสู่การเป็นเศรษฐกิจพอเพียงในมิติเศรษฐกิจในปี 2548 ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากลักษณะเฉลี่ยที่เกิดขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2544-2548 โดยส่วนที่ยังเป็นปัญหาได้แก่ เศรษฐกิจภาพรวม เศรษฐกิจภาคครัวเรือน เศรษฐกิจระหว่างประเทศและเศรษฐกิจสาขาการเกษตร ส่วนที่มีการพัฒนาการดี คือการใช้จ่ายของภาครัฐ ซึ่งสะท้อนการมีระเบียบวินัยทางการคลังดีพอสมควร และเศรษฐกิจสาขาอุตสาหกรรมและบริการที่ไม่มีปัญหาที่จะต้องปรับปรุง

เมื่อพิจารณาในแต่ละหมวด ของเศรษฐกิจในภาพรวมจะได้ผลดังนี้

หมวดที่ 1	**เศรษฐกิจภาพรวม**	**คะแนน**	**1.63**
	- ความสมดุลทางเศรษฐกิจ	คะแนน	1.67
	- เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ	คะแนน	3.00
	- การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ	คะแนน	1.50

- การพัฒนาบนฐานความรู้และ		
ผลิตภาพการผลิต	คะแนน	1.00
- เศรษฐกิจที่เป็นธรรม	คะแนน	1.00

จะเห็นได้ว่าในหมวดนี้ ส่วนที่เป็นปัญหามากที่สุดและมีผลกระทบต่อความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงมากที่สุด คือ เศรษฐกิจที่เป็นธรรม วัดจากการกระจายรายได้เป็นสำคัญ นอกจากนั้นถ้าพิจารณาจากการพัฒนาบนฐานความรู้โดยวัดจากผลิตภาพการผลิตในภาพรวม ยังมีปัญหาซึ่งสะท้อนการศึกษาของไทยที่มีแต่ปริมาณ แต่ยังไม่มีคุณภาพมากเพียงพอ ขณะที่ประเทศยังไม่สามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ เนื่องจากอัตราการออมภายในประเทศค่อนข้างต่ำ อีกทั้งประเทศยังไม่มีความสมดุลทางเศรษฐกิจที่ดีพอ สาเหตุที่สำคัญมาจากสาขาการเกษตรถูกทิ้งห่างจากสาขาการผลิตและบริการมาก ส่วนที่ถือได้ว่ามีการพัฒนาที่ดีคือ เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นถึงการมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ส่วนหนึ่งเกิดจากการบริหารทางการคลังที่ดีของภาครัฐ แต่ขณะเดียวกันก็มีความสามารถในการพึ่งตนเองได้ต่ำ เนื่องจากเศรษฐกิจขาดความสมดุลและไม่มีความเป็นธรรมตลอดจนการพัฒนาบนฐานความรู้เท่าที่ควรสะ**ท้อนปัญหาสำคัญของการมีภูมิคุ้มกัน**

หมวดที่ 2	**ภาคครัวเรือน**	**คะแนน**	**1.5**

เศรษฐกิจภาคครัวเรือนอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง สาเหตุสำคัญเกิดจากการบริโภคในสัดส่วนที่สูง เมื่อเทียบกับรายได้อันเป็นผลจากการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งอธิบายได้ส่วนหนึ่งว่าเกิดจาก**ความไม่พอประมาณ** แต่สาเหตุจริงๆ นั้นมาจากความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจก็คือความ**ไม่มีเหตุผล**มากกว่า

หมวดที่ 3	**เศรษฐกิจภาคการออมและการลงทุน**	**คะแนน**	**2**

เศรษฐกิจภาคการออมและการลงทุนยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม แต่ส่วนที่เป็นปัญหาเกิดจากหนี้ภาคธุรกิจเอกชนต่อการลงทุนยังสูง ซึ่งสะท้อนการ**ยังไม่มีภูมิคุ้มกันที่ดี**ของภาคธุรกิจอันมีสาเหตุเนื่องจาก**ความไม่พอประมาณ**ที่เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ

หมวดที่ 4	**การใช้จ่ายภาครัฐ**	**คะแนน**	**3**
	- ความสมดุลของการใช้จ่ายภาครัฐ	คะแนน	3
	- ความเสี่ยงทางการคลัง	คะแนน	3

ซึ่งถือได้ว่าการบริหารทางการคลังและการบริหารงบประมาณของภาครัฐอยู่ในเกณฑ์ดี แสดงถึง **การมีเหตุผล**ในการบริหารจัดการ

หมวดที่ 5	**เศรษฐกิจระหว่างประเทศ**	**คะแนน**	**1.5**
	- การพึ่งพาจากภายนอก	คะแนน	1.5
	- ความเสี่ยง	คะแนน	1.5

ค่าคะแนนที่คำนวณได้ในหมวดนี้ ถือว่าอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง มีความเสี่ยงเนื่องจากหนี้สินในระยะสั้นและความแปรปรวนของค่าเงินบาท ขณะเดียวกันก็ต้องพึ่งพาการส่งออกซึ่งมีความไม่แน่นอนสูง โดยมีสาเหตุสำคัญจากอำนาจซื้อภายในประเทศต่ำเกินไปอันเป็นผลจากการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรมมีผลทำให้ประเทศมี**ภูมิคุ้มกันต่ำ**

ปัญหาทั้งหมดที่กล่าวมานี้มีเงื่อนไขสำคัญที่สุดอยู่ที่การกระจายรายได้ ซึ่งหมายถึง **ความไม่มีเหตุผล** ดังนั้นปัญหาที่สำคัญในมิติเศรษฐกิจพอเพียงของไทย คือ **ความไม่มีเหตุผล** ที่นำไปสู่**ความไม่พอประมาณ**และการไม่มี**ภูมิคุ้มกัน** เป็นที่น่ายินดีว่าสภาที่ปรึกษาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติ (2550) ได้ตระหนักถึงปัญหานี้ จึงมีนโยบายและมาตรการการคลังเพื่อการกระจายรายได้ โดยได้มีข้อเสนอในการแก้ปัญหานี้โดยใช้มาตรการทางภาษีเป็นต้นว่า ภาษีทรัพย์สิน ภาษีสิ่งแวดล้อม ภาษีมรดกและภาษีมูลค่าเพิ่มของทุน อีกทั้งยังมีมาตรการเสริมที่เน้นส่งเสริมการออม และการจัดสวัสดิการสังคมของภาคประชาชน

เศรษฐกิจรายสาขา

หมวดที่ 1	**เศรษฐกิจสาขาการเกษตร**	**คะแนน**	**1.25**
	- ความยั่งยืนของสาขาการเกษตร	คะแนน	1.00
	- การพึ่งพาตนเองของภาคเกษตร	คะแนน	1.50

ปัญหาทั้งสองเกี่ยวพันกันเนื่องจากรายได้ของสาขาการเกษตรไม่เพิ่มขึ้นเร็วเท่ากับรายได้สาขาอื่น ขณะที่ประชากรในสาขาเกษตรยังมีสัดส่วนที่สูง (ประมาณร้อยละ 50) จึงมีผลทำให้รายได้ต่อหัวของสาขาการเกษตรเทียบกับรายได้ต่อหัวของภาคเศรษฐกิจอื่นถูกทิ้งห่างมากขึ้น มีผลต่อความยั่งยืนของสาขานี้ สาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งอยู่ที่เทคโนโลยีในการผลิตที่ต้องเพิ่มการนำเข้าปุ๋ยและยาฆ่าแมลงเพิ่มขึ้นตลอดเวลาขณะที่ผลผลิตการเกษตรก็ต้องพึ่งตลาดต่างประเทศเพิ่มขึ้น ทำให้มีผลโดยตรงต่อความยั่งยืนของสาขาการเกษตรดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้น**การไม่มีภูมิคุ้มกัน**อันเกิดจาก**ความไม่มีเหตุผล**ที่เกิดจากการมีความรู้ไม่เพียงพอของเกษตรกรเป็นปัญหาสำคัญ ทั้งหมดนี้สามารถโยงกลับไปสู่ปัญหานโยบายจากส่วนกลางประกอบกับการเมืองส่วนท้องถิ่นที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชนบท ตรงนี้เป็นประเด็นสำคัญที่จะต้องได้รับการแก้ไขโดยด่วน

หมวดที่ 2	**เศรษฐกิจสาขาอุตสาหกรรมและบริการ**	**คะแนน**	**2.25**
	- การมีเหตุผล	คะแนน	2.50
	- การพัฒนาบนฐานความรู้และผลิตภาพ	คะแนน	2.00

การมีเหตุผลพิจารณาจากการใช้กำลังการผลิตและความสมดุลของการออมและการลงทุน ส่วนการพัฒนาบนฐานความรู้และผลิตภาพวัดจากผลิตภาพ โดยรวมของสาขาการผลิตทั้งสองยังสามารถดำเนินการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้ในระดับเดิม ถือว่าไม่มีปัญหาเร่งด่วนที่ต้องแก้ไข

ดังนั้นจุดเน้นของการแก้ปัญหาเศรษฐกิจรายสาขาจึงต้องให้น้ำหนักกับการพัฒนาในภาคชนบทโดยเฉพาะอย่างยิ่งสาขาเกษตรเป็นสำคัญ

ภาพรวมของมิติเศรษฐกิจสะท้อนให้เห็นปัญหาสำคัญใหญ่ๆ สองปัญหาซึ่งมีรากเดียวกัน คือ **ความไม่มีเหตุผล**ของการกระจายรายได้ส่วนหนึ่งเกิดจาก**ความไม่มีเหตุผล**ในการละเลยภาคชนบททำให้สาขาการเกษตรอยู่ในภาวะที่ล้าหลังและ**ไม่มีภูมิคุ้มกันพอ** ที่จะช่วยตัวเองได้ ดังนั้นจุดหนักในการแก้ปัญหานี้ นอกจากจะมีมาตรการการกระจายรายได้อันเป็นข้อเสนอที่สำคัญของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแล้วยังจำเป็นจะต้องมีนโยบายของรัฐที่ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาเศรษฐกิจสาขาการเกษตรโดยทำให้เศรษฐกิจพอเพียงมีผลในการปฏิบัติจริงอย่างทั่วถึงในชนบท

5.3 มิติจริยธรรมและวัฒนธรรม

จริยธรรมเป็นเรื่องของความดีความงามความจริง เป็นเรื่องเดียวกับคุณธรรมและ**ความมีเหตุผล**ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนวัฒนธรรมนั้นเป็นเรื่องของวิถีชีวิตที่สอดคล้องการมีชีวิตที่ดี ซึ่งเป็นเรื่องของ**ความพอประมาณ**และ**ความมีเหตุผล**ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเช่นเดียวกัน

ผลการคำนวณค่าคะแนนดัชนีชี้วัดมิติจริยธรรมและวัฒนธรรม การนำดัชนีจากทุกหมวดมาคำนวณเพื่อคิดคะแนนแล้วคำนวณค่าเฉลี่ยของมิติได้ผลดังนี้

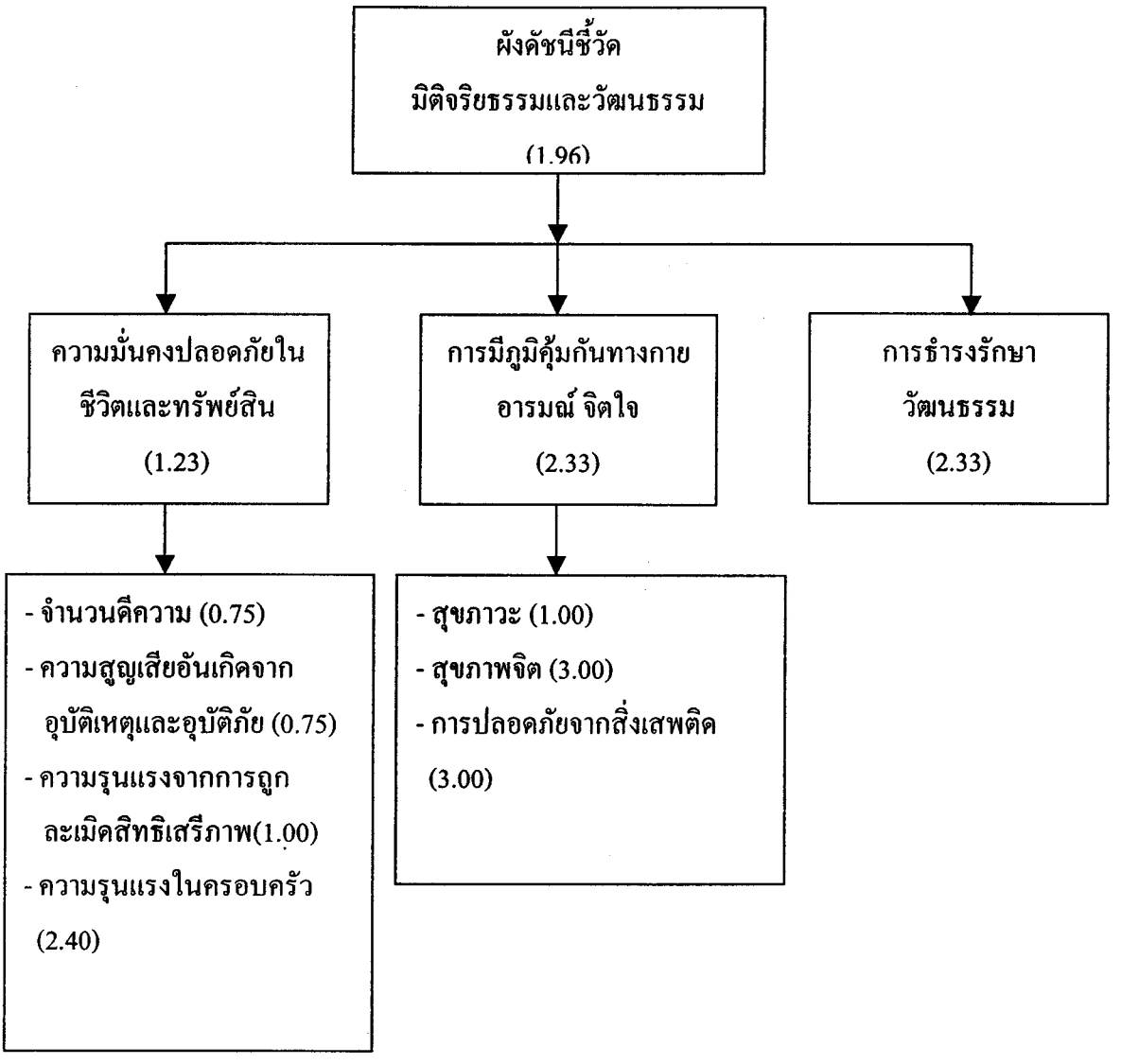

หมายเหตุ : ตัวเลขใน (...) คือคะแนนของดัชนี

โดยทั่วไปอาจกล่าวได้ว่าภาพรวมมิติจริยธรรมและวัฒนธรรมได้คะแนน 1.96 คือ C หมายถึง *ไม่มีพัฒนาการไปจากเดิม*โดยความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินอยู่ในขั้นที่ *ต้องปรับปรุง* โดยมีคะแนน 1.23 = D การมีภูมิคุ้มกันทางกาย อารมณ์และจิตใจ มีแนวโน้มที่ *มีพัฒนาการบ้าง* โดยมีคะแนน 2.33 = C+ และการดำรงรักษาวัฒนธรรม *มีแนวโน้มที่มีพัฒนาการบ้าง* โดยมีคะแนน 2.33 = C+

ทั้งหมดชี้ให้เห็นว่า มิติจริยธรรมและวัฒนธรรม ประเมินโดยเกณฑ์เศรษฐกิจพอเพียงในปี พ.ศ. 2548 ยัง*ไม่มีการพัฒนา*แต่อย่างใด สาเหตุสำคัญเกิดจากปัญหาความไม่มั่นคงและปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งสะท้อนความเสื่อมทางคุณธรรมและจริยธรรม ที่สะท้อนจากดัชนีสะท้อนความมั่นคงและปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งประกอบด้วยดัชนีย่อยดังต่อไปนี้

หมวดที่ 1 ความมั่นคงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	**คะแนน**	**1.23**
- จำนวนคดีความ	คะแนน	0.75
• คดีอาญาและคดีสะเทือนขวัญ	คะแนน	1.50
• คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน	คะแนน	0.00
- ความสูญเสียจากอุบัติเหตุและการป่วย	คะแนน	0.75
• การตายจากอุบัติเหตุและการป่วย จากการทำงาน	คะแนน	1.50
• ผู้เดือดร้อนจากอัคคีภัย	คะแนน	0.00
- ความรุนแรงจากการถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพ	คะแนน	1.00
- ความรุนแรงในครอบครัว	คะแนน	2.40
• กรณีของสตรีและเด็ก	คะแนน	1.33
• กรณีของผู้สูงอายุและผู้พิการ	คะแนน	3.50

ดัชนีชี้วัดชุดนี้ชี้ถึงความเสื่อมทางคุณธรรมและจริยธรรมอย่างชัดเจนจากจำนวนคดีความที่เพิ่มขึ้นมากทั้งคดีอาญา คดีสะเทือนขวัญและมีการประทุษภัยต่อทรัพย์สิน เพิ่มขึ้นมากสะท้อนปัญหาเศรษฐกิจและความเสื่อมทางคุณธรรมและจริยธรรม ทั้งหมดนี้สะท้อนถึง**ความไม่มีเหตุผล** เช่นเดียวกันกับความสูญเสียจากอุบัติเหตุและอุบัติภัยก็เพิ่มมากขึ้นจนน่าเป็นห่วงสะท้อนความ**ไม่มีเหตุผลอย่างร้ายแรง**อันเกิดจากความประมาท ขณะเดียวกันปัญหาที่เกิดจากขบวนการค้ามนุษย์และคดีร้องเรียนจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนก็อยู่ในส่วนที่มีความรุนแรงสูง (คะแนน 1.00) ส่วนความรุนแรงในครอบครัวในภาพรวมมีการพัฒนาการขึ้นบ้าง เนื่องจากผู้สูงอายุและผู้พิการได้รับการเอาใจใส่ดีขึ้น ซึ่งเป็นจุดที่ดีขึ้นเพียงจุดเดียวในดัชนีหมวดนี้ ขณะที่สตรีและเด็กยังเป็นเหยื่อของความรุนแรงและถูกทอดทิ้งเพิ่มขึ้น ดังนั้นโดยสรุปดัชนีที่แสดงถึงความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในภาพรวมมีอาการน่าวิตกมากสะท้อนถึงความเสื่อมทางศีลธรรมและจริยธรรมหรือความ**ไม่มีเหตุผล**ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่จำเป็นจะต้องได้รับการแก้ไขโดยด่วน

หมวดที่ 2 การมีภูมิคุ้มกันทางกาย อารมณ์ จิตใจ	**คะแนน**	**2.33**
- สุขภาวะโดยทั่วไป	คะแนน	1.00
- สุขภาวะจิต	คะแนน	3.00
- การปลอดจากสิ่งเสพติด (สุราและบุหรี่)	คะแนน	3.00

ภูมิคุ้มกันทางอารมณ์และจิตใจมีแนวโน้ม *พัฒนาการในทางที่ดีบ้าง* (2.33 คะแนน) โดยดัชนีหลักในดัชนีย่อยสองชุด คือ การลดสิ่งเสพติดทั้งสุราและบุหรี่ในระดับที่*มีพัฒนาการที่ดี* (3.00 คะแนน) จำนวนผู้ป่วยทางจิตและผู้ที่เสียชีวิตจากการฆ่าตัวตายลดลงไปอยู่ในเกณฑ์ที่ *มีพัฒนาการที่ดี* (3.00 คะแนน) ส่วนสุขภาวะโดยทั่วไปยังมีปัญหามาก กล่าวคือ อายุขัยเฉลี่ยของประชากรลดลง (1.00 คะแนน) โดยมีสาเหตุเกิดจากอุบัติเหตุและการประทุษร้ายทางร่างกายเพิ่มมากขึ้นทำให้วัยรุ่นเสียชีวิตเพิ่มขึ้นมีผลทำให้อายุเฉลี่ยของประชากรต่ำลง นอกจากนั้นสภาวะความมั่นคงภายในครอบครัวก็ลดลง เนื่องจากจำนวนการหย่าร้างมีเพิ่มมากขึ้น เป็นประเด็นที่จะต้องแก้ไขโดยการลดการตายจากอุบัติเหตุและการประทุษร้ายแก่ชีวิตให้น้อยลง ส่วนการหย่าร้างที่เพิ่มขึ้นนั้นน่าจะเป็นผลทางหนึ่งจากความกดดันทางสังคมที่เพิ่มมากขึ้น ประกอบกับการที่คู่สมรสแต่ละฝ่ายมีความสามารถในการพึ่งตนเองทางการเงินเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามดัชนีนี้ไปสะท้อนถึงความรุนแรงที่มีต่อสตรีและเด็กเพิ่มขึ้นดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

หมวดที่ 3 การดำรงรักษาวัฒนธรรม คะแนน 2.33

คะแนนหมวดนี้สะท้อนจากดัชนีย่อยสามตัว คืองบประมาณที่หน่วยราชการส่วนท้องถิ่นใช้เพื่อส่งเสริมงานศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น งบประมาณเพื่อพัฒนาบูรณะฟื้นฟูมรดกและทรัพย์สินทางวัฒนธรรมและร้อยละของครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณี เป็นที่น่าสังเกตว่าดัชนีที่สะท้อนการใช้จ่ายงบประมาณท้องถิ่นนั้นมีลักษณะสวนทางกับการใช้จ่ายของรัฐบาลจากส่วนกลาง กล่าวคือ เมื่อส่วนกลางเพิ่มงบประมาณท้องถิ่นมักจะลดการใช้จ่ายลง เพื่อใช้กับงบประมาณในกิจการอื่น การพิจารณาในเรื่องนี้คือจะต้องพิจารณาค่าเฉลี่ยของทั้งสองดัชนีซึ่งมีคะแนน 2.5 ถือได้ว่ามีแนวโน้มในการพัฒนาการที่ดีพอใช้ ส่วนการเข้าร่วมกิจกรรมทางประเพณีนั้นมีเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากได้รับการสนับสนุนจากทางราชการที่เกี่ยวกับการเพิ่มวันหยุดและได้รับการกระตุ้นจากสื่อ โดยภาพรวมดัชนีในหมวดหนี้ถือได้ว่าอยู่ในเกณฑ์ของ *การเริ่มแนวโน้มที่มีพัฒนาการบ้าง*

โดยสรุปปัญหาที่สำคัญในมิติจริยธรรมและวัฒนธรรมที่รุนแรงมากและควรได้รับการพิจารณาแก้ไขอย่างจริงจังคือ ความมั่นคงปลอดภัยในทรัพย์สิน ความสูญเสียอันเกิดจากอุบัติเหตุและการถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพ ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากความประมาทรวมทั้งขาดคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งเป็นประเด็นที่สำคัญของ**ความไม่มีเหตุผล**จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง

5.4 มิติสังคม

มิติสังคมได้แบ่งดัชนีชี้วัด ออกเป็น สี่ หมวด คือ หมวดที่ หนึ่ง การเข้าถึงบริการทางสังคมเน้นการสร้างความมั่นคงของมนุษย์และพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี หมวดที่ สอง การแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคม เน้นความเป็นเครือข่ายและการแบ่งปันโดยใช้การบริจาคโลหิตและอวัยวะเป็นภาพ

สะท้อน หมวดที่ สาม การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี โดยสะท้อนการแก้ไขเรื่องร้องเรียนที่ยุติโดยการเจรจาไกล่เกลี่ย หมวดที่ สี่ ความรับผิดชอบต่อสังคม โดยสะท้อนจากการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของภาครัฐและภาคประชาสังคม

ผลการคำนวณค่าดัชนีชี้วัดมิติสังคม

จากการนำดัชนีทุกหมวดมาคำนวณเพื่อคิดคะแนนแล้วคำนวณค่าเฉลี่ยของมิติได้ผลดังนี้

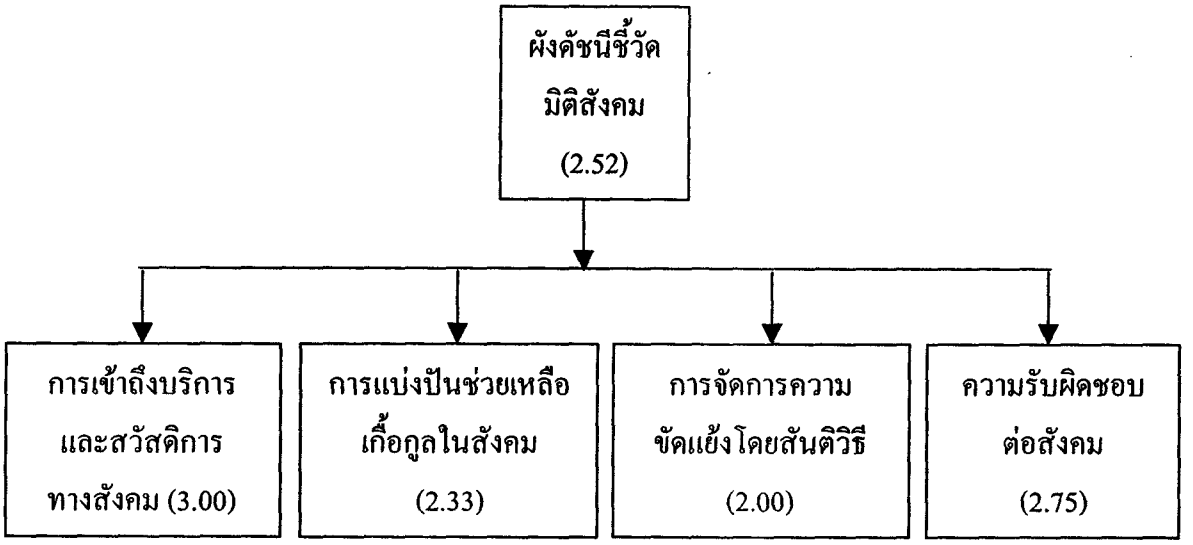

โดยทั่วไปอาจกล่าวได้ว่า ภาพรวมของมิติสังคมได้คะแนน 2.52 คือ B- *หมายถึงการพัฒนาไปสู่ความพอเพียงทางสังคมในความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง มีพัฒนาการที่พอใช้* โดยการเข้าถึงบริการและสวัสดิการทางสังคม *มีพัฒนาการดี* (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.00 = B) การแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคม *เริ่มมีแนวโน้มที่มีการพัฒนาการบ้าง* (ค่าเฉลี่ย 2.33 = C+) การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี*ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม* (ค่าเฉลี่ย 2.00 = C) และความรับผิดชอบต่อสังคม*มีการพัฒนาพอใช้* (ค่าเฉลี่ย 2.75 = B-) ดังนั้นในมิติทางสังคมนี้ถือให้ว่ารัฐได้เพิ่มการ**สร้างภูมิคุ้มกันที่ดี**ทางสังคม มีความรับผิดทางสังคมเพิ่มขึ้นสะท้อน**ความพอประมาณ**

ทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงในทางสังคมสู่ความพอเพียงในมิติสังคมในปี พ.ศ. 2548 ค่อนข้างจะดีกว่ามิติเศรษฐกิจและมิติจริยธรรมและวัฒนธรรม ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่ประเทศมีพื้นฐานทางเศรษฐกิจ (ทางการเงิน) ที่ดีขึ้น ถึงแม้จะไม่ใช่เรื่องเดียวกับเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้รัฐบาลมีโอกาสที่จะให้ความสำคัญกับการเข้าถึงบริการและสวัสดิการทางสังคมเพิ่มมากขึ้นโดยมีจุดเด่นมาก อยู่ที่จำนวนผู้สูงอายุได้รับการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนความมั่นคงในที่อยู่เพิ่มขึ้นในระดับ*ดีเยี่ยม* (4.00 คะแนน) ส่วนการได้รับสวัสดิการในด้านการรักษาพยาบาลก็ถือได้ว่าอยู่ในระดับ*ดี* (3.00 คะแนน) ขณะที่คนเร่ร่อนและขอทานที่ได้รับการสงเคราะห์*อยู่ในระดับเดิม* (2.00 คะแนน) ในภาพรวมถือว่าการเข้าถึงบริการและสวัสดิการทางสังคมที่จัดโดยรัฐอยู่ในระดับที่ดี

ส่วนการแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคม มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่*มีพัฒนาการบ้าง* (2.33 คะแนน) นั้นเกิดจากจำนวนเครือข่ายชุมชนเพิ่มมากขึ้น*ในระดับดี* (3.00 คะแนน) และจำนวนผู้บริจาคโลหิตเพิ่มมากขึ้นใน*ระดับดี* (3.00 คะแนน) ในขณะที่ผู้บริจาคอวัยวะลดลงในระดับ*ต้องปรับปรุง* (1.00 คะแนน) ซึ่งอธิบายได้ว่าการบริจาคโลหิตนั้นมีการประกาศเชิญชวนอยู่เสมอตลอดจนสภากาชาดไทย ตลอดจนโรงพยาบาลต่างๆ มีปัญหาการขาดแคลนโลหิตอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากคดีประทุษร้ายร่างกายและกรณีเกิดอุบัติเหตุมีเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีการร้องขอรับการบริจาคโลหิตอย่างต่อเนื่อง ผลทำให้มีการบริจาคเพิ่มมากขึ้น ซึ่งส่วนหนึ่งก็สะท้อนความมีน้ำใจของผู้บริจาค ส่วนการบริจาคอวัยวะนั้น มักจะเกิดขึ้นจากการรณรงค์เป็นคราวๆ ไป นอกจากนั้นการบริจาคอวัยวะก็เป็นเรื่องที่ผู้บริจาคต้องคิดมากกว่าการบริจาคโลหิต ดังนั้นถ้าไม่มีการรณรงค์เป็นพิเศษก็จะทำให้ค่าดัชนีลดลงได้ ซึ่งไม่ได้สะท้อนถึงความไม่มีน้ำใจแต่อย่างใด ภาพรวมเรื่องการแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลกันน่าจะอยู่ในระดับพอใช้ได้

การจัดการความขัดแย้งโดย*สันติวิธี*ในภาพรวม ถือว่า*ไม่มีการเปลี่ยนแปลง* (2.00 คะแนน) ซึ่งสะท้อนจากจำนวนแก้ไขเรื่องร้องเรียนที่ยุติโดยการเจรจาไกล่เกลี่ยจำนวนรายต่อประชากรหนึ่งแสนคน เหตุผลของการไม่เปลี่ยนแปลงนั้นอาจจะเป็นเพราะคนเป็นจำนวนมากยังไม่คุ้นเคยกับวิธีการเช่นนี้ ซึ่งอาจจะต้องใช้เวลามากกว่านี้ แต่ขณะเดียวกันในปัจจุบันก็ยังไม่สามารถบอกได้ว่าจุดที่ดีที่สุดของดัชนีตัวนี้ควรจะเป็นจุดใด ซึ่งขณะนี้ในการคำนวณยังถือว่าถ้ามีกรณีแบบนี้มากขึ้นก็น่าจะดีแต่จะต้องมีจุดที่สิ้นสุด เพราะการไม่มีคดีความขัดแย้งเลยจะยิ่งดีกว่า ดังนั้นผลการประเมินในเรื่องนี้ถือได้ว่าเป็นการประเมินเบื้องต้นเท่านั้น

ความรับผิดชอบต่อสังคมในภาพรวม ถือว่า*มีพัฒนาการพอใช้* (2.75 คะแนน) ดัชนีที่เด่นในหมวดนี้ คือจำนวนองค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหากำไรเพิ่มมากขึ้นใน*ระดับดีเยี่ยม* (4.00 คะแนน) จำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาอยู่ใน*ระดับดี* (3.00 คะแนน) แต่จำนวนอาสาสมัครงานเพื่อสังคมกลับลดลงใน*ระดับต้องปรับปรุง* (1.00 คะแนน) ดัชนีทั้งสองอาจจะเคลื่อนไหวในทิศทางตรงกันข้าม กล่าวคือ ถ้าครัวเรือนได้เข้าร่วมมากขึ้นแล้ว การที่แต่ละคนจะอาสาสมัครในนามขององค์กรที่ตนสังกัดอยู่ก็น่าจะลดลง เพราะไม่สามารถทำงานประเภทเดียวกันได้พร้อมกัน ดังนั้นคงจะต้องพิจารณาจากผลรวมของทั้งสองดัชนีนี้เป็นหลัก ดัชนีชี้วัดที่ดีอีกตัวหนึ่งในหมวดนี้ คือ จำนวนกองทุนเงินช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยต่อประชากรแสนคนได้*เพิ่มขึ้น* (3.00 คะแนน) ด้วยเช่นกัน

ดังนั้นในภาพรวมมิติทางสังคมถือได้ว่ามีการพัฒนาเป็นที่น่าพอใจหรืออยู่ในระดับพอใช้ จึงไม่มีประเด็นที่จะต้องมีความห่วงหรือกังวลเป็นพิเศษในมิตินี้ ถือว่ามีความสมดุลของ**การมีภูมิคุ้มกัน ความพอประมาณและความมีเหตุผลในระดับพอใช้**

5.5 มิติการศึกษา

การวิเคราะห์มิติการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงจะเน้นการเป็นสังคมบนฐานความรู้แต่ในขณะเดียวกันก็จะต้องเป็นความรู้ที่สามารถพึ่งตนเองได้ ในลักษณะที่มีการกระจายการศึกษาอย่างทั่วถึงกัน ซึ่งจะช่วยให้มีการพัฒนาความรู้อย่างมีขั้นตอนทั่วถึงและเป็นธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดัชนีชี้วัดที่ใช้ในหมวดนี้จึงประกอบด้วยดัชนีสองหมวดใหญ่ คือ ความเสมอภาคในการเข้าถึงความรู้และการศึกษาเพื่อพึ่งตนเอง ซึ่งมีผลปรากฏดังนี้ มิติการศึกษา *มีแนวโน้มการพัฒนาไปสู่เศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยยะสำคัญ* (คะแนน 2.38 = C+)

โดยมีผลของดัชนีความเสมอภาคในการเข้าถึงความรู้ อยู่ในระดับ*ยังไม่น่าพอใจ* (คะแนน 1.75 = C-) ส่วนการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเอง ถือได้ว่า*มีการพัฒนาการดี* (คะแนน 3.00 = B)

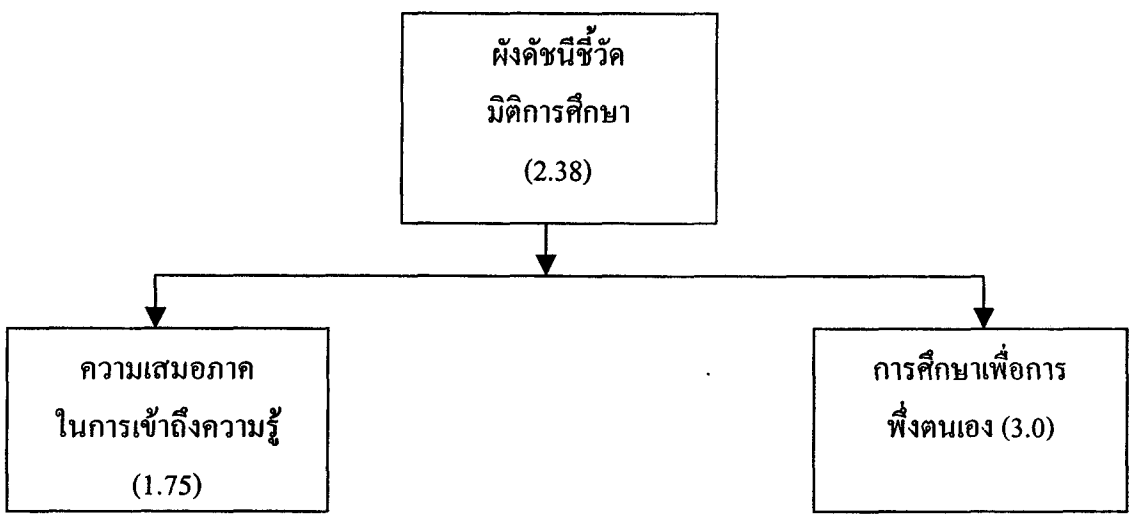

หมายเหตุ : ตัวเลขใน (...) คือ คะแนนของดัชนี

ผลการคำนวณค่าดัชนีมิติการศึกษา

ดัชนีย่อยในหมวดความเสมอภาคในการเข้าถึงความรู้ประกอบด้วยร้อยละของผู้เรียนที่ได้รับการจัดการศึกษาต่อประชากรวัยเรียน อายุ 3-21 ปี ผลปรากฏว่า**มีพัฒนาการดี** (คะแนน 3.00) สะท้อนว่าประชากรในวัยเรียนได้เข้ามาสู่การศึกษาในระบบเพิ่มมากขึ้น โดยรัฐได้พยายามขยายการศึกษาให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ทำให้มีผู้ได้รับโอกาสเพิ่มมากขึ้น แต่การศึกษาเชิงปริมาณดังกล่าวจะสัมฤทธิ์ผลมากน้อยเพียงใดจะต้องศึกษาจากอัตราการออกกลางคันของนักเรียนประถมศึกษา ซึ่งสะท้อนสถานการณ์ที่*ไม่มีการพัฒนา* (คะแนน 2.00) หรือการเปลี่ยนแปลงจากค่าเฉลี่ย ซึ่งเมื่อรวมกับดัชนีตัวแรกที่สะท้อนปริมาณก็ชี้ให้เห็นว่ามีการเพิ่มเชิงปริมาณแต่คุณภาพไม่เพิ่มขึ้น ถ้าพิจารณาดัชนีย่อยตัวต่อไปก็จะเข้าใจภาพชัดเจนยิ่งขึ้น คือ อัตราศึกษาต่อของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น อยู่ในสถานภาพที่ *ต้องปรับปรุง* (คะแนน 1.00) สาเหตุที่สำคัญเกิดจากปัญหาความยากจนของผู้ปกครองมากกว่าความสามารถในการจัดการศึกษาของภาครัฐ

ขณะเดียวกันดัชนีจำนวนเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาต่อประชากรวัยเด็กแสนคนก็อยู่ในสภาพ*ที่ต้องปรับปรุง* (คะแนน 1.00) ซึ่งมีสาเหตุที่สำคัญจากสภาวะความยากจนเช่นกัน ทั้งหมดนี้ล้วนแต่มีปัจจัยร่วมที่เป็นผลจากการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม ดังนั้นจึงชี้ให้เห็นว่าถึงแม้รัฐจะขยายโอกาสทางการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายทางด้านปริมาณ แต่ถ้าผู้ปกครองมีฐานะยากจนก็จะไม่สามารถเข้าถึงโอกาสและเป็นการลดต้นคุณภาพของการศึกษาในภาพรวมด้วย ดังนั้นลักษณะดังกล่าวเป็นการสะท้อนปัญหาของ**ความไม่มีเหตุผล**ถ้าพิจารณาจากมุมมองของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีผลต่อความไม่เสมอภาคหรือ**ความไม่มีเหตุผล**ทางการศึกษา

สำหรับการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเองนั้นมีผลค่อนข้างจะเป็นผลดี เนื่องจากค่าเฉลี่ยของหมวดนี้อยู่ในเกณฑ์*ของการมีการพัฒนาที่ดี* (คะแนน 3.00 = B) เนื่องจากดัชนีย่อยทั้งสองตัวล้วนแต่อยู่เกณฑ์ดี คือ (คะแนน 3.00 = B) โดยที่ดัชนีนั้นในความเป็นจริงจะสะท้อนความหมายเดียวกันกับร้อยละของผู้เรียนที่ได้รับการศึกษาต่อประชากรในวัยเรียนเพราะถ้าประชากรได้รับการศึกษาต่อเพิ่มขึ้น จำนวนปีการศึกษา เฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปย่อมเพิ่มขึ้น แต่ดัชนีที่น่าสนใจกว่าในหมวดนี้ คือร้อยละของหมู่บ้านที่มีการเรียนรู้โดยผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเพิ่มขึ้นในเกณฑ์ดี หรือ*มีพัฒนาการที่ดี* (คะแนน 3.00 = B) ซึ่งส่วนนี้ถือได้ว่าเป็นการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเองอย่างแท้จริง ดังนั้นถึงจะเอาดัชนีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปออกไป เนื่องจากอาจเป็นการนับซ้ำก็ไม่มีผลกระทบต่อดัชนีของหมวดนี้ ในหมวดนี้เพราะคะแนนของหมวดจะคงเดิม เหตุผลที่มีการพัฒนาที่ดีในหมวดนี้ก็เพราะได้มีกระบวนการในภาครัฐส่วนหนึ่งที่พยายามส่งเสริมปราชญ์ชาวบ้านประกอบกับการขยายศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนเพิ่มขึ้นตลอดเวลา เนื่องจากเป็นความรู้ที่ตรงประเด็นและเป็นประโยชน์แก่ชาวบ้านและชุมชนโดยตรง

โดยสรุปปัญหาเศรษฐกิจพอเพียงของมิติทางการศึกษานั้นถึงแม้จะมีปัญหาในด้านคุณภาพในการจัดการศึกษาอยู่บ้าง แต่ปัญหาที่แท้จริงอยู่ที่ปัญหาความยากจนของประชาชนและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสอันเป็นผลจากการกระจายรายที่ไม่เป็นธรรมมากกว่า โดยที่ภาคการศึกษาเองอาจจะมีส่วนช่วยได้ด้วยการจัดการศึกษาให้มีความคล่องตัวเหมาะสมกับทุกกลุ่มได้ ในลักษณะนี้**วิทยาลัยชุมชน**ในความหมายที่แท้จริงน่าจะเป็นทางออกในการแก้ปัญหาในเรื่องนี้ได้ในระดับหนึ่ง กล่าวคือ วิทยาลัยชุมชนน่าที่จะได้เป็นส่วนที่เชื่อมต่อระหว่างการศึกษานอกระบบและการศึกษาในระบบ อีกทั้งเปิดโอกาสให้บุคคลต่างๆ สามารถหาความรู้เพื่อเป้าหมายทุกชนิดได้ไม่ว่าจะเป็นการหาความรู้เพื่อต่อยอดความรู้หรือหาความรู้เพื่อเพิ่มทักษะเพื่อเพิ่มรายได้โดยไม่กำหนดเพศวัยและฐานะทางเศรษฐกิจ โดยสามารถจัดการศึกษาให้มีลักษณะยืดหยุ่นทั้งในด้านเวลาในการศึกษาและค่าใช้จ่ายในการศึกษา โดยส่วนหนึ่งจะต้องเป็นการสนับสนุนโดยภาครัฐ โดยเฉพาะการศึกษาที่จัดให้แก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาส

5.6 มิติบริหารจัดการของภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน

มิติการบริหารจัดการนี้แยกออกเป็นสองส่วนที่ไม่ได้รวมกัน เนื่องจากให้น้ำหนักต่างกัน กล่าวคือ น้ำหนักทั้งหมดที่จัดสรรให้กับการบริหารจัดการเท่ากับร้อยละ 20 โดยแบ่งให้การบริหารจัดการของภาครัฐร้อยละ 15 ส่วนการบริหารจัดการของภาคธุรกิจเอกชนจัดน้ำหนักให้เพียงร้อยละ 5 ถึงแม้ภาคธุรกิจเอกชนจะเป็นภาคที่มีความสำคัญในทางเศรษฐกิจก็ตาม แต่เนื่องจากก็เป็นการพัฒนาไปตามครรลองของการประกอบธุรกิจที่อาจจะมีแนวโน้มที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social responsibility) เพิ่มขึ้น ในขณะที่ภาครัฐนั้นเป็นผู้กำหนดนโยบาย ซึ่งจะมีผลกระทบต่อทุกภาคส่วน ถ้าหากภาครัฐมีการบริหารแบบพอเพียงคือมี**คุณธรรม**และ**ความรู้**เป็นพื้นฐานและบริหารอย่าง**มีเหตุผล**คือมีความโปร่งใสคิดถึงประโยชน์ของคนส่วนใหญ่เป็นหลัก มีความ**พอประมาณ** คือดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้ความจำกัดของงบประมาณและ**สร้างภูมิคุ้มกัน**ให้แก่ประชาชน ให้ภาคประชาชนมีความเข้มแข็งสามารถตรวจสอบการปฏิบัติงานของภาครัฐได้อย่างเป็นระบบ มีการกระจายอำนาจในลักษณะที่สร้างความเข้มแข็งให้กับท้องถิ่นและประชาชนได้อย่างแท้จริง

โดยที่ผลการคำนวณดัชนีของมิติต่างๆ สรุปได้ดังนี้

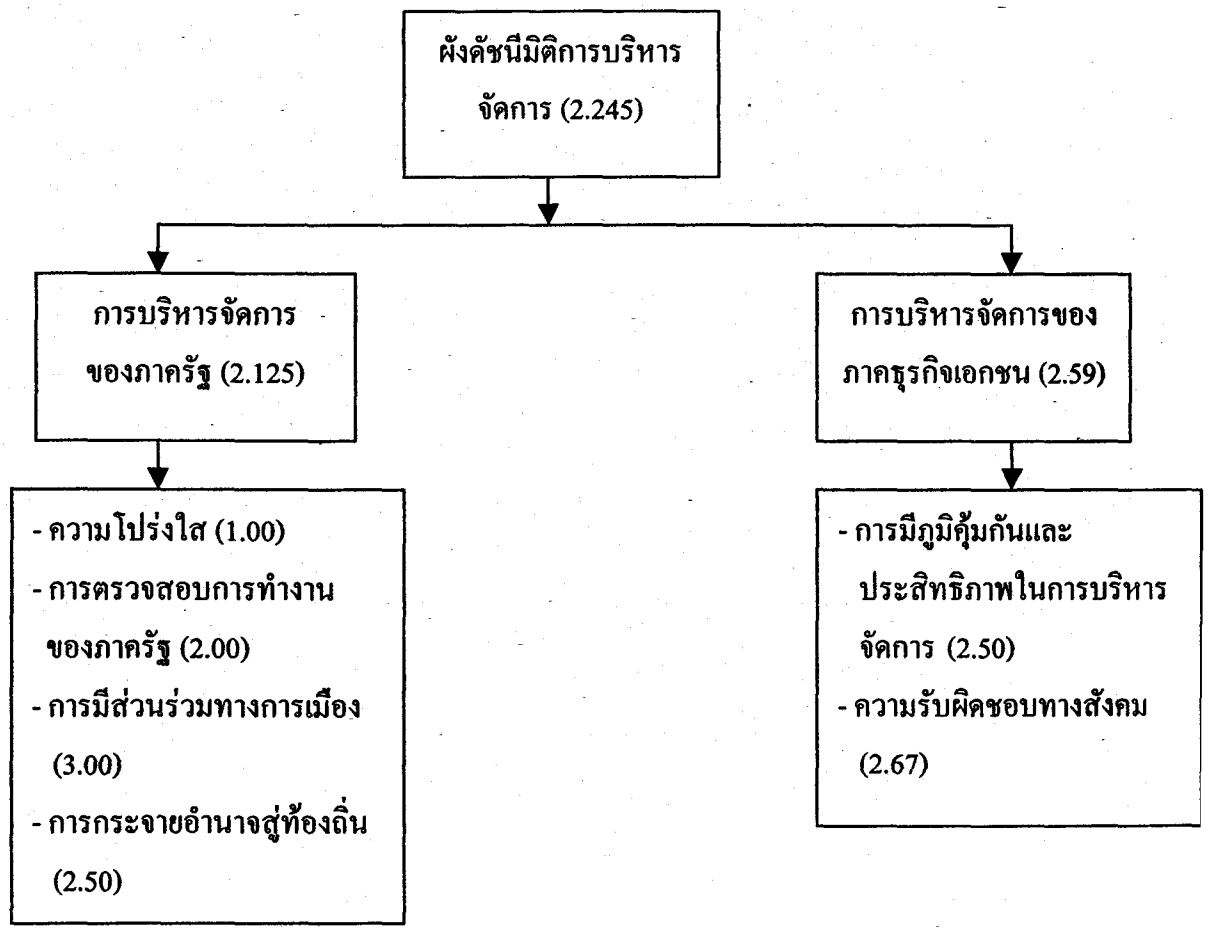

หมายเหตุ : ตัวเลขใน (...) คือ คะแนนของดัชนี

ภาพรวมของมิติการบริหารจัดการของภาครัฐและเอกชน

ภาพรวมการบริหารจัดการของภาครัฐ

การบริหารจัดการของภาครัฐในภาพรวมถือได้ว่า*ไม่มีพัฒนาการ* (คะแนน2.125= C) ปัจจัยถ่วงที่สำคัญในเรื่องนี้คือ ความโปร่งใสซึ่งถือว่าเป็น**คุณธรรม**และ**ความมีเหตุผล**ของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งอยู่ในขั้นตอน*ที่ต้องปรับปรุง* (คะแนน 1.00 = D) ทั้งนี้เป็นที่ทราบกันดีว่าการบริหารของรัฐบาลทักษิณ (2) ในปี พ.ศ. 2548 นั้นได้รับการต่อต้านจากการดำเนินงานของรัฐบาลที่มีความไม่โปร่งใสหลายเรื่อง ถึงแม้ข้อเท็จจริงจากสถิติของ International Transparency จะได้แสดงแนวโน้มของการทุจริตเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมาทำให้ประเด็นในเรื่องความไม่โปร่งใสหรือความทุจริตมีวิวัฒนาการในทางที่ดีขึ้นตามลำดับในปี พ.ศ. 2548 เมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยระหว่างปี พ.ศ. 2548 โดยมีการยกระดับการลดลงของการทุจริตของประเทศไทยจากลำดับที่ 61 จาก 91 ประเทศ ในปี พ.ศ. 2544 มาเป็นลำดับที่ 59 ในปี 2548 จากจำนวน 159 ประเทศ ก็เหมือนว่าประเทศไทยทำได้ดีขึ้นในเรื่องนี้ ซึ่งก็เป็นความจริงส่วนหนึ่ง แต่ถ้าให้ได้ภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้นอาจจะใช้ข้อมูลเปรียบเทียบกับประเทศอื่นมาพิจารณาประกอบตัวอย่างเช่น ในปี พ.ศ. 2547 ขณะที่ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 64 ด้วยคะแนน 3.6 สิงคโปร์ได้คะแนน 9.3 อยู่ในอันดับที่ 5 ดังนั้นจึงถือว่าประเทศไทยจะต้องปรับปรุงในเรื่องนี้อีกมาก ดัชนีที่แสดงปัญหาอีกดัชนีหนึ่งคือการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ ซึ่งสะท้อนว่ารัฐยิ่งถูกตรวจสอบการทำงานมากยิ่งสะท้อนความไม่โปร่งใสถึงแม้ในอีกด้านหนึ่งก็คือภาคประชาชนมีโอกาสในการตรวจสอบมากขึ้นก็ตาม

ส่วนดัชนีที่ถือว่ามีแนวโน้มในทางที่ดีขึ้นคือการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น (คะแนน 2.50 = C+) คือมีการกระจายทรัพยากรไปสู่ท้องถิ่นมากขึ้น แต่ก็ไม่ได้เป็นหลักประกันที่ดีถ้าหากการเมืองท้องถิ่นยังคงมีการบริหารที่ไม่โปร่งใส โดยผู้บริหารเองมักจะเป็นผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ดังนั้นในกรณีนี้อาจจะต้องมีข้อมูลเพิ่มเติม คือ ข้อมูลที่สะท้อนการเมืองแบบสมานฉันท์ในท้องถิ่นถ้ามีมากขึ้นอย่างเป็นนิมิตหมายที่ดี

ดัชนีอีกตัวหนึ่งที่สะท้อนการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่วัดความตื่นตัวทางการเมืองโดยการเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ถือได้ว่า*มีพัฒนาการที่ดี*ในปี พ.ศ. 2548 (คะแนน 3.00 = B) ทั้งนี้เพราะมีจำนวนประชาชนที่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองเพิ่มมากขึ้น ตัวเลขดังกล่าวถ้าเปรียบกับช่วงเวลา ปี พ.ศ. 2544-2548 ก็นับว่ามีพัฒนาการที่ดี แต่ในด้านคุณภาพของการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองยังเป็นปัญหา เนื่องจากสมาชิกพรรคการเมืองของไทยยังไม่สามารถควบคุมหรือกำหนดทิศทางตลอดจนแนวทางการทำงานของพรรคได้อย่างแท้จริง ดัชนีดังกล่าวถึงแม้จะเป็นดัชนีที่ดี แต่ยังไม่มีน้ำหนักมากนัก

โดยสรุปการบริหารจัดการของภาครับยังจะต้องปรับปรุง เนื่องจากยังมีปัญหาด้าน**คุณธรรมและความมีเหตุผล**ตามความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งในความเป็นจริงก็ได้มีความพยายามแก้ปัญหานี้อยู่ในขณะนี้ ร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่ 2550 ที่จะมีการลงมติในวันที่

19 สิงหาคม 2550 ก็เป็นอีกความพยายามหนึ่งที่จะช่วยสร้างความโปร่งใสให้เพิ่มขึ้น โดยให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งให้ประชาชนใช้อำนาจในการตรวจสอบรัฐได้ง่ายขึ้น แต่ความโปร่งใสที่จะเกิดขึ้นอย่างยั่งยืนจะต้องมาจากความเข้มแข็งของภาคประชาชนเป็นหลัก ซึ่งจะต้องเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถในการได้รับข่าวสารข้อมูลที่ชัดเจนจากสื่อที่ดีที่เน้นการให้ความรู้ มีความเป็นกลางและเที่ยงธรรม ซึ่งก็คือรูปแบบที่สำคัญที่สุดรูปแบบหนึ่งของการให้การศึกษาแก่ประชาชน

ภาพรวมการบริหารจัดการของภาคธุรกิจเอกชน

การบริหารจัดการของภาคธุรกิจเอกชน โดยภาพรวมถือได้ว่ามี*พัฒนาการพอใช้* (คะแนน 2.59 = B-) ส่วนหนึ่งเพราะการมี**ภูมิคุ้มกัน**และ**ความพอประมาณ**เพิ่มขึ้นอันเป็นผลจากบทเรียนวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ทำให้ธุรกิจเอกชนพยายามลดความเป็นหนี้ให้น้อยลง ขณะเดียวกันก็มีการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตสูงขึ้นทำให้มีผลรวมเป็น*เริ่มมีแนวโน้มที่มีการพัฒนาการบ้าง* (คะแนน 2.50 = C+) ส่วนในด้านความรับผิดชอบต่อสังคมถึงแม้การดำเนินงานอย่างมีจริยธรรมของภาคธุรกิจเอกชนจะยังอยู่ในระดับ *ไม่มีการพัฒนา* (คะแนน 2.00 = C) แต่ธุรกิจเอกชนในปี พ.ศ. 2548 ก็ได้*มีพัฒนาการดี* (คะแนน 3.00 = B) ในส่วนที่มีการคำนึงถึงเรื่องสุขภาพ ความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมกับบทบาทความรับผิดชอบทางสังคม ทำให้มีคะแนนรวมในด้านความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่ในเกณฑ์ *มีพัฒนาการพอใช้* (คะแนน 2.67 = C) กล่าวโดยสรุปก็คือการบริหารจัดการของภาคธุรกิจเอกชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาครวมถือว่า*มีพัฒนาการพอใช้* ต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ประเด็นที่ยังต้องปรับปรุงหลักก็คือความโปร่งใสในการบริหารจัดการของภาครัฐเอง

5.7 มิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

มิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจุดเน้นของความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ที่ความสามารถในการปรับตัวให้อยู่รอด ซึ่งสะท้อนความสามารถในการพึ่งตนเองหรือ**การมีภูมิคุ้มกัน**มากกว่าการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการแข่งขันที่อาจจะนำไปสู่ความเสี่ยง เป็นการลด**ภูมิคุ้มกัน** ดังนั้นความสามารถในการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อการพึ่งตนเองจึงเป็นประเด็นที่สำคัญยิ่งเมื่อพิจารณาจากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจำเป็นต้องมีองค์ประกอบของขีดความสามารถในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีภายในประเทศ ความสามารถในการพึ่งตนเองทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระยะยาว รวมทั้งความเหมาะสมของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อประยุกต์ใช้กับบริบทของประเทศไทยและท้องถิ่น

ปัญหาของมิตินี้ก็คือ ข้อมูลที่มีอยู่มีไม่มากพอและมักจะเป็นข้อมูลที่จัดเก็บเพื่อวัดขีดความสามารถในการแข่งขันมากกว่าเพื่อการพึ่งตนเอง ดังนั้นจึงมีข้อมูลค่อนข้างจะไม่ครบถ้วนและในบางกรณีนำมาใช้ไม่ได้ เนื่องจากไม่มีการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความเหมาะสมของการประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในบริบทของประเทศไทยและท้องถิ่น

ผลการประเมินมิตินี้อาจสรุปได้ดังนี้

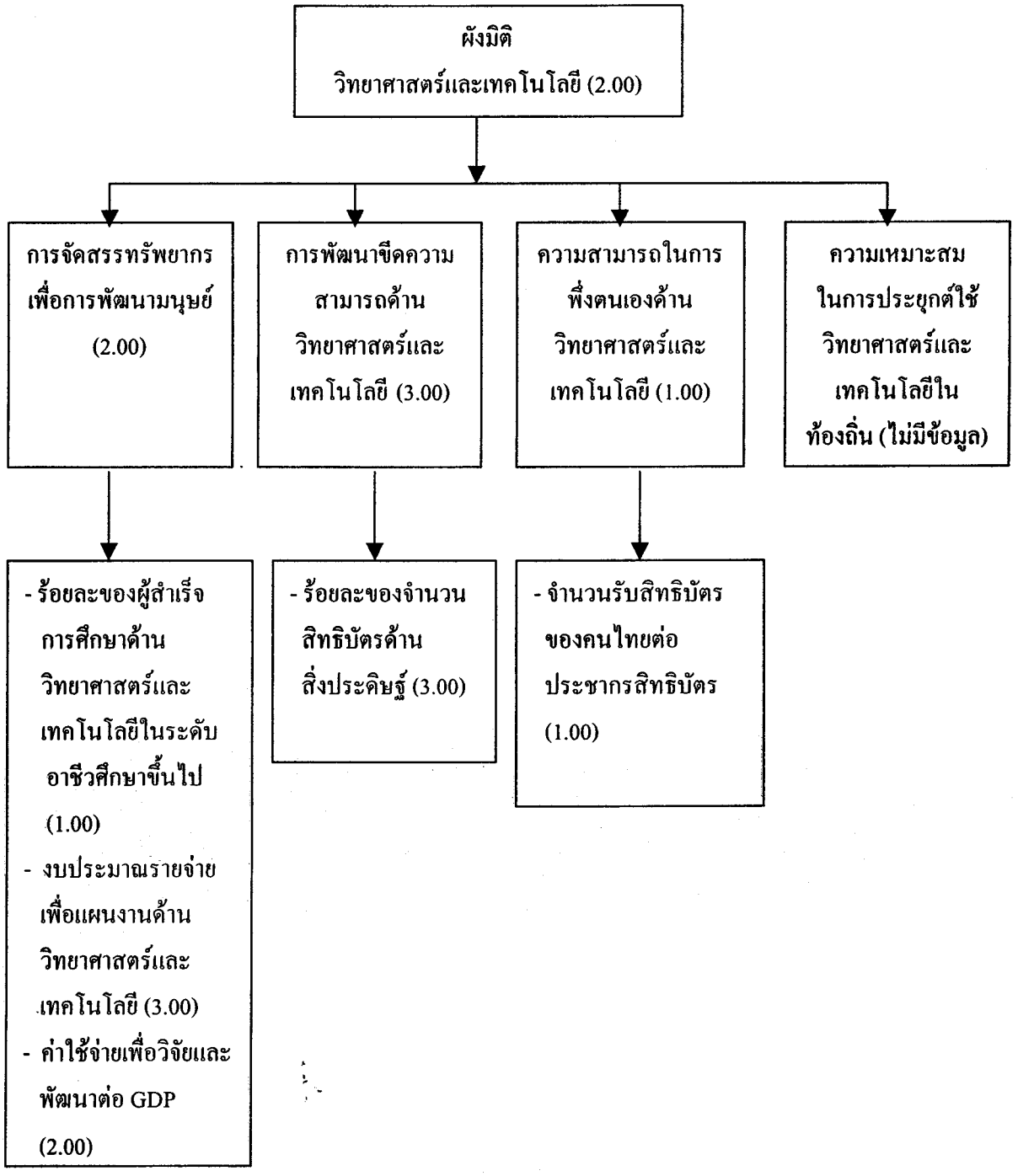

หมายเหตุ : ตัวเลขใน (...) คือ คะแนนของดัชนี

ในภาพรวมอาจจะกล่าวได้ว่า*ไม่มีพัฒนาการ* ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในปี พ.ศ. 2548 (คะแนน 2.00 = C) ทั้งนี้ถึงแม้รัฐจะมีการใช้จ่ายเงินเพื่อแผนงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*ในระดับที่ดี* (คะแนน 3.00 = B) แต่สัดส่วนของผู้สำเร็จการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตั้งแต่อาชีวศึกษาไปกลับลดลง แสดงถึงการที่สังคมไม่ได้เห็นความสำคัญในเรื่องนี้อยู่ในข่าย*ต้องปรับปรุง* (คะแนน 1.00 = D) ในขณะเดียวกันสัดส่วนของค่าใช้จ่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาต่อ GDP ของไทยถึงแม้จะมีการเรียกร้องมานานแต่ผลก็คือ *ไม่มีการพัฒนาการจากเดิม* (คะแนน 2.00 = C) ดังนั้นคะแนนรวมหมวดการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนามนุษย์จึงยังคง*ไม่มีการพัฒนาการ*(คะแนน 2.00 = C)

ได้มีความพยายามในการพัฒนาขีดความสามารถด้านด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระยะสั้นอยู่บ้างเมื่อมีการส่งเสริมให้จดสิทธิบัตรไทย ซึ่งก็มีสิทธิบัตรเพิ่มขึ้นถึงแม้จะไม่มากนัก แต่เนื่องจากการจดสิทธิบัตรในประเทศไทยของต่างชาติลดลง ทั้งนี้เพราะเมื่อเริ่มให้มีการจดสิทธิบัตรในประเทศไทย ต่างชาติที่มีผลประโยชน์จากสิทธิบัตรในประเทศไทยก็จะเข้ามาจดทะเบียนกันมาก จากนั้นก็จะมีอัตราการจดสิทธิบัตรลดลงทำให้สัดส่วนการจดสิทธิบัตรของคนไทยเพิ่มขึ้น ผลจึงปรากฏเป็นการ*พัฒนาที่ดี*(คะแนน 3.00 = B) ซึ่งก็เป็นคะแนนที่ไม่สะท้อนความสามารถจริงมากนัก ในขณะเดียวกันเพื่อพิจารณาการพัฒนาขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระยะยาว โดยเปรียบเทียบการจดสิทธิบัตรของไทยต่อจำนวนประชากรล้านคน ผลปรากฏว่าลดลงอยู่ในขั้นต้อง*ปรับปรุง* (คะแนน .1.00 = D)

ดังนั้นจึงจะเห็นได้ว่าภาพรวมของมิติด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*ยังไม่มีพัฒนาการ* แต่ประการใด จึงเป็นเรื่องที่รัฐจะต้องให้ความพยายามมากกว่านี้ เพื่อให้มีความ**พอประมาณ**ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อจะได้มี**ภูมิคุ้มกันที่ดี** ปัจจุบันการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมของประเทศไทยยังมีลักษณะที่**ไม่พอเพียง** แต่เนื่องจากการจัดการแข่งขันโอลิมปิกคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ของเด็กไทยเริ่มส่งผลในทางที่ดี ความทุ่มเทในปัจจุบันจึงไปในทางเศรษฐกิจแข่งขันมากกว่าแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นการยกระดับขีดความสามารถทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้ประชาชนทั้งประเทศ แทนที่จะเน้นการกระจุกตัวอยู่ที่จุดหนึ่งจุดใด อีกทั้งยังเป็นด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีคนละประเภทสมควรที่รัฐบาลจะต้องทบทวนว่าเป็นการส่งเสริมผิดทางหรือไม่ ดังนั้นอาจจะต้องกลับมาทบทวนบทบาทของ**ความมีเหตุผล**ในการส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของไทยในขณะนี้ด้วย

5.8 มิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เป้าหมายสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงก็คือ การมีทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการใช้ที่ยั่งยืน อีกทั้งมีสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรต่อสุขภาพของมนุษย์ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติจนเกินขีดความสามารถที่ธรรมชาติจะรองรับได้ ในที่สุดจะมีผลกระทบต่อคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติที่เหลือ

และกลายเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อความไม่ยั่งยืนของชีวิตและสังคมมนุษย์เองในที่สุด ดัชนีชี้วัดที่นำมาใช้ในกรณีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบ่งออกเป็นสองหมวด คือ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังแสดงโดยผังที่สรุปผลได้ดังนี้

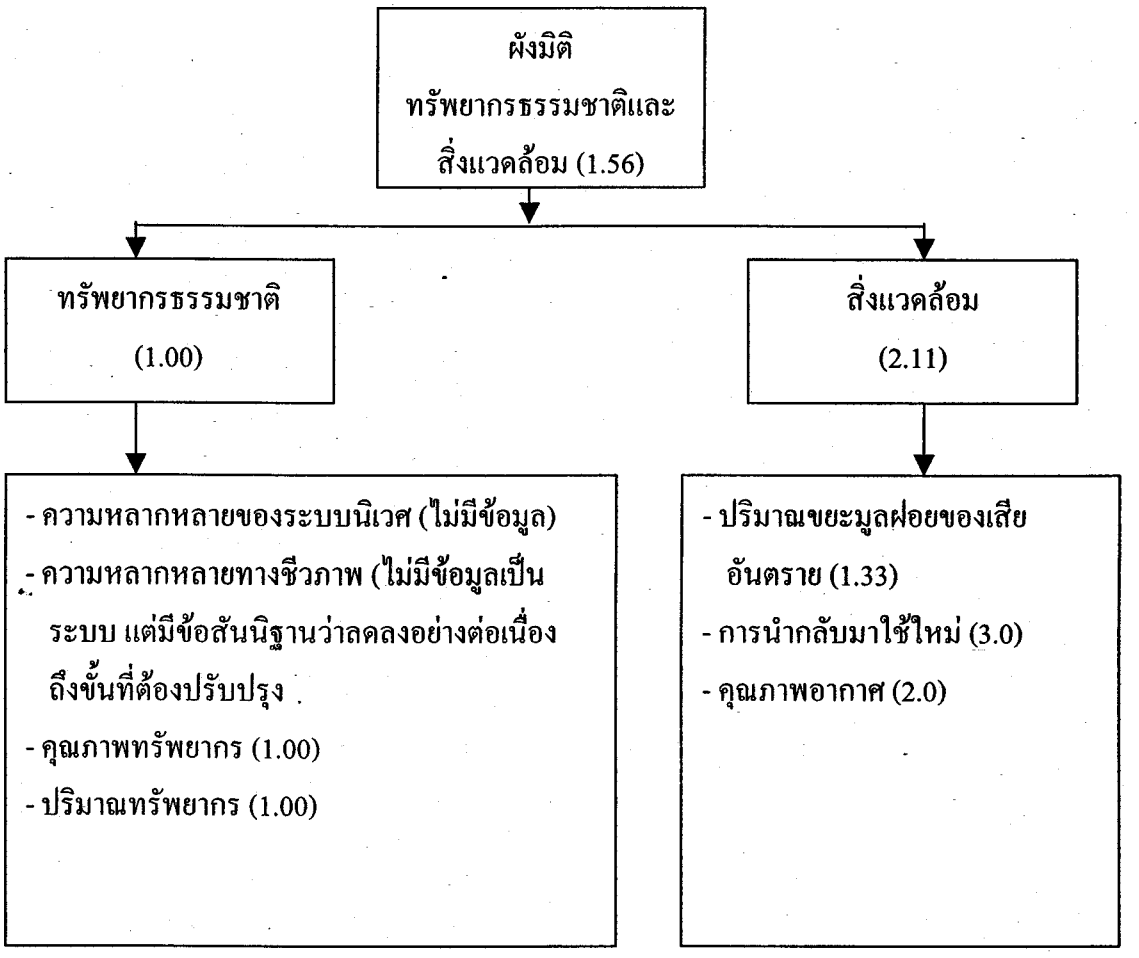

ผลการคำนวณปรากฏว่า มิติทรัพยากรธรรมชาติสถานะภาพที่*ยังไม่น่าพอใจ* (คะแนน 1.56 = C-) โดยที่ดัชนีวัดหมวดทรัพยากรธรรมชาติ อยู่ในขั้นที่*ต้องปรับปรุง* (คะแนน 1.00 = D) ส่วนดัชนี สิ่งแวดล้อม *ไม่มีพัฒนาการ* (คะแนน 2.11 = C)

1. ดัชนีชี้วัดหมวดทรัพยากรธรรมชาติ	**คะแนน**	**1.00**
- คุณภาพทรัพยากร	คะแนน	1.00
คุณภาพแหล่งน้ำ	คะแนน	1.00
คุณภาพน้ำทะเลชายฝั่ง	คะแนน	1.00
- ปริมาณทรัพยากร	คะแนน	1.00

กรณีวิกฤตของหมวดนี้คือคุณภาพแหล่งน้ำกับปริมาณทรัพยากร คือ พื้นที่ป่าอยู่ในสภาวะวิกฤตซึ่งจะมีผลต่อทรัพยากรเป็นต้นว่าทรัพยากรดิน ความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายของระบบนิเวศ ดังนั้นจึงเป็นตัวบ่งชี้ที่จะต้องมีการแก้ไขโดยด่วน

2. ดัชนีชี้วัดหมวดสิ่งแวดล้อม	**คะแนน**	**2.11**
- ปริมาณขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย	คะแนน	1.33
- การนำกลับมาใช้ใหม่	คะแนน	3.0
- คุณภาพอากาศ	คะแนน	2.0

ในกรณีของสิ่งแวดล้อมสิ่งที่เป็นปัญหาคือปริมาณขยะที่เป็นทั้งขยะจากชุมชนและขยะพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นตลอดเวลา แต่ก็ได้มีการนำกลับมาใช้ใหม่อย่างเป็นระบบมากขึ้น ถึงแม้ว่าปัญหาจะมีเพิ่มมาขึ้นแต่ความรุนแรงของปัญหายังไม่ถึงขั้นวิกฤติ ในขณะที่คุณภาพอากาศนั้นอยู่ในระดับที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงหมายความว่ามีการระมัดระวังเพิ่มขึ้น แต่ปริมาณการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ ต่อ GDP ไม่ได้มีแนวโน้มที่จะลดลง ซึ่งมีความหมายว่าในความเป็นจริงก็คือถ้า GDP เพิ่มขึ้นก็จะยิ่งมีการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์มากขึ้น ซึ่งจะมีผลต่อคุณภาพอากาศที่เลวลง

โดยสรุปภาพรวมของมิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมประเด็นที่น่าเป็นห่วงเป็นปัญหาเรื่องคุณภาพแหล่งน้ำและพื้นที่ป่าที่เป็นปัญหาวิกฤติ ส่วนปัญหามลพิษทางอากาศนั้นก็มีแนวโน้มที่จะเลวลงแต่ยังอยู่ในขั้นที่พอจะจัดการได้ การใช้ทรัพยากรจนเกินขีดความสามารถจึงเป็นการดำเนินงานที่ไม่มี**ความพอประมาณ**เป็นการใช้อย่าง**ไม่มีเหตุผล**มีผลกระทบต่อ**ภูมิคุ้มกัน**ของประเทศอย่างร้ายแรงในอนาคตอันใกล้

5.9 ภาพรวมของทุกมิติ

ถ้าหากจะสรุปภาพรวมของทุกมิติก็จะได้ภาพของการเปลี่ยนแปลงในปี 2548 ในทิศทางของเศรษฐกิจพอเพียงพิจารณาจากมิติต่างๆ ได้ดังต่อไปนี้

มิติ	คะแนน	น้ำหนัก	คะแนนรวมภายหลังถ่วงน้ำหนัก
เศรษฐกิจ	1.84	0.3	.552
จริยธรรมและวัฒนธรรม	1.96	0.1	.196
สังคม	2.52	0.1	.252
การศึกษา	2.38	0.1	.238
การบริหารจัดการภาครัฐ	2.125	0.15	.319
การบริหารจัดการภาคธุรกิจเอกชน	2.59	0.05	.130
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	2.00	0.1	.200
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	1.56	0.1	.156
รวม		**1.00**	**2.042**

มิติที่มีความเด่นในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง คือ มิติทางสังคม (คะแนน 2.52 = B-) และมิติการบริหารจัดการภาคธุรกิจเอกชน (คะแนน 2.59 = B-) และมิติทางการศึกษา (คะแนน 2.38 = C+) โดยอาจกล่าวว่าการให้บริการทางสังคมของรัฐการเป็นอาสาสมัครทางสังคมของภาคประชาสังคมอยู่ในระดับพอใช้ ขณะเดียวกันการบริหารจัดการภาคธุรกิจเอกชนในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนับได้ว่าอยู่ในระดับที่พอใช้อันเป็นผลมาจากบทเรียนที่ได้จากวิกฤตเศรษฐกิจ ส่วนมิติด้านการศึกษาก็อาจจะกล่าวได้ว่ามีแนวโน้มที่ดีขึ้น อย่างน้อยในแง่ของความพยายามในเชิงปริมาณ ปัญหาการศึกษาจากมุมมองของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้เกิดจากการศึกษาโดยตรง แต่เป็นปัญหาการกระจายรายได้ที่เกิดจากมิติทางเศรษฐกิจ ดังนั้นจะต้องกลับไปแก้ปัญหาเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามในส่วนที่ถือว่าดำเนินการได้ดีกว่าระดับไม่เปลี่ยนแปลงหรือไม่มีพัฒนาการ (คะแนน 2.00 = C) นั้นเป็นส่วนที่มีน้ำหนักไม่มาก ส่วนที่มีน้ำหนักมากคือมิติทางเศรษฐกิจ มีน้ำหนักร้อยละ 30 ขณะที่มิติในการบริหารจัดการภาครัฐ มีน้ำหนักร้อยละ 15 สองมิตินี้มีน้ำหนักรวมกันเป็นร้อยละ 45 หรือเกือบครึ่งหนึ่งของมิติทั้งหมด ซึ่งเป็นเรื่องที่ถูกต้องแล้ว และเป็นประเด็นที่มีปัญหาเร่งด่วนที่ต้องแก้ไข ทำให้คะแนนโดยรวมอยู่ที่ 2.042 คือไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือ*ไม่มีพัฒนาการ*

อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการทดสอบว่าการที่คะแนนออกมาเช่นนี้ เป็นผลจากการให้น้ำหนักหรือไม่ จึงได้ทำการวิเคราะห์ความอ่อนไหว (Sensitivity analysis) ของค่าดัชนีรวม (Composite Index) จึงได้มีการให้น้ำหนักในลักษณะสุ่ม (Random) ขณะเดียวกันก็ต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ ประกอบด้วยผลที่ได้มีดังนี้ ค่าเฉลี่ยของการกระจายของการทดสอบค่าความอ่อนไหว 2.05 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.0404 ดังนั้น ในระดับที่มีความเชื่อมั่นร้อยละ 95 คือ 2.02-2.07 ในเมื่อค่าที่คำนวณได้คือ 2.042 ดังนั้นจึงผ่านการทดสอบดังกล่าว (รายละเอียดในภาคผนวก ค)

อย่างไรก็ตามประเด็นที่จะต้องแก้ไขโดยด่วน เนื่องจากเป็นปัจจัยปัญหาที่มีน้ำหนักมาก และมีผลกระทบเกี่ยวโยงกันเป็นลูกโซ่ที่ปรากฏในมิติต่างๆ แสดงได้ดังต่อไปนี้

มิติเศรษฐกิจ	**คะแนน**
1. การกระจายรายได้	1.0
2. การใช้จ่ายเพื่อการบริโภค/รายได้เพื่อใช้จ่ายได้จริง	1.0
3. อัตราการเปิดประเทศ	1.0
4. มูลค่าปัจจัยการผลิตที่นำเข้าจากต่างประเทศ(ปุ๋ย)/GDP สาขาเกษตร	1.0
มิติจริยธรรมและวัฒนธรรม	
1. คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน	0.0
2. อัตราการตายจากอุบัติเหตุและการเป็นพิษ	1.0
3. อายุขัยโดยเฉลี่ยของประชากร	1.0
4. จำนวนการหย่าร้างต่อคู่สมรส 1,000 คู่	1.0
5. จำนวนเด็กที่ถูกทอดทิ้งต่อประชากรเด็กแสนคน	1.0
มิติการศึกษา	
1. อัตราการศึกษาต่อของนักเรียนมัธยมศึกษา	1.0
2. จำนวนเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาต่อประชากรวัยเรียน	1.0
มิติการบริหารจัดการภาครัฐ	
1. ความโปร่งใสในการบริหารของภาครัฐ	1.0
มิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	
1. การพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระยะยาว	1.0
มิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	
1. คุณภาพทรัพยากร (แหล่งน้ำ และน้ำทะเล)	1.0
2. ปริมาณทรัพยากร (พื้นที่ป่า)	1.0

ดัชนีทั้งหมดนี้ในตัวของมันเองไม่ได้แสดงความสัมพันธ์ในเชิงเหตุผลว่าอะไรเป็นเหตุปัจจัยและอะไรเป็นผล การอธิบายเหตุจะต้องอาศัยความรู้ประกอบกับข้อมูลอื่นมาใช้ในการวิเคราะห์ ซึ่งอาจจะสรุปได้จากงานวิจัยที่มีอยู่มากมาย ตลอดจนข้ออภิปรายถกเถียงในสังคมว่าสาเหตุหลักของปัญหาอยู่ที่ความไม่โปร่งใสทางการเมืองของประเทศไทย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความไม่โปร่งใสในการบริหารจัดการของภาครัฐที่เป็นปัญหาเรื้อรังมานาน ที่ทำให้ประเทศไทยถูกจัดอันดับไว้ โดยTransparency International ในระดับที่กว่า 50 ขึ้นไป การบริหารที่ขาดธรรมาภิบาลหรือมีความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงต่ำ ประเด็นของ**คุณธรรม**และ**ความมีเหตุผล**

ซึ่งเน้นความซื่อสัตย์สุจริต อดทน ขยันหมั่นเพียร เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้การพัฒนาที่ผ่านมาเกิดมีช่องว่างทางเศรษฐกิจสูง ซึ่งสะท้อนจากปัญหาการกระจายรายได้ที่เป็นปัญหาที่รุนแรงและเรื้อรังมานาน และปัจจัยทั้งสองนี้เองคือ ความไม่โปร่งใสในการบริหารประเทศ ประกอบกับช่องว่างทางเศรษฐกิจที่มีวิวัฒนาการคลี่คลายมาเป็นช่องว่างทางการเมืองและสังคม ทั้งสองปัญหาสะท้อน**ความไม่มีเหตุผล**ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและได้กลายมาเป็นปัญหาในเชิงปรากฏการณ์ทุกปัญหา ถ้าพิจารณาจากมิติทางเศรษฐกิจ ก็จะมีผลกระทบต่อไปถึงการบริโภคที่สูงเกินไป (มิติเศรษฐกิจที่ (2)) โดยเฉพาะผู้ที่มีรายได้น้อยเป็นส่วนใหญ่ของประเทศทำให้มีปัญหาสองปัญหาพร้อมกันไป ด้านหนึ่งคือการขาดแคลนเงินออมภายในประเทศทำให้จำเป็นต้องพึ่งเงินอุดหนุนจากต่างประเทศ ทำให้ประเทศมี**ภูมิคุ้มกันลดลง** ในอีกทางหนึ่งทำให้ตลาดภายในประเทศมีขนาดเล็กไม่สอดคล้องกับขนาดการผลิตที่มีผลิตภาพสูงและไม่เอื้อต่อการพัฒนาเทคโนโลยีที่เป็นการผลิตสินค้าประเภททุน ดังนั้นเมื่อประเทศต้องการขยายตัวทางเศรษฐกิจจึงไม่สามารถพึ่งตลาดภายในประเทศได้จำเป็นต้องพึ่งตลาดต่างประเทศเป็นสำคัญ ทำให้จำเป็นต้องมีอัตราการเปิดประเทศสูง (มิติเศรษฐกิจ (3)) เมื่อมีอัตราการเปิดประเทศสูงก็ทำให้ต้องพึ่งสินค้าออกเป็นสำคัญ เกิดปัญหาความไม่แน่นอนจากตลาดต่างประเทศ ซึ่งทำให้เกิดวิกฤตมาแล้วสองครั้งและกำลังเป็นปัญหาในปัจจุบัน ครั้งแรก คือ ในยุครัฐบาลพลเอกเปรม (ปี พ.ศ. 2523-2530) ที่ประเทศไทยเผชิญกับราคาสินค้าเกษตรตกต่ำอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523-2528 เป็นผลให้รัฐบาลต้องแก้ปัญหาโดยการลดค่าเงินเป็นครั้งแรก ครั้งต่อมาคือ วิกฤตทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการนำทุนจากต่างประเทศเข้ามามาก โดยไม่มี**ความพอประมาณ** เนื่องจากนโยบายการเงิน**ไม่มีเหตุผล** เนื่องจากมีการผูกค่าเงินบาทไว้กับค่าดอลลาร์สหรัฐ ในขณะที่อัตราดอกเบี้ยภายในประเทศถูกตรึงไว้ให้สูง เงินทุนจากต่างประเทศจึงไหลเข้ามามาก แต่ดอกเบี้ยสูงทำให้ต้นทุนการผลิตภายในประเทศสูงไม่สามารถส่งออกได้ เกิดวิกฤตส่งออกในปี พ.ศ. 2539 จนในที่สุดรัฐบาลต้องประกาศลอยตัวค่าเงิน ในปัจจุบันการผันผวนของค่าเงินบาทอันเนื่องมาจากการผันผวนของค่าเงินดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งมีปริมาณมากและมีอิทธิพลต่อระบบการเงินทั้งโลก ทำให้การส่งออกมีปัญหาและเริ่มมีผลกระทบต่อภาวการณ์ว่างงานที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการที่ประเทศมีอัตราการเปิดประเทศสูงจึงเป็น**ความไม่พอประมาณ**ทำให้ประเทศขาด**ภูมิคุ้มกัน** เป็นอันตรายต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระยะยาว

ปัญหาการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคชนบทและในภาคเกษตรทำให้ผลผลิตทางการเกษตรต้องพึ่งตลาดต่างประเทศที่ต้องเผชิญกับการแข่งขันสูง วิธีการแก้ปัญหาในระยะสั้นก็คือ ต้องเพิ่มการใช้สารเคมี ซึ่งมีผลกระทบต่อขีดความสามารถในการพึ่งตนเองในระยะยาวเป็นปัญหา**ความไม่พอประมาณ**นำไปสู่การขาด**ภูมิคุ้มกัน** ทำให้ต้องพึ่งพาสารเคมีจากต่างประเทศมากขึ้น (สะท้อนดัชนีข้อ (4) มิติเศรษฐกิจ) เกษตรกรมีปัญหาความยากจนมากขึ้นเนื่องจากสารเคมีมีต้นทุนผูกติดกับพลังงานจากซากดึกดำบรรพ์ (fossil fuels) ซึ่งมีราคาสูง

อย่างต่อเนื่องยิ่งทำให้ช่องว่างระหว่างรายได้ของภาคเกษตรกับภาคอื่นๆ แตกต่างกันมากยิ่งขึ้น การใช้สารเคมีในการเกษตรเพิ่มขึ้นมีผลกระทบต่อคุณภาพน้ำ ทั้งที่เป็นน้ำผิวดินและน้ำบาดาล (มิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมข้อ (1)) ในขณะเดียวกันเมื่อภาคเกษตรกรยากจนลงถึงขั้นสูญเสียที่ดินทำกินส่วนหนึ่งก็ต้องหาทางออกโดยการบุกรุกพื้นที่ป่า ทำให้พื้นที่ป่าซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญที่สุดของประเทศลดลงอย่างต่อเนื่อง (มิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ข้อ (2))

ช่องว่างทางเศรษฐกิจพัฒนาต่อไปเป็นช่องว่างทางสังคม เพิ่มแรงกดดันทางสังคม มีผลกระทบทางลบต่อมิติทางจริยธรรมและวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม ข้อเท็จจริงดังกล่าวไม่อาจอธิบายได้โดยตรงถึงผลที่เกิดขึ้นในปี 2548 ซึ่งเป็นปีที่มีการประเมินดัชนีเป็นครั้งแรก สาเหตุสำคัญของการเสื่อมถอยทางคุณธรรมอย่างชัดเจนในปี 2548 เป็นผลจากรัฐบาลทักษิณ (1) (2544-2547) ที่เน้นการบริหารโดยใช้เงินเป็นตัวตั้งวัดความสำเร็จทุกชนิดด้วยเงิน เน้นการกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยนโยบายประชานิยมและบริโภคนิยมแทนความพยายามเพิ่มขีดความสามารถทางการผลิต มีผลทำให้คนส่วนใหญ่เกิดความคาดหวังว่าจะได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง มีผลทำให้เกิดภาระหนี้สินและมีพฤติกรรมในการบูชาเงินเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดผลเป็นความเสื่อมทางศีลธรรมและมีการประทุษร้ายต่อทรัพย์สินเพิ่มมากขึ้น (มิติจริยธรรมและวัฒนธรรม ข้อ (1)) สังคมมีความตึงเครียดมากขึ้น ผู้คนหาทางออกด้วยการใช้ชีวิตด้วยความประมาทเพิ่มขึ้น อัตราการตายจากอุบัติเหตุและเป็นพิษเพิ่มขึ้น (มิติจริยธรรมและวัฒนธรรม ข้อ (2)) ทำให้อายุขัยโดยเฉลี่ยของประชากรซึ่งปกติจะเป็นดัชนีที่วัดสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีของประชากรลด (มิติจริยธรรมและวัฒนธรรม ข้อ (3)) ซึ่งมิใช่เพราะสาเหตุที่ผู้สูงอายุมีอายุสั้นลง แต่กลับเป็นเพราะคนจำนวนมากเพิ่มขึ้น เสียชีวิตก่อนวัยอันสมควรทำให้ค่าเฉลี่ยอายุขัยลดลง ความตึงเครียดในสังคมก่อให้เกิดการหย่าร้างเพิ่มมากขึ้น (มิติจริยธรรมและวัฒนธรรม ข้อ (4)) เมื่อมีการความยากจน ความกดดัน ความตึงเครียด ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อในที่สุดคือผู้ที่อ่อนแอที่สุดในสังคมนั้นก็คือ เด็กถูกทอดทิ้งเพิ่มมากขึ้น (มิติจริยธรรมและวัฒนธรรม ข้อ (5))

ผลที่กระทบต่อมาถึงการศึกษาก็คือ ถึงแม้ว่ารัฐจะสามารถจัดการศึกษาได้อย่างพอเพียงในแง่ของปริมาณให้กับประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ อัตราการศึกษาต่อของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาก็ไม่ดีขึ้น จำนวนเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาต่อประชากรวัยเรียนก็ไม่ดีขึ้น (มิติการศึกษา ข้อ (1 และ 2)) ทั้งนี้เพราะความยากจนและปัญหาที่เด็กถูกทอดทิ้งมากขึ้น เมื่อพื้นฐานทางการศึกษามีการพัฒนาอย่างช้า และประเทศในภาพรวมมีการจัดการอย่างไม่โปร่งใส คนส่วนใหญ่จึงหวังรวยทางลัด โดยหวังพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิมากกว่าความสามารถในการบริหารจัดการของตนเอง สะท้อนออกมาทางความสามารถพึ่งตนเองทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระยะยาวค่อนข้างต่ำ (มิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ข้อ (1))

จะเห็นได้ว่าปัญหาทั้งหมดเริ่มจากความไม่โปร่งใสจากการบริหารงานของภาครัฐ มีผลไปถึงปัญหาการกระจายรายได้และความยากจน หลังจากนั้นปัญหาอื่นก็กระทบตามมา เป็นลูกโซ่ ทางแก้ที่ถูกต้องคือต้องแก้ที่สาเหตุของปัญหาแทนที่จะไปตามแก้ที่ปลายเหตุ อย่างไรก็ตามปัญหาทั้งสองปัญหานี้ทุกฝ่ายสังคมตระหนักดีอยู่แล้ว งานวิจัยนี้จึงไม่ได้ชี้ปัญหาใหม่ แต่อย่างไรแค่ยืนยันความเชื่อมั่นที่มีมาแต่เดิมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และการที่ทั้งสองปัญหานี้ยังคงดำรงอยู่มาเป็นเวลานานก็เพราะการแก้ปัญหาดังกล่าวไม่ใช่เรื่องง่ายตรงไปตรงมา ทางแก้หนึ่งก็คือใช้ปัญหาในมิติเหล่านี้เป็นแสงสว่างที่ชี้ปัญหาให้ชัดเจนแล้วหาทางลดปัญหาโดยการทำให้ค่าดัชนีเหล่านี้สูงขึ้น และเมื่อสาธารณชนเห็นว่าเป็นปัญหาและสร้างกระแสกดดันให้รัฐตลอดจนสังคมร่วมกันแก้ไข ปัญหานี้ก็อาจจะเบาบางลงได้บ้าง อีกหนทางหนึ่งก็คือ หามาตรการอื่นๆ ที่จะลดความรุนแรงของทั้งสองปัญหานี้ โดยแทนที่จะจัดการกับปัญหาโดยตรงแค่หาหนทางอ้อมที่จะช่วยให้ความรุนแรงของทั้งสองปัญหาลดลงก็เป็นอีกหนทางหนึ่งซึ่งจะได้มีการนำเสนอในบทต่อไป

บทที่ 6
ข้อเสนอแนะในการพัฒนาตัวชี้วัด

6.1 ความสำคัญในการพัฒนาตัวชี้วัด

ก่อนที่จะมีการพิจารณาข้อเสนอในเชิงนโยบายประกอบกับข้อเสนอเกี่ยวกับหน่วยงานที่ควรจะมีหน้าที่เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหา จะนำเสนอข้อเสนอทางเทคนิคในเบื้องต้นเกี่ยวกับปัญหาในการพัฒนาตัวชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติต่างๆ เนื่องจากได้มีการอธิบายแล้วว่าปัญหาของการสร้างดัชนีวัดความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงที่สำคัญส่วนหนึ่งเกิดจากแนวคิดในการวัดความก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจสังคม การศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่อยู่บนฐานการพัฒนาประเทศตามแนวคิดความทันสมัย (Modernization) ดังนั้นในมิติทางเศรษฐกิจก็จะเน้นความสามารถในการแข่งขันการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ทางด้านการศึกษาก็จะเน้นความเป็นเลิศทางวิชาการและความเป็นธรรม ตลอดจนความสอดคล้องของการศึกษาซึ่งเป็นความสอดคล้องกับการพัฒนาแนวทันสมัย ส่วนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก็จะเน้นความสามารถติดตามพัฒนาการทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีของประเทศที่เจริญแล้วแทนการเน้นการพัฒนาเทคโนโลยีด้วยตนเองเพื่อการปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลงสอดคล้องกับการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนประเด็นเรื่องจริยธรรมศาสนธรรมและวัฒนธรรมไม่ได้เน้นมากนักจนเกิดเป็นปัญหาความไม่มั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน และปัญหาอื่นๆ อีกมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสริมสร้างจริยธรรมการทำนุบำรุงศาสนาและวัฒนธรรมจะมีข้อมูลที่สะท้อนคุณภาพอย่างแท้จริงค่อนข้างจำกัด ด้วยเหตุนี้เมื่อได้จัดทำดัชนีชี้วัดความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแล้วพบว่ามีปัญหาจากการไม่มีข้อมูลที่ดีพอ มาจัดทำเป็นดัชนีที่มีความเหมาะสมในการประเมินระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเพียงพอ จำเป็นจะต้องมีข้อเสนอแนะในการที่จะจัดเก็บข้อมูลชุดใหม่ที่สอดคล้องกับการวัดความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มมากขึ้นโดยมีข้อเสนอสำหรับมิติต่างๆ ดังต่อไปนี้

6.2 ข้อเสนอแนะการพัฒนาตัวชี้วัดเพิ่มเติม

ก. เศรษฐกิจภาพรวม

ข้อมูลเศรษฐกิจภาพรวมค่อนข้างสมบูรณ์ เนื่องจากถึงแม้จะเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นหลักแต่ก็มีข้อมูลโดยรวมมากพอที่จะวัดตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นเพียงการเปลี่ยนน้ำหนักหรือเน้นการให้ความสำคัญกับดัชนีบางตัว เช่น แทนที่จะเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจควรจะเน้นการวัดการกระจายรายได้เป็นหลัก เป็นต้น อย่างไรก็ตามควรมีการจัดเก็บข้อมูล หรือสร้างตัวชี้วัดเพิ่มเติมเป็นรายปีดังนี้

ข้อมูลที่ควรจัดเก็บรายปี		หน่วยงานที่รับผิดชอบ/เกี่ยวข้อง
1	ข้อมูลการคำนวณดัชนีการกระจายรายได้เป็นรายปีและแจกแจงแหล่งที่มาของความไม่เท่าเทียมกันของรายได้	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา
2	ข้อมูล การคำนวณค่า TFP หรือ ดัชนีผลิตภาพรวม (Total factor Productivity index) ควรมีข้อมูลรายสาขารายปี	
3	ฐานข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนาโดยรัฐ และเอกชน ทั้งงบประมาณ และบุคลากร จำแนกตามสาขาเศรษฐกิจ หรือ สาขาการผลิต	

ข. เศรษฐกิจรายสาขา

ก่อนปี 2545 ภาคเกษตรเคยมีฐานข้อมูลที่ค่อนข้างดี ปัจจุบันข้อมูลหลายชุดถูกยกเลิกไป หรือไม่มีการเก็บต่อเนื่อง เช่น หนี้สินและรายได้ของเกษตรกร ข้อมูลการถือครองที่ดิน จึงควรมีการพัฒนาการจัดเก็บข้อมูลรายปี ต่อไปนี้

ข้อมูลที่ควรจัดเก็บรายปี		หน่วยงานที่รับผิดชอบ/เกี่ยวข้อง
1	ข้อมูลรายปีของหนี้สินต่อรายได้ของครัวเรือนเกษตรกร หนี้สินต่อรายได้ของครัวเรือนทั้งประเทศ รายได้ในฟาร์ม (farm income) รายได้นอกฟาร์ม (off-farm income) และรายได้นอกภาคเกษตร (non-farm income)	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สำนักงานสถิติแห่งชาติ
2	ข้อมูลการถือครองที่ดินเป็นรายปี ประกอบด้วย จำนวนครัวเรือนจำแนกตามขนาดของการถือครองที่ดิน การใช้ประโยชน์จากที่ดินจำแนกตามระบบการปลูกพืช (เช่น ปลูกพืชเชิงเดี่ยว ปลูกพืชหมุนเวียน ทำเกษตรผสมผสาน) ที่ดินรกร้างว่างเปล่า การใช้ที่ดินผิดประเภท การใช้ที่ดินจำแนกตามลักษณะการถือครองที่ดิน (ของตนเอง เช่า จำนอง)	
3	ข้อมูลเกี่ยวกับเกษตรทางเลือก ได้แก่ พื้นที่ปลูก ผลผลิต ต้นทุนการผลิตของพืชอินทรีย์	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
4	ข้อมูลต้นทุนการผลิตรายพืช ซึ่งแสดงให้เห็นการใช้ปัจจัยการผลิตที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน	

ข้อมูลที่ควรจัดเก็บรายปี		หน่วยงานที่รับผิดชอบ/เกี่ยวข้อง
5	งบประมาณการพัฒนาการเกษตรรายพืช หรือรายกลุ่มพืช งบประมาณการพัฒนาเกษตรทางเลือก	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
6	งบประมาณการสนับสนุนกลุ่มเกษตรกรจำแนกตามกิจกรรมที่สนับสนุน	
7	งบประมาณการวิจัยและพัฒนาเพื่อต่อยอดภูมิปัญญาไทย เช่น พืชสมุนไพร ความหลากหลายทางชีวภาพ	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ
8	ข้อมูลการใช้น้ำ การใช้พลังงาน รายสาขาอุตสาหกรรม	กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กระทรวงพลังงาน
9	ยอดขายของอุตสาหกรรมหลัก 10 อุตสาหกรรมแรก	กระทรวงพาณิชย์
10	งบประมาณการฝึกอบรมแรงงานของอุตสาหกรรมต่างๆ	กระทรวงแรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม

นอกจากนี้ควรมีการจัดทำฐานข้อมูลที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายและเป็นระบบด้วย เพราะในปัจจุบัน การเข้าถึงข้อมูลของสำนักงานสถิติผ่านทางอินเตอร์เนตยังทำได้ยาก

6.3 มิติจริยธรรมและวัฒนธรรม

การสร้างดัชนีวัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทางจริยธรรม วัฒนธรรม นั้น มีข้อจำกัดในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านความยึดมั่นในหลักศาสนธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงามของชาติเป็นอย่างมาก เนื่องจากตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในเบื้องต้นไม่ได้มีการบันทึกข้อมูลสถิติที่เป็นระบบ ส่วนใหญ่เป็นการดำเนินงานด้านการส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อบรรลุผลลัพธ์ในเชิงคุณภาพ อีกทั้งในบางกรณีหน่วยงานเพิ่งเริ่มดำเนินการเก็บข้อมูล อาทิ สำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้เริ่มจัดสำรวจการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม ในปีพ.ศ. 2548 โดยมีดัชนีชี้วัดที่สำคัญ เช่น ร้อยละของประชากรจำแนกตามประเภทและระดับของคุณธรรม ร้อยละของผู้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ร้อยละของประชากรที่มีความเชื่อตามคติธรรมทางศาสนา ร้อยละของประชากรจำแนกตามประเภทของพฤติกรรมที่คิดว่าทำลายวัฒนธรรม เป็นต้น จึงเป็นข้อจำกัดของการศึกษาครั้งนี้เนื่องจากต้องเก็บข้อมูลรายปีที่มีความต่อเนื่องจนครบ 5 ปี (ตั้งแต่ปี พ.ศ.2544-2548) ทำให้ไม่สามารถใช้ตัวชี้วัดบางตัวได้ตลอดจนการคำนวณค่าสหสัมพันธ์เพื่อคัดเลือกเฉพาะตัวชี้วัดที่สามารถใช้วัดได้ดีที่สุด เพื่อลดความซ้ำซ้อนทำให้ดัชนีที่จะทำมาใช้ได้จริงในที่สุดไม่สามารถอธิบาย ปรากฏการณ์หรือ

สภาวะที่เกิดขึ้นได้อย่างครอบคลุมเพียงพอ แต่ทั้งนี้สามารถดูรายละเอียดตัวชี้วัดทั้งหมดในภาคผนวก ง เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาจัดเก็บข้อมูลเพิ่มเติมต่อไป

ตัวชี้วัดที่ควรมีการพัฒนาเพิ่มเติม ได้แก่

1.ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

ตัวชี้วัด		หน่วยงานที่รับผิดชอบ/เกี่ยวข้อง
1	• อัตราเด็กที่ตกเป็นเหยื่อในขบวนการค้ามนุษย์	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
2	• อัตราคนไทยที่ตกเป็นเหยื่อในขบวนการค้าแรงงาน • อัตราคนต่างด้าวที่ตกเป็นเหยื่อในขบวนการค้าแรงงาน	กระทรวงแรงงาน

2. ความยึดมั่นในหลักศาสนธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงามของชาติ

ตัวชี้วัด		หน่วยงานที่รับผิดชอบ/เกี่ยวข้อง
1	• จำนวนองค์กรทางศาสนา /ศาสนสถานในแต่ละเขตพื้นที่ • จำนวนผู้เข้ามาประกอบศาสนกิจในศาสนสถาน • รายรับจากเงินสนับสนุนของภาครัฐและการบริจาคของภาคเอกชน ภาคประชาชน	กระทรวงวัฒนธรรม
2	• จำนวนผู้นำทางศาสนา/ผู้นำท้องถิ่นที่เป็นตัวอย่างที่ดีด้านคุณธรรม • อัตราผู้ประพฤติผิดคำสอนและข้อห้ามทางศาสนาที่ร้ายแรง	ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม
3	• ผู้ถูกล่วงละเมิดและคุกคามทางเพศ	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

6.4 มิติสังคม

สภาพปัญหาและข้อจำกัดส่วนใหญ่ในการศึกษาครั้งนี้ คือ กรณีตัวเลขสถิติที่ไม่สมบูรณ์ครบถ้วนทั้ง 5 ปี หรือหน่วยงานเก็บรวบรวมข้อมูลเฉพาะบางปี หรือในรอบปี ทำให้ขาดข้อมูลในเชิงเปรียบเทียบเพื่อสรุปประมวลผลในภาพรวม แต่อย่างไรก็ตามได้อาศัยตัวชี้วัดที่มีความใกล้เคียงหรือเกี่ยวข้องกันให้มากที่สุด แต่ในบางกรณีข้อมูลมีความน่าสนใจ แต่เป็นเพียงการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพหรือไม่มีการจัดเก็บสำรวจข้อมูลในรอบ 5 ปี ทำให้ไม่สามารถนำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้ แต่อย่างใดก็ดี สามารถนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาเป็นตัวชี้วัดเพิ่มเติม ดังนี้

1) การเข้าถึงบริการและสวัสดิการทางสังคม

ตัวชี้วัด		หน่วยงานที่รับผิดชอบ/เกี่ยวข้อง
1	• เด็กถูกละเมิดสิทธิและได้รับการทารุณกรรมที่ได้รับความช่วยเหลือตามมาตรฐานที่กำหนด	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
2	• การส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กในสถานรับเลี้ยงสถานสงเคราะห์เด็กเอกชน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีพัฒนาการที่เหมาะสม	
3	• เด็กกำพร้าได้รับการจัดหาครอบครัวอุปถัมภ์และครอบครัวบุญธรรม	
4	• เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ได้รับความช่วยเหลือตามมาตรฐานที่กำหนด	
5	• เด็ก เยาวชน และสตรีที่ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ได้รับการฟื้นฟูและการคุ้มครองสวัสดิภาพ	

2) การแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคม

ตัวชี้วัด		หน่วยงานที่รับผิดชอบ/เกี่ยวข้อง
1	• จำนวนกองทุนสวัสดิการชุมชน	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
2	• ยอดเงินกองทุนสวัสดิการชุมชน	

3) การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี

ตัวชี้วัด		หน่วยงานที่รับผิดชอบ/เกี่ยวข้อง
1	• จำนวนชุมชนที่เป็นเครือข่ายยุติธรรมชุมชน	กระทรวงยุติธรรม

4) ความรับผิดชอบต่อสังคม

ตัวชี้วัด		หน่วยงานที่รับผิดชอบ/เกี่ยวข้อง
1	• การมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในกิจกรรมสาธารณะประโยชน์	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

6.5 มิติการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ ยังมีข้อจำกัดในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ว่า ข้อมูลประกอบดัชนีและตัวชี้วัดจำนวนมาก ยังไม่มีการจัดเก็บอย่างต่อเนื่อง จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาตัวชี้วัดเพิ่มเติมทางด้านการศึกษาที่สอดคล้องกับการจัดการศึกษาตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้นดังนี้

ตัวชี้วัด		หน่วยงานที่รับผิดชอบ/เกี่ยวข้อง
1	• สัดส่วนของการเรียนการสอน คุณธรรมและจริยธรรมต่อการเรียนการสอน	กระทรวงศึกษาธิการ
	• จำนวนโรงเรียนที่มีการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ	
2	• สัดส่วนของการเรียนการสอนเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ต่อการเรียนการสอน	
3	• จำนวนโรงเรียนที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกตามช่วงชั้นการศึกษาที่เข้าร่วม	
4	• ลักษณะกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้	องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
5	• จำนวนวิทยาลัยชุมชนที่เชื่อมโยงการศึกษาในระบบ นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย	กระทรวงศึกษา
6	• จำนวนผู้ที่ลงทะเบียน เช่น ในวิทยาลัยชุมชนในความหมายที่แท้จริงในแต่ละปี	องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
7	• จำนวนศูนย์การเรียนรู้สำหรับภาคประชาสังคม	
8	• จำนวนหลักสูตรฝึกอบรมเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับภาคธุรกิจเอกชน	
9	• จำนวนกลุ่มอาชีพและกิจกรรมที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจ	กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงศึกษาธิการ
10	• จำนวนโรงเรียนที่มีการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ	

6.6 มิติการบริหารจัดการภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน

ข้อมูลที่สามารถนำมาใช้ได้ในส่วนที่สะท้อนความหมายเศรษฐกิจพอเพียงได้ดีพอสมควร โดยเฉพาะในเรื่องความโปร่งใสในการบริหารของภาครัฐ และความรับผิดชอบต่อสังคมของภาคธุรกิจเอกชน ในขณะที่ภาพของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนหรือการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐโดยประชาชนยังไม่ชัดเจน นอกจากนั้นการพิจารณาการกระจายอำนาจจากการกระจายงบประมาณเป็นหลักยังไม่เพียงพอ การที่จะให้อำนาจการเมืองในท้องถิ่นเป็นของประชาชนอย่างแท้จริงจะต้องทำให้การเมืองท้องถิ่นเป็นการเมืองแบบสมานฉันท์ ดังนั้นข้อมูลที่ควรจะพิจารณาเก็บเพิ่มเติมในประเด็นนี้

	ตัวชี้วัด	หน่วยงานที่รับผิดชอบ/เกี่ยวข้อง
1	การเคลื่อนไหวทางการเมือง การประท้วง การเดินขบวนของประชาชน	กรมการปกครอง
2	ความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล (ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการสำรวจอย่างสม่ำเสมอ)	สถาบันพระปกเกล้า หรือสำนักงานสถิติแห่งชาติ
3	จำนวนกลุ่มองค์กรอิสระที่เกิดขึ้น	สำนักงานสถิติแห่งชาติ
4	ตัวแทนท้องถิ่นในหน่วยงานของรัฐ	กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
5	จำนวนหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีระบบการคัดเลือกผู้บริหารบนพื้นฐานการเมืองแบ่งสมานฉันท์	กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

6.7 มิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

เนื่องจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่แตกต่างไปจากแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจดั้งเดิมตามระบบทุนนิยมที่มาพร้อมกับกระแสการพัฒนาแนวทันสมัยจากตะวันตก การเก็บข้อมูลพื้นฐานของหน่วยงานทางราชการที่มีอยู่ในปัจจุบันส่วนใหญ่จะเป็นไปเพื่อวัดการอัตราการเจริญโตทางเศรษฐกิจหรือเพื่อประเมินความสามารถในเชิงแข่งขันทางเศรษฐกิจและธุรกิจกับต่างประเทศตามกระแสของโลกาภิวัตน์เป็นหลัก ทำให้ข้อมูลส่วนใหญ่ที่มีการเก็บบันทึกไว้นั้นไม่สามารถนำมาสังเคราะห์เพื่อจัดทำดัชนีชี้วัดเพื่อนำมาใช้ในการประเมินหรือสะท้อนสถานะของการพัฒนาเทคโนโลยีตามแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยตรงได้

ด้วยเหตุนี้เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงได้แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าสำหรับการศึกษาครั้งนี้ โดยใช้เพียงข้อมูลอื่นที่อาจพอเทียบเคียงได้กับข้อมูลที่ต้องการใช้แทน ซึ่งในหลายกรณีอาจไม่ค่อยตรงประเด็นหรือสะท้อนสถานะภาพการพัฒนาที่เป็นจริงตามที่ต้องการ ทำให้ดัชนีที่สังเคราะห์ขึ้นเป็นเพียงดัชนีเทียบเคียงเท่านั้น ผลที่ได้จึงขาดความสมบูรณ์

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น การศึกษาครั้งนี้จึงมีข้อจำกัด คือผลการศึกษาครั้งนี้เป็นเพียงการวิเคราะห์ให้เห็นถึงสถานะภาพของสังคมไทยใน"เชิงโครงสร้าง"อย่างกว้างๆ ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเท่านั้นมากกว่าการสะท้อนให้เห็นถึง "คุณภาพของสถานะภาพ" ของสังคมไทยอย่างแท้จริง

การจัดทำดัชนีวัดในการศึกษาครั้งนี้ จึงใช้แนวคิดในการประเมินสถานภาพของการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในแนวทางที่แตกต่างไปจากวิธีคิดแบบเดิมที่พิจารณาความสามารถในการแข่งขันตามกระแสหลักของทุนนิยมโลกาภิวัตน์เป็นหลัก โดยเน้นความสามารถในการปรับตัวของตนเองให้สอดคล้องกับปัจจัยภายนอกและภายในที่เปลี่ยนไป เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาวมากกว่า ทำให้ข้อมูลมูลฐาน (primary data) ที่สำคัญที่มีการสำรวจและเก็บรวมรวบไว้ในฐานข้อมูลของหน่วยงานต่างๆของภาครัฐไม่ตรงกับข้อมูลที่ต้องการตามกรอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แม้ว่าจะมีการใช้ข้อมูลที่ใกล้เคียงมาใช้แทนก็ตาม หรืออาจมีข้อมูลบางอย่างที่หาได้แต่ก็มักจะไม่ครบถ้วนและทันสมัย (update) ทำให้ผลการศึกษาที่ได้ครั้งนี้จึงขาดความสมบูรณ์ เพียงแต่ช่วยให้เห็นภาพโดยรวมของสถานะภาพของชาติด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้เพียงกว้างๆ ในระดับหนึ่งเท่านั้น ไม่สามารถนำไปวิเคราะห์ต่อในระดับลึก เพื่อชี้ชัดให้เห็นถึงต้นตอของปัญหาและหาแนวทางแก้ไขได้อย่างชัดเจน

ดังนั้นในการพัฒนาตัวชี้วัดเพิ่มเติมทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ควรมีการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลขั้นพื้นฐาน (primary data) เพิ่มเติมเพื่อจัดทำดัชนีชี้วัดใหม่ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในมิติทั้งสี่มิติดังนี้คือ

(ก) การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนามนุษย์

(ข) การพัฒนาขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีภายในประเทศให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

(ค) การพัฒนาเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระยะยาว

(ง) การประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่นและของประเทศไทย

โดยมีรายละเอียดที่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดและเป้าหมายดังตารางข้างล่างดังต่อไปนี้

(ก) การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนามนุษย์

วัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาถึงประสิทธิผลของการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนาและปรับเปลี่ยนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้ (knowledge base) ทันต่อการเปลี่ยนของโลกและมีจริยธรรมที่ดี

กรอบแนวคิดของการวัด คือ ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพและ /หรือและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีมากกว่าการพัฒนาด้านถาวรวัตถุหรือสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก

องค์ประกอบของการชี้วัดที่สำคัญ	ตัวชี้วัดที่ควรมีเพิ่มเติม	หน่วยงานรับผิดชอบหรือเกี่ยวข้อง
1.1 การจัดสรรงบประมาณเพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง	• งบประมาณวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทั้งของภาครัฐและเอกชนต่อGDP • งบพัฒนาครูหรือวิทยากรฝึกอบรมด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่องบครุภัณฑ์ด้านวิทยาศาสตร์และสิ่งปลูกสร้าง	สวทช./สศช./TDRI/ธปท. สวทช./ศธ./สกศ.
1.2 การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรเพื่อให้เยาวชนจาก ครอบครัวที่ยากจนหรือผู้มีรายได้น้อยมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจนถึงระดับที่สามารถนำไปใช้เลี้ยงชีพและใช้งานในชีวิตประจำวัน	• สัดส่วนของจำนวนบัณฑิตด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สำเร็จการศึกษาและมีพื้นฐานมาจากครอบครัวเกษตรกรต่อจำนวนบัณฑิตด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สำเร็จการศึกษาทั้งหมดในแต่ละปี • งบประมาณวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาชนบทตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงต่องบประมาณวิจัยทั้งหมดของประเทศ	สวทช./ศธ./สกศ. สวทช./สศช./TDRI/ธปท.
1.3 จัดสรรงบประมาณด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างเหมาะสม เพื่อให้ชุมชนและประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว	• งบประมาณวิจัยและพัฒนาของภาครัฐและเอกชนต่องบประมาณการลงทุนสินค้าประเภททุน	สวทช./สศช./TDRI/ธปท.

(ข) การพัฒนาขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีภายในประเทศให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ของการชี้วัด คือ เพื่อพิจารณาถึงประสิทธิผลของกระบวนการพัฒนาเพื่อยกระดับขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ให้มีขีดความสามารถให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

กรอบแนวคิดของการวัด คือ ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจนถึงระดับที่มีความสามารถประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อแก้ปัญหาได้จริงในการทำงานและในชีวิตประจำวัน โดยต่อยอดจากฐานความรู้

องค์ประกอบของการชี้วัดที่สำคัญ	ตัวชี้วัดที่ควรมีเพิ่มเติม	หน่วยงานที่รับผิดชอบหรือเกี่ยวข้อง
1. ให้ความสำคัญในการสร้างองค์ความรู้พื้นฐานของทรัพยากรมนุษย์	• จำนวนโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาเด็กปัญญาเลิศด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์เฉพาะทางต่อจำนวนโรงเรียนทั้งหมด	สวทช./ ศธ./ สกศ.
2. เพิ่มการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง	• จำนวนครูคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ที่ความรู้ระดับสูง (ตั้งแต่ระดับปริญญาโทด้านวิทยาศาสตร์ขึ้นไป) ต่อจำนวนครูหรือนักเรียนทั้งหมด	สวทช./ ศธ./ สกศ.
3. สร้างโอกาสการเข้าถึงทางการศึกษาแก่บุตรหลานของเกษตรกรครอบครัวผู้ที่ยากจนอย่างทั่วถึงโดยเฉพาะวิชาชีพทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	• จำนวนบริษัทที่มีการจัดตั้งแผนกพัฒนาและวิจัยต่อจำนวนบริษัทจดทะเบียนทั้งหมด • จำนวนนักวิจัยอาชีพ ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิคระดับสูงต่อประชากรวัยทำงานทุกพันคน	สวทช./ สศช./ TDRI/ ธปท.
4. พัฒนาเพื่อยกระดับทรัพยากรมนุษย์จากผู้ใช้เทคโนโลยีเป็นผู้ผลิตเทคโนโลยี	• นักวิจัยอาชีพ ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิคที่มาจากครอบครัวผู้มีรายได้น้อย ประชากรของนักวิจัยเหล่านี้ทั้งหมด	

องค์ประกอบของการชี้วัดที่สำคัญ	ตัวชี้วัดที่ควรมีเพิ่มเติม	หน่วยงานที่รับผิดชอบหรือเกี่ยวข้อง
5. สร้างความเชื่อมโยงระหว่างสถาบันการศึกษาภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตร รวมถึงการขจัดปัญหาเชิงโครงสร้างระหว่างสถาบันเพื่อการพัฒนาความเข้มแข็งด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของชาติ	• จำนวนชาวบ้านในชนบทที่ได้รับการพัฒนาการฝึกอบรมในการยกระดับการผลิตเทคโนโลยีที่เหมาะสม	สศช./ TDRI/ สวทช.
	• ยอดเงินวิจัยหรือจำนวนบริษัทเอกชนและหน่วยงานภาครัฐว่าจ้างสถาบันวิชาการจากภายนอกเพื่อทำการวิจัยและพัฒนา	สวทช./ สศช./ TDRI/ ธปท./ สถช.
6. มีนโยบายสนับสนุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตามแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงอย่างต่อเนื่องและจริงจังในระยะยาว	• จำนวนโครงการที่ได้รับทุนวิจัยอย่างต่อเนื่องจนได้ผลิตภัณฑ์หรือเครื่องจักรที่สามารถผลิตออกจำหน่ายได้ในเชิงพาณิชย์	สศช./ TDRI/ สวทช.
	• จำนวนปีโดยเฉลี่ยต่อโครงการวิจัยที่ได้รับทุนวิจัยสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจนได้ผลิตภัณฑ์หรือเครื่องจักรที่สามารถผลิตออกจำหน่ายได้ในเชิงพาณิชย์	สวทช./ สศช./ TDRI/ ธปท.
	• จำนวนสิทธิบัตรหรือผลิตภัณฑ์ที่ออกใหม่ในแต่ละปี ซึ่งมาจากการปรับปรุงต่อยอดปัญญาท้องถิ่นที่มีมาแต่เดิม	สนง.สิทธิบัตร/ สวทช./ สถช.

(ค) การพัฒนาเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการชี้วัด คือ เพื่อพิจารณาถึงการพัฒนาเพื่อยกสถานภาพของประเทศไทยในการปรับเปลี่ยนให้สามารถพึ่งพาตนเองทางด้านเทคโนโลยีของประเทศให้มากยิ่งขึ้นเป็นลำดับในระยะยาว

กรอบแนวคิดของการวัด **คือ** ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเทคโนโลยีของประเทศที่สอดคล้องกับทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและปัญหาที่เป็นลักษณะเฉพาะของประเทศไทย เน้นการต่อยอดความรู้จากฐานปัญญาและภูมิ-สังคมที่เป็นลักษณะของประเทศ เพื่อความยั่งยืนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระยะยาว

องค์ประกอบของการชี้วัด	ตัวชี้วัดที่ควรมีเพิ่มเติม	หน่วยงานที่รับผิดชอบหรือเกี่ยวข้อง
1. นโยบายด้านเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับบริบทของภูมิสังคมไทยและปัญหาที่เป็นลักษณะเฉพาะของไทย	• สัดส่วนมูลค่าของการนำเข้าสินค้าประเภททุน/GDP (optimal)	สศช./TDRI/สวทช/ธปท.
2. จัดลำดับความสำคัญของการพัฒนาเทคโนโลยี โดยให้ความสำคัญในการปรับตัวของสังคมต่อแรงกระทบจากภายนอก (สร้างภูมิคุ้มกัน) มากกว่าการให้ความสำคัญในการพัฒนาเพื่อการแข่งขันโดยไม่คำนึงถึงศักยภาพและขีดความสามารถของตนเอง	• สัดส่วนมูลค่าส่งออกของสินค้าประเภททุน/GDP • จำนวนสิทธิบัตรต่อปีต่อประชากร • จำนวนสินค้านวัตกรรมใหม่ของบริษัทไทยที่ออกสู่ตลาดในแต่ละปี	สศช./TDRI/สวทช./ธปท. กรมทรัพย์สินทางปัญญา
3. การสร้างกลไกเพื่อสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นภายในประเทศ ผ่านกระบวนการจัดซื้อของรัฐ	• มูลค่าสินค้าที่เป็นสิทธิบัตรหรือเป็นยี่ห้อของคนไทยที่จำหน่ายได้ต่อ GDP	กรมทรัพย์สินทางปัญญา/สศช.
4. ให้ความสำคัญต่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศหรือจากสถาบันวิจัยผู้ประกอบการและประชาชน จนถึงระดับที่เป็นผู้สร้างเทคโนโลยีแต่ไม่ใช่เพื่อการบริโภคเทคโนโลยี	• จำนวนหรือมูลค่าสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ (โดยเฉพาะสินค้าประเภททุน) ที่คนไทยสามารถออกแบบและผลิตชิ้นส่วนได้ครบวงจร (supply chain) ในประเทศไทยต่อจำนวนหรือมูลค่าสินค้าที่ผลิตออกจำหน่ายสู่ตลาดทั้งหมด พัฒนา	กรมทรัพย์สินทางปัญญา/สวทช./สศช.

(ง) การประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่นและของประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการชี้วัด คือ เพื่อพิจารณาถึงการประยุกต์ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และนวัตกรรมที่สอดคล้องและเหมาะสมกับลักษณะภูมิ-สังคมในบทของท้องถิ่นชุมชนและของประเทศไทย

กรอบแนวคิดของการวัด **คือ** ให้ความสำคัญต่อการประยุกต์ใช้องค์ความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาที่เป็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น ชุมชนและของประเทศไทย รวมถึงความสอดคล้องของนวัตกรรมและองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับภูมิปัญญา ความเชี่ยวชาญวัฒนธรรม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นที่เป็นต้นทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิม

องค์ประกอบของการชี้วัด	ตัวชี้วัดที่ควรมีเพิ่มเติม	หน่วยงานที่รับผิดชอบหรือเกี่ยวข้อง
1. เป็นนวัตกรรมที่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และความสามารถของคนในท้องถิ่น	• การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเป็นไปเพื่อการผลิต (สร้างรายได้) หรือเพื่อการบริโภค	สศช./TDRI/ธปท./สถช.
2. เป็นเทคโนโลยีที่สร้างรายได้สุทธิต่อหน่วยสูงเมื่อเทียบกับเงินลงทุนและค่าใช้จ่าย	• รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อหน่วยของผลผลิตต่อมูลค่าของเทคโนโลยีต่อหน่วยผลผลิต	สศช./TDRI/ธปท./สถช.
3. เป็นเทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้าในระดับที่เหมาะสมกับภูมิ-สังคมของท้องถิ่นและความสามารถด้านวิทยาศาสตร์ของผู้ใช้ (scientific literary) เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยเฉพาะในชนบทที่ห่างไกล	• มูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาดั้งเดิมในท้องถิ่นที่ผลิตขึ้นโดยชุมชนจากทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเองอย่างครบวงจรภายในท้องถิ่นตั้งแต่การออกแบบผลิตและจัดจำหน่าย	สศช./สถช.
4. เน้นการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ในการผลิตมากกว่าเพื่อการบริโภค	• จำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรทางเลือกตามแนวพระราชดำริต่อจำนวนครัวเรือนที่ทำการเกษตรแบบกระแสหลัก	สศช./TDRI/ธปท./สถช.
5. เป็นนวัตกรรมที่อาศัยทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น	• มูลค่าผลผลิตจากการทำเกษตรทางเลือกต่อมูลค่าผลผลิตจากการทำเกษตรแบบกระแสหลัก	สศช./TDRI/ธปท./สถช.

หมายเหตุคำย่อ : 1. สคช. = สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2. ธปท. =ธนาคารแห่งประเทศไทยประเทศไทย 3. สทวช.=สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ 4. สกศ.= สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 5.TDRI. =สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา 6.ศธ.= กระทรวงศึกษาธิการ 7. สถช.= สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ดังที่แสดงไว้ในตารางข้างบนนี้จะเห็นว่ามีหน่วยงานหลายหน่วยงานที่เกี่ยวกับการสำรวจและจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานดังกล่าวข้างต้น ดังนั้นการจัดทำดัชนีชี้วัดเพื่อประเมินสถานะภาพของประเทศ จึงควรมีหน่วยงานงานกลางเพื่อทำหน้าที่เป็นเจ้าภาพเพื่อทำหน้าที่ประสานงานและรวบรวมข้อมูลต่างๆ ดังกล่าว รวมถึงการจัดทำรายงานผลการวิเคราะห์ดัชนีชี้วัดรายงานต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่รับผิดชอบเป็นประจำทุกปี

นอกจากนี้ ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการขาดการเก็บข้อมูลขั้นมูลฐาน (primary data)เรื่องความเหมาะสมของการประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมในบริบทของประเทศไทยและท้องถิ่นอย่างสิ้นเชิง ทั้งที่มิตินี้เป็นมิติที่สำคัญยิ่ง เนื่องจากที่ผ่านมาโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของประเทศ มักมิได้ตั้งโดยผู้ที่ประสบปัญหาโดยตรง แต่กลับถูก ตั้งมาจากฝ่ายนักวิจัยหรือจากภาคราชการ ซึ่งมักพบว่าไม่สอดคล้องกับปัญหาที่เป็นจริงในระดับท้องถิ่นหรือของประเทศอยู่เนืองๆ ทำให้ผลงานวิจัยและพัฒนาเหล่านั้นไม่สามารถใช้งานได้จริง หรือใช้แก้ปัญหาของประเทศได้อย่างมีประสิทธิผล

6.8 มิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากตัวชี้วัดที่รวบรวมได้ในเบื้องต้น เห็นได้ชัดว่าคุณภาพของแหล่งน้ำมีปัญหาความเสื่อมโทรมมาก ทั้งแหล่งน้ำภายในประเทศและแหล่งน้ำชายฝั่ง ถึงแม้ว่าจะมีความพยายามปรับปรุงแหล่งน้ำชายฝั่งให้มีคุณภาพดีขึ้นในระดับหนึ่ง แต่แหล่งน้ำภายในยังไม่ได้รับการบำบัดก่อนปล่อยลงสู่ธรรมชาติเท่าที่ควร ตลอดจนความจำกัดของแหล่งบำบัดตามธรรมชาติ ปัญหานี้เป็นปัญหาเร่งด่วนและเน้นเรื่องความเป็นสุขภาวะผลผลิต ตลอดจนความเป็นความตายของประชาชนโดยรวม ความจำเป็นที่จะต้องมีการกำจัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่สภาพธรรมชาติ ตลอดจนการมีระบบการจัดการน้ำเสียตามธรรมชาติที่มีประสิทธิภาพและมีต้นทุนต่ำควรจะได้มีการพิจารณาปรับปรุงอย่างแท้จริง ขณะเดียวกันถึงแม้ว่ามีการรณรงค์ปลูกป่าเพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าให้มากขึ้น แต่พื้นที่ป่าโดยรวมนอกจากจะไม่เพิ่มขึ้นแล้วยังคงมีการลดลงอย่างต่อเนื่อง สาเหตุสำคัญมาจากการที่รัฐยังคงเป็นผู้ผูกขาดในการดูแลรักษาป่าแต่ผู้เดียว ไม่เปิดโอกาสโดยไม่ต้องกล่าวถึงการส่งเสริมให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการรักษาตลอดจนช่วยเพิ่มพื้นที่ป่าอย่างเป็นระบบ พ.ร.บ. ป่าชุมชน ฉบับประชาชนที่ได้มีการเสนอผ่านการพิจารณาในรัฐบาลที่ผ่านมาหลายรัฐบาลกลับได้รับการคัดค้านจากผู้ที่หวังดีเกรงว่าถ้าไม่ให้ทางราชการเป็นผู้ดูแลรักษาป่าแต่ผู้เดียวและพื้นที่ป่าจะยิ่งลดลง ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาสังคมในกรณีนี้จึงยังไม่เกิดขึ้นและผลที่ตามมาก็คือพื้นที่ป่ายังคงลดลงอย่างต่อเนื่อง จึงควรมีเวลาที่จะให้ประชาสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาอย่างเป็นระบบและมีระบบตรวจสอบที่เข้มงวดเพื่อให้ฝ่ายต่อต้านวางใจได้ว่าสถานการณ์จะไม่เลวร้ายไปกว่าเดิม

ในส่วนที่เกี่ยวกับขยะมูลฝอยนั้น ปริมาณขยะและของเสียอันตรายเพิ่มมากขึ้น ถึงแม้ว่าขยะมูลฝอยในชุมชนต่อคนจะคงเดิม เพราะมีระบบการจัดการที่ดีขึ้นมีการหมุนเวียนนำขยะมาใช้ใหม่เพิ่มมากขึ้น แต่ขยะพิษเกิดจากอุตสาหกรรมและปริมาณของเสียอันตรายเพิ่มมากขึ้น หากยังไม่มีการบังคับใช้หลักการให้ผู้สร้างปัญหาขยะอุตสาหกรรมและของเสียอันตรายเป็นผู้จ่าย เน้นการแก้ปัญหาด้วยการกำจัดแค่เพียงอย่างเดียว ปัญหานี้จะยิ่งเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นการบังคับให้ผู้ผลิตขยะต้องเป็นผู้รับผิดชอบอย่างจริงจังจะเป็นมาตรการที่จะช่วยลดปัญหาดังกล่าวลงได้บ้าง

ในขณะเดียวกันก็มีแนวโน้มที่ภาคอุตสาหกรรมจะนำของเสียจากภาคอุตสาหกรรมกลับมาใช้ให้เป็นประโยชน์ใหม่มีมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ความพยายามดังกล่าวถึงแม้จะช่วยลดต้นทุนอุตสาหกรรมและลดปริมาณขยะได้ระดับหนึ่ง แต่ก็ไม่ได้ช่วยลดปัญหาของเสียที่เกิดจากภาคอุตสาหกรรม เพราะของเสียเหล่านี้ก็คือส่วนที่เป็นอันตรายและไม่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ จึงจำเป็นที่จะต้องมีมาตรการที่จะช่วยทำให้ปริมาณของเสียเหล่านี้จากแหล่งอุตสาหกรรมและแหล่งอื่นๆ ลดลงให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันโดยบังคับให้ผู้ผลิตของเสียเหล่านี้ต้องรับผิดชอบทั้งหมด

ดังนั้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาดัชนีชี้วัดทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดพื้นฐานสำคัญตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควรจัดทำตัวชี้วัดเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

1. ความหลากหลายของระบบนิเวศ และความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นตัวชี้วัดที่มีความสำคัญ เพราะทำให้สามารถทราบสถานภาพและแนวโน้มของทรัพยากรชีวภาพเพื่อเป็นแนวทางการบริหารจัดการอนุรักษ์สัตว์ป่าและพรรณพืช เพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศ และเป็นทรัพยากรรากฐานของการพัฒนาประเทศเพื่อนำไปสู่การเป็นเศรษฐกิจพอเพียง โดยที่หน่วยงานที่ควรทำ หน้าที่จัดเก็บข้อมูลเหล่านี้ คือ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. ควรผลักดันให้มีการจัดเก็บข้อมูลเพื่อจัดทำตัวชี้วัดด้านการบริโภคที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ โดยวัดจาก Ecological Footprint หรืออัตราการใช้ผืนแผ่นดินของมนุษย์ตามระดับการบริโภค ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรที่เป็นไปในปัจจุบัน โดย Ecological Footprint วัดระดับการบริโภคจากความต้องการใช้ทรัพยากรของมนุษย์ในรูปขนาดพื้นที่สำหรับการเพาะปลูกพืช อาหาร ต้นไม้ และพลังงาน ซึ่งการจัดทำตัวชี้วัดนี้ทำให้ทราบความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ หรือ Carrying capacity และเป็นแนวทางสำหรับวางแผนการบริโภคอย่างยั่งยืนเพื่อการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุลและเพียงพอ โดยหน่วยงานที่ควรทำหน้าที่จัดเก็บ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. ควรจัดทำตัวชี้วัดเรื่องคุณภาพดินและน้ำใต้ดิน ได้แก่ ตัวชี้วัดสารอินทรีย์ไอระเหย (Volatile Organic Compound ,VOC) ตัวชี้วัดโลหะหนัก (Heavy metals) ตัวชี้วัดสารป้องกันกำจัด

ศัตรูพืชและสัตว์ (Pesticides) และตัวชี้วัดสารพิษอื่น ๆ เช่น เบนโซ (เอ) ไพรีน (Benzo (a) pyrene) ไซยาไนด์(Cyanide) พีซีบี (PCBs) และไวนิลคลอไรด์ (Vinyl Chloride)

ณ ปัจจุบัน ประเทศไทย มีมาตรฐานคุณภาพน้ำใต้ดินที่ออกบังคับใช้เมื่อ พ.ศ. 2543 และมาตรฐานคุณภาพดิน ที่ออกบังคับใช้เมื่อปี พ.ศ. 2547 ประกอบด้วยค่ามาตรฐานในกลุ่มของสารอินทรีย์ระเหยง่าย โลหะหนัก ยาฆ่าแมลง และอื่นๆ แต่ยังไม่มีการตรวจสอบคุณภาพในดินและแหล่งน้ำใต้ดินที่มีการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นระบบทั่วประเทศ ทั้งนี้มักจะมีเพียงการตรวจสอบเฉพาะพื้นที่ปนเปื้อนในกรณีเร่งด่วน ยกตัวอย่างเช่น การปนเปื้อนของสารอินทรีย์ไอระเหย (VOC_s) ในน้ำใต้ดิน บริเวณ ต.กลางดง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมาหรือในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางแห่ง และการตรวจสอบการปนเปื้อนสารแคดเมียมในตะกอนดินบริเวณลุ่มน้ำแม่ตาว อ.แม่สอด จ.ตาก ซึ่งมีผลการวิจัยได้ระบุว่า หากเกิดการปนเปื้อนสารเคมีในแหล่งธรรมชาติอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน เพราะได้มีการทดสอบพบว่าสารดังกล่าวมีความเป็นพิษต่อร่างกาย ระบบประสาท และเพิ่มความเสี่ยงในการเกิดมะเร็งในสิ่งมีชีวิต

นอกจากนี้ สถานการณ์ที่มีการย้ายฐานอุตสาหกรรมจากประเทศที่พัฒนาแล้ว มายังประเทศกำลังพัฒนา จึงเป็นปัญหาที่ควรพิจารณา เนื่องจากอุตสาหกรรมเหล่านี้ มักมีการใช้สารเคมีชนิดต่างๆ ในกระบวนการผลิต อีกทั้งมีประเด็นซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าข้อมูลเกี่ยวกับผลการตรวจวิเคราะห์ดินและน้ำใต้ดินในประเทศไทยไม่ว่าจะเพื่อการใช้แสดงค่าภูมิหลังตามปกติหรือเพื่อตรวจวัดการปนเปื้อนยังไม่ค่อยจะมีการเปิดเผย โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวหรือมีความเสี่ยงต่อการปนเปื้อนสูง เช่น ภายในหรือรอบๆนิคมหรือโรงงานอุตสาหกรรม ตลอดจนในบริเวณพื้นที่ที่ประชาชนมีการพึ่งพิงและใช้ประโยชน์ของดินและน้ำใต้ดิน ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากความน่าเชื่อถือของข้อมูลเองและความกลัวต่อความตื่นตระหนกของประชาชนและอุตสาหกรรมในพื้นที่ด้วย การปนเปื้อนดินและน้ำใต้ดินจากสารปนเปื้อนต่างๆ ตามมาตรฐานที่มีอยู่นี้อาจจะสื่อและหมายความถึงความจำเป็นในการบำบัดแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพื่อฟื้นฟูสภาพให้แหล่งทรัพยากรนั้นๆ มีความพร้อมที่จะกลับมาใช้งานได้ใหม่อีกครั้ง

ดังนั้น หน่วยงานที่ควรทำหน้าที่ในการจัดเก็บข้อมูล และตรวจสอบคุณภาพน้ำใต้ดินทั่วประเทศทั้งที่เป็นบริเวณพื้นที่เสี่ยงและนอกพื้นที่เสี่ยง โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเหล่านี้ ได้แก่

1) กรมทรัพยากรน้ำบาดาล ขณะนี้มีการจัดเก็บรวบรวมจำนวนแหล่งน้ำบาดาลและปริมาณการใช้น้ำบาดาลเป็นรายปี แต่ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพน้ำบาดาล พบว่ายังไม่มีการจัดเก็บ ดังนั้นจึงเสนอให้เก็บข้อมูลคุณภาพน้ำบาดาลเพิ่มเติม
2) การนิคมอุตสาหกรรม ควรสำรวจคุณภาพน้ำใต้ดินบริเวณภายในนิคมอุตสาหกรรม
3) กรมควบคุมมลพิษ ขณะนี้มีการสำรวจคุณภาพน้ำใต้ดินของชั้นน้ำที่สำคัญอยู่แล้ว ดังนั้นจึงเสนอให้มีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบ และควรมีการสำรวจทุกปี

4) กรมโรงงานอุตสาหกรรม ควรสำรวจคุณภาพน้ำใต้ดินภายใน และรอบๆ โรงงานอุตสาหกรรม

5) หน่วยงานที่มีหน้าที่จัดเก็บคุณภาพดิน ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมทรัพยากรธรณี และกรมควบคุมมลพิษ ทั้งนี้หน่วยงานเหล่านี้ควรมีการประสานงานด้านข้อมูลกัน

4. ควรจัดทำตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านสิ่งแวดล้อม อาทิเช่น การมีกฎหมายหรือนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม การมีระเบียบหรือช่องทางให้ประชาชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม เช่น สิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมตัดสินใจที่จะกำหนด หรือเกิดโครงการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยควรเป็นสิทธิของประชาชนในทุกภาคส่วน มิได้เฉพาะถึงกลุ่มของผู้ได้รับผลประโยชน์ หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเท่านั้น ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือของประชาชนในทุกภาคส่วน และเกิดกลไกการพัฒนาตรวจสอบโดยประชาชนให้สามารถดูแลรักษาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยหน่วยงานที่ควรทำหน้าที่จัดเก็บข้อมูลลักษณะนี้ ได้แก่ กระทรวงยุติธรรม สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

5. ควรมีการจัดทำตัวชี้วัดเพื่อติดตามศึกษาปัญหาภาวะโลกร้อน โดยเฉพาะในเรื่องก๊าซต่างๆ ที่ทำให้เกิดภาวะโลกร้อนที่มีความสำคัญ ได้แก่ ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์(CO_2) มีเทน(CH_4) ไนตรัสออกไซด์(N_2O) ไฮโดรฟลูออโรคาร์บอน (HFCs) เพอร์ฟลูออโรคาร์บอน (PFCs) และซัลเฟอร์เฮกซะฟลูออไรด์ (SF_6) แต่ตัวเลขที่จัดเก็บได้เป็นตัวเลขที่ค่อนข้างคงที่ ซึ่งเป็นข้อจำกัดว่าข้อมูลที่ได้มานั้นไม่สามารถแสดงให้เห็นผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศอย่างชัดเจน นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้ยังมีข้อจำกัด เพราะมีรายงานที่ศึกษาเรื่องนี้ในปี 2533 เท่านั้น จากรายงานการศึกษาของประเทศไทย เรื่อง Thailand's Country Study on Climate Change 1990 (TEI, 1997) พบว่าปริมาณก๊าซเรือนกระจกที่ปลดปล่อยออกมาทั้งหมดในปี พ.ศ. 2533 เป็นคาร์บอนไดออกไซด์ 164 ล้านตัน มีเทน 2.8 ล้านตัน โดยหน่วยงานที่ควรทำหน้าที่จัดเก็บคือ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงพลังงาน

6. ควรจัดทำตัวชี้วัดเรื่องโรคที่เกิดจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจากปัจจุบันผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่อสุขภาพ ได้มีการร้องเรียนจากกลุ่มผู้เสียหายจำนวนมาก อาทิ กลุ่มแรงงาน กลุ่มประชาชนที่อยู่บริเวณพื้นที่เสี่ยง ซึ่งได้รับผลกระทบจากผลพวงการพัฒนาอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี แต่อย่างไรก็ดี ในทางการแพทย์ ยังไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นโรคดังกล่าวนั้นเกิดจากมลพิษด้านสิ่งแวดล้อม ดังนั้น จึงควรมีวิธีการ หรือเครื่องมือตรวจสอบที่เหมาะสม

เพื่อชี้เฉพาะปัญหาและสาเหตุ และนำไปสู่การจัดทำข้อมูลเชิงสถิติได้ โดยหน่วยงานที่ควรทำหน้าที่จัดเก็บคือ กระทรวงสาธารณสุข

สรุปข้อเสนอแนะการพัฒนาตัวชี้วัดเพิ่มเติม

	ตัวชี้วัด	หน่วยงานที่รับผิดชอบ/เกี่ยวข้อง
1	• ตัวชี้วัดด้านการบริโภคที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ โดยวัดจาก Ecological Footprint หรืออัตราการใช้ผืนแผ่นดินของมนุษย์	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2	• จัดทำตัวชี้วัดด้านการบริโภคที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3	• ตัวชี้วัดเรื่องคุณภาพน้ำใต้ดิน	กรมทรัพยากรน้ำบาดาล กรมควบคุมมลพิษ กรมโรงงานอุตสาหกรรม
4	• ตัวชี้วัดเรื่องคุณภาพดิน	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมทรัพยากรธรณี และกรมควบคุมมลพิษ
5	• ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านสิ่งแวดล้อม อาทิเช่น การมีกฎหมายหรือนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม	กระทรวงยุติธรรม สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
6	• ตัวชี้วัดเพื่อบ่งชี้ปัญหาภาวะโลกร้อน	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงพลังงาน
7	• ตัวชี้วัดเรื่องโรคที่เกิดจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม	กระทรวงสาธารณสุข

บทที่ 7
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในภาพรวม

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าปัญหาที่ทำให้ประเทศไทยยังไม่สามารถพัฒนาไปสู่แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีนัยยะสำคัญนั้น เกิดจากการบริหารจัดการที่ไม่โปร่งใสของภาครัฐและปัญหาการกระจายรายได้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด ถ้าหากสามารถแก้สองปัญหานี้ได้แล้วปัญหาอื่นๆ ก็จะได้รับการแก้ไขตามไปด้วย

สำหรับการแก้ปัญหาความไม่โปร่งใสของภาคราชการจะเป็นไปได้ในระยะยาวจำเป็นต้องเพิ่มความเข้มแข็งให้แก่ภาคประชาชนในการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ ตลอดจนพรรคการเมืองและนักการเมือง รวมทั้งการเปิดกว้างทางการเมืองให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น การยกระดับความรู้ข้อมูลโดยเฉพาะสื่อที่ทำหน้าที่ในการให้ความรู้และข้อมูลแก่ประชาชนที่จะต้องมีความเป็นกลางและเที่ยงธรรม มีพื้นที่ให้ภาคประชาชนจัดทำสื่อของตนเองได้เพิ่มมากขึ้น วัตถุประสงค์ที่สำคัญในร่างรัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 ที่จะมีการลงประชามติในวันที่ 19 สิงหาคม 2550 นั้น วัตถุประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ ต้องการเพิ่มความเข้มแข็งให้ภาคประชาสังคมในการทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของภาครัฐได้มากขึ้น

ขณะเดียวกันก็เป็นที่ทราบกันดีว่าภาคประชาชนในพื้นที่ชนบทก็ประสบปัญหาในการไม่สามารถตรวจสอบการทำงานของราชการส่วนท้องถิ่นได้ เนื่องจากรูปแบบการเมืองแบบตัวแทนในระดับประเทศที่ถูกนำมาใช้ในท้องถิ่นประกอบกับการถูกครอบงำของการเมืองในท้องถิ่นจากการเมืองระดับประเทศ มีผลทำให้ผู้บริหารท้องถิ่นที่ได้รับการคัดเลือกจากประชาชนกลายเป็นผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นเสียเอง อีกทั้งได้เปลี่ยนรูปแบบความสัมพันธ์ที่เคยมีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นจากระบบอุปถัมภ์ที่มีคุณธรรมมาเป็นระบบอุปถัมภ์แบบสามานย์ ที่ใช้อำนาจการเมืองที่เชื่อมโยงกับส่วนกลางผสมผสานกับอำนาจเงิน เป็นผลให้ท้องถิ่นไม่สนใจที่จะทำความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอีกทั้งไม่ต้องการทำโครงการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากไม่สามารถหาผลประโยชน์จากโครงการในลักษณะดังกล่าวได้ ทางแก้ในเรื่องนี้จึงต้องพยายามส่งเสริมให้เกิดมีการเมืองแบบสมานฉันท์ในท้องถิ่นเพื่อให้ระบบอุปถัมภ์แบบมีคุณธรรมคืนกลับมา ปัจจัยเชื่อมต่อที่สำคัญในเรื่องนี้คือ การมีและส่งเสริมให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสนใจพัฒนาพื้นที่ภายในจังหวัดของตนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

ดังนั้นถ้าหากภาคประชาชนในชนบทมีความเข้มแข็งภายใต้การเมืองท้องถิ่นแบบสมานฉันท์ ก็จะช่วยปรับเปลี่ยนระบบอุปถัมภ์แบบสามานย์ให้มาเป็นระบบอุปถัมภ์แบบมีคุณธรรมดังที่เคยมีมาในอดีต นอกจากจะช่วยให้การเมืองท้องถิ่นมีความโปร่งใสแล้วจะเป็นพลัง

สำคัญที่ทำให้การเมืองระดับประเทศมีความโปร่งใสเพิ่มขึ้นด้วย การดำเนินนโยบายในทุกด้านก็จะพิจารณาถึงผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศเป็นหลัก ช่องว่างของการกระจายรายได้ก็จะลดลง มีผลทำให้ช่องว่างทางการเมือง สังคม การศึกษา เทคโนโลยีลดลงด้วยเกิดเป็นความสัมพันธ์ในเชิงลูกโซ่แบบย้อนกลับหรือเป็นวงจรแห่งความดีแทนที่จะเป็นวงจรอุบาทว์

ทั้งหมดนี้เป็นเพียงข้อเสนอในภาพกว้าง ซึ่งควรจะต้องมีขั้นตอนและรายละเอียดอีกมาก การนำเสนอประเด็นปัญหาในสองประเด็นหลักดังกล่าวเป็นความพยายามจะเจาะลงไปที่แก่นของปัญหา แล้วแก้ที่สาเหตุเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนทั้งระบบ

7.1.1 ความจำเป็นในการมีเจ้าภาพและมีแผนที่เดินทาง

เพื่อจะช่วยให้สามารถแก้ปัญหาได้จริง จำเป็นจะต้องมีความคิดในเชิงระบบตลอดจนการมีขั้นตอนในการปฏิบัติที่ชัดเจน การแก้ไขปัญหาทุกชนิดจำเป็นจะต้องมี**เจ้าภาพ**ในการที่จะเกาะติดกับปัญหาและดำเนินการแก้ไขปัญหาในฐานะที่เป็นหน้าที่โดยตรง การกำหนดให้รัฐบาลเป็นเจ้าภาพนั้นเป็นประเด็นกำปั้นทุบดิน เพราะโดยหลักการรัฐบาลจะต้องเป็นเจ้าภาพอยู่แล้ว แต่จำเป็นจะต้องมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องนี้โดยตรงภายใต้กำกับของรัฐบาล โดยปัจจุบันคณะรัฐมนตรีได้มีมติในการประชุมเมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2550 ที่จะจัดตั้ง**สถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**และจะมีผลในการดำเนินการจริงตั้งแต่ วันที่ 1 มกราคม 2551 เป็นต้นไป

การมีสถาบันดังกล่าวคือการมีเจ้าภาพ แต่ขณะเดียวกันเจ้าภาพก็จำเป็นจะต้องมีการดำเนินงานที่ชัดเจน อย่างไรก็ตามอาจจะจำเป็นต้องมีหน่วยงานอื่น เช่น สภาที่ปรึกษาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติที่ช่วยตรวจสอบความคืบหน้า และมีหน่วยงานที่ดูแลในการขับเคลื่อนโดยตรง ที่ผ่านมาประเทศไทยมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่กำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาแล้วสามแผนคือ แผนที่ 8 ถึง 10 (พ.ศ. 2540-2554) ในปัจจุบันถือได้ว่าประเทศไทยอยู่ในระหว่างใช้แผนพัฒนาฉบับที่ 10 แต่แผนดังกล่าวเป็นเพียงแผนยุทธศาสตร์ซึ่งจะต้องแปลงไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผล สิ่งที่หน่วยงานที่เป็นองค์กรเจ้าภาพที่จะขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงพึงจะกระทำก็คือ จัดทำแผนที่เดินทาง (Road Map) สำหรับเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อจะกำหนดขั้นตอนการทำงานตลอดจนเป้าหมายที่ต้องการจะบรรลุในที่สุด ความจำเป็นที่จะต้องมีแผนที่เดินทางเกิดจากการที่ภาคส่วนต่างๆ ในสังคมต่างก็มีการดำเนินการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง แต่ถ้าหากไม่มีการศึกษาสาเหตุของอุปสรรคและปัญหาอย่างเป็นระบบ การแก้ปัญหาจะเป็นการแก้ลักษณะเป็นส่วนเสี้ยว มีผลทำให้เป็นการใช้ทรัพยากรอย่างไม่คุ้มค่าและแก้ปัญหาไม่ได้ตรงจุด การจัดทำแผนที่เดินทางจะช่วยลดปัญหาการแก้ปัญหาในลักษณะ "คลำทาง" และการทำงานซ้ำซ้อนของหน่วยงานต่างๆ ลงได้มาก

7.1.2 แนวทางการแก้ไขทางอ้อมที่ส่งผลกระทบเป้าหมายหลัก

สำหรับปัญหาหลักที่จะต้องแก้ไขก็คือ ความโปร่งใสในการดำเนินงานของภาครัฐและปัญหาการกระจายรายได้ ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่ทราบกันมานานแล้วและเป็นปัญหาที่แก้ไขได้ยากปัญหาจึงยังคงเรื้อรังมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นการแก้ปัญหาอย่างตรงไปตรงมาอาจจะทำได้ยากแต่จะต้องหาวิธีการที่จะแก้ปัญหาทั้งสองนี้โดยอ้อม แต่จะต้องมีเป้าหมายว่าจะต้องมีผลกระทบต่อการแก้ปัญหาทั้งสองนี้ให้ได้ในที่สุด ซึ่งจะขอนำเสนอแนวทางต่างๆ ดังต่อไปนี้

(1) การเพิ่มอำนาจการตรวจสอบของภาคประชาชน นอกจากที่ได้กล่าวไปแล้วในเรื่องการให้อำนาจตรวจสอบแก่ภาคประชาชนเพิ่มขึ้นในร่างรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2550 แล้ว การมีสื่อสาธารณะที่มีรายการที่ให้ความรู้แก่ประชาชนและเป็นกลาง ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดการเมืองแบบสมานฉันท์ในท้องถิ่นแล้ว การเพิ่มความเข้มแข็งให้แก่ภาคประชาชนโดยเน้นการแก้ไขปัญหาความยากจนในเชิงพื้นที่ด้วยการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงก็เป็นประเด็นสำคัญ ปัจจุบันสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ดำเนินโครงการนำร่องการบริหารจัดการเชิงพื้นที่เป็นการทำงานร่วมกันสามฝ่าย คือ สกว. กระทรวงมหาดไทย และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เพื่อให้จังหวัดนำร่อง 12 จังหวัด ได้แก่ แม่ฮ่องสอน อุตรดิตถ์ อุทัยธานี เชียงใหม่ อุบลราชธานี กาฬสินธุ์ ยโสธร นครพนม นครปฐม สมุทรสงคราม ตรังและพัทลุง โครงการดังกล่าวจะเสริมความเข้มแข็งให้ภาคประชาชนพร้อมกับปรับทิศทางการพัฒนาไปในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มมากขึ้น (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ปีที่ 11 ฉบับที่ 62) ถ้าหากโครงการดังกล่าวมีผลการดำเนินการที่ดีควรมีการขยายครอบคลุมทุกจังหวัดทั่วประเทศ ผลพลอยได้จากโครงการนี้ก็คือจะมีส่วนช่วยให้เกิดการเมืองท้องถิ่นแบบสมานฉันท์ได้ง่ายขึ้น

(2) รัฐบาลโดยสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (2550) ได้จัดทำแผนแม่บทพัฒนาการเมือง โดยมีคณะกรรมการเตรียมการจัดตั้งสภาการเมืองและยกร่างแผนแม่บทพัฒนาการเมือง โดยได้กำหนด 6 ยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาการเมืองไทยประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ที่ 1 : การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและส่งเสริมความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม ยุทธศาสตร์ที่ 2 : การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ยุทธศาสตร์ที่ 3 : คุณธรรมและจริยธรรมของผู้นำและนักการเมือง ยุทธศาสตร์ที่ 4 : ธรรมาภิบาลทางการเมืองและการบริหาร ยุทธศาสตร์ที่ 5 : ความมั่นคง การจัดการความขัดแย้งและการสร้างสังคมสมานฉันท์ ยุทธศาสตร์ที่ 6 : การกระจายอำนาจและการสร้างความเป็นธรรมในการบริหารทรัพยากร

(3) ขยายตัวอย่างที่ดีของเศรษฐกิจพอเพียงจากการดูงานใน 6 พื้นที่ทั่วประเทศ ประกอบด้วย ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก

และกรุงเทพมหานคร (โปรดดูภาคผนวก ช) ซึ่งครอบคลุมการทำงานแนวเศรษฐกิจพอเพียงหลายรูปแบบ ซึ่งประกอบด้วยชุมชนที่มีวิถีชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศไทย ตัวอย่างของอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมที่ดำเนินการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการส่วนพระองค์จิตรลดา ตัวอย่างของอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เช่น บริษัทปูนซีเมนต์ไทยที่ดำเนินธุรกิจตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โครงการศูนย์เรียนรู้ตามพระราชดำริห้วยฮ่องไคร้ จังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ โดยสมาคมนักเรียนเก่าวชิราวุธ โครงการจัดการศึกษาในระบบ โครงการปริญญาตรีบริหารศาสตร์ (เศรษฐกิจพอเพียง) มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีที่จัดการการศึกษาร่วมกับชุมชนฝึกฝนเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นตัวอย่างและเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้สานเครือข่ายและขยายผลได้ทั้งสิ้น และที่ยกมานี้เป็นเพียงตัวอย่างบางตัวอย่างเท่านั้น ในความเป็นจริงคงจะมีตัวอย่างเช่นนี้ทุกจังหวัดในประเทศ **แนวทางในเบื้องต้นก็คือ ทุกจังหวัดควรจะมีข้อมูลตัวอย่างทั้งหมดให้แก่ผู้ที่สนใจได้เลือกที่จะเข้าไปศึกษาดูงานเพื่อเรียนรู้และนำไปประยุกต์ในพื้นที่หรือหน่วยงานของตน** อาจจำเป็นจะต้องมีหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลและปรับปรุงข้อมูล เช่น สำนักงานสถิติแห่งชาติ เป็นต้น โดยมีการจัดข้อมูลเป็นหมวดหมู่อย่างเป็นระบบและมีการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้นจะต้องมีหน่วยงานสนับสนุนให้มีการขยายผล ซึ่งอาจจะเป็นสถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่จะมีการจัดตั้งในปี พ.ศ. 2551 ซึ่งควรจะมีส่วนที่ทำหน้าที่ส่งเสริมให้มีการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ เป็นผู้จัดสรรงบประมาณสนับสนุนให้มีการขับเคลื่อนให้สอดคล้องกับแผนที่เดินทางที่มี ตัวอย่างเช่น การสานเครือข่ายชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงโดยให้ชุมชนที่ได้ดำเนินการอยู่แล้วเป็นแม่ข่าย โดยมีเงินทุนสนับสนุนให้แม่ข่ายเหล่านั้นทำหน้าที่เป็นสถานที่ดูงานและเรียนรู้ พร้อมทั้งอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการเดินทางให้ชุมชนอื่นๆ มาศึกษาและดูงาน ส่วนในกรณีโครงการส่วนพระองค์จิตรลดานั้นมีลักษณะคล้ายกับนิคมอุตสาหกรรมเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะสามารถจัดได้ในระดับอำเภอ รัฐวิสาหกิจอย่างเช่น นิคมอุตสาหกรรม สังกัดกระทรวงอุตสาหกรรม ควรจะนำไปเป็นต้นแบบขยายผลในพื้นที่อำเภอต่างๆ ทั่วประเทศ และช่วยให้เป็นพื้นที่สำหรับศึกษาดูงานได้เหมือนกรณีต้นแบบ ส่วนกรณีของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีก็อาจจะขยายผลให้แก่สถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ ทั่วประเทศนำไปเป็นแบบอย่างปฏิบัติทั่วประเทศได้ โดยมีเงินงบประมาณสนับสนุนให้มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีเป็นแม่ข่ายดำเนินการดังกล่าว ถ้าสามารถทำได้เช่นนี้ก็จะทำให้สามารถขยายตัวอย่างดังกล่าวออกไปทั่วประเทศในระยะเวลาที่สั้นลงได้ ซึ่งมีเงื่อนไขว่าทั้งรัฐบาลและหน่วยงานที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงจะต้องให้ความสนใจดำเนินการในเรื่องนี้อย่างจริงจัง

งานที่สำคัญอีกงานหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้คือการสร้างและ**ขยายนวัตกรรมด้านคุณธรรม** ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจที่สำคัญที่สุดของเศรษฐกิจพอเพียง ปัจจุบันหน่วยงานที่ทำหน้าที่อย่างได้ผลดี

ยิ่งในระดับหนึ่งก็คือ ศูนย์คุณธรรม ดังนั้นศูนย์นี้จึงควรได้รับการส่งเสริมด้านงบประมาณในการสร้างนวัตกรรมใหม่ของการทำความดีเพื่อการสานเครือข่ายและขยายผลต่อไป

(4) ส่งเสริมให้มีวิทยาลัยชุมชนตามรูปแบบที่ควรจะเป็น คือ เป็นสถานที่เชื่อมโยงการศึกษาในระบบและนอกระบบเข้าด้วยกัน โดยผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับความรู้สมัยใหม่เน้นการพัฒนาอาชีพและฝีมือของผู้เข้าเรียนเป็นหลักให้สามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพหรือพัฒนาต่อยอดทักษะที่มีอยู่โดยเน้นความหลากหลายและความยืดหยุ่นในการจัดการเรียนการสอนโดยยึดเอาความสะดวกและเหมาะสมแก่กลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ ขณะเดียวกันวิทยาลัยชุมชนจะต้องทำหน้าที่สำคัญในการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการปรับตัวเป็นหลัก ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้โดยเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับวิทยาการสมัยใหม่ที่ถูกปรับทำให้ง่ายขึ้นและสอดคล้องกับสภาพการณ์ในท้องถิ่น ในการที่จะให้มีการจัดการวิทยาลัยชุมชนในรูปแบบดังกล่าวอย่างได้ผล จะต้องมีหน่วยงานใหม่ที่ชื่อว่า สำนักงานวิทยาลัยชุมชน แยกออกต่างหากจากสำนักงานอุดมศึกษาและสำนักงานอาชีวศึกษาที่สังกัดอยู่กับกระทรวงศึกษา เนื่องจากสำนักงานนี้จะต้องประสานองค์ความรู้จากการศึกษาทุกภาคส่วน เริ่มจากการศึกษานอกระบบ การศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษาและอุดมศึกษา

(5) ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งของประเทศไทยคือ การมีอัตราการเปิดประเทศค่อนข้างสูง (เป็นอันดับที่ 5 ของโลก) ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้การมี**ภูมิคุ้มกันน้อยลง** เนื่องจากต้องพึ่งพาการส่งออกมาก ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้เป็นอันมาก เช่น อัตราการแลกเปลี่ยน อัตราดอกเบี้ย การไหลเข้าออกของเงินทุนจากต่างประเทศ การเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์จากต่างประเทศ ทั้งนี้ยังไม่นับรวมความสามารถในการแข่งขันที่ต้องเร่งปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ประเทศห่างไกลจากความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง อย่างไรก็ตามการดำเนินการในเรื่องนี้จะต้องดำเนินการอย่างมีขั้นตอนจะตั้งเป้าหมายลดอัตราการเปิดประเทศโดยตรงอาจจะทำได้ยาก การปรับเปลี่ยนที่ดีต้องเริ่มจากลดการพึ่งตลาดส่งออกนอกภูมิภาคโดยหันมาพึ่งตลาดภายในภูมิภาคหรืออาเซียนรวมทั้ง จีน ญี่ปุ่น อินเดีย เกาหลี และไต้หวัน ให้มากขึ้นพร้อมกับเพิ่มสัดส่วนอุปสงค์ในประเทศ ซึ่งจะเพิ่มขึ้นได้พร้อมกับการลดความเหลื่อมล้ำด้านกระจายรายได้ลง และขั้นต่อไปจึงลดการพึ่งพาตลาดในภูมิภาคพร้อมกับขยายตลาดภายในประเทศเพิ่มขึ้น แนวทางเช่นนี้ควรจะเป็นการกำหนดนโยบายในการพัฒนาประเทศในระยะยาว ซึ่งจะต้องเป็นการทำงานร่วมกันของหน่วยงานทางเศรษฐกิจของประเทศประกอบด้วยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ธนาคารแห่งประเทศไทย และสำนักงานงบประมาณ นอกจากนั้นจะต้องมีกระทรวงที่เกี่ยวข้องร่วมมือด้วยเป็นต้นว่า กระทรวงการคลัง กระทรวงพาณิชย์ โดยสำนักงานวางแผนทางเศรษฐกิจของหน่วยงานเหล่านี้จะต้องทำหน้าที่ดังกล่าว

(6) ปัญหาการเสื่อมโทรมของคุณภาพน้ำและการลดลงของพื้นที่ป่าเป็นปัญหาด้านทรัพยากรที่จะมีผลอย่างรุนแรงต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในประเทศในอนาคตอันใกล้

การมีมาตรการที่จะลดปัญหาทั้งสองหรือหยุดยั้งปัญหาทั้งสองนี้มีความสำคัญมาก แต่การจะหวังพึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหานั้นเป็นไปไม่ได้ เพราะหน่วยงานทั้งหลายก็ได้ทำหน้าที่ของตนอย่างต่อเนื่องแต่ปัญหากลับทวีความรุนแรงมากขึ้น ลักษณะดังกล่าวจึงต้องจัดทำเป็นวาระแห่งชาติและให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ และไม่รอให้สามารถแก้ปัญหาความไม่โปร่งใสของภาครัฐตลอดจนปัญหาการกระจายรายได้ให้สำเร็จได้ก่อน เพราะมีความสำคัญต่อความอยู่รอดของประเทศในอนาคตที่ไม่ยาวจนเกินไปนัก การสร้างความตระหนักให้ทุกคนเข้าใจปัญหาและร่วมมือกันแก้ไขน่าจะเป็นวิธีการที่ดีที่สุด

ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการปรับทิศทางการพัฒนาประเทศในภาพรวมไปสู่แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะต้องเริ่มจากการมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่เป็นเจ้าภาพ คือ สถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีแผนที่เดินทางส่วนปัญหาใหญ่ๆ ที่จะต้องจัดการอย่างเร่งด่วน คือ ปัญหาความไม่โปร่งใสของภาคราชการและปัญหาการกระจายรายได้ซึ่งมีผลต่อการเปิดประเทศมากเกินไปจนขาดภูมิคุ้มกัน แต่เนื่องจากปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาเรื้อรังและสะสมมานานทำให้แก้ไขได้ยาก ทางแก้จึงต้องแก้ทางอ้อมโดยมีเป้าหมายสุดท้ายที่จะกระทบต่อการแก้ปัญหาดังกล่าวในที่สุด

ดังนั้นในแผนที่เดินทางจึงต้องมีมาตราการสร้างพื้นฐานความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงและความเป็นประชาธิปไตยให้กับคนส่วนใหญ่ของประเทศ เน้นการสร้างการเมืองแบบสมานฉันท์สำหรับการเมืองส่วนท้องถิ่น การส่งเสริมให้มีสื่อสาธารณะในการให้ความรู้ที่เป็นกลางและเที่ยงตรง ช่วยให้ประชาชนสามารถตรวจสอบและควบคุมการทำงานของภาครัฐได้ การส่งเสริมให้ชุมชนมีสื่อของตนเองเพื่อขยายพื้นที่สื่อของภาคประชาชนและลดการครอบงำจากสื่อส่วนกลาง การส่งเสริมการพัฒนาเชิงพื้นที่ การมีฐานข้อมูลในระดับพื้นที่ของชุมชนและสถาบันที่ดำเนินการในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนมีหน่วยงานที่ส่งเสริมการสานเครือข่ายและขยายผล ไม่ว่าจะเป็นสถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือศูนย์คุณธรรม มีการส่งเสริมให้มีวิทยาลัยชุมชนในรูปแบบที่ควรจะเป็นเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษา พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการปรับตัวโดยเชื่อมภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาสากลพร้อมกับดัดแปลงให้เข้ากับสภาพท้องถิ่นอย่างเหมาะสม จะต้องมีความพยายามในการลดอัตราการเปิดประเทศเพื่อเป็นการเพิ่มภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันที่มีความเสี่ยงค่อนข้างสูง นอกจากนั้นจะต้องสร้างความตระหนักในการรักษาและฟื้นฟูคุณภาพน้ำตลอดจนพื้นที่ป่าให้เพิ่มขึ้นเพราะเป็นฐานทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของประเทศ ถ้าดำเนินการได้ทั้งหมดตามข้อเสนอนี้ก็น่าจะลดปัญหาในปัจจุบันได้มาก ชอบให้สามารถปรับทิศทางการพัฒนาประเทศไปสู่แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้มากขึ้น

ทั้งหมดนี้เป็นเพียงตัวอย่างที่สำคัญ ก็อาจจะมีกรณีอื่นๆ อีกก็สามารถทำได้ แต่ในทุกกรณีจะต้องทดสอบดูว่านำไปสู่การแก้ปัญหาหลัก คือ ความไม่โปร่งใสในการบริหารจัดการของภาครัฐ

ตลอดจนปัญหาการกระจายรายได้ที่นำไปสู่ปัญหาการเปิดประเทศในอัตราสูงได้หรือไม่เพียงใด ภายหลังจากได้นำเสนอนโยบายเพื่อแก้ปัญหาในภาพรวมแล้ว ขั้นตอนต่อไปจะพิจารณาข้อเสนอการแก้ปัญหาตามมิติต่างๆ ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับภาพรวมที่ได้นำเสนอไปแล้ว

7.2 มิติเศรษฐกิจ

7.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.2.1.1 มิติเศรษฐกิจในภาพรวม

จากการสรุปผลโดยภาพรวมของดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจภาพรวมทั้ง 5 หมวด พบว่าในช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา *เศรษฐกิจภาพรวมยัง*ไม่น่าพอใจ ปัญหาสำคัญที่ต้องปรับปรุง (คะแนนตัวชี้วัดต่ำ) คือ ***สัดส่วน GDP ภาคเกษตร การกระจายรายได้ การพัฒนาบนฐานความรู้และผลิตภาพรวม*** ในส่วนของ*เศรษฐกิจภาคครัวเรือน*มีปัญหาเรื่อง***การออม*** และในส่วนของ*เศรษฐกิจระหว่างประเทศ* มี***อัตราการเปิดประเทศ***สูง รัฐควรจัดลำดับความสำคัญให้ประเด็นเหล่านี้เป็นประเด็นปัญหาที่ต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1)การเพิ่มสัดส่วน GDP ภาคเกษตร

ปัญหาที่จะเกิดขึ้นเมื่อภาคเกษตรเล็กลง คือความสามารถของประเทศในการพึ่งตนเองด้านปัจจัยสี่ในระยะยาวก็จะลดลงด้วย ที่สำคัญคือ ภาคเกษตรจะไม่สามารถเป็นที่พึ่งในการดำรงชีวิตของเกษตรกรกว่าครึ่งหนึ่งของประเทศได้ ดังนั้น เพื่อให้เกิดความพอเพียงต่อการดำรงชีวิตของเกษตรกรและความพอเพียงสำหรับการพึ่งตนเองด้านปัจจัยสี่ของประเทศ ภาคการเกษตรน่าจะมีสัดส่วนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10 ขณะที่รายได้ภาคการเกษตรเพิ่มขึ้นด้วย สะท้อนข้อเท็จจริงที่ว่าจำเป็นจะต้องมีการฟื้นฟูภาคเกษตรให้มีความเข้มแข็งกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะนำเสนอภายใต้หัวข้อเศรษฐกิจรายสาขา (สาขาการเกษตร)

***(2)* การกระจายรายได้**

การกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกันเป็นปัญหาวิกฤติของเศรษฐกิจไทย นำไปสู่ช่องว่างทางเศรษฐกิจและสังคม จนเกิดการดำเนินนโยบายแบบคู่ขนานที่ยากในการบริหารจัดการทั้งทางเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และทางสังคม ค่าสัมประสิทธิ์จีนีที่สูงเข้าใกล้ 0.5 และแสดงให้เห็นว่าไม่สามารถคาดหวังได้ว่าประโยชน์จากการพัฒนาตามแนวทางที่เป็นอยู่จะ “ไหลริน” ลงไปสู่เศรษฐกิจฐานรากโดยอัตโนมัติ เนื่องจากมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ไม่เอื้ออำนวยที่จะช่วยให้เกิดผลดังกล่าว

แนวทางการแก้ปัญหาที่รัฐได้ดำเนินการมาโดยตลอด คือ การพยายามยกระดับรายได้ของคนยากจน แต่กลับปรากฏว่าช่องว่างทางรายได้กลับขยายตัวเพิ่มขึ้น เพราะผู้มีรายได้ระดับกลาง

หรือระดับสูงได้รับประโยชน์จากกระบวนการพัฒนามากกว่าผู้มีรายได้ต่ำมาก เนื่องจากปัญหานี้เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างด้วยการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเน้นความเป็นองค์รวม ซึ่งต้องประกอบด้วยนโยบายทางสังคมที่มีการให้ความสำคัญกับระบบคุณค่าและคุณธรรมด้วย

มาตรการทางเศรษฐกิจ

• ใช้นโยบายทางการคลัง เช่น การเก็บภาษีมรดก ภาษีทรัพย์สิน

• บังคับใช้กฎหมายป้องกันการผูกขาดอย่างจริงจังและโปร่งใส

• ยกเลิกการให้สิทธิพิเศษ หรือสิทธิประโยชน์แก่คนบางกลุ่ม เช่น ระบบโควต้า นโยบายอุดหนุนทางภาษีแก่การลงทุนขนาดใหญ่

• แก้ไขปัญหาคอรัปชั่นซึ่งมักผูกพันกับความไม่โปร่งใส **ขาดธรรมาภิบาล** ซึ่งเป็นต้นเหตุของปัญหานี้และปัญหาอื่นๆ เกือบทั้งหมด ผลที่เกิดขึ้นจากระบบดังกล่าวจึงเป็นการเอื้อประโยชน์ให้กลุ่มที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจอยู่แล้วให้มีอำนาจมากยิ่งขึ้น และกดทับผู้มีโอกาสน้อยกว่าซ้ำเติมปัญหาการกระจายรายได้ให้รุนแรงขึ้น

• ทบทวนนโยบายที่มีผลกระทบโดยตรงต่อผู้ประกอบการขนาดเล็ก เกษตรกรรายย่อย เช่น นโยบายเกี่ยวกับเขตการค้าเสรี และหาแนวทางให้ผู้ได้รับผลกระทบจากข้อตกลงที่ลงนามไปแล้วให้สามารถปรับตัวได้ โดยรัฐต้องติดตามผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างใกล้ชิดเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขได้ตรงประเด็น

• นโยบายใดๆ ที่ส่งเสริมทักษะและศักยภาพของเกษตรกร แรงงาน และผู้ประกอบการขนาดเล็กเพื่อให้สามารถมีภูมิคุ้มกันปรับตัวได้ภายใต้ภาวะวิกฤติ และสามารถเติบโตได้อย่างมั่นคงตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงควรได้รับการสนับสนุนในด้านงบประมาณจากรัฐอย่างเร่งด่วน

มาตรการทางสังคม

• กำหนดทิศทาง เป้าหมายการศึกษาให้ชัดเจน การศึกษาควรสร้างระบบคุณค่าใหม่ในสังคมที่เน้นเรื่องคุณธรรม การเคารพในศักดิ์ศรีของเพื่อนมนุษย์และคนที่ทำงานต่างบทบาทหน้าที่ในสังคม การศึกษาในระบบเน้นเรื่องความเท่าเทียมกันของโอกาสในการศึกษา การพัฒนาครู สนับสนุนการศึกษาและการเรียนรู้นอกระบบ การเรียนรู้ตลอดชีพ และส่งเสริมศักยภาพในการจัดการศึกษาโดยท้องถิ่นหรือชุมชน ส่งเสริมบทบาทของมหาวิทยาลัยในการทำงานวิจัยและพัฒนาส่งเสริมบทบาทภาคเอกชนที่สนับสนุนการศึกษา (ดูข้อเสนอเพิ่มเติมในมิติการศึกษา)

• ใช้มาตรการทางการคลังเพื่อสนับสนุนนโยบายทางสังคม เช่น ลดหย่อนภาษีให้หน่วยงานองค์กรที่มีการจัดฝึกอบรมพนักงาน ใช้มาตรภาษีสนับสนุนสื่อที่ให้ความรู้ความคิดที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

• สนับสนุนหน่วยงานและองค์กรให้มีการจัดสวัสดิการที่ดีให้แก่พนักงาน

(3) **การพัฒนาบนฐานความรู้และผลิตภาพรวม**

การเพิ่มศักยภาพของแรงงานในระบบและนอกระบบ นอกจากจะช่วยแก้ปัญหาการกระจายรายได้หากสามารถเพิ่มศักยภาพของแรงงานไร้ฝีมือได้แล้ว ยังจะช่วยให้ปรับปรุงความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และที่สำคัญคือ ทำให้ประเทศมีความยืดหยุ่นในการปรับตัวสู่อุตสาหกรรมใหม่ๆ ได้ ยันจะเป็นการกระจายความเสี่ยงทางเศรษฐกิจของประเทศในภาพรวม

• เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการเศรษฐกิจพอเพียง ผู้เขียนเห็นว่า ประเทศไทยควรแบ่งการพัฒนาเทคโนโลยีเป็นสามกลุ่มและให้ความสำคัญตามลำดับ

(1) เทคโนโลยีฐานราก เป็นกลุ่มของเทคโนโลยีเพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรที่มีในประเทศ เช่น **ความหลากหลายทางชีวภาพ เทคโนโลยีการผลิตในภาคเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร ยา และพืชพลังงาน** ซึ่งเป็นการพัฒนาเทคโนโลยีต่อยอดภูมิปัญญา สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับฐานทรัพยากรที่เรามีอยู่และช่วยให้ไทยสามารถพึ่งตนเองได้ในด้านปัจจัยสี่และพลังงาน

(2) เทคโนโลยีสำหรับการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า และ

(3) เทคโนโลยีสำหรับการผลิตเพื่อการส่งออก

• มีนโยบายทางการศึกษาควบคู่กับการวิจัยและพัฒนาที่สร้างองค์ความรู้ใหม่บนฐานเศรษฐกิจสังคมไทย

• ให้มีการลงทุนในการวิจัยและพัฒนา การถ่ายทอดเทคโนโลยีมากขึ้น

• ให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนในระดับอาชีวะศึกษาและการพัฒนาทักษะแรงงาน

• (ดูข้อเสนอเพิ่มเติมในมิติเทคโนโลยี)

7.2.1.2 เศรษฐกิจภาคครัวเรือน : การบริโภค

ต้องปรับปรุงเรื่องความพอประมาณโดย

• มีมาตรการทางการเงินการคลังเพื่อส่งเสริมการออมภาคครัวเรือนลดการใช้จ่ายเพื่อการบริโภค มาตรการที่ดูแลเรื่องการส่งเสริมการใช้บัตรเครดิตของธนาคารและธุรกิจเอกชน

• มาตรการที่กำกับดูแลการโฆษณาหรือสื่อที่โฆษณาเกินจริง

• ให้ความรู้ผู้บริโภคเกี่ยวกับลักษณะของสินค้าที่มีคุณภาพ องค์ประกอบหลักที่ผู้บริโภคควรพิจารณาในการเลือกซื้อสินค้าจำเป็น เพื่อให้รู้เท่าทันสื่อโฆษณา

7.2.1.3 เศรษฐกิจภาคระหว่างประเทศ : ระดับการเปิดประเทศ

ประเทศไทยมีอัตราการเปิดประเทศในระดับสูง การขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศต้องพึ่งพาการส่งออก และเมื่ออัตราแลกเปลี่ยนมีความผันผวนโดยเฉพาะเมื่อค่าเงินบาทแข็งเร็วเกินไป อาจมีปัญหาการส่งออกและส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจได้

แนวทางการลดอัตราการเปิดประเทศจากการศึกษาของฉลองภพที่อ้างอิงในงานของณัฐพงศ์ (2550) คือ ให้ลดสัดส่วนการส่งออกต่อ GDP จากร้อยละ 66 เป็น 55 ใน 5 ปี โดยมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจร้อยละ 6 อัตราเงินเฟ้อร้อยละ 1.5 บัญชีเดินสะพัดเกินดุล มาตรการที่ฉลองภพเสนอคือ

- ส่งเสริมการส่งออกที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในประเทศสูง
- ลดการนำเข้าสินค้าที่มี ศักยภาพการผลิตในประเทศ
- เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต
- อนุรักษ์พลังงาน

อย่างไรก็ดี การเชื่อมโยงการส่งออกกับเศรษฐกิจในประเทศ ควรต้องคำนึงถึงความเสี่ยงจากความผันผวนของตลาดภายนอกและอัตราแลกเปลี่ยนที่จะส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจในประเทศ ด้วยการผลิตแต่ละสาขาจึงไม่ควรพึ่งพาตลาดส่งออกแหล่งใดแหล่งหนึ่งเป็นหลัก แต่ควรกระจายตลาดภายนอก ในขณะเดียวกันก็ควรตอบสนองความต้องการภายในประเทศ หรือมีตลาดภายในประเทศรองรับด้วย

ที่สำคัญคือการปรับลดการพึ่งพาตลาดภายนอก ประเทศจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์สร้างความเข้มแข็งด้านเทคโนโลยี เพราะการพึ่งพาเทคโนโลยีจากภายนอกเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการพึ่งพาการใช้ปัจจัยการผลิต หรือสินค้าขั้นกลาง สินค้าทุนที่นำเข้าจากภายนอกอีกต่อหนึ่ง

7.2.2 มิติเศรษฐกิจรายสาขา

ในส่วนของเศรษฐกิจรายสาขา ประเด็นปัญหาที่สะท้อนโดยตัวชี้วัดที่มีคะแนนต่ำ ได้แก่ **ความแตกต่างระหว่างสัดส่วน GDP ในสาขาเกษตรต่อประชากรสาขาเกษตร เทียบกับ GDP ต่อประชากรนอกสาขาเกษตร** ความแตกต่างนี้จะดึงดูดประชากรให้ออกนอกภาคเกษตร ในขณะเดียวกันสะท้อนว่า ภาคเกษตรอาจไม่สามารถเป็นฐานการดำรงชีวิตให้แก่เกษตรกรได้ นอกจากกนี้ยังมี**ปัญหาการพึ่งพาปุ๋ยเคมีนำเข้าจากต่างประเทศ** โดยสัดส่วนการนำเข้าปุ๋ยเคมีเทียบกับ GDP ในภาคเกษตรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากร้อยละ 6.54 ในปี พ.ศ. 2544 เป็นร้อยละ 9.7 ในปี พ.ศ. 2548 นโยบายสำหรับเพื่อแก้ปัญหานี้คือ

7.2.2.1 เศรษฐกิจสาขาการเกษตร : การเพิ่มสัดส่วนรายได้ในสาขาเกษตรต่อประชากรสาขาเกษตร

การเพิ่มสัดส่วนรายได้ต่อประชากรในภาคเกษตรเทียบกับรายได้ต่อประชากรนอกภาคเกษตร เป็นการลดปัญหาช่องว่างของรายได้ระหว่างสาขาการผลิต ซึ่งจะสอดคล้องกับมาตรการการลดปัญหาการกระจายรายได้ดังกล่าวแล้วข้างต้นสามารถกระทำได้โดย

การปรับนโยบายที่ลำเอียงหรือเอื้อต่อนอกภาคเกษตร โดยควรพิจารณาให้นโยบายที่เอื้อต่อภาคอุตสาหกรรมและบริการสร้างผลเชื่อมโยงสู่ภาคเกษตรมากกว่าที่เป็นอยู่ เช่น จากการ

ศึกษาเรื่องนโยบายอุตสาหกรรมและการค้าระหว่างประเทศของไทยที่ผ่านมา พบว่า นโยบายดังกล่าว (เช่นการคุ้มครองภาคอุตสาหกรรม การให้สิทธิพิเศษบางอุตสาหกรรม การแข่งขันไม่สมบูรณ์) หรือการส่งเสริมการท่องเที่ยว มีผลทำให้การกระจายรายได้แย่ลง (ณัฐพงศ์ 2550) ภาคเกษตรได้รับประโยชน์ไม่มากนักจากนโยบายดังกล่าว รัฐจึงควรเน้นการส่งเสริมอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารและอุตสาหกรรมการผลิตพลังงานทดแทนจากพืชพลังงานให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

การกำหนดนโยบายเพื่อสนับสนุนการเชื่อมโยงการผลิตระหว่างภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการจะกระทำได้ต่อเมื่อมีการพัฒนาและใช้ฐานข้อมูล เช่น ตารางปัจจัย-ผลผลิตที่เหมาะสมเป็นปัจจุบัน จึงควรมีการพัฒนาฐานข้อมูลดังกล่าว

การพัฒนาผลิตภาพ (productivity) ในภาคเกษตร มิใช่เพียง พัฒนาผลผลิตต่อไร่ แต่ควรพิจารณาผลผลิตต่อแรงงาน และพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการฟาร์มเพื่อให้เกษตรกรสามารถปรับตัวไปสู่ภาคการผลิตที่สร้างมูลค่าเพิ่มได้มากกว่า มาตรการเพื่อการพัฒนาผลิตภาพการผลิต ได้แก่

- การสนับสนุนการเรียนรู้ทั้งการผลิต การบริหารจัดการ และการสร้างนวัตกรรมจากเกษตรกรต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ (best practice)
- การวิจัยและพัฒนาโดยรัฐที่ต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือเป็นเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับภูมินิเวศ ครั้งหนึ่ง กรมวิชาการเกษตรเคยมีสถาบันวิจัยฟาร์ม (Farming System Research) ซึ่งเป็นการทำงานแบบบูรณาการมากกว่าการศึกษาเฉพาะการผลิตพืชเชิงเดี่ยว ผู้วิจัยเห็นว่ากรมฯ ควรหันกลับมาพิจารณาแนวทางนี้อีกครั้ง โดยพยายามแก้ไขข้อจำกัดที่ทำให้สถาบันดังกล่าวต้องถูกยกเลิกไป
- สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาโดยชุมชนหรือเกษตรกรตัวอย่างที่มีความคิดริเริ่ม โดยเฉพาะการวิจัยและพัฒนาเพื่อตอบโจทย์การผลิตของชุมชน การวิจัยและพัฒนาการผลิตแบบผสมผสานครบวงจร ที่นำผลผลิตหรือผลพลอยได้จากกระบวนการผลิตหนึ่งไปใช้ในอีกกระบวนการผลิตหนึ่ง ซึ่งจะช่วยให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ลดการสูญเสีย ลดการใช้เงิน
- การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้มีการลดต้นทุนการผลิตที่ต้องซื้อหรือจ้างปัจจัยการผลิตจากภายนอกโดยไม่จำเป็น เป็นการลดการซื้อหรือการจ้างปัจจัยการผลิตที่เคยต้องจัดซื้ออย่าง มีนัยสำคัญสองประการ *ประการแรก* คือ ลดต้นทุนหรือปัญหาในการควบคุมคุณภาพปัจจัยการผลิต เช่น คุณภาพแรงงานจ้างที่บางครั้งทำให้การผลิตไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร *ประการที่สอง* คือ การใช้ปัจจัยการผลิตของตนเอง (เช่น ที่ดิน แรงงานครัวเรือน) จะลดรายจ่ายที่เป็นตัวเงิน ทำให้เกิดส่วนเกินกลับมาเป็นรายได้ให้แก่ครอบครัว (ในรูปของ

ผลตอบแทนแรงงานครัวเรือน ผลตอบแทนที่ดิน และอื่นๆ) การพึ่งพาตนเองเช่นนี้ จึงช่วยลดความจำเป็นในการใช้เงินบาท ลดภาระหนี้สิน โดยเฉพาะเมื่อภาคการผลิตมีความเสี่ยง (จากดินฟ้าอากาศ) ที่ทำให้การลงทุนล้มเหลวหรือความเสี่ยงด้านราคา แม้การทำงานในฟาร์มจะมีค่าเสียโอกาสจากการไม่ได้ไปทำงานนอกฟาร์มหรือ นอกภาคเกษตรซึ่งให้ผลตอบแทนสูงกว่า แต่เกษตรกรก็ต้องชั่งน้ำหนักค่าเสียโอกาสดังกล่าวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในไร่นาจากการควบคุมแรงงานจ้าง ผลิตภาพการผลิตที่อาจลดลง ภาระหนี้สินและดอกเบี้ยที่เกิดจากความจำเป็นต้องใช้เงินซื้อปัจจัยการผลิต หรือแม้แต่ปัญหาครอบครัว ปัญหาสังคม ต้นทุนค่าใช้จ่ายที่อาจเกิดขึ้นจากการอพยพโยกย้ายแรงงาน

7.2.2.2 เศรษฐกิจสาขาเกษตร : การลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิต (ปุ๋ยเคมี) จากภายนอก

ในระดับประเทศ สัดส่วนการนำเข้าปุ๋ยเคมีเทียบกับ GDP ในภาคเกษตรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในปีช่วงปี พ.ศ. 2544-2548 ข้อเท็จจริงดังกล่าวสะท้อนการพึ่งพาการใช้ปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นต้นทุนที่สูงมากขึ้นเมื่อเทียบกับมูลค่าเพิ่มจากการผลิตในภาคเกษตรที่วัดโดย GDP ขณะเดียวกันก็สะท้อนการใช้ปุ๋ยเคมีเพิ่มขึ้นในระดับครัวเรือนเกษตรกรซึ่งเป็นแนวทางที่ไม่สอดคล้องกับนโยบายการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์

แนวทางในการจัดการกับปัญหานี้ คือ ศึกษาการปรับตัวของเกษตรกรในเรื่องการใช้ปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ยเคมีว่ามีการใช้ปุ๋ยเคมีมากขึ้นในสาขาการผลิตใด อยู่ในระดับที่เหมาะสมทางวิชาการหรือไม่ สามารถใช้ปุ๋ยชีวภาพทดแทนหรือใช้ร่วมกับปุ๋ยเคมีเพื่อลดการใช้และการพึ่งพาปุ๋ยเคมีจากต่างประเทศได้หรือไม่อย่างไร

- ส่งเสริมการลงทุนวิจัยและพัฒนาปุ๋ยชีวภาพที่ต่อยอดจากภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมีบางส่วน
- สนับสนุนการจัดการความรู้ระหว่างเกษตรกรต้นแบบกับเกษตรกรทั่วไปเพื่อให้ปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตเพื่อลดการใช้สารเคมี

7.3 มิติจริยธรรมและวัฒนธรรม

7.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการประเมินสภาวะเศรษฐกิจพอเพียงของสังคมไทยในมิติทางจริยธรรมและวัฒนธรรมโดยรวม พบว่า สังคมไทยยังคงเผชิญกับปัญหาวิกฤติด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง อันเป็นผลสืบเนื่องจากวิกฤตทางคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตที่ไม่เหมาะสมหลายประการ แม้ว่าในประเด็นของภูมิคุ้มกัน

ทางกาย อารมณ์ จิตใจ เริ่มมีแนวโน้มที่มีพัฒนาการขึ้นบ้างและการธำรงรักษาวัฒนธรรมที่ดีงามของชาติจะมีพัฒนาการในระดับพอใช้ก็ตาม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายตามองค์ประกอบของดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติจริยธรรมวัฒนธรรม มีดังต่อไปนี้

7.3.1.1 ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

ผลสรุปจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า สัดส่วนของคดีความ ความสูญเสียอันเกิดจากอุบัติเหตุและอุบัติภัยโดยรวม ความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินยังคงมีแนวโน้มสูงขึ้น นอกจากนี้ ยังพบว่าความรุนแรงในครอบครัว การขาดการเอาใจใส่ดูแล ช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกในครอบครัว ยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มจะเพิ่มสูงขึ้นเช่นเดียวกัน อาทิ ปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหาการละเมิดทางเพศ เป็นต้น นอกจากก่อให้เกิดความยุ่งยากเดือดร้อนแก่บุคคลและครอบครัวแล้ว ยังสร้างภาระและก่อปัญหาให้กับสังคมอีกด้วย รวมทั้งขาดกลไกการคุ้มครองที่มีประสิทธิภาพและทั่วถึงเพียงพอ เพราะสังคมบางส่วนมีความเห็นว่าเป็นเรื่องส่วนตัวที่สามารถยินยอมหรือปรองดองกันได้เองภายในครอบครัว จึงทำให้ขาดความตระหนักถึงสภาพจิตใจของผู้เสียหาย โดยเฉพาะความรุนแรงต่อร่างกายและจิตใจในรูปแบบต่างๆ สะท้อนถึงสภาพครอบครัวและสังคมที่อ่อนแอ ขาดคุณธรรมจริยธรรมเป็นหลักยึดมั่นของจิตใจ แม้ว่าจะมีความพยายามแก้ไขให้มีกฎหมายต่างๆ เพื่อมีบทลงโทษต่อผู้กระทำผิดก็ตาม อาทิ พ.ร.บ. คุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว แต่ทั้งนี้ก็ไม่สามารถแก้ไขสถานการณ์ปัญหาให้ลดน้อยลง นโยบายและมาตรการที่จะนำไปสู่การแก้ไขจำเป็นต้องมีลักษณะบูรณาการทั้งด้านจริยธรรม สังคม เศรษฐกิจและการศึกษา โดยเฉพาะการพัฒนาจิตใจ สร้างเจตคติให้ตระหนักถึงคุณค่าและเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มีความรัก ความเมตตา

ควรเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นเสมือนรากแก้วของสังคมที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการหล่อหลอม ขัดเกลาสมาชิกตั้งแต่ในวัยเด็ก ให้เป็นสถาบันที่จะวางรากฐานให้บุคคลได้เติบโตด้วยฐานของคุณธรรมและจริยธรรม มีภูมิต้านทานที่แข็งแรงในสังคมที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

นอกจากนี้ควรมุ่งเน้นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้สามารถต้านทานต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งในด้านบวกและลบ จากปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และปัจจัยภายนอกอื่นๆ ในกระแสบริโภคนิยมและวัตถุนิยมของสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับจากสื่อและผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ

ควรมีมาตรการส่งเสริมความรับผิดชอบทางสังคมของสื่อทุกประเภท ส่งเสริมเครือข่ายเฝ้าระวังของกลุ่มผู้ปกครอง ให้ประชาชนมีโอกาสเลือกบริโภคข่าวสาร ได้เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย

7.3.1.2 การมีภูมิคุ้มกันทางกาย อารมณ์ จิตใจ

ผลการประเมินบ่งชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาในด้านการภูมิคุ้มกันทางกาย อารมณ์ จิตใจของประชาชนเริ่มมีแนวโน้มที่มีพัฒนาการบ้าง แต่อายุขัยเฉลี่ยของประชากร และอัตราการหย่าร้าง ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ความสมดุลของร่างกาย อารมณ์และจิตใจ ยังอยู่ในสภาวะที่ต้องปรับปรุง โดยเฉพาะในสังคมไทยที่ยังคงมีลัทธิบริโภคนิยมอย่างแพร่หลาย มีปัญหามลภาวะในด้านต่างๆ สูงขึ้น ผู้คนส่วนใหญ่เผชิญกับภาวะบีบคั้นในการดำรงชีวิต หากเด็กและเยาวชนรวมถึงผู้ใหญ่ไม่มีภูมิต้านทานที่เพียงพอ ใช้ชีวิตอย่างประมาทก็จะขาดภูมิคุ้มกันทั้งทางกาย อารมณ์และจิตใจ เสี่ยงต่อการเจ็บป่วยทั้งกายและจิต โดยเฉพาะการเจ็บป่วยที่ไม่ได้เกิดจากการติดเชื้อแต่เป็นการเจ็บป่วยที่มีสาเหตุจากพฤติกรรมการบริโภคและ การดำเนินชีวิตประจำวันที่ไม่เหมาะสม อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เป็นอันตราย

ควรให้ความสำคัญต่อการเสริมสร้างสุขภาพทางกาย อารมณ์ สังคมและจิตใจแก่ครอบครัว กลุ่มและชุมชนแบบต่างๆ ให้มากกว่าการบำบัดรักษาหรือแก้ไข นอกจากนี้ ควรส่งเสริมให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน รวมทั้งมีการวิจัยด้านครอบครัวศึกษา

7.3.1.3 ความยึดมั่นในหลักศาสนธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงามของชาติ

ประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณาประกอบข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย คือ ในยุคสังคมไร้พรม แดนนี้ก่อให้เกิดการแพร่หลายทางวัฒนธรรมและการไหล่บ่าเข้ามาของสินค้าทางวัฒนธรรมพร้อมกับการคุกคามวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาอันดีงามของท้องถิ่น โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่สร้างค่านิยมในทางที่ไม่พึงประสงค์ นับว่าเป็นการท้าทายอย่างยิ่งต่อการยอมรับความหลากหลายนั้นโดยไม่ปิดกั้น ขณะเดียวกันก็สามารถเลือกรับหรือสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตได้อย่างชาญฉลาดด้วยความรู้ ในขณะเดียวกันก็สามารถปกป้อง ฟื้นฟูอัตลักษณ์หรือวัฒนธรรมที่ดีงามประจำชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นได้

ควรสนับสนุนการพัฒนาแนววัฒนธรรม ฟื้นฟูภูมิปัญญาชุมชนและท้องถิ่น ส่งเสริมพหุลักษณ์ทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเข้าใจต่อตนเอง (self reflection) ผู้อื่นและรู้เท่าทันโลกตลอดจนดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม

อย่างไรก็ตามในการลดความแปลกแยกทางวัฒนธรรม จากปัญหาที่สะท้อนถึงความแตกแยกทางความคิดและทางวัฒนธรรมจนยากจะเยียวยา เช่น กรณีความรุนแรงในสามจังหวัดภาคใต้ นั้น *จำเป็นต้องพัฒนาความเชื่อมั่นและการยอมรับในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่ม ขณะเดียวกันก็ต้องดำเนินมาตรการส่งเสริมให้ประชาชนยึดมั่นในศาสนธรรม รวมทั้งควรมีการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ด้านศาสนธรรมของกันและกันในลักษณะศาสนสัมพันธ์ที่เหมาะสม*

โดยสรุปกล่าวได้ว่า การพัฒนาและจัดทำดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทางจริยธรรมวัฒนธรรมนั้น ประกอบด้วยดัชนีแต่ละตัวที่มีนัยเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เพราะตัวชี้วัดแต่ละตัวต่างต้องอาศัยจริยธรรมเป็นเหมือน *"หลักธรรมในการครองตน"* สำหรับบุคคลให้ยึดถือปฏิบัติ ซึ่งมีฐานรากสำคัญจากวิธีคิด ระบบคุณค่าและการประพฤติปฏิบัติ ที่เป็นผลจากการขัดเกลาทางสังคม จากครอบครัว สถาบันการศึกษาและบริบททางสังคม ที่มีฐานจากหลักคำสอนทางศาสนา วัฒนธรรม หรือ จารีตประเพณีเป็นหลัก โดยเฉพาะการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้งด้านความคิด สติปัญญาและอารมณ์ในการปรับตัวอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข และที่สำคัญคือการให้ความสำคัญกับด้านความซื่อสัตย์สุจริตและการสำนึกในบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมและประเทศชาติ

7.4 มิติสังคม

7.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลสรุปของการประมวลค่าคะแนนดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงใน *มิติทางสังคม* พบว่ามีพัฒนาการไปสู่ *เศรษฐกิจพอเพียง* ในระดับพอใช้ โดยในด้านของการเข้าถึงบริการและสวัสดิการทางสังคมมีระดับพัฒนาการดี และการแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคมมีแนวโน้มที่มีพัฒนาการบ้าง แต่ในด้านการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธียังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม และด้านความรับผิดชอบต่อสังคมนั้น เริ่มมีพัฒนาการพอใช้ ดังสามารถสรุปตามหมวดขององค์ประกอบดัชนีชี้วัดต่อไปนี้

7.4.1.1 การเข้าถึงบริการและสวัสดิการทางสังคม

ผลการศึกษาในครั้งนี้ สามารถสรุปโดยรวมได้ว่า การดำเนินการเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการและสวัสดิการ ทางสังคมนั้นอยู่ในระดับที่มีพัฒนาการดี ซึ่งพบว่าในปัจจุบันมีการจัดสวัสดิการและบริการสังคมโดยชุมชน ควบคู่ไปกับสวัสดิการของภาครัฐ สามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเองกันมากขึ้น และที่สำคัญคือการยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางการดำเนินงาน อาทิ การรวมกลุ่มหรือองค์กรการเงินในรูปแบบต่างๆ บนรากฐานของวัฒนธรรมชุมชนอันนำไปสู่การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนที่เข้มแข็ง สัดส่วนหมู่บ้าน/ชุมชนที่มีศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน กองทุนสวัสดิการชุมชนที่ประสบผลสำเร็จและดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอนั้นมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปี

นอกจากนี้ ภาครัฐได้จัดสวัสดิการให้แก่ประชาชนในรูปแบบต่างๆ แก่เด็กและเยาวชน รวมถึงคนชรา ผู้พิการหรือทุพพลภาพและผู้ยากไร้ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้ เช่น การจัดเบี้ยยังชีพให้ผู้สูงอายุ การสร้างบ้านพักคนชรา ศูนย์สงเคราะห์เด็ก และที่สำคัญคือ

การฝึกอาชีพ เสริมทักษะและฟื้นฟูสมรรถภาพให้แก่คนพิการและทุพพลภาพ ซึ่งพบว่าสถิติผู้พิการที่ได้รับการเสริมทักษะและฟื้นฟูสมรรถภาพเพิ่มจำนวนสูงมากขึ้นในปี พ.ศ. 2548

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย คือ *สนับสนุนการจัดสวัสดิการของภาคประชาชนในด้านการพัฒนาคุณภาพบริการ การวางระบบติดตามและประเมินผล และงบอุดหนุน เพื่อสร้างระบบสวัสดิการที่เข้มแข็งและยั่งยืน จนสามารถเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายในระดับต่างๆ โดยเฉพาะการประสานเชื่อมโยงระบบสวัสดิการ ชุมชนกับระบบขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานต่างๆให้สนับสนุนซึ่งกันและกัน*

ภาครัฐจึงควรสนับสนุนการจัดทำฐานข้อมูลที่เป็นระบบเกี่ยวกับจำนวนประชากรผู้ที่ถูกทอดทิ้งและยังไม่ได้รับการดูแลจากภาครัฐ เพื่อสามารถนำไปสู่การจัดบริการได้อย่างทั่วถึงและเพียงพอ

7.4.1.2 การแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคม

การแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคมไทยในช่วง ปี พ.ศ. 2544 -2548 นั้นเริ่มมีแนวโน้มที่มีพัฒนาการบ้าง ดังพบได้ว่าจำนวนกลุ่มองค์กรชุมชนและเครือข่ายในลักษณะต่างๆ ที่รวมตัวเพื่อการพึ่งตนเองและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีจำนวนมากขึ้น

ภาครัฐจึงควรสนับสนุนเรื่องนี้อย่างต่อเนื่อง โดยรณรงค์เสริมสร้างคุณค่าของการทำความดีด้วยการแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสังคมอย่างจริงจัง หน่วยงานที่รับผิดชอบได้แก่ ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรมหรือ "ศูนย์คุณธรรม" ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในตอนต้น กระทรวงวัฒนธรรม และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

7.4.1.3 การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี

ผลจากการศึกษา พบว่า ความก้าวหน้าในการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธียังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมมากนัก ทั้งนี้อาจต้องอาศัยระยะเวลาในการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและจริงจังด้วยเพราะกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยยังคงอยู่ในช่วงเริ่มดำเนินโครงการต่างๆ เพื่อลดความขัดแย้งและลดปริมาณคดีที่สามารถไกล่เกลี่ยระหว่างคู่กรณี เพื่อบรรลุเป้าหมายการเกิดสันติสุขในสังคม เช่น ศาลยุติธรรม ได้จัดโครงการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทในชุมชนและกรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม จัดให้มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการประนอมข้อพิพาทและกระบวนการยุติธรรมเบื้องต้นสำหรับประชาชน โดยเฉพาะการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในรูปแบบของ "กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์" ซึ่งถือเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมแบบใหม่ในการขับ เคลื่อนขบวนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยตระหนักถึงความรับผิดชอบร่วมกัน มุ่งเน้นให้ประชาชนมีบทบาทในการรักษาความสงบ เรียบร้อยและการสำนึกของผู้กระทำผิด ขณะ เดียวกันก็สามารถให้อภัยเป็นการแสดงความเมตตานำพาสู่สังคมที่มีความเอื้ออาทรต่อกันในที่สุด

ดังนั้นภาครัฐจึงควรเปิดโอกาสให้ภาคประชาชน ชุมชนและภาคเอกชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในลักษณะของภาคีระหว่างภาครัฐกับชุมชนได้ในหลายรูปแบบ ดังเช่น กรณีการริเริ่มดำเนินงาน "เครือข่ายยุติธรรมชุมชน" ของกระทรวงยุติธรรมในปี พ.ศ.2547 ที่จะเป็นตัวอย่างในการส่งเสริมให้เครือข่ายมีความเข็มแข็งสามารถจัดตั้ง "ศูนย์ยุติธรรมชุมชน" ของตนเองขึ้นมาเพื่อเป็นกลไกในการสร้าง "สังคมยุติธรรม" ให้เกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะเป็นการลดข้อขัดแย้งที่สามารถแก้ไขให้ยุติได้ในชุมชน อันจะเป็นการลดรายจ่าย ประหยัดทั้งเวลา ทรัพยากร และก่อให้เกิดพลังความร่วมมือในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดความสมานฉันท์และความสามัคคีในที่สุด

7.4.1.4 ความรับผิดชอบต่อสังคม

ผลการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นได้ว่าในด้านความรับผิดชอบต่อสังคมนั้น มีพัฒนาการในระดับพอใช้ มีองค์กรสาธารณประโยชน์เพิ่มสูงขึ้น ดังจำนวนของครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสาธารณประโยชน์ และสัดส่วนกองทุนเงินช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยจะเพิ่มจำนวนสูงขึ้น รวมถึงการเพิ่มขึ้นของยอดเงินบริจาคโดยรวม แต่ในปี พ.ศ. 2547 จำนวนเงินบริจาคต่อคนเริ่มลดลง รวมทั้ง*สัดส่วนของอาสาสมัครงานเพื่อสังคม* พบว่ามีแนวโน้มลดจำนวนลงในปี พ.ศ. 2548

ดังนั้นจำเป็นที่จะต้องมีนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมให้ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญในฐานะพล เมืองของประเทศ

ควรมีมาตรการการดำเนินงานที่ปรับแนวคิดเดิมที่ถือว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นภาระหน้าที่ความรับผิดชอบของรัฐมาสู่การสร้างความตระหนักในลักษณะของภาคี หรือหุ้นส่วนและการเป็นเจ้าของสังคมร่วมกัน

สรุปข้อเสนอแนะโดยรวมในมิติสังคม

- การมุ่งเน้นสนับสนุนให้เครือข่ายชุมชนและขบวนการภาคประชาสังคม ได้มีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำแผนสวัสดิการชุมชน ซึ่งสามารถเชื่อมโยงไปสู่การจัดทำแผนสวัสดิการระดับตำบล อำเภอ จังหวัดต่อไปได้ อันจะเสริมสร้างการมีส่วนร่วมดูแลรับผิดชอบสมาชิกชุมชน ตลอดจน คนพิการ คนสูงอายุ และผู้ด้อยโอกาสได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

- การจัดเก็บฐานข้อมูลที่เป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาได้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย และลดความซ้ำซ้อนที่จะเกิดขึ้นได้ เนื่องด้วยการพัฒนาสังคมและจัดสวัสดิการในระดับพื้นที่นั้นเป็นการดำเนินงานที่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือแบบบูรณาการระหว่างหน่วยงาน ดังเช่น กรณีของกลุ่มเด็กและเยาวชนซึ่งมีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากมาย จึงควรมีการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจน อีกทั้งในอนาคตประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับการเพิ่มขึ้นของจำนวน

กลุ่มเป้าหมายเหล่านี้โดยเฉพาะจำนวนผู้สูงอายุ ภาครัฐจึงควรมีการจัดระบบสวัสดิการแบบองค์รวม โดยไม่แยกส่วนออกจากครอบครัว ชุมชน แต่สามารถเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้

- การพัฒนาแนวคิดและกระบวนการจัดสวัสดิการโดยชุมชน หรือท้องถิ่น โดยยึดหลักศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน ให้ความสำคัญกับกลไกหรือเครือข่ายต่างๆ ในการสร้างสวัสดิการเพื่อพัฒนาจิตสำนึกร่วมกันของคนในสังคม จนสามารถเกิดระบบสังคมเอื้ออาทรได้อย่างแท้จริง

- การมุ่งเน้นเสริมสร้างวัฒนธรรมการร่วมมือและการแบ่งปัน โดยเฉพาะการให้เพื่อสังคมในรูปแบบต่างๆ ทั้งในด้านการบริจาคหรือการอาสาสมัคร รวมถึงภาคธุรกิจผ่านการดำเนินกิจการอย่างรับผิดชอบต่อสังคม (corporate social responsibility) อันจะก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคมได้อย่างยั่งยืน

7.5 มิติการศึกษา

7.5.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การพัฒนาดัชนีวัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติการศึกษา ในการศึกษาครั้งนี้ มีองค์ประกอบของดัชนี 2 ประการ คือ ความเสมอภาคในการเข้าถึงความรู้ และการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง

แม้ว่า ผลการคำนวณค่าคะแนนเพื่อประเมินสภาวะเศรษฐกิจพอเพียงในมิติการศึกษาโดยรวม บ่งชี้ว่า *เริ่มมีแนวโน้มที่มีพัฒนาการไปสู่เศรษฐกิจพอเพียงบ้าง* โดยมีองค์ประกอบด้านการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเองมีพัฒนาการในระดับดี แต่ความเสมอภาคในการเข้าถึงความรู้ยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ

7.5.1.1 ความเสมอภาคในการเข้าถึงความรู้

การประเมินสภาวะความเสมอภาคในการเข้าถึงความรู้ ปรากฏว่า จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาในทุกระดับชั้น ยังต่ำกว่าจำนวนผู้มีโอกาสได้เรียน เนื่องจากยังมีการออกกลางคันของนักเรียนหรือเรียนไม่สำเร็จในทุกระดับ ในส่วนอัตราการเรียนต่อของนักเรียนขั้นมัธยมต้นนั้น แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น แต่ก็ยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ ซึ่งอาจจะยิ่งเป็นปัญหามากขึ้นตามปัจจัยหรือภาวะทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เพราะสังคมไทยยังมีช่องว่างระหว่างคนมีและคนจนอยู่มาก จึงยังคงมีกลุ่มนักเรียนที่ผู้ปกครองไม่มีค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาและขาดความพร้อมในการเรียนถึงร้อยละ 26.2 เด็กกลุ่มนี้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่อนข้างต่ำ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549) นอกจากนี้ การจัดสรรงบประมาณให้กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษามีจำนวนค่อนข้างจำกัดและไม่ถึงมือคนยากจนที่ต้องการกู้มากที่สุด ที่สำคัญคือในปี พ.ศ. 2549 ได้เปลี่ยนนโยบายให้กู้ได้เฉพาะผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา ซึ่งกระทบต่อผู้เรียนมัธยมปลายและอาชีวศึกษาที่ยากจน

อนึ่ง ผู้ด้อยโอกาสกลุ่มต่างๆ หรือผู้มีความสามารถพิเศษ ยังไม่สามารถได้รับการศึกษาที่สอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการของแต่ละกลุ่มได้อย่างทั่วถึง จากการศึกษา พบว่ายังไม่มีหน่วยงานใดของรัฐสามารถสำรวจจำนวนของเด็กด้อยโอกาสที่แน่นอนชัดเจน แม้ว่ามีหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบการทำงานกับเด็กก็ตาม แต่ก็ขาดการประสานระหว่างหน่วยงานอย่างบูรณาการ จึงยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ด้อยโอกาสได้ครอบคลุมอย่างแท้จริง

ในทางปฏิบัติ การเพิ่มกองทุนเพื่อการศึกษา หรือการจัดการศึกษาพิเศษซึ่งเป็นการศึกษาในระบบก็ไม่อาจสร้างความเสมอภาคในการศึกษาได้อย่างแท้จริง จำเป็นต้องมีมาตรการอื่นที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกที่จะเข้าถึงความรู้ได้อย่างเหมาะสม เพราะฐานการเรียนรู้ในสังคมมีหลายรูปแบบ อาทิ การศึกษาทางเลือกที่จัดโดยครอบครัว การศึกษาทางเลือกสายครูภูมิปัญญาและศาสนธรรม เป็นต้น

ดังนั้น จึงควรทบทวนประเด็นสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาให้ชัดเจน เน้นการสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงความรู้โดยสนับสนุนการศึกษาทางเลือกให้มากขึ้น

ในปัจจุบัน มีการพัฒนาระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อสามารถรองรับนักเรียนที่ออกกลางคัน นักเรียนที่ไม่สามารถเรียนต่อได้ หรือจัดการศึกษาให้มีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับเงื่อนไขต่างๆ ของผู้เรียน แต่สถานศึกษายังไม่สามารถเชื่อมโยงการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบโรงเรียน นอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งยังไม่สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้จากการศึกษาทั้ง 3 ระบบ ได้ เพราะยังไม่มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน

ควรที่จะเร่งกำหนดมาตรการและสร้างกลไกของคณะทำงานบูรณาการการศึกษาทั้ง 3 ระบบ ***โดยมีวิทยาลัยชุมชนทำหน้าที่เชื่อมประสาน*** *รวมทั้งส่งเสริมบทบาทของครอบครัว ชุมชนท้องถิ่นและภาคเอกชนให้เข้ามาร่วมจัดการศึกษา และประการสำคัญคือ การพัฒนาหลักสูตรและรูปแบบการศึกษาที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่น หรือการส่งเสริมด้านการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ต่างๆ รวมทั้งด้านเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นมาตรการในการสร้างโอกาสการเข้าถึงความรู้ได้อย่างมีประสิทธิผล*

7.5.1.2 การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง

การรวบรวมสถิติเกี่ยวกับการรู้หนังสือของผู้ใหญ่ ปรากฏว่าอัตราการรู้หนังสือของผู้ใหญ่อยู่ในระดับสูงถึงร้อยละ 98 และไม่มีการเปลี่ยนแปลงในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา แต่ในทางกลับกันก็มีสถานการณ์ที่น่าวิตกว่าเด็กนักเรียนในระดับประถมศึกษาตอนต้นที่ยังเรียนอยู่มีอัตราการไม่รู้หนังสือ คือ อ่าน เขียนไม่ได้ เพิ่มมากขึ้น

มีข้อควรพิจารณาว่า นอกจากการจัดการศึกษาให้คนทุกช่วงวัยรู้หนังสือเพื่อเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างกว้างขวาง รู้เท่าทันต่อสถานการณ์ของสังคมทุกระดับแล้ว

ควรส่งเสริมให้คนสามารถนำความรู้มาปรับใช้ในการดำรงชีวิตและสร้างความรู้ใหม่ได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับเงื่อนไขหรือความต้องการของบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคม

ควรสนับสนุนการลงทุนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการจัดการความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตให้กับคนทุกวัย สนับสนุนให้องค์การบริหารต่างๆ ในท้องถิ่น อาทิ กลุ่ม องค์กรต่างๆ ของชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษาและสถาบันทางศาสนา มีบทบาทสำคัญในกา จัดการศึกษา โดยสร้างพื้นที่สาธารณะเพื่อการเรียนรู้ ให้บริการต่อประชาชนในการเข้าถึงได้สะดวกและทั่วถึง

ส่งเสริมสนับสนับการจัดแหล่งเรียนรู้ของชุมชนทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ซึ่งมีข้อมูลสะท้อนได้อย่างชัดเจนว่าจำนวนหมู่บ้านที่มีการเรียนรู้โดยชุมชนผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้าน มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างกว้างขวางใน หลายรูปแบบทั้งการเรียนรู้จากบุคคล จากสื่อประเภทต่างๆ และการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งตอบสนองต่อการพัฒนาคนได้ในทุกมิติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม มีความเอื้อเฟื้อแบ่งปัน มีสำนึกต่อสาธารณะ มีความสามารถในการจัดการตนเองที่นำไปสู่การพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง

พิจารณาผลการศึกษาที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาดัชนีวัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติอื่นๆ โดยเฉพาะมิติจริยธรรม วัฒนธรรมและสังคม แล้วเห็นว่า*มีความจำเป็นในการกำหนดทิศทางของการจัดการศึกษาที่เน้นการจัดการศึกษาให้มี "คุณธรรมนำความรู้" เพื่อให้มีภูมิคุ้มกันไม่เพียงแต่การพัฒนาคนให้มีความรู้เท่านั้นแต่ต้องควบคู่กับคุณธรรม* อาทิ การกำหนดให้มีผลคะแนนด้านจริยธรรมคุณธรรมที่เป็นผลจากการเรียนรู้ตามหลักสูตรและกิจกรรมอื่นๆ ควบคู่กับกับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในวิชาหลัก ตลอดจนการส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามแนวศาสนธรรมในสถานศึกษาอย่างจริงจัง เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้เกิดขึ้น

7.6 มิติการบริหารจัดการของภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน

7.6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.6.1.1 ความไม่โปร่งใสในการบริหารจัดการของภาครัฐ

ประเด็นนี้ถือได้ว่าเป็นปัญหาหลักของประเทศและเป็นปัญหาที่มีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง ซึ่งได้มีการนำเสนอทางแก้เอาไว้ในตอนต้นของบทนี้แล้วจึงไม่ขอเสนอซ้ำอีกในที่นี้

7.6.1.2 การส่งเสริมการกระจายอำนาจ

การส่งเสริมการกระจายอำนาจนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2537 เป็นต้นมา แต่อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัตินั้นการส่งเสริมให้เกิดการกระจายอำนาจขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมนั้นยังมีอุปสรรคมากมาย

การกระจายอำนาจทางการคลัง ปัญหาหนึ่งที่ควรพิจารณาและให้ความสำคัญคือการบริหารจัดการในระดับท้องถิ่นจะมีประสิทธิภาพได้นั้นก็ต่อเมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นอิสระทางการคลังมากขึ้น ดังนั้นการกำหนด*นโยบายที่ส่งเสริมการการกระจายอำนาจทางการคลัง*ไปสู่ท้องถิ่นมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการบริหารจัดการในระดับท้องถิ่นนั้นจะดำเนินไปได้ด้วยดีก็ต่อเมื่อองค์กรเหล่านั้นมีอิสระในการจัดการกับงบประมาณซึ่งรวมถึงการกำหนดแหล่งที่มาของรายได้ อย่างไรก็ตามเนื่องจากปัญหาการทุจริตในระดับต่างๆ ของระบบราชการไทยที่ยังเป็นปัญหาสำคัญและเป็นปัจจัยที่รัฐบาลเกรงว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจจะไม่มีศักยภาพเพียงพอในการจัดการ แต่อย่างไรก็ตาม**การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทเพิ่มขึ้นในการหารายได้เพื่อการบริหารจัดการก็จะเป็นปัจจัยผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการด้านงบประมาณที่มีประสิทธิภาพและรัดกุมขึ้น**

7.6.1.3 การตรวจสอบจากภาคประชาชน

เมื่อพิจารณาถึงปัญหาการทุจริตในประเทศไทยนั้นสิ่งหนึ่งที่พบจากการศึกษาคือกฎหมายที่มีอยู่ไม่สามารถจัดการกับการการทุจริตได้จริงทั้งนี้เนื่องจากขาดกระบวนการบังคับใช้ที่มีประสิทธิภาพหรือขาดการตรวจสอบจากภาคประชาชน ดังนั้นกระบวนการส่งเสริมการกระจายอำนาจที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของภาครัฐได้ อย่างไรก็ตามความเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างของระบบราชการไทยในช่วงรัฐบาลทักษิณนั้นได้มีการนำระบบเทคโนโลยีใหม่มาใช้และส่งเสริมให้มีระบบการร้องทุกข์ต่อหน่วยงานต่างๆ ผ่านอินเตอร์เน็ต แต่อุปสรรคสำคัญคือการที่ประชาชนไม่รู้และไม่เข้าใจกระบวนการดังกล่าว นอกจากนี้ประชาชนในพื้นที่ชนบทไม่สามารถใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ได้เนื่องด้วยข้อจำกัดทางการศึกษา ตลอดจนความสามารถในการเข้าถึงเครื่องมือในการสื่อสารดังกล่าว อย่างไรก็ตามในบริบทของการพัฒนาทางการเมืองและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นสิ่งสำคัญ**นโยบายการส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลของรัฐและบทบาทของรัฐในการกระจายข้อมูลให้ประชาชนรับรู้อย่างทั่วถึง** เป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมในการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐมีประสิทธิภาพมากขึ้น

7.6.1.4 การตรวจสอบการทำงานของภาครัฐโดยประชาชน

การส่งเสริมบทบาทของภาคประชาชนนั้นเป็นสิ่งที่รัฐมีความพยายามให้เกิดขึ้นมานานไม่น้อยกว่า 10 ปีแล้วจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ***มาตรา ๗๖*** *รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองรวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ* และ ***มาตรา ๗๘*** *รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง พัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและระบบสาธารณูปโภคและ*

สาธารณูปการตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น สองมาตรานี้แสดงถึงเจตนารมณ์ของรัฐบาลในการส่งเสริมการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนอันเกิดจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างแท้จริงและมีการตรวจสอบได้ แต่อุปสรรคสำคัญที่พบมิใช่เพียงแต่การขาดกระบวนการส่งเสริมที่มีประสิทธิภาพจากภาครัฐเท่านั้น หากแต่แรงผลักดันจากภาคประชาชนเองยังเป็นปัจจัยสำคัญ นอกจากนี้จะต้องมีกระบวนการเชิงนโยบายที่สามารถส่งเสริมให้เกิดแรงผลักดันจากภายในภาคประชาชนเอง ทั้งนี้เนื่องจากกลไกการปฏิรูปการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญคือประชาชน ดังนั้นการที่รัฐบาลให้ความสำคัญกับ**นโยบายการให้ความรู้แก่ประชาชนเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยและบทบาทของผู้ปกครอง**ก็จะเป็นสิ่งที่ส่งเสริมการตรวจสอบการบริหารจัดการของภาครัฐได้

อนึ่งการตรวจสอบหรือควบคุมการทำงานของภาครัฐโดยการประเมินด้วยการกำหนดตัวชี้วัดต่างให้แต่ละหน่วยงานนั้นจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การตรวจสอบคุณภาพนั้นมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เนื่องจากหน่วยงานของรัฐในส่วนภูมิภาคประสบปัญหาเรื่องความไม่ชัดเจนและไม่ครอบคลุมภาระงานของตัวชี้วัด ดังนั้นเพื่อเป็นการส่งเสริมให้การบริหารจัดการภาครัฐมีประสิทธิภาพสูงสุด หน่วยงานควรเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานแสดงความคิดเห็นต่อกระบวนการและรูปแบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้เนื่องจากสภาพความเป็นจริงในองค์กรที่ไม่สามารถปฏิเสธได้คือระบบอุปถัมภ์เชิงอำนาจนิยมหรือที่เลวร้ายกว่านั้นก็คือระบบอุปถัมภ์แบบสามานย์ (คือการใช้อำนาจคู่กับเงิน) ที่ยังคงมีอิทธิพลอยู่ในทุกองค์กร

7.7 มิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

7.7.1 ข้อสรุปสถานภาพโดยรวมของการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงในมิติด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

จากการศึกษาโดยการประเมินจากดัชนีชี้วัดที่จัดทำขึ้น ในการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมาในช่วงปี พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2548 พบว่า ระดับการพัฒนาการของเทคโนโลยีเป็นเพียงผู้ใช้และซ่อมแซมอุปกรณ์เครื่องจักรได้เองเพียงบางส่วนเท่านั้น การพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเท่าที่ผ่านมาเป็นไปเพียงเพื่อมุ่งสู่การบริโภคและเพื่อการส่งออก โดยอาศัยเทคโนโลยีและการลงทุนจากต่างชาติเป็นหลัก ทำให้ประเทศไทยมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีค่อนข้างต่ำ ส่งผลให้ประเทศไทยต้องดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจที่เปิดกว้าง (expose) และพึ่งพิงต่อเศรษฐกิจจากต่างชาติและไม่มีความสมดุลระหว่างการพึ่งพาเศรษฐกิจภายในประเทศและ

นอกประเทศ (ปัจจุบันมูลค่าส่งออกคิดเป็นสัดส่วนถึงกว่าร้อยละ 70 ของผลิตภัณฑ์รวมของประเทศ) ก่อให้เกิดความเสี่ยงและทำให้ไม่มีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจในระยะยาว เมื่อเกิดความผันผวนของเศรษฐกิจโลกหรือการคุมคามจากทุนนิยมของกระแสโลกาภิวัตน์

จากการประเมินพัฒนาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศไทย พบว่าพัฒนาการโดยรวมของประเทศในระดับที่ "*เริ่มมีแนวโน้มที่มีพัฒนาการบ้าง*" เท่านั้น เหตุผลที่เริ่มมีพัฒนาการขึ้นบ้างในระยะหลังๆ นี้ เกิดจากการที่ประเทศไทยเริ่มให้ความสำคัญต่อการพัฒนาขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศ (technical capacity building) มากขึ้น แต่เมื่อพิจารณาพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในมิติอื่นๆ โดยภาพรวมจะพบว่าส่วนใหญ่จะไม่มีการการเปลี่ยนแปลงหรือควรปรับปรุง

7.7.2 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ปัญหาและอุปสรรคสำคัญที่สุดในการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในปัจจุบันมีอยู่สี่ประการ ดังนี้

7.7.2.1 การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระยะยาวที่ยังไม่มีความเสมอภาคและมีประสิทธิภาพอย่างเพียงพอ

การจัดการศึกษาเพื่อให้ทรัพยากรมนุษย์ที่อยู่ในวัยศึกษาและวัยทำงานโดยเฉพาะจากครอบครัวในภาคการเกษตรที่อยู่ในชนบท มีโอกาสน้อยมากที่จะเข้าถึงการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ เพื่อยกระดับความรู้ความสามารถของตนเองให้สูงขึ้นจากการศึกษาพัฒนาการทางเศรษฐกิจในประเทศที่พัฒนาแล้ว ทุกประเทศที่กำลังอยู่ในช่วงระยะเปลี่ยนผ่านจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรมและบริการ สัดส่วนของผลผลิตมวลรวมในภาคเกษตรกรรมจะค่อยๆ ลดลงเป็นลำดับ แต่ประชากรในภาคเกษตรกรรมก็จะลดลงไปพร้อมๆกันด้วย เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกาในปี พ.ศ. 2475 ผลผลิตมวลรวมในภาคเกษตรกรรมมีอยู่ประมาณร้อยละ 30 แต่ในขณะเดียวกันประชากรในภาคเกษตรกรรมก็มีอยู่ถึงกว่าร้อยละ 30 เช่นกัน ขณะที่ในปัจจุบันผลผลิตมวลรวมในภาคเกษตรของสหรัฐลดลงเหลือร้อยละ 0.9 แต่แรงงานของภาคนี้ก็ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 0.7 ของแรงงานทั้งหมดเท่านั้น เป็นการสะท้อนคุณภาพการศึกษาที่ทำให้คนในชนบทเคลื่อนย้ายออกไปอย่างมีคุณภาพ

การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรของประเทศไทยเท่าที่ผ่านมามีผ่านมายังมีจุดอ่อนที่สำคัญสองประการคือ

(ก) การจัดสรรงบประมาณด้านการพัฒนาวิทยาศาสตร์และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเน้นยังให้ความสำคัญต่อการสร้างถาวรวัตถุ เช่นการจัดซื้ออุปกรณ์ครุภัณฑ์ราคาแพง การจัดสร้างอาคาร รั้ว ป้าย ฯลฯ มากกว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพและมีขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในระยะยาว

ยิ่งไปกว่านั้นการจัดซื้อเครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ ยังเน้นหนักไปที่การจัดซื้ออุปกรณ์ทันสมัยราคาแพงจากต่างประเทศ โดยที่ไม่มีการประเมินผลว่าการจัดซื้ออุปกรณ์เครื่องมือเหล่านั้นจะมีผลสัมฤทธิ์ เพื่อช่วยให้ทรัพยากรมนุษย์ของชาติให้มีขีดความสามารถสูงขึ้นได้อย่างไรในการพึ่งพาตนเองในระยะยาว ซึ่งมักจะพบว่าโครงการจัดซื้อส่วนใหญ่มักเป็นการโอ้อวดหรือแสดงว่าตนเองมีความทันสมัยที่มีเครื่องมือรุ่นใหม่ๆ ใช้เท่านั้น

(ข) ความเสมอภาคของการจัดสรรงบประมาณระหว่างเมืองและชนบท เพื่อสร้างโอกาสให้เยาวชนและแรงงานรุ่นใหม่จากภาคชนบท มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านคุณภาพของแรงงานในอนาคต

เท่าที่ผ่านมา โอกาสการเข้าถึงการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบของเยาวชนและแรงงานหนุ่มสาวในชนบทมีค่อนข้างน้อย เนื่องจากครอบครัวส่วนใหญ่ในชนบทมีรายได้ต่ำ การจัดสรรงบประมาณที่ไม่เพียงพอ ส่งผลให้ผู้ที่ต้องการศึกษาต้องได้รับการสนับสนุนการเงินจากครอบครัวโดยตรง และครอบครัวเองก็สูญเสียแรงงานพร้อมกับรายได้อีกทั้งจะต้องมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นด้วย

นอกจากนี้ รัฐยังมักจะให้ความสำคัญต่อการจัดสรรงบประมาณเพื่อให้โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาชื่อดังในเมืองเป็นพิเศษ หรือเน้นการจัดทำโปรแกรมการศึกษาพิเศษต่างๆ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของผู้เรียนในสถาบันชื่อดังเหล่านั้น แต่เนื่องจากผู้ที่มาเล่าเรียนในสถาบันการศึกษาเหล่านั้นส่วนใหญ่เป็นบุตรหลานของชนชั้นนำของสังคม จึงเท่ากับเป็นการสร้างความไม่เสมอภาคทางการศึกษาให้สูงมากยิ่งขึ้นระหว่างบุตรหลานของประชากรในเมืองและในชนบทให้มีความแตกต่างกันมากยิ่งขึ้น

ยิ่งไปกว่านั้น การที่รัฐไม่ให้ความสำคัญต่อการขยายโอกาสทางการศึกษาของคนในชนบท จึงทำให้ลูกหลานคนจนที่มีสติปัญญาเลิศหรือมีพรสวรรค์ในด้านต่างๆ หมดโอกาสที่จะได้รับการบ่มเพาะเป็นแรงงานที่มีคุณภาพในอนาคต ส่งผลให้การขยายฐานการศึกษาเพื่อนำเอาทรัพยากรมนุษย์อีกร้อยละ 50 ของประชากร ที่มีศักยภาพด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อนำมาบ่มเพาะและใช้ประโยชน์ในการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศในระยะยาวมีขนาดเล็กลงกว่าที่ควรจะเป็น จึงมีปัญหาในการผลิตบุคลากรนักวิจัยระดับสูง เนื่องจากคัดเลือกจากผู้สมัครมาเรียนจากฐานประชากรที่เล็ก ทำให้ได้คนที่ไม่มีพรสรรค์จริงมาอบรมบ่มเพาะ ทางแก้ที่สำคัญก็คือ ต้องลดความแตกต่างทางรายได้ของสาขาเกษตรเมื่อเทียบกับสาขาอื่น ซึ่งก็เป็นเรื่องที่ไม่สามารถทำได้ง่ายจากโครงสร้างที่มีอยู่ในปัจจุบัน อีกทางหนึ่งคือรัฐต้องไปคัดสรรตั้งแต่ระดับประถมแล้วนำมาบ่มเพาะตั้งแต่นั้น

7.7.2.2 การผลิตบุคลากรสาขาวิชาชีพด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

เนื่องจากประเทศไทยมีค่านิยมทางสังคมต่อวิทยฐานะทางการศึกษาที่แตกต่างจากประเทศอื่นๆ ในแง่ที่ว่านิยมปริญญาบัตรมากกว่าคุณค่าที่แท้จริงของความรู้ความสามารถที่ได้รับจากการศึกษา การศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตั้งแต่ระดับมัธยมปลาย ไปจนถึงระดับมหาวิทยาลัยจึงเน้นการศึกษาด้านสายสามัญ ซึ่งเน้นการสร้างบุคคลกรเพื่องานวิจัย การออกแบบเฉพาะด้าน หรือความเป็นผู้เชี่ยวชาญพิเศษที่ใช้ความสามารถด้านแรงงานสมอง มากกว่าการใช้ความชำนาญของการใช้ฝีมือด้านเทคนิค ทั้งที่การผลิตสินค้าอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมในโลกปัจจุบัน จำเป็นต้องใช้บุคลากรทั้งสองประเภทนี้ร่วมกัน ยิ่งไปกว่านั้นจำนวนความต้องการการใช้แรงงานฝีมือด้านเทคนิคต่อแรงงานด้านสมองจะมีสัดส่วนสูงกว่าหลายสิบเท่า การที่ภาครัฐให้ความสำคัญในการผลิตแรงงานมากกว่าการผลิตบุคคลากรสายวิชาชีพด้านเทคนิค ทั้งในระดับสามัญและระดับเทคนิคขั้นสูง มีผลอย่างยิ่งต่อการสร้างขีดความสามารถในการสะสมองค์ความรู้และขีดความสามารถในการผลิตสินค้าประเภททุน และการสร้างผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อมด้านวิชาชีพและช่างฝีมือที่สามารถผลิตและให้บริการด้านวิชาชีพที่สูงขึ้น ปัจจุบันเยาวชนที่ไปเรียนวิชาด้านสาขาวิชาชีพ จะมีรู้สึกว่าตนเองมีปมด้อยและถูกสังคมดูถูกว่าเป็นผู้ด้อยปัญญาและความสามารถ ซึ่งเป็นค่านิยมทางวัฒนธรรมที่ประเทศอื่นๆ ไม่มีแม้แต่ในประเทศเพื่อนบ้านก็ไม่มีลักษณะเฉพาะเช่นนี้ ปัญหาด้านวัฒนธรรมเช่นนี้ ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากระบบการให้เงินเดือนของระบบราชการไทยที่ตีค่าตามปริญญาบัตร กล่าวคือแทนที่จะให้ผลตอบแทนตามความต้องการของกลไกราคาในตลาดแรงงาน ดังนั้นรัฐจึงควรเป็นผู้ริเริ่มเปลี่ยนแปลงระบบการให้ค่าตอบแทนเช่นนี้โดยเร็วที่สุด โดยเน้นความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละบุคคลให้เป็นไปตามกลไกราคาในตลาดแรงงานเป็นหลัก

นอกจากนี้การจัดการศึกษาของรัฐทั้งในระบบหรือนอกระบบโรงเรียน รัฐควรให้ความสำคัญในการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้มีความสามารถในการสังเคราะห์และวิเคราะห์เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆที่ตนเองประสบอยู่ปัญหาการผลิตและการดำรงชีพมากกว่าการศึกษาเล่าเรียนแบบท่องจำซึ่งยังคงดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน

7.7.2.3 การพัฒนาเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระยะยาว

การพัฒนาความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเท่าที่ผ่านมาจะอาศัยและพึ่งพาเทคโนโลยีที่นำเข้าจากต่างประเทศ ผ่านกลไกการลงทุนจากนักลงทุนต่างชาติเป็นหลัก ขณะที่ประเทศไทยยังขาดมาตรการที่จำเป็นอีกหลายประการ เพื่อส่งเสริมการให้อุตสาหกรรมของคนในชาติ โดยเฉพาะการผลิตสินค้าประเภททุนของประเทศไทยให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว

ทั้งนี้เป็นเพราะว่าเท่าที่ผ่านมาประเทศไทยยังขาดกลไกสำคัญๆ เพื่อสนับสนุนการพึ่งพาตนเองอีกหลายประการที่สำคัญได้แก่

(ก) การจัดสรรงบประมาณด้านการวิจัยและพัฒนาในภาครัฐเองเป็นไปอย่างจำกัด และเมื่อได้ผลวิจัยแล้ว ภาครัฐเองกลับละเลยที่จะนำผลวิจัยดังกล่าวไปขยายผล เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อไปอย่างเนื่อง ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในหัวข้อ(ง)

(ข) การไม่มีนโยบายและมาตรการจากภาครัฐ เพื่อสนับสนุนหรือบังคับให้ภาคเอกชนมีการจัดตั้งหน่วยวิจัยและพัฒนา เพื่อปรับปรุงขีดความสามารถในการผลิตและบริการขององค์กรให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น แทนที่จะอาศัยการนำเข้าเทคโนโลยีและอาศัยที่ปรึกษาจากต่างประเทศเป็นหลัก มูลเหตุหลักประการหนึ่งที่ภาคเอกชนไทยไม่สนใจที่จะทำการวิจัยและพัฒนาเป็นเพราะว่า ภาคการผลิตของไทยเป็นเพียงผู้รับจ้างผลิตภายใต้ชื่อยี่ห้อดังๆ จากต่างชาติ แม้แต่การผลิตสินค้าต่างๆ ที่ใช้เทคโนโลยีระดับต่ำ เช่น การผลิตรองเท้า เสื้อผ้า ก็ไม่มีตราสินค้าของตนเอง จึงไม่มีแรงกดดันที่จะต้องสร้างนวัตกรรมใหม่ หรือปรับปรุงสินค้าของตนเองให้ดีขึ้น นอกจากผลิตสินค้าตามกรรมวิธีหรือสูตรการผลิตที่ผู้ว่าจ้างได้กำหนดมาแล้ว ทำให้มีความอ่อนแอในการพึ่งพิงในเทคโนโลยีจากต่างชาติตลอดเวลา

(ค) การใช้กระบวนการจัดซื้อของรัฐและวิสาหกิจของรัฐ เพื่อสนับสนุนสินค้าหรือนวัตกรรมที่ผลิตขึ้นในประเทศไทยเอง หน่วยงานของรัฐมีแนวโน้มที่จะซื้อสินค้าและอุปกรณ์ประเภททุนราคาแพงจากต่างประเทศ เพราะมีคุณภาพที่ดีกว่าและทันสมัยกว่าสินค้าที่ผลิตในประเทศ แต่การพัฒนาสินค้าหรือชิ้นส่วนโดยเฉพาะสินค้าประเภททุน ส่วนใหญ่จะต้องผ่านการเรียนรู้และสะสมองค์ความรู้จากการลองผิดลองถูกมาเป็นระยะยาวนาน การให้โอกาสในจัดซื้อสินค้าทุนที่ผลิตในประเทศ จะช่วยให้อุตสาหกรรมภายในประเทศได้สะสมความรู้และเกิดการเรียนรู้จนมีความชำนาญในการผลิตสินค้าประเภททุนในระยะยาวได้ด้วยเทคโนโลยีของตนเอง

(ง) การขาดความเชื่อมโยงระหว่างผลงานวิจัยของนักวิจัยและผู้ใช้ผลวิจัยทั้งในส่วนภาครัฐและเอกชน ปัจจุบันแม้ว่าจะมีการระดมสมองเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างนักวิจัยและผู้ใช้งานฝ่ายอุตสาหกรรม เพื่อพยายามหาแนวทางวิจัยที่เหมาะสมกับความต้องการของตลาดผู้ใช้ แต่โจทย์วิจัยที่เป็นรูปธรรมส่วนใหญ่แล้วมักจะตั้งมาจากอุปทานคือตัวนักวิจัยเอง มากกว่าจะเป็นการเจาะจงลักษณะปัญหาหรือโจทย์วิจัยที่ลงลึกในระดับรายละเอียดที่เป็นรูปธรรมที่เป็นประโยชน์มากพอ นอกจากนั้น ประเทศไทยยังขาดกลไกที่จะสนับสนุนผลงานวิจัยที่ได้ไปขยายผลเพื่อไปสู่กระบวนการผลิตและจัดจำหน่ายในเชิงพาณิชย์ หรือนำไปใช้งานเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งในกรณีที่เป็นปัญหาของภาครัฐและเอกชน

7.7.2.4 การขาดการประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่นและของประเทศไทย

แม้ว่าในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะขาดข้อมูลเบื้องต้นในการประเมินสถานะภาพของการประยุกต์ใช้ความรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีว่ามีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยมากน้อยเพียงใด แต่จากข้อมูลการผลิตและปัญหาการการเป็นหนี้สินของครัวเรือนในภาคการเกษตรที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ และข้อมูลความต้องการของประชากรวัยทำงานที่ต้องการยกระดับความรู้ความสามารถของตนเอง (แต่ไม่ได้การตอบสนอง) อาจกล่าวได้ว่าปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของประเทศไทย คือการประยุกต์ใช้องค์ความรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อแก้ปัญหาของชุมชนและท้องถิ่น โดยเฉพาะการยกระดับชีวิตความเป็นอยู่และลดหนี้สินของประชาชนที่อยู่ในชนบท ดังที่กล่าวมาแล้วในข้างต้นในประเด็นข้อที่สาม (ง) เรื่องการตั้งโจทย์วิจัยเท่าที่ผ่านมาส่วนใหญ่จะมาจากนักวิจัยเป็นผู้วิจัยเอง โอกาสที่คนในภาคชนบทจะได้สะท้อนปัญหาและได้คำตอบเพื่อแก้ไขปัญหาการผลิตหรือการแก้ปัญหาต่างๆ ทางเทคนิคที่ประสบอยู่เป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยากยิ่ง ที่จะได้มีโอกาสที่จะได้สะท้อนปัญหาที่ตนเองประสบอยู่ หรือเข้าใจต้นเหตุหรือความเกี่ยวเนื่องของการไม่สามารถดำรงเลี้ยงชีพได้อย่างพอเพียงจากการทำการผลิตทางการเกษตรแบบกระแสหลัก รัฐจึงควรมีการสำรวจและวิจัย เพื่อให้เข้าใจปัญหาเพื่อตั้งโจทย์วิจัย และหาแนวทางการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนต่างๆ ในชนบทที่เหมาะสม และสอดคล้องกับภูมิสังคมของท้องถิ่นนั้นๆ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน เช่น โครงการเกษตรอินทรีย์ที่ดำเนินการโดยองค์กรเอกชน หรือการทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถปลดเปลื้องภาระหนี้สินของเกษตรกรได้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเกษตรกรได้อาศัยการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับภูมิสังคมของตน ทั้งที่ผลผลิตต่อไร่จากการเพาะปลูกแบบเกษตรอินทรีย์จะน้อยกว่าผลผลิตต่อไร่ของการทำเกษตรแบบกระแสหลักถึงครึ่งหนึ่ง แต่เนื่องจากต้นทุนของการทำเกษตรแบบอินทรีย์จะมีต้นทุนต่ำกว่ามาก เพราะวัตถุดิบต่างๆ ที่ใช้ เช่นปุ๋ย ยากำจัดแมลง ที่นำมาใช้ล้วนทำมาจากวัสดุที่หาได้ท้องถิ่นและใช้แรงงานของตนเอง รวมถึงเกษตรกรยังสามารถผลิตปัจจัยการผลิตเหล่านี้ได้ด้วยตนเองอย่างครบวงจร จึงทำให้การทำการเกษตรแบบนี้เกษตรกรมีกำไร และสามารถเลี้ยงตัวได้ อีกตัวอย่างได้แก่ การทำการเกษตรแบบทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหรือการทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม เปลี่ยนแปลงจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นพืชหลายชนิดทำให้สามารถลดความเสี่ยงจากความผันผวนของราคาพืชผล และครอบครัวเกษตรกรสามารถพึ่งพาผลผลิตในไร่นาของตนเองได้เกือบทั้งหมด ทำให้สามารถลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนทำให้สามารถลดการเป็นหนี้ได้ในที่สุด

การสร้างนวัตกรรมและประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีประเด็นไม่ใช่อยู่ที่ว่าการประดิษฐ์คิดค้นหรือวิจัยพัฒนานั้นๆ เป็นความรู้แบบล้ำยุค (scientific frontier) แต่อยู่ที่ผลการประดิษฐ์คิดค้นหรือผลการวิจัยพัฒนานั้นๆ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคม ท้องถิ่น และศักยภาพของแรงงานมนุษย์ในท้องที่นั้นๆ หรือไม่เพียงใด ทั้งนี้เพื่อยกระดับการพึ่งพาตนเองและปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมหรือปัจจัยภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไป เท่าที่ผ่านมานักวิจัยหรือผู้ให้ทุนวิจัยของรัฐมักจะหลงประเด็นในการทำการวิจัยที่มักจะไปเน้นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เป็นความรู้แบบล้ำยุค เพื่อที่จะได้มีชื่อเสียง ตีพิมพ์บทความเผยแพร่ในวารสารวิชาการนานาชาติต่างๆ ทั้งๆ ที่บางครั้งเรื่องที่ทำการวิจัยอยู่นั้นอาจไม่เหมาะสมและไม่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับบริบทของสังคมไทยเลยก็ได้

7.7.3 สรุป

การพัฒนาและการกำหนดนโยบายของรัฐเพื่อสร้างโอกาสให้เยาวชน ลูกหลานของชาวชนบทให้เข้าถึงการศึกษาทั้งในหรือนอกระบบโดยง่ายเป็นเรื่องที่สำคัญ แต่ทั้งนี้การจัดการศึกษาดังกล่าว จะต้องไม่เป็นภาระทางเศรษฐกิจต่อครอบครัวทั้งทางตรงและทางอ้อม การให้การศึกษาควรมุ่งเน้นการอบรมบ่มเพาะความสามารถทักษะด้านวิชาชีพ เพื่อให้สามารถวิเคราะห์แก้ไขปัญหาการผลิตในชีวิตประจำวัน และเพิ่มทักษะทางฝีมือด้านเทคนิค เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาวเป็นสิ่งที่สำคัญ มากกว่าการขยายการศึกษาเพียงเพื่อให้ผู้เรียนมีประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตร แต่ไม่สอดคล้องกับตลาดแรงงานหรือทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างงานใหม่ได้ด้วยตนเอง

การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรควรเน้นความเท่าเทียมกันระหว่างสังคมชนบทและสังคมเมือง โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ในระยะยาวมากกว่าการใช้งบประมาณและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อสร้างถาวรวัตถุและอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอน

การวิจัยและพัฒนา การประยุกต์ใช้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ควรสอดคล้องกับบริบทของปัญหาหรือทรัพยากรของท้องถิ่นและของประเทศ โจทย์การวิจัยและพัฒนาควรมาจากปัญหาของผู้ผลิตรายย่อยในภาคอุตสาหกรรมและมาจากปัญหาของเกษตรกรในภาคชนบทและจากชุมชน รวมถึงการสร้างประโยชน์ในลักษณะต่อยอดจากองค์ความรู้เดิมที่สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ และลักษณะภูมิสังคมของท้องถิ่นและของประเทศเป็นหลักมากกว่ามาจากการสร้างโจทย์จากความอยากรู้ของนักวิจัยเอง รวมถึงภาครัฐควรมีมาตรการกลไกที่จะนำเอาผลวิจัยหรือนวัตกรรมที่ได้จากการวิจัยไปขยายผล ต่อยอด และเผยแพร่เพื่อให้เกิดประโยชน์ในวงกว้าง จนสามารถนำไปใช้ในเชิงพาณิชย์หรือลดการพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างชาติได้ในระยะยาว

7.8 มิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ผ่านมา จุดเน้นมักจะอยู่ที่การให้ความสำคัญกับการดำรงชีวิตของมนุษย์จนลืมความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้เกิดการแยกมนุษย์ออกจากธรรมชาติ ดังนั้น ข้อเสนอเชิงนโยบายในการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยสรุปคือ **ควรมียุทธศาสตร์ในเชิงรูปธรรมเพื่อบริหารจัดการให้มนุษย์เกิดกระบวนการวิธีคิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ระเบิดจากภายในโดยคำนึงว่ามนุษย์คือส่วนหนึ่งของธรรมชาติ** ซึ่งไม่สามารถแบ่งแยกจากกันได้ โดยกระบวนการดังกล่าว เช่น การส่งเสริม การปลูกจิตสำนึกและเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของสังคมทุกภาคส่วน ให้เล็งเห็นถึงระบบของธรรมชาติ ตลอดจนคุณค่าของทรัพยากรว่ามีความเชื่อมโยงกันกับชีวิตของมนุษย์และมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ในกระบวนการสร้างจิตสำนึกดังกล่าว**การเน้นการขยายตัวอย่างที่ดีให้เพิ่มขึ้นเป็นเรื่องที่สำคัญ** หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง**ไม่ควรจะเน้นการปฏิบัติการเชิงรับอย่างเช่นในอดีต แต่ควรหันมาปฏิบัติการเชิงรุกโดยส่งเสริมปัจเจกชน กลุ่มบุคคล ชุมชน และองค์กรต่างๆ ที่ทำหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอยู่แล้วให้สามารถสานเครือข่ายขยายผลให้ได้มากขึ้น** ถึงแม้งานเน้นการป้องปรามผู้กระทำความผิดต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมยังเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญแต่งานส่งเสริมเชิงรุกจะยิ่งมีความสำคัญกว่าโดยเฉพาะในทรัพยากรที่มีปัญหา เช่น คุณภาพน้ำและพื้นที่ป่า การดำเนินงานในลักษณะเช่นนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเปลี่ยนทัศนคติและวิธีการทำงานทั้งหมด ซึ่งจะต้องรวมไปถึงการที่รัฐจะต้องกำหนดให้การแก้ปัญหาปริมาณและคุณภาพทรัพยากร คือ ปริมาณพื้นที่ป่าและคุณภาพน้ำให้เป็น**วาระแห่งชาติและเน้นการทำงานในเชิงรุกเพิ่มขึ้น**

บทที่ 8
บทสรุปและข้อเสนอแนะ

8.1 บทสรุป

8.1.2 ความหมาย แนวทางในการสร้างดัชนี

งานวิจัยนี้นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่จะมีการประเมินภาครัฐว่าได้ดำเนินการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ โดยการสร้างดัชนีในระดับมหภาคในมิติต่างๆ ประกอบด้วย เศรษฐกิจ จริยธรรมและวัฒนธรรม สังคม การศึกษา การบริหารจัดการของภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อกำหนดเป็นตัวชี้วัดในเชิงปริมาณที่สะท้อนคุณภาพของการเป็นเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วย การมี**ความรู้คู่คุณธรรม** เพื่อดำเนินกิจกรรมทุกชนิดบนเงื่อนไขของ**ความมีเหตุผล ความพอประมาณและการมีภูมิคุ้มกัน** เพื่อการพัฒนาทุกด้านไม่ว่าจะเป็น**เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม** ให้เกิดความ**สมดุล มั่นคงและยั่งยืน** เพื่อ**ความสุข**ของหน่วยในการวิเคราะห์หรือหน่วยที่ปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อ**ประโยชน์สุข**ของสังคมไทยในภาพรวม

เพื่อที่จะให้สามารถประเมินแนวโน้มการพัฒนาประเทศไปในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างแท้จริงประกอบกับข้อจำกัดของเวลา ข้อมูลที่ใช้จึงเป็นข้อมูลทุติยภูมิและเป็นข้อมูลเชิงปริมาณในระดับมหภาค ซึ่งก็กลายเป็นข้อจำกัดที่อาจจะไม่สามารถรวบรวมข้อมูลที่สะท้อนความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงในมิติต่างๆ ได้อย่างแท้จริงโดยเฉพาะอย่างยิ่งมิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่การจัดเก็บข้อมูลที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันต้องการสะท้อนความสามารถในการแข่งขันแทนการปรับตัวทางเทคโนโลยีเพื่อความอยู่รอดของประเทศในระยะยาวตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง การสืบทอดศาสนธรรมในมิติจริยธรรมและวัฒนธรรม และประเด็นที่เกี่ยวข้องในมิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมักจะมีข้อมูลที่มีลักษณะกระจัดกระจายไม่ครบถ้วนเนื่องจากไม่มีหน่วยงานกลางที่จะการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ แต่ทั้งหมดก็มิได้เป็นอุปสรรคมากจนถึงกับไม่สามารถรวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างดัชนีชี้วัดแนวโน้มของการเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของประเทศในระดับมหภาคได้ เพียงแต่ว่าในอนาคตมีความจำเป็นที่จะต้องหาข้อมูลที่มีความสอดคล้องมากยิ่งขึ้นเพิ่มเติม ซึ่งเป็นปกติวิสัยของงานบุกเบิกทุกชนิดที่จะต้องมีจุดเริ่มต้นหลังจากนั้นก็จะต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามลำดับ

ข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์จะอยู่ระหว่างปี พ.ศ. 2544-2548 ด้วยเหตุผลว่าในปี พ.ศ. 2540-2543 นั้น เป็นช่วงที่ผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศยังมีความรุนแรง ข้อมูลที่ได้ในช่วงเวลาดังกล่าวจึงเป็นข้อมูลที่มิได้อยู่ในภาวะปกติไม่สามารถนำมาเป็นฐานข้อมูลได้ อีกทั้งในช่วงเวลาดังกล่าวความเข้าใจความหมาย

เศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนและหน่วยราชการต่างๆ ยังมีอยู่อย่างค่อนข้างจะจำกัด ส่วนหลังปี พ.ศ. 2548 ก็จะมีตัวเลขในปี พ.ศ. 2549 เพียงปีเดียวและส่วนใหญ่ก็จะมีข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องใช้ตัวเลขระหว่างปี พ.ศ. 2544-2548 เป็นฐานแล้วให้ผลจากตัวเลขปี พ.ศ. 2548 เป็นปีแรกที่ทำการประเมิน โดยหวังว่าในระยะต่อไปจะได้ใช้ตัวเลขในปี พ.ศ. 2549 และ 2550 เพื่อการประเมินในภายหลังพร้อมกับมีการปรับปรุงดัชนีชี้วัดความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงให้สอดคล้องและสะท้อนภาพแนวทางการพัฒนาดังกล่าวได้ดีกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน หลังจากนั้นน่าจะเริ่มเห็นแนวโน้มของความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของประเทศได้ดียิ่งขึ้น

8.1.2 วิวัฒนาการของการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง

ในการศึกษาครั้งนี้ได้มีการศึกษาแนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในระดับต่างๆ เริ่มจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 8 ถึง 10 (พ.ศ. 2540-2554) ประกอบกับนโยบายของรัฐบาลชุดต่างๆ ในช่วงปี พ.ศ. 2540-2550 ซึ่งประกอบด้วยรัฐบาลชวน หลีกภัย (2) (พ.ศ. 2540-2544) รัฐบาลทักษิณ ชินวัตร (1) และ (2) (พ.ศ. 2544-2548) และรัฐบาลสุรยุทธ์ จุลานนท์ (พ.ศ. 2548 ถึงปัจจุบัน) หลังจากนั้นได้มีการศึกษานำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในกระทรวงต่างๆ ตามด้วยการประยุกต์ใช้ในภาคธุรกิจ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนถึงองค์กรประชาชน

ผลการศึกษาปรากฏว่าถึงแม้จะมีแผนพัฒนาระดับชาติแต่การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในสมัยรัฐบาลชวนมีน้อยมาก ทั้งนี้เนื่องจากวิกฤตเศรษฐกิจรัฐบาลมีงบประมาณจำกัดอีกทั้งมีความจำเป็นต้องแก้ปัญหาเศรษฐกิจ การดำเนินงานของรัฐบาลจึงต้องดำเนินไปในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอยู่แล้ว (กล่าวคือมีการใช้จ่ายอย่างประหยัด) ขณะเดียวกันก็ไม่สามารถทำโครงการเพื่อส่งเสริมการพัฒนาประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้มาก เนื่องจากต้องเน้นการแก้ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจของชาติเป็นสำคัญ ในช่วงรัฐบาลทักษิณ (1) (พ.ศ. 2544-2547) เป็นช่วงเศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัว รัฐบาลสามารถประกาศนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงได้มากกว่ารัฐบาลชวน (2) แต่ในขั้นตอนการปฏิบัติจริงกลับกลายเป็นนโยบายประชานิยม เน้นให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งทุนได้เพิ่มมากขึ้นโดยไม่คำนึงถึงการเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการมากนัก ในที่สุดประชาชนส่วนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในชนบทกลับมีปัญหาหนี้สินเพิ่มขึ้นจากนโยบายประชานิยมดังกล่าว เป็นการดำเนินงานในแนวทางที่สวนกับเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสิ้นเชิง ในรัฐบาลทักษิณ (2) (พ.ศ. 2547-2548) ยิ่งเน้นความทันสมัยและเน้นการลงทุนในโครงการขนาดใหญ่ (Mega projects) จนเกิดเป็นปัญหาความโปร่งใสในการบริหารราชการ ประกอบกับพฤติกรรมในการมีผลประโยชน์ทับซ้อนนำมาซึ่งการถูกประท้วงจากภาคประชาสังคมอย่างต่อเนื่อง จนได้ถูกรัฐประหารโดยคณะทหารทำให้ต้องหมดอำนาจเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2548 หลังจากนั้นประเทศไทยก็ได้รัฐบาลสุรยุทธ์ จุลานนท์ ผู้ประกาศว่า

จะใช้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินนโยบายของรัฐ ซึ่งในตอนต้นรัฐบาลก็ประสบปัญหามากเนื่องจากภาวะคลื่นใต้น้ำทางการเมือง ส่วนหนึ่งเกิดจากฝ่ายสูญเสียอำนาจอีกส่วนหนึ่งเกิดจากฝ่ายที่ไม่ไว้ใจรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหาร นอกจากนั้น ยังมีปัญหาความไม่สงบในภาคใต้ซึ่งพัฒนากลายเป็นสงครามกองโจร ทั้งหมดมีผลต่อการสั่นคลอนเสถียรภาพของรัฐบาล ทำให้รัฐบาลไม่สามารถริเริ่มโครงการพัฒนาแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้โดยตรง แต่ได้เปิดโอกาสให้หน่วยงานของรัฐได้ดำเนินนโยบายอย่างเต็มที่

ในกรณีของหน่วยงานของรัฐอาจจะกล่าวได้ว่าในช่วงรัฐบาล ชวน (2) มิได้มีการจัดทำโครงการเพื่อพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมากนัก ส่วนใหญ่เข้าใจในฐานะเกษตรทฤษฎีใหม่ จึงเป็นเรื่องของกระทรวงเกษตรและกระทรวงมหาดไทยที่จะจัดทำโครงการในลักษณะนี้เป็นส่วนใหญ่ รัฐบาลทักษิณ (1) ได้ประกาศจะดำเนินการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ถึงแม้ว่าในทางปฏิบัติได้มีการดำเนินงานที่ตรงกันข้ามอย่างสิ้นเชิง แต่ในยุคนี้ก็ได้มีหน่วยงานของรัฐจำนวนมากขึ้นมีโครงการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ครั้นถึงรัฐบาล สุรยุทธ์ เมื่อรัฐบาลมีนโยบายที่จะพัฒนาประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมีผลทำให้ภาคราชการมีความตื่นตัวที่จะทำโครงการมากขึ้น ถึงแม้รัฐบาลจะไม่มีนโยบายที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ดังนั้นอาจจะกล่าวได้ว่านอกจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งสามฉบับ (ฉบับที่ 8-10 : พ.ศ. 2540-2554) ที่มีความชัดเจนของการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ก็มีเฉพาะหน่วยงานของรัฐเป็นหลักที่มีการดำเนินการในแนวทางนี้อย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น

สำหรับภาคธุรกิจเอกชนนั้นไม่สามารถรายงานผลการศึกษาอย่างเป็นระบบได้ แต่อย่างน้อยก็มีงานวิจัยของ อภิชัย พันธเสน (2544) ที่ได้ชี้ให้เห็นว่า อุตสาหรรมขนาดกลางและขนาดย่อมที่ผ่านวิกฤติเศรษฐกิจมาได้ในปี พ.ศ. 2540 ล้วนแต่ได้ดำเนินธุรกิจตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงโดยที่ธุรกิจเหล่านี้อาจไม่ทราบความหมายเศรษฐกิจพอเพียงในขณะนั้นดีพอ นอกจากนั้นก็ได้มีงานของ UNDP (2007) ที่ระบุธุรกิจและอุตสาหกรรมต่างๆ ที่มีการดำเนินงานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง นับได้ว่าภาคธุรกิจเอกชนมีแนวโน้มที่จะดำเนินธุรกิจตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มมากขึ้น ถึงแม้ว่าความเข้าใจในเรื่องนี้ของภาคธุรกิจเอกชนยังอยู่ในวงจำกัดโดยเฉพาะความชัดเจนของแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้จริง

สำหรับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังอยู่ในสภาพล้าหลังในการประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียง ปัญหาส่วนใหญ่เป็นเพราะโครงสร้างทางการเมืองที่ทำให้การนำรูปแบบการเมืองในระบบตัวแทนระดับชาติมาประยุกต์ใช้ในท้องถิ่น ทำให้การเมืองส่วนท้องถิ่นถูกครอบงำด้วยการเมืองระดับชาติ นักการเมืองท้องถิ่นได้ประยุกต์ระบบอุปถัมภ์ที่สามานย์ คือ ใช้อำนาจทางการเมืองจากระบบพรรคการเมืองระดับชาติประกอบกับอำนาจเงิน ทำให้ผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นกลายเป็นนักการเมืองเอง จึงสนใจเพียงใช้อำนาจและอิทธิพลหาประโยชน์จากโครงการ

การลงทุนโครงสร้างพื้นฐานในท้องถิ่นเป็นหลัก ซึ่งเป็นโครงการที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับเศรษฐกิจพอเพียง

ส่วนชุมชนนั้นพบว่า มีชุมชนจำนวนหนึ่งที่ดำเนินกิจกรรมในชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีจุดเริ่มต้นจากความพยายามในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจในชุมชนด้วยตนเองมีอยู่กระจัดกระจายทั่วประเทศ ชุมชนเหล่านี้ถ้าหากมีเครือข่ายที่เข้มแข็งสามารถเปลี่ยนการเมืองส่วนท้องถิ่นให้กลายเป็นการเมืองแบบสมานฉันท์ได้ แล้วหันมาสนับสนุนกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนได้เพิ่มมากขึ้น

โดยภาพรวมกลุ่มที่มีความก้าวหน้าในการดำเนินกิจกรรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วยหน่วยงานของรัฐ ภาคธุรกิจเอกชนและชุมชน ส่วนรัฐบาลและพรรคการเมืองตลอดจนการเมืองท้องถิ่นนั้นยังไม่มีความคืบหน้ามากนัก ยกเว้นกรณีของรัฐบาลสุรยุทธ์ ดังนั้นเพื่อให้แน่ใจว่ารัฐบาลในยุคต่อไปจะยังคงนำเอาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ การมีตัวชี้วัดความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงระดับมหภาคเพื่อตรวจสอบการทำงานของภาครัฐจึงเป็นสิ่งจำเป็น

8.1.3 ดัชนีชี้วัดในมิติต่างๆ และผลที่ประเมินได้ในปี พ.ศ. 2548

มิติ	คะแนน	น้ำหนัก	คะแนนรวม ภายหลังการถ่วงน้ำหนัก
เศรษฐกิจ	1.84	0.3	.552
จริยธรรมและวัฒนธรรม	1.96	0.1	.196
สังคม	2.52	0.1	.252
การศึกษา	2.38	0.1	.238
การบริหารจัดการภาครัฐ	2.125	0.15	.319
การบริหารจัดการภาคธุรกิจเอกชน	2.59	0.05	.130
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	2.00	0.1	.200
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	1.56	0.1	.156
รวม		**1.00**	**2.042**

มิติที่ไม่มีปัญหา ได้แก่ มิติการบริหารจัดการภาคธุรกิจเอกชน มิติสังคม และมิติการศึกษา ตามลำดับ

แต่ถ้าหากพิจารณาประเด็นปัญหาในมิติต่างๆ จะมีผลดังนี้

มิติเศรษฐกิจ	คะแนน
1. การกระจายรายได้	1.0
2. การใช้จ่ายเพื่อการบริโภค/รายได้เพื่อการใช้จ่ายจริง	1.0
3. อัตราการเปิดประเทศ	1.0
4. มูลค่าปัจจัยการผลิตที่นำเข้าจากต่างประเทศ (ปุ๋ย)/GDP สาขาเกษตร	1.0
มิติจริยธรรมและวัฒนธรรม	
1. คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน	0.0
2. อัตราการตายจากอุบัติเหตุและเป็นพิษ	1.0
3. อายุขัยโดยเฉลี่ยของประชากร	1.0
4. จำนวนการหย่าร้างต่อคู่สมรส 1,000 คู่	1.0
5. จำนวนเด็กที่ถูกทอดทิ้งต่อประชากรเด็กแสนคน	1.0
มิติการศึกษา	
1. อัตราการศึกษาต่อของนักเรียนมัธยมศึกษา	1.0
2. จำนวนเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาต่อประชากรวัยเรียน	1.0
มิติการบริหารจัดการภาครัฐ	
1. ความโปร่งใสในการบริหารจัดการของภาครัฐ	1.0
มิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	
1. การพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระยะยาว	1.0
มิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	
1. คุณภาพทรัพยากร (แหล่งน้ำ และน้ำทะเลชายฝั่ง)	1.0
2. ปริมาณทรัพยากร (พื้นที่ป่า)	1.0

ดัชนีทั้งหมดสะท้อนสาเหตุสำคัญประการเดียว คือ ความโปร่งใสในการบริหารงานของภาครัฐซึ่งเป็นปัญหาต่อเนื่องเป็นเวลานานมีผลกระทบต่อการกระจายรายได้ มีการออมในประเทศต่ำ มีความจำเป็นต้องพึ่งตลาดต่างประเทศสูง จำเป็นต้องมีอัตราการเปิดประเทศสูง (ลำดับที่ 5 ของโลก) ผลิตภาพของเกษตรกรต่ำต้องใช้ปุ๋ยเพิ่มขึ้นตลอดเวลามีผลต่อการกระจายรายได้ที่ไม่มีการปรับตัวในทางที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน ปัญหาช่องว่างทุกชนิดประกอบกับการดำเนินนโยบายพัฒนาประเทศที่ผ่านมาของรัฐบาลทักษิณ (1) (พ.ศ. 2544-2547) เป็นไปในลักษณะที่สวนทางกับ

การพัฒนาแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสิ้นเชิง เน้นการเอาเงินเป็นตัวตั้ง มีปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อน ขาดความโปร่งใส เพิ่มความเสื่อมโทรมทางจริยธรรมให้เพิ่มมากขึ้น ส่งผลโดยตรงต่อปัญหาจริยธรรมในปี พ.ศ. 2548 กลายเป็นปัญหาจริยธรรมที่ตรวจสอบได้จากผลการประเมินดัชนีชี้วัดมีการประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน เกิดภาวะความเครียดและความประมาททำให้มีอัตราการตายจากอุบัติเหตุเพิ่มขึ้น อายุขัยโดยเฉลี่ยของประชากรลดลง ครอบครัวแตกแยกเพิ่มขึ้น เด็กถูกทอดทิ้งมากขึ้น มีผลต่อการเรียนของนักเรียนมีเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้น อัตราการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาน้อยลง ทั้งๆ ที่รัฐมีความสามารถในการจัดการศึกษาการพัฒนาเทคโนโลยีระยะยาวเพื่อคนส่วนใหญ่ของประเทศเป็นไปได้ยากเพราะจำนวนตัวเลือกที่เป็นประชากรในชนบทถูกระบบการศึกษาคัดออก เนื่องจากความยากจนมากกว่าปัญหาความสามารถจึงทำให้มีตัวเลือกน้อยลง คุณภาพและปริมาณทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในระดับที่น่าเป็นห่วง ดังนั้นถ้าแก้ปัญหาความโปร่งใสในการบริหารจัดการของภาครัฐได้พร้อมกับปัญหาการกระจายรายได้ ประเทศจะพัฒนาไปในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้ง่ายขึ้น แต่ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นและดำรงอยู่นานแล้วซึ่งสะท้อนความยากของปัญหา ดังนั้นถ้าหากจะแก้ปัญหาให้ได้ผลจะต้องใช้วิธีการแก้ทางอ้อมหลายวิธีแต่จะต้องส่งผลทำให้การบริหารจัดการของรัฐมีความโปร่งใสเพิ่มขึ้นและการกระจายรายได้จะต้องดีขึ้นด้วย

8.1.4 ข้อเสนแนะในการพัฒนาตัวชี้วัด

โดยทั่วไปตัวชี้วัดที่มีปัญหามากที่สุด คือ ตัวชี้วัดในมิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อสะท้อนความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากที่ผ่านมาการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมักจะเน้นความสามารถในการแข่งขันมากกว่าความสามารถในการปรับตัวของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ในด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมก็ยังไม่มีการเก็บตัวเลขความหลากหลายของระบบนิเวศและความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นระบบ ส่วนตัวเลขที่เกี่ยวกับพื้นที่ป่าไม้ตามธรรมชาติตัวเลขที่มีอยู่ค่อนข้างจะมีปัญหาความน่าเชื่อถือ ตลอดจนปัญหาความต่อเนื่องของข้อมูลตัวเลขที่เกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนธรรมของประชากรมีข้อจำกัดและอาจจะไม่สะท้อนการพัฒนาทางจริยธรรม ตัวเลขที่สำคัญที่ควรจะจัดเก็บเพิ่มคือจำนวนการประยุกต์การเมืองแบบสมานฉันท์ในท้องถิ่นซึ่งจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงความเป็นประชาธิปไตย ตลอดจนความโปร่งใสในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นที่จะมีผลต่อการพัฒนาการบริหารจัดการของภาคราชการโดยรวมในที่สุด ควรมีการเก็บตัวเลขของวิทยาลัยชุมชนที่ได้มีการดำเนินงานตามความหมายที่แท้จริง เพราะเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะช่วยเชื่อมโยงการศึกษานอกระบบและในระบบเข้าด้วยกันได้เป็นอย่างดี ส่วนในมิติเศรษฐกิจนั้นส่วนที่ต้องปรับปรุงคือข้อมูลที่เกี่ยวกับเกษตรกร เช่น หนี้สิน การถือครองที่ดิน พื้นที่เกษตรปลอดสารพิษและเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น

8.1.5 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การพิจารณาแนวทางแก้ไขปัญหาเป็นรายมิติโดยไม่ได้พิจารณาภาพรวมอาจจะทำให้เห็นปัญหาไม่ชัดเจน ดังนั้นจึงควรเริ่มจากภาพรวมที่สะท้อนปัญหาที่เกิดจากความไม่โปร่งใสในการบริหารจัดการของภาครัฐซึ่งเป็นต้นเหตุของทุกปัญหารวมทั้งปัญหาการกระจายรายได้ซึ่งเป็นต้นเหตุของปัญหาเป็นจำนวนมากด้วย การแก้ปัญหาความไม่โปร่งใสของภาคราชการในระยะยาวต้องเพิ่มความเข้มแข็งให้แก่ภาคประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของภาครัฐรวมทั้งพรรคการเมืองและนักการเมือง รวมทั้งเปิดกว้างให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้นจะต้องยกระดับความรู้ ข้อมูล มีสื่อที่มีความเป็นกลางและเที่ยงธรรมโดยสื่อที่มีความสำคัญมากคือโทรทัศน์ ซึ่งจะต้องพยายามจัดให้มีโทรทัศน์เพื่อสาธารณะชน (Public television) เพิ่มมากขึ้น เปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนสามารถจัดทำสื่อของตนเองได้เพิ่มขึ้น มีการส่งเสริมให้การเมืองท้องถิ่นเป็นการเมืองแบบสมานฉันท์เพิ่มมากขึ้น เป็นการเพิ่มความเข้มแข็งให้แก่ภาคประชาชนในชนบทเพิ่มมากขึ้น เน้นการส่งเสริมการพัฒนาเชิงพื้นที่ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงให้เพิ่มมากขึ้น ส่งเสริมให้ราชการส่วนกลางเชื่อมโยงกับราชการส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนผ่านราชการส่วนภูมิภาค โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยสร้างให้เกิดการเมืองแบบสมานฉันท์ในการเมืองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น

ในกระบวนการแก้ไขทั้งสิ้นจำเป็นต้องมีองค์กรที่ทำหน้าที่เป็นเจ้าภาพขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง มีการจัดทำแผนที่เดินทางที่สะท้อนการแก้ปัญหาที่สำคัญ เช่น ปัญหาความไม่โปร่งใสของภาครัฐด้วยการเพิ่มอำนาจตรวจสอบของภาคประชาชนให้มากยิ่งขึ้น จัดทำฐานข้อมูลในระดับจังหวัดเพื่อระบุตัวอย่างที่ดีของเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ ขยายตัวอย่างที่ดีของเศรษฐกิจพอเพียงให้กลายเป็นแม่ข่ายในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้ครอบคลุมพื้นที่ที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้นทั่วประเทศ ขยายนวัตกรรมด้านคุณธรรมที่ได้มีการริเริ่มโดยภาคประชาชนโดยการสนับสนุนจากศูนย์คุณธรรมให้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและกว้างขวางมากขึ้น มีวิทยาลัยชุมชนในรูปแบบที่ควรจะเป็นเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มขีดความสามารถในการเข้าถึงโอกาสการศึกษาและเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการปรับตัวพร้อมกันไป พยายามลดอัตราการเปิดประเทศในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปโดยเริ่มจากการลดการพึ่งพาตลาดภายนอกภูมิภาคลง โดยทดแทนด้วยการพึ่งพาตลาดในภูมิภาคเพิ่มขึ้นจากนั้นจึงลดการพึ่งพาตลาดภูมิภาคโดยการเพิ่มขนาดของตลาดภายในประเทศพร้อมๆ กันไปกับการแก้ปัญหาการกระจายรายได้ ขณะเดียวกันจะต้องมีมาตรการในการแก้ปัญหาทรัพยากรของชาติไม่ว่าจะเป็นคุณภาพน้ำและพื้นที่ป่าด้วยมาตรการเชิงรุกแทนการตั้งรับ โดยจัดทำให้เป็นวาระแห่งชาติ ทั้งหมดนี้เป็นข้อเสนอเพื่อให้มีการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบก่อนที่จะพิจารณาข้อเสนอของการแก้ปัญหาในแต่ละมิติ ซึ่งจะต้องมีเป้าหมาย

สุดท้ายร่วมกัน คือ ลดปัญหาความไม่โปร่งใสของภาครัฐและปัญหาการกระจายรายได้ซึ่งทั้งสองปัญหามีความเชื่อมโยงกันและแก้ไขได้ยากถ้าหากไม่พยายามหาทางแก้อย่างเป็นระบบ

8.2 ข้อเสนอแนะ

การจัดทำดัชนีชี้วัดความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้มีการดำเนินการอยู่นี้จัดได้ว่าเป็นความพยายามครั้งแรก ซึ่งจำเป็นจะต้องมีข้อบกพร่องและข้อผิดพลาดที่จำเป็นจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง พร้อมกันนี้ก็จะต้องมีการทดลองใช้อย่างต่อเนื่องนอกเหนือจากที่ได้ใช้ตัวเลขในปี พ.ศ. 2548 เป็นตัวเลขนำร่องในปีแรก โดยจำเป็นจะต้องมีการประเมินทุกปีเพื่อให้สะท้อนแนวโน้มทั้งในระยะสั้นและระยะปานกลาง พร้อมทั้งมีการปรับแก้ดัชนีตามความเหมาะสมหรือพัฒนาดัชนีใหม่ๆ มาใช้ชี้วัดให้สอดคล้องกับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มมากขึ้น

การเพิ่มรายละเอียดโดยการจัดทำดัชนีชี้วัดความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงในระดับพื้นที่ตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ก็จะยิ่งช่วยให้การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงทุกภาคส่วนและทุกพื้นที่มีความเป็นไปได้จริงเพิ่มมากขึ้น

บรรณานุกรม

กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม,คุณภาพน้ำทะเลบริเวณชายฝั่งที่สำคัญ พ.ศ.2545-2548

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, รายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ปี 2544-2546

คณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ (2550) *ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช... (ฉบับเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน)*, กรุงเทพ: สภาร่างรัฐธรรมนูญ

โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย,รายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย ปี 2550 เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคน, กรุงเทพ:2550

จรัส สุวรรณมาลา และ ชาญณวุฒ ไชยรักษา(2547) *การกำหนดตัวชี้วัดระดับและประสิทธิผลของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการกระจายอำนาจ*, กรุงเทพ: สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า

จตุรงค์ บุณรัตนสุนทร และมนัส โกมลฑา (2549) รายงานการศึกษาวิจัยเรื่อง "*การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับนโยบายของรัฐที่มีผลต่อเศรษฐกิจพอเพียง*" กรุงเทพ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ฐิติพร ศิริพันธ์ พันธเสน (2550)รายงานการศึกษาวิจัยเรื่อง "*การวิเคราะห์นโยบายสังคมของรัฐภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*" , กรุงเทพ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2539) การศึกษาทางเลือก : สู่วิวัฒน์หรือวิบัติ ในยุคโลกไร้พรมแดน, กรุงเทพ: : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ถวิลวดี บุรีกุล (บรรณาธิการ) (2547) *จับชีพจรประเทศไทย: ตัวชี้วัดประชาธิปไตย*, กรุงเทพ: สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า

เนชั่นสุดสัปดาห์ (2547) ธเนศวร์ เจริญเมือง กับมุมมอง SML และประชาธิปไตยรากหญ้า, เนชั่นสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ 2 - 8 สิงหาคม 2547

วิทยากร เชียงกูล รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2547/2548 : รากเหง้าของปัญหาและแนวทางแก้ไข. สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพมหานคร 2549

ศูนย์ศึกษาปัญหาและนโยบายการเกษตร (2544) *เอกสารรวมนโยบายการเกษตรของพรรคไทยรักไทย*, กรุงเทพ: พรรคไทยรักไทย

ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, รายงานข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ปี 2544-2548

ส่วนส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน สำนักจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้, รายละเอียดการอนุมัติโครงการป่าชุมชน ประจำปีงบประมาณ 2544-2548

สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ (2550) เอกสารประกอบการระดมสมอง ครั้งที่ 1 โครงการจัดทำแผนที่เดินทางและการสร้างเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างประเทศ ณ ห้องทิวลิป โรมแรมรามาการ์เด้นส์ กรุงเทพฯ วันจันทร์ที่ 14 พฤษภาคม 2550 (อัดสำเนา)

สำนักงานกฤษฎีกา (2540) *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*, กรุงเทพ: สำนักงานกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. *ระบบการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ*. กรุงเทพมหานคร 2540

สำนักงานสถิติแห่งชาติ ,ประมวลข้อมูลสถิติที่สำคัญของประเทศไทย พ.ศ.2549,บริษัทเท็ก แอนด์ เจอร์นัลพับลิเคชั่น จำกัด,2549.

สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สคช.),รายงานสถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย,2550

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.),รายงานการติดตามประเมินผลการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ฉบับที่ 9 (2545-2549): (ม.ป.ท) ,2549.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.), "**เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร**" : (ม.ป.ท) ,2549.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา *สมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากล พ.ศ. 2549* สกศ. กรุงเทพมหานคร 2549

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา *รายงานการติดตามผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาตามมติคณะรัฐมนตรี ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2548.* กรุงเทพมหานคร 2549

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ.2550-2554, กรุงเทพ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

สำนักงานผู้ตรวจราชการแผ่นดินของรัฐสภา http://www.ombudsman.go.th/about_main.asp, retrieved on 20 January 2007

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2548) "วิจัยแก้(คน)จน" ประชาคมวิจัย จดหมายข่าวราย 2 เดือน ปีที่ 11 ฉบับที่ 62 เดือนกรกฎาคม-สิงหาคม 2548

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี (2550), คณะกรรมการเตรียมการจัดตั้งสภาพัฒนาการเมืองและยกร่างแผนแม่บทพัฒนาการเมือง แผนแม่บทพัฒนาการเมือง : 6 ยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาการเมืองไทย

สุรยุทธ์ จุลานนท์ (2549) *คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี*, กรุงเทพ: สำนักนายกรัฐมนตรี

สารสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ(วารสาร),ปีที่ 4 ฉบับที่ 64 เดือนพฤษภาคม 2550

อุดมพร อมรธรรม, "**ปรัชญาการศึกษา พระเจ้าอยู่หัว** (พระบรมราโชวาท)",สำนักพิมพ์แสงดาว จำกัด, 2549.

อานันท์ ปันยารชุน (2543) *คำกล่าวบรรยายพิเศษในการประชุมวิชาการเรื่อง ความสำเร็จและบทเรียนของประเทศต่าง ๆ ในการสร้างธรรมาภิบาลและการป้องปรามทุจริตคอร์รัปชั่น*, 17 กุมภาพันธ์ 2543 สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ห้องพิมานเมฆ โรงแรมเดอะ แกรนด์ กรุงเทพ

อัมมาร สยามวาลา (2545) *ทักษิโณมิคส์*, กรุงเทพ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

อภิชัย พันธเสน และคณะ (2546) การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง กับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม, กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย,2546

อภิชัย พันธเสน,บทความเรื่องการสร้างความเข้มแข็งในภาคประชาชนด้วยเศรษฐกิจพอเพียง, วันอาทิตย์ที่ 5 สิงหาคม 2550 ณ อาคารชาเลนเจอร์ 2 อิมแพคเมืองทองธานี นนทบุรี

ภาษาอังกฤษ

BBC News (2006) *Q&A: The Enron Case*, at http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/3398913.stm Retrieved on 20 September 2006

Beetham, D. (1996) "Theorising Democracy and Local Government" in King, D., and Stroker, G. (ed) *Rethinking Local Democracy*, London: Macmillan : 28-49

Grant, W. (2000) *Pressure Groups and British Politics*, London: Macmillan Press

Kymlicka, W. (2002) (Second Edition) *Contemporary Political Philosophy: An Introduction*, Oxford: Oxford University Press

Laird, J. (2000) *Money Politics, Globalisation, and Crisis: The Case of Thailand*, Singapore: Graham Brash

Office of Environmental Policy and Planning.2006. **Thailand : National Report on the Implementation of Convention on Biological Diversity** . Ministry of National Resources and Environment. . Bangkok, Thailand. 64 p.

Office of Environmental Policy and Planning.2002. **National Report on the Implementation of Convention on Biological Diversity** . Ministry of National Resources and Environment. . Bangkok, Thailand. 60 p.

Office of Environmental Policy and Planning.2000. **Biodiversity Conservation in Thailand : A National Report**. Ministry of Science, Technology, and Environment. Bangkok, Thailand. 142 p.

Pasuk Phongpaichit and Baker, C. (2000) *Thailand's Crisis*, Chiang Mai: Silkworm Books

United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (2006) *What is a good governance?* At www.unescap.org/huset/gg/governance.htm Retrieved on 27 December 2006

United Nations Development Programme (2007), Thailand Human Development Report. 2007 : Sufficiency Economy and Human development Keen Publishing (Thailand) Co.Ltd.

Winetrope, B.K. (2000) "The Constitutional Context", in Wright, T. (ed) *The British Political Process: An Introduction*, London: Routledge: 29-58

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายละเอียดที่มาของการพัฒนาดัชนีชี้วัดและผลการคำนวณดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละมิติ

ก.1 ดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติเศรษฐกิจ

แนวคิดและที่มาการพัฒนาดัชนีชี้วัด

การพัฒนาประเทศตามแนวหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือการพัฒนาอยู่บนความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและอยู่บนฐานของความรู้คู่คุณธรรม

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านเศรษฐกิจกับการพัฒนาด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม มีการผลิตและบริโภคในระดับที่เหมาะสม ไม่ก่อหนี้จนเกินระดับรายได้ในปัจจุบันและอนาคต มีการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมกันระหว่างประชากร

ความมีเหตุผล หมายถึง การใช้ทรัพยากรและปัจจัยการผลิตอย่างสมเหตุสมผล มีการบริหารจัดการเศรษฐกิจโดยใช้ข้อมูล ความรู้ มีการวางแผน พิจารณาถึงข้อจำกัดและใช้ทรัพยากรและปัจจัยการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ คือ มีความสูญเสียน้อย ใช้ทรัพยากรโดยไม่สูญเปล่า

การมีภูมิคุ้มกัน หมายถึง มีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ มีการกระจายและจัดการความเสี่ยงไม่พึ่งพิงเศรษฐกิจภายนอกมากเกินไป มีการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ

เงื่อนไขของการพัฒนาทางเศรษฐกิจตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียง คือการพัฒนาเศรษฐกิจบนฐาน*ความรู้* มีข้อมูล รู้ศักยภาพ และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจโลก มี*คุณธรรม* คือ มีกติกาทางเศรษฐกิจที่ เสริมสร้างความเท่าเทียมกันสำหรับผู้ผลิตรายเล็กรายใหญ่ มีการดำเนินการทางเศรษฐกิจที่โปร่งใส ตอบแทนแก่ปัจจัยการผลิตอย่างเป็นธรรม คุ้มครองสิทธิชุมชนและผู้บริโภค และไม่เบียดเบียนคนรุ่นหลัง เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับหลักการเศรษฐกิจพอเพียงในงานวิจัยนี้ จำแนกองค์ประกอบที่สำคัญคือ เศรษฐกิจในภาพรวมและเศรษฐกิจรายสาขา เศรษฐกิจในภาพรวมจำแนกออกเป็นภาคการบริโภค การออมและการลงทุน การใช้จ่ายภาครัฐ และภาคระหว่างประเทศ ในขณะที่เศรษฐกิจรายสาขาจำแนกออกเป็นภาคการเกษตรและสาขาอุตสาหกรรมและบริการ

กรอบแนวคิดดัชนีชี้วัดทางเศรษฐกิจตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ความพอประมาณ	ความมีเหตุผล	การมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี
ความพอดี ความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านเศรษฐกิจกับการพัฒนาด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมมีการผลิตและบริโภคในระดับที่เหมาะสม ไม่ก่อหนี้จนเกินระดับรายได้ในปัจจุบันและอนาคต มีการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมกันระหว่างประชากร	การใช้ทรัพยากรและปัจจัยการผลิตอย่างสมเหตุสมผล มีการบริหารจัดการเศรษฐกิจโดยใช้ข้อมูล ความรู้ มีการวางแผน พิจารณาถึงข้อจำกัดและใช้ทรัพยากรและปัจจัยการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ คือ มีความสูญเสียน้อย ใช้ทรัพยากรโดยไม่สูญเปล่า	มีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ มีการกระจายและจัดการความเสี่ยงไม่พึ่งพิงเศรษฐกิจภายนอกมากเกินไป มีการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ

เงื่อนไขของดัชนีชี้วัดภาวะสังคม

คุณธรรม	ความรู้
การมีกติกาทางเศรษฐกิจที่ เสริมสร้างความเท่าเทียมกันสำหรับผู้ผลิตรายเล็กรายใหญ่มีการดำเนินการทางเศรษฐกิจที่โปร่งใส ตอบแทนแก่ปัจจัยการผลิตอย่างเป็นธรรม คุ้มครองสิทธิชุมชนและผู้บริโภค และไม่เบียดเบียนคนรุ่นหลัง เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	การพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานความรู้ มีข้อมูล รู้ศักยภาพ และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจโลก

พฤติกรรมเชิงจริยธรรม

ความประหยัด (*ความมีเหตุผล ความพอประมาณ*) ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัยในตนเอง ความมีสติสัมปชัญญะ ความอดทน ความเพียร ความกตัญญูกตเวที ความไม่ประมาท ความเสียสละ (ไม่โลภ)ความสามัคคี ความรับผิดชอบต่อสังคม

ดัชนีและองค์ประกอบดัชนีชี้วัด

1. มิติทางเศรษฐกิจในภาพรวม

(1) ความสมดุลของการพัฒนา
(2) ความมีเหตุผล มีประสิทธิภาพ
(3) เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ
(4) การพัฒนาบนฐานความรู้
(5) ระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรม

1.1 ภาคครัวเรือน (การบริโภค)

a. ความพอประมาณ
b การมีภูมิคุ้มกันระดับครัวเรือน

1.2 ภาคการออมและการลงทุน

- ความมีเหตุผล
- ระดับการพึ่งพาภายนอกและภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ

1.3 การใช้จ่ายภาครัฐ

- ความสมดุลของการใช้จ่ายภาครัฐ
- ความมีเหตุผล ประสิทธิภาพของการใช้จ่าย
- ระดับการพึ่งพาภายนอกและความเสี่ยงทางการคลัง

1.4 ภาคระหว่างประเทศ

- ความสมดุลของระบบเศรษฐกิจ
- ประสิทธิภาพของระบบเศรษฐกิจ
- ระดับการพึ่งพาภายนอกและภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ
- ระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรม

2.มิติทางเศรษฐกิจรายสาขา

2.1 สาขาการเกษตร

2.1.1 ภาพรวมระดับประเทศ

- ความยั่งยืนของสาขาเกษตร
- การผลิตที่ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม อาหาร ปลอดภัย
- ความมีเหตุผล มีประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร
- การมีภูมิคุ้มกันระดับประเทศ
- การพัฒนาบนฐานความรู้และต่อยอดภูมิปัญญา
- ระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรม

2.1.2 ระดับครัวเรือน

- การมีภูมิคุ้มกัน ลดความเสี่ยง/พึ่งพาภายนอก

2.1.3 เทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสม

- สามารถพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยี และสร้างเทคโนโลยีที่เหมาะสม (ลดต้นทุน ลดความเสี่ยง)
- การสร้างเทคโนโลยีบนฐานภูมิปัญญา
- การพัฒนาศักยภาพในการคิดค้นเทคโนโลยี
- การเผยแพร่เทคโนโลยีที่นำไปประยุกต์ใช้ได้

2.2 สาขาอุตสาหกรรมและภาคบริการ

- ความพอประมาณ
- การมีเหตุผล
- การมีภูมิคุ้มกัน
- การพัฒนาบนฐานความรู้
- ระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรม

องค์ประกอบดัชนีชี้วัด

1.1 เศรษฐกิจในภาพรวม

ความพอประมาณของเศรษฐกิจในภาพรวมจะพิจารณาจากความสมดุลของการพัฒนา โดยจะพิจารณา***ความสมดุลของภาคการผลิตและภาคการเงิน***ว่ามีความสอดคล้องหรือไม่ หากภาคใดภาคหนึ่งขยายตัวสูงมากเกินไปอาจก่อให้เกิดปัญหาดังเช่นการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ที่ผ่านมา นอกจากนี้ ยังต้องพิจารณา***ความสมดุลของโครงสร้างการผลิตของประเทศ***ระหว่างสาขาการผลิตต่างๆ โดยเฉพาะสาขาเกษตรซึ่งมีประชากรประมาณครึ่งหนึ่งของประเทศและ***คนจนใต้เส้นความยากจน***จะต้องมีจำนวนน้อยลงเช่นกัน ตัวชี้วัดความสมดุลของการพัฒนาจะเน้นความกินดีอยู่ดีของทุกคนมากกว่าเน้นความรวดเร็วของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น

ความมีเหตุผล และความมีประสิทธิภาพของเศรษฐกิจในภาพรวมจะเน้นไปที่ปัจจัยการผลิต หาก***จำนวนที่ดินรกร้างต่อพื้นที่ทั้งหมด***มีสัดส่วนสูง แสดงถึงการใช้ทรัพยากรที่ดินอย่างไม่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้บทบาทของการใช้เครื่องจักรทุนมีสูงขึ้นเมื่อการผลิตในภาคอุตสาหกรรมขยายตัว โดยวัดจาก***อัตราการเติบโตของการนำเข้าสินค้าทุน*** หาก***อัตราการเพิ่มค่าจ้าง***มิได้เพิ่มขึ้นตาม***อัตราการเติบโตของการนำเข้าสินค้าทุน*** แสดงว่าปัจจัยแรงงานมีราคาถูก แต่กลับใช้สินค้าทุนจากภายนอกเพิ่มขึ้น เป็นการสะท้อนถึงความ ไม่สมเหตุสมผลของการใช้ปัจจัยการผลิต

การมีภูมิคุ้มกันภายในประเทศ พิจารณาจากเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ซึ่งสะท้อนถึงความมั่นคงของสภาวการณ์ทางเศรษฐกิจ โดยพิจารณาเสถียรภาพด้านราคาจาก***อัตราเงินเฟ้อ***ที่ไม่สูงเกินไปนักจนกระทบกับการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันของประชาชน พิจารณาความมั่นคงของประชากรในการประกอบอาชีพหารายได้จาก***อัตราการจ้างงาน*** พิจารณาความมั่นคงของการขยายตัวทางเศรษฐกิจบนฐานของความพอเพียงจาก***ระดับการออมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ***เพื่อดูว่าเราใช้เงินทุนของตัวเองในการพัฒนาประเทศมากน้อยเพียงไหน และพิจารณาความมั่นคงด้านพลังงานจากการพึ่งพิงพลังงานภายนอกประเทศมากน้อยเพียงไหนโดยพิจารณาจาก***สัดส่วนการนำเข้าพลังงานต่อการใช้พลังงานในประเทศทั้งหมด (การนำเข้าสุทธิ/การใช้พลังงานในประเทศสุทธิ)***

เงื่อนไขการพัฒนาบนฐานความรู้จะเน้นที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หรือศักยภาพของแรงงาน จากการที่ประเทศไทยยังคงมีการผลิตที่เน้นปัจจัยแรงงาน ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพของแรงงานจึงเป็นสิ่งจำเป็น อาจวัดจาก***สัดส่วนแรงงานที่มีทักษะต่อกำลังแรงงานทั้งหมด ผลิตภาพของแรงงาน*** ตลอดจน***การไหลออกของแรงงานมีฝีมือ และนักวิทยาศาสตร์*** ซึ่งแสดงให้เห็นถึงปัญหาสมองไหลของประเทศ ขณะเดียวกัน***การเปลี่ยนแปลงของผลิตภาพปัจจัยการผลิตรวม (Total factor productivity)*** จะวัดผลผลิตที่ได้เทียบกับปัจจัยการผลิตทั้งหมดที่ใช้ไป

หากหนึ่งหน่วยของปัจจัยการผลิตที่ใช้ไปสามารถสร้างผลผลิตได้มากขึ้น ย่อมสะท้อนประสิทธิภาพการผลิตที่ดีขึ้นเป็นการผลิตที่มีการใช้เทคโนโลยีดีขึ้นหรือปัจจัยการผลิต (เช่นแรงงาน) มีคุณภาพสูงขึ้น การพัฒนาประเทศยังต้องคำนึงถึงระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรม พิจารณาผลของการพัฒนาว่าก่อให้เกิดการกระจายผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันหรือไม่ หากดัชนีการกระจายรายได้ คือ ค่าจีนี (มีค่าตั้งแต่ 0 ถึง 1) ค่าที่สูง (เกิน 0.3)จะแสดงถึงความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของคนในประเทศ ในทางตรงข้ามหากการพัฒนาก่อให้เกิดความสมดุล ค่าจีนีจะต่ำลง (น้อยกว่า 0.3) นอกจากนี้อาจพิจารณาจาก***อัตราการเพิ่มของ ค่าจ้างขั้นต่ำในราคาคงที่เทียบกับอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ*** เพื่อพิจารณาว่าแรงงานได้รับส่วนแบ่งเป็นค่าจ้างที่เป็นธรรมหรือไม่ ***มีโครงสร้างนโยบายการเงินการคลังที่สนับสนุนการกระจายรายได้หรือไม่ เช่น การเก็บภาษีมรดก มีการบังคับใช้กฎหมายป้องกันการผูกขาด***หรือ***มีจำนวนกฎหมายที่รองรับสิทธิชุมชน***มากน้อยแค่ไหน และหาก***มีคดีฟ้องร้องเกี่ยวกับการถือครองที่ดิน***จำนวนมาก สะท้อนถึงความไม่เป็นธรรมในการใช้ทรัพยากรบางส่วนของประเทศ

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
1. ความสมดุลของการพัฒนาเศรษฐกิจ	• อัตราการเติบโตของ Real sector หรือ financial sector เทียบกับ Growth rate ของประเทศ • สัดส่วนGDPสาขาเกษตร /GDPรวม • ดัชนีการกระจายรายได้ (-) • จำนวนคนจนใต้ Poverty Line(-)
2. ความมีเหตุผล มีประสิทธิภาพ	• อัตราการเติบโตของการนำเข้าสินค้าทุน /อัตราการเพิ่มค่าจ้างแรงงาน(แยกรายภาคการผลิต) (1)
3. เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ	• การออม/GDP(+) • อัตราการจ้างงาน (+) • อัตราเงินเฟ้อ • การนำเข้าพลังงานสุทธิ/การใช้พลังงานสุทธิ (-) • ร้อยละการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยน
4. การพัฒนาบนฐานความรู้	• แรงงานที่มีทักษะ/กำลังแรงงาน(+) • ผลิตภาพของแรงงาน(+) • จำนวนสิทธิบัตรที่จดทะเบียนใหม่(+) • การไหลออกของแรงงานฝีมือ นักวิทยาศาสตร์ (-) • การเปลี่ยนแปลง TFP(Output/Input)(+)

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
5. ระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรม	• อัตราการเพิ่มของค่าจ้างขั้นต่ำในราคาคงที่/อัตราการขยายตัวของ GDP • มีการเก็บภาษีมรดก • มีการบังคับใช้กฎหมายป้องกันการผูกขาด • คดีฟ้องร้องเกี่ยวกับการถือครองที่ดิน(-) • จำนวนกฎหมายรองรับสิทธิชุมชน(+)

นอกจากนี้ เพื่อให้เห็นภาพของการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่ชัดเจนขึ้นและสะท้อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง จึงมีดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจในภาพรวมแยกตามประเภทกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ดังนี้

1.1.1 เศรษฐกิจภาคครัวเรือน

จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเน้นวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนให้ดำเนินไปด้วยความพอประมาณ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกัน มีการวางแผนการใช้จ่ายในการบริโภคอย่างรอบคอบ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่เกินตัว ไม่กู้โดยไม่จำเป็น จึงมีแนวคิดในการจัดทำดัชนีชี้วัดกิจกรรมการบริโภคในภาพรวม โดยพิจารณาความพอประมาณในการบริโภคจาก***การใช้จ่ายเพื่อการบริโภคต่อรายได้*** ซึ่งแบ่งตามชั้นรายได้เนื่องจากผู้ที่มีรายได้มากย่อมสามารถใช้จ่ายในการบริโภคได้สูงกว่าผู้ที่มีรายได้น้อย แต่เพื่อควบคุมการใช้จ่ายตามความสามารถของผู้มีรายได้มากมิให้ฟุ่มเฟือยจนเกินไป จึงควรพิจารณา***อัตราการเติบโตของการใช้บัตรเครดิตหรือการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตเทียบกับอัตราการเติบโตของรายได้***ด้วย นอกจากนี้***สัดส่วนครัวเรือนที่มีหนี้สินต่อจำนวนครัวเรือนทั้งหมด*** ยังสามารถสะท้อนความพอประมาณ ไม่ใช้จ่ายเกินตัวของครัวเรือนในภาพรวมได้ด้วย

ขณะเดียวกันการมีภูมิคุ้มกันระดับครัวเรือนก็มีความสำคัญ โดยเฉพาะ***สัดส่วนการออมภาคครัวเรือนต่อรายได้***ก็สะท้อนการมีภูมิคุ้มกันหรือความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิตหากเกิดความจำเป็นต้องใช้จ่ายเงินเพื่อการใดโดยเฉพาะของครัวเรือน นอกจากนี้***หนี้ส่วนบุคคลต่อรายได้*** ยังสะท้อนความเปราะบางทางการเงินของครัวเรือน โดยเฉพาะหากหนี้สินที่เกิดขึ้นนั้นมาจากการใช้จ่ายในการบริโภคอย่างไม่เกิดประโยชน์ และไม่ก่อให้เกิดรายได้

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
ความพอประมาณ	• การใช้จ่ายเพื่อการบริโภค/รายได้(แบ่งตามชั้นรายได้) (0-1) • ยอดเงินของการใช้บัตรเครดิตเทียบกับยอดรายได้ (หรืออัตราการเติบโตของการใช้บัตรเครดิตเทียบกับอัตราการเติบโตของรายได้)(1) • จำนวนครัวเรือนที่มีหนี้สิน/ครัวเรือนทั้งหมด (อาจแบ่งตามชั้นรายได้ด้วย) (-)
การมีภูมิคุ้มกันระดับครัวเรือน	• การออมภาคครัวเรือน/รายได้(+) • หนี้ส่วนบุคคล/รายได้(แบ่งตามชั้นรายได้) (-) • หนี้ส่วนบุคคล/รายได้หลังจากหักภาษีเงินได้ (-)

1.1.2 เศรษฐกิจการออมและการลงทุน

ในการผลิตและลงทุน จำเป็นต้องคำนึงถึงความมีเหตุมีผล หากผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจกู้ยืมเงินหรือก่อหนี้เพื่อมาลงทุนแต่การลงทุนกลับไม่ให้ผลหรือทำเกินตัว ขยายกิจการด้วยการก่อหนี้มากเกินไป ก็จะก่อให้เกิดความเสี่ยงสูงขึ้นด้วย นอกจากนี้หากการผลิตใช้***ปัจจัยการผลิตที่นำเข้า***จำพวกวัตถุดิบ สินค้าทุน และสินค้าขั้นกลางในสัดส่วนที่สูงเมื่อ***เทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ*** จะสะท้อนถึงการพึ่งพา ภายนอกในระดับสูง อันหมายถึงการมีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจต่ำ เช่นเดียวกับกรณีที่ราคาปัจจัยการผลิตนำเข้ามีความผันผวนและเป็นการผลิตที่มิได้คำนึงถึงฐานความพร้อมของประเทศก็ทำให้มีภูมิคุ้มกันต่ำเช่นกัน ในทำนองเดียวกัน ***สัดส่วนการออมต่อการลงทุน***สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการลงทุนโดยใช้แหล่งเงินทุนภายในประเทศ เท่ากับเป็นการลงทุนเพื่อให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยยืนอยู่บนขาของตนเองเพิ่มมากขึ้น

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
ความมีเหตุผล	• หนี้ภาคเอกชน/การลงทุน (-)
ระดับการพึ่งพาภายนอกและภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ	• มูลค่าปัจจัยการผลิตที่นำเข้า/GDP (หรือวัตถุดิบ สินค้าทุน สินค้าขั้นกลาง) (-) • การออมของครัวเรือนในภาพรวม/การลงทุน(+)

1.1.3 เศรษฐกิจใช้จ่ายภาครัฐ

ภาครัฐในฐานะเป็นหน่วยเศรษฐกิจหนึ่งที่จำเป็นต้องมีการใช้จ่ายและหารายได้ ดังนั้นความสมดุลของการใช้จ่ายภาครัฐจึงเป็นสิ่งจำเป็นตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ รัฐเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินนโยบายและช่วยรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ตัวชี้วัดจึงอาจพิจารณา***จากดุลการคลังต่อการเปลี่ยนแปลงของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ*** หากประเทศอยู่ในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ การขาดดุลการคลังก็อาจมีความจำเป็นต่อการลดแรงกระแทกของเศรษฐกิจได้บ้าง ขณะเดียวกันงบที่ใช้ในการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมจำเป็นจะต้องมีความสมดุล เพราะมิใช่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยละเลยประเด็นทางสังคมและสิ่งแวดล้อม บทบาทของรัฐในการลงทุนดำเนินโครงการเพื่อขยายโครงสร้างพื้นฐานของประเทศให้สอดคล้องกับการขยายตัวของเศรษฐกิจก็เป็นสิ่งสำคัญแต่ต้องอยู่บนฐานของความพอประมาณ การวิเคราะห์ผลดีผลเสีย และความโปร่งใสในการบริหารจัดการ โดยอาจพิจารณาจาก***มูลค่าการ ลงทุนที่ผ่านการวิเคราะห์โครงการต่อรายจ่ายเพื่อการลงทุนของรัฐ*** การลงทุนในบางครั้งรัฐก็จำต้องก่อหนี้ จึงต้องคำนึงถึง***สัดส่วนหนี้สาธารณะต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ***มิให้อยู่ในระดับสูงจนเสียความน่าเชื่อถือทางการเงินของภาครัฐ และต้องรักษา***ระดับเงินคงคลัง***ให้เพียงพอเสมือนเป็นเงินออมภาครัฐเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันความเสี่ยงทางการคลังที่อาจเกิดขึ้น

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
ความสมดุลของการใช้จ่ายภาครัฐ	• ดุลการคลัง/การเปลี่ยนแปลงของGDP (+) งบพัฒนาเศรษฐกิจ (เกษตร อุตสาหกรรม พาณิชย์ คลัง)/งบพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม (1)
ความมีเหตุผล ประสิทธิภาพของการใช้จ่าย	• มูลค่าการลงทุนที่ผ่านการวิเคราะห์โครงการ / รายจ่ายเพื่อการลงทุนของรัฐ (1)
ระดับการพึ่งพาภายนอกและความเสี่ยงทางการคลัง	• อัตราการเปลี่ยนแปลงระดับเงินคงคลัง/งบประมาณของรัฐ (+) • สัดส่วนหนี้สาธารณะ/GDP (-)

1.1.4 เศรษฐกิจระหว่างประเทศ

เศรษฐกิจภายใต้กระแสทุนนิยมโลกาภิวัตน์ การแข่งขันทางการค้าเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงมิได้ แต่อาจนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้เพื่อให้สามารถปรับตัวได้ทันต่อสถานการณ์ของโลกที่มีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว *ประเด็นแรก* จะต้องคำนึงถึงความสมดุลของระบบเศรษฐกิจ หากมีการกู้เงินจากภายนอกประเทศมาใช้ในการพัฒนาประเทศ ก็จำเป็นจะต้องมี***รายได้จากการส่งออกสินค้าและบริการ***ในอนาคตอันใกล้ (เช่น ภายใน 3 ปีข้างหน้า) ***เพียงพอที่จะชำระหนี้***

ต่างประเทศเหล่านั้น *ประเด็นที่สอง* เพื่อให้การผลิตมีประสิทธิภาพ และสามารถแข่งขันกับภายนอกได้ รวมทั้งเป็นการผลิตที่อยู่บนพื้นฐานของการรู้จักตัวเองหรือไม่นั้น จะต้องคำนึงถึง ***สัดส่วนการใช้ปัจจัยการผลิตภายในประเทศ***ที่ประเทศมีความพร้อม***ในการผลิตสินค้าเพื่อส่งออกสำคัญ*** ที่ทำรายได้ให้กับประเทศ 10 อันดับแรก *ประเด็นที่สาม* เมื่อเศรษฐกิจจำเป็นต้องเชื่อมโยงกับภายนอก จำเป็นต้องมีภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งพอที่จะรับมือกับปัจจัยเสี่ยงต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากภายนอกประเทศด้วย โดยอาจพิจารณาจากตัวชี้วัดที่สะท้อนความเสี่ยง และการพึ่งพิงต่างประเทศ ได้แก่ ***หนี้ต่างประเทศระยะสั้นต่อการลงทุนทั้งหมด*** หรือ***หนี้ต่างประเทศต่อทุนสำรองเงินตราต่างประเทศ*** ***สัดส่วนการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (FDI) ต่อการลงทุนในประเทศทั้งหมด*** เพื่อสะท้อนการพึ่งพิงเงินทุน (และอาจรวมถึงเทคโนโลยีที่มาพร้อมกับการลงทุนโดยตรง FDI) จากต่างประเทศในการพัฒนาเศรษฐกิจ ***อัตราการเปิดประเทศ*** แสดงถึงความเสี่ยงของการพึ่งพิงการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งมิได้หมายความว่าการเปิดประเทศจะเป็นสิ่งไม่ดีเพราะเป็นการกระจายความเสี่ยงจากข้อจำกัดของความต้องการภายในประเทศ แต่การเปิดประเทศที่มากเกินกว่าระดับหนึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาการส่งผ่านความผันผวนของเศรษฐกิจโลกต่อประเทศไทยในระดับรุนแรงได้เช่นกัน ดังนั้น การคำนึงถึง***การกระจายตัวของสินค้าส่งออก 10 อันดับแรก***ก็มีความสำคัญในการพิจารณาการกระจายความเสี่ยงของรายได้จากการส่งออกด้วย และ*ประเด็นสุดท้าย* ระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรมในการส่งเสริมให้มีการแข่งขันอย่างเท่าเทียมกัน โดยพิจารณาจาก ***มูลค่าสินค้าส่งออกและนำเข้าที่ผ่านมาตรการในระบบโควตาต่อมูลค่าสินค้าส่งออกและนำเข้าทั้งหมด***

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
ความสมดุลของระบบเศรษฐกิจ	• สัดส่วนภาระการชำระหนี้ต่างประเทศ/รายได้จากการส่งออกสินค้าและบริการ (ในช่วง3ปีข้างหน้า) (-) • ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักของสัดส่วนการใช้ปัจจัยการผลิตในประเทศของสินค้าส่งออก 10 อันดับแรก (+)
ระดับการพึ่งพาภายนอกและภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ	• หนี้ต่างประเทศระยะสั้น/การลงทุนทั้งหมด (ความเสี่ยง) (-) • FDI/การลงทุนในประเทศ (การพึ่งพา) (1) • อัตราการเปิดประเทศ (100) • มูลค่าสินค้าส่งออก 10 รายการแรก/มูลค่าการส่งออกทั้งหมด (-) • หนี้ต่างประเทศ(ระยะสั้น)/ทุนสำรองเงินตราต่างประเทศ (-)
ระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรม	• มูลค่าสินค้านำเข้า+ส่งออกที่ผ่านระบบโควตา/มูลค่านำเข้า+ส่งออกทั้งหมด (-)

1.2 มิติทางเศรษฐกิจรายสาขา

1.2.1 สาขาการเกษตร

สาขาเกษตรของไทยในภาพรวมมีการผลิตที่หลากหลายและเป็นแหล่งรายได้เงินตราต่างประเทศจากการส่งออกที่สำคัญ จนดูคล้ายกับสาขาเกษตรมีความเข้มแข็งในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ดี ในระดับครัวเรือนกลับพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรจำนวนมากมีการผลิตเชิงเดี่ยวที่ต้องเผชิญกับความเสี่ยงด้านการผลิต ต้องซื้อปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย ยา สารเคมี จากภายนอก ในขณะที่จำหน่ายผลผลิตส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดต้องขึ้นกับความผันผวนของตลาด จึงมีความเสี่ยงด้านราคาและรายได้ ทำให้เกษตรกรขาดภูมิคุ้มกันตนเองทางเศรษฐกิจ ไม่สามารถรองรับผลกระทบจากความผันผวนดังกล่าวได้ เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งหวังให้ปัจเจกบุคคลและครัวเรือน มีภูมิคุ้มกันตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่ภูมิคุ้มกันระดับประเทศโดยกำหนดให้คนเป็นศูนย์กลาง มากกว่าความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจในภาพรวมที่ได้รับจากสาขาเกษตร หรือช่วยให้ผู้บริโภคได้บริโภคสินค้าเกษตรในราคาถูก ด้วยภาพที่แตกต่างกันในระดับครัวเรือนกับระดับประเทศ การสร้างตัวชี้วัดสาขาเกษตรจึงจะแบ่งเป็นตัวชี้วัดในภาพรวมระดับประเทศและตัวชี้วัดในระดับครัวเรือน

1.2.1.1 ตัวชี้วัดสาขาเกษตรในภาพรวมระดับประเทศ

สาขาเกษตรเป็นแหล่งอาหารของประเทศ ประเทศไทยมีประชากรในสาขาเกษตรจำนวนเกือบครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งหมดแม้ว่าแนวโน้มประชากรเกษตรจะลดลง ประเด็นสำคัญของสาขาเกษตรในระดับประเทศคือความยั่งยืนของสาขาเกษตร ซึ่งสะท้อนความยั่งยืนและความมั่นคงทางอาหารตลอดจนความสามารถในการพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ปัจจัยในการดำรงชีวิตที่เหลืออีกสามปัจจัย คือ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ก็ล้วนมีพื้นฐานจากผลผลิตสาขาการเกษตรหรือทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศเป็นสำคัญ

สาขาเกษตรจะยั่งยืนหากฐานทรัพยากรยังคงมีความอุดมสมบูรณ์และสาขาเกษตรสามารถที่จะเลี้ยงหรือรองรับครัวเรือนเกษตรกรให้อยู่ดีกินดีได้ในระดับหนึ่ง หรือถ้าจะให้ดียิ่งขึ้นคือมีระดับความเป็นอยู่ที่ไม่ต่างจากภาคการผลิตอื่นๆ มากนัก ซึ่งจะช่วยลดปัญหาการไหลออกของประชากรหนุ่มสาวที่มีศักยภาพที่จะช่วยพัฒนาถิ่นกำเนิดของตนได้ แต่เนื่องจากตัวชี้วัดฐานทรัพยากรจะปรากฏในชุดตัวชี้วัดด้านสิ่งแวดล้อม จึงไม่ได้กล่าวถึงในที่นี้ ส่วนตัวชี้วัดที่สะท้อนปัญหาของศักยภาพในการรองรับประชากรเกษตร ได้แก่ ***สัดส่วนรายได้ในสาขาเกษตรเทียบกับรายได้นอกสาขาเกษตรของครัวเรือนเกษตรกร*** สะท้อนความสำคัญของสาขาเกษตรในการเป็นแหล่งรายได้ของครัวเรือนเกษตรกร ***สัดส่วน GDP ต่อประชากรในสาขาเกษตรเทียบกับ GDP ต่อประชากรนอกสาขาเกษตร*** สะท้อนความเหลื่อมล้ำที่เป็นแรงผลักให้คนออกจากสาขาเกษตร ***สัดส่วนคนชราต่อแรงงานเกษตร*** สะท้อนกำลังผลิตของภาค และสะท้อนภาระของแรงงานเกษตรที่มีอยู่ว่าจะต้องรับภาระเลี้ยงดูผู้สูงวัยมากน้อยเพียงใด ***จำนวนครัวเรือนที่มีหนี้สินสาขาเกษตร***

การใช้ที่ดินผิดประเภท เป็นอาการที่เกิดขึ้นจากปัญหาหลายๆ ประการที่ซับซ้อนในสาขาเกษตร มีผลบั่นทอนความยั่งยืนของสาขาการผลิต และสุขภาวะของประชากรที่อยู่ในภาคการผลิตนี้

<u>การผลิตที่เป็นมิตรกับผู้บริโภค (อาหารปลอดภัย) และสิ่งแวดล้อม</u> เป็นมิติใหม่ที่สังคมให้ความสำคัญมากขึ้นและสอดคล้องกับหลักการเศรษฐกิจพอเพียงที่ไม่เบียดเบียนกัน ตัวชี้วัดในมิตินี้ คือ ***สัดส่วนพื้นที่เกษตรอินทรีย์และเกษตรปลอดสารเคมีต่อพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด***

<u>ประสิทธิภาพการผลิต</u>สะท้อนการใช้ทรัพยากรอย่างมีเหตุผล มีงานศึกษาที่พิสูจน์ว่าเกษตรกรรายย่อยมีประสิทธิภาพการผลิตสูงเนื่องจากใช้ทรัพยากรโดยไม่สูญเปล่า แต่ปัญหาที่เกิดในภาพรวมซึ่งสะท้อนความสูญเปล่าและความไม่มีประสิทธิภาพในระบบเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับหลักการเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ***การมีที่ดินรกร้างว่างเปล่า การใช้เครื่องจักรทดแทนแรงงาน*** ในกรณีที่ยังมีแรงงานอยู่มากและค่าจ้างแรงงานไม่ได้เพิ่มขึ้นมากนัก ตัวชี้วัดประสิทธิภาพที่สำคัญอีกตัวหนึ่ง คือ ***ผลิตภาพปัจจัยการผลิตรวม (Total factor productivity)*** ซึ่งวัดผลผลิตในสาขาเกษตรที่ได้เทียบกับปัจจัยการผลิตทั้งหมดที่ใช้ไป หากหนึ่งหน่วยของปัจจัยการผลิตที่ใช้ไปสามารถสร้างผลผลิตได้มากขึ้น ย่อมสะท้อนประสิทธิภาพการผลิตที่ดีขึ้น ที่มาของประสิทธิภาพการผลิตที่ดีขึ้น ได้แก่ การมีเกษตรกรที่มีสุขภาพดีขึ้น มีความสามารถในการบริหารจัดการมากขึ้น รวมถึงการมีปัจจัยการผลิตอื่นๆ ที่มีคุณภาพสูงขึ้น เทคโนโลยีดีขึ้น เป็นต้น

<u>การมีภูมิคุ้มกัน</u>ในภาพรวมของสาขาการเกษตร คือ ประเทศมี***การผลิตและการส่งออกสินค้าเกษตรที่หลากหลาย*** ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับสินค้าเพียง 2-3 ชนิด ซึ่งวัดได้จากสัดส่วนของมูลค่าสินค้าเกษตร 4 ชนิด หรือ 8 หรือ 10 ชนิดแรกเทียบกับมูลค่าสินค้าเกษตรทั้งหมด หากมีการกระจุกตัวสูง เช่น สินค้า 4 ชนิดแรก มีส่วนแบ่งถึงร้อยละ 80 ก็ย่อมหมายถึงประเทศมีการกระจายตัวของการผลิตสินค้าเกษตรไม่สูงนัก และมีความเสี่ยงสูงหากสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งประสบปัญหาก็จะส่งกระทบต่อภาคการผลิตเกษตรและประชากรในสาขาเกษตรมาก ส่วนการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากตลาดภายนอกสามารถพิจารณาได้จาก***สัดส่วนการนำเข้าปัจจัยการผลิตและผลผลิตทางการเกษตรจากต่างประเทศ***

นอกจากนี้ เนื่องจากสาขาเกษตรมีการใช้น้ำเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ และความผันผวนของปริมาณน้ำมีผลต่อการผลิต ดังนั้นการภูมิคุ้มกันที่สำคัญของสาขาเกษตร คือ การมีระบบชลประทานที่มีประสิทธิภาพและกระจายตัวอย่างทั่วถึง ในที่นี้จึงใช้ตัวชี้วัดคือ ***พื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่เกษตร ทั้งหมด*** การวัดเป็นระดับสาขาเกษตรทั้งหมด จะทำให้เห็นภาพของปัญหาที่ชัดเจนขึ้น

<u>การพัฒนาบนฐานความรู้และภูมิปัญญา</u> เป็นองค์ประกอบซึ่งเป็นเงื่อนไขนำไปสู่ความยั่งยืนและความมีภูมิคุ้มกันของสาขาเกษตร ตัวชี้วัดที่สำคัญจะปรากฏในหัวข้อเรื่องเทคโนโลยี

การเกษตร ตัวชี้วัดอื่นๆ เช่น ***จำนวนองค์กรชาวบ้านเพื่อการผลิตและแปรรูปด้านการเกษตรในหมู่บ้าน***

ระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรม มีตัวชี้วัดตัวหนึ่งคือ ***จำนวนครัวเรือนไร้ที่ทำกินต่อครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด*** โดยพิจารณาว่า ที่ดินเป็นทรัพยากรที่มีจำกัด เป็นปัจจัยการผลิตที่จำเป็นสำหรับสาขาเกษตรครัวเรือนที่มีที่ทำกิน อย่างน้อยมีหลักประกันในชีวิตและสามารถอยู่หากมีวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้น ระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรม ควรจะมีกลไกที่สามารถดูแลให้ครัวเรือนในสาขาเกษตรมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองได้ เป็นการกระจายการเป็นเจ้าของทรัพยากรอย่างทั่วถึง

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
ความยั่งยืนของสาขาเกษตร	• รายได้ในสาขาเกษตร/รายได้นอกสาขาเกษตรของครัวเรือนเกษตร (0) • GDP ต่อหัวในสาขาเกษตร/GDP ต่อหัวนอกสาขาเกษตร (1) • จำนวนคนชรา/จำนวนแรงงานเกษตรทั้งหมด (-) • จำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้/ครัวเรือนเกษตรทั้งหมด (-) • การใช้ที่ดินผิดประเภท/ที่ดินเกษตรทั้งหมด (-)
การผลิตที่ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม อาหารปลอดภัย	• พื้นที่ Organic/พื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด (+)
ความมีเหตุผล มีประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร	• ที่ดินเกษตรรกร้าง/พื้นที่เพื่อการเกษตรทั้งหมด (-) • อัตราการเติบโตของการใช้เครื่องจักรกลการเกษตร / อัตราการเพิ่มค่าจ้างแรงงาน (1) • TFP(Output/Input) (+)
การมีภูมิคุ้มกันระดับประเทศ	• มูลค่าปัจจัยการผลิตที่นำเข้าจากต่างประเทศ/GDP สาขาเกษตร (-) • มูลค่าการนำเข้าสินค้าเกษตร/GDP สาขาเกษตร (-) • Concentration Ratio ของการส่งออกสินค้าเกษตรหลัก (-) • พื้นที่ชลประทาน/พื้นที่สาขาเกษตร (+)
การพัฒนาบนฐานความรู้และต่อยอดภูมิปัญญา	(ดูเรื่อง เทคโนโลยีการเกษตร)
ระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรม	• ครัวเรือนไร้ที่ทำกิน/ครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด (-)

1.2.1.2 ตัวชี้วัดสาขาเกษตรระดับครัวเรือน

ความพอประมาณ พิจารณาได้จาก***หนี้สินต่อรายได้ของครัวเรือนเกษตร*** ส่วนการมีภูมิคุ้มกันในระดับครัวเรือน มีตัวชี้วัดที่สำคัญคือ ***จำนวนครัวเรือนที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวเทียบกับครัวเรือนเกษตรทั้งหมด ค่าใช้จ่ายในการผลิตการเกษตรที่เป็นตัวเงินเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายรวมในการเกษตร(ที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน) ของครัวเรือนเกษตรกร*** สะท้อนการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอก และ***รายได้ที่เป็นตัวเงินจากการเกษตรเทียบกับรายได้การเกษตรทั้งหมด (ที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน) ของครัวเรือน*** สะท้อนการพึ่งพาตลาดภายนอก

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
การมีภูมิคุ้มกัน ลดความเสี่ยง ลดการพึ่งพาภายนอก	• หนี้สิน/รายได้ของครัวเรือนเกษตร (-) • ค่าใช้จ่ายการผลิตที่เป็นตัวเงิน/ค่าใช้จ่ายการผลิตเกษตรทั้งหมดของครัวเรือน (-) • จำนวนครัวเรือนที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว/จำนวนครัวเรือนเกษตรทั้งหมด (-)

1.2.1.3 ตัวชี้วัดเทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสม

ความสามารถในการพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยีและสร้างเทคโนโลยีที่เหมาะสม พิจารณาได้จากเทคโนโลยีที่ลดต้นทุนการผลิตและลดความเสี่ยง ตัวชี้วัดได้แก่ ***งบประมาณงานวิจัยด้านการเกษตรของรัฐและเอกชนต่อระดับ GDPเกษตร สัดส่วนการนำเข้าปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย และสารเคมีต่อ GDP เกษตร อัตราการเติบโตของการนำเข้าเครื่องจักรกลเกษตร /อัตราการเพิ่มค่าจ้างแรงงานสาขาเกษตร งบประมาณการพัฒนาแหล่งน้ำต่อพื้นที่การเกษตรทั้งหมด*** และ***งบประมาณการพัฒนาเกษตรทางเลือกต่องบการวิจัยและพัฒนาการเกษตรทั้งหมด***

การสร้างเทคโนโลยีบนฐานภูมิปัญญา พิจารณาได้จากงบประมาณงานวิจัยเกี่ยวกับฐานทรัพยากรของไทย ได้แก่ ***การวิจัยพืชสมุนไพรไทย การวิจัยพื้นฐานและประยุกต์เกี่ยวกับพันธุกรรมพืช สัตว์และสิ่งมีชีวิตในประเทศไทย***

การพัฒนาศักยภาพในการคิดค้นเทคโนโลยี ตัวชี้วัดได้แก่ ***งบประมาณสนับสนุนการพัฒนากลุ่มต้นแบบ ศูนย์เรียนรู้/จำนวนประชากรเกษตร สัดส่วนเกษตรกรที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าประถม/จำนวนประชากรเกษตร***

การเผยแพร่เทคโนโลยีที่นำไปประยุกต์ใช้ได้ ตัวชี้วัดได้แก่ ***งบประมาณการสนับสนุนกลุ่มต้นแบบและเกษตรทางเลือก/งบอุดหนุนปัจจัยการผลิตสมัยใหม่ จำนวนสิ่งพิมพ์ด้านเทคโนโลยีเกษตร จำนวนวิทยุชุมชน และจำนวนรายการโทรทัศน์ด้านการเกษตร***

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
สามารถพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยีและสร้างเทคโนโลยีที่เหมาะสม (ลดต้นทุน ลดความเสี่ยง)	• งบประมาณงานวิจัยด้านเกษตรของรัฐและเอกชน/GDPเกษตร (+) • การนำเข้าเทคโนโลยีเกษตร (เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย)/GDPเกษตร (-) • อัตราการเติบโตของการนำเข้าเครื่องจักรกลเกษตร/ อัตราการเพิ่มค่าจ้างแรงงานสาขาเกษตร (1) • งบประมาณการพัฒนา (สร้าง ซ่อมบำรุง) แหล่งน้ำและชลประทาน/GDP เกษตร (+) • งบประมาณการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดย่อม/พื้นที่การเกษตรทั้งหมด (+) • งบประมาณการพัฒนาการเกษตรทางเลือก/งบการเกษตรทั้งหมด (+)
การสร้างเทคโนโลยีบนฐานภูมิปัญญา	• งบประมาณงานวิจัยเรื่องพืชสมุนไพรไทย(+) • งบงานวิจัยด้านพันธุกรรมพืช สัตว์ ของไทย(+)
การพัฒนาศักยภาพในการคิดค้นเทคโนโลยี	• งบประมาณสนับสนุนการพัฒนากลุ่มต้นแบบ ศูนย์เรียนรู้/จำนวนประชากรเกษตร(+) • สัดส่วนเกษตรกรที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าประถม/จำนวนประชากรเกษตร(+)
การเผยแพร่เทคโนโลยีที่นำไปประยุกต์ใช้ได้	• งบประมาณการสนับสนุนกลุ่มต้นแบบและเกษตรทางเลือก/งบอุดหนุนปัจจัยการผลิตสมัยใหม่(+) • จำนวนสิ่งพิมพ์ด้านเทคโนโลยีเกษตร(+) • จำนวนวิทยุชุมชน(+) • จำนวนรายการโทรทัศน์ด้านการเกษตร(+)

1.2.2 ตัวชี้วัดสาขาอุตสาหกรรมและบริการ

<u>ความพอประมาณสำหรับสาขาอุตสาหกรรมและบริการ</u> โดยหลักการจะพิจารณาความสมดุลระหว่างการขยายตัวของภาคการผลิตกับการเพิ่มต้นทุนสิ่งแวดล้อม โดยจะใช้ ***การขยายตัวของ GDP สาขาอุตสาหกรรมและบริการเทียบกับการเพิ่มของปริมาณขยะ หรือปริมาณการใช้น้ำหรือปริมาณ พลังงาน*** ซึ่งการเพิ่มของขยะและการใช้ทรัพยากรที่หายากคือ น้ำกับพลังงานจะเป็นตัวสะท้อนการเพิ่มของต้นทุนสิ่งแวดล้อม

<u>การมีเหตุผล</u> จะคิดจากประสิทธิภาพของการใช้ปัจจัยการผลิต ซึ่งพิจารณาได้จาก ***กำลัง การผลิตส่วนเกิน การนำเข้าสินค้าทุนเทียบกับรายได้จากการส่งออก และหนี้ภาคเอกชนต่อการลงทุน***

การมีภูมิคุ้มกัน พิจารณาจากการกระจายความเสี่ยง การพึ่งพาปัจจัยภายในและภายนอก ตัวชี้วัด คือ ***Concentration ratio ซึ่งวัดการกระจุกตัวของมูลค่าการผลิตในอุตสาหกรรม/บริการหลัก 4-10 อุตสาหกรรมแรก มูลค่าปัจจัยที่นำเข้าจากต่างประเทศเทียบกับมูลค่าเพิ่ม (GDP)*** ที่เกิดขึ้น ***การกระจุกตัวของแรงงานในอุตสาหกรรมหรือบริการ 4-10 อุตสาหกรรมหลักที่ใช้แรงงานเข้มข้น*** ซึ่งหากมีการกระจุกตัวสูงย่อมหมายถึงมีการกระจายความเสี่ยงต่ำ ผลกระทบต่ออุตสาหกรรมหลักย่อมมีผลต่อ GDP และแรงงานของประเทศ ***สัดส่วนการออมต่อการลงทุน*** เป็นตัวชี้วัดการมีภูมิคุ้มกันที่สำคัญอีกตัวหนึ่งด้วย

การพัฒนาบนฐานความรู้ คือ ***การลงทุนใน R&D เทียบกับ GDP ภาคอุตสาหกรรม งบประมาณในการฝึกอบรมแรงงานต่อจำนวนแรงงานทั้งหมด*** และ ***ผลิตภาพการผลิตรวมของแรงงาน (Total labor productivity) หรือมูลค่าเพิ่มต่อแรงงาน***

ระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรมต้องเป็นระบบเศรษฐกิจที่ไม่ผูกขาดโดยกลุ่มทุนบางกลุ่มในที่นี้ ใช้***อัตราการกระจุกตัวของสินทรัพย์ของบริษัทใหญ่ 4-10 รายแรกเทียบกับสินทรัพย์รวมของธุรกิจเอกชน*** นอกจากนี้ จะพิจารณาจาก***งบประมาณส่งเสริมธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม*** ซึ่งสะท้อนการสร้างโอกาสให้ธุรกิจ ขนาดเล็ก และ***อัตราการเพิ่มของค่าจ้างขั้นต่ำที่แท้จริงเทียบกับอัตรา การขยายตัวของสาขาอุตสาหกรรมและบริการ*** เพื่อสะท้อนประโยชน์ที่แรงงานได้รับจากการพัฒนาสาขาอุตสาหกรรมและบริการ

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
ความพอประมาณ	• อัตราการขยายตัวGDPสาขาอุตสาหกรรมและบริการ/อัตราการขยายตัวของปริมาณขยะอุตสาหกรรม หรืออัตราการขยายตัวของการใช้น้ำ หรือ การใช้พลังงาน(-)
การมีเหตุผล	• การใช้กำลังการผลิต (+) • การนำเข้าสินค้าทุน/รายได้จากการส่งออกของภาค (-) • หนี้ภาคเอกชน/การลงทุน
การมีภูมิคุ้มกัน	• มูลค่าปัจจัยที่นำเข้าจากต่างประเทศ/GDPของSector • Concentration Ratio ของมูลค่าอุตสาหกรรมหลัก (-) • concentration ratio ของการจ้างงานในอุตสาหกรรมหลัก (หรือบริการ) ที่ใช้แรงงาน (-) การออม/การลงทุน (+)

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
การพัฒนาบนฐานความรู้	• การลงทุน R&Dในสาขาอุตสาหกรรม/GDP สาขาอุตสาหกรรม (+) • งบประมาณในการฝึกอบรม/จำนวนแรงงาน (+) • TFP แรงงาน (มูลค่าเพิ่มต่อแรงงาน) (+)
ระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรม	• Concentration ratio มูลค่าสินทรัพย์ของบริษัทใหญ่/สินทรัพย์รวมของธุรกิจภาคเอกชน(-) • งบประมาณส่งเสริมผู้ผลิตรายย่อย (+) • การเพิ่มของค่าจ้างขั้นต่ำที่แท้จริง/การขยายตัวของสาขาอุตสาหกรรมและบริการ (1)

ผลการคำนวณดัชนีชี้วัด

จากกำหนดตัวชี้วัดข้างต้น ได้มีการรวบรวมตัวเลขทางสถิติจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อนำมาคำนวณเป็นดัชนีชี้วัดตามที่กำหนดไว้ในแต่ละหมวด โดยใช้ข้อมูลตัวเลขทางสถิติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 – 2548 (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ง ตารางที่ ง.1) คัดเลือกตัวแทนของดัชนีชี้วัด โดยดูจากค่าสหสัมพันธ์ จากนั้นคำนวณค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูลตัวชี้วัดที่คัดเลือกแล้วแต่ละชุดและนำมาคำนวณค่าคะแนนความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงตามลำดับ ปรากฏผลดังนี้

1) มิติย่อยเศรษฐกิจในภาพรวม ดัชนีวัดมิติเศรษฐกิจในภาพรวมทั้ง 5 หมวด มีคะแนนค่าเฉลี่ย 1.93 (คือค่าอยู่ในช่วงระหว่าง 1.76 – 2.25 = C) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจภาพรวม ปี 2548 *ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม*

ผลการคำนวณจำแนกตามหมวด ปรากฏผลดังนี้

หมวดที่ 1 เศรษฐกิจภาพรวม *ยังไม่น่าพอใจ* (ค่าเฉลี่ย 1.63 = C-)

หมวดที่ 2 เศรษฐกิจภาคครัวเรือน *ต้องปรับปรุง* (ค่าเฉลี่ย 1.5 = D)

หมวดที่ 3 เศรษฐกิจภาคการออมและการลงทุน *ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม* (ค่าเฉลี่ย 2 = C)

หมวดที่ 4 เศรษฐกิจการใช้จ่ายภาครัฐ *มีพัฒนาการดี* (ค่าเฉลี่ย 3 = B)

หมวดที่ 5 เศรษฐกิจระหว่างประเทศ *ต้องปรับปรุง* (ค่าเฉลี่ย 1.5 = D)

2) มิติย่อยเศรษฐกิจรายสาขา ประกอบด้วย

หมวดที่ 6 เศรษฐกิจสาขาการเกษตร ต้องปรับปรุง (ค่าเฉลี่ย 1.25 = D)

หมวดที่ 7 เศรษฐกิจสาขาอุตสาหกรรมและบริการ ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม (ค่าเฉลี่ย 2.25 = C)

3) มิติเศรษฐกิจ รวมค่าดัชนีโดยใช้ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก ให้น้ำหนักเศรษฐกิจในภาพรวม 0.5 เศรษฐกิจภาคการเกษตร 0.25 และเศรษฐกิจสาขาอุตสาหกรรมและบริการ 0.25 **ผลการคำนวณได้ค่าดัชนีมิติเศรษฐกิจเท่ากับ 1.84 (คือค่าอยู่ในช่วง 1.76-2.25 = C) หมายถึง ค่าอยู่ในระดับยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม**

ผลการคำนวณรายหมวดเป็นดังต่อไปนี้

หมวดที่ 1 เศรษฐกิจภาพรวม

ประกอบด้วยดัชนีชี้วัดใน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ความสมดุลของการพัฒนาเศรษฐกิจ เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การพึ่งพาตนเองด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาบนฐานความรู้และผลิตภาพ และระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ดัชนีชี้วัดความสมดุลของการพัฒนาเศรษฐกิจ

พิจารณาเรื่องขนาดของสาขาเกษตร ความยากจน และความสมดุลของการเติบโตของเศรษฐกิจภาคการเงินกับภาคเศรษฐกิจจริงเป็นประเด็นวิกฤติ ตัวชี้วัดประกอบด้วยดัชนีย่อย 3 ตัว เป็นอิสระต่อกันทางสถิติ (ค่าสหสัมพันธ์น้อยกว่า 0.8) เนื่องจากวัดความสมดุลในมิติที่ต่างกัน ดังนี้

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
	ตัวชี้วัด 3 ตัวเป็นอิสระจากกัน	
A1	สัดส่วน GDP สาขาเกษตรต่อ GDP รวม (ใกล้ค่าที่เหมาะสม =10%)	0
A5	จำนวนคนจนใต้ Poverty Line (-)	3
A34	อัตราการเติบโตภาคการเงินต่ออัตราการเติบโตภาคเศรษฐกิจจริง (ใกล้ค่าที่เหมาะสม = 2 ซึ่งใกล้เคียงค่ากลาง)	2
	คะแนนเฉลี่ย	**1.67**

ผลจากการคำนวณคะแนนค่าเฉลี่ยย่อยเรื่องความสมดุลของการพัฒนาเศรษฐกิจ ปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ย 1.67 (คือค่าอยู่ในช่วง 1.51 – 1.75 = C-) *หมายถึง ค่าอยู่ในระดับที่ยังไม่น่าพอใจ* โดยพบว่าสาขาเกษตรมีขนาดเล็กลงอย่างต่อเนื่อง ในปี 2548 มีขนาดเล็กลงจากค่าเฉลี่ย ร้อยละ 9.8 เหลือเพียงร้อยละ 8.9 จำนวนคนจนใต้เส้นความยากจนลดลงในระดับดี เหลือเพียงร้อยละ 7.1 ของประชากรทั้งหมด อัตราการเติบโตภาคการเงินต่อภาคเศรษฐกิจจริงไม่เปลี่ยนแปลงและอยู่ใน

ระดับค่าเฉลี่ย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการที่สาขาเกษตรเล็กลง มีส่วนทำให้คนจนลดลง แต่ปัญหาที่จะเกิดขึ้นเมื่อสาขาเกษตรเล็กลง ความสามารถในการพึ่งตนเองในระยะยาวก็จะลดลงด้วย

1.2 เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ

พิจารณาเรื่องการจ้างงานและอัตราเงินเฟ้อเป็นประเด็นวิกฤติ ตัวชี้วัดประกอบด้วยดัชนี 2 ตัวเป็นอิสระต่อกัน ได้แก่

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
	ตัวชี้วัด 2 ตัวเป็นอิสระจากกัน	
A8	อัตราการจ้างงาน(+)	3
A9-1	อัตราเงินเฟ้อ Core Inflation (ไม่เกินร้อยละ 3)	3
	คะแนนเฉลี่ย	**3**

ผลจากการคำนวณคะแนนค่าเฉลี่ยดัชนีกลุ่มย่อยเรื่องเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ อัตราการจ้างงานในปี พ.ศ. 2548 เพิ่มขึ้นในระดับดี คือ มีอัตราการจ้างงานสูงถึงร้อยละ 97.58 ส่วนอัตราเงินเฟ้อ (core inflation) ไม่เกินร้อยละ 3 ตาม inflation targeting แต่ก็มีแนวโน้มสูงขึ้นบ้างจึงจัดอยู่ในระดับดี โดยสรุป ได้คะแนนค่าเฉลี่ย ของกลุ่มย่อยเท่ากับ *3* (คือค่าอยู่ในช่วง 2.76-3.25 = B) *หรือมีพัฒนาการดี*

1.3 การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ

พิจารณาประเด็นเรื่องการออมและการนำเข้าพลังงานเป็นประเด็นวิกฤติ ประกอบด้วยดัชนี 2 ตัวเป็นอิสระต่อกัน ได้แก่

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
	ตัวชี้วัด 2 ตัวเป็นอิสระจากกัน	
A7	การออมโดยรวมต่อGDP (GNS/GDP) (+)	1
A10	การนำเข้าต่อการใช้พลังงาน(เทียบเท่าน้ำมันดิบพันบาร์เรลต่อวัน) (-)	2
	คะแนนเฉลี่ย	**1.5**

ผลจากการคำนวณคะแนนค่าเฉลี่ยกลุ่มย่อยเรื่องการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ โดยอัตราการออมต่อ GDP ในปี พ.ศ. 2548 ลดลงจากค่าเฉลี่ย ในขณะที่การนำเข้าพลังงานต่อการใช้ยังอยู่ในระดับเฉลี่ย ทำให้คะแนนค่าเฉลี่ยของกลุ่มอยู่ที่ระดับ *1.5* (คือค่าอยู่ในช่วงน้อยกว่า 1.50 = D) *หมายความว่า ต้องปรับปรุง*

1.4 การพัฒนาบนฐานความรู้และผลิตภาพทางการผลิต

ประกอบด้วยดัชนีชี้วัด 1 ตัว คือ ผลิตภาพการผลิตรวม (Total Factor Productivity Index) ผลจากการคำนวณคะแนนค่าเฉลี่ยย่อย ปรากฏว่ามีค่าลดลงจากค่าเฉลี่ย เมื่อพิจารณาผลิตภาพรวมเทียบกับอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจพบว่าสัดส่วนดังกล่าวลดลงเช่นกัน แสดงว่า ระดับการพัฒนาเทคโนโลยีและคุณภาพปัจจัยการผลิตก้าวไม่ทันกับการเติบโตทางเศรษฐกิจ และมีนัยยะว่าที่มาของ การเติบโตทางเศรษฐกิจมาจากการใช้ปัจจัยการผลิตในปริมาณเพิ่มมากขึ้น

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
A11*	ผลิตภาพการผลิตรวมเทียบกับอัตราเติบโตทางเศรษฐกิจ (+)	1

1.5 ระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรม

ประกอบด้วยดัชนีการกระจายรายได้ (Gini-coefficient) เป็นตัวชี้วัด ดังนี้

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
A4	ดัชนีการกระจายรายได้ (Gini-coefficient) (ระดับที่เหมาะสม 0.3)	1

ผลจากการคำนวณคะแนนค่าเฉลี่ยย่อยเรื่อง *ระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรม* ปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ย 1 คือมีลักษณะไม่เป็นธรรม โดยพบว่าดัชนีการกระจายรายได้ในปี พ.ศ. 2547 ดีขึ้น คือ ค่าจีนี ลดลงจาก 0.51 ในปี พ.ศ. 2544 เหลือ 0.49 อย่างไรก็ดีค่าสัมประสิทธิ์ดังกล่าวยังถือว่าอยู่ในระดับสูงเกินกว่าระดับที่เหมาะสม คือ 0.3 แสดงว่ายังมีความเหลื่อมล้ำอยู่มาก ได้คะแนนค่าเฉลี่ย *1* (คือค่าอยู่ในช่วงน้อยกว่า 1.50 = D) *หมายถึงต้องปรับปรุง*

สรุปดัชนีเศรษฐกิจภาพรวม

หมวด	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
1.1	ความสมดุลของการพัฒนาเศรษฐกิจ	1.67
1.2	เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ	3
1.3	การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ	1.5
1.4	การพัฒนาบนฐานความรู้และผลิตภาพทางการผลิต	1
1.5	ระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรม	1
	คะแนนเฉลี่ย	**1.63**

สรุปผล จากการคำนวณค่าเฉลี่ยดัชนีชี้วัดใน*หมวดที่ 1 เศรษฐกิจภาพรวม* จากทั้ง 5 ประเด็นย่อยข้างต้น ปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ย 1.63 (คือค่าอยู่ในช่วง 1.51-1.75 = C-) หมายถึง การพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2548 ยังไม่น่าพอใจ โดยยังต้องปรับปรุงระบบเศรษฐกิจให้เป็นธรรม การพัฒนาบนฐานความรู้และผลิตภาพ ตลอดจนการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ส่วนความสมดุลของการพัฒนาเศรษฐกิจยังไม่น่าพอใจ สำหรับเสถียรภาพทางเศรษฐกิจมีพัฒนาการดีมากเนื่องจากมีอัตราการจ้างงานสูงขึ้นและสามารถควบคุมเงินเฟ้อตามเป้าหมาย

หมวดที่ 2 เศรษฐกิจภาคครัวเรือน

ดัชนีชี้วัดในองค์ประกอบนี้ คือ ความพอประมาณ โดยพิจารณาเรื่องการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคและภาวะหนี้สินเป็นประเด็นวิกฤติ ดัชนีชี้วัดมี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เป็นค่าใช้จ่ายหรือหนี้สินครัวเรือน กับกลุ่มของจำนวนครัวเรือนที่มีหนี้สิน

ในดัชนีกลุ่มแรก ชุดข้อมูลที่วัดค่าใช้จ่ายครัวเรือนหรือหนี้สินครัวเรือนมีหลายชุด เช่น ค่าใช้จ่ายต่อรายได้ การออมต่อรายได้ หนี้สินต่อรายได้ แต่ข้อมูลค่าใช้จ่ายและการออมมีสหสัมพันธ์กัน ในขณะที่เรื่องมูลค่าหนี้สินครัวเรือนมีข้อมูลปีเว้นปี ดัชนีที่เลือกในกลุ่มนี้จึงเป็นการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคต่อรายได้ที่ใช้จ่ายได้จริงซึ่งมีข้อมูลครบทุกปี ส่วนในกลุ่มที่สอง มีข้อมูลชุดเดียว คือ สัดส่วนจำนวนครัวเรือนที่มีหนี้สินต่อครัวเรือนทั้งหมด ในองค์ประกอบนี้จึงเลือกใช้ดัชนีชี้วัด 2 ตัวที่เป็นอิสระจากกัน ดังนี้

ความพอประมาณ

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
	ตัวชี้วัด 2 ตัวเป็นอิสระจากกัน	
A14	การใช้จ่ายเพื่อการบริโภค/รายได้ที่ใช้จ่ายได้จริง (ระดับที่เหมาะสม = 80%)	1
A16	สัดส่วนครัวเรือนที่มีหนี้สิน (-)	2
	คะแนนเฉลี่ยของหมวดที่ 2	**1.5**

ผลจากการคำนวณคะแนนค่าเฉลี่ยความพอประมาณของเศรษฐกิจภาคครัวเรือน ปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ย เท่ากับ 1.5 หมายถึง ค่าอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง เมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยในระยะ 5 ปีที่ผ่านมาพบว่า ดัชนีการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคต่อรายได้ที่ใช้จ่ายจริงสูงถึงร้อยละ 90 ในขณะที่สัดส่วนครัวเรือนที่มีหนี้สินในปี พ.ศ. 2548 เท่ากับร้อยละ 66 อยู่ในระดับค่าเฉลี่ยของช่วงปี พ.ศ. 2544-2548

หมวดที่ 3 เศรษฐกิจภาคการออมและการลงทุน

ประเด็นวิกฤติคือการก่อหนี้ภาคเอกชนและการลงทุน ดัชนีชี้วัดที่ใช้เพื่อสะท้อนความมีเหตุผลและการพึ่งตนเอง มี 2 ตัวคือ 1) หนี้ภาคเอกชน/การลงทุนภาคเอกชน และ 2) การออม/การลงทุน (GNS/GDI) ดังนี้

ความมีเหตุผลและการพึ่งตนเอง

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
A20	หนี้ภาคเอกชน/การลงทุนภาคเอกชน (เข้าใกล้ค่าเฉลี่ยร้อยละ 10)	1 (ปี 2547)
A22	การออม/การลงทุน (GNS/GDI) (เข้าใกล้ 1)	3
	คะแนนเฉลี่ยของหมวดที่ 3	**2**

ผลจากการคำนวณคะแนนค่าเฉลี่ย *หมวดที่ 3 เศรษฐกิจภาคการออมและการลงทุน* ปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ย *2* (คือค่าอยู่ในช่วง 1.76 – 2.25 = C) *หมายถึง ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม* โดยพบว่า ตัวเลขสัดส่วนหนี้ภาคเอกชนต่อการลงทุนมีความผันผวนสูง ในช่วงปี พ.ศ. 2544-47 และยังไม่มีรายงานตัวเลขในปี พ.ศ. 2548 ในปี พ.ศ. 2547 พบว่าหนี้ภาคเอกชนต่อการลงทุนอยู่ในระดับสูงกว่าระดับที่เหมาะสม อยู่ในระดับร้อยละ 32.6 เทียบกับร้อยละ 12 ของค่าเฉลี่ย คือมีการก่อหนี้เทียบกับการลงทุนสูงขึ้น มีคะแนนน้อยกว่า 1 คือ ต้องปรับปรุง ในขณะที่การออมต่อการลงทุนในภาคเอกชนอยู่ในสัดส่วนเข้าใกล้ระดับที่เหมาะสม (=1) จึงถือว่ามีพัฒนาการดีทำให้ผลเฉลี่ยของทั้งหมวดมีแนวโน้มที่ดีขึ้น

หมวดที่ 4 เศรษฐกิจการใช้จ่ายภาครัฐ

พิจารณาดัชนีชี้วัด 2 องค์ประกอบ คือ ความสมดุลของการใช้จ่ายภาครัฐ และความเสี่ยงทางการคลัง ดังนี้

4.1 ความสมดุลของการใช้จ่ายภาครัฐ

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
A23*	ดุลการคลัง/การเปลี่ยนแปลงของจีดีพี (เป็น – เมื่ออัตราเติบโตทางเศรษฐกิจต่ำกว่าร้อยละ 5 หรือ เป็น + เมื่ออัตราเติบโตทางเศรษฐกิจสูงกว่าร้อยละ 5 โดยที่ค่าสัมบูรณ์เข้าใกล้ค่ากลาง คือ 0.5	3

ผลจากการคำนวณคะแนนค่าเฉลี่ยย่อยเรื่อง*ความสมดุลของการใช้จ่ายภาครัฐ* ปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ย 3 (คือค่าอยู่ในช่วง 2.76 – 3.25 = B) หมายถึง ค่าอยู่ในระดับมีพัฒนาการดี โดยพิจารณาจาก ดุลการคลังเทียบกับอัตราเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งถ้าอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ

ต่ำกว่าร้อยละ 5 รัฐมีแนวโน้มที่จะใช้นโยบายขาดดุลทางการคลังเพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ พบว่าดุลการคลังในช่วงปี พ.ศ. 2544-2548 มีความผันผวนทั้งทิศทางและขนาด ในปี พ.ศ. 2548 อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจเท่ากับ 4.8 และดุลการคลังมีค่าเป็นลบซึ่งเป็นทิศทางที่สอดคล้องกับสิ่งที่ควรจะเป็น

4.2 ความเสี่ยงทางการคลัง

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
A26*	สัดส่วนหนี้สาธารณะ/จีดีพี (ค่าที่เหมาะสมเป็นค่าเฉลี่ย)	3

ผลจากการคำนวณคะแนนค่าเฉลี่ยย่อยเรื่อง*ความเสี่ยงทางการคลัง* ปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ย 3 (คือค่าอยู่ในช่วง 2.76 – 3.25 = B) หมายถึง ค่าอยู่ในระดับมีพัฒนาการดี โดยพบว่าในปี พ.ศ. 2548 มีสัดส่วนหนี้สาธารณะต่อจีดีพีลดลงเข้าใกล้ระดับใกล้เคียงค่าเฉลี่ยหรือค่ากลางของการกระจาย (0.27)

4.3 สรุปดัชนีหมวดเศรษฐกิจการใช้จ่ายภาครัฐ

หมวดย่อย	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
4.1	ความสมดุลของการใช้จ่ายภาครัฐ	3
4.2	ความเสี่ยงทางการคลัง	3
	คะแนนเฉลี่ยของหมวดที่ 4	**3**

สรุปผลจากการคำนวณค่าเฉลี่ยดัชนีชี้วัด *หมวดที่ 4 เศรษฐกิจการใช้จ่ายภาครัฐโดยรวม* ปรากฏว่า เศรษฐกิจการใช้จ่ายภาครัฐปี พ.ศ. 2548 มีคะแนนค่าเฉลี่ย *3 (คือค่าอยู่ในช่วง 2.76- 3.25 = B) คือ มีพัฒนาการดี* โดยมีความสมดุลของการใช้จ่ายภาครัฐ และมีความเสี่ยงทางการคลัง (วัดจากสัดส่วนหนี้สาธารณะต่อจีดีพี) ลดลงและพึ่งพาแหล่งทุนจากภายนอกประเทศลดลง ซึ่งเป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมให้เศรษฐกิจของประเทศมีเสถียรภาพพอสมควร

หมวดที่ 5 เศรษฐกิจระหว่างประเทศ

พิจารณาในสององค์ประกอบ คือ การพึ่งพาภายนอก และความเสี่ยง ดังนี้

5.1 การพึ่งพาภายนอก

ประเด็นวิกฤติ คือ การพึ่งพาการลงทุนจากต่างประเทศและระดับการเปิดประเทศมีดัชนีชี้วัด 3 ตัวเป็นอิสระจากกัน และสะท้อนการพึ่งพาในต่างมิติ ได้แก่

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
	ดัชนี 2 ตัวเป็นอิสระจากกัน	
A28	สัดส่วนการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศ (FDI) ต่อการลงทุนในประเทศ (ค่าที่เหมาะสม = 15% ซึ่งใกล้ค่าเฉลี่ย)	2
A29	อัตราการเปิดประเทศ (ค่าที่เหมาะสมเป็นค่าเฉลี่ย =115)	1
	คะแนนเฉลี่ย	**1.5**

ผลจากการคำนวณคะแนนค่าเฉลี่ยย่อยเรื่อง*การพึ่งพาภายนอก* ปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ย *1.5 (คือค่าอยู่ในช่วง น้อยกว่า 1.50 = D) หมายถึง ค่าอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง* พบว่า ในปี พ.ศ. 2548 สัดส่วนการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศอยู่ในระดับค่าเฉลี่ย แต่อัตราการเปิดประเทศ (มูลค่าการนำเข้าและการส่งออกต่อจีดีพี) เพิ่มสูงมากขึ้นอยู่ที่ระดับ 131 เทียบกับระดับค่าที่เหมาะสม 115 ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยหรือค่ากลางของช่วงปี พ.ศ. 2544-2548 การพึ่งพาการส่งออกสูงดังกล่าวในปัจจุบันสะท้อนปัญหาการส่งออกที่เกิดจากการแข็งของค่าเงินบาทอย่างต่อเนื่องจากปี พ.ศ. 2549 จนถึงปัจจุบัน ถ้าหากประเทศไม่ต้องพึ่งการส่งออกมากในระดับนี้ การผันผวนของค่าเงินอันเกิดจากอัตราแลกเปลี่ยนก็จะไม่มีผลกระทบมากนัก

5.2 ความเสี่ยง

ประเด็นวิกฤติคือหนี้ต่างประเทศระยะสั้น ในที่นี้เลือกดัชนีชี้วัดคือ หนี้ต่างประเทศระยะนั้นต่อทุนสำรองเงินตราระหว่างประเทศ และความแปรปรวนของอัตราแลกเปลี่ยนในแต่ละปี

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
A31	หนี้ต่างประเทศระยะสั้น/ทุนสำรองเงินตราระหว่างประเทศ (-)	2
A35	ความแปรปรวนของอัตราแลกเปลี่ยนในแต่ละปี (จากค่าเฉลี่ยรายเดือน) (-)	1
	คะแนนเฉลี่ย	**1.5**

ผลจากการคำนวณคะแนนค่าเฉลี่ยย่อยเรื่อง*ความเสี่ยง*ปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ย 1.5 (คือค่าอยู่ในช่วง 1.50 = D) หมายถึง ค่าอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง พบว่า ในปี พ.ศ. 2548 หนี้ต่างประเทศระยะสั้นต่อทุนสำรองเงินตราระหว่างประเทศอยู่ในระดับค่าเฉลี่ยของช่วงปี พ.ศ. 2544-2548 คือร้อยละ 30 แต่อัตราแลกเปลี่ยนในปี พ.ศ. 2548 มีความแปรปรวนสูงทำให้คะแนนเฉลี่ยของหมวดอยู่ในระดับต่ำ

5.3 สรุปดัชนีหมวดเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

หมวดย่อย	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
5.1	การพึ่งพาภายนอก	1.5
5.2	ความเสี่ยง	1.5
	คะแนนเฉลี่ยของหมวดที่ 5	**1.5**

สรุปผลจากการคำนวณค่าเฉลี่ยดัชนีชี้วัด*หมวดที่ 5* ปรากฏว่า *เศรษฐกิจระหว่างประเทศ* ปี พ.ศ. 2548 มีคะแนนค่าเฉลี่ย *1.5 (คือค่าอยู่ในช่วง 1.50 = D) หมายถึง ยังไม่น่าพอใจ* สาเหตุหลักมากจากอัตราการเปิดประเทศมีมากเกินไป การขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศต้องพึ่งพาการส่งออกสูงและเมื่ออัตราแลกเปลี่ยนมีความผันผวนโดยเฉพาะเมื่อค่าเงินบาทแข็งเร็วเกินไปอาจมีปัญหาการส่งออกและส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจได้

หมวดที่ 6 เศรษฐกิจรายสาขา

6.1 สาขาการเกษตร

1) ความยั่งยืนของสาขาเกษตร

ความยั่งยืนของสาขาเกษตรในที่นี้ หมายถึง ประชากรผู้อยู่ในสาขาเกษตรสามารถดำรงชีพอยู่ได้โดยพึ่งพาสาขาเกษตร ซึ่งตัวชี้วัดมี 2 ตัว คือ สัดส่วนGDP สาขาเกษตรต่อประชากรในสาขาเกษตรเทียบกับ GDP นอกสาขาเกษตรต่อประชากรนอกสาขาเกษตร (สะท้อนความแตกต่างทางรายได้จากการทำงานสาขาเกษตรและนอกสาขาเกษตร) และรายได้เงินสดสุทธิสาขาเกษตร/ นอกสาขาเกษตรของครัวเรือนเกษตร (สะท้อนแหล่งที่มาของรายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือนเกษตร) แต่เนื่องจากชุดข้อมูลรายได้เงินสดสุทธิไม่สมบูรณ์และมีค่าสูงขึ้นมากผิดปกติ (ข้อมูลจากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร) จึงเลือกดัชนีชี้วัด คือ สัดส่วน GDP ของสาขาเกษตรต่อประชากรสาขาเกษตร

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
Aa1	สัดส่วนGDPสาขาเกษตร ต่อประชากรในสาขาเกษตรเทียบกับ GDP นอกสาขาเกษตรต่อประชากรนอกสาขาเกษตร (ราคาปี 2531) (+)	1
	คะแนนเฉลี่ย	**1**

พบว่า แนวโน้มความยั่งยืนของสาขาเกษตรมีคะแนนค่าเฉลี่ย 1*(คือค่าอยู่ในช่วง น้อยกว่า 1.50 = D) หมายถึง ค่าอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง* เนื่องจากรายได้ต่อหัวของประชากรในสาขาเกษตรคิดเป็นเพียงร้อยละ 15 ของรายได้ต่อหัวของประชากรนอกสาขาเกษตร ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับ

ต่ำและมีแนวโน้มลดลง สะท้อนข้อเท็จจริงที่ว่ารายได้จากสาขาเกษตรต่ำกว่ารายได้จากนอกสาขาเกษตรมาก ผู้อยู่ในสาขาเกษตรไม่สามารถพึ่งพารายได้จากสาขาเกษตรจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้แรงงานไหลออกจากนอกสาขาเกษตรมากขึ้น จะมีผลต่อความยั่งยืนของสาขาเกษตรและอาจมีผลต่อการพึ่งตนเองด้านอาหารของประเทศในระยะยาว

2) การพึ่งพาตนเองในสาขาเกษตร

วัดด้วยอัตราการเปิดประเทศสินค้าเกษตร และมูลค่าการนำเข้าปัจจัยการผลิต (ในที่นี้คือปุ๋ย) เทียบกับ GDP

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
Aa6	อัตราการเปิดประเทศสินค้าเกษตร (-)	2
Aa7	มูลค่าปัจจัยการผลิตที่นำเข้าจากต่างประเทศ(ปุ๋ย)/GDP สาขาเกษตร (-)	1
	คะแนนเฉลี่ย	**1.5**

พบว่า ระดับการพึ่งพาตนเองสาขาเกษตรในปี พ.ศ. 2548 มีคะแนนค่าเฉลี่ย 1.5 (คือค่าอยู่ในช่วง น้อยกว่า1.50 = D) หมายถึง ค่าอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง แม้ว่าอัตราการเปิดประเทศในสินค้าเกษตรจะลดลงเรื่อยๆ โดยมีค่าเท่ากับ 126.5 ในปี พ.ศ. 2548 (ดีกว่าภาพรวมของประเทศที่มีอัตราการเปิดประเทศสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนอยู่ที่ระดับ 131.7 ในปี พ.ศ. 2548) แต่อัตราการเปิดประเทศสินค้าเกษตรก็ยังอยู่ในระดับสูงกว่าค่าที่เหมาะสมซึ่งกำหนดไว้ที่ 115 (ดูเศรษฐกิจภาพรวม) จึงได้คะแนนเพียง 2 และเมื่อพิจารณาด้านปัจจัยการผลิต พบว่ายิ่งมีอัตราการพึ่งพาปุ๋ยจากต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น จากร้อยละ 6.5 ของ GDP สาขาเกษตร ในปี พ.ศ. 2544 เป็นเกือบร้อยละ 10 ในปี พ.ศ. 2548 สวนทางกับนโยบายการสนับสนุนเกษตรอินทรีย์ ถือว่าไม่สอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงต้องปรับปรุง

3) สรุปดัชนีหมวดเศรษฐกิจสาขาเกษตร

หมวดย่อย	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
1	ความยั่งยืนของสาขาเกษตร	1
2	การพึ่งพาตนเอง	1.5
	คะแนนเฉลี่ยของหมวดที่ 6	**1.25**

อยู่ใน***ภาวะต้องปรับปรุง****เนื่องจากมีค่าคะแนนเฉลี่ย 1.25* โดยมีปัญหาสำคัญคือ GDP หรือรายได้ประชาชาติต่อประชากรสาขาเกษตรคิดเป็นเพียงร้อยละ 15 ของรายได้ต่อหัวนอกสาขาเกษตร แสดงปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างสาขาการผลิตอย่างรุนแรง นอกจากนี้

สาขาเกษตรยังพึ่งพาการใช้ปุ๋ยเคมีนำเข้ามากขึ้น ทำให้สัดส่วนมูลค่าการนำเข้าปุ๋ยต่อ GDP สาขาเกษตรเพิ่มขึ้นด้วย

6.2 สาขาอุตสาหกรรมและบริการ

1) การมีเหตุมีผล

มีประเด็นวิกฤติ คือ การใช้กำลังการผลิต หนี้ภาคเอกชน ความสมดุลของการออมและการลงทุน ตัวชี้วัดประกอบด้วยดัชนีย่อย 3 ตัว

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
	ดัชนีชี้วัด 3 ตัวเป็นอิสระจากกัน	
Ab3	อัตราการใช้กำลังการผลิตภาคอุตสาหกรรม (ค่าเหมาะสม = 80%)	3
Ab5	การออม/การลงทุนของภาคธุรกิจ (ใกล้ค่า 1)	2
	คะแนนเฉลี่ย	**2.50**

ผลจากการคำนวณคะแนนค่าเฉลี่ยย่อยเรื่องการมีเหตุผล ปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ย *2.5 (คือค่าอยู่ในช่วง 2.26-2.50 = C+) หมายถึง ค่าอยู่ในระดับที่**มีพัฒนาการบ้าง*** โดยพบว่า ในปี พ.ศ. 2548 มีอัตราการใช้กำลังการผลิตในสาขาอุตสาหกรรมมากขึ้นเป็นร้อยละ 72 แต่ยังไม่ถึงค่าที่เหมาะสมร้อยละ 80% ส่วนอัตราการออม/การลงทุนอยู่ในระดับไม่มีพัฒนาการ

2) การพัฒนาบนฐานความรู้และผลิตภาพการผลิต

มีประเด็นวิกฤติคือ ผลิตภาพการผลิตรวม ซึ่งสะท้อนการพัฒนาเทคโนโลยีและการพัฒนาคุณภาพปัจจัยการผลิต มีดัชนีชี้วัด 2 ตัว ซึ่งวัดผลิตภาพการผลิตรวมในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
	ดัชนีชี้วัด 2 ตัวเป็นอิสระจากกัน	
Ab6	TFP สาขาอุตสาหกรรม (+)	2
Ab7	TFP สาขาบริการ (+)	2
	คะแนนเฉลี่ย	**2**

ผลจากการคำนวณคะแนนค่าเฉลี่ยย่อยเรื่องการพัฒนาบนฐานความรู้และผลิตภาพการผลิตมีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2 หมายถึง **ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม** โดยพบว่า ในปี พ.ศ. 2548 มีผลิตภาพการผลิตในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการอยู่ในระดับค่าเฉลี่ย

3) สรุปดัชนีเฉลี่ยหมวดเศรษฐกิจสาขาอุตสาหกรรมและบริการ

หมวดย่อย	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
1	การมีเหตุผล	2.50
2	การพัฒนาบนฐานความรู้และผลิตภาพ	2.0
	คะแนนเฉลี่ยของหมวดที่ 7	**2.25**

พบว่า มีคะแนนค่าเฉลี่ย *2.25 (1.76 ถึง 2.25 = C) คือ **ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม***

สรุปผลการคัดเลือกตัวแทนของดัชนีชี้วัด

ในขั้นตอนสุดท้ายดัชนีชี้วัดที่เลือกมาใช้ได้จริงนั้นมีความแตกต่างกับดัชนีที่ได้วางแผนที่จะเก็บข้อมูลไว้แต่แรก การคัดเลือกข้อมูลที่นำมาสร้างดัชนีชี้วัดจริงในที่สุดจึงสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการคัดเลือกดัชนีชี้วัดทางเศรษฐกิจตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง		
ความพอประมาณ	**ความมีเหตุผล**	**การมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี**
▼	**เงื่อนไขของดัชนีชี้วัดภาวะเศรษฐกิจ**	▼
คุณธรรม การมีกติกาทางเศรษฐกิจที่ เสริมสร้างความเท่าเทียมกันสำหรับผู้ผลิตรายเล็กรายใหญ่ มีการดำเนินการทางเศรษฐกิจที่โปร่งใส ตอบแทนแก่ปัจจัยการผลิตอย่างเป็นธรรม คุ้มครองสิทธิชุมชนและผู้บริโภค และไม่เบียดเบียนคนรุ่นหลังเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม		**ความรู้** การพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานความรู้ มีข้อมูล รู้ศักยภาพ และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจโลก
ดัชนีและองค์ประกอบดัชนีชี้วัด (มิติเศรษฐกิจในภาพรวม)		
<u>หมวดที่ 1 เศรษฐกิจภาพรวม</u> **1.1 ความสมดุลของการพัฒนา** • สัดส่วน GDP สาขาเกษตรต่อ GDP รวม (ค่าที่เหมาะสม 10%) • จำนวนคนจนใต้ Poverty Line • อัตราการเติบโตภาคการเงินต่ออัตราการเติบโตภาคเศรษฐกิจจริง (ใกล้ค่าที่เหมาะสม = 2) **1.2 เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ** • อัตราการจ้างงาน • Headline Inflation		<u>หมวดที่ 2 เศรษฐกิจภาคครัวเรือน</u> ความพอประมาณ • การใช้จ่ายเพื่อการบริโภค/รายได้ที่ใช้จ่ายได้จริง (ค่าที่เหมาะสม = 80%) • สัดส่วนครัวเรือนที่มีหนี้สิน <u>หมวดที่ 3 เศรษฐกิจภาคการผลิตและการลงทุน</u> ความมีเหตุผลและการพึ่งตนเอง • หนี้ภาคเอกชน/การลงทุนภาคเอกชน (ค่าที่เหมาะสม = 10%) • การออม/การลงทุน (GNS/GDI)(เข้าใกล้ 1)

ดัชนีและองค์ประกอบดัชนีชี้วัด (มิติเศรษฐกิจในภาพรวม)	
1.3 การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ • การออมโดยรวมต่อGDP (GNS/GDP) • การนำเข้าต่อการใช้พลังงาน(เทียบเท่าน้ำมันดิบพันบาร์เรลต่อวัน) **1.4 การพัฒนาบนฐานความรู้และผลิตภาพทางการผลิต** • ผลิตภาพการผลิตรวมเทียบกับอัตราเติบโตทางเศรษฐกิจ **1.5 ระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรม** • ดัชนีการกระจายรายได้ (Gini-coefficient) (ระดับที่เหมาะสม = 0.3)	<u>หมวดที่ 4 การใช้จ่ายภาครัฐ</u> **4.1 ความสมดุลของการใช้จ่ายภาครัฐ** • ดุลการคลัง/การเปลี่ยนแปลงจีดีพี **4.2 ความเสี่ยงทางการคลัง** • สัดส่วนหนี้สาธารณะ/จีดีพี (ค่าที่เหมาะสม) <u>หมวดที่ 5 เศรษฐกิจระหว่างประเทศ</u> **5.1 การพึ่งพาภายนอก** • FDI/การลงทุนในประเทศ (ค่าที่เหมาะสม =15%) • อัตราการเปิดประเทศ (ค่าที่เหมาะสม = 115) **5.2 ความเสี่ยง** • หนี้ต่างประเทศระยะสั้น/ทุนสำรองเงินตราระหว่างประเทศ
ดัชนีและองค์ประกอบดัชนีชี้วัด (มิติย่อยเศรษฐกิจรายสาขา)	
<u>หมวดที่ 6 เศรษฐกิจสาขาการเกษตร</u> **6.1 ความยั่งยืนของสาขาเกษตร** • สัดส่วน GDP สาขาเกษตร ต่อประชากรในสาขาเกษตรเทียบกับ GDP นอกสาขาเกษตรต่อประชากรนอกสาขาเกษตร **6.2 การพึ่งตนเองในสาขาเกษตร** • อัตราการเปิดประเทศสินค้าเกษตร (ค่าเฉลี่ยประเทศ 115) • ทูลค่าปุ๋ยนำเข้า/GDP เกษตร	<u>หมวดที่ 7 เศรษฐกิจสาขาอุตสาหกรรมและบริการ</u> **7.1 การมีเหตุผล** • อัตราการใช้กำลังการผลิต (80%) • การออม/การลงทุนของภาคธุรกิจ (1) **7.2 การพัฒนาบนฐานความรู้และผลิตภาพ** • TFP ภาคอุตสาหกรรม • TFP ภาคบริการ

ก.2 ดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติจริยธรรมและวัฒนธรรม

แนวคิดและที่มาการพัฒนาดัชนีชี้วัด

สภาวะทางสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ที่มาพร้อมกับความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุต่างๆ มากมาย ได้ก่อให้เกิดสิ่งอำนวยความสะดวกสบายอย่างไม่มีที่สิ้นสุดตามครรลองของการพัฒนาในกระแสหลัก ในขณะเดียวกันก็ได้สร้างปัญหาและความรุนแรงด้านต่างๆ ติดตามมามากมายด้วยเช่นกัน อาทิ การกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ การสูญเสียความมั่นคงของมนุษย์ ฯลฯ

ดังนั้นแม้ว่าผลพวงของการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ผ่านมาจะนำมาซึ่งความเจริญมั่งคั่งและความทันสมัยทางวัตถุเช่นเดียวกับประเทศสังคมตะวันตก แต่เนื่องจากที่ผ่านมาไม่ได้มุ่งเน้น *การพัฒนาทางด้านจิตใจภายใน* ให้มีความสมดุลควบคู่กับ *การพัฒนาความเจริญทางวัตถุภายนอก* โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความสำคัญกับ "ค่าเงิน" มากไปกว่าคุณค่าแห่ง "ความดี" หรือคุณธรรมและจริยธรรม จึงส่งผลให้คนจำนวนมากเข้าใจว่า *ความสุข* คือการได้มาซึ่งความมั่งคั่งร่ำรวย ความมีอำนาจและเกียรติยศชื่อเสียง โดยอาจไม่ได้คำนึงถึงความชอบธรรมหรือความเป็นธรรมแต่อย่างใด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของแสวงหาเงินตราด้วยการประกอบอาชีพที่ทุจริต หรือการคอรัปชั่น รวมถึงการที่สมาชิกของสังคมกระทำผิดศีลธรรมก่อให้เกิดปัญหาครอบครัวและปัญหาสังคมต่างๆ อาทิ ปัญหายาเสพติด ปัญหาเด็กเร่ร่อน และปัญหาการค้ามนุษย์ เป็นต้น

การสำรวจทางสังคมชี้ชัดว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศพัฒนาอุตสาหกรรม *ไม่ได้* มีส่วนช่วยสร้างความเป็นอยู่ที่ดีทางสังคม (Social well being) หรือความสุขแต่อย่างใด ในหลายกรณีกลับสร้างปัญหาเพิ่มมากขึ้น ดังเช่นสังคมในประเทศอเมริกันพบว่า คนมีความทุกข์เพิ่มมากขึ้น อัตราการฆ่าตัวตาย ปัญหาอาชญากรรมและความรุนแรงเพิ่มสูงขึ้นเป็นเท่าตัว (เรียบเรียงใน วิทยากร เชียงกูล, 2548) นอกจากนี้ ยังพบว่าภาวะวิกฤตของปัญหาสังคมในปัจจุบันได้ส่งผลทำให้สังคมกำลังเผชิญกับ "*ปัญหาความเครียด*" ที่กำลังกลายเป็นปัญหาสำคัญของคนทุกเพศ ทุกวัย เพราะต่างต้องดิ้นรนแข่งขันกันเพื่อความอยู่รอด และท้ายที่สุดย่อมนำมาซึ่งการเอารัดเอาเปรียบหรือแก่งแย่งทำลายล้างกันโดยไม่สนใจต่อความทุกข์ยากลำบากของผู้อื่นและสังคมส่วนรวม อันเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและสงบสุขได้

จากปัญหาข้างต้นล้วนแต่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพความบกพร่องหรือการขาดภูมิคุ้มกันทางด้านจิตใจ ซึ่งมีสาเหตุประการสำคัญอันเกิดจากขาดการพัฒนามิติทางด้าน ***คุณธรรม จริยธรรม*** ที่ถูกละเลยหรือมองข้ามมาเป็นเวลายาวนาน จึงส่งผลทำให้สมาชิกในสังคมไม่สามารถพัฒนาภูมิปัญญาให้ตาม ***รู้เท่าทัน*** สภาวะความเป็นจริงได้ และต้องอิงความสุขกับวัตถุภายนอกอยู่

ตลอดเวลา ไม่สามารถพัฒนาหรือยกระดับความสุขที่เกิดจากความสมดุลอันเป็นผลจาก ***"ความพอเพียง"*** ในตัวเองได้ เพราะตราบใดที่สังคมยังคงมุ่งสนใจแต่ความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจในเชิงวัตถุ หรือปริมาณ ปล่อยให้ผู้ประกอบการกระตุ้นเร่งเร้าความต้องการของผู้บริโภคจนเกินความพอดีผ่านทางสื่อโฆษณาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งเสพติดมอมเมา เช่น เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สิ่งอบายมุขหรือการพนัน และสินค้าหรือสื่อยั่วยุทางอารมณ์ต่างๆ ที่ขาดจิตสำนึกหรือความรับผิดชอบต่อสังคม โดยไม่สามารถพัฒนาความเจริญจากภายในให้มีความสมดุลควบคู่ไปกับการเจริญทางวัตถุภายนอกอย่างเกื้อกูล ตราบนั้นก็จะหาความสงบสุขทางสังคมได้ยาก

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องที่ให้ความสำคัญอย่างเร่งด่วนกับการให้ "***คุณธรรมนำความรู้***" เพื่อเสริมสร้างให้คนมีคุณธรรม และนำหลักจริยธรรมมาเป็นแนวทางในการประพฤติ ปฏิบัติตนตาม "สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบ" ที่มีต่อตนเอง ครอบครัวและสังคมโดยรวม

ด้วยเหตุนี้ต่อมาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 จึงได้ปรับทิศทางการพัฒนาประเทศให้มุ่งสู่ "สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน โดยยึดหลัก "**ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**" ให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานความพอประมาณอย่างมีเหตุผล มุ่งสร้างปัญญา ความรอบรู้ ควบคู่คุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวที่พร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างเท่าทัน

การพัฒนาคุณภาพคนในชาติจึงควรมุ่งให้มีความรอบรู้คู่คุณธรรม โดยไม่ได้เน้นแต่เพียงความเป็น "คนเก่ง" และ "ความสามารถในการแข่งขัน" เท่านั้นแต่ครอบคลุมการพัฒนาคนในมิติต่างๆ ได้อย่างสมดุล ทั้งในด้าน ความรู้ ความเพียร ความอดทน มีการดำเนินชีวิตที่สามารถช่วยเหลือตนเองและพึ่งตนเองได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน และที่สำคัญคือ การอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการเสียสละแบ่งปันประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม โดยไม่เบียดเบียนหรือทำร้าย ทำลายซึ่งกันและกัน ให้สอดคล้องกับความหมายของหลัก ***จริยธรรม*** ซึ่งหมายถึง "*หลักแห่งความประพฤติ*" หรือแนวทางปฏิบัติตนให้เป็นคนดีก่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อตนเองและสังคมส่วนรวมตามครรลองของคุณธรรมและศีลธรรมที่นำมาจากหลักคำสอนทางศาสนาหรือวัฒนธรรมจารีตประเพณี อันอิงอยู่กับหลักปรัชญา ความเชื่อในการดำรงชีวิตของการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติอย่างสันติสุข

จริยธรรมจึงเป็นเหมือน "หลักธรรมในการครองตน" สำหรับบุคคลให้ยึดถือปฏิบัติเพื่อการกำกับและควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้อยู่ในแนวทางแห่งความดีที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขไม่เบียดเบียนหรือสร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเอง ผู้อื่นและส่วนรวม โดยพยายามลดละหรือละอายต่อบาป (หิริโอตตัปปะ) รู้จักแยกแยะผิดชอบชั่วดี สิ่งใดควรทำหรือสิ่งใดไม่ควรเพื่อความปกติสุขของสังคม การนำหลักจริยธรรมมาใช้นี้จึงเป็นเครื่องมือติดตามตรวจสอบพฤติกรรมของตนเองเช่นเดียวกับ "หลักธรรมาภิบาล" หรือหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีของภาครัฐและองค์กรในภาคธุรกิจเอกชน รวมถึงการกำหนดจรรยาบรรณวิชาชีพในแต่ละสาขาอาชีพที่ต่างก็ล้วนมีมาตรการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกให้มีลักษณะตามที่พึงประสงค์และ

ปลอดจากการกระทำความผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมในปัจจุบันจำเป็นต้องให้ความสำคัญอย่างเร่งด่วนกับเรื่องของ "***คุณธรรมนำความรู้***" เพื่อเสริมสร้างให้คนมีคุณธรรม และนำหลักจริยธรรมมาเป็นแนวทางในการประพฤติ ปฏิบัติตนตาม "***สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบ***" ที่มีต่อตนเอง ครอบครัวและสังคมส่วนรวมได้

ดังสามารถสะท้อนได้จากคุณธรรมขั้นพื้นฐานของประชาชนในการแสดงออกซึ่งบทบาทหน้าที่ในการเป็นพลเมืองที่ดีมีความซื่อสัตย์สุจริตทั้งต่อตนเอง ต่อสังคมและประเทศชาติ อันมีความเกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ครอบคลุมพฤติกรรมเชิงจริยธรรมทั้งด้าน *ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัย ความมีสติสัมปชัญญะ ความอดทน ความเพียร ความกตัญญูกตเวที ความไม่ประมาท ความเสียสละและความรับผิดชอบต่อสังคม*

จะเห็นได้ว่าจริยธรรม มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิดอย่างแยกไม่ออก ซึ่งวัฒนธรรมไม่ได้มีความหมายเพียงมรดกทางสังคมที่รับสืบทอดกันต่อๆ มา แต่เป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถธำรงรักษาสิ่งที่ดี และเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือผลิตสร้างขึ้นใหม่ เพื่อความดี ความงามของวิถีแห่งชีวิตส่วนรวม

จากนัยข้างต้นนี้เอง มิติของวัฒนธรรมจึงมีความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมาก เพราะเป็นวิถีชีวิต วิถีปฏิบัติ ที่มีฐานรากจากวิธีคิด ระบบคุณค่าและการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งมิใช่เป็นเพียงการรับรู้และเรียนรู้ด้านเทคนิคเท่านั้น แต่สามารถนำมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวหรือหล่อหลอมให้ประชาชนเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ โดยปราศจากอคติหรือการเลือกปฏิบัติที่นำไปสู่ความแปลกแยกในสังคมได้ ขณะเดียวกันก็สามารถธำรงรักษาอัตลักษณ์ของชาติควบคู่ไปกับการยอมรับการเปลี่ยนแปลงในเชิงพลวัตรของกระแสโลกาภิวัตน์ได้โดยไม่สูญเสียคุณค่าหรือทำลายภูมิปัญญาดั้งเดิมและวัฒนธรรมค่านิยมที่ดีงามของท้องถิ่นและประเทศชาติ

การศึกษาครั้งนี้จึงให้ความหมายของ *มิติทางจริยธรรมและวัฒนธรรม* หมายถึง การดำรงรักษาและเสริมสร้างค่านิยม ความเชื่อ หลักคำสอนทางศาสนา รวมทั้งวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมที่ดีงาม ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบไทยให้มีความเข้มแข็ง สามารถสร้างเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีเพื่อพร้อมรับกระแสการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ได้ ประกอบด้วยความตระหนักในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน และความเพียร การใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต การไม่โลภและไม่ตระหนี่

ดังสามารถสรุปความหมายของดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทางจริยธรรม วัฒนธรรมในกรอบของความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ดังต่อนี้

● **ความพอประมาณ** หมายถึง การรู้จักความพอดี ความพอเพียงในการดำรงชีวิต โดยไม่หลงใหลไปตามกระแสของวัตถุนิยมหรือบริโภคนิยม แต่สามารถ*ภาคภูมิใจ* ในเอกลักษณ์คุณค่าของความเป็นไทย โดยการยึดเอา *ความพอใจ* ในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ เป็นอยู่ ซึ่งได้มาโดยสุจริต รวมถึงการใฝ่หาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาตามศักยภาพ โดยไม่โลภเพียงเพื่อให้ได้มาโดยมิชอบและไม่สร้างความเดือดร้อนหรือเบียดเบียนตนเอง ผู้อื่นและทำลายสังคม ซึ่งต้องอาศัยความอดทนอดกลั้นและรู้จักยับยั้งชั่งใจเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาและเหตุการณ์ที่อาจทำให้เบี่ยงเบนไปจากคุณธรรม ความดีหรือความถูกต้องนั้น

● **ความมีเหตุผล** หมายถึง การใช้สติปัญญาคิดใคร่ครวญและพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบเพื่อกำกับและควบคุมการประพฤติปฏิบัติของตนเองให้ตั้งมั่นอยู่ในคุณธรรม ความดี ความถูกต้อง โดยคำนึงถึงเหตุปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ตลอดจนผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นว่าจะนำไปสู่ผลดีหรือผลเสียอย่างไร ต่อตนเอง ครอบครัว ผู้อื่นและสังคมส่วนรวม รวมไปถึงความสำนึกรับผิดชอบในสิทธิหน้าที่และเคารพในกฎกติกาของสังคม และการปฏิบัติหน้าที่การงานด้วยความสุจริตและตั้งใจจริงเพื่อทำหน้าที่ของตนเองให้สำเร็จลุล่วง

● **การมีภูมิคุ้มกัน** หมายถึง การมีภูมิคุ้มทั้งกันทางกาย อารมณ์ และจิตใจเพื่อเตรียมตัวพร้อมรับกับเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่างๆ ที่ไม่แน่นอนในอนาคตอย่างรู้เท่าทัน โดยดำเนินชีวิตให้ตั้งมั่นอยู่ในความดีและความไม่ประมาท ยึดถือหลัก "ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน" ด้วยการประพฤติตนในทางที่ถูกต้อง เหมาะสมตามกรอบของคุณธรรม จริยธรรม และรู้จักป้องกันระมัดระวังไม่ให้ขาดสติ ตลอดจนหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงทั้งหลาย เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาความล้มเหลวหรือความทุกข์ ความเดือดร้อนทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง และส่วนรวม หรือสร้างความเสื่อมเสียต่อศาสนา และวัฒนธรรมได้

วัตถุประสงค์สำคัญของการพัฒนาดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทางจริยธรรม วัฒนธรรม คือ เพื่อแสดงถึงสถานะของฐานรากที่สำคัญของสังคมซึ่งจะเชื่อมประสานกับการพัฒนาในมิติต่างๆ ทุกมิติ โดยเริ่มจากความเจริญงอกงามจากภายในจิตใจ มีความชาญฉลาดรู้เท่าทันและสามารถควบคุมหรือเลือกรับความเจริญทางวัตถุจากภายนอก มีภูมิคุ้มกันที่แสดงออกด้วยความอดทน ไม่เบียดเบียน ทำร้ายตนเองและผู้อื่น มีคุณธรรม ของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อธำรงชีวิตทางสังคมร่วมกัน

ดังนั้นหากเปรียบเทียบมิติทางจริยธรรม วัฒนธรรม กับภาพรวมของเศรษฐกิจพอเพียง ก็คือการสร้างพื้นฐานทางคุณธรรมที่ดี อันเป็นเงื่อนไขหนึ่งในสองข้อตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือความรู้คู่คุณธรรม ดังพิจารณาองค์ประกอบที่สำคัญใน 3 ประเด็นหลักคือ 1) ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง 2) การมีภูมิคุ้มกันทางกาย อารมณ์ จิตใจ และ 3) ความยึดมั่นในหลัก ศาสนธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงามของชาติ สามารถสรุปกรอบแนวคิดดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทางจริยธรรม วัฒนธรรม ดังนี้

กรอบแนวคิดดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติจริยธรรม วัฒนธรรม

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง		
ความพอประมาณ ความพอดี ความพอประมาณในการดำรงชีวิตไม่ให้หลงใหลไปตามกระแสของวัตถุนิยมหรือยึดติดพันธนาการอยู่กับสิ่งใด คือสามารถสร้าง *ความพอใจหรือภาคภูมิใจ* ในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ หรือเป็นอยู่ได้โดยไม่โลภหรือขวนขวายให้ได้มาในทางทุจริตหรือประพฤติมิชอบ	**ความมีเหตุผล** การรู้จักดำเนินชีวิตอย่างสมเหตุสมผล มีสติปัญญากำกับ สามารถแยกแยะผิดชอบชั่วดี สิ่งใดควรทำหรือสิ่งใดไม่ควรเพื่อความสงบปกติสุขของสังคมประเทศ	**การมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี** คือ การมีภูมิคุ้มกันทางจริยธรรมและวัฒนธรรม สามารถต้านทานกระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยมในโลกาภิวัตน์ โดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
เงื่อนไขของดัชนีชี้วัดภาวะสังคม		
คุณธรรม (ซื่อสัตย์สุจริต ขยันอดทน สติปัญญา แบ่งปัน) การมีภูมิคุ้มกันทางจริยธรรมและวัฒนธรรม		**ความรู้** (รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง) การมีภูมิคุ้มกันทางสังคมและปัญญา
พฤติกรรมเชิงจริยธรรม ความประหยัด (*ความมีเหตุผล ความพอประมาณ*) ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัยในตนเอง ความมีสติสัมปชัญญะ ความอดทน ความเพียร ความกตัญญูกตเวที ความไม่ประมาท ความเสียสละ (ไม่โลภ)ความสามัคคี ความรับผิดชอบต่อสังคม		
องค์ประกอบดัชนีชี้วัด **(การมีสุขภาวะทางกาย จิตใจและอารมณ์)**		
1.ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง	2. การมีภูมิคุ้มกันทางกาย อารมณ์ จิตใจ	3.ความยึดมั่นในหลักศาสนธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงามของชาติ
ตัวชี้วัด		
• การเกิดคดีความ • ความสูญเสียอันเกิดจากอุบัติเหตุและอุบัติภัย (ความประมาท) • ความเดือดร้อนและความรุนแรงจากการคุกคามและละเมิดสิทธิ เสรีภาพ • ความรุนแรงในครอบครัว	• การมีอายุขัยเฉลี่ย • การฆ่าตัวตาย • การป่วยโรคเครียดจิต ประสาท • การติดสุราเรื้อรัง • การสูบบุหรี่ • การติดอบายมุข • การหย่าร้าง	• การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม • การบริจาคเงิน • ความเชื่อตามคติธรรมทางศาสนา/ระดับของคุณธรรม • การเป็นผู้นำทางศาสนา/ผู้นำท้องถิ่น/ครูภูมิปัญญาที่เป็นตัวอย่างที่ดีและเป็นที่พึ่งทางใจ • งบประมาณที่ใช้ในการส่งเสริมวัฒนธรรม

องค์ประกอบดัชนีชี้วัด

จากกรอบแนวคิดข้างต้นสามารถอธิบายดัชนี องค์ประกอบและตัวชี้วัดทางจริยธรรมวัฒนธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

เพื่อบ่งชี้ถึงสภาพแวดล้อมและความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน โดยให้ความสำคัญกับการคุ้มครองทางสังคมและการจัดระเบียบทางสังคมเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองให้เป็นปกติสุขและสามารถดำรงชีวิตได้โดยปราศจากความหวาดกลัวภัยอันตรายต่างๆ รวมถึงการกดขี่เอารัดเอาเปรียบ การละเมิดสิทธิมนุษยชน เป็นต้น ในขณะเดียวกันก็สะท้อนถึงสำนึกหน้าที่ของความเป็นพลเมืองในการสร้างสรรค์สังคม อันมีความเกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในด้าน*ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัย ความมีสติสัมปชัญญะ ความอดทน ความเพียร ความกตัญญูกตเวที ความไม่ประมาท และมีความรับผิดชอบต่อสังคม*

โดยพิจารณาจากองค์ประกอบ คือ (1) สัดส่วนและจำนวนการเกิดคดีความ (2) ความสูญเสียอันเกิดจากอุบัติเหตุและอุบัติภัย (3) อัตราความเดือดร้อนและความรุนแรงจากการคุกคามและละเมิดสิทธิ เสรีภาพในสังคม และ (4) อัตราความรุนแรงของปัญหาสังคม อันเกิดจากการขาดการเอาใจใส่ดูแล ช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกในครอบครัว ดังสะท้อนได้จากตัวชี้วัดต่อไปนี้

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
(1) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง 1) การเกิดคดีความ	• จำนวนคดีความต่อประชากรพันคน (หรือต่อ 100,000 ครัวเรือน) (-) ได้แก่ o จำนวนคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย o จำนวนคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน o จำนวนคดีชีวิต ร่างกายและเพศ o จำนวนคดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญ
2) ความสูญเสียอันเกิดจากอุบัติเหตุและอุบัติภัย	• จำนวนการตายจากอุบัติเหตุและการเป็นพิษต่อประชากรแสนคน (-) • จำนวนผู้ประสบภัยอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน (-)

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
(1) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง (ต่อ) 3) ความเดือดร้อนและความรุนแรงจากการคุกคามและละเมิดสิทธิ เสรีภาพในสังคม	• จำนวนผู้ได้รับการช่วยเหลือกลับประเทศในขบวนการค้ามนุษย์ (-) • จำนวนคดีร้องเรียนจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน (-)
4) ความรุนแรงของปัญหาสังคมอันเกิดจากการขาดการเอาใจใส่ดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกในครอบครัว	• จำนวนผู้หญิงที่มาขอคำปรึกษาในกรณีถูกละเมิดทางเพศหรือถูกทำร้ายจากสมาชิกภายในครอบครัว (-) • จำนวนเด็กที่ถูกทอดทิ้งต่อประชากรเด็กแสนคน (-) • จำนวนคดีเด็กและเยาวชนที่ถูกจับกุมส่งสถานพินิจฯ โดยมีสาเหตุจากสภาพครอบครัว ต่อเด็กอายุ 7-18 ปี แสนคน (-) • จำนวนผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งต่อผู้สูงอายุแสนคน(-) • จำนวนผู้พิการที่ไม่ได้รับการดูแลต่อคนพิการพันคน (-)

2.2 การมีภูมิคุ้มกันทางกาย อารมณ์ จิตใจ

เพื่อเสริมสร้างให้สมาชิกสังคมมีภูมิคุ้มกันที่แข็งแรงทั้งทางกาย อารมณ์ จิตใจ โดยการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิตของคนในสังคม โดยเฉพาะความสามารถในการจัดการกับภาวะความเครียดของตนเองได้ เพื่อลดอัตราการเจ็บป่วยทางจิต และอัตราการฆ่าตัวตายที่เพิ่มสูงขึ้น ด้วยแม้ว่าการวัดอัตราประชากรที่มีอายุขัยเฉลี่ยยืนยาวจะเป็นดัชนีการพัฒนามนุษย์โดยรวมแล้วก็ตาม แต่หากการดำรงชีวิตอยู่อย่างยืนยาวด้วยความทุกข์และสร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น และสังคมนั้นก็จำเป็นต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน ตลอดจนการมุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัว เพื่อการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยสามารถสะท้อนได้จากตัวชี้วัด ดังนี้

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
(2) การมีภูมิคุ้มกันทางกาย อารมณ์ จิตใจ	• อายุขัยเฉลี่ยของประชากร (+) • จำนวนผู้เสียชีวิตจากการฆ่าตัวตายต่อ ประชากรอายุ 10 ปีขึ้นไป (-) • จำนวนผู้ป่วยโรคเครียดจิต ประสาท (-) • อัตราการไม่ติดสุราของสมาชิก/คนในครัวเรือน (-) • อัตราการไม่สูบบุหรี่ของสมาชิก/คนในครัวเรือน (-) • อัตราผู้ติดอบายมุข (-) • จำนวนการหย่าร้างต่อคู่สมรส 1,000 คู่ (-)

2.3 ความยึดมั่นในหลักศาสนธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม

เพื่อเสริมสร้างระบบภูมิคุ้มกันของคนไทยให้มีวิถีชีวิตที่ประกอบด้วย *ความจริง ความงาม ความดี* โดยยึดมั่นในศาสนธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงามให้เป็นเครื่องหล่อหลอมให้มนุษย์พัฒนาการทางจิตหรือมิติด้านใน นำไปสู่การเข้าถึงปัญญาและมีอิสรภาพที่แท้จริง ไม่ยึดติดกับความคับแคบที่เน้นแต่ประโยชน์ส่วนตน มาเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและสังคมส่วนรวม โดยสร้างความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิตที่พอเพียงได้อย่างมีความสุข โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งเทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อ วิถีการบริโภค มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การหล่อหลอมกล่อมเกลาจิตใจของสาธารณชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเด็กและและเยาวชน ให้ตกอยู่ในภาวะของความอ่อนแอและขาดภูมิคุ้มกัน จึงต้องเสริมสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าของศาสนธรรมและรู้จักเลือกรับวัฒนธรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมตามบริบทของชุมชนและสังคมนั้นๆ พร้อมกับการพัฒนาภูมิปัญญาไทยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างชาญฉลาด เปี่ยมด้วยความรู้ สติและปัญญา ความรอบคอบ ความระมัดระวังในการบรรลุถึงความดีงามและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

โดยสามารถสะท้อนได้จากตัวชี้วัด ดังนี้

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
(3) ความยึดมั่นในหลักศาสนธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงามของชาติ	• จำนวนประชากรที่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม (+) • จำนวนเงินบริจาคของภาคครัวเรือนในการสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนา (+) • ร้อยละของประชากรที่มีความเชื่อตามคติธรรมทางศาสนา (+) • ร้อยละของประชากรจำแนกตามประเภทและระดับของคุณธรรม (+) • ร้อยละของครัวเรือนในชุมชนที่คิดว่ามีผู้นำทางศาสนา/ผู้นำท้องถิ่น / ครูภูมิปัญญาที่เป็นตัวอย่างที่ดีและเป็นที่พึ่งทางใจได้ (+) • สัดส่วนงบประมาณของหน่วยราชการส่วนท้องถิ่นที่ใช้เพื่อการส่งเสริมวัฒนธรรมในชุมชน/ท้องถิ่น (+)

ผลการคำนวณดัชนีชี้วัด

จากกำหนดตัวชี้วัดข้างต้น ได้มีการรวบรวมตัวเลขทางสถิติจากหน่วยงานต่างๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544-2548 (ดูรายละเอียดจากภาคผนวก ง ตารางที่ ง.2) โดยคัดเลือกตัวแทนของดัชนีชี้วัดจากค่าสหสัมพันธ์ จากนั้นนำมาคำนวณค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูลตัวชี้วัดที่คัดเลือกแล้วแต่ละชุด เพื่อนำมาคำนวณค่าคะแนนความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงตามลำดับดังนี้

ผลจากการคำนวณค่าเฉลี่ยดัชนีชี้วัดมิติจริยธรรมและวัฒนธรรมโดยรวมผลปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมดเท่ากับ 1.96 (คือค่าอยู่ในช่วงระหว่าง 1.76-2.25 = C) หมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่สะท้อนพฤติกรรมทางด้านจริยธรรมและวัฒนธรรมไปสู่ทิศทางการเป็นเศรษฐกิจพอเพียงในช่วงปี พ.ศ. 2548 พบว่า ยังอยู่ในระดับที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

ผลการคำนวณจำแนกตามหมวด ปรากฏผลดังนี้

หมวดที่ 1 ความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง *ต้องปรับปรุง* (ค่าเฉลี่ย 1.23 = D)

หมวดที่ 2 การมีภูมิคุ้มกันทางกาย อารมณ์ จิตใจ *เริ่มมีแนวโน้มที่มีพัฒนาการบ้าง* (ค่าเฉลี่ย 2.33 = C+)

หมวดที่ 3 ความยึดมั่นในหลักศาสนาธรรมและธำรงรักษาวัฒนธรรมที่ดีงามของชาติ *เริ่มแนวโน้มที่มีพัฒนาการบ้าง*(ค่าเฉลี่ย 2.33 = C+)

หมวดที่ 1 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

มิติทางคุณธรรม จริยธรรม เป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยส่งเสริมให้สังคม ประเทศชาติมีความสงบสุข แต่ปัจจุบันประเทศไทยกำลังประสบกับปัญหาความเสื่อมถอยทางจิตใจ เช่น เกิดการทุจริต ฉ้อโกงและการทำร้ายกัน ก่อให้เกิดความไม่มั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ตลอดจนสร้างความเดือดร้อนและความเสียหายให้แก่ประเทศชาติบ้านเมือง ในขณะเดียวกันก็สะท้อนถึงจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองในการสร้างสรรค์สังคม

ด้วยเหตุนี้การนำเสนอสถิติเกี่ยวกับการกระทำความผิดของคดีต่างๆ และอัตราความรุนแรงและความสูญเสียที่เกิดขึ้นจึงสามารถนำมาเป็นเครื่องบ่งชี้ที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาความรุนแรงของสังคม อันมีสาเหตุมาจากพฤติกรรมที่ขาดคุณธรรมและจริยธรรมในภาพรวม โดยกำหนดองค์ประกอบดัชนีชี้วัดย่อย ใน 4 ประเด็นได้แก่

1) จำนวนการเกิดคดีความ

2) ความสูญเสียอันเกิดจากอุบัติเหตุและอุบัติภัย

3) ความเดือดร้อน ความรุนแรงจากการคุกคามและละเมิดสิทธิ เสรีภาพในสังคมและ

4) ความรุนแรงของปัญหาสังคม อันเกิดจากการขาดการเอาใจใส่ดูแล ช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกในครอบครัว

1.1 จำนวนการเกิดคดีความ

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
	กลุ่มที่ 1 คดีอาญาและคดีสะเทือนขวัญ	1.5
C 1	จำนวนคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย ต่อประชากรแสนคน (-)	1
C 4	จำนวนคดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญต่อประชากรแสนคน (-)	2
	กลุ่มที่ 2 คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน	0
C 2	จำนวนคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน ต่อประชากรแสนคน (-)	0
	ค่าเฉลี่ยของหมวดย่อย	**0.75**

ผลจากการคำนวณคะแนนเฉลี่ยในหมวดย่อยเกี่ยวกับเรื่อง *จำนวนการเกิดคดีความ* ปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ย 0.75 (ค่าอยู่ในช่วงน้อยกว่า 1.5 = D) หมายถึง ประเทศไทยกำลังเผชิญกับภาวะความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในระดับที่ควรปรับปรุง ดังสะท้อนจากสัดส่วนและจำนวนการกระทำความผิดของคดีต่างๆ โดยรวมที่เพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้จากการเปรียบเทียบสถิติคดีอาญาทั่วราชอาณาจักรที่ผ่านมา ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2544 -2548 พบว่า มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 แต่ได้ลดจำนวนลงในปี พ.ศ. 2547 สืบเนื่องจากรัฐบาลได้ใช้มาตรการต่างๆ อย่างจริงจังและเข้มงวดในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย โดยได้มีการติดตามเฝ้าระวังกดดันผู้มีอิทธิพล และจัดตั้งศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะผู้มีอิทธิพลระดับชาติ และกำหนด "ยุทธศาสตร์การปราบปรามผู้มีอิทธิพล" เชื่อมโยงและบูรณาการร่วมกับ "ยุทธศาสตร์การต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด" จึงส่งผลให้จำนวนคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหายลดจำนวนลง ได้แก่ การพนันและสลากกินรวบ (หวยใต้ดิน) ยาเสพติด อาวุธปืน ปราบปรามการค้าประเวณี (สถานบริการ) มีและเผยแพร่วัตถุลามก นอกจากนี้ คดีเกี่ยวกับชีวิต ร่างกายและเพศ (คดีฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา/ไม่เจตนาทำให้ตายโดยประมาท พยายามฆ่า ทำร้ายร่างกาย ข่มขืน กระทำชำเรา) มีจำนวนลดลงเช่นกัน รวมทั้งจำนวนคดีที่เกี่ยวกับการประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน (คดีลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ รีดเอาทรัพย์ กรรโชกทรัพย์ ชิงทรัพย์) แต่อย่างไรก็ตาม ต่อมาในปี พ.ศ. 2548 พบว่าทุกคดีกลับมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะจำนวนคดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญ ได้แก่ คดีฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา คดีปล้นทรัพย์ คดีชิงทรัพย์ คดีลักพาเรียกค่าไถ่ และคดีวางเพลิง ที่ได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างน่าวิตก

1.2 ความสูญเสียอันเกิดจากอุบัติเหตุและอุบัติภัย (ความประมาท)

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
	กลุ่มที่ 1 การตายจากอุบัติเหตุและการปลอดภัยจากการทำงาน	1.5
C 5	จำนวนการตายจากอุบัติเหตุและการเป็นพิษต่อประชากรแสนคน (-)	1
C 7	จำนวนผู้ประสบภัยอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานต่อประชากรวัยแรงงานแสนคน (-)	2
	กลุ่มที่ 2 ผู้เดือดร้อนจากอัคคีภัย	0
C 6	จำนวนผู้เดือดร้อนจากอัคคีภัยต่อประชากรแสนคน (-)	0
	ค่าเฉลี่ยของหมวดย่อย	**0.75**

ผลจากการคำนวณคะแนนเฉลี่ยในหมวดย่อยเกี่ยวกับ *จำนวนการตายจากอุบัติเหตุและการเป็นพิษต่อประชากรแสนคน* ปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.75 (คือค่าอยู่ในช่วงน้อยกว่า 1.5 = เกรด D) หมายถึง สภาพโดยรวมของประเทศไทยกำลังเผชิญกับภาวะความสูญเสียอันเกิดจากอุบัติเหตุและอุบัติภัยอยู่ในระดับที่ควรปรับปรุงเมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2544-2548 คือ แม้ว่าในช่วงปี พ.ศ. 2548 รัฐบาลได้พยายามเร่งดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาอุบัติเหตุและอุบัติภัยโดยเฉพาะในช่วงเทศกาลสำคัญได้มีการกวดขันอย่างเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายควบคู่กับ การรณรงค์และประชาสัมพันธ์ อย่างต่อเนื่อง เช่น มีการจัดหาเครื่องตรวจวัดแอลกอฮอล์และเครื่องตรวจจับความเร็ว เป็นต้น ซึ่งส่งผลทำให้จำนวนผู้เสียชีวิตผู้จากอุบัติเหตุและการเป็นพิษมีจำนวนลดลงอย่างชัดเจน ได้แก่ อุบัติเหตุจากการขนส่ง อุบัติเหตุการจราจรทางบก (ไม่รวมถึงการฆ่าตัวตายและการถูกฆ่าตาย) และสาเหตุจากภายนอกอื่นๆ รวมทั้งการให้ความสำคัญกับการคุ้มครองความปลอดภัยในการทำงานของสถานประกอบการมากขึ้น โดยมีการตรวจความปลอดภัยในสถานประกอบกิจการให้ปฏิบัติถูกต้องตามกฎหมาย ทำให้จำนวนผู้ประสบภัยอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานลดลงในปี พ.ศ. 2548 แต่อย่างไรก็ตามในส่วนของผู้เดือดร้อนจากอัคคีภัย พบว่ายังคงมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนสูงขึ้นเรื่อยๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา แม้จะลดลงในช่วงปี พ.ศ. 2547 แต่ในปี พ.ศ. 2548 ยังได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก

1.3 ความเดือดร้อน ความรุนแรงจากการคุกคามและละเมิดสิทธิ เสรีภาพในสังคม

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
C 8	จำนวนผู้ได้รับการช่วยเหลือกลับประเทศในขบวนการค้ามนุษย์ต่อประชากรแสนคน (a)	1
C 9	จำนวนคดีร้องเรียนจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อประชากรแสนคน[1](-)	1
	ค่าเฉลี่ยของหมวดย่อย	**1**

ผลจากการคำนวณคะแนนค่าเฉลี่ยในหมวดย่อยเกี่ยวกับอัตราความเดือดร้อน ความรุนแรงจากการคุกคามและละเมิดสิทธิ เสรีภาพในสังคม ปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1 (คือค่าอยู่ในช่วงน้อยกว่า 1.5 = เกรด D) หมายถึง ประเทศไทยยังคงเผชิญกับภาวะคุกคามจากสถานการณ์ปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนในระดับที่ควรปรับปรุง

โดยเฉพาะปัญหาเรื่องขบวนการการค้ามนุษย์ในหญิงและเด็กนั้นถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรง อีกทั้งยังเป็นปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติที่หลายประเทศกำลังประสบปัญหาเช่นเดียวกัน ในปี พ.ศ. 2547 รัฐบาลจึงได้กำหนดให้เป็นวาระแห่งชาติ โดยมีกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นหน่วยงานสำคัญ ในด้านการป้องกันและบรรเทาปัญหาที่เกิดจากการค้ามนุษย์ในหญิงและเด็ก ด้วยการให้ความคุ้มครองและให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ อาทิ ด้านการฝึกอาชีพ หรือการส่งกลับภูมิลำเนาเดิมอย่างปลอดภัย และได้ดำเนินการช่วยเหลือผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนในขบวนการค้ามนุษย์ให้สามารถกลับประเทศไทย แต่จากข้อมูลสถิติโดยรวมยังไม่สามารถสะท้อนสถานการณ์ในปี พ.ศ. 2548 ได้ชัดเจนมากนัก

จากการให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความตระหนักหรือความสำนึกเกี่ยวกับการเคารพสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ตลอดจนสร้างความเป็นธรรมในสังคม รัฐบาลจึงได้จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมาพบว่าสถิติเรื่องร้องเรียนการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ได้แก่ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิกลุ่มชาติพันธุ์ สิทธิชุมชนด้านสุขภาพ-สภาวะแวดล้อม สิทธิด้านแรงงาน สิทธิที่อยู่อาศัย สิทธิในครอบครัว สิทธิการศึกษาของเยาวชน เสรีภาพสื่อมวลชน สิทธิผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการและอื่นๆ (ไม่รวมถึงสิทธิทางการเมืองและการปกครอง การบริหารและองค์กรปกครองท้องถิ่น และสิทธิชุมชนในการ

[1] การละเมิดสิทธิมนุษยชน ได้แก่ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิกลุ่มชาติพันธ์ สิทธิชุมชนด้านสุขภาพ-สภาวะแวดล้อม สิทธิด้านแรงงาน สิทธิที่อยู่อาศัย สิทธิในครอบครัว สิทธิการศึกษาของเยาวชน เสรีภาพสื่อมวลชน สิทธิผู้ด้อยโอกาส/ผู้พิการ อื่นๆ (ยกเว้น (1) สิทธิทางการเมืองและการปกครอง (2) ด้านการบริหารและองค์กรปกครองท้องถิ่น และ (3) สิทธิชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการฐานทรัพยากร)

มีส่วนร่วมจัดการฐานทรัพยากร) มีแนวโน้มเพิ่มจำนวนสูงมากขึ้น แม้ว่าจำนวนเรื่องร้องเรียนจะลดลงเล็กน้อยในปี พ.ศ. 2547 ก็ตาม

นอกจากนี้ในด้านการแก้ไขปัญหาแรงงานไทยทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่าในปี พ.ศ. 2548 จำนวนการยื่นเรื่องราวร้องทุกข์เกี่ยวกับด้านแรงงาน รวมถึงแรงงานเด็กและสตรีและอื่นๆ ผ่านศูนย์บริการประชาชน สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (เริ่มดำเนินการปี พ.ศ. 2546) มีจำนวนเพิ่มขึ้น จึงยังต้องติดตามดูแลแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างใกล้ชิดเพื่อป้องกันสถานการณ์ไม่ให้ขยายวงกว้างได้

1.4 ความรุนแรงของปัญหาสังคม อันเกิดจากการขาดการเอาใจใส่ดูแล ช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกในครอบครัว

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
	กลุ่มที่ 1 กรณีของสตรีและเด็ก	1.33
C 15	จำนวนผู้หญิงที่มาขอคำปรึกษาในกรณีถูกละเมิดทางเพศหรือถูกทำร้ายจากสมาชิกภายในครอบครัว ต่อผู้หญิงแสนคน (-)	1
C 11	จำนวนเด็กที่ถูกทอดทิ้งต่อประชากรเด็กแสนคน (-)	1
C 12	จำนวนคดีเด็กและเยาวชนที่ถูกจับกุมส่งสถานพินิจฯ โดยมีสาเหตุจากสภาพครอบครัว ต่อประชากรเด็กแสนคน (อายุ 7-18 ปี) (-)	2
	กลุ่มที่ 2 กรณีของผู้สูงอายุและผู้พิการ	3.5
C 13	จำนวนผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งต่อผู้สูงอายุแสนคน (-)	4
C 14	จำนวนผู้พิการที่ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ ต่อคนพิการพันคน(-)	3
	ค่าเฉลี่ยของหมวดย่อย	**2.4**

*การให้คะแนนพิจารณาประกอบกันระหว่างค่าดัชนีที่คำนวณได้และฐานข้อมูลเบื้องต้น

ผลจากการคำนวณคะแนนค่าเฉลี่ยในหมวดย่อยเกี่ยวกับ *ความรุนแรงของปัญหาสังคม* อันเกิดจากการขาดการเอาใจใส่ดูแล ช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกภายในครอบครัว ปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.4 (คือค่าอยู่ในช่วง 2.26 – 2.50 = C+) ซึ่งหมายถึงภาวะความรุนแรงจากสภาพปัญหาสังคมอันเป็นผลสืบเนื่องจากปัญหาในสถาบันครอบครัวเริ่มมีแนวโน้มที่มีพัฒนาการบ้าง

ในปี พ.ศ. 2548 พบว่าสถานการณ์โดยรวมของสัมพันธภาพและการทำหน้าที่ของครอบครัวในหลายด้านยังคงอยู่ในภาวะที่น่าวิตก ไม่ว่าจะเป็นปัญหาสตรีถูกทำร้ายหรือละเมิดทางเพศโดยสมาชิกภายในครอบครัวหรือการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวที่มีลักษณะห่างเหินต่างคนต่างอยู่กันมากขึ้น โดยผลจากการสำรวจพบว่าสภาพครัวเรือนต้องใช้เวลาส่วนใหญ่

กับการประกอบอาชีพ ขาดการ ดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิด รวมถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดูบุตรก็มักถูกผลักภาระให้เป็นหน้าที่ของสถาบันทางสังคมอื่นๆ เด็กส่วนใหญ่จึงไปใช้เวลาว่างในทางที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ รวมถึงการเกิดค่านิยมและพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม ทำให้ขาดความพร้อมในการมีครอบครัว ส่งผลต่อจำนวนเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กเร่ร่อน เด็กได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ที่เพิ่มจำนวนสูงขึ้น โดยเฉพาะผลจากการสำรวจของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน พบว่า เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดและถูกจับกุมในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีจำนวนเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2548 ถึงแม้ว่าจะมีจำนวนลดลงเมื่อเทียบกับปีพ.ศ. 2544-2546 ซึ่งสาเหตุแห่งการกระทำความผิดที่สำคัญประการหนึ่งมาจากสภาพปัญหาในครอบครัว และลักษณะการอยู่อาศัยซึ่งไม่ได้อยู่กับพ่อแม่หรือพ่อแม่แยกทางกันที่กำลังมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเป็นลำดับ อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากรณีที่เป็นปัญหาของสตรีและเด็กที่ถูกละเมิดทางเพศและถูกทอดทิ้งมีความรุนแรงเพิ่มขึ้น แต่ในส่วนของการดูแลเอาใจใส่ผู้พิการและผู้สูงอายุมีสถานการณ์ที่ดีขึ้น ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากนโยบายของรัฐ ที่มุ่งให้การดูแลฟื้นฟู และพัฒนา ผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มบุคคลที่สมควรได้รับการดูแลเป็นพิเศษ เช่น คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ให้สามารถพึ่งตนเองและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยสนับสนุนให้ได้รับการศึกษาการฝึกอาชีพ การจ้างงานและนันทนาการตามควรแก่กรณีหรือการสร้างโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อการดำรงชีวิตในครอบครัวและชุมชนได้อย่างเป็นปกติสุข ตลอดจนพัฒนาบริการสุขภาพอนามัย รวมทั้งนำประสบการณ์และภูมิปัญญาของผู้สูงอายุมาช่วยในการพัฒนาสังคม ทำให้ผู้สูงอายุได้เกิดคุณค่าในตนเองเพิ่มมากขึ้น

สรุปผลโดยรวมจากการคำนวณคะแนนค่าเฉลี่ยจากทั้ง 4 ประเด็นใน***หมวดที่ 1 ความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง*** ปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.23 (คือค่าอยู่ในช่วงน้อยกว่า 1.5 = เกรด D) หมายถึง ภาวะที่ควรปรับปรุง

ภาครัฐจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญอย่างเร่งด่วนในการกำกับดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองให้เป็นปกติสุขโดยเร็ว โดยเฉพาะการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลและการจัดระเบียบทางสังคมเพื่อความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน *ควบคู่ไปกับการส่งเสริมระบบการศึกษาที่มุ่งสร้าง "ปัญญา" ให้กับประชาชนได้มีความตระหนักรู้และเข้าใจถึงแก่นแท้ของ ความมีเหตุผล ความพอประมาณ และความมีภูมิคุ้มกัน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง* รวมทั้งเสริมสร้างการปกครองตนเอง การกระจายอำนาจ ระบบการคุ้มครองโดยชุมชน (Community care) และกระบวนการยุติธรรมชุมชนเชิงสมานฉันท์

หมวดที่ 2 การมีภูมิคุ้มกันทางกาย อารมณ์ จิตใจ

คือ การเสริมสร้างให้สมาชิกสังคมมีความเข้มแข็งทั้งทางกาย อารมณ์ จิตใจ สามารถหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิตของคนในสังคม โดยเฉพาะความสามารถในการจัดการกับภาวะความเครียดของตนเองได้ ตลอดจนการมุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัว เพื่อการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการเสริมสร้างระบบภูมิคุ้มกันหรือภูมิต้านทานให้กับคนไทยได้มีสติระมัดระวัง และมีความรอบคอบในการตัดสินใจหรือดำเนินชีวิตบนฐานของการรู้จักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันเป็นที่ตั้งดังสามารถสะท้อนได้จากดัชนีชี้วัดย่อยดังนี้

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
	กลุ่มที่ 1สุขภาวะโดยทั่วไป	1
C 16	อายุขัยเฉลี่ยของประชากร (+)	1
C 21	จำนวนการหย่าร้างต่อคู่สมรส 1,000 คู่ (-)	1
	กลุ่มที่ 2 สุขภาพจิต	3
C 17	จำนวนผู้ป่วยทางจิตต่อประชากรแสนคน(-)	3
C 18	จำนวนผู้เสียชีวิตจากการฆ่าตัวตายต่อประชากรวัย 10 ปีขึ้นไป (-)	3
	กลุ่มที่ 3 การปลอดจากสิ่งเสพติด	3
C 19	อัตราการไม่ติดสุราของสมาชิก/คนในครัวเรือน (+)	3
C 20	อัตราการไม่สูบบุหรี่ของสมาชิก/ในครัวเรือน(+)	3
	ค่าเฉลี่ยของหมวดย่อย	**2.3**

ผลจากการคำนวณคะแนนค่าเฉลี่ยในหมวดย่อยเกี่ยวกับการมีภูมิคุ้มกันทางกาย อารมณ์ จิตใจ ปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมดเท่ากับ 2.3 (คือค่าอยู่ในช่วง 2.26 – 2.5 = เกรด C+) ซึ่งหมายถึง ภาวะการมีภูมิคุ้มกันทางกาย อารมณ์ จิตใจ ของสมาชิกในสังคมไทย เริ่มมีแนวโน้มที่มีพัฒนาการบ้าง จะเห็นได้ว่า มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีเกี่ยวกับภาวะการติดสุรา บุหรี่ การป่วยทางจิต และการฆ่าตัวตาย

อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ในรายตัวชี้วัด พบว่า *อายุขัยโดยเฉลี่ยของประชากร*มีแนวโน้มลดลงอย่างเห็นได้ชัดเจนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา เนื่องจากปรากฏว่าสมาชิกในสังคมไทยยังมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพหลายประการ นอกจากนี้ ในด้านการพัฒนาสถาบันครอบครัวให้มีความเข้มแข็งเพื่อสร้าง "*ภูมิคุ้มกัน*" ให้กับสมาชิกในสังคมนั้น ก็ยังพบว่ามีสภาพที่อ่อนแออย่างมาก การประมวลผลข้อมูลการสำรวจของกรมการปกครอง พบว่า *อัตราการหย่าร้างต่อการสมรส*

มีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นหลายเท่าตัว นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา ซึ่งบ่งชี้ถึงสัมพันธภาพที่เปราะบางมากขึ้น

หมวดที่ 3 ความยึดมั่นในหลักศาสนธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม

ความยึดมั่นในหลักศาสนธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม สะท้อนได้ชัดเจนจากการประพฤติปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งเป็นที่ยอมรับของชุมชนและมีการสืบทอดกันมา นัยสำคัญมิได้อยู่ที่การสืบทอดแบบแผนของวัฒนธรรมประเพณี เท่านั้น แต่อยู่ที่ "คุณค่า" ทางจริยธรรมและคุณธรรม ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ที่ดีและงดงามระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับธรรมชาติ รวมทั้งความมีสุนทรีย์ในด้านต่างๆ ซึ่งผ่านการขัดเกลาจากภายในให้มีความละเอียด อ่อนโยนและลึกซึ้ง สามารถนำมาปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวันได้อย่างมีเหตุผล สร้างภูมิคุ้มกันให้กับสังคมในทุกระดับ

นอกจากนี้ความยึดมั่นในหลักศาสนธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม ยังสะท้อนได้จากการสนับสนุนอย่างจริงจังจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะสามารถวัดได้ชัดเจนจากนโยบายและการจัดสรรงบประมาณของภาครัฐ

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
C 22	จำนวนงบประมาณของหน่วยราชการส่วนท้องถิ่นที่ใช้เพื่อการส่งเสริมงานศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อประชากรพันคน (+) (ยกเว้นองค์การบริหารส่วนตำบล)	1
C 23	ร้อยละของการเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมศาสนาอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้งของคนอายุ 6 ปีขึ้นไปต่อพันครัวเรือน (+)	3
C 24	ร้อยละของครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณี (+)	3
	ค่าคะแนนเฉลี่ยของหมวดย่อย	**2.33**

ผลการคำนวณค่าคะแนนเฉลี่ยรวมในหมวดความยึดมั่นในหลักศาสนธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม ปรากฏว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.33 (คือค่าอยู่ในช่วง 2.26-2.50 = C+) ซึ่งหมายถึง สังคมไทยในด้านศาสนาและวัฒนธรรมเริ่มมีแนวโน้มที่มีพัฒนาการบ้าง โดยมีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อการพัฒนาบูรณะการฟื้นฟูมรดกและทรัพย์สินทางวัฒนธรรมเพิ่มสูงขึ้นเป็นในปี พ.ศ. 2548 ทั้งนี้ มีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) ในปี พ.ศ. 2547 ทำหน้าที่ในด้านการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนการเสริมหนุน เชื่อมประสานพลังเครือข่ายในทุกภาคส่วนของสังคมครอบคลุมถึงสถาบันทางศาสนาต่าง ๆ ด้วย นอกจากนี้ ยังมีความตื่นตัวในเรื่อง "ทุนทางสังคม" มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธ์และท้องถิ่น

ขณะเดียวกันก็มีการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากขึ้น ในกรณีนี้อาจพิจารณาได้ว่ามีผลทำให้หน่วยราชการส่วนท้องถิ่น (ยกเว้น อบต.) ลดการสนับสนุนงบประมาณเพื่อการส่งเสริมงานศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นลงเพราะมีหน่วยงานและกลุ่มต่างๆ ดำเนินงานอยู่มากแล้ว จึงมีคะแนนค่าเฉลี่ยเหลือเพียง 1

ในส่วนการเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณีของครัวเรือนในชนบท ยังคงมีพัฒนาการที่ดี มีแนวโน้มของการเข้าร่วมเพิ่มมากขึ้น จะเห็นได้ชัดเจนว่าในช่วงเทศกาลจะมีผู้เดินทางกลับภูมิลำเนาเพื่อไปเยี่ยมครอบครัวและร่วมกิจกรรมตามประเพณีเป็นจำนวนมาก ซึ่งได้รับการสนับสนุนให้เป็นวันหยุดทั้งของภาคราชการและภาคเอกชน

อย่างไร ก็ตามมีข้อควรพิจารณาว่า ในปัจจุบันมีการนำศาสนาและวัฒนธรรมไปเชื่อมโยงกับการค้าและธุรกิจการท่องเที่ยวมากขึ้นโดยมุ่งเป้าหมายในเชิงรายได้และอาชีพ ซึ่งอาจจะมีผลเสียหายต่อคุณค่าทางคุณธรรมและจริยธรรม โดยไม่คำนึงถึงความพอประมาณ หรือความมีเหตุผล ซึ่งสามารถทำลายภูมิคุ้มกันของบุคคล ชุมชนและสังคมได้ในที่สุด

สรุปผลการคัดเลือกตัวแทนของดัชนีชี้วัด

สรุปผลโดยรวมจากการประมวลค่าคะแนนดัชนีชี้วัด*มิติทางจริยธรรมและวัฒนธรรม* พบว่า *ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมไปสู่ทิศทางการเป็นเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญ* ประเทศไทยยังมีปัญหาทางคุณธรรม จริยธรรมในระดับเดิม ส่งผลต่อพฤติกรรมในการดำรงชีวิตที่ไม่เหมาะสมหลายประการ ดังสะท้อนได้จากดัชนีชี้วัดย่อยด้านสภาวะความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองที่ *ยังคงอยู่ในระดับต้องปรับปรุง* รวมถึงการมีภูมิคุ้มกันทางกาย อารมณ์ จิตใจ *ไม่มีพัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น* โดยที่ตัวเลขสถิติของการเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาซึ่งดูเหมือนจะดีขึ้น แต่ในความเป็นจริงอาจจะเป็นเพียงปฏิกิริยาตอบโต้กลับกับความเสื่อมโทรมในมิติต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้

ดังสามารถสรุปผลจากการพิจารณาคัดเลือกดัชนีชี้วัด*มิติทางจริยธรรมและวัฒนธรรม* ดังนี้

สรุปผลการคัดเลือกดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติจริยธรรม วัฒนธรรม

<table>
<tr><th colspan="3">หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง</th></tr>
<tr><th>ความพอประมาณ</th><th>ความมีเหตุผล</th><th>การมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี</th></tr>
<tr><th colspan="3">เงื่อนไขของดัชนีชี้วัดภาวะสังคม</th></tr>
<tr><th colspan="2">คุณธรรม</th><th>ความรู้</th></tr>
<tr><td colspan="3">พฤติกรรมเชิงจริยธรรม
ความประหยัด (ความมีเหตุผล ความพอประมาณ) ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัยในตนเอง ความมีสติสัมปชัญญะ ความอดทน ความเพียร ความกตัญญูกตเวที ความไม่ประมาท ความเสียสละ (ไม่โลภ)ความสามัคคี ความรับผิดชอบต่อสังคม</td></tr>
<tr><th colspan="3">องค์ประกอบดัชนีชี้วัด</th></tr>
<tr><th>1.ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง</th><th>2. การมีภูมิคุ้มกัน ทางกาย อารมณ์จิตใจ</th><th>3.ความยึดมั่นในหลักศาสนธรรม และวัฒนธรรมที่ดีงามของชาติ</th></tr>
<tr><th colspan="3">ตัวชี้วัด</th></tr>
<tr><td>การเกิดคดีความ
• คดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย
• คดีอุฉกรรจ์ สะเทือนขวัญ
• คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน
ความสูญเสียอันเกิดจากอุบัติเหตุ อุบัติภัย
• การตายจากอุบัติเหตุ/เป็นพิษ
• การประสบภัยอันตราย/เจ็บป่วยจากการทำงาน
• การเกิดอัคคีภัย
ความเดือดร้อน ความรุนแรงจากการลุกคามและละเมิดสิทธิเสรีภาพในสังคม
• การค้ามนุษย์
• การถูกละเมิดสิทธิ มนุษยชน
ความรุนแรงในครอบครัว อันเกิดจากการขาดการเอาใจใส่ดูแล ช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกในครอบครัว
• ผู้หญิงที่ถูกละเมิดทางเพศหรือถูกทำร้ายจากสมาชิกภายในครอบครัว
• เด็กที่ถูกทอดทิ้ง
• เด็กและเยาวชนที่ถูกจับกุมส่งสถานพินิจฯ โดยมีสาเหตุจากสภาพครอบครัว
• ผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง
• ผู้พิการที่ไม่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม</td><td>• อายุขัยเฉลี่ย
• การฆ่าตัวตาย
• การป่วยโรคเครียด จิต ประสาท
• การติดสุราเรื้อรัง
• การสูบบุหรี่
• การหย่าร้าง</td><td>• งบประมาณเพื่อการส่งเสริมงานศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น
• งบประมาณเพื่อการพัฒนาบูรณะ การฟื้นฟูมรดกและทรัพย์สินทางวัฒนธรรม
• การเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณีของประชากร</td></tr>
</table>

ก.3 ดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติสังคม

แนวคิดและที่มาการพัฒนาดัชนีชี้วัด

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีความหมายที่กว้างและลึกซึ้งครอบคลุมการดำเนินชีวิตในสังคมทุกมิติ โดยตั้งอยู่บนหลักพื้นฐานที่สำคัญคือ ความพอเพียง ความมีเหตุผล และการมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดีอันถือเป็นแนวทางปฏิบัติที่สำคัญในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข เพราะที่ผ่านมาปัญหาสังคมอันไม่พึงประสงค์ทั้งหลายส่วนหนึ่งมีสาเหตุสำคัญเกิดจากระบบความสัมพันธ์ทางสังคม โดยเฉพาะความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างอำนาจ ซึ่งทำให้คนส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วมตัดสินใจและไม่ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม

โดยทั่วไป "รัฐ" หรือสังคมมีหน้าที่ในการเอื้อประโยชน์ให้เกิดความเป็นธรรมอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะในด้านความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนที่พึงจะได้รับตามสิทธิของความเป็นพลเมืองและส่งเสริมให้สมาชิกของสังคมมีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีได้ โดยใช้กลไกภาครัฐกระจายผลประโยชน์และอำนวยความเป็นธรรมแก่สมาชิก โดยเฉพาะการนำเงินภาษีที่ได้มาเป็นสวัสดิการสังคมและบริการสังคมให้กับประชาชนทั่วไปและผู้เดือดร้อนหรือผู้ที่ด้อยโอกาสในสังคม ดังนั้นเพื่อให้ได้มาซึ่งเครื่องมือที่ใช้วัดความก้าวหน้าในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยให้มีมาตรฐานการดำรงชีวิตที่ดีขึ้นบนพื้นฐานของหลักความเป็นธรรมและความเสมอภาค หน่วยงานต่างๆ อาทิ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข จึงได้กำหนดกรอบแนวคิดและองค์ประกอบของตัวชี้วัดที่สำคัญ ดังนี้

1) ทุกคนได้รับการศึกษาในโรงเรียนไม่น้อยกว่า 12 ปีและมีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต
2) ทุกคนได้รับประกันสุขภาพที่ได้มาตรฐานอย่างทั่วถึง เสมอภาค เป็นธรรมและการดำรงชีวิตในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี
3) ผู้มีอายุเกิน 60 ปีและไม่มีรายได้เพียงพอในการดำรงชีพได้รับประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิต
4) ทุกคนได้รับอาหารที่เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย
5) ทุกคนมีที่อยู่อาศัยที่ถูกสุขลักษณะมีน้ำสะอาดเพื่อการอุปโภคบริโภคอย่างเพียงพอ
6) ทุกครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้
7) ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ/ความมั่นคงในชีวิต
8) มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและแหล่งทุนในการประกอบอาชีพ
9) ทุกครัวเรือนมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และปลอดจากยาเสพติด
10) คนไทยมีความรู้ รัก สามัคคี มีความเอื้ออาทรเกื้อกูลกัน

นอกเหนือจากการมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตและการสร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นสำหรับทุกคน ให้มีโอกาสในการเข้าถึงบริการด้านต่างๆ อย่างเสมอภาคดังกล่าวแล้ว ยังจำเป็นต้องคำนึงถึงการมีเสรีภาพ ไม่เพียงแต่เสรีภาพทางการเมืองการปกครองตนเอง แต่รวมทั้งเสรีภาพขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ เสรีภาพในการเลือกดำรงชีวิตที่ถูกต้องและดีงาม เสริมสร้างความสุขให้มีความสมดุลทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคมและปัญญา สอดคล้องกับเป้าหมายหลักที่สำคัญคือ "***การสร้างสังคมอยู่เย็นเป็นสุข***" แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศด้วยการมุ่งเน้นความสุขของประชาชนมากกว่ารายได้หรือวัตถุเป็นหลัก โดยการพัฒนาสังคมส่วนต่างๆ ไปพร้อมกันทั้งสุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต สุขภาพสังคม และสุขภาพปัญญา ซึ่งต้องมีความเชื่อมโยงกับความมั่นคงในด้านต่างๆ อาทิ การมี สิ่งแวดล้อมที่ดี การสร้างสวัสดิการและหลักประกันในชีวิต อนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาระบบคุณค่าทางจิตใจ และมีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวและชุมชน ตลอดจนมุ่งพัฒนาระบบการคุ้มครองทางเศรษฐกิจและสังคม กระบวนการยุติธรรม สิทธิมนุษยชน รวมทั้งด้านความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต ที่อาจสรุปเป็นสาระสำคัญได้ดังนี้

(1) การส่งเสริมให้คนในชุมชนร่วมกันดูแล ตักเตือน เฝ้าระวังความประพฤติของทุกคนฉันท์เครือญาติ

(2) ให้ทุกคนได้รับประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมที่หลากหลายประเภทอย่างทั่วถึง ด้วยการขยายการคุ้มครองทางสังคมทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการให้แก่คนในชุมชนโดยมุ่งจัดสวัสดิการให้ทั่วถึง โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างพอเพียง

(3) ส่งเสริมการดำรงชีวิตที่มีความปลอดภัย น่าอยู่และสงบสุข บนพื้นฐานของความยุติธรรมในสังคม สามารถใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุขและได้รับการคุ้มครองสิทธิต่างๆ อย่างเป็นธรรม ส่งเสริมการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกให้ประชาชนได้รับความยุติธรรม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างจริงจัง ทั้งในรูปการไกล่เกลี่ย การประนอมข้อพิพาท และการประชุมร่วมกัน เสริมสร้างสัมพันธภาพเชิงบวกของทุกฝ่ายให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสามัคคีและสันติ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักและหลักความรับผิดชอบร่วมกันของทุกฝ่ายในสังคม

การพัฒนาสังคมที่มีความสมดุลระหว่างการพัฒนาในมิติต่างๆ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น คือ การสะท้อนให้เห็นถึงระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมที่ตระหนักในคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความเอื้อเฟื้อ เอื้ออาทรระหว่างกันซึ่งมีคุณค่าทางจิตใจก่อให้เกิดความผูกพันและสมัครสมานสามัคคี เป็น "ทุนทางสังคม" ที่สร้างสรรค์สังคมให้สงบสุข ตลอดจนเสริมสร้างโอกาสและจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองตามขบวนการประชาสังคม

ในระบอบประชาธิปไตย ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยเสริมสร้างศักยภาพชุมชน สังคมให้มีความเข้มแข็งมากขึ้นและช่วยบรรเทาความรุนแรงในการแก้ปัญหาให้แก่สังคม โดยมีส่วนร่วมคิดร่วมพัฒนาสังคมเพื่อบรรลุถึงผลประโยชน์ร่วมกันนั้นคือ การมีคุณภาพชีวิตที่ดีและความสงบสุขของบ้านเมือง

ในระยะยาวพัฒนาการของระบบการคุ้มครองทางสังคมที่สามารถรองรับและคุ้มครองประชาชนทุกกลุ่มอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมจะเกิดขึ้นได้ จึงย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่สำคัญยิ่งนั่นคือความเข้มแข็งของขบวนการแรงงานไทยและการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม และภาคการเมืองที่ก้าวหน้า ในการผนึกพลัง ติดตาม ตรวจสอบความเคลื่อนไหวในนโยบายสังคมที่จะส่งผลต่อระบบความมั่นคงทางสังคมของประชาชน (ฐิติพร ศิริพันธ์ พันธเสน, 2550)

การศึกษาครั้งนี้จึงให้ความหมายของดัชนีชี้วัดทางสังคมในกรอบของความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ดังต่อไปนี้

ความพอประมาณ หมายถึง การรู้จักความพอดี เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาสังคมที่มีความสมดุลระหว่างการพัฒนาในมิติต่างๆ โดยพยายามลดช่องว่างในสังคม มุ่งสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในการอยู่ร่วมกันของสมาชิก ให้รู้จักการเสียสละ ลดความเห็นแก่ตัวช่วยเหลือ แบ่งปัน เอื้อเฟื้อเอื้ออาทรระหว่างกันซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีคุณค่าทางจิตใจ ก่อให้เกิดความผูกพันและสมัครสมานสามัคคีในการร่วมสร้างความสงบสุขให้เกิดขึ้นจริงในสังคม

ความมีเหตุผล หมายถึง การพัฒนาสังคมเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์อย่างสมเหตุสมผลบนฐานของความรู้ การวางแผนด้วยความรอบคอบ โดยคำนึงถึงหลักความเป็นธรรมและประโยชน์สุขของประชาชนเป็นที่ตั้ง คือ การเข้าถึงบริการสาธารณะและระบบสวัสดิการทางสังคมต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพและทั่วถึง ตลอดจนมุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของทุนทางสังคม เน้นการปลุกจิตสำนึกให้ประชาชนตระหนักในหน้าที่พลเมืองที่ดีของประเทศ

การมีภูมิคุ้มกัน หมายถึง การมีภูมิคุ้มกันทางสังคม คือความสามารถในการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ ทั้งกลุ่มที่อยู่ในภาคทางการซึ่งมีรายได้ประจำและกลุ่มที่อยู่นอกภาคทางการสาขาการเกษตรที่ไม่มีรายได้ประจำสม่ำเสมอ ในรูปแบบของการประกันสังคมและสวัสดิการต่างๆ และมีระบบการเตรียมการวางแผนเฝ้าระวังเพื่อลดภาวะความเสี่ยงหรือความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในสังคม พร้อมทั้งเตรียมตัวพร้อมรับกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงอย่างรู้เท่าทัน

โดยเฉพาะในการกำหนดนโยบายของรัฐบาลต้องคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเพื่อการป้องกันหรือลดความเสี่ยงได้อย่างเหมาะสม และสามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงหรือผลกระทบที่จะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ ระมัดระวัง เพื่อให้เตรียมตัวรองรับการเปลี่ยนแปลงหรือวิกฤติได้ เช่น มาตรการเตือนภัยล่วงหน้า การมีระบบสังคมที่เอื้ออาทร มีการดูแลคนในสังคมทุกระดับหรือการประกันการว่างงาน รวมถึงการมีกลไกสร้างสวัสดิการหรือเครือข่ายต่างๆ การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อดูแลผู้เดือดร้อน เช่น ปัญหาการว่างงาน อัคคีภัย วาตภัย หรืออุบัติเหตุต่างๆ เป็นต้น

วัตถุประสงค์สำคัญของการพัฒนาดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทางสังคม คือ เพื่อส่งเสริม "ความพอเพียง" หรือ การสร้าง "สังคมแห่งความพอเพียง" โดยมุ่งเน้นให้มีสวัสดิการทางสังคม บนฐานของการพึ่งตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมด้วยแนวทางสันติวิธี

โดยพิจารณาถึงองค์ประกอบที่สำคัญตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทางสังคม 4 ประเด็นหลักคือ 1) การเข้าถึงบริการและสวัสดิการทางสังคม 2) การแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคม 3) การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี และ 4) ความรับผิดชอบต่อสังคม

ดังสามารถสรุปกรอบแนวคิดการพัฒนาดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทางสังคม ดังนี้

กรอบแนวคิดดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทางสังคม

<table>
<tr><td colspan="4">หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง</td></tr>
<tr><td colspan="2">ความพอประมาณ
การมุ่งสร้างสานความสัมพันธ์ที่ดีในการอยู่ร่วมกันแบบช่วยเหลือแบ่งปัน เอื้อเฟื้อระหว่างกันตามแบบวิถีไทย และสมัครสมานสามัคคีร่วม สร้างความ สงบสุขให้สังคม</td><td>ความมีเหตุผล
การเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์อย่างสมเหตุสมผลบนฐานของความรู้ การวางแผนด้วยความรอบคอบ โดยคำนึงถึงหลักความเป็นธรรมและประโยชน์สุขประชาชนเป็นที่ตั้ง</td><td>การมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี
การเตรียมการวางแผนอย่างระมัดระวังรอบคอบเพื่อลดภาวะความเสี่ยงหรือความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในสังคม พร้อมทั้งเตรียมตัวพร้อมรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง อย่างรู้เท่าทัน</td></tr>
<tr><td colspan="4">เงื่อนไข</td></tr>
<tr><td colspan="2">คุณธรรม
(ซื่อสัตย์สุจริต ขยันอดทน มีสติปัญญา แบ่งปัน)</td><td colspan="2">ความรู้
(รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง)</td></tr>
<tr><td colspan="4">พฤติกรรมเชิงจริยธรรม
ความประหยัด (ความมีเหตุผล ความพอประมาณ) ความซื่อสัตย์สุจริต
ความมีระเบียบวินัยในตนเอง ความมีสติสัมปชัญญะ ความอดทน ความเพียร ความกตัญญูกตเวที
ความไม่ประมาท ความเสียสละ (ไม่โลภ) ความสามัคคี ความรับผิดชอบต่อสังคม</td></tr>
<tr><td colspan="4">องค์ประกอบดัชนีชี้วัด</td></tr>
<tr><td>1) การเข้าถึงบริการและสวัสดิการทางสังคม</td><td>2) การแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคม</td><td>3) การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี</td><td>4) ความรับผิดชอบต่อสังคม</td></tr>
</table>

องค์ประกอบดัชนีชี้วัด (ต่อ)			
1) การเข้าถึงบริการและสวัสดิการทางสังคม	**2) การแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคม**	**3) การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี**	**4) ความรับผิดชอบต่อสังคม**
ตัวชี้วัด			
• สวัสดิการรักษาพยาบาล • ผู้ประกันสังคม • การมีศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน หรือกองทุนสวัสดิการชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง • การมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย • การร้องทุกข์ด้านสวัสดิการสงเคราะห์ สาธารณสุข/สาธารณูปโภค ผ่านศูนย์บริการประชาชน • การสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพผู้สูงอายุ • การฝึกอาชีพ เสริมทักษะและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการ • การสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่ง คนเร่ร่อน คนขอทาน	• เครือข่ายชุมชน • องค์กรชุมชน • การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มหมู่บ้าน/ตำบล • การบริจาคอวัยวะ • การบริจาคโลหิต	• การเจรจาไกล่เกลี่ยเรื่องร้องเรียน • การให้ความช่วยเหลือประชาชนที่มาร้องขอให้ประนีประนอมข้อพิพาทได้ • การแก้ไขกรณีข้อพิพาทแรงงานและข้อขัดแย้งให้ยุติโดยไม่มีการนัดหยุดงาน ปิดงานและผละงาน	• การเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสาธารณประโยชน์ • กองทุนเงินช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัย • การมีอาสาสมัครงานเพื่อสังคม • การมีส่วนร่วมป้องกันอาชญากรรมในชุมชนและท้องถิ่น

องค์ประกอบดัชนีชี้วัด

3.1 การเข้าถึงบริการและสวัสดิการทางสังคม

หมายถึง การที่สมาชิกสังคมสามารถเข้าถึงบริการและสวัสดิการทางสังคมในด้านต่างๆ เพื่อให้ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม อาทิ ด้านการรักษาพยาบาลด้านที่อยู่อาศัย และการสงเคราะห์แก่เด็ก ผู้พิการ ผู้สูงอายุและคนยากไร้ เป็นต้น โดยบริการดังกล่าวจะต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชน และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ในระดับมาตรฐาน ดังสามารถสะท้อนได้จากตัวชี้วัดต่อไปนี้

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
(1) การเข้าถึงบริการและสวัสดิการทางสังคม	• จำนวนผู้ที่ได้รับสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล[2]ต่อประชากรแสนคน (+) • จำนวนผู้ประกันตน[3]ตามมาตรา 33 ต่อประชากรแสนคน (+) • ร้อยละของหมู่บ้าน/ชุมชนที่มีศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน หรือกองทุนสวัสดิการชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง (+) • อัตราร้อยละของครัวเรือนที่มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย (+) • จำนวนเรื่องราวร้องทุกข์ด้านสวัสดิการสงเคราะห์สาธารณสุข/สาธารณูปโภค ผ่านศูนย์บริการประชาชนต่อประชากรแสนคน (-) • จำนวนผู้สูงอายุที่ได้รับการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพต่อประชากรกลุ่มอายุเดียวกันต่อประชากรผู้สูงอายุแสนคน (a) • จำนวนผู้พิการที่ได้รับการฝึกอาชีพ เสริมทักษะและฟื้นฟูสมรรถภาพต่อผู้พิการพันคน (+) • จำนวนคนไร้ที่พึ่ง คนเร่ร่อนคนขอทานที่ได้รับการสงเคราะห์ต่อประชากรแสนคน (a)

3.2 การแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคม

หมายถึง การสานความสัมพันธ์ที่ดีในการอยู่ร่วมกันของสมาชิก มีการเสียสละแบ่งปัน ลดความเห็นแก่ตัวหรือความโลภ ความตระหนี่ส่วนตนเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีส่วนร่วมในงานสาธารณะ รวมถึงการช่วยเหลือซึ่งกันและกันใน ชุมชนและสังคม อันตั้งอยู่บนฐานของ ***ความเมตตาและการเอื้ออาทร*** ซึ่งจะเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นแก่สมาชิกชุมชนได้ร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมสร้างความสงบสุขให้เกิดขึ้นจริงในสังคมได้ ดังสามารถสะท้อนได้จากตัวชี้วัดต่อไปนี้

[2] สวัสดิการที่ได้รับเกี่ยวกับค่ารักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย รวมถึงค่าใช้จ่ายต่างๆ ซึ่งรัฐบาลหรือเอกชนเป็นผู้ให้

[3] ผู้ประกันตน หมายถึง ผู้ที่ได้รับการคุ้มครอง จากหลักประกันทางสังคม

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
(2) การแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคม	• จำนวนเครือข่ายชุมชนต่อประชากรแสนคน (+) • จำนวนองค์กรชุมชนต่อประชากรแสนคน (+) • จำนวนการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มหมู่บ้าน/ตำบลของคนในครัวเรือนต่อพันครัวเรือน (+) • จำนวนผู้แสดงความจำนงบริจาคอวัยวะต่อประชากรแสนคน (+) • จำนวนผู้บริจาคโลหิตต่อประชากรแสนคน (+)

3.3 การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี

คือ การเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นแก่สมาชิกชุมชนได้ร่วมมือร่วมใจผนึกกำลังแก้ปัญหาและพัฒนาได้อย่างบูรณาการ ภายใต้การสร้างองค์กรเครือข่ายการประสานงานที่เข้มแข็งในทุกระดับ โดยมุ่งลดความขัดแย้งหรือความแตกแยกระหว่างสมาชิกในสังคม ด้วยการเน้นวิธีแก้ไขปัญหาแบบสมานฉันท์ให้เกิดขึ้น ดังสามารถสะท้อนได้จากตัวชี้วัดต่อไปนี้

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
(3) การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี	• จำนวนเรื่องร้องเรียนที่ยุติโดยการเจรจาไกล่เกลี่ย (+) • จำนวนคดีที่ให้ความช่วยเหลือประชาชนที่มาร้องขอให้ประนีประนอม ข้อพิพาทได้ (+) • อัตราการแก้ไขกรณีข้อพิพาทแรงงานและข้อขัดแย้งให้ยุติโดยไม่มีการนัดหยุดงาน ปิดงานและผละงาน (+)

3.4 ความรับผิดชอบต่อสังคม

หมายถึง การตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมด้วยการประพฤติปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ กติกา จารีต ประเพณี กฎหมายของสังคม พร้อมทั้งคำนึงถึงผลจากการกระทำของตนเองที่มีผลกระทบต่อสังคมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ตลอดจนมีส่วนร่วมพัฒนาสร้างสรรค์สังคมให้น่าอยู่และมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน ดังสามารถสะท้อนได้จากตัวชี้วัดต่อไปนี้

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
(4) ความรับผิดชอบต่อสังคม	• จำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนา/สาธารณประโยชน์เป็นประจำต่อพันครัวเรือน (+) • จำนวนกองทุนเงินช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยต่อประชากรแสนคน/อัตราเงินเฟ้อ (+) • จำนวนอาสาสมัครงานเพื่อสังคมต่อประชากรแสนคน (+) • จำนวนประชาชนในการมีส่วนร่วมป้องกันอาชญากรรมในชุมชนและท้องถิ่นต่อประชากรแสนคน (+)

ผลการคำนวณดัชนีชี้วัด

จากกำหนดตัวชี้วัดข้างต้น ได้มีการรวบรวมตัวเลขทางสถิติจากหน่วยงานต่างๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544-2548 (ดูรายละเอียดจากภาคผนวก ง ตารางที่ ง.3) โดยคัดเลือกตัวแทนของดัชนีชี้วัดจากค่าสหสัมพันธ์ จากนั้นนำมาคำนวณค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูลตัวชี้วัดที่คัดเลือกแล้วแต่ละชุด เพื่อนำมาคำนวณค่าคะแนนความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงตามลำดับ ดังนี้

ผลจากการคำนวณค่าเฉลี่ยดัชนีชี้วัดมิติทางสังคมทั้ง 4 หมวดโดยรวม ผลปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ย 2.52 (คือค่าอยู่ในช่วงระหว่าง 2.51-2.75 = B-) หมายถึง การพัฒนาทางด้านสังคมในช่วงปี พ.ศ. 2548 พบว่ามีทิศทางการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการไปสู่ ความพอเพียงทางสังคมในความหมายของ *เศรษฐกิจพอเพียง*ในระดับ*ที่มีพัฒนาการพอใช้* ผลการคำนวณจำแนกตามหมวดปรากฏผลดังนี้

หมวดที่ 1 การเข้าถึงบริการและสวัสดิการทางสังคม*มีพัฒนาการดี* (ค่าเฉลี่ย 3.00 = B)

หมวดที่ 2 การแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคม *เริ่มมีแนวโน้มที่มีพัฒนาการบ้าง* (ค่าเฉลี่ย 2.33 = C+)

หมวดที่ 3 การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี *ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม* (ค่าเฉลี่ย 2.00 = C)

หมวดที่ 4 ความรับผิดชอบต่อสังคม *มีพัฒนาการพอใช้* (ค่าเฉลี่ย 2.75 = B-)

หมวดที่ 1 การเข้าถึงบริการและสวัสดิการทางสังคม

ภาครัฐจำเป็นต้องมุ่งเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์และพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนให้กับประชาชนในรูปแบบต่างๆ โดยคำนึงถึงหลักความเป็นธรรมและประโยชน์สุขของประชาชนเป็นที่ตั้ง เพื่อให้สมาชิกในสังคมสามารถเข้าถึงบริการและสวัสดิการทางสังคมได้อย่างทั่วถึงและมีมาตรฐาน อาทิ สวัสดิการค่ารักษาพยาบาล ด้านที่อยู่อาศัย สวัสดิการ ผู้สูงอายุ

และการสงเคราะห์แก่เด็ก ผู้พิการ และคนยากไร้ เป็นต้น พร้อมทั้งพัฒนาระบบการเตรียมความพร้อมรับกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ อย่างรู้เท่าทัน อันเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม ให้มีการวางแผนเฝ้าระวัง เพื่อลดภาวะความเสี่ยงหรือความเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่สังคมในอนาคตได้ ประกอบด้วยตัวชี้วัด ดังต่อไปนี้

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
	กลุ่มที่ 1	4
D 6	จำนวนผู้สูงอายุที่ได้รับการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพต่อประชากรกลุ่มอายุเดียวกันต่อประชากรผู้สูงอายุแสนคน (a)	4
D 4	อัตราร้อยละของครัวเรือนที่มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย(+)	4

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
	กลุ่มที่ 2	3
D 1	จำนวนผู้ที่ได้รับสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลต่อประชากรแสนคน (+)	3
	กลุ่มที่ 3	2
D 8	จำนวนคนไร้ที่พึ่งคนเร่ร่อนคนขอทานที่ได้รับการสงเคราะห์ต่อประชากรแสนคน (a)	2
	ค่าเฉลี่ยของหมวดย่อย	**3**

ผลจากการคำนวณคะแนนค่าเฉลี่ยในหมวดย่อยเกี่ยวกับ *การเข้าถึงบริการและสวัสดิการทางสังคม* ปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ย 3 (คือค่าอยู่ในช่วง 2.76 – 3.25 = B) หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการและสวัสดิการทางสังคมนั้นอยู่ในระดับที่*มีพัฒนาการดี* เทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2544-2548 ที่ผ่านมา โดยเฉพาะที่ผ่านมารัฐบาลได้ดำเนิน *โครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า* ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบสาธารณสุขของประเทศไทย ดังจากผลการสำรวจพบว่า ในปี พ.ศ. 2549 ประชากรทั้งประเทศได้รับสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลในประเภทต่างๆ คิดเป็นร้อยละ 95.9 เพิ่มสูงขึ้นอย่างชัดเจนเมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2544 คิดเป็นร้อยละ 70.9 แต่ทั้งนี้ไม่อาจระบุได้ถึงมาตรฐานการบริการที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพเพียงพอหรือไม่ ขณะเดียวกันผลจากการขยายการคุ้มครองประกันสังคมให้กับลูกจ้างในสถานประกอบการที่มีลูกจ้างต่ำกว่าสิบคน มีผลใช้บังคับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 จึงมีส่วนทำให้สถานประกอบการและลูกจ้างเข้าสู่ระบบประกันสังคมเพิ่มขึ้น

ด้านความมั่นคงในที่อยู่อาศัย หมายถึงครัวเรือนที่เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย เช่าซื้อหรือเช่า ซึ่งพบว่ามีแนวโน้มของความมั่นคงในที่อยู่อาศัยลดลงเล็กน้อยในปี พ.ศ. 2547 และเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2548 โดยเฉพาะจากผลการดำเนินงานของรัฐบาลที่ได้จัดสรรเงินอุดหนุนและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบ้านที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง ซึ่งจะเอื้อต่อการส่งเสริมสถาบันครอบครัว ชุมชนและสังคมให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น โดยมีกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ร่วมกับการเคหะแห่งชาติและสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ได้ดำเนินโครงการที่สำคัญ คือ โครงการบ้านเอื้ออาทรและโครงการบ้านมั่นคง รวมทั้งโครงการบ้านร่วมใจ ซึ่งจะทำให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อยและประชาชนในชุมชนแออัดได้มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองมากขึ้น ดังพบว่าในปี พ.ศ. 2549 ครัวเรือนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยเพิ่มจำนวนมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 98.5 โดยเฉพาะจากการสนับสนุนให้ชุมชนมีความเป็นปึกแผ่นและเข้มแข็ง โดยเน้นความสามัคคี ความร่วมมือร่วมใจกันช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันเพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองอย่างมั่นคงและยั่งยืน ทั้งในรูปของรวมกลุ่มและการดำเนินกิจกรรม พบว่า *สัดส่วนหมู่บ้าน/ชุมชนที่มีศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน กองทุนสวัสดิการชุมชน* ซึ่งประชาชนในชุมชนเป็นผู้ริเริ่มและมีรูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับเงื่อนไขของชุมชน มีการนำเงินกองทุนมาจากทั้งภายนอกและภายในชุมชนมาดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอเพื่อร่วมกันสร้างหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิตตั้งแต่เกิดจนตายอย่างเป็นระบบในทุกเพศทุกวัยนั้น มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปี

นอกจากนี้ด้านการสงเคราะห์ รัฐบาลได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้ได้รับบริการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพและพัฒนาเด็กและเยาวชน รวมถึงคนชรา ผู้พิการหรือทุพพลภาพและผู้ยากไร้ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้ ดังพบว่าสถานการณ์โดยรวมโดยในปี พ.ศ. 2548 จำนวนผู้สูงอายุได้รับการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งเป็นผลจากนโยบายของรัฐบาลในการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้เพียงพอต่อการยังชีพให้มีหลักประกันมากขึ้น ตลอดจนการส่งเสริมศักยภาพ คุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุตามโครงการสวัสดิการผู้สูงอายุ โดยตั้งเป็นกองทุนเพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุในแต่ละจังหวัดได้ร่วมคิดและทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อที่ผู้สูงอายุจะไม่ต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยว อีกทั้งให้การดูแล ฟื้นฟู และพัฒนาผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มบุคคลที่สมควรได้รับการดูแลเป็นพิเศษ เช่น ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างมีความสุข โดยสนับสนุนให้ได้รับการศึกษาการฝึกอาชีพ การจ้างงานและนันทนาการตามควรแก่กรณี หรือการสร้างโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุเพื่อการดำรงชีวิตในครอบครัวและชุมชนได้อย่างเป็นปกติสุข ตลอดจนพัฒนาบริการสุขภาพอนามัย รวมทั้งนำประสบการณ์และภูมิปัญญาของผู้สูงอายุมาช่วยในการพัฒนาสังคม ทำให้ผู้สูงอายุได้เกิดคุณค่าในตนเองเพิ่มมากขึ้น ไม่ให้มองว่าตนเองเป็นผู้พึ่งพาหรือเป็นภาระ อย่างไรก็ตาม สัดส่วนของผู้สูงอายุต่อประชากรมีแนวโน้มจะสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องเมื่อเทียบกับ

สัดส่วนของผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน ดังนั้นนอกจากโครงการประกันสังคมที่รัฐบาลจำเป็นต้องให้การช่วยเหลือเพื่อลดภาระของผู้ที่ทำงานในอนาคตแล้ว ยังได้มีนโยบายส่งเสริมให้ประชาชนได้มีการออมในช่วงวัยทำงานเพื่อนำมาใช้จ่ายช่วงหลังการเกษียณอายุ นอกจากนี้จำเป็นต้องพิจารณาถึงจำนวนประชากรผู้สูงอายุทั้งหมดที่ถูกทอดทิ้งและยังไม่ได้รับการดูแลให้ชัดเจนมากขึ้น เพื่อสามารถนำไปสู่การให้บริการได้อย่างทั่วถึงและเพียงพอ

ในกรณีผู้พิการ รัฐบาลได้พยายามให้การส่งเสริมด้านการฝึกอาชีพทั้งในศูนย์ฝึกอาชีพและในชุมชนอย่างทั่วถึง โดยได้ดำเนินกิจกรรมเพื่อเสริมทักษะให้แก่คนพิการและทุพพลภาพ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน รวมทั้งได้รับการการฟื้นฟูสมรรถภาพจากศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพของสำนักงานประกันสังคม ดังพบว่า สถิติผู้พิการ ที่ได้รับการฝึกอาชีพ เสริมทักษะและฟื้นฟูสมรรถภาพ เพิ่มจำนวนสูงมากขึ้นในปี 2548 รวมทั้งให้การสงเคราะห์แก่คนไร้ที่พึ่ง คนเร่ร่อน คนขอทานที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นด้วย

หมวดที่ 2 การแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคม

การให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างสมาชิกในสังคม โดยเฉพาะการเรียนรู้ถึง *ความพอประมาณ* หรือความพอเพียงในความสุขได้โดยไม่ละโมบหรือตระหนี่จนเกินความพอดี แต่สามารถเสียสละละความเห็นแก่ตัวและ ***แบ่งปัน*** ให้กับผู้อื่นด้วยการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในรูปแบบต่างๆ เช่น การรวมกลุ่มหรือการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ชมรม เครือข่าย เป็นต้น โดยเฉพาะการนำ "ทุนทางสังคม" มาใช้เป็นพื้นฐานหลักในการพัฒนา เช่น การมีส่วนร่วม การมีน้ำใจ เช่น การบริจาคโลหิตและอวัยวะ ซึ่งถือเป็นการแสดงถึงความเสียสละให้แก่สังคมในระดับต่างๆ อันเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมได้อย่างยั่งยืน ดังประกอบด้วยตัวชี้วัด ต่อไปนี้

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
	กลุ่มที่ 1	3
D 9	จำนวนเครือข่ายชุมชนต่อประชากรแสนคน (+)	3
	กลุ่มที่ 2	1
D 13	จำนวนผู้แสดงความจำนงบริจาคอวัยวะต่อประชากรแสนคน (+)	1
	กลุ่มที่ 3	3
D 14	จำนวนผู้บริจาคโลหิตต่อประชากรแสนคน(+)	3
	ค่าเฉลี่ยของหมวดย่อย	**2.33**

ผลจากการคำนวณคะแนนค่าเฉลี่ยในหมวดย่อยเกี่ยวกับ *การแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคม* ปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ย 2.33 (คือ ค่าอยู่ในช่วง 2.26-2.50 = C+) หมายถึง พัฒนาการในด้านการแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคมไปสู่ทิศทาง *เศรษฐกิจพอเพียง* อยู่ในระดับที่เริ่มมีแนวโน้มที่มีพัฒนาการบ้าง อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาตัวชี้วัดรายประเด็นพบว่าข้อมูลจำนวนองค์กรและเครือข่ายชุมชนมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ด้วยเพราะเกิดจากการตื่นตัวของขบวนการชุมชนและการเคลื่อนไหวทางสังคมมากขึ้น นับตั้งแต่การมุ่งเน้นให้ "คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา" ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (ปี พ.ศ. 2540-2544) เป็นต้นมา ภาครัฐได้เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะจากการสนับสนุนของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนมาอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด ส่งผลให้เกิดการพัฒนาและเพิ่มพูนศักยภาพในการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองของกลุ่ม องค์กรชุมชนในรูปแบบต่างๆ ที่หลากหลายได้อย่างเข้มแข็ง นอกจากนี้พบว่าในด้านการช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างกันเพื่อการเกื้อกูลกันในสังคมด้วยการบริจาคโลหิตนั้นเพิ่มจำนวนผู้บริจาคสูงขึ้น แม้พบว่าสัดส่วนของผู้แสดงความจำนงบริจาคอวัยวะในปี พ.ศ. 2548 มีจำนวนน้อยที่สุดในรอบ 9 ปีที่ผ่านมาก็ตาม (ปี พ.ศ. 2540-2548) แต่ก็อาจสืบเนื่องจากเหตุผลหลายประการ เช่น ขาดการรณรงค์ประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง เป็นต้น

หมวดที่ 3 การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี

การเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นแก่สมาชิกชุมชนโดยร่วมมือร่วมใจผนึกกำลังแก้ปัญหาและพัฒนาประเทศได้อย่างบูรณาการภายใต้การสร้างองค์กรเครือข่ายการประสานงานที่เข้มแข็งในทุกระดับ โดยมุ่งลดความขัดแย้งหรือความแตกแยกระหว่างสมาชิกในสังคมสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นและประสานผลประโยชน์ร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายในการสร้างสันติสุขของสังคมทุกระดับ ดังสามารถสะท้อนได้จากความร่วมมือระหว่างภาครัฐและประชาชนในการจัดการกับความขัดแย้งด้วยวิธีการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative justice) ประกอบด้วยตัวชี้วัดต่อไปนี้

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
D 16	จำนวนการแก้ไขเรื่องร้องเรียนที่ยุติโดยการเจรจาไกล่เกลี่ย (+)	2

ผลจากการคำนวณคะแนนค่าเฉลี่ยในหมวดย่อยเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี ปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ย 2 (คือค่าอยู่ในช่วง 1.76 -2.25 = C) หมายถึง การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี ซึ่งเป็นแนวทางของความมีเหตุผลของเศรษฐกิจพอเพียงยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม

ทั้งนี้ที่ผ่านมาภาครัฐพยายามให้ความสำคัญกับการจัดการความขัดแย้งด้วยการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและประชาชนให้เกิดขึ้นในสังคม แต่เนื่องจากการดำเนินการนั้นจำเป็นต้องอาศัยระยะเวลาและความต่อเนื่องอย่างจริงจัง จากข้อมูลสถิติจึงยังไม่สามารถแสดงให้เห็นพัฒนาการได้อย่างชัดเจน ทำให้ในภาพโดยรวมจึงไม่เกิดการเปลี่ยนแปลง ในทางที่ดีขึ้น ถึงแม้ว่าระบบความยุติธรรมจะเริ่มได้ผลมากขึ้นแล้วก็ตาม ดังจากจำนวนคดีที่ให้ความ ช่วยเหลือประชาชนที่มาร้องขอให้มีการประนีประนอมข้อพิพาทได้สำเร็จ ของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค และการส่งเสริมและพัฒนาระบบแรงงานสัมพันธ์ในสถานประกอบการของกระทรวงแรงงาน เพื่อป้องกันความขัดแย้งและเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างนายจ้าง ลูกจ้าง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ส่งผลทำให้สามารถแก้ไขกรณีข้อพิพาทแรงงานและข้อขัดแย้งให้ยุติได้สำเร็จมากขึ้น ตลอดจนตัวอย่างในส่วนของกระทรวงยุติธรรม ได้เริ่มดำเนินโครงการจัดการกับความขัดแย้งในชุมชนตามกระบวนการไกล่เกลี่ยด้วยวิธีการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในปี พ.ศ. 2547 พบว่าสถิติคดีที่นำกระบวนยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในงานสืบเสาะและพินิจได้สำเร็จนั้นมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ นอกจากนี้ การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทและให้ความช่วยเหลือประชาชนได้สำเร็จ มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้โดยละเอียดมากยิ่งขึ้น

หมวดที่ 4 ความรับผิดชอบต่อสังคม

การตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมด้วยการประพฤติปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ กติกา จารีต ประเพณี กฎหมายของสังคม พร้อมทั้งคำนึงถึงผลจากการกระทำของตนเองที่มีผลกระทบต่อสังคมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ตลอดจนร่วมกันพัฒนาสร้างสรรค์สังคมให้น่าอยู่และมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน ดังสามารถสะท้อนได้จากความร่วมมือระหว่างภาครัฐและประชาชน ในการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของและร่วมรับผิดชอบดูแลชุมชนของตนเอง ดังสามารถสะท้อนได้จากตัวชี้วัดต่อไปนี้

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
	กลุ่มที่ 1	4
D 12	*จำนวนองค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหากำไรหรือองค์กรสาธารณประโยชน์ต่อประชากรแสนคน* (+)	4
	กลุ่มที่ 2	3
D 18	จำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนา/สาธารณประโยชน์เป็นประจำต่อพันครัวเรือน (+)	3

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
	กลุ่มที่ 3	3
D 19	จำนวนกองทุนเงินช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยต่อประชากรแสนคน /อัตราเงินเฟ้อ (+)	3
	กลุ่มที่ 4	1
D 20	จำนวนอาสาสมัครงานเพื่อสังคมต่อประชากรแสนคน (+)	1
	ค่าเฉลี่ยของหมวดย่อย	**2.75**

ดังผลจากการคำนวณคะแนนค่าเฉลี่ยในหมวดย่อยเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม ปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ย 2.75 (คือค่าอยู่ในช่วง 2.51-2.75 = B-) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปสู่ทิศทางที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมมีพัฒนาการพอใช้ แต่ยังไม่ชัดเจน แม้ว่าที่ผ่านมากระบวนการขับเคลื่อนทางสังคม เพื่อร่วมกิจกรรมพัฒนาสาธารณประโยชน์ องค์กรภาคเอกชนหรือองค์กรไม่แสวงหากำไรเพิ่มขึ้นและสัดส่วนกองทุนเงินช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยจะเพิ่มจำนวนสูงขึ้น รวมถึงการเพิ่มขึ้นของ ยอดเงินบริจาคโดยรวมก็ตาม แต่ในปี 2547 จำนวนเงินบริจาคต่อคนเริ่มลดลง รวมทั้ง *สัดส่วนของอาสาสมัครงานเพื่อสังคม* พบว่ามีแนวโน้มลดจำนวนลงในปี พ.ศ. 2548 อย่างชัดเจน อนึ่ง ความรับผิดชอบต่อสังคมมิใช่ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนเท่านั้น แต่ควรครอบคลุมถึงภาคธุรกิจและอุตสาหกรรม ซึ่งปัจจุบันมีความตื่นตัวในเรื่องความรับผิดชอบทางสังคมของธุรกิจเอกชน Corporate Social Responsibility (CSR) และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมเป็นอาสมัครในงานสาธารณะมากขึ้น

สรุปผลการคัดเลือกตัวแทนของดัชนีชี้วัด

สรุปผลโดยรวมจากการประมวลค่าคะแนนดัชนีชี้วัด*มิติทางสังคม* พบว่ามีพัฒนาการไปสู่ *เศรษฐกิจพอเพียง* ในระดับที่ *มีพัฒนาการพอใช้* โดยแต่ละดัชนีมีพัฒนาการในระดับที่แตกต่างกันตามลำดับจากมากไปน้อย คือ การเข้าถึงบริการและสวัสดิการทางสังคม ความรับผิดชอบต่อสังคม การแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคม และการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี

สรุปผลจากการพิจารณาคัดเลือกดัชนีชี้วัด*มิติทางสังคม* ได้ดังนี้

สรุปผลการคัดเลือกดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทางสังคม

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง		
ความพอประมาณ	**ความมีเหตุผล**	**การมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี**
เงื่อนไขของดัชนีชี้วัดภาวะสังคม		
คุณธรรม	**ความรู้**	
พฤติกรรมเชิงจริยธรรม ความประหยัด (*ความมีเหตุผล ความพอประมาณ*) ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัย ในตนเอง ความมีสติสัมปชัญญะ ความอดทน ความเพียร ความกตัญญูกตเวที ความไม่ประมาท ความเสียสละ (ไม่โลภ) ความสามัคคี ความรับผิดชอบต่อสังคม		
องค์ประกอบดัชนีชี้วัด		
1) การเข้าถึงบริการและ สวัสดิการทางสังคม	**2) การแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคม**	**3) การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี**	**4) ความรับผิดชอบต่อสังคม**
ตัวชี้วัด			
• ผู้สูงอายุที่ได้รับการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพ • ครัวเรือนที่มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย สวัสดิการค่ารักษาพยาบาล • คนไร้ที่พึ่ง คนเร่ร่อน คนขอทานที่ได้รับการสงเคราะห์	• เครือข่ายชุมชน • การแสดงความ จำนงบริจาคอวัยวะ • การบริจาคโลหิต	• การแก้ไขเรื่องร้องเรียนที่ยุติโดยการเจรจาไกล่เกลี่ย	• องค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหากำไรหรือองค์กรสาธารณประโยชน์ • ครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนา/สาธารณประโยชน์เป็นประจำ • กองทุนเงินช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัย • อาสาสมัครงานเพื่อสังคม

ก.4 ดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติการศึกษา

แนวคิดและที่มาการพัฒนาดัชนีชี้วัด

ในอดีตการศึกษาของไทยเป็นการศึกษาที่สัมพันธ์กับศาสนา โดยมีวัดทำหน้าที่เป็นโรงเรียน แต่หลังจากที่มีการปฏิรูปการศึกษาไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับแรกเรียกว่า โครงการศึกษาปี พ.ศ. 2411 จึงเริ่มจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนขึ้น ศาสนากับการศึกษาเริ่มแยกออกจากกันนับแต่นั้นมา แม้จะยังมีโรงเรียนจำนวนมากตั้งอยู่ในเขตวัดแต่ก็ไม่มีความสัมพันธ์กันมากนัก สถาบันศาสนาซึ่งมีบทบาทหลักในการจรรโลงคุณธรรมและศีลธรรมหมดหน้าที่ในการจัดการการศึกษาลงเกือบจะสิ้นเชิง

ต่อมาเมื่อปัญหาในสังคมไทยความรุนแรงมากขึ้น เป็นการสะท้อนความอ่อนแอของการศึกษา จากบทบาทที่จะต้องเป็นตัวนำการเปลี่ยนแปลงสังคมในทางที่ดีงาม ช่วยหาทางออกให้แก่สังคมจนกระทั่งเปลี่ยนแปลงวิถีของสังคมได้ สามารถแก้การตีบตันของอารยธรรมนุษย์ได้ (พระธรรมปิฎก, 2539) ทำให้จำเป็นจะต้องหันกลับมาพิจารณาการศึกษาที่ช่วยให้มีอย่างกว้างขวางเพื่อการพัฒนาคนและสังคม ทั้งนี้ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 81 ยังได้กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์อย่างชัดเจนว่าการจัดการศึกษาอบรม "ต้องมุ่งให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม" นำไปสู่ความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยมีพัฒนาการอย่างสมดุลในทุกมิตินับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) และฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) จนถึงฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ที่ใช้ในปัจจุบันได้มีการมุ่งเน้นการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านคน สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของสังคมไทยเป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตามจากรายงานการติดตามและประเมินผลพบว่าการดำเนินงานเพื่อผลักดันให้เกิดผลในทางปฏิบัติตามนั้นยังมีปัจจัยอีกหลายประเด็นที่ทำให้ไม่สามารถบรรลุเป้าหมาย ตามแผนพัฒนาฯ ดังกล่าวได้ เป็นต้นว่าการพัฒนาคนให้เป็นผู้ที่คิดเป็นทำเป็น มีคุณธรรม จริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริตและรับผิดชอบต่อส่วนรวม รวมทั้งการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและเยาวชนเพื่อลดพฤติกรรมและค่านิยมที่ขัดต่อวัฒนธรรมไทย เช่น พฤติกรรมทางเพศ พฤติกรรมในการบริโภคที่ฟุ่งเฟือ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากสื่อบางประเภท เป็นต้น เป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาสังคมที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ-สศช., 2549)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) มุ่งให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทย เพื่อก้าวไปสู่ "สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้" โดยน้อมนำ "ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง" มาปฏิบัติเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศต่อเนื่อง

จากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ซึ่งมีเงื่อนไขพื้นฐานที่สำคัญคือ ความรอบรู้และคุณธรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมและความรู้ให้เป็นภูมิคุ้มกันที่พร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ทั้งที่ดีและไม่ดีได้อย่างรู้เท่าทัน รวมทั้งก้าวไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างสันติสุขและเกิดความสมดุลทั้งด้านอารมณ์ จิตใจ ร่างกายและสติปัญญา

ทิศทางการพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 นี้มุ่งสร้างความสมดุลของการพัฒนาในทุกมิติแบบมีส่วนร่วมจากภาคีหลายฝ่าย ภายใต้สภาวะการเปลี่ยนแปลงของบริบทการพัฒนาในทุกด้านอย่างครบถ้วนและเป็นองค์รวม มุ่งสู่ ***"สังคมแห่งความรู้"*** อย่างมีคุณภาพ โดยวางยุทธศาสตร์ในการปรับตัวเพื่อให้ *"รู้เรา รู้รอบด้าน และรู้รอบโลก"* และที่สำคัญ คือ การกำหนดแผนงานเพื่อการบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่ระบบการเรียนรู้ในสังคมระดับต่างๆ อย่างกว้างขวางมากขึ้น โดยสร้างรูปแบบของกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายและเหมาะสมกับประชาชนกลุ่มเป้าหมายในทุกภาคส่วน อาทิ ผู้บริหาร ผู้นำชุมชน วิทยากรกระบวนการ ครู ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ นักการเมือง เป็นต้น ส่งเสริมให้ได้มีโอกาสไตร่ตรองและเรียนรู้จากการปฏิบัติ จนสามารถตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับและเกิดการปรับเปลี่ยนวิถีคิดและวิถีปฏิบัติในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อไปอย่างเหมาะสม อีกทั้งสนับสนุนให้บุคลากรในเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะในด้านการศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำไปประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งเพื่อขยายผลและเชื่อมโยงเครือข่ายทางการศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตพอเพียงให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น

หากพิจารณาการพัฒนาการศึกษาโดยเฉพาะนั้น ปรากฏว่ามีการปฏิรูปการศึกษาและมี พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ซึ่งกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาว่า "การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข" ภายใต้ความหมายของการศึกษาที่ว่า "เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลง ความ ก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต"

จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นี้ ต่างจากกฎหมายเกี่ยวกับการ ศึกษาฉบับอื่น โดยมุ่งเน้น "กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์" ซึ่งเป็นกระบวนการต่อเนื่อง "ตลอดชีวิต" ให้ความสำคัญที่ผู้เรียนเป็นผู้รู้จักคิด พิจารณา และแสวงหาความรู้ความเข้าใจด้วยตนเอง นอกจากนี้ การจัดการศึกษายังครอบคลุมไปถึงการจัดสภาพแวดล้อมและปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดสังคมการเรียนรู้ อีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ผลการดำเนินงานตามแนวการปฏิรูปการศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542-2548 (วิทยากร เชียงกูล, 2549) สรุปโดยภาพรวม คือ การปฏิรูปการศึกษาก้าวหน้าไปค่อนข้างช้า การปฏิรูปการศึกษายังคงมุ่งแก้ปัญหาสาเหตุในระดับเบื้องต้น เช่น การเพิ่มงบประมาณในการสร้าง ซ่อมอาคาร ซื้อคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ต่างๆ การปรับหลักสูตรและการผลิตและจ้างครูเพิ่ม การให้ทุนและเงินกู้ต่างๆ แต่ยังไม่ได้มีการวิเคราะห์แนวทางแก้ไขสาเหตุในระดับที่ลึกไปกว่านั้น

จากรายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี พ.ศ. 2547/2548 วิทยากร เชียงกูล (2549) เสนอว่า การปฏิรูปการศึกษาต้องการการแก้ไขสาเหตุในระดับรากเหง้าของปัญหา ได้แก่ การมีกรอบคิดที่ล้าสมัยเกี่ยวกับการศึกษา รวมทั้งขาดผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ความสามารถและคุณธรรมที่มากพอจะนำการปฏิรูปการศึกษา การจัดการศึกษาจึงไม่เสริมสร้างให้คนรักการเรียนรู้ รู้วิธีเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์และประยุกต์ใช้เป็น การศึกษาในปัจจุบันจึงเป็นเพียงเครื่องมือผลิตทรัพยากรคนให้มีทักษะสูงขึ้น เพื่อไปทำงานสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ โครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง และนโยบายการบริหารแบบอำนาจนิยม อภิสิทธิ์นิยมและทุนนิยมผูกขาดแบบบริวาร ทำให้การจัดการศึกษาไม่ทำให้คนเป็นผู้นำสังคมแต่เป็นผู้ตามสังคม เป็นการศึกษาแบบแพ้คัดออก ไม่สามารถพัฒนาคนในทุกด้าน ทั้งด้านสติปัญญา ทักษะวิชาชีพ ความฉลาดทางอารมณ์ จิตสำนึกของความเป็นพลเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ

อนึ่งในช่วง 6 ปีที่ผ่านมา การปฏิรูปการศึกษายังมุ่งเน้นการแก้ไขกฎหมายและปรับโครงสร้างองค์กรบริหารที่คาดว่าเป็นสาเหตุสำคัญของการที่ครูและชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการสร้างความคิดริเริ่มและมีผลกระทบต่อความคิดริเริ่มของนักเรียนในที่สุด ทั้งนี้เป็นผลจากการรวบอำนาจการบริหารไว้ที่ส่วนกลาง ซึ่งก่อให้เกิดการคัดค้านจากครูอาจารย์ที่ต้องการรักษาสถานภาพเดิม โดยให้เหตุผลว่าการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาไปสู่ท้องถิ่นหรือการให้สถาบันอุดมศึกษาอยู่ในกำกับการดูแลของรัฐโดยอาจารย์จะไม่มีสถานภาพเป็นข้าราชการจะทำให้ได้งบประมาณลดลงและเป็นการลดคุณภาพทางการศึกษาจนกลายเป็นเรื่องการประนีประนอมรักษาสถานภาพเดิมของผู้บริหารและครูอาจารย์ มากกว่าการปฏิรูปครู อาจารย์และกระบวนการเรียนการสอนแบบใหม่ ให้เป็นการเรียนรู้ที่ก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพ อีกทั้งภาคประชาชนและภาคธุรกิจเอกชนยังไม่มีส่วนร่วมหรือบทบาทในการจัดการศึกษา โดยถือว่าการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของรัฐ

สรุปได้ว่า ระบบการศึกษาของไทยยังอยู่ในสภาวะที่ไม่พึงประสงค์และต้องถือเป็นวาระเร่งด่วนในการพิจารณาแก้ไขและดำเนินงานเพื่อความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษาอย่างจริงจัง การวิเคราะห์การจัดการศึกษาในมิติของเศรษฐกิจพอเพียง จะเห็นว่า การศึกษาเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับพื้นฐาน (transformative learning) ทั้งวิธีคิด ระบบคุณค่าและวิธีปฏิบัติซึ่งเป็นผลจากประสบการณ์ทำงานจริง เสริมสร้างพลังอำนาจในการตัดสินใจและปฏิบัติ

การเพื่อการพึ่งตนเองของบุคคล เชื่อมโยงเป็น "สังคมแห่งการเรียนรู้" มีพัฒนาการอย่างรอบด้านในทุกมิติ สามารถดำรงตนบนพื้นฐานของความรู้และคุณธรรม

วัตถุประสงค์สำคัญของการพัฒนาดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทางการศึกษา คือ เพื่อการเสริมสร้างและพัฒนาให้สังคมไทยเป็น "*สังคมแห่งฐานความรู้ควบคู่กับการมีคุณธรรม*" โดยสมาชิกในสังคมต้องมี *ความรอบรู้* เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ อย่าง*รอบด้าน รอบคอบ* และ*ระมัดระวัง* ที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงไปสู่ขั้นปฏิบัติได้อย่างเท่าทันในสังคมโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีความสุขและพึ่งตนเองได้บนฐานของความมั่นคงของมนุษย์และความยั่งยืนของธรรมชาติ

ดังนั้น การพัฒนาดัชนีวัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติการศึกษา ที่มุ่งสู่การเป็นสังคมแห่งฐานความรู้ จึงพิจารณาองค์ประกอบของดัชนี 2 ประการ คือ ความเสมอภาคในการเข้าถึงความรู้และการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง

ดังกรอบแนวคิดมิติดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทางทางการศึกษา ต่อไปนี้

กรอบแนวคิดมิติดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทางทางการศึกษา

<table>
<tr><th colspan="3">หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง</th></tr>
<tr><td>ความพอประมาณ
การส่งเสริมความรู้ เสริมทักษะ ความสามารถ ขยายโอกาสทางการศึกษาและปรับปรุงคุณภาพมาตรฐานทางการศึกษาให้ทัดเทียมสากล โดยเน้นความพอดี ความสมดุล ในการพัฒนามิติต่างๆ อย่างรอบด้าน</td><td>ความมีเหตุผล
การคำนึงถึงความจำเป็นและความสมเหตุสมผลเพื่อการพึ่งตนเองได้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยคำถึงข้อจำกัดและการนำไปใช้จริงและเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย</td><td>การมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี
การสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาให้กับตนเอง ด้วยการพึ่งพาตนเองและจัดการกับความเสี่ยงต่างๆ โดยการเตรียมตัวพร้อมรับเท่าทันสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่างๆ อย่างรู้เท่าทัน</td></tr>
<tr><th colspan="3">เงื่อนไขของดัชนีชี้วัดภาวะสังคม</th></tr>
<tr><td colspan="2">คุณธรรม
(ซื่อสัตย์สุจริต ขยันอดทน มีสติปัญญา แบ่งปัน)
การศึกษาแลกเปลี่ยนแบ่งปันการเรียนรู้โดยยึดหลักความซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียรและอดทนเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จได้อย่างภาคภูมิใจ และไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคม</td><td>ความรู้
(รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง)
การเป็นผู้มี *ความรอบรู้* เกี่ยวกับวิชาการต่างๆที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน รวมทั้งมี *ความรอบคอบ* ที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาใช้ประกอบการวางแผนอย่าง *ระมัดระวัง* ในขั้นปฏิบัติ</td></tr>
<tr><td colspan="3">พฤติกรรมเชิงจริยธรรม
ความประหยัด (*ความมีเหตุผล ความพอประมาณ*) ความซื่อสัตย์สุจริต
ความมีระเบียบวินัยในตนเอง ความมีสติสัมปชัญญะความอดทน ความเพียร ความกตัญญูกตเวที ความไม่ประมาท
ความเสียสละ (ไม่โลภ)ความสามัคคี ความรับผิดชอบต่อสังคม</td></tr>
</table>

ดัชนีและองค์ประกอบดัชนีชี้วัด	
การเป็นสังคมบนฐานความรู้ (การเข้าถึงความรู้อย่างเท่าเทียมและรอบรู้เท่าทันบนพื้นฐานของคุณธรรม)	
1. ความเสมอภาคในการเข้าถึงความรู้	2. การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง
ตัวชี้วัด	
• การจัดการศึกษาต่อต่อประชากรในวัยเรียนอายุ 3--2I ปี • การออกกลางคัน ของนักเรียนระดับประถมศึกษา • การศึกษาต่อของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น • สัดส่วนงบประมาณการศึกษานอกโรงเรียนต่อจำนวนงบประมาณการศึกษาทั้งหมด • จำนวนเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา	• ปีการศึกษาเฉลี่ยในประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป • การรู้หนังสือของผู้ใหญ่ • ประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่สำเร็จการศึกษาระดับประถมหก หรือเทียบเท่า • ประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปที่อ่านหนังสือ (ยกเว้นด้านบันเทิง) • หมู่บ้านที่มีการเรียนรู้โดยชุมชนผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้าน

องค์ประกอบดัชนีชี้วัด

จากกรอบแนวคิดดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทางทางการศึกษา สามารถอธิบายดัชนี/องค์ประกอบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 ความเสมอภาคในการเข้าถึงความรู้

ความเสมอภาคในการเข้าถึงความรู้ มิได้หมายความถึงการจัดการศึกษาให้กับคนทุกคนเป็นแบบเดียวกันด้วยวิธีปฏิบัติอย่างเดียวกันหรือบรรลุจุดมุ่งหมายเดียวกัน เนื่องจากคนแต่ละคนมีความหลากหลายในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา เพศ อายุ ฯลฯ การสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงความรู้ ควรจัดการศึกษาให้เพียงพอกับความต้องการของกลุ่มต่างๆ ครอบ คลุมถึงเด็กด้อยโอกาส เด็กและบุคคลพิเศษกลุ่มต่างๆ ได้อย่างทั่วถึง โดยไม่จำกัดสิทธิหรือสร้างความเหลื่อมล้ำให้เกิดขึ้นในสังคม รวมทั้งมีมาตรการและกลไกสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้อย่างต่อเนื่อง มีสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาโดยไม่ออกกลางคันและเมื่อสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับมัธยมต้น ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษาต่อได้ตามความต้องการ

แม้ว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 10 ได้กำหนดว่า "...การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี..." การศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ การจัดการศึกษาในระบบ 12 ปี โดยรัฐจัดให้แบบไม่คิดค่าใช้จ่าย แต่ความเสมอภาคในการเข้าถึงความรู้ ควรพิจารณาให้ครอบคลุมถึงโอกาสในการศึกษาในระดับอุดมศึกษาด้วย เพราะมีการขยายตัวของการศึกษาในระดับอุดมศึกษาทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเป็นจำนวนมาก โดยหลักสูตรส่วนใหญ่ระบุเหตุผล หลักการและวัตถุประสงค์ของ

การดำเนินงานว่าเป็นไปเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษา ดังนั้น ความเสมอภาคในการเข้าถึงความรู้ในการจัดการศึกษาในระบบ จึงควรหมายถึงการศึกษาของผู้เรียนอายุ 3 – 21 ปี

อย่างไรก็ตาม การศึกษาไม่ควรจะกำจัดเฉพาะการศึกษาในระบบโรงเรียนเท่านั้น หากเชื่อว่าการศึกษา คือ เครื่องมือพัฒนามนุษย์ที่สำคัญที่สุด การศึกษาควรเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ต้องอาศัยโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษาในทุกรูปแบบ ซึ่งการศึกษานอกระบบโรงเรียนก็สามารถสะท้อนให้เห็นโอกาสในการเข้าถึงความรู้ได้อย่างชัดเจน เสริมสร้างให้บุคคลและกลุ่มมีความรอบรู้ สร้างและใช้ความรู้ได้สอดคล้องกับชีวิตจริงอย่างเป็นรูปธรรม เป็นความรู้ที่มีเหตุผลเชื่อมโยงกับบริบทของวัฒนธรรมชุมชนและท้องถิ่นเป็นอย่างดี

ดังสามารถสะท้อนได้จากตัวชี้วัดต่อไปนี้

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
(1) ความเสมอภาคในการเข้าถึงความรู้	• อัตราร้อยละของผู้เรียนที่ได้รับการจัดการศึกษาต่อประชากรในวัยเรียนอายุ 3 – 21 ปี (+) • อัตราการออกกลางคัน ของนักเรียนระดับประถมศึกษา (-) • อัตราการศึกษาต่อของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (+) • สัดส่วนงบประมาณการศึกษานอกโรงเรียนต่อจำนวนงบประมาณการศึกษาทั้งหมด (+) • จำนวนเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาต่อประชากรเด็กวัยเรียนแสนคน (-)

4.2 การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง

การมุ่งเน้นให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิต โดยการผสมผสาน ระหว่างการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตนั้น จะเอื้อต่อการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ให้ประชาชนได้รับความรู้ที่หลากหลาย มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการและสอดคล้องกับบริบทของครอบครัว ชุมชนและท้องถิ่น เพื่อเพิ่มพูนความรอบรู้และทักษะในการดำรงชีวิตในสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงสูงและมีความซับซ้อนยิ่ง ให้สามารถเข้าถึงข้อมูลและสารสนเทศได้อย่างกว้างขวางโดยสะดวกในหลายช่องทาง โดยเฉพาะผ่านทักษะของการอ่าน การเขียนซึ่งช่วยเปิดโลกทัศน์ให้เข้าถึงความรู้ทั้งที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ระดับสากล ส่งผลให้สามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ได้อย่างรู้เท่าทัน เป็นอิสระจากปัญหาและความบีบคั้นต่างๆ ที่เกิดจากความไม่เป็นธรรม และการพึ่งพาผู้อื่น เช่น ปัญหาหนี้สิน ปัญหาการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติและปัจจัย

การผลิต ฯลฯ โดยที่ปัญหาเหล่านี้มีผลกระทบต่อความมั่นคงของครอบครัวและนำมาซึ่งปัญหาความรุนแรงทางสังคมอีกหลายประการ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ถูกลดทอนความสามารถในการจัดการตนเอง ต้องตกอยู่ในฐานะของผู้ตาม หรือ ผู้ถูกชี้นำอยู่ตลอดเวลา

ตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงการเรียนรู้ที่สร้างการเรียนรู้ของบุคคลและสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองนั้น ในเบื้องต้น สามารถวัดได้จากการศึกษาในระดับปฐมศึกษา และอัตราการรู้หนังสือของผู้ใหญ่ จากนั้น จึงพิจารณาจากความสนใจใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องซึ่งสะท้อนได้จากการเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบหลังจากสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้ง การเข้าถึงความรู้ด้วยวิธีต่างๆ โดยกำหนดตัวชี้วัด คือ จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยในประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป ร้อยละของประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปที่อ่านหนังสือประเภทต่างๆ (ยกเว้นด้านบันเทิง)

นอกจากนี้ การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองยังเป็นกระบวนการของการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นกระบวนการส่งเสริมให้คนในชุมชนสามารถเรียนรู้จากกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ช่วยส่งเสริมการการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาความรู้ความคิดของตนได้อย่างลุ่มลึกและกว้างขวางในปัจจุบัน ชุมชนมีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้น โดยมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและตอบสนองความต้องการของชุมชน โดยยึดหลักการเรียนรู้และจัดการความรู้จากประสบการณ์ที่ปฏิบัติได้จริง รวมทั้งประสานความรู้จากภายในและภายนอกชุมชน การเรียนรู้จึงไม่ถูกจำกัดด้วยระดับการศึกษา เวลา สถานที่ เพศและวัย เป็นการเปิดโอกาสให้คนได้เรียนรู้ตามอัธยาศัยและนำไปสู่การพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง ดังนั้น ตัวชี้วัดที่สำคัญ คือ จำนวนหมู่บ้านที่มีการเรียนรู้โดยชุมชน ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้าน

ดังสามารถสะท้อนได้จากตัวชี้วัดต่อไปนี้

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
(2) การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง	• จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยในประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป (+) • อัตราการรู้หนังสือของผู้ใหญ่ (+) • ร้อยละของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่สำเร็จการศึกษาระดับประถมหกหรือเทียบเท่า • ร้อยละของประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปที่อ่านหนังสือ (ยกเว้นด้านบันเทิง) (+) • ร้อยละของหมู่บ้านที่มีการเรียนรู้โดยชุมชนผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้าน (+)

ผลการคำนวณดัชนีชี้วัด

จากกำหนดตัวชี้วัดข้างต้น ได้มีการรวบรวมตัวเลขทางสถิติจากหน่วยงานต่างๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544-2548 (ดูรายละเอียดจากภาคผนวก ง ตารางที่ ง.4) โดยคัดเลือกตัวแทนของดัชนีชี้วัดจากค่าสหสัมพันธ์ จากนั้นนำมาคำนวณค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูลตัวชี้วัดที่คัดเลือกแล้วแต่ละชุด เพื่อนำมาคำนวณค่าคะแนนความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงตามลำดับ ดังนี้

ผลจากการคำนวณคะแนนค่าเฉลี่ยดัชนีชี้วัดมิติการทางการศึกษา ปรากฏว่า มีคะแนนค่าเฉลี่ยรวมทุกหมวดเท่ากับ 2.38 (คือ ค่าอยู่ในช่วงระหว่าง 2.26-2.50 = C +) หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในรอบ 5 ปี (ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2544-2548) เพื่อไปสู่การเป็นสังคมแห่งฐานความรู้ตามทิศทางการเป็นเศรษฐกิจพอเพียง *นั้นเริ่มมีแนวโน้มที่มีพัฒนาการไปสู่เศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยยะสำคัญจาก ค่าเฉลี่ยระหว่างปี พ.ศ. 2544-2548*

ผลการคำนวณจำแนกตามหมวด ปรากฏผลดังนี้

หมวดที่ 1 ความเสมอภาคในการเข้าถึงความรู้ *ยังไม่น่าพอใจ* (ค่าเฉลี่ย 1.75 = C-)

หมวดที่ 2 การศึกษาเพื่อการพึ่งตนเอง *มีพัฒนาการดี* (ค่าเฉลี่ย 3 = B)

หมวดที่ 1 ความเสมอภาคในการเข้าถึงความรู้

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
E 3	ร้อยละของผู้เรียนที่ได้รับการศึกษาต่อประชากรในวัยเรียนอายุ 3-21 ปี (+)	3
E 5	อัตราการออกกลางคัน ของนักเรียนระดับประถมศึกษา (-)	2
E 6	อัตราการศึกษาต่อของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น(+)	1
E 7	จำนวนเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาต่อประชากรเด็กวัยเรียนแสนคน (-)	1
	ค่าเฉลี่ยรวมของหมวด	**1.75**

จากการพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละตัวชี้วัด ปรากฏว่า ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2544-2548 *ร้อยละของผู้เรียนที่ได้รับการจัดการศึกษาต่อประชากรในวัยเรียนอายุ 3-21 ปี* (ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา-ระดับอุดมศึกษา) เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปีโดยมีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3 ซึ่งหมายถึงมีพัฒนาการที่อยู่ในระดับดี ทั้งนี้ ที่ผ่านมาภาครัฐได้พยายามดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนได้รับการศึกษา โดยมุ่งเน้นการขยายโอกาสทางการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนให้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ พร้อมทั้งพยายามขยายปีการศึกษาภาคบังคับ

ให้สูงขึ้นกว่าเดิมในอนาคต ตลอดจนยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาให้เทียบเท่านานาประเทศ

อย่างไรก็ตาม จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาในทุกระดับชั้นยังต่ำกว่าจำนวนผู้มีโอกาสได้เรียน เพราะยังมีปัญหาการออกกลางคัน หรือเรียนไม่สำเร็จในทุกระดับ *อัตราการออกกลางคันของนักเรียนระดับประถมศึกษา* มีแนวโน้มเพิ่มจำนวนสูงขึ้น อีกทั้ง ยังไม่สามารถจัดการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาสได้อย่างทั่วถึงเพียงพอ แม้ว่ามีบางส่วนได้เข้ารับบริการการศึกษานอกระบบโรงเรียน การศึกษาพิเศษ การศึกษาเฉพาะทางรวมทั้งการศึกษาตามอัธยาศัย ตลอดจนมีการจัดตั้งโครงการกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาเพิ่มขึ้นก็ตาม แต่ก็ยังมีผู้ที่ขาดโอกาสเข้าถึงบริการทางการศึกษาอีกจำนวนมาก เห็นได้ว่า *จำนวนนักเรียนเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา*ในปี พ.ศ. 2548 มีจำนวนเพิ่มขึ้นอีกทั้ง *อัตราการศึกษาต่อของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น* นั้นมีแนวโน้มลดลงอย่างชัดเจนในปี พ.ศ. 2548 ย่อมแสดงให้เห็นว่าการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาสำหรับกลุ่มพิเศษยังอยู่ในสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วง

รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี พ.ศ. 2547/2548 ชี้ให้เห็นว่า ผลสัมฤทธิ์การศึกษาของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในเกณฑ์ต่ำ การปฏิรูปการศึกษาช่วยให้นักเรียนมีความสุขและได้ทำกิจกรรมภาคปฏิบัติเพิ่มขึ้นบ้าง แต่นักเรียนส่วนใหญ่ยังคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ได้น้อย ส่วนการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ขยายตัวเชิงปริมาณมากกว่าคุณภาพ และขยายตัวในด้านสังคมศาสตร์ มนุษย์ศาสตร์ มากกว่าวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีผู้สำเร็จปริญญาตรีจากสถาบันอุดมศึกษาปีละประมาณ 2 แสนคนและมีสัดส่วนการว่างงานเพิ่มขึ้น ขณะที่สถานประกอบการก็หาคนทำงานที่มีความรู้ ความสามารถได้ยากขึ้น

เงื่อนไขสำคัญที่เกี่ยวข้องกับปัญหาดังกล่าวข้างต้น ได้แก่

- ความอ่อนแอและความอ่อนล้าของสถาบันครอบครัว หมายถึงการมีครอบครัวที่ไม่มีความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่าดัชนีในส่วนครอบครัวอบอุ่น ปรับลดจากร้อยละ 67.94 ในปี พ.ศ. 2544 มาอยู่ที่ 59.99 ในปี พ.ศ. 2548 และเหลือ 58.75 ในปี พ.ศ. 2549 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) ซึ่งทำให้เด็กที่มาจากครอบครัวในลักษณะเช่นนี้มีความเสี่ยงที่จะไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษาเช่นเดียวกับเด็กโดยทั่วไป
- ภาวะความยากจน และความเจ็บป่วย ล้วนแต่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาสกลุ่มต่างๆ รัฐบาลที่ผ่านมาใช้นโยบายการคลังและการเงินแบบขยายตัวกระตุ้นการผลิตและการบริโภค ทำให้คนทั้งประเทศรวมทั้งนักเรียนนักศึกษากู้หนี้ยืมสินและจับจ่ายใช้สอยเพิ่ม สูงขึ้น ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเติบโตขึ้น จากร้อยละ 2.1 ในปี

พ.ศ. 2544 เป็นร้อยละ 6.1 ในปี พ.ศ. 2547 แต่การกระจายรายได้ระหว่างกลุ่มต่างๆ ยังคงไม่เป็นธรรมสูง (วิทยากร เชียงกูล, 2549)

- การจัดสรรงบประมาณการศึกษามีแนวโน้มลดลง เมื่อพิจารณาจากสัดส่วนงบประมาณประจำปีและต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ
- นอกจากนี้ สถานการณ์ด้านภัยคุกคามความมั่นคงของประเทศในเขตพื้นที่ภาคใต้ส่งผลทำให้จำนวนผู้ด้อยโอกาสและผู้พลาดโอกาสทางการศึกษาที่อยู่ในเขตพื้นที่ชายแดนใน 5 จังหวัดภาคใต้ เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตพื้นที่สูงในภาคเหนือ ซึ่งยังจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมด้านการศึกษามากขึ้น

หมวดที่ 2 การศึกษาเพื่อการพึ่งตนเอง

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
E 1	ปีการศึกษาเฉลี่ยในประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป (ปี) (+)	3
E 9	ร้อยละของหมู่บ้านที่มีการเรียนรู้โดยชุมชนผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้าน(+)	3
	ค่าเฉลี่ยรวมของหมวด	**3**

การคัดเลือกตัวชี้วัดจากตัวชี้วัดที่มีข้อมูลทุติยภูมิครบถ้วนสมบูรณ์ และเมื่อนำมาคำนวณทางสถิติ ในหมวดนี้ จึงได้ตัวชี้วัด คือ *จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไป* และ*จำนวนหมู่บ้านที่มีการเรียนรู้โดยชุมชนผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้าน* ซึ่งมีพัฒนาการในระดับดี

นับจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 เป็นต้นมา ได้พยายามให้ความสำคัญกับการปฏิรูปการศึกษาโดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ รวมถึงการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเฉพาะการกระจายแหล่งเรียนรู้ ด้วยการเชื่อมโยงให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทดำเนินงานและเป็นเครือข่ายการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น ภาคประชาชนและภาคเอกชน มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนรู้ทางเลือกที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น

ปีการศึกษาเฉลี่ยในประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปมีแนวโน้มที่สูงมากขึ้นเป็นลำดับ แม้จะถือเป็นพัฒนาการเชิงบวก ซึ่งข้อมูลจากธนาคารโลกชี้ให้เห็นว่าค่าตอบแทนการทำงานสำหรับผู้ที่สำเร็จระดับมัธยมศึกษากับระดับประถมศึกษามีความแตกต่างกันมากหลายเท่าตัว ดังนั้นหากสามารถขยายโอกาสให้ประชาชนมีการศึกษาสูงขึ้นจะเป็นอีกทางหนึ่งในการลดความยากจนและช่องว่างทางเศรษฐกิจ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549) แต่กระนั้น มีข้อพึงพิจารณาประกอบเพิ่มเติมว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่มีฐานการจ้างงานตนเอง (self-employed) ในสัดส่วนที่สูง การขยายจำนวนปีการศึกษาโดยมุ่งผลิตคนเข้าสู่ตลาดแรงงานในภาคทางการ อาจจะไม่ใช่

ทิศทางการจัดการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเองก็ได้ จึงเป็นต้องคำนึงถึงระบบการศึกษาที่ผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและองค์กรชุมชนในการจัดการศึกษาในลักษณะเพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพและทักษะในการดำรงชีวิตให้เพิ่มมากขึ้น โดยจัดให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของแต่ละชุมชน

สรุปผลการคัดเลือกตัวแทนของดัชนีชี้วัด

สรุปผลโดยภาพรวมของดัชนีชี้วัดมิติทางการศึกษาโดยรวมพบว่า *เริ่มมีแนวโน้มที่มีพัฒนาการไปสู่เศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยยะสำคัญจากค่าเฉลี่ยระหว่างปี พ.ศ. 2544-2548* ซึ่งเป็นพัฒนาการในขั้นต้น โดยได้ค่าคะแนนเฉลี่ยรวมของทั้งมิติ เท่ากับ 2.38 จากคะแนนเต็ม 4 และยังไม่อาจถือว่าอยู่สภาวะที่ดี ทั้งนี้เพราะการพัฒนาให้สังคมไทยก้าวสู่การเป็น "*สังคมแห่งฐานความรู้*" ได้นั้น ยังคงมีข้อจำกัดหลายประการ ภาครัฐจึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพระบบการศึกษาทั้งด้านบุคลากรและหลักสูตรที่ได้มาตรฐาน รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากร งบประมาณอย่างเพียงพอและต่อเนื่องเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความรู้อย่างเสมอภาคและเป็นผู้รู้เท่าทันอย่างมีสติและปัญญา โดยเฉพาะการพัฒนาคุณภาพคนให้เป็นผู้รอบรู้มีคุณธรรมเพื่อสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนนั้น การศึกษาในระบบ ไม่ใช่เป็นยุทธศาสตร์สำคัญเพียงประการเดียวต้องอาศัยการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ผ่านสถาบันทางสังคมในรูปแบบต่างๆ ตลอดจนการเสริมสร้างระบบการเรียนรู้ตามอัธยาศัยจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ตลอดชีวิต และที่สำคัญคือการส่งเสริมการจัดการศึกษาบนฐานของความมีเหตุมีผล เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาและฐานชีวิตจริงของประชาชนที่สามารถนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยได้อย่างสมดุล

การคัดเลือกดัชนีวัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิของหน่วยงานต่างๆ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในปัจจุบัน มีดังนี้

สรุปผลการคัดเลือกดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทางการศึกษา

<table>
<tr><td colspan="3">หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง</td></tr>
<tr><td>ความพอประมาณ</td><td>ความมีเหตุผล</td><td>การมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี</td></tr>
<tr><td colspan="3">เงื่อนไขของดัชนีชี้วัดภาวะสังคม</td></tr>
<tr><td colspan="2">คุณธรรม
(ซื่อสัตย์สุจริต ขยันอดทน สติปัญญา แบ่งปัน)
การศึกษาแลกเปลี่ยนแบ่งปันการเรียนรู้โดยยึดหลักความซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียรและอดทนเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จได้อย่างภาคภูมิใจและไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคม</td><td>ความรู้
(รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง)
การเป็นผู้มี ความรอบรู้ เกี่ยวกับวิชาการต่างๆที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน รวมทั้งมี ความรอบคอบ ที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผน และรู้จักมีความระมัดระวัง ในขั้นปฏิบัติ</td></tr>
<tr><td colspan="3">พฤติกรรมเชิงจริยธรรม
ความประหยัด (ความมีเหตุผล ความพอประมาณ) ความซื่อสัตย์สุจริต
ความมีระเบียบวินัยในตนเอง ความมีสติสัมปชัญญะ ความอดทน ความเพียร ความกตัญญูกตเวที
ความไม่ประมาท ความเสียสละ (ไม่โลภ) ความสามัคคี ความรับผิดชอบต่อสังคม</td></tr>
<tr><td colspan="3">ดัชนีและองค์ประกอบดัชนีชี้วัด</td></tr>
<tr><td colspan="3">การเป็นสังคมบนฐานความรู้
(การเข้าถึงความรู้อย่างเท่าเทียมและรอบรู้เท่าทันบนพื้นฐานของคุณธรรม))</td></tr>
<tr><td colspan="2">1.1 ความเสมอภาคในการเข้าถึงความรู้</td><td>1.2 การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง</td></tr>
<tr><td colspan="3">ตัวชี้วัด</td></tr>
<tr><td colspan="2">• การจัดการศึกษาต่อต่อประชากรในวัยเรียนอายุ 3 – 21 ปี
• การออกกลางคัน ของนักเรียนระดับประถมศึกษา
• การศึกษาต่อของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
• สัดส่วนงบประมาณการศึกษานอกโรงเรียนต่อจำนวนงบประมาณการศึกษาทั้งหมด
• จำนวนเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา</td><td>• ปีการศึกษาเฉลี่ยในประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป
• การรู้หนังสือของผู้ใหญ่
• ประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่สำเร็จการศึกษาระดับประถมหก หรือเทียบเท่า
• ประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปที่อ่านหนังสือ (ยกเว้นด้านบันเทิง)
• หมู่บ้านที่มีการเรียนรู้โดยชุมชนผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้าน</td></tr>
</table>

ก.5 ดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติการบริหารจัดการของภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน

แนวคิดและที่มาการพัฒนาดัชนีชี้วัด

การพัฒนาระบบการเมืองการปกครองของประเทศไทยนั้นมีเป้าหมายอันสำคัญ คือ การมีระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ นั้นคือการที่ระบบการบริหารจัดการมีกลไกการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพซึ่งหมายถึงกระบวนการต่างๆ ที่กำหนดไว้ในการบริหารจัดการและกฎหมาย เมื่อใดก็ตามที่ระบอบประชาธิปไตยไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพกล่าวคือกระบวนการด้านการบริหารจัดการและกฎหมายไม่สามารถตรวจสอบและควบคุมการทำงานของผู้มีอำนาจในการปกครอง กลไกสำคัญที่จะช่วยให้ระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพคือภาคประชาชน หากประเทศไทยมีการเมืองภาคประชาชนที่เข้มแข็งก็จะเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้เกิดพัฒนาการของระบบการเมืองการปกครองและการบริหารจัดการที่ประสิทธิภาพและมีความเป็นธรรมกับประชาชนทุกกลุ่มมากขึ้น และเพื่อพิจารณาการบริหารจัดการในภาพรวมที่มีความครบถ้วน จำเป็นต้องพิจารณาถึงการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของภาคธุรกิจเอกชนประกอบด้วย

การบริหารจัดการของภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนในปัจจุบันมิได้มุ่งเน้นเฉพาะประสิทธิภาพและประสิทธิผล แม้ว่าในปัจจุบันการดำเนินงานของทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนมีการส่งเสริมให้มีการแข่งขันมากยิ่งขึ้นเพื่อกระตุ้นให้การทำงานไปสู่ความเป็นเลิศ แต่สิ่งหนึ่งที่รัฐบาลไทยต้องการคือความเป็นเลิศที่มาพร้อมกับความเป็นธรรมและมีคุณธรรมขององค์กรและผู้ปฏิบัติงานภายในองค์กรนั้นๆ ดังนั้นการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการศึกษาการบริหารจัดการของภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนจึงให้ความสำคัญกับสองประเด็นหลักคือการศึกษาด้านการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและผลกระทบของการบริหารจัดการต่อสังคม ซึ่งในการศึกษาตัวชี้วัด ใช้กรอบแนวคิดการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative democracy) เป็นเครื่องมือหลักในการวิเคราะห์ การบริหารตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของภาครัฐที่สามารถนำหลักการเดียวกันนี้มาใช้กับภาคธุรกิจเอกชนด้วย

จากการศึกษาระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนในประเทศไทย นั้น ในความเข้าใจของคนทั่วไปมองว่าการมีส่วนร่วม เป็นเพียงการลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ขาดความตื่นตัวที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของภาคประชาชนเพื่อสร้างสมดุลของอำนาจในการตรวจสอบการบริหารจัดการของภาครัฐ Beetham (1996) ได้กล่าวว่า เดิมการปกครอง "ระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน" นั้น เป็นข้อกำหนดบริบททางการเมืองที่ประชาชนมีลักษณะเป็นฝ่ายรับเนื่องจากไม่มีความสามารถและศักยภาพเพียงพอในการมีส่วนร่วมในกระบวนการ

ตัดสินใจที่ซับซ้อนโดยเฉพาะในการตัดสินใจในเชิงนโยบายแต่ในขณะเดียวกัน Beetham ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพหากขาดความสำนึกและตื่นตัวในการมีส่วนร่วมของประชาชน[4] หากประชาชนเริ่มมีความตื่นตัวทางการเมือง แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในสิทธิของตนก็จะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ประชาชน มิให้ถูกเอาเปรียบจากผู้ปกครองประเทศ อนึ่งแนวคิดประชาธิปไตยแบบตัวแทนเป็นพื้นฐานสำคัญต่อความเข้าใจเข้าใจแนวคิดธรรมาภิบาล และบรรษัทภิบาล เนื่องจากทั้งสองแนวคิดนี้มุ่งเน้นในการตรวจสอบการบริหารจัดการโดยให้ความสำคัญทั้งองค์กร ผู้บริหารและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียซึ่งในที่นี้คือประชาชน

การศึกษาประสิทธิภาพและประสิทธิผลการบริหารจัดการของภาครัฐตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาตัวชี้วัดโดยใช้หลัก "ธรรมาภิบาล" เป็นกรอบแนวคิดหลักในการศึกษา ซึ่งคุณลักษณะของธรรมาภิบาลมี 8 ประการคือ การมีส่วนร่วม (participatory) การปฏิบัติตามกฎหมาย (rule of law) ความโปร่งใส (transparency) ความรับผิดชอบ (responsiveness) ความสอดคล้อง (consensus oriented) ความเสมอภาค (equity and inclusiveness) ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (effectiveness and efficiency) และความมีเหตุผล (accountability)[5] ระดับความเป็นธรรมาภิบาลของรัฐนั้นเป็นสิ่งที่เชื่อว่าไม่เพียงแต่จะนำไปสู่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพเท่านั้น แต่ยังเป็นสิ่งที่จะนำไปสู่กระบวนการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายที่มีความโปร่งใสและลดการทุจริตได้ ทั้งนี้เนื่องจากความไม่โปร่งใสในการบริหารจัดการและการทุจริตเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการดำเนินงานของภาครัฐ

ในภาคธุรกิจเอกชนนั้น ความเป็นบรรษัทภิบาล มีกรอบแนวคิดครอบคลุมเช่นเดียวกับกรอบแนวคิดเรื่องธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการของภาครัฐ โดยมุ่งเน้นให้เกิดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใส ประเด็นความไม่โปร่งใสในการบริหารจัดการและการทุจริตในภาคธุรกิจเอกชนเป็นสิ่งที่นานาประเทศได้ให้ความสำคัญอย่างมาก ภายหลังการล้มละลายของบริษัท Enron ใน ปี พ.ศ. 2544 บริษัท Enron เป็นบริษัทที่ดำเนินธุรกิจด้านพลังงานที่ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2528 และผู้บริหารระดับสูงของบริษัทกำลังอยู่ระหว่างถูกดำเนินคดีในข้อหาด้านการบัญชีในประเทศสหรัฐอเมริกา นำไปสู่การปรับกฎหมายการเงินการบัญชีในประเทศสหรัฐอเมริกาให้มีความเข้มงวดขึ้น[6] กรณีดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการดำเนินธุรกิจที่ไม่ได้อยู่

---

[4] Beetham, D. (1996) "Theorising Democracy and Local Government" in King, D., and Stroker, G. (ed) *Rethinking Local Democracy*, London: Macmillan, 30-31

[5] United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (2006) *What is a good governance?* At www.unescap.org/huset/gg/governance.htm Retrieved on 27 December 2006

[6] BBC News (2006) *Q&A: The Enron Case*, at http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/3398913.stm Retrieved on 20 September 2006

บนหลักการของคุณธรรมที่เป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้เนื่องจากผลกระทบจากการปกปิดข้อมูลที่แท้จริงทางการบัญชีอันนำไปสู่การล้มละลายนั้น ส่งผลกระทบที่ค่อนข้างรุนแรงต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายฝ่ายซึ่งในที่นี้คือผู้ถือหุ้น ผลกระทบนี้แสดงให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินธุรกิจขององค์กรกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งในกลุ่มธุรกิจอื่นอาจจะให้ความสำคัญต่อผลกระทบของธุรกิจต่อกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ เช่น สังคม สิ่งแวดล้อม จากประเด็นดังกล่าวนี้การศึกษาการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในภาคธุรกิจเอกชนจึงครอบคลุมเรื่องความรับผิดชอบทางสังคมขององค์กรด้วย

การศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชี้วัดทั้งในภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนได้นำกรอบแนวคิดเรื่องธรรมาภิบาลและบรรษัทภิบาลมาเป็นหลักในการพัฒนาตัวชี้วัดในการศึกษาศักยภาพการบริหารจัดการของทั้งสองภาค โดยการพัฒนาตัวชี้วัดภาครัฐนั้นจะให้ความสำคัญกับการศึกษากลุ่มตัวชี้วัดที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นธรรมรัฐของรัฐไทย ซึ่งรวมไปถึงการสะท้อนให้เห็นถึงความโปร่งใสในการบริหารจัดการอันจะช่วยลดปัญหาการทุจริตในหน้าที่ของภาครัฐ ในขณะที่การศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชี้วัดของภาคธุรกิจเอกชนนั้นครอบคลุมทั้งการบริหารจัดการและบทบาทความรับผิดชอบทางสังคมขององค์กรในภาคธุรกิจ

ตัวชี้วัดด้านการบริหารจัดการของภาครัฐ

ตามกรอบแนวคิดเรื่องความมีธรรมาภิบาลของรัฐนั้น สิ่งที่เป็นปัญหาในประเทศไทยคือการขาดความสมดุลภายในโครงสร้างของอำนาจรัฐ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงผลของการขาดการมีส่วนร่วมทางการเมืองและขาดความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน รวมทั้งขาดความเข้าใจในกรอบแนวคิดการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน และการไม่เข้าใจถึงบทบาทที่แท้จริงของตัวแทนในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นผลสืบเนื่องโดยตรงจากปัญหาวัฒนธรรมทางการเมืองไทยเช่นระบบอุปถัมภ์และการซื้อเสียง การส่งเสริมกระบวนการประชาธิปไตยของประเทศจะบรรลุเป้าหมายได้ หากนำแนวคิดเรื่องธรรมาภิบาลมาใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินการและตรวจสอบการบริหารจัดการของภาครัฐ การวัดระดับความเป็นธรรมาภิบาลของรัฐ นั้น สามารถที่จะศึกษาได้จากสองส่วนที่สำคัญ *ส่วนแรก* คือ ศึกษาระบบการบริหารจัดการ หรือการศึกษาสิ่งที่เกิดขึ้นภายในหน่วยงานของรัฐเอง *ส่วนที่สอง* คือ ศึกษาโอกาสและระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนหรือกลุ่มต่างๆ ที่สามารถมีบทบาทในการสร้างสมดุลทางอำนาจให้เกิดขึ้นด้วยการตรวจสอบการทำงานของรัฐ ซึ่งการขาดระบบการตรวจสอบการบริหารราชการของรัฐที่มีประสิทธิภาพ สะท้อนให้เห็นถึงอุปสรรคต่อการพัฒนาการบริหารจัดการภาครัฐ การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาตัวชี้วัดเพื่อให้เกิดการสร้างระบบการตรวจสอบการบริหารจัดการของภาครัฐและป้องกันการทุจริตนั้น

เป็น**การสร้างภูมิคุ้มกัน**ให้กับประชาชนเพื่อป้องกันการเอาเปรียบจากรัฐ และส่งเสริมให้การกำหนดนโยบายสาธารณะที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนมากขึ้น

แผนภาพที่ 1 กระบวนการประชาธิปไตย

สำนึกรับผิดชอบ	การกระจายอำนาจ
ความโปร่งใส	การมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม

ที่มา: พัฒนาจาก ถวิลวดี บุรีกุล (บรรณาธิการ) (2547) จับชีพจรประเทศไทย: ตัวชี้วัดประชาธิปไตย, กรุงเทพ: สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า, หน้า 8

จากแนวคิดที่แสดงในภาพที่ 1 ถวิลวดี บุรีกุลและคณะ (2547)ได้เสนอกรอบในการกำหนดกลุ่มตัวชี้วัดของระบบการปกครองไว้ 2 กลุ่มคือ 1) หลักธรรมาภิบาล ซึ่งครอบคลุมกระบวนการประชาธิปไตย หลักนิติธรรม สำนึกรับผิดชอบทางสังคม ความโปร่งใส การกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมของประชาชน และ 2) ความเชื่อมั่นในรัฐบาลและองค์กรต่างๆ โดยได้กล่าวว่า ความเชื่อถือจากประชาชนเป็นสิ่งที่รัฐบาลสร้างขึ้นมา โดยใช้นโยบายเป็นเครื่องมือและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม การให้ความสำคัญเรื่องการมี ส่วนร่วมกับธรรมาภิบาลที่ได้มีการกล่าวถึงในงานของถวิลวดี บุรีกุลและคณะนั้นสามารถที่แสดงภาพออกมาได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อศึกษางานของ จรัส สุวรรณมาลาและชาญณวุฒ ไชยรักษา (2547) ที่ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการกระจายอำนาจ งานวิจัยทั้งสองแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของบทบาทของประชาชนในกระบวนการตรวจสอบการทำงานของรัฐ ดังนั้นการพัฒนาตัวชี้วัดเพื่อศึกษาการบริหารจัดการของภาครัฐตามกรอบแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจะใช้กรอบที่นำเสนอโดยถวิลวดี บุรีกุลและคณะ (2547) ดังที่แสดงในแผนภาพที่ 1 เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาพัฒนาตัวชี้วัดที่สะท้อนภาพระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงหรือการบริหารของรัฐที่พอเพียง โดยมีสี่มิติในการศึกษา คือ การกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมของประชาชน ความโปร่งใส และสำนึกรับผิดชอบ โดยในกรณีนี้จะใช้การตรวจสอบการทำงานของภาครัฐเป็นดัชนีที่สะท้อนสำนึกรับผิดชอบ

ตัวชี้วัดการบริหารจัดการของภาคธุรกิจเอกชน

การศึกษาความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของภาคธุรกิจเอกชนเพื่อกำหนดตัวชี้วัดนั้น ให้ความสำคัญทั้งการศึกษาโครงสร้างของการบริหารจัดการและบทบาทของขององค์กรที่มีผลกระทบต่อสังคม ซึ่งตัวชี้วัดในด้านโครงสร้างนี้จะสะท้อนให้เห็นระดับความพอเพียง พอประมาณและความมีเหตุผลของทั้งตัวองค์กรและตัวผู้บริหารที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายขององค์กร

กลุ่มตัวชี้วัดความเป็นบรรษัทภิบาลด้านการบริหารจัดการให้ความสำคัญกับการสร้างภูมิคุ้มกันและความมีเหตุผลในภาคธุรกิจเอกชน ทั้งนี้ความเสี่ยงในการบริหารจัดการของภาคธุรกิจเอกชนนั้นเป็นผลมาจากการดำเนินธุรกิจบนพื้นฐานของการขาดความคุ้มกัน หรือการดำเนินธุรกิจที่มีความเสี่ยงเกินศักยภาพขององค์กรดังที่ปรากฏในภาวะวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2540 ซึ่งเกิดจากการกู้เพื่อการลงทุนที่เกินศักยภาพของบริษัทที่ดำเนินธุรกิจในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และธุรกิจขนาดใหญ่ของประเทศเป็นหลัก

การศึกษาการดำเนินธุรกิจตามกรอบแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้นไม่ได้เน้นเฉพาะการศึกษาประสิทธิภาพและประสิทธิผลการดำเนินงานขององค์กรผ่านการวิเคราะห์องค์กรเพียงเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากการบริหารจัดการที่ดีนั้นรวมถึงการบริหารจัดการองค์กรที่ไม่ส่งผลกระทบในด้านลบต่อสังคมนั่นคือการที่องค์กรมีความรับผิดชอบต่อสังคม ตัวชี้วัดที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรนั้นอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการตัดสินใจโดยยึดหลักคุณธรรมเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งจะนำไปสู่กระบวนการตัดสินใจทางธุรกิจที่ไม่ส่งผลกระทบในด้านลบต่อสังคม ทั้งนี้เนื่องจากเป้าหมายขั้นพื้นฐานของการทำธุรกิจคือผลกำไร โดยเฉพาะกำไรที่เป็นตัวเงินเป็นสิ่งที่นำมาใช้ในการประเมินผลการปฏิบัติงานขององค์กรต่างๆ ในภาคธุรกิจเอกชน การบริหารจัดการองค์การในยุคปัจจุบันนั้นไม่ได้มุ่งเฉพาะวัดประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์การผ่านผลประกอบการเพียงเท่านั้น แต่การวัดประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรยังให้ความสำคัญกับการศึกษาผลกระทบขององค์กรต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้เนื่องจากที่ผ่านมากระบวนการผลิตของภาคธุรกิจเอกชนใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยและไม่พิจารณาถึงผลกระทบด้านลบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม อันเป็นสิ่งที่นำไปสู่ปัญหาต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อสังคมส่วนใหญ่ การพิจารณาบทบาททางสังคมขององค์กรภาคธุรกิจเอกชนจะนำไปสู่การส่งเสริมบทบาทขององค์กรเหล่านั้นให้อยู่บนพื้นฐานของกรอบแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้นคือการดำเนินธุรกิจที่ไม่เอาเปรียบสังคม โดยจะต้องพิจารณาถึงต้นทุนทางสังคมและผลประโยชน์ที่ตกแก่สังคมเป็นองค์ประกอบหลักด้วย

ดังนั้นในการศึกษานี้จึงกำหนดดัชนีชี้วัดมิติการบริหารจัดการของภาครัฐโดยพิจารณาถึงองค์ประกอบที่สำคัญตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสี่ประเด็นด้วยกัน คือ 1) ความโปร่งใส 2) การตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ 3) การมีส่วนร่วมทางการเมือง และ 4) การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ในส่วนของดัชนีชี้วัดมิติการบริหารจัดการของภาคธุรกิจเอกชนนั้นประกอบด้วย ตัวชี้วัดการมีภูมิคุ้มกันและประสิทธิภาพและความรับผิดชอบทางสังคมของภาคธุรกิจเอกชนซึ่งประกอบด้วย อัตราส่วนหนี้ต่อทุนของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ 8 กลุ่มอุตสาหกรรม ความมีประสิทธิภาพของภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งมีตัวชี้วัดทั้ง 2 นี้สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพในการลงทุนและการบริหารจัดการขององค์กรว่ามีการดำเนินธุรกิจบนพื้นฐานของ**ความภูมิคุ้มกันและมีเหตุผลหรือไม่** ซึ่งนอกจากภูมิคุ้มกันทางด้านการเงินแล้วองค์กรยังสามารถ

ที่จะเสริมสร้างภูมิคุ้มกันได้ โดยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งนี้เนื่องจากในการบริหารจัดการนั้นถือว่าทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรการดำเนินงานอย่างมีจริยธรรม ความพอใจของผู้บริโภค การคำนึงถึงเรื่องสุขภาพความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมขององค์กร และบทบาทความรับผิดชอบทางสังคม

กรอบแนวคิดดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติการบริหารจัดการของภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน

<table>
<tr><th colspan="3">หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง</th></tr>
<tr><th>ความพอประมาณ</th><th>ความมีเหตุผล</th><th>การมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี</th></tr>
<tr><th colspan="3">เงื่อนไขของดัชนีชี้วัดภาวะสังคม</th></tr>
<tr><th colspan="2">คุณธรรม</th><th>ความรู้</th></tr>
<tr><td colspan="3">พฤติกรรมเชิงจริยธรรม
ความมีเหตุผลและความพอประมาณ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ(ไม่โลภ) ความรับผิดชอบต่อสังคม ความมีระเบียบวินัยในตนเอง ความมีสติสัมปชัญญะ ความอดทน ความเพียร ความไม่ประมาท ความสามัคคี</td></tr>
<tr><th colspan="3">ดัชนีและองค์ประกอบดัชนีชี้วัด</th></tr>
<tr><td colspan="3">ดัชนีวัดการบริหารจัดการของภาครัฐ
1. ความโปร่งใส
2. ความยุติธรรม
3. การมีส่วนร่วมทางการเมือง
4. การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น
ดัชนีวัดการบริหารจัดการของภาครัฐ
1. การมีภูมิคุ้มกันและประสิทธิภาพของภาคธุรกิจเอกชน
2. ความรับผิดชอบทางสังคมของภาคธุรกิจเอกชน</td></tr>
<tr><th colspan="3">ตัวชี้วัด</th></tr>
<tr><td colspan="2">ดัชนีชี้วัดการบริหารจัดการของภาครัฐ
หมวดที่ 1 ความโปร่งใส
• คะแนนภาพลักษณ์คอร์รัปชั่นของประเทศไทย
หมวดที่ 2 การตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ
• ร้อยละของจำนวนการร้องเรียนที่เพิ่มขึ้น: สำนักงานผู้ตรวจราชการแผ่นดิน
• ร้อยละของคดีรับเข้าในศาลปกครองสูงสุดที่เพิ่มขึ้น</td><td>หมวดที่ 4 การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น
• สัดส่วนการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้แก่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเทียบกับเป้าหมาย
• อัตราส่วนเงินอุดหนุนและการถ่ายโอนอำนาจต่องบประมาณกรมการปกครอง</td></tr>
</table>

ตัวชี้วัด (ต่อ)	
หมวดที่ 3 การมีส่วนร่วมทางการเมือง • จำนวนสมาชิกพรรคการเมืองต่อจำนวนประชากร	
ดัชนีวัดการบริหารจัดการของภาคธุรกิจเอกชน **หมวดที่ 5 การมีภูมิคุ้มกันและประสิทธิภาพของภาคธุรกิจเอกชน** • อัตราส่วนหนี้ต่อทุนของบริษัทจะทะเบียนในตลาด • ความมีประสิทธิภาพของธุรกิจ	**หมวดที่ 6 ความรับผิดชอบทางสังคมของภาคธุรกิจเอกชน** • การดำเนินงานอย่างมีจริยธรรม • ความพอใจของผู้บริโภค • การคำนึงถึงเรื่องสุขภาพ ความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมขององค์กร • บทบาทความรับผิดชอบทางสังคม

องค์ประกอบดัชนีชี้วัด

จากการจำแนกข้างต้นสามารถอธิบายดัชนี องค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารจัดการของภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 การบริหารจัดการของภาครัฐ

5.1.1 ความโปร่งใสของภาครัฐ

การศึกษาระดับความโปร่งใสในการบริหารจัดการของภาครัฐให้ความสำคัญต่อการเปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบการบริหารจัดการของภาครัฐ ทั้งนี้เนื่องจากการตรวจสอบเป็นเครื่องมือผลักดันให้เกิดการบริหารจัดการภาครัฐมีความเป็นธรรมาภิบาลมากขึ้น ตัวชี้วัดที่เลือกมาใช้ในการวัดระดับความโปร่งใสนั้นได้มาจาก Transparency International เนื่องเป็นองค์กรที่ทั่วโลกให้การยอมรับ นอกจากนี้ การวัดระดับความโปร่งใสของการการบริหารจัดการของภาครัฐบาลไทยนั้นหากศึกษาเฉพาะตัวชี้วัดหรือรายงานจากภายในประเทศเพียงอย่างเดียวอาจขาดความน่าเชื่อถือเนื่องจากการแทรกแซงของรัฐในหน่วยงานต่างๆ ยังมีอยู่มาก อนึ่งการศึกษาภาพลักษณ์คอร์รัปชั่นของ Transparency International เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งจากภายในและภายนอกประเทศดังนั้นจึงทำให้ผลการศึกษามีความน่าเชื่อถือ

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
(1) ความโปร่งใสของภาครัฐ : ภาพลักษณ์ของรัฐบาลในการบริหารจัดการ	• คะแนนภาพลักษณ์คอร์รัปชั่นของประเทศไทย (+)

5.1.2 การตรวจสอบของภาครัฐ

การตรวจสอบของภาครัฐเป็นกลุ่มตัวชี้วัดที่นำมาพิจารณาร่วมกับการศึกษาระดับความโปร่งใส การที่องค์กรเปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบกระบวนการทำงานได้นั้นเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของการศึกษาระดับความโปร่งใสผ่านกระบวนการยุติธรรม ดังเช่นเหตุผลหลักของการจัดตั้งสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 12 เมษายน 2543[7]เพื่อให้ประชาชนที่เห็นว่าตนได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ว่าเป็นการปฏิบัติโดยชอบหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย ในเรื่องการตรวจสอบความโปร่งใสการบริหารจัดการของรัฐโดยนำจำนวนการร้องทุกข์จากสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาและจำนวนคดีที่เพิ่มขึ้นในศาลปกครองนั้นจะเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นการที่องค์กรของรัฐสามารถที่จะได้รับการตรวจสอบได้จากประชาชนซึ่งเชื่อว่าจะเป็นแรงผลักดันสำคัญในการลดปัญหาการทุจริต นอกจากนี้ ยังเป็นสิ่งที่จะผลักดันให้ภาครัฐมีความสำนึกรับผิดชอบอันเป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการประชาธิปไตยดังที่แสดงไว้ในแผนภาพที่ 1

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
(2) การตรวจสอบของภาครัฐ:กระบวนการตรวจสอบการทำงานของพนักงานในระดับต่างๆ ขององค์การ	• จำนวนการร้องทุกข์ที่เพิ่มขึ้น (-) • จำนวนคดีที่เพิ่มขึ้นในศาลปกครอง (-)

5.1.3 การมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนนั้นเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงระดับการเปิดโอกาสให้ผู้ที่จะได้รับผลกระทบจากนโยบายได้มีส่วนในกระบวนการจัดทำนโยบายนั้น ซึ่งหากปรากฏอยู่ในระดับสูงก็จะแสดงให้เห็นถึงความเท่าเทียมที่มีมากขึ้นในบริบทการเมืองไทย การกำหนดตัวชี้วัดนี้สามารถตอบคำถามประเด็นที่เกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์และโครงสร้างอำนาจได้ เนื่องจากการที่กลุ่มต่างเข้าไปมีบทบาทในกระบวนการกำหนดนโยบายมากขึ้นความสมดุลทางอำนาจก็จะเพิ่มขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การกระตุ้นให้ผู้บริหารมีความเป็นธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการมากขึ้น

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
(3) การมีส่วนร่วมทางการเมือง : โอกาสการมีส่วนร่วม	• การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง (+) • จำนวนผู้มาใช้สิทธิ์เลือกตั้งร้อยละ (+)

[7]สำนักงานผู้ตรวจราชการแผ่นดินของรัฐสภา http://www.ombudsman.go.th/about_main.asp, retrieved on 20 January 2007

5.1.4 การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น

การศึกษาระดับการกระจายอำนาจเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นกระบวนการบริหารจัดการของรัฐว่ามีโครงสร้างที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนมากน้อยแค่ไหน ทั้งนี้เนื่องจากการกระจายอำนาจที่เพิ่มมากขึ้นในทางการเมืองเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการปรับเปลี่ยนโครงสร้างอำนาจทางการเมืองที่มีความสมดุลมากขึ้น ดังนั้นดัชนีชี้วัดที่นำเสนอจึงให้ความสำคัญกับการศึกษาบทบาทของรัฐบาลในกระบวนการส่งเสริมให้เกิดการกระจายอำนาจอย่างแท้จริงผ่านการส่งเสริมด้านงบประมาณ เพื่อให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นต่างๆมีอิสระในการบริหารและการกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและเพื่อให้การบริหารจัดการในระดับท้องถิ่นมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้การนโยบายการคลังท้องถิ่นจะเป็นสิ่งที่จะนำไปสู่การศึกษาเรื่องความโปร่งใสในการบริหารการเงินที่ประชาชนมีโอกาสตรวจสอบได้มากขึ้น

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
(4) การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น : การดำเนินการของรัฐที่ส่งเสริมให้เกิดการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง	• สัดส่วนการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้แก่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเทียบกับเป้าหมาย (+) • อัตราส่วนเงินอุดหนุนและการถ่ายโอนอำนาจต่องบประมาณกรมการปกครอง (+)

5.2 การบริหารจัดการของภาคธุรกิจเอกชน

5.2.1 การมีภูมิคุ้มกันและประสิทธิภาพของภาคธุรกิจเอกชน

การศึกษาตัวชี้วัดด้านการบริหารจัดการองค์กรของภาคธุรกิจเอกชนตามกรอบแนวคิดบรรษัทภิบาล นั้น ไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะการวัดระดับการดำเนินธุรกิจทางด้านการเงินและการลงทุน ซึ่งปัจจุบันนี้สิ่งที่สังคม องค์กรของภาคธุรกิจเอกชน ประชาชน และรัฐบาลให้ความสำคัญคือการดำเนินธุรกิจที่ไม่เอาเปรียบสังคม ดังนั้นตัวชี้วัดที่ใช้คือ การดำเนินงานอย่างมีจริยธรรม ซึ่งเป็นไปตามหลักเงื่อนไขด้านคุณธรรมของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พยายามส่งเสริมให้องค์กรภาคธุรกิจเอกชนคำนึงถึงผลกระทบของการดำเนินธุรกิจต่อสังคมอยู่เสมอ ส่วนการวัดการมีภูมคุ้มกันและประสิทธิภาพของการดำเนินธุรกิจนั้นตัวชี้วัดที่ใช้ คือ ความมีประสิทธิภาพของธุรกิจ

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
(5) การมีภูมิคุ้มกันและประสิทธิภาพของภาคธุรกิจ	• อัตราส่วนหนี้ต่อทุนของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ 8 กลุ่มอุตสาหกรรม • ความมีประสิทธิภาพของธุรกิจ (+)

5.2.2 ความรับผิดชอบทางสังคมของภาคธุรกิจเอกชน

การศึกษาตัวชี้วัดด้านความรับผิดชอบทางสังคมของภาคธุรกิจเอกชนเป็นการนำมิติความมีคุณธรรมในการตัดสินใจทางธุรกิจเพื่อผลให้การบริหารจัดการมีผลกระทบทางลบต่อสังคมน้อยที่สุด เนื่องปัญหาต่างๆ เช่นปัญหาโลกร้อน และปัญญามลภาวะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงผลกระทบของการพัฒนาทางอุตสาหกรรม ปัญหาดังกล่าวนี้ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อสังคมเพียงเท่านั้นแต่ยังส่งผลกลับไปสู่ผู้ประกอบการเองด้วย ดังนั้นปัจจุบันนี้ภาคธุรกิจเอกชนจึงได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมบทบาทความรับผิดชอบทางสังคมขององค์กรมากขึ้น จากประสบการการดำเนินนโยบายทางธุรกิจที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความรับผิดชอบทางสังคมของหลายๆ องค์กรนั้นได้สะท้อนให้เห็นว่าเป็นประโยชน์กับธุรกิจทั้งในด้านการสร้างภาพลักษณ์และการดำเนินธุรกิจด้วย เนื่องจากเงินทุนในการดำเนินนโยบายเหล่านี้สามารถช่วยลดทุนในการผลิตได้ด้วย เช่นการหมุนเวียนทรัพยากรในกระบวนการผลิต การนำของเสียกลับมาใช้ซ้ำหรือใช้ใหม่ ดังนั้นกลุ่มตัวชี้วัดที่นำเสนอการดำเนินงานอย่างมีจริยธรรมที่สะท้อนทั้งผลของการดำเนินการต่อองค์กรและต่อผู้บริโภค นอกจากนี้ การคำนึงถึงสุขภาพความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมขององค์กรสะท้อนให้เห็น คือ ความรับผิดชอบของภาคธุรกิจเอกชนต่อสังคมในเรื่องสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ส่วนบทบาทของภาคธุรกิจเอกชนด้านความรับผิดชอบทางสังคมมากนั้นสะท้อนจากกิจกรรมด้านอื่นๆ ของธุรกิจเอกชน เช่น การส่งเสริมให้พนักงานทำหน้าที่อาสาสมัครทางสังคม

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
(6) ความรับผิดชอบทางสังคมของภาคธุรกิจเอกชน: การประเมินจากกิจกรรมภายในและภายนอกที่แสดงถึงการไม่เอาเปรียบสังคม	• ความพอใจของผู้บริโภค (+) • การคำนึงถึงสุขภาพ ความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมขององค์กร (+) • บทบาทความรับผิดชอบทางสังคม (+)

ผลการคำนวณดัชนีชี้วัด

จากกำหนดตัวชี้วัดข้างต้น ได้มีการรวบรวมตัวเลขทางสถิติจากหน่วยงานต่างๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544-2548 (ดูรายละเอียดจากภาคผนวก ง ตารางที่ ง.5) โดยคัดเลือกตัวแทนของดัชนีชี้วัดจากค่าสหสัมพันธ์ จากนั้นนำมาคำนวณค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูลตัวชี้วัดที่คัดเลือกแล้วแต่ละชุด เพื่อนำมาคำนวณค่าคะแนนความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงตามลำดับดังนี้

ผลจากการคำนวณค่าเฉลี่ยดัชนีชี้วัดมิติการบริหารจัดการของภาครัฐทั้ง 4 หมวดโดยรวมมีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.125 (คือค่าอยู่ในช่วงระหว่าง 1.75-2.25 = ไม่มีการพัฒนา) หมายถึงการพัฒนาการทางด้านการเมืองในปี พ.ศ. 2548 *ยังไม่มีการพัฒนา*แตกต่างไปจากค่าเฉลี่ยระหว่าง

ปี พ.ศ. 2544-2548 ในขณะเดียวกันการคำนวณค่าเฉลี่ยดัชนีชี้วัดมิติการบริหารจัดการของภาคธุรกิจเอกชน ทั้ง 2 หมวดมีคะแนนค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.59 (คือค่าอยู่ในช่วงระหว่าง 2.51-2.75 = มีพัฒนาการพอใช้) หมายถึง การพัฒนาการทางด้านการบริหารจัดการของภาคธุรกิจเอกชนระหว่างปี พ.ศ. 2544-2548 ที่ผ่านมาพบว่า*มีพัฒนาการพอใช้* ไปสู่ทิศทางการเปลี่ยนแปลงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้น

ผลการคำนวณจำแนกตามหมวด ปรากฏผลดังนี้

การบริหารจัดการของภาครัฐ *ไม่มีการพัฒนา* (คะแนน 2.215 = C)

หมวดที่ 1 **ความโปร่งใส** *มีปรับปรุง* (ค่าเฉลี่ย 1.00 = D)

หมวดที่ 2 **การตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ** *ไม่มีการพัฒนา* (คะแนน 2.00 = C)

หมวดที่ 3 **การมีส่วนร่วมทางการเมือง** *มีพัฒนาการดี* (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.00 = B)

หมวดที่ 4 **การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น** *เริ่มมีแนวโน้มที่จะมีพัฒนาการบ้าง* (ค่าเฉลี่ย 2.50 = C+)

ส่วนการบริหารจัดการของภาคธุรกิจเอกชน *มีพัฒนาการพอใช้* (คะแนน 2.59 = B-)

หมวดที่ 1 **การมีภูมิคุ้มกันและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ** *เริ่มมีแนวโน้มที่จะมีพัฒนาการบ้าง* (ค่าเฉลี่ย 2.50 = C+)

หมวดที่ 2 **ความรับผิดชอบทางสังคมของภาคธุรกิจเอกชน** *มีพัฒนาการพอใช้* (ค่าเฉลี่ย 2.67 = B-)

หมวดที่ 1 ความโปร่งใส

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
F7	คะแนนภาพลักษณ์คอร์รัปชั่นของประเทศไทย	1
	คะแนนเฉลี่ยของหมวด	**1**

หมวดที่ 2 ความยุติธรรม

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
	ดัชนี 2 ตัวเป็นอิสระจากกัน	
F1	ร้อยละของจำนวนการร้องเรียนที่เพิ่มขึ้น: สำนักงานผู้ตรวจราชการแผ่นดิน (-)	2
F2	ร้อยละของคดีรับเข้าในศาลปกครองสูงสุดที่เพิ่มขึ้น (-)	2
	คะแนนเฉลี่ยของหมวด	**2**

การวัดระดับความโปร่งใสและการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐเป็นวัดระดับประสิทธิภาพการทำงานของรัฐ โดยที่ตัวชี้วัดสองกลุ่มหลักที่นำเสนอคือ การตรวจสอบความโปร่งใสผ่านระดับปัญหาการคอร์รัปชั่น และกระบวนการตรวจสอบของภาครัฐผ่านเรื่องการร้องเรียน ตัวชี้วัดสองกลุ่มนี้มีความสัมพันธ์โดยตรงต่อการเสริมสร้างสังคมที่พอเพียงด้านการเมืองให้เกิดขึ้นตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งในบริบทนี้เงื่อนไข**คุณธรรม**ที่กำหนดไว้ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบหลักของการวิเคราะห์ความโปร่งใสและความเป็นธรรมของการบริหารจัดการของภาครัฐอันจะนำไปสู่การบริหารอย่างพอเพียง ทั้งนี้เมื่อศึกษาพัฒนาการทางการเมืองของไทยอุปสรรคสิ่งที่ปรากฏชัดคือปัญหาการคอร์รัปชั่นและความไม่เป็นธรรมต่างๆ อันสืบเนื่องมาจากการทำงานของภาครัฐ จากการศึกษาของผาสุก, นวลน้อย, ยงยุทธและ Baker[8] (2000) ปัญหาการคอร์รัปชั่นถือเป็นปัญหาร้ายแรงอันดับที่ 3 ที่ประชาชนให้ความสำคัญในงานวิจัยนี้การวัดระดับปัญหาการคอร์รัปชั่นเพื่อศึกษาความโปร่งใสในการบริหารจัดการนั้นอ้างอิงข้อมูลจากการศึกษาของ International Transparency โดยที่ตัวชี้วัดเหล่านี้ผ่านการรวบรวมและวิเคราะห์จากองค์กรอิสระต่างๆ ทั่วโลก เพื่อให้ได้มาซึ่งตัวเลขดังกล่าว International Transparency ได้ให้ค่าคะแนนเต็ม 10 สำหรับภาพลักษณ์ที่ดีที่สุดและคะแนนต่ำสุดคือ 1 ดังนั้นในกรณีของประเทศไทยที่ได้คะแนนยังไม่ถึง 4 คะแนน จึงพบว่าโดยภาพรวมยังไม่เป็นที่น่าพอใจ

อย่างไรก็ตาม หากวิเคราะห์จากผลการคำนวณสถิติของภาพลักษณ์คอร์รัปชั่นของประเทศไทยแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2544-2548 ซึ่งเป็นการพิจารณาค่าคะแนนจากผลการคำนวณปี พ.ศ. 2548 ซึ่งเป็นการศึกษาถึงพัฒนาการ ดังนั้นการที่ค่าคะแนนความโปร่งใสสะท้อนถึงการมีพัฒนาการที่ดีก็มิได้หมายความว่าระดับความโปร่งใสของการบริหารจัดการภาครัฐของไทยอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ ซึ่งการจัดอันดับภาพลักษณ์คอร์รัปชั่นปี พ.ศ. 2544 ประเทศไทยอยู่อันดับที่ 61 จากจำนวน 91 ประเทศและได้มีพัฒนาการไปในทางที่ดีโดยเลื่อนขึ้นมาเป็นอันดับที่ 59 ในปี พ.ศ. 2548 จากจำนวน 159 ประเทศ แม้ข้อมูลดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงการมีพัฒนาการไปที่ดีแต่ค่าคะแนนที่ประเทศไทยได้รับนั้นยังห่างกับค่าคะแนนของประเทศที่มีการคอร์รัปชันน้อย ดังตัวอย่างเช่น ปี พ.ศ. 2547 ค่าคะแนนที่ประเทศไทยได้รับ 3.6 ซึ่งประเทศไทยอยู่อันดับที่ 64 ในขณะที่ค่าคะแนนที่ประเทศสิงคโปร์ได้รับ 9.3 อยู่อันดับที่ 5 (www.transparency.com) ปัญหาการคอร์รัปชันยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญของการพัฒนาทางการเมืองและความเป็นธรรมาภิบาลของรัฐในระหว่างปี พ.ศ. 2544-2549 ดังเห็นได้จากการรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2549 โดยคณะทหาร ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศจึงให้การสนับสนุน

---

[8] Pasuk Phongpaichit, Nualnoi Treerat, Yongyuth Chaiyapong, and Baker, C (2000) *Perceptions and Experience of Households: Report of a Nationwide Survey*, Bangkok: Political Economy Center, Chulalongkorn University, p.21

เนื่องจากการการคอร์รัปชั่นและการบริหารจัดการที่ขาดความเป็นธรรมาภิบาลของรัฐบาล ในขณะนั้น

การรัฐประหารเกิดขึ้นเนื่องจากระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยยังไม่มีความเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ กล่าวคือระบบขาดกระบวนการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพทั้งที่ในปัจจุบันนี้สามารถกล่าวได้ว่าการบริหารจัดการของภาครัฐนั้นได้เปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบมากขึ้นดังที่เห็นได้จากเว็บไซต์ของหน่วยงานของรัฐจะมีการเปิดให้ประชาชนร้องเรียนถึงการปฏิบัติงานหรือแสดงความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงาน แต่อย่างไรก็ตามความไม่เข้าใจบทบาทและไม่รู้จักองค์กรที่มีหน้าที่เหล่านี้ของประชาชนเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาการบริหารจัดการของรัฐ

แผนภาพที่ 2 แสดงร้อยละของประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปที่ไม่รู้จักผู้ตรวจราชการแผ่นดิน

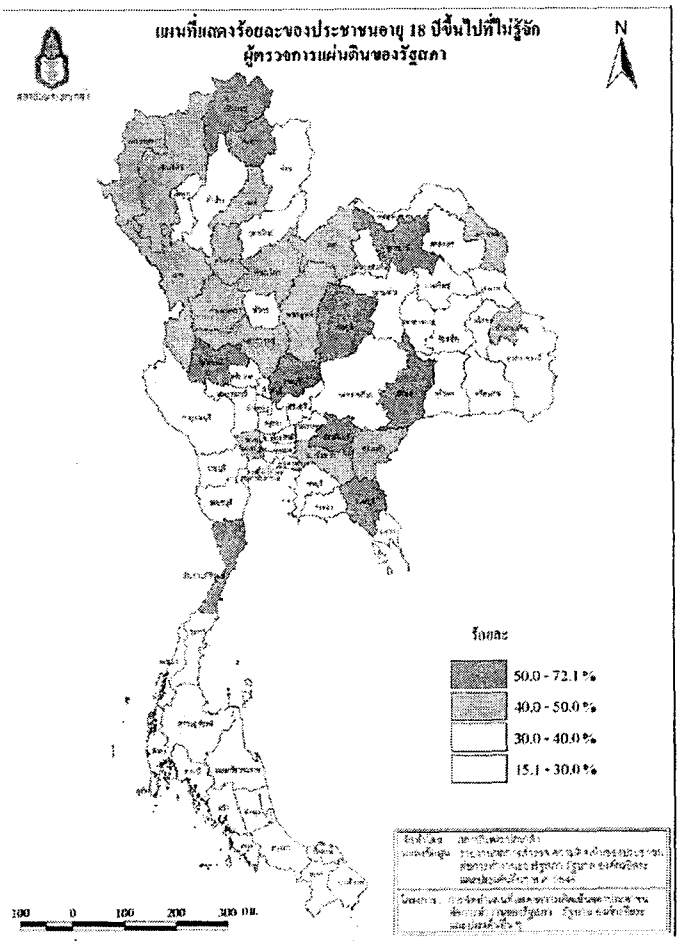

ที่มา: สถาบันพระปกเกล้า (2546)

จากแผนภาพที่ 2 แสดงข้อเท็จจริงที่ว่ามีเพียง 10 จังหวัดจาก 76 จังหวัดที่แสดงร้อยละของประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปที่ไม่รู้จักผู้ตรวจราชการแผ่นดินเกินกว่าร้อยละ 50 ในปี พ.ศ. 2546 (สถาบันพระปกเกล้า, 2546) อย่างไรก็ตาม การศึกษาข้อมูลสถิติจำนวนการร้องเรียนที่เพิ่มขึ้นของสำนักผู้ตรวจราชการแผ่นดินเป็นตัวชี้วัดหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการแสดงบทบาทของประชาชนในการตรวจสอบการการบริหารจัดการของรัฐซึ่งค่าคะแนนที่ได้รับคือ 2.00 ยังถือว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ขณะเดียวกันร้อยละของคดีรับเข้าในศาลปกครองสูงสุดที่เพิ่มขึ้นมีค่าคะแนน 2.00 เช่นกันซึ่งถือว่ายังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม จึงทำให้มีค่าเฉลี่ยของหมวดนี้เท่ากับ 2.0 จึงสรุปได้ว่าพัฒนาการด้านนี้ยังไม่มีความก้าวหน้า ต้องพัฒนาและผลักดันให้เกิดความเป็นธรรมาภิบาลของรัฐต่อไป

หมวดที่ 3 การมีส่วนร่วมทางการเมือง

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
F3	จำนวนสมาชิกพรรคการเมืองต่อจำนวนประชากร	3

ดัชนีชี้วัดที่นำเสนอในการศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีสองระดับ คือ การเป็นสมาชิกพรรคการเมืองจัดเป็นผู้สนใจและมีส่วนร่วมปานกลาง และผู้มาใช้สิทธิ์เลือกตั้งจัดเป็นผู้สนใจและมีส่วนร่วมน้อย เนื่องประชาชนทั้งสองกลุ่มดังกล่าวนี้เป็นประชาชนทั่วไปที่ดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ในขณะที่กลุ่มผู้สนใจและมีส่วนร่วมมากนั้นเป็นประชาชนกลุ่มน้อยที่มีอยู่ในบริบทการเมืองของประเทศไทยตามที่ ถวิลวดีฯ (2547) เสนอไว้ว่ากลุ่มผู้สนใจและมีส่วนร่วมมากคือผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงเช่น สมัครรับเลือกตั้ง ร่วมดำเนินกิจการพรรคและการหาเงินเข้าพรรค[9] ซึ่งในการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งในบริบทสากลนั้นกิจกรรมการเข้าร่วมประชุมพรรค จัดอยู่ในกิจกรรมของกลุ่มผู้สนใจและมีส่วนร่วมมากด้วย แต่เมื่อพิจารณาถึงบริบทแวดล้อมทางการเมืองของประเทศไทยแล้ว ในการศึกษานี้เห็นว่ากิจกรรมดังกล่าวนี้ ควรจะเป็นกิจกรรมของผู้สนใจและมีส่วนร่วมปานกลาง เนื่องลักษณะของผู้เข้าร่วมประชุมพรรคในประเทศไทยที่ผ่านมามักจะเป็นการระดมคนมามากกว่าการมาโดยสมัครใจ ดังนั้นคะแนนที่ได้ 3.00 นั้น ถึงแม้ว่าจะสะท้อนการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ดีขึ้นในบริบทของไทย แต่ในความเป็นจริง น่าจะจัดได้ว่ามีแนวโน้มไปในทางที่ดีที่มีระดับคะแนนตามปกติ 2.50

[9] พัฒนาจาก ถวิลวดี บุรีกุล (บรรณาธิการ) (2547) จับชีพจรประเทศไทย: ตัวชี้วัดประชาธิปไตย, กรุงเทพ: สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า, หน้า 101

แผนภาพที่ 3 แสดงร้อยละของประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไป
จำแนกความเชื่อมั่นต่อการทำงานของพรรคการเมือง

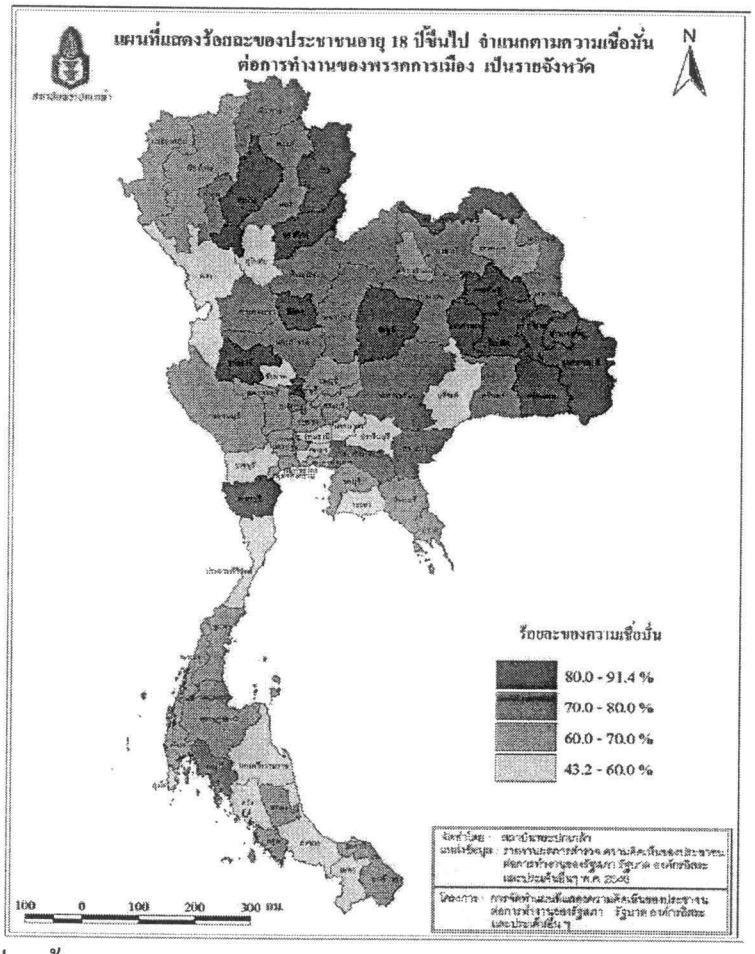

ที่มา: สถาบันพระปกเกล้า (2546)

การศึกษาตัวชี้วัดในเรื่องจำนวนการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2544-2548 แสดงให้เห็นถึงความตื่นตัวทางการเมืองที่มีมากขึ้นตามลำดับ จากสถิติการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองของประชาชนที่เพิ่มขึ้น นั้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าว พรรคไทยรักไทยเป็นพรรคการเมืองที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในระดับสูง อันเนื่องมาจากการนำเสนอนโยบายสาธารณะที่ดึงดูดความสนใจของประชาชนในระดับฐานรากของประเทศ ประกอบกับความสามารถในการทำนโยบายเหล่านั้นมาปฏิบัติได้จริงในระดับหนึ่ง ปัจจัยนี้อาจเป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้พรรคไทยรักไทยมีสมาชิกพรรคร้อยละ 57.60 เมื่อเปรียบเทียบกับการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองของประชาชนทั้งหมด ในขณะที่พรรคประชาธิปัตย์มีสมาชิกพรรคเพียงร้อยละ 16.30 ในปี พ.ศ. 2548 การสนับสนุนของประชาชนต่อพรรคไทยรักไทยนั้นเป็นสิ่งที่ยืนยันได้ด้วยผลการสำรวจของสถาบันพระปกเกล้า พ.ศ.2546 ดังแสดงในแผนที่ 3 ความเชื่อมั่นต่อการทำงานของพรรคการเมือง และ ความพอใจในบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในแผนภาพที่ 4 ซึ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเป็นฐานเสียงสำคัญของพรรคไทยรักไทยนั้นมีความเชื่อมั่นต่อ

การทำงานของพรรคการเมืองและความพึงพอใจในบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในระดับสูง ซึ่งเมื่อศึกษาร่วมกันกับผลการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2544 และ 2548 จะพบว่าจำนวนผู้มาลงคะแนนเสียงเพิ่มขึ้นเช่นกัน

แผนภาพที่ 4 แสดงร้อยละของประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไป
จำแนกตามความพอใจในบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

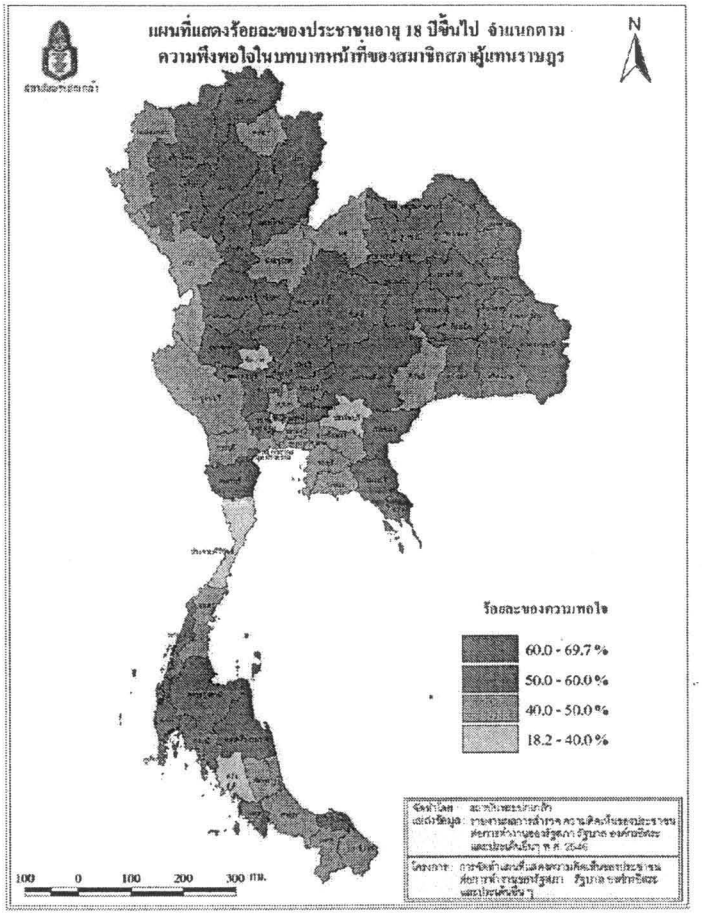

ที่มา: สถาบันพระปกเกล้า (2546)

หมวดที่ 4 การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
	ดัชนี 2 ตัวเป็นอิสระจากกัน	
F9	สัดส่วนการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้แก่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเทียบกับเป้าหมาย	3
F10	อัตราส่วนเงินอุดหนุนและการถ่ายโอนอำนาจต่องบประมาณกรมการปกครอง	2
	คะแนนเฉลี่ยของหมวด	**2.5**

การปกครองของไทยทั้งก่อนและหลังการปฏิรูปการปกครอง พ.ศ. 2475 จนปัจจุบันยังเป็นเรื่องของชนชั้นนำหรือชนชั้นปกครอง ดังนั้นการกระจายอำนาจจึงเป็นกระบวนการสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมากขึ้น นอกจากนี้ การกระจายอำนาจยังเป็นเครื่องมือในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่นรวดเร็วขึ้น ดังนั้นการกระจายอำนาจในทางปฏิบัติจะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อภาครัฐและภาคประชาชนเกื้อหนุนซึ่งกันและกันในการจัดการกับการบริหารระดับท้องถิ่น เนื่องด้วยในการศึกษานี้เน้นการวัดระดับความเป็นธรรมาภิบาลของรัฐเป็นสำคัญดังนั้นตัวชี้วัดที่ใช้ในการวัดระดับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นจึงมุ่งวัดระดับบทบาทของรัฐในการส่งเสริมให้เกิดการกระจายอำนาจอย่างแท้จริงทั้งนี้เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 และกฎหมายต่างที่เกี่ยวกับการกระจายอำนาจนั้นได้แสดงเจตนารมณ์ชัดเจนถึงการส่งเสริมให้เกิดการกระจายอำนาจ

ดังตัวอย่างเช่นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ***2540 มาตรา ๗๖*** *รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองรวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ* และ ***มาตรา ๗๘*** *รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง พัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น*[10] ซึ่งการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายและการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เองอันได้แสดงไว้ในเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญในสองมาตรานี้จะเกิดขึ้นไม่ได้หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดความเป็นอิสระทางการคลัง ดังนั้นตัวชี้วัดที่นำมาใช้ในการวัดระดับบทบาทของรัฐบาลในการส่งเสริมการกระจายอำนาจคือ สัดส่วนการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทียบกับเป้าหมายและอัตราส่วนเงินอุดหนุนการถ่ายโอนอำนาจต่องบประมาณกรมการปกครอง ทั้งนี้เนื่องจากความเป็นอิสระด้านการคลังเป็นเครื่องมือหนึ่งในการเพิ่มอิสรภาพและความยืดหยุ่นให้กับการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังที่ถวิลวดีและคณะได้เสนอว่า *ในมุมมองของสำนักงบประมาณถือว่าการจัดสรรงบประมาณของส่วนกลางจะคำนึงถึงภารกิจขององค์กรปกครองท้องถิ่นเป็นสำคัญ จุดประสงค์เพื่อลดช่องว่างระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีฐานะการคลังแตกต่างกัน และกระตุ้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*

---

[10] สำนักงานกฤษฎีกา (2540) *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*, กรุงเทพ: สำนักงานกฤษฎีกา, หน้า 16

เพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งตนเองทางการคลัง เป็นการสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถให้บริการสาธารณะที่มีมาตรฐานตามที่รัฐกำหนด[11]

จากการศึกษาข้อมูลสถิติสัดส่วนการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทียบกับเป้าหมายและอัตราส่วนเงินอุดหนุนการถ่ายโอนอำนาจต่องบประมาณกรมการปกครองระหว่าง พ.ศ.2544-2548 ได้รับค่าเฉลี่ย 2.5 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเริ่มมีแนวโน้มที่มีพัฒนาการบ้าง อย่างไรก็ตามจากแนวโน้มของสัดส่วนการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทียบกับเป้าหมายของรัฐที่เพิ่มขึ้นทุกปีในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ สามารถกล่าวได้ว่าเป็นสัญญาณอันดีที่แสดงให้เห็นถึงการส่งเสริมการนำนโยบายการกระจายอำนาจมาใช้ให้เกิดเป็นรูปธรรมมากขึ้น ขณะเดียวกันถ้าหากจะพิจารณาจากความสามารถในการพึ่งตนเองทางการคลังของท้องถิ่นก็นับว่ายังไม่ดีนัก ดังนั้นผลการคำนวณทางสถิติดังกล่าวจึงสะท้อนความจริงทั้งสองด้าน คือ รัฐมีแนวโน้มที่จะส่งเสริมการกระจายอำนาจอยู่บ้าง ขณะที่ท้องถิ่นเองก็ยังไม่มีความพยายามที่จะพึ่งตนเองมากนัก

อย่างไรก็ตามการจัดสรรงบประมาณและการคลังท้องถิ่นเพื่อการกระจายอำนาจก็เป็นปัจจัยหนึ่งในการชี้วัดการกระจายอำนาจ แต่การกระจายอำนาจจะมีผลดีแก่ประชาชนในท้องถิ่นเพียงใดขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการใช้เงิน เพื่อการพัฒนาตามโครงการต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหากท้องถิ่นมีโครงการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงสูงก็จะช่วยให้การพัฒนาที่ยั่งยืน แต่ปัจจุบันการเมืองส่วนท้องถิ่นที่มีการแข่งขันและใช้เงินซื้อเสียงอย่างรุนแรงเหมือนการเมืองระดับชาติ ย่อมไม่ใช่ให้ผู้ที่ได้รับเลือกเข้าไปบริหาร ซึ่งส่วนใหญ่ก็คือผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นบริหารราชการส่วนท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง ดัชนีที่สำคัญกว่านี้ที่ยังไม่มีการจัดการอย่างเป็นระบบคือ ความเป็นการเมืองแบบสมานฉันท์ของท้องถิ่นที่คนในท้องถิ่นสวมบทมีฉันทานุมิติเลือกคนดีเข้าไปบริหารท้องถิ่นตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งไม่ต้องซื้อเสียง ซึ่งเงื่อนไขสำคัญที่จะช่วยให้เกิดการเมืองในลักษณะดังกล่าวก็คือความเข้มแข็งของภาคประชาชนเอง ซึ่งก็หมายความว่าประชาชนต้องพร้อมที่จะร่วมมือกันดำเนินวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอยู่แล้วนั้นเอง

---

[11] พัฒนาจาก ถวิลวดี บุรีกุล (บรรณาธิการ) (2547), หน้า 68

การบริหารจัดการของภาคธุรกิจเอกชน

หมวดที่ 1 การมีภูมิคุ้มกันและประสิทธิภาพ

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
F15	อัตราส่วนหนี้ต่อทุนของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ 8 กลุ่มอุตสาหกรรม	3
F16	ความมีประสิทธิภาพของภาคธุรกิจ	2
	คะแนนเฉลี่ยของหมวด	**2.5**

ผลการวิเคราะห์กลุ่มตัวชี้วัดการมีภูมิคุ้มกันและประสิทธิภาพของภาคธุรกิจเอกชนมีค่าเท่ากับ 2.50 ซึ่งได้จากแนวโน้มที่ดีขึ้นของอัตราส่วนหนี้ต่อทุนของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ 8 กลุ่มอุตสาหกรรม ซึ่งหมายความว่าองค์กรภาคธุรกิจเอกชนมีสินทรัพย์โดยภาพรวมอยู่ในระดับที่ไม่เป็นอันตรายในการเสี่ยงทางธุรกิจหรืออีกอย่างหนึ่งก็คือ**การมีภูมิคุ้มกันเพิ่มขึ้น** นั้นคือหากเกิดความผันผวนของสภาพแวดล้อมทางธุรกิจโดยเฉพาะด้านการเงินองค์กรภาคธุรกิจเอกชนของไทยมีความพร้อมในการเผชิญกับปัญหาเหล่านี้มากกว่า ช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 เป็นการสะท้อนถึงศักยภาพในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เป็นเงื่อนไขความพอประมาณและความมีเหตุผลตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นั้นคือการที่การบริหารจัดการด้านการเงินการลงทุนของภาคธุรกิจเอกชนไม่อยู่บนพื้นฐานของความโลภหรือมีการกู้เพื่อการลงทุนมากจนอยู่ในระดับเสี่ยงที่อันตราย

หมวดที่ 2 ความรับผิดชอบทางสังคมของภาคธุรกิจ

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
F11	การดำเนินงานอย่างมีจริยธรรม	2
F13	การคำนึงถึงเรื่องสุขภาพ ความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมขององค์กร	3
F14	บทบาทความรับผิดชอบทางสังคม	3
	คะแนนเฉลี่ยของหมวดย่อย	**2.67**

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติของสี่ตัวชี้วัดที่เลือกคือ การดำเนินงานอย่างมีจริยธรรม ความพอใจของผู้บริโภค **การคำนึงถึงเรื่องสุขภาพ ความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมขององค์กร** และบทบาทความรับผิดชอบทางสังคมสะท้อนถึงความเปลี่ยนในทิศทางที่พึงประสงค์แม้ว่าค่าคะแนนของการดำเนินงานอย่างมีจริยธรรมจะอยู่ในระดับ 2 หมายถึงยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม แต่เมื่อนำมาพิจารณาร่วมกับ **การคำนึงถึงเรื่องสุขภาพ ความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมขององค์กร** และ**บทบาทความรับผิดชอบทางสังคม**ซึ่งได้ค่าคะแนนที่ระดับ 3.00 นั้น อธิบายได้ว่า

การบริหารจัดการของภาคธุรกิจในภาพรวมมีแนวทางสู่ความเป็นบรรษัทภิบาล ซึ่งสอดคล้องกับ**ความพอประมาณ**และ**คุณธรรม**ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้เนื่องจากภาคธุรกิจเอกชนมิได้มุ่งแต่ผลกำไรของธุรกิจเพียงอย่างเดียวแต่ยังคำนึงถึงสิ่งที่องค์กรควรทำเพื่อป้องกันผลกระทบต่อสังคมในทางลบจากการดำเนินธุรกิจด้วย

สรุปผลการคัดเลือกตัวแทนของดัชนีชี้วัด

ผลการศึกษาดัชนีชี้วัดมิติการบริหารจัดการของภาครัฐทั้ง 4 หมวดโดยรวมมีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.125 (คือค่าอยู่ในช่วงระหว่าง 1.75-2.25 = ไม่มีการพัฒนา) หมายถึง การพัฒนาการทางด้านการเมืองในปี พ.ศ. 2548 ยังไม่มีการพัฒนาแตกต่างไปจากค่าเฉลี่ยระหว่างปี พ.ศ. 2544-2548 ถึงแม้ถ้าพิจารณาจากตัวเลขที่ได้จะชี้ไปในทิศทาง การเปลี่ยนแปลงเป็นการบริหารจัดการที่มีความเป็นธรรมาภิบาลตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้นแค่การที่ประเทศยังมีปัญหาคอรัปชั่นในระดับสูงอันเนื่องจาก การที่การขาดความโปร่งใส ผลประโยชน์ทับซ้อนและการคอร์รัปชั่นเป็นสิ่งที่ประจักษ์ชัดต่อสาธารณะชน การที่องค์กรอิสระและภาคประชาชนไม่สามารถเป็นกลไกในการตรวจสอบรัฐบาลเนื่องจากไม่มีอำนาจต่อรองอันเป็นผลมาจากการขาดสถาบันทางการเมืองในภาคประชาชนที่มีความเข้มแข็ง

อย่างไรก็ตาม การรัฐประหารที่เกิดขึ้นภายหลังจากการวิเคราะห์นี้คือ เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 ที่เป็นผลจากการประท้วงของภาคประชาสังคมอย่างต่อเนื่อง สะท้อนให้เห็นความเข้มแข็งของภาคประชาสังคมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นการสะท้อนขีดความสามารถในการพัฒนาระบบการปกครองประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่ให้เป็นประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้นได้ ในขณะเดียวกันการคำนวณค่าเฉลี่ยดัชนีชี้วัดมิติการบริหารจัดการของภาคธุรกิจเอกชนทั้ง 2 หมวดมี**พัฒนาการพอใช้** (คะแนน 2.59 คือค่าอยู่ในช่วงระหว่าง 2.51-2.75 = B-) ซึ่งสะท้อนความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงที่มีเพิ่มขึ้นบ้างของภาคธุรกิจเอกชน ทั้งนี้การศึกษาจากกลุ่มตัวชี้วัดที่นำเสนอนั้นมิได้มุ่งวัดระดับการบริหารจัดการของภาคธุรกิจเอกชนที่ดีบนพื้นฐานของผลกำไรที่เป็นตัวเงินหากแต่กลุ่มตัวชี้วัดเหล่านี้ยังเน้นสิ่งที่สะท้อนการบริหารจัดการของภาคธุรกิจเอกชนบนพื้นฐานของคุณธรรมอันเป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สรุปผลการคัดเลือกดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงมิติการบริหารจัดการของภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง		
ความพอประมาณ	ความมีเหตุผล	การมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี
เงื่อนไขของดัชนีชี้วัดภาวะสังคม		
คุณธรรม	ความรู้	
พฤติกรรมเชิงจริยธรรม ความมีเหตุผลและความพอประมาณ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ (ไม่โลภ)ความรับผิดชอบต่อสังคม ความมีระเบียบวินัยในตนเอง ความมีสติสัมปชัญญะ ความอดทน ความเพียร ความไม่ประมาท ความสามัคคี		
ดัชนีและองค์ประกอบดัชนีชี้วัด		
ดัชนีวัดการบริหารจัดการของภาครัฐ 1. ความโปร่งใส 2. ความยุติธรรม 3. การมีส่วนร่วมทางการเมือง 4. การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ดัชนีวัดการบริหารจัดการของภาครัฐ 1. การมีภูมิคุ้มกันและประสิทธิภาพของภาคธุรกิจเอกชน 2. ความรับผิดชอบทางสังคมของภาคธุรกิจเอกชน		
ตัวชี้วัด		
ดัชนีชี้วัดการบริหารจัดการของภาครัฐ **หมวดที่ 1 ความโปร่งใส** • คะแนนภาพลักษณ์คอร์รัปชั่นของประเทศไทย **หมวดที่ 2 การตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ** • ร้อยละของจำนวนการร้องเรียนที่เพิ่มขึ้น: สำนักงานผู้ตรวจราชการแผ่นดิน (-) • ร้อยละของคดีรับเข้าในศาลปกครองสูงสุดที่เพิ่มขึ้น(-) **หมวดที่ 3 การมีส่วนร่วมทางการเมือง** จำนวนสมาชิกพรรคการเมืองต่อจำนวนประชากร	**หมวดที่ 4 การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น** • สัดส่วนการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้แก่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเทียบกับเป้าหมาย • อัตราส่วนเงินอุดหนุนและการถ่ายโอนอำนาจต่องบประมาณกรมการปกครอง	
ตัวชี้วัด		
ดัชนีวัดการบริหารจัดการของภาคธุรกิจเอกชน **หมวดที่ 5 การมีภูมิคุ้มกันและประสิทธิภาพของภาคธุรกิจเอกชน** • อัตราส่วนหนี้ต่อทุนของบริษัทจะทะเบียนในตลาด • ความมีประสิทธิภาพของธุรกิจ	**หมวดที่ 6 ความรับผิดชอบทางสังคมของภาคธุรกิจเอกชน** • การดำเนินงานอย่างมีจริยธรรม • ความพอใจของผู้บริโภค • การคำนึงถึงเรื่องสุขภาพ ความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมขององค์กร • บทบาทความรับผิดชอบทางสังคม	

ก.6 ดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

แนวคิดและที่มาการพัฒนาดัชนีชี้วัด

เนื่องจากการพัฒนาเศรษฐกิจตามกระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันนั้นเป็นไปเพื่อการแข่งขันและนับวันจะมีความรุนแรงยิ่งขึ้น เพื่อให้ตนเองได้เปรียบเหนือคู่แข่งให้มากที่สุด การแข่งขันแบบนี้ประเทศที่มีทุนมากและมีทรัพยากรมนุษย์ที่ได้รับการศึกษาสอดคล้องกับโครงสร้างอุตสาหกรรมและบริการแบบสมัยใหม่ จะเป็นกลุ่มประเทศที่ได้เปรียบสูงสุด ขณะที่ประเทศที่ยากจนและประชากรที่มีวิถีชีวิตในการผลิตแบบพึ่งพิงธรรมชาติและไม่ได้รับการศึกษาที่ก้าวหน้าแบบรู้เท่าทันจะเป็นผู้ที่เสียเปรียบ เช่นเดียวกับกรณีของคนในสังคมเมืองในประเทศไทยผู้ที่มีฐานะและได้รับการศึกษาอย่างดี ย่อมได้เปรียบมากกว่าชาวชนนทที่ยากจนห่างไกลและเข้าไม่ถึงระบบการศึกษาภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคม ที่รวมเข้าด้วยกันเป็นหนึ่งเดียว ดังนั้นการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตามแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง จึงควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่เหมาะสมกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีตามลักษณะ**ภูมิสังคม**ในบริบทของท้องถิ่นนั้นและของประเทศโดยรวม เพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่และการพึ่งพาตนเองในการปรับตัวให้อยู่รอดในกระแสสังคมโลกาภิวัตน์เป็นสำคัญมากกว่าการพัฒนาแบบลอกเลียนแบบจากชาติมหาอำนาจ เพียงเพื่อการแข่งขันทางค้าในเวทีโลก ซึ่งประเทศไทยมีโอกาสน้อยมากที่จะได้เปรียบหรือเอาชนะประเทศเหล่านั้น หรือเป็นการพัฒนาที่ก้าวหน้าแบบรู้เท่าทัน

ในมุมมองของนักนิเวศวิทยา (สุรพล ดวงแข, 2550) เห็นว่า เทคโนโลยีของมนุษย์แท้ที่จริงเป็นเพียงเครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนการดำรงชีพของสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่งเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอดต่อไปเท่านั้น ซึ่งจะมีการปรับเปลี่ยนตลอดเวลาตามสภาพของสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป เพราะสิ่งมีชีวิตที่มีอยู่ในโลกนี้ต้องพึ่งพาธรรมชาติเพื่อการดำรงชีพเป็นสำคัญ แต่ผลจากการค้าที่เกิดขึ้น จากเดิมที่เป็นเพียงการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างชุมชน เพื่อให้ได้สิ่งที่ตนเองขาดแคลนกับสิ่งที่ตนเองมีมากเกินพอในอดีต กลับเปลี่ยนแปลงไปสู่การค้าเพื่อแสวงหากำไรสูงสุดแทน ทำให้เกิดความต้องการที่เอาเปรียบหรือเข้าครอบงำทรัพยากรของผู้อื่นที่อ่อนด้อยกว่าตน ก่อให้เกิดการเบียดเบียนต่อกัน เพราะความโลภที่เกินเลย นำไปสู่การแก่งแย่งช่วงชิงทรัพยากรเพื่อการผลิตสินค้าหรือสร้างเทคโนโลยีที่เกินเลยความจำเป็น ดังนั้นการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตามแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี***เพื่อการปรับเปลี่ยนให้อยู่รอด (adaptation) เป็นสำคัญ มากกว่าการพัฒนาเพื่อแข่งขัน (competitiveness)***

ภาคการผลิตของประเทศไทย เป็นการผลิตสินค้าเพื่อการบริโภคเป็นหลัก โดยอาศัยเทคโนโลยีการผลิต เครื่องจักร และอุปกรณ์ที่เป็นสินค้าประเภททุนโดยผ่านกระบวนการจัดซื้อและการลงทุนจากต่างชาติ การวางแผนพัฒนาของภาครัฐที่ผ่านมายังไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งในการพึ่งพาตนเองด้านเทคโนโลยี ที่สำคัญคือสินค้าประเภททุน การเพิ่มมูลค่าสินค้าโดยอาศัยสติปัญญาของคนในชาติ และการต่อยอดมูลค่าสินค้าส่งออกที่มีรากฐานจากทรัพยากรของประเทศให้มีมูลค่าสูงขึ้นจากฐานภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิม เพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีที่มีความเหมาะสมต่อสภาพท้องถิ่นและลักษณะเฉพาะที่เป็นข้อได้เปรียบของประเทศไทย **(ความมีเหตุมีผลและพอประมาณ)** การให้ได้มาซึ่งสิ่งดังกล่าวเกิดจากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพสูงขึ้นในระดับที่สามารถพึ่งพาตนเองตามหลักของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงจึงเป็นเรื่องที่จำเป็นที่สุด

สภาวิจัยแห่งสหรัฐฯ ได้จัดระดับการพัฒนาของเทคโนโลยีออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่

ระดับที่หนึ่ง มีเทคโนโลยีใช้ แต่ใช้เทคโนโลยีไม่เป็น

ระดับที่สอง มีเทคโนโลยีใช้ แต่เป็นเพียงผู้ใช้เทคโนโลยี

ระดับที่สาม มีเทคโนโลยีใช้ และสามารถซ่อมแซมเทคโนโลยีเองได้

ระดับที่สี่ มีเทคโนโลยีใช้ และสามารถลอกเลียนแบบเทคโนโลยีต้นแบบได้บางส่วนและค่อยพัฒนา ขีดความสามารถจนลอกเลียนแบบได้ทั้งหมด

ระดับที่ห้า คือ สามารถพัฒนาการต่อยอดเทคโนโลยีที่มีอยู่เดิม และพัฒนาเป็นนวัตกรรมใหม่และผลิตได้ด้วยตนเองได้

หากพิจารณาจากระดับการจัดขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าประเทศไทยยังอยู่ในกลุ่มของประเทศที่มีศักยภาพด้านเทคโนโลยีเพียงระดับที่สองหรือระดับที่สามเท่านั้น คือต้องอาศัยพึ่งพาการนำเข้าหรือซื้อเทคโนโลยีจากต่างประเทศอยู่ตลอดเวลา โดยขาดการค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาระดับเทคโนโลยีให้สูงขึ้น เพื่อเป็นการพัฒนาปัญญาและสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยเฉพาะการวิจัยและพัฒนาเพื่อผลิตสินค้าประเภททุน เนื่องจากอุตสาหกรรมในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นเพียงอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าเพื่อการบริโภคเป็นหลัก ซึ่งโดยปกติต้องอาศัยเทคโนโลยีการผลิตจากเครื่องจักรและเครื่องมือที่เป็นสินค้าประเภททุนโดยการนำเข้าผ่านการลงทุนจากต่างชาติ หรือโดยการจัดซื้อจากต่างประเทศเป็นหลัก ทั้งนี้เนื่องมาจากการวางแผนแนวนโยบายของภาครัฐที่ผ่านมา ยังขาดมุมมองที่สำคัญคือการสร้างความเข้มแข็งในการพึ่งพาตนเองด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะสินค้าเทคโนโลยีประเภททุน และการพัฒนาสินค้าออกที่มีรากฐานจากทรัพยากรในประเทศให้มีมูลค่าสูงขึ้น โดยการต่อยอดจากภูมิปัญญาดั้งเดิมของไทย เพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีที่มีความเหมาะสมต่อสภาพความเป็นจริงของการใช้งานและมีลักษณะเฉพาะที่เป็นข้อได้เปรียบของประเทศไทย รวมถึงการขาดการลงทุนและจัดสรรทรัพยากรอย่างจริงจังเพื่อการวิจัยและพัฒนาให้ได้มาซึ่งผลผลิตดังกล่าว ทั้งภาครัฐและ

เอกชนต่างมุ่งแต่การนำเข้าเทคโนโลยีชั้นสูงจากต่างประเทศ ทำให้ประเทศไม่สามารถพัฒนาให้มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนในระยะยาวในหลายกรณียังเกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมต่อภาคส่วนต่างๆ ของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคสังคมชนบทที่เกษตรกรผู้ผลิตได้ปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตจากการพึ่งพาธรรมชาติในท้องถิ่นและแรงงานของตนเองไปสู่การผลิตแบบตลาดที่ต้องอาศัยการใช้เทคโนโลยีจากภายนอกท้องถิ่นโดยการซื้อผ่านจากคนกลางและใช้เทคโนโลยีอย่างขาด ความรู้ ความเข้าใจ และ เช่น การพึ่งพิงปุ๋ยและสารเคมีปราบศัตรูพืช การใช้เครื่องจักรกลในการทำการเกษตร ส่งผลทำให้เกิดเป็นหนี้สิน เพิ่มมากขึ้นอันเนื่องมาจากการพึ่งพิงและบริโภคเทคโนโลยีเหล่านั้น

ดังนั้นแนวทางแก้ไขปัญหาคือ หน่วยงานภาครัฐซึ่งรับผิดชอบดูแลกำกับการวางแนวนโยบายด้านเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ของประเทศไทย ควรตระหนักถึงความสำคัญของการยกระดับขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะในภาคการผลิต ให้เปลี่ยนจากการเป็นผู้บริโภคเทคโนโลยีมาเป็นผู้ผลิตเทคโนโลยีได้ด้วยตนเองอย่างครบวงจร โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีขีดความสามารถสูงขึ้น จนถึงระดับที่สามารถพึ่งพาตนเองทางด้านเทคโนโลยีได้อย่างแท้จริง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นการต่อยอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศ แต่เป็นการพัฒนาเทคโนโลยีบนพื้นฐานของภูมิสังคมในแต่ละภูมิภาคของไทย หรือของภูมิสังคมไทยโดยรวม ด้วยการพิจารณาถึงความเหมาะสมและสอดคล้องกับทรัพยากร ลักษณะภูมิศาสตร์ ความเชี่ยวชาญและความชำนิชำนาญและภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิมในท้องถิ่นและประเทศ **(ความมีเหตุผลและความพอประมาณ)** อาศัยกระบวนการวิจัยและพัฒนาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างองค์ความรู้และกระบวนการผลิตเพื่อยกระดับศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับล่างถึงบนให้สามารถต่อยอดภูมิปัญญาและเทคโนโลยีที่มีอยู่เดิมให้มีความเหมาะสมกับประเทศและท้องถิ่นเป็นสำคัญ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่สังคมเนื่องจากสามารถลดการพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศลงได้

ความสามารถของประเทศในมิติด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่สะท้อนความสามารถในการต่อยอดความรู้มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเหมาะสม รวมทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ที่ต่อยอดจากภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิม ตามแนวการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นจากการมุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ให้มีความสามารถสูงขึ้นจนถึงระดับที่สามารถประยุกต์ความรู้ความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างเข้าใจและเข้าถึงปัญหา **(ความมีเหตุผล)** ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง การศึกษาครั้งนี้จึงพิจารณาถึงองค์ประกอบที่สำคัญตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน 4 ประเด็นหลักคือ 1) การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนามนุษย์ 2) การพัฒนาขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีภายในประเทศ 3) การพัฒนาเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองด้าน

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระยะยาว และ 4) ความเหมาะสมของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อประยุกต์ใช้กับบริบทของประเทศไทยและท้องถิ่น

กรอบแนวคิดการพัฒนาดัชนีชี้วัดวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

<table>
<tr><td colspan="4">หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง</td></tr>
<tr><td colspan="2">ความพอประมาณ</td><td colspan="2">ความมีเหตุผล</td><td>การมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี</td></tr>
<tr><td colspan="4">เงื่อนไขของดัชนีชี้วัดภาวะสังคม</td></tr>
<tr><td colspan="2">คุณธรรม
การมีภูมิคุ้มกันทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพึ่งพาตนเองโดยเน้นการมีหลักคุณธรรม</td><td colspan="3">ความรู้
การพัฒนาความรู้ ความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิต</td></tr>
<tr><td colspan="4">พฤติกรรมเชิงจริยธรรม
พฤติกรรมเพื่อเพิ่มความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเหมาะสม รวมทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ที่ต่อยอดจากภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิม
• การพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อเศรษฐกิจพอเพียง
• ต่อยอดภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิม เพื่อเพิ่มความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพึ่งพาตนเองในระยะยาว
• การพัฒนาศักยภาพจากการเป็นเพียงผู้ใช้เทคโนโลยี และการนำเข้าเทคโนโลยีให้ไปสู่ระดับที่สามารถออกแบบผลิต และสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ด้วยภูมิปัญญาของตนเอง</td></tr>
<tr><td colspan="4">ดัชนีและองค์ประกอบดัชนีชี้วัด</td></tr>
<tr><td>1. การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนามนุษย์</td><td>2. การพัฒนาขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีภายในประเทศ</td><td>3. การพัฒนาเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระยะยาว</td><td>4. ความเหมาะสมของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อประยุกต์ใช้กับบริบทของประเทศไทยและท้องถิ่น</td></tr>
<tr><td colspan="4">ตัวชี้วัด</td></tr>
<tr><td>• งบประมาณวิจัย/GDP
• งบพัฒนาครูหรือวิทยากรด้านวิทยาศาสตร์(และเทคโนโลยี) ต่องบครุภัณฑ์ด้านวิทยาศาสตร์และสิ่งปลูกสร้าง</td><td>• จำนวนโรงเรียนพัฒนาเด็กปัญญาเลิศด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์เฉพาะทางต่อจำนวนโรงเรียนทั้งหมด</td><td>• สัดส่วนมูลค่าของการนำเข้าสินค้าประเภททุน/GDP
• สัดส่วนมูลค่าส่งออกของสินค้าประเภททุน /GDP จำนวนสิทธิบัตรต่อปีต่อประชากร</td><td>• การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเป็นไปเพื่อการผลิตหรือเพื่อการบริโภค
• รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อหน่วยของผลผลิตต่อมูลค่าเฉลี่ยของเทคโนโลยีต่อหน่วยผลผลิต</td></tr>
</table>

ตัวชี้วัด (ต่อ)			
	• จำนวนครูคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ที่ความรู้ระดับสูงต่อจำนวนครูหรือนักเรียนทั้งหมด		
• สัดส่วนของจำนวนบัณฑิตด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีจากครอบครัวเกษตรกรต่อจำนวนบัณฑิตด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สำเร็จการศึกษาทั้งหมดในแต่ละปี • งบประมาณวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการพัฒนาชนบทต่องบประมาณวิจัยทั้งหมดของประเทศ	• จำนวนบริษัทที่มีการจัดตั้งแผนกพัฒนาและวิจัยต่อจำนวนบริษัทจดทะเบียนทั้งหมด • จำนวนนักวิจัยอาชีพ ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิคระดับสูง • จำนวนชาวบ้านในชนบทที่ได้รับการพัฒนาการฝึกอบรมในการยกระดับการผลิตด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม • จำนวนโครงการที่บริษัทเอกชนว่าจ้างสถาบันการศึกษาทำการวิจัยและพัฒนา • จำนวนโครงการที่ได้รับการอุดหนุนจนสามารถผลิตออกจำหน่ายได้ในเชิงพาณิชย์ • จำนวนปีโดยเฉลี่ยของโครงการวิจัยที่ได้รับสนับสนุนจนสามารถผลิตออกจำหน่ายได้ในเชิงพาณิชย์ • จำนวนสิทธิบัตรหรือผลิตภัณฑ์ที่ออกใหม่ในแต่ละปี	• จำนวนสินค้านวัตกรรมใหม่ของบริษัทไทยที่ออกสู่ตลาดในแต่ละปี • มูลค่าสินค้าที่เป็นสิทธิบัตรหรือเป็นยี่ห้อของคนไทยที่จำหน่ายได้ต่อGDP • จำนวน/มูลค่าสินค้าหรือผลิตภัณฑ์(โดยเฉพาะสินค้าประเภททุน)ที่คนไทยสามารถออกแบบ และผลิตชิ้นส่วนได้ครบวงจร(supply chain)ในประเทศไทย	• มูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาดั้งเดิมในท้องถิ่น ที่ผลิตขึ้นโดยชุมชนจากทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเองอย่างครบวงจรได้ด้วยตนเอง ตั้งแต่การออกแบบ ผลิต จัดจำหน่าย ฯลฯ

องค์ประกอบดัชนีชี้วัด

จากกรอบแนวคิดดังกล่าวสามารถอธิบายดัชนีองค์ประกอบและตัวชี้วัดทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ดังต่อไปนี้

6.1 การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนามนุษย์

พิจารณาถึงการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรเพื่อการพัฒนามนุษย์ว่ามีประสิทธิภาพและเพียงพอหรือไม่ โดยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อปรับเปลี่ยนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้ (Knowledge based human resources) และมีคุณธรรม มากกว่าการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรเพียงเพื่อสร้างถาวรวัตถุ หรือสิ่งช่วยอำนวยความสะดวก ซึ่งก่อให้เกิดสังคมที่นิยมบริโภควัตถุเป็นหลัก

พิจารณาจากองค์ประกอบ คือ (1) จัดสรรงบประมาณเพื่อมุ่งเน้นในเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มากกว่าสร้างวัตถุ (2) จัดสรรงบประมาณให้ผู้มีรายได้น้อยของสังคมมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาได้อย่างทั่วถึง (3) จัดสรรงบประมาณด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เหมาะสมเพื่อมุ่งสู่สังคมฐานความรู้ รวมทั้งให้สามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาว ดังสามารถสะท้อนได้จากตัวชี้วัดต่อไปนี้

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
(1) การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนามนุษย์ 1) จัดสรรงบประมาณเพื่อมุ่งเน้นในเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 2) จัดสรรงบประมาณให้ผู้มีรายได้น้อย 3) จัดสรรงบประมาณด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เหมาะสม	• งบประมาณวิจัย / GDP (+) • งบพัฒนาครูหรือผู้ฝึกอบรมด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่องบครุภัณฑ์ด้านวิทยาศาสตร์และสิ่งปลูกสร้าง (+) • สัดส่วนของจำนวนบัณฑิตด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีจากครอบครัวเกษตรกรต่อจำนวนบัณฑิตด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สำเร็จการศึกษาทั้งหมดในแต่ละปี (+) • งบประมาณวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการพัฒนาชนบทต่องบประมาณวิจัยทั้งหมดของประเทศ (+)

6.2 การพัฒนาขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีภายในประเทศ

เพื่อพิจารณาถึงกระบวนการพัฒนาเพื่อยกระดับขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ให้มีขีดความสามารถสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนถึงระดับที่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาได้จริงในการทำงานให้สามารถต่อยอดความรู้จากฐานความรู้ความสามารถที่มีอยู่เดิม สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อสร้างนวัตกรรมของตนเองและผลิตได้เองอย่างครบวงจร

พิจารณาจากองค์ประกอบ คือ (1) การให้ความสำคัญในการสร้างองค์ความรู้พื้นฐานของทรัพยากรมนุษย์ (2) เพิ่มการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถ (3) สร้างโอกาสการเข้าถึงทางการศึกษา (4) พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในการยกระดับจากผู้ใช้เป็นผู้ผลิต (5) ความเชื่อมโยงระหว่างสถาบันการศึกษาและอุตสาหกรรม (6) นโยบายสนับสนุนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง เพื่อสะสมทุนทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (7) นโยบายการสนับสนุนการวิจัย เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการเพื่อเพิ่มมูลค่าต่อยอดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถสะท้อนได้จากตัวชี้วัด ต่อไปนี้

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
(2) การพัฒนาขีดความสามารถ 1) การให้ความสำคัญในการสร้างองค์ความรู้พื้นฐานของทรัพยากรมนุษย์ 2) เพิ่มการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถ 3) สร้างโอกาสการเข้าถึงทางการศึกษา 4) พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในการยกระดับจากผู้ใช้เป็นผู้ผลิต 5) ความเชื่อมโยงระหว่างสถาบัน การศึกษาและอุตสาหกรรม 6) นโยบายสนับสนุนด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง 7) นโยบายการสนับสนุนการวิจัย	• จำนวนโรงเรียนพัฒนาเด็กปัญญาเลิศด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์เฉพาะทางต่อจำนวนโรงเรียนทั้งหมด (+) • จำนวนครูคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ที่ความรู้ระดับสูงต่อจำนวนครูหรือนักเรียนทั้งหมด (+) • จำนวนบริษัทที่มีการจัดตั้งแผนกพัฒนาและวิจัยต่อจำนวนบริษัทจดทะเบียนทั้งหมด (+) • จำนวนนักวิจัยอาชีพ ที่ปรึกษา /ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิคระดับสูง (+) • จำนวนชาวบ้านในชนบทที่ได้รับการพัฒนาการฝึกอบรมในการยกระดับการผลิตเทคโนโลยีที่เหมาะสม (+) • จำนวนโครงการหรือเงินวิจัยที่บริษัทเอกชนว่าจ้างสถาบันการศึกษาทำวิจัยและพัฒนา (+) • จำนวนโครงการที่ได้รับทุนให้วิจัยอย่างต่อเนื่องจนได้ผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปหรือเครื่องจักรที่สามารถผลิตออกจำหน่ายได้ในเชิงพาณิชย์ (+) • จำนวนปีโดยเฉลี่ยของโครงการวิจัยที่ได้รับทุนวิจัยสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง จนได้ผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปหรือเครื่องจักรที่สามารถผลิตออกจำหน่ายได้ในเชิงพาณิชย์ (+) • จำนวนสิทธิบัตรหรือผลิตภัณฑ์ที่ออกใหม่ในแต่ละปีซึ่งปรับปรุงต่อยอดจากองค์ความรู้หรือฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีมาแต่เดิม (+)

6.3 การพัฒนาเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระยะยาว

เพื่อพิจารณาถึงการยกสถานภาพของประเทศไทยในการพึ่งพาด้านเทคโนโลยีของตนเองในระยะยาว รวมถึงการจัดลำดับความสำคัญของการพัฒนาเทคโนโลยีของประเทศที่สอดคล้องกับบริบทของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่ที่เพิ่มมูลค่าให้สูงขึ้นโดยต่อยอดจากภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิม เพื่อความยั่งยืนในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว

พิจารณาจากองค์ประกอบ คือ (1) นโยบายด้านเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับบริบทของปัญหาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการจัดลำดับความสำคัญของการพัฒนาเทคโนโลยีของประเทศเพื่อความยั่งยืน (2) กลไกเพื่อสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีของประเทศ (ผ่านกระบวนการจัดซื้อของรัฐ เพื่อให้เกิดโอกาสพัฒนาเทคโนโลยีของประเทศ และ (3) การถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างชาติไปจนถึงระดับเป็นผู้ออกแบบและสร้างเทคโนโลยี สามารถสะท้อนได้จากตัวชี้วัด ต่อไปนี้

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
(3) การพัฒนาเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเอง 1) นโยบายด้านเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับบริบทของปัญหาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม /การจัดลำดับความสำคัญของการพัฒนาเทคโนโลยีของประเทศ 2) กลไกเพื่อสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีของประเทศ (ผ่านกระบวนการจัดซื้อของรัฐ เพื่อให้เกิดโอกาสพัฒนาเทคโนโลยีของประเทศ 3) การถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างชาติไปจนถึงระดับเป็นผู้ออกแบบและสร้างเทคโนโลยี	• สัดส่วนมูลค่าของการนำเข้าสินค้าประเภททุน/ GDP (a) • สัดส่วนมูลค่าส่งออกของสินค้าประเภททุน / GDP (+) • จำนวนสิทธิบัตรต่อปีต่อประชากร (+) • จำนวนสินค้านวัตกรรมใหม่ของบริษัทไทยที่ออกสู่ตลาดในแต่ละปี (+) • มูลค่าสินค้าที่เป็นสิทธิบัตรหรือเป็นยี่ห้อของคนไทยที่จำหน่ายได้ต่อ GDP (+) • จำนวนหรือมูลค่าสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ (โดยเฉพาะสินค้าประเภททุน) ที่คนไทยสามารถออกแบบ และผลิตชิ้นส่วนได้ครบวงจรของห่วงโซ่อุปทานในประเทศไทยต่อจำนวนหรือมูลค่าสินค้าที่ผลิตออกจำหน่ายสู่ตลาดทั้งหมด (+)

6.4 ความเหมาะสมของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อประยุกต์ใช้กับบริบทของประเทศไทยและท้องถิ่น

เพื่อพิจารณาถึงนวัตกรรมที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทที่มีลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นหรือของประเทศไทย เช่น สอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น ความเชี่ยวชาญ

หรือความชำนิชำนาญหรือวัฒนธรรมของท้องถิ่น ต้นทุนของเทคโนโลยีเมื่อเทียบกับรายได้สุทธิของผลผลิตจากเทคโนโลยีนั้นๆ ระดับความซับซ้อนของเทคโนโลยีเมื่อเทียบกับความรู้ความสามารถของผู้ใช้หรือผลิตภายในท้องถิ่น ฯลฯ เป้าหมายเหล่านี้เป็นไปเพื่อลดการพึ่งพาเทคโนโลยีประเภททุนจากภายนอกหรือจากต่างประเทศ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับระบบเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว

พิจารณาจากองค์ประกอบ คือ (1) เป็นนวัตกรรมที่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่หรือความสามารถของคนในท้องถิ่น (2) เป็นเทคโนโลยีที่สามารถสร้างรายได้สุทธิต่อหน่วยมากกว่าเมื่อเทียบกับต้นทุนทางเทคโนโลยีอย่างชัดเจน (3) เป็นเทคโนโลยีอยู่ในระดับที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ทรัพยากรและสอดคล้องกับความสามารถของผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อช่วยให้พึ่งพาตนเองได้ โดยเฉพาะในท้องถิ่นห่างไกล เช่น ระดับภูมิปัญญาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Scientific literacy) ของผู้ใช้เทคโนโลยีในท้องถิ่น เช่น ออกแบบ ผลิตซ่อมแซมเองได้ในท้องถิ่นชนบท (4) ต้องเป็นเทคโนโลยีเพื่อการผลิตเป็นหลัก เพื่อให้ชาวบ้านพึ่งตนเองมากกว่าการใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริโภค (5) มุ่งเน้นนวัตกรรมที่อาศัยทรัพยากรที่เหมาะสมในท้องถิ่นและสอดคล้องกับคนในท้องถิ่น สามารถสะท้อนได้จากตัวชี้วัด ต่อไปนี้

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
(4) ความเหมาะสมของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 1) เป็นนวัตกรรมที่คิดค้น ที่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่หรือความสามารถของคนในท้องถิ่น 2) เป็นเทคโนโลยีที่สามารถสร้างรายได้สุทธิต่อหน่วย มากกว่าเมื่อเทียบกับต้นทุนทางเทคโนโลยีอย่างชัดเจน 3) เป็นเทคโนโลยีอยู่ในระดับที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ทรัพยากร และสอดคล้องกับความสามารถของผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อให้พึ่งพาตนเองได้โดยเฉพาะในท้องถิ่นห่างไกล 4) ต้องเป็นเทคโนโลยีเพื่อการผลิตเป็นหลัก เพื่อให้ชาวบ้านพึ่งตนเองมากกว่าการใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริโภค 5) มุ่งเน้นนวัตกรรมที่อาศัยทรัพยากรที่เหมาะสมในท้องถิ่นและสอดคล้องกับคนในท้องถิ่น	• การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีไปเพื่อการผลิต (สร้างรายได้) หรือเพื่อการบริโภค (+) • รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อหน่วยของผลผลิตต่อมูลค่าเฉลี่ยของเทคโนโลยีต่อหน่วยผลผลิต (+) • มูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาดั้งเดิมในท้องถิ่น ที่ผลิตขึ้นโดยชุมชนจากทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเองอย่างครบ วงจรได้ด้วยตนเอง ตั้งแต่การออกแบบ ผลิต จัดจำหน่าย ฯลฯ (+) • จำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการเกษตรทางเลือกตามแนวพระราชดำริต่อจำนวนครัวเรือนที่ทำการเกษตรแบบกระแสหลัก (+) • มูลค่าผลผลิตจากการทำเกษตรทางเลือกต่อมูลค่าผลผลิตจากการทำเกษตรแบบกระแสหลัก (+)

ผลการคำนวณดัชนีชี้วัด

จากกำหนดตัวชี้วัดข้างต้น ได้มีการรวบรวมตัวเลขทางสถิติจากหน่วยงานต่างๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544-2548 (ดูรายละเอียดจากภาคผนวก ง ตารางที่ ง.6) โดยคัดเลือกตัวแทนของดัชนีชี้วัดจากค่าสหสัมพันธ์ จากนั้นนำมาคำนวณค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูลตัวชี้วัดที่คัดเลือกแล้วแต่ละชุด เพื่อนำมาคำนวณค่าคะแนนความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงตามลำดับ ดังนี้

ผลจากการคำนวณค่าเฉลี่ยดัชนีชี้วัดมิติทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทั้ง 4 หมวด โดยรวม ผลปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.00 (คือค่าอยู่ในช่วงระหว่าง 1.76-2.25 = C+) หมายถึง การพัฒนาการทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในช่วงปี พ.ศ. 2548 พบว่า*ไม่มีพัฒนาการ* ผลการคำนวณจำแนกตามหมวด ปรากฏผลดังนี้

หมวดที่ 1 การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนามนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพและเพียงพอ *ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม* (ค่าเฉลี่ย 2.00=C)

หมวดที่ 2 การพัฒนาขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศ *มีพัฒนาการดี* (ค่าเฉลี่ย 3.00=B)

หมวดที่ 3 การพัฒนาเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระยะยาว *ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม* (ค่าเฉลี่ย 1.00=D)

หมวดที่ 4 ความเหมาะสมของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อประยุกต์ใช้กับบริบทของประเทศไทยและท้องถิ่น *ไม่มีข้อมูล*

หมวดที่ 1 การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนามนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพและเพียงพอ (Resource Allocation)

เพื่อพิจารณาถึงการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรของประเทศว่ามีประสิทธิภาพและเพียงพอหรือไม่ โดยให้ความสำคัญต่อการจัดสรรทรัพยากร เน้นการปรับเปลี่ยนทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้มากกว่าการจัดสรรเพื่อสร้างถาวรวัตถุ การชี้วัดประกอบด้วยดัชนีชี้วัดย่อย ดังนี้

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
	กลุ่มที่ 1	
H 5	ร้อยละของผู้สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ระดับอาชีวศึกษาขึ้นไปทางสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่อประชากรวัยแรงงาน	1*
	กลุ่มที่ 2	
H 3	ร้อยละของงบประมาณรายจ่ายที่จัดสรรเพื่อแผนงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่องบประมาณรายจ่ายทั้งหมดของประเทศ	3
	กลุ่มที่ 3	
H 2	ร้อยละของค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนาต่อGDP	2*
	ค่าเฉลี่ยของหมวดย่อย	**2**

หมายเหตุ * หมายถึงมีข้อมูล 4 ปี (พ.ศ. 2544-2547) และคะแนนที่ได้รับเป็นคะแนนของปี พ.ศ. 2547

ผลจากการคำนวณคะแนนค่าเฉลี่ยของหมวดที่ 1 การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนามนุษย์ ปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.00 (คือค่าอยู่ในช่วง 1.76-2.25 = C) หมายถึง การจัดสรรทรัพยากรและงบประมาณในด้านการพัฒนามนุษย์ พบว่า ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม

การจัดสรรงบประมาณรายจ่ายเพื่อแผนงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและการจัดสรรงบประมาณเพื่อการวิจัยและพัฒนาเพิ่มขึ้นทุกปีอย่างต่อเนื่องแต่มีอัตราส่วนเพิ่มสูงขึ้นมากเป็นพิเศษในปีพ.ศ. 2548 เมื่อเทียบกับงบประมาณรายจ่ายทั้งหมดของประเทศที่จัดสรรโดยภาครัฐ

แต่ถ้าพิจารณาสัดส่วนของค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนาโดยรวมของประเทศทั้งภาครัฐและเอกชนต่อผลผลิตมวลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ถึง 2548 มีค่าค่อนข้างคงที่ และมีค่าลดต่ำลงเล็กน้อยในปี พ.ศ. 2548 นอกจากนี้ การศึกษาวิชาชีพทางด้านเทคโนโลยีต่อประชากรวัยแรงงานกลับมีแนวโน้มลดต่ำลงโดยตลอดจนถึงในปี พ.ศ. 2548 แสดงให้เห็นว่าการจัดสรรทรัพยากรเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีทักษะและศักยภาพด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยียังไม่มีพัฒนาการที่ดีพอ และเมื่อสรุปคะแนนเฉลี่ยของหมวดย่อยทุกหมวดของดัชนีชี้วัดการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนามนุษย์ พบว่าทิศทางการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนามนุษย์ ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม

หมวดที่ 2 การพัฒนาขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศ

เพื่อพิจารณาถึงกระบวนการที่สนับสนุนให้มีการยกระดับความสามารถด้านเทคนิคของทรัพยากรมนุษย์ของชาติให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนถึงระดับที่สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์

องค์ความรู้ใหม่เพื่อแก้ไขปัญหาได้จริงในการทำงาน (Scientific literacy) ประกอบด้วยดัชนีชี้วัดย่อยจำนวน 2 ตัวดังนี้

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
	กลุ่มที่ 1	3
H 13*	ร้อยละของระยะเวลาโดยเฉลี่ยที่ประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่ได้รับการศึกษาในโรงเรียนเมื่อเทียบกับระยะเวลาที่ควรได้รับ	3
	กลุ่มที่ 3	3
H 9	ร้อยละของจำนวนรับจดสิทธิบัตรสิ่งประดิษฐ์ของไทยต่อจำนวนรับจดสิทธิบัตรสิ่งประดิษฐ์รวม	3
	ค่าเฉลี่ยของหมวดย่อย	**3**

หมายเหตุ * ย้ายมาจากหมวดที่ 4 เรื่องความเหมาะสมของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อประยุกต์ใช้กับบริบทของประเทศไทยและท้องถิ่น

จากการคำนวณคะแนนเฉลี่ยของหมวดที่ 2 การพัฒนาขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีภายในประเทศ ผลปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3 (คือค่าอยู่ในช่วง 2.76-3.25 = B) หมายถึง ผลจากดัชนีชี้วัดสรุปได้ว่าประเทศไทยมีการพัฒนาขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอยู่ในระดับมีพัฒนาการดี ทั้งนี้สืบเนื่องจากระยะเวลาของการศึกษาของแรงงานอายุเกินกว่า 15 ปีขึ้นไปในโรงเรียนมีแนวโน้มที่ดีขึ้นบ้าง กล่าวคือ ร้อยละของระยะเวลาโดยเฉลี่ยที่ประชากรอายุ 15 ปี ขึ้นไปได้รับการศึกษาในโรงเรียนกับระยะเวลาที่ควรได้รับในปี พ.ศ. 2548 มีอัตราสูงขึ้นจากปีก่อนๆ แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่เล่าเรียนในระบบโรงเรียนในปี พ.ศ. 2548 มีจำนวนมากขึ้นและเล่าเรียนนานขึ้น จึงทำให้อัตราดังกล่าวสูงขึ้น แสดงว่าแนวโน้มของระยะเวลาที่แรงงานไทยอยู่ในระบบการศึกษายาวนานขึ้นกว่าเดิม ซึ่งเป็นผลดีต่อการพัฒนาขีดความสามารถของแรงงานในระยะยาว หากแนวโน้มยังดำเนินต่อไปมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ ขอให้สังเกตว่าดัชนีเป็นดัชนีเดียวกันกับดัชนีที่สะท้อนการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเองด้วย ดังนั้นอาจจะไม่ใช้ดัชนีตัวนี้ในหมวดที่ 2 เพื่อลดความซ้ำซ้อนของดัชนีก็ได้ ทั้งนี้เนื่องดัชนีในกลุ่มต่อไปก็มีคะแนน 3.00 เท่ากันถึงแม้จะตัดตัวนี้ไปดัชนีของหมวดยังคงเดิม

ส่วนร้อยละของการจำนวนรับจดสิทธิบัตรสิ่งประดิษฐ์ของไทยต่อจำนวนสิทธิบัตรด้านสิ่งประดิษฐ์รวมมีแนวโน้มสูงขึ้นในปี พ.ศ. 2548 เช่นกัน แม้ว่าตัวเลขสุทธิของการขอรับจดสิทธิบัตรสิ่งประดิษฐ์ไทยในปี พ.ศ. 2548 มีค่าสูงขึ้นจากเดิมเพียงเล็กน้อย (เพิ่มจาก 57 สิทธิบัตรในปี พ.ศ. 2547 เป็น 62 สิทธิในปี พ.ศ. 2548) แต่จำนวนขอรับสิทธิบัตรสิ่งประดิษฐ์ รวมมีค่าลดลงอย่างชัดเจน (ลดจาก 716 สิทธิบัตรในปี พ.ศ. 2547 เป็น 553 สิทธิบัตรในปี พ.ศ. 2548) ทำให้เมื่อเปรียบเทียบแล้ว จึงทำให้ค่าการพัฒนาขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์ในปี พ.ศ. 2548

มีแนวโน้มดีขึ้น แสดงให้เห็นว่าขีดความสามารถในการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีแนวโน้มดีขึ้นบ้างเล็กน้อยแม้ว่าเป็นไปอย่างช้าๆ ก็ตาม

หมวดที่ 3 การพัฒนาเพื่อสามารถพึ่งพาตนเองด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระยะยาว

เพื่อพิจารณาถึงการยกสถานภาพของประเทศในการพึ่งพาต้นเองด้านเทคโนโลยีในระยะยาวประกอบด้วยดัชนีชี้วัดย่อยจำนวน 2 ตัวดังนี้

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
	กลุ่มที่ 1	1
H 12	จำนวนการรับจดสิทธิบัตรของไทยต่อปีต่อประชากรล้านคน	1
	ค่าเฉลี่ยของหมวดย่อย	**1**

ผลจากการคำนวณคะแนนเฉลี่ยของหมวดที่ 3 การพัฒนาเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระยะยาว ปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 1.00 (คือค่าต่ำกว่า 1.5 = D) หมายถึง ทิศทางการพัฒนาเพื่อให้สามารถพึ่งพา ตนเองด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระยะยาว ยังต้อง*มีการปรับปรุง* แม้ว่าภาครัฐเริ่มให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพในการสร้างนวัตกรรมและทรัพย์สินทางปัญญามากขึ้นก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจากจำนวนขอรับจดสิทธิบัตรรวมมีค่าลดลงไม่มากนัก แต่เมื่อเปรียบเทียบจำนวนการขอรับจดสิทธิบัตรไทยต่อปีต่อประชากรล้านคน ค่านี้จะมีค่าลดต่ำลงมาก (เพราะฐานประชากรมีค่าค่อนข้างคงที่ในแต่ละปี) แสดงได้ให้เห็นว่าแนวโน้มการพัฒนา เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ปัจจุบันยังมีสถานะภาพที่คงเดิม (ประเทศไทยมีการขอรับสิทธิบัตรในปี พ.ศ. 2548 คิดเป็นเพียง 8.09 สิทธิบัตรต่อประชากรหนึ่งล้านคนเท่านั้น) และเมื่อสรุปคะแนนเฉลี่ยของหมวดย่อยโดยรวมของดัชนีชี้วัดการพัฒนาเพื่อสามารถพึ่งพาตนเองด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ยังถือได้ว่าประเทศไทยจะต้อง*เร่งปรับปรุง* ในเรื่องนี้

หมวดที่ 4 ความเหมาะสมของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อประยุกต์ใช้กับบริบทของประเทศ ไทยและท้องถิ่น

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
	กลุ่มที่ 1	
H 13	ร้อยละของระยะเวลาโดยเฉลี่ยที่ประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่ได้รับการศึกษาในโรงเรียนเมื่อเทียบกับระยะเวลาที่ควรได้รับ (* ย้ายอยู่ใน *หมวดที่ 2 การพัฒนาขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศ*)	3

เนื่องจากในเบื้องต้นผู้วิจัยมีความเห็นว่า ตัวชี้วัดเรื่อง "ร้อยละของระยะเวลาโดยเฉลี่ยที่ประชากร อายุ 15 ปีขึ้นไปที่ได้รับการศึกษาในโรงเรียนเมื่อเทียบกับระยะเวลาที่ควรได้รับ" (H 13) ใน *หมวดที่ 4 ความเหมาะสมของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อประยุกต์ใช้กับบริบทของประเทศไทยและท้องถิ่น* ควรย้ายเข้าไว้รวมกับ *หมวดที่ 2 การพัฒนาขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศ* เพราะมีความเหมาะสมมากกว่าและสะท้อนมิติของหมวด 2 ได้ดีกว่า จึงได้ปรับปรุงให้ตัวชี้วัดดังกล่าวเป็นตัวชี้วัดย่อยในหมวดที่ 2 แทน แต่เนื่องจากตัวชี้วัดอื่นๆ ในหมวดนี้ไม่มีข้อมูล จึงได้นำประเด็นดังกล่าวออกไป

สรุปผลการคัดเลือกตัวแทนของดัชนีชี้วัด

สรุปผลจากการประมวลค่าคะแนนดัชนีชี้วัดพบว่าการพัฒนาเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระยะยาว มีพัฒนาการพอใช้ กล่าวคือ

(ก) การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนามนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพและเพียงพอ (Resource Allocation) ของประเทศไทย มีแนวโน้มที่มีพัฒนาการ เพราะมีการจัดสรรทรัพยากรและงบประมาณมากขึ้น

(ข) การพัฒนาขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศ มีพัฒนาการดี สืบเนื่องจากร้อยละของจำนวนของรับจดสิทธิบัตรด้านสิ่งประดิษฐ์ของไทยต่อจำนวนรับจดสิทธิบัตรสิ่งประดิษฐ์ รวมมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นถึงแม้ว่าสาเหตุสำคัญเกิดจากการลดลงของการจดสิทธิบัตรในไทยของต่างชาติแต่อย่างน้อยก็มีการเพิ่มขึ้นสุทธิ

(ค) การพัฒนาเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระยะยาวต้องปรับปรุงเพราะอัตราการจดสิทธิบัตรต่อประชากรไทย

ทั้งนี้สามารถสรุปผลจากการคัดเลือกดัชนีชี้วัดมิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังนี้

สรุปผลการคัดเลือกดัชนีชี้วัดมิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

<table>
<tr><td colspan="4">หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง</td></tr>
<tr><td>ความพอประมาณ</td><td colspan="2">ความมีเหตุผล</td><td>การมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี</td></tr>
<tr><td colspan="4">เงื่อนไขของดัชนีชี้วัดภาวะสังคม</td></tr>
<tr><td colspan="2">คุณธรรม
การมีภูมิคุ้มกันทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพึ่งพาตนเองโดยเน้นการมีหลักคุณธรรม</td><td colspan="2">ความรู้
การพัฒนาความรู้ ความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิต</td></tr>
<tr><td colspan="4">พฤติกรรมเชิงจริยธรรม</td></tr>
<tr><td colspan="4">องค์ประกอบดัชนีชี้วัด</td></tr>
<tr><td>1. การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนามนุษย์</td><td>2. การพัฒนาขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีภายในประเทศ</td><td>3. การพัฒนาเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระยะยาว</td><td>4. ความเหมาะสมของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อประยุกต์ใช้กับบริบทของประเทศไทยและท้องถิ่น</td></tr>
<tr><td colspan="4">ตัวชี้วัด</td></tr>
<tr><td>• ร้อยละของผู้สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ระดับอาชีวศึกษาขึ้นไปทางสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่อประชากรวัยแรงงาน
• ร้อยละของงบประมาณรายจ่ายที่จัดสรรเพื่อแผนงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่องบประมาณรายจ่ายทั้งหมดของประเทศ
• ร้อยละของค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนาต่อGDP</td><td>• ร้อยละของระยะเวลาโดยเฉลี่ยที่ประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่ได้รับการศึกษาในโรงเรียนเมื่อเทียบกับระยะเวลาที่ควรได้รับ
• ร้อยละของจำนวนรับจดสิทธิบัตรด้านสิ่งประดิษฐ์ของไทยต่อจำนวนรับจดสิทธิบัตรด้านสิ่งประดิษฐ์รวม</td><td>• จำนวนการรับจดสิทธิบัตรของไทยต่อปีต่อประชากรล้านคน</td><td>(ไม่มีข้อมูล)</td></tr>
</table>

ก.7 ดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แนวคิดและที่มาการพัฒนาดัชนีชี้วัด

ความสำคัญการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนและสมดุลตลอดจนการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม รวมทั้งการมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี ลดปัญหาด้านมลพิษและลดผลกระทบด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ความหมายสำคัญตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนและความเป็นธรรมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่าง**มีเหตุผล**และ**พอประมาณ** คือ เน้นความประหยัด คุ้มค่าและมีความสมดุล ภายใต้เงื่อนไขของการ**มีคุณธรรม**ที่มีความเกื้อกูลช่วยเหลือกันและกัน ตลอดจนคำนึงถึงส่วนรวมและความแตกต่างที่หลากหลายทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ตามสภาพแวดล้อมของพื้นที่และวิถีชีวิตชุมชน สังคม

ดังนั้นพัฒนาดัชนีชี้วัดทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดพื้นฐานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ประกอบด้วยลักษณะหลักสำคัญสามประการ ดังต่อไปนี้

(1) "***ความมีเหตุผล***" ในบริบทของสิ่งแวดล้อม คือ การมีสติปัญญาและภูมิปัญญา รู้จักใช้และสงวนรักษาทรัพยากรในแต่ละพื้นที่อย่างเหมาะสม ตลอดจนเพิ่มคุณค่าของทรัพยากรที่มีอยู่

(2) "***ความพอประมาณ***" ในที่นี้ คือ การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด คุ้มค่า มีความสมดุล ไม่เบียดเบียนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่ใช้เกินความสามารถที่ธรรมชาติจะรองรับได้ (Carrying capacity)

(3) "***ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี***" หมายถึง การลดความเสี่ยงและพึ่งพาตนเองให้ได้มากที่สุด ซึ่ง**ในกรณีของสิ่งแวดล้อม คือ การรักษาความหลากหลายของทั้งระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่ ซึ่งจะเป็นการทำให้ระบบ คนและธรรมชาติ** อันได้แก่ การรักษาความหลากหลายของทั้งระบบนิเวศและความ หลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่ ซึ่งจะเป็นการทำให้ระบบนิเวศคนและธรรมชาติอยู่ร่วมกันได้ ลดความเสี่ยงทั้งด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

ลักษณะที่กล่าวมาทั้งหมดนี้อยู่ภายใต้เงื่อนไขของการมีคุณธรรมที่มีความเกื้อกูลช่วยเหลือกันและคำนึงถึงส่วนรวม อีกทั้งการมีปัญญาอันเกิดจากการรู้จริง นอกจากนี้ยังพิจารณาประเด็นของเรื่องของ "ภูมิสังคม" ที่มีการคำนึงถึงการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของความแตกต่างของความหลากหลายทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ตามสภาพแวดล้อมของพื้นที่และวิถีชีวิตชุมชนและสังคม โดยมีเป้าหมายหลักสำคัญ คือ เพื่อก่อให้เกิดการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างยั่งยืนและสมดุล ตลอดจนการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม รวมทั้งการมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี ลดปัญหาด้านมลพิษและลดผลกระทบด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมที่เกิด

จากสารพิษและกากของเสียอันตรายต่างๆ เป็นต้น ที่สำคัญมากในเรื่องสิ่งแวดล้อมนี้ คือ การมี ส่วนร่วมของประชาชนและความเป็นธรรมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

องค์ประกอบที่สำคัญตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีสองส่วน คือ 1) **ทรัพยากรธรรมชาติ** และ 2) **สิ่งแวดล้อม** ดังสามารถสรุปกรอบแนวคิดการพัฒนาดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดังนี้

กรอบแนวคิดดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

<table>
<tr><th colspan="3">หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง</th></tr>
<tr><td>ความพอประมาณ
การมีสติปัญญาและภูมิปัญญา รู้จักใช้และสงวนรักษาทรัพยากรในแต่ละพื้นที่อย่างเหมาะสมและเพิ่มคุณค่าของทรัพยากรที่มีอยู่</td><td>ความมีเหตุผล
การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด คุ้มค่า มีความสมดุล ไม่เบียด เบียนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่ใช้เกินความ สามารถที่ธรรมชาติจะรอง รับได้</td><td>การมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี
การลดความเสี่ยงและพึ่งพาตนเองให้ได้มากที่สุด คือการมีธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้เกิดฐานอำนาจต่อรองในการอนุรักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติ อันได้แก่ การรักษาความหลากหลายของทั้งระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่ ซึ่งจะเป็นการทำให้ระบบคนและธรรมชาติอยู่ร่วมกันได้ และลดความเสี่ยงทั้งด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม</td></tr>
<tr><th colspan="3">เงื่อนไข</th></tr>
<tr><td colspan="2">คุณธรรม
ความเกื้อกูลและช่วยเหลือกันและคำนึงถึงส่วนรวม</td><td>ความรู้
ปัญญาและความรู้จริงตลอดจนเข้าใจภูมิสังคม โดยคำนึงถึงการพัฒนาบนพื้นฐานของความแตกต่างของความหลากหลายทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมตามสภาพแวดล้อมของพื้นที่</td></tr>
<tr><th colspan="3">องค์ประกอบดัชนีชี้วัด</th></tr>
<tr><td colspan="2">1) ภาคทรัพยากรธรรมชาติ
(1) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีเหตุผลและ พอประมาณ คือ เน้นความประหยัด คุ้มค่า มีความสมดุล ไม่เกินความสามารถที่ธรรมชาติจะรองรับได้และมีประสิทธิภาพ
(2) การอนุรักษ์และรักษาคุณภาพทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายเพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน
(3) การมีส่วนร่วมและความเป็นธรรมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม</td><td>2) ภาคสิ่งแวดล้อม
(1) การประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมีเหตุผลและพอประมาณที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ
(2) การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ดีและลดความเสี่ยงต่อสังคม สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม
(3) การมีส่วนร่วมและความเป็นธรรมในการจัดการสิ่งแวดล้อม</td></tr>
</table>

ตัวชี้วัด	
• ความหลากหลายของระบบนิเวศ (+) • ความหลากหลายทางชีวภาพ (+) • คุณภาพของทรัพยากร เช่น ดิน น้ำ (+) • ปริมาณทรัพยากร เช่น พื้นที่ป่าไม้ (+) • ปริมาณอาหารที่เพียงพอ (+) • การมีสุขภาพกาย ใจที่ดี (+) • อัตราการขยายตัวของการใช้น้ำ หรือการใช้พลังงาน (-)	• คุณภาพของสิ่งแวดล้อม เช่น ดิน น้ำ อากาศ (+) • อัตราการขยายตัวของปริมาณขยะอุตสาหกรรมและของเสียอันตราย (-) • การมีสุขภาพกายใจที่ดี (วัดทางอ้อมจากการมีโรคที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี) (-) • ความเข้มแข็งและสามัคคีของชุมชน (+)

องค์ประกอบดัชนีชี้วัด

จากกรอบแนวคิดข้างต้นสามารถอธิบายดัชนี และองค์ประกอบในมิติทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในรายละเอียดดังต่อไปนี้

7.1 ทรัพยากรธรรมชาติ

ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจะต้องอย่างมีเหตุผลและเน้นความพอประมาณ ความประหยัดและความคุ้มค่าโดยต้องไม่ให้เกินความสามารถในการหมุนเวียนมาใช้ใหม่ได้ ดัชนีดังกล่าวสะท้อนได้จากความหลากหลายของระบบนิเวศ **ซึ่งเป็นรากฐานของทรัพยากรที่นำมาใช้ในการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิต** และสะท้อนการมีห่วงโซ่ชีวิตที่หลากหลายทางชีวภาพ เพราะยิ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพมากเพียงใด เป็นการสะท้อนถึงการมีระบบนิเวศที่หลากหลาย ส่วนการมีส่วนร่วมและความเป็นธรรมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสามารถสะท้อนได้จากความเข้มแข็งและความสามัคคีของชุมชน ทั้งนี้เพราะสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีนั้นเป็นปัญหาร่วมกันของคนในชุมชนทั้งชุมชน การที่ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามัคคีก็จะช่วยให้เพิ่มขีดความสามารถในการจัดการหรือแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ก่อให้เกิดปัญหากับทุกคนร่วมกันได้ ดังสามารถสะท้อนได้จากดัชนีวัดทรัพยากรธรรมชาติ ต่อไปนี้

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
1) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมี เหตุผลและพอประมาณ คือ เน้นความประหยัดคุ้มค่า มีความสมดุล ไม่เกินความสามารถที่ธรรมชาติจะรองรับได้และมีประสิทธิภาพ 2) การอนุรักษ์และรักษาคุณภาพทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายเพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน 3) การมีส่วนร่วมและความเป็นธรรมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	• ความหลากหลายของระบบนิเวศ (+) • ความหลากหลายทางชีวภาพ (+) • คุณภาพของทรัพยากร เช่น ดิน น้ำ (+) • ปริมาณทรัพยากร เช่น พื้นที่ป่าไม้ (+) • ปริมาณอาหารที่เพียงพอ (+) • การมีสุขภาพกาย ใจที่ดี (+) • อัตราการขยายตัวของการใช้น้ำหรือการใช้พลังงาน (-)

7.2 สิ่งแวดล้อม

ในกรณีสิ่งแวดล้อมก็เช่นเดียวกับทรัพยากร เนื่องจากสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นองค์ประกอบที่จะเอื้อหรือเป็นอันตรายต่อชีวิต และได้รับผลกระทบจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มนุษย์เป็นผู้กำหนด ดังนั้น เพื่อที่จะช่วยให้ชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข การประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจจะต้องเป็นไปอย่าง**มีเหตุผล**และ**พอประมาณ**ที่จะไม่ส่งผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ดังนั้น ตัวชี้วัดด้านสิ่งแวดล้อมที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้มีการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมีเหตุผลก็คือ คุณภาพของสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วยคุณภาพของดิน น้ำ อากาศ สำหรับผู้ที่อาศัยอยู่ในเมือง น้ำที่สะอาด และอากาศบริสุทธิ์เป็นสิ่งจำเป็น แต่ขณะเดียวกัน น้ำนั้นอยู่ทั้งบนดิน ผิวดินและใต้ดิน ถ้าหากดินมีสารพิษที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์จะมีผลถึงคุณภาพน้ำด้วย และเมื่อมนุษย์มีคุณภาพทรัพยากรที่ไม่ดีย่อมมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีการมีสุขภาพกายและใจที่ดีก็เป็นไปไม่ได้

การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ดีนั้นจะต้องพยายามกำหนดให้ปริมาณขยะอุตสาหกรรมและของเสียที่เป็นอันตรายมีน้อยที่สุด หรือถ้าจะมีบ้างก็ควรอยู่ในระดับที่สามารถจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันการมีสุขภาพกายและใจที่ดีก็เป็นผลจากการกำจัดหรือความสามารถในการจัดการขยะและของเสียอันตรายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทั้งสองปัจจัยดังกล่าวสะท้อนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่าง**มีเหตุผล** เพราะไม่เกินความสามารถที่จะทำให้นำมาใช้ใหม่ได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด เป็นการสะท้อนความยั่งยืนของทรัพยากรทั้งหมด

ส่วนการอนุรักษ์และการรักษาคุณภาพทรัพยากรเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันนั้น วัตถุประสงค์ก็เพื่อให้ทรัพยากรที่มีคุณภาพดีเพื่อการใช้สอยตลอดไปเป็นการ**สร้างภูมิคุ้มกัน**ให้สามารถช่วยตัวเองได้ ซึ่งจะต้องพิจารณาจากทั้งคุณภาพและปริมาณของทรัพยากรดิน น้ำและป่า โดยทรัพยากรป่าไม้ถือว่ามีความสำคัญกว่าทรัพยากรอื่นทั้งหมด เพราะการมีพื้นที่ป่ามากและเป็นป่าที่มีคุณภาพที่ดีย่อมช่วยทำให้มีทรัพยากรน้ำที่บริบูรณ์สม่ำเสมอตลอดทั้งปี และเมื่อมีน้ำสม่ำเสมอโดยที่ดินไม่ถูกทำลายด้วยสารเคมีหรือสารพิษ ตลอดจนโลหะหนักอื่นๆ ดินก็จะมีคุณภาพดีด้วย ดังนั้นปริมาณและคุณภาพของพื้นที่ป่าไม้จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด

การมีส่วนร่วมและความเป็นธรรมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นก็เพื่อให้ประชาชนทุกภาคส่วนมีโอกาสเข้าถึงและใช้ทรัพยากรอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม ซึ่งจะสะท้อนในรูปของปริมาณอาหารที่พอเพียง การมีสุขภาพกายและใจที่ดี มีอัตราการใช้น้ำและใช้พลังงานอย่างเหมาะสมและมีการกระจายการใช้อย่างเท่าเทียมกัน

ดังสามารถสะท้อนได้จากตัวชี้วัดในภาคสิ่งแวดล้อม ต่อไปนี้

ดัชนี/องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
1) การประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมีเหตุผลและพอประมาณที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ 2) การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ดีและลดความเสี่ยงต่อสังคม สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม 3) การมีส่วนร่วมและความเป็นธรรมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	• คุณภาพของสิ่งแวดล้อม เช่น ดิน น้ำ อากาศ (+) • อัตราการขยายตัวของปริมาณขยะอุตสาหกรรมและของเสียอันตราย (-) • การมีสุขภาพกายใจที่ดี (-)(วัดทางอ้อมจากการมีโรคที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี) • ความเข้มแข็งและสามัคคีของชุมชน (+)

ผลการคำนวณดัชนีชี้วัด

จากกำหนดตัวชี้วัดข้างต้น ได้มีการรวบรวมตัวเลขทางสถิติจากหน่วยงานต่างๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544-2548 (ดูรายละเอียดจากภาคผนวก ง ตารางที่ ง.2) โดยคัดเลือกตัวแทนของดัชนีชี้วัดจากค่าสหสัมพันธ์ จากนั้นนำมาคำนวณค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูลตัวชี้วัดที่คัดเลือกแล้วแต่ละชุด เพื่อนำมาคำนวณค่าคะแนนความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงตามลำดับดังนี้

ผลจากการคำนวณค่าเฉลี่ยดัชนีชี้วัดมิติทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งสองหมวด คือ หมวดทรัพยากรธรรมชาติและหมวดสิ่งแวดล้อม ผลปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.56 (คือค่าอยู่ในช่วง 1.51-1.75 = C-) หมายถึง การพัฒนาการทางด้านทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในช่วงปี พ.ศ. 2548 พบว่า *ยังใช้ไม่ได้*

ผลการคำนวณจำแนกตามหมวด ปรากฏผลดังนี้

1) หมวดทรัพยากรธรรมชาติ *ต้องปรับปรุง* (ค่าเฉลี่ย 1.00 = D)

ตัวชี้วัดที่ 1 ความหลากหลายทางระบบนิเวศ *ไม่มีฐานข้อมูลที่เป็นระบบ*

ตัวชี้วัดที่ 2 ความหลากหลายทางชีวภาพ *ไม่มีฐานข้อมูลที่เป็นระบบ*

ตัวชี้วัดที่ 3 คุณภาพของทรัพยากร *ต้องปรับปรุง* (ค่าเฉลี่ย 1.00 = D)

- คุณภาพแหล่งน้ำ *ต้องปรับปรุง* (ค่าเฉลี่ย 1.00 = D)
- คุณภาพน้ำทะเลชายฝั่ง *ต้องปรับปรุง* (ค่าเฉลี่ย 1.00 = D)

ตัวชี้วัดที่ 4 ปริมาณทรัพยากร *ต้องปรับปรุง* (ค่าเฉลี่ย 1.00 = D)

2) หมวดสิ่งแวดล้อม *ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม* (ค่าเฉลี่ย 2.11 = C)

ตัวชี้วัดที่ 1 ปริมาณขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย *ต้องปรับปรุง*

(ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.33 = D)

ตัวชี้วัดที่ 2 การนำกลับไปใช้ใหม่ *มีพัฒนาการดี*

(ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.00 = B)

ตัวชี้วัดที่ 3 คุณภาพอากาศ *ยังไม่เปลี่ยนแปลงจากเดิม* (ค่าเฉลี่ย 2.00 = C)

1) หมวดทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วย ตัวชี้วัดดังนี้ คือ

ตัวชี้วัด 1 – 2 ความหลากหลายทางระบบนิเวศ และความหลากหลายทางชีวภาพ

ความหลากหลายทางระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพเป็นดัชนีชี้วัดด้านสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญยิ่ง เนื่องจากเป็นตัวชี้วัดถึง ความสมดุลของระบบนิเวศ มีบทบาทต่อชนิด ปริมาณ สัดส่วน และการกระจายของสิ่งมีชีวิตชนิดต่างๆ เป็นแหล่งทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิต และเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ โดยการจัดทำดัชนีชี้วัดจะเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงอัตราการสูญเสียความหลากหลายของระบบนิเวศและชีวภาพของประเทศไทย ที่มีผลต่อการใช้ประโยชน์ได้อย่างไม่ยั่งยืน

จากการสืบค้นข้อมูลเพื่อนำมาจัดทำดัชนีชี้วัดความหลากหลายทางชีวภาพนั้น พบว่าในส่วนของประเทศไทยนั้นมีการจัดทำฐานข้อมูล แต่ยังไม่เป็นระบบให้สามารถเพื่อสืบค้นได้ในรายปี เนื่องจากข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพส่วนใหญ่ มีการเก็บข้อมูลกระจายไปตามหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นการวิจัยที่แต่ละหน่วยงานเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูล แต่ยังขาดหน่วยงานกลางที่รวบรวมและจัดทำเป็นฐานข้อมูลที่เป็นระบบเพื่อการสืบค้นข้อมูลในรายปี ซึ่งทั้งนี้หน่วยงานเจ้าภาพ คือกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กำลังจัดทำฐานข้อมูลดังกล่าว

ข้อมูลบางส่วนที่ระบุว่า ถึงความหลากหลายทางชีวภาพในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2535 จนถึงปัจจุบัน คือมี พรรณพืชประมาณ 15,000 ชนิด สัตว์และกระดูกสันหลังประเทศสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม นก สัตว์เลื้อยคลาน และสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก ประมาณ 1,721 ชนิด ในทะเลไทยมีปลาทะเลไม่ต่ำกว่า 2000 ชนิด หอยประมาณ 2,000 ชนิด และสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลังอื่นๆ ประมาณ 11,900 ชนิด สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ระบุว่าความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทยกำลังถูกคุกคามอย่างต่อเนื่อง จากกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ เช่น การบุกรุกพื้นที่ป่า การลักลอบล่าสัตว์ป่าเก็บของป่า ฯลฯ ทำให้มีโอกาสเสี่ยงที่ชนิดพันธุ์สิ่งมีชีวิตจะถูกคุกคามเสี่ยงต่อสภาวะการสูญพันธุ์เพิ่มมากขึ้น คาดได้ว่าถ้าหากมีการเก็บข้อมูลได้อย่างเป็นระบบน่าจะแสดงผลได้ว่าความหลากหลายทางระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพจะลดลงอยู่ในขั้นต้องปรับปรุง

ตัวชี้วัด 3 คุณภาพของทรัพยากร

ผลจากคำนวณค่าเฉลี่ยในหมวด *คุณภาพของทรัพยากร* พบว่ายังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม คือมีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1 (คือค่าอยู่ในช่วงน้อยกว่า 1.50 = เกรด D) ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีนโยบายเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรให้มีคุณภาพมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม

ความต้องการบริโภคของทรัพยากรของมนุษย์ที่เพิ่มมากขึ้น โดยละเลยการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้คุณภาพทรัพยากรเสื่อมโทรมลงอย่างต่อเนื่อง

ดังสามารถพิจารณาเป็นรายประเด็นจากดัชนีชี้วัดย่อย 2 ตัวชี้วัด ดังนี้

3.1 คุณภาพแหล่งน้ำ

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
G 1 (เลือก)	ผลรวมร้อยละของแหล่งน้ำจำแนกตามคุณภาพ ถ่วงน้ำหนักโดยคะแนนคุณภาพ (+)	1

ดังผลจากการคำนวณคะแนนค่าเฉลี่ยย่อยในเรื่อง *คุณภาพแหล่งน้ำ* ปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1 (คือค่าอยู่ในช่วงน้อยกว่า 1.50 = เกรด D) *หมายถึง* มีค่าอยู่ในเกณฑ์ *ที่ต้องปรับปรุง* ทั้งนี้จากข้อมูลของรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม ที่ผ่านมา ได้ระบุว่าแหล่งน้ำสำคัญในประเทศไทยหลายแห่งได้ถูกคุกคาม และถูกรบกวนจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการขยายตัวของชุมชน สาเหตุหลักส่วนใหญ่เกิดจากน้ำทิ้งชุมชน และโรงงานอุตสาหกรรมที่มีการลักลอบทิ้งโดยไม่ได้ผ่านการบำบัด ทำให้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพแหล่งน้ำมาโดยตลอด โดยเฉพาะแม่น้ำสายหลัก ทะเลสาบและแหล่งน้ำนิ่งสำคัญๆ ของประเทศ ทำให้คุณภาพน้ำเสื่อมโทรมมากขึ้นมาเป็นลำดับตลอดระยะ 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา

3.2 คุณภาพน้ำทะเลและชายฝั่ง

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
G 2	ผลรวมร้อยละของน้ำจำแนกตามคุณภาพ ถ่วงน้ำหนักโดยคะแนนคุณภาพ (+)	1

ดังผลจากการคำนวณคะแนนค่าเฉลี่ยย่อยในเรื่อง *คุณภาพน้ำทะเลและชายฝั่ง* ปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1 (คือค่าอยู่ในช่วงน้อยกว่า 1.50 = เกรด D) *หมายถึง* มีค่าอยู่ในเกณฑ์ *ที่ต้องปรับปรุง* เมื่อพิจารณาในระดับพื้นที่ เช่น จากรายงานสถานการณ์มลพิษนั้น พบว่าคุณภาพน้ำทะเลบริเวณปากแม่น้ำของอ่าวไทยยังอยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรม เนื่องจากได้รับอิทธิพลโดยตรงจากโรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่ในบริเวณดังกล่าว แต่ทั้งนี้ในระยะที่ผ่านมาได้มีการตระหนักถึงปัญหานี้มากขึ้น จึงมีความพยายามที่จะลดขยะและของเสียในบริเวณพื้นที่ชายฝั่งเพิ่มมากขึ้น

ตัวชี้วัดที่ 4 ปริมาณทรัพยากร

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
G 14	พื้นที่ป่าไม้ (ตร.กม.) (+)	1

ผลจากการคำนวณคะแนนค่าเฉลี่ยย่อยในเรื่อง *ปริมาณทรัพยากร* ปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00 (คือค่าอยู่ในช่วงน้อยกว่า 1.50 = D) *หมายถึง* ปริมาณทรัพยากรอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องปรับปรุง โดยพิจารณาจากพื้นที่ป่าไม้ของประเทศที่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง เพราะสาเหตุจากพื้นที่ป่าไม้ถูกทำลายทั้งจากมนุษย์ และธรรมชาติ [12]

จากข้อมูลพื้นที่ป่าไม้ที่มีปริมาณลดน้อยลงในแต่ละปีจะมีผลสืบเนื่องให้แนวโน้มของแหล่งทรัพยากรอื่นๆ ลดน้อยลงไปด้วย เนื่องจาก ป่าไม้ เป็นเป็นแหล่งทรัพยากรที่ถือว่าเป็นผู้ผลิตหลักอันดับแรกในห่วงโซ่อาหาร ที่มีบทบาทสำคัญต่อการคงอยู่ของแหล่งทรัพยากรอื่นๆ

โดยจากผลการคำนวณ สรุปได้ว่าหมวดทรัพยากรธรรมชาติ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.5 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่แสดงให้เห็นว่าทรัพยากรธรรมชาติ อยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง เนื่องจากประเทศไทยมีความต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง ทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่ถูกจัดสรรไปใช้ในทุกกิจกรรมของการดำรงชีวิต ถึงแม้ว่าจะมีการพยายามคำนึงถึงการรักษา และฟื้นฟูแหล่งทรัพยากร แต่อย่างไรก็ดี แหล่งทรัพยากรเหล่านี้ก็ไม่สามารถเกิดขึ้นทดแทนความต้องการของมนุษย์ได้ทันกับความต้องการที่เพิ่มขึ้นตลอดเวลา

2) หมวดสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยตัวชี้วัด ดังนี้

ตัวชี้วัด 1 ปริมาณขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
	กลุ่มที่ 1	2
G 3	ปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนที่เกิดขึ้น (kg/คน.ปี) (-)	2
	กลุ่มที่ 2	1
G 5	ปริมาณของเสียที่เกิดจากภาคอุตสาหกรรม(ล้านตัน/ปี) (-)	1
	กลุ่มที่ 3	1
G 8	ปริมาณของเสียอันตราย (ล้านตัน/ล้านคน/ปี) (-)	1
	ค่าเฉลี่ยของหมวดย่อย	**1.33**

ที่มา : 1. สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2548

2. กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, รายงานสถานการณ์มลพิษ พ.ศ.2548

ผลจากการคำนวณคะแนนค่าเฉลี่ยย่อยในเรื่อง *ปริมาณขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย* ปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.33 (คือค่าอยู่ในช่วงน้อยกว่า 1.50 = D) หมายถึง อยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง โดยเฉพาะขยะเป็นปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นพร้อมกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม ปัจจุบันขยะในชุมชนทั่วประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นศูนย์กลางความเจริญในด้านต่างๆ รวมทั้งเมืองท่องเที่ยวและแหล่งอุตสาหกรรม เนื่องจากมีการขยายตัวของเมืองและมีการเพิ่มขึ้นของประชากร ซึ่งมาจากการย้ายถิ่นของแรงงาน ส่งผลให้อัตราการอุปโภคบริโภคเพิ่มขึ้นและวิถีชีวิตของประชาชนที่มีรูปแบบการบริโภคเปลี่ยนไปมีความสัมพันธ์โดยตรงต่อการเพิ่มขึ้นของปริมาณและการเปลี่ยนแปลงประเภทหรือชนิดของขยะ ส่วนปริมาณของเสียอันตรายมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นจากปี พ.ศ. 2544-2548 ซึ่งทั้งนี้ข้อมูลการจัดการของเสียอันตรายยังขาดความเป็นระบบ อีกทั้งพฤติกรรมการทิ้งขยะของคนไทยทิ้งของเสียอันตรายปะปนร่วมกับขยะชนิดอื่นทำให้ยากต่อการกำจัดและคัดแยก

2. การนำกลับไปใช้ใหม่

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
	2 กลุ่มเป็นอิสระจากกัน	
G 4	สัดส่วนการใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอยชุมชนต่อปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น (ร้อยละ) (+)	3
G 6	สัดส่วนการใช้ประโยชน์จากของเสียในภาคอุตสาหกรรมต่อปริมาณของเสียที่เกิดขึ้นในภาคอุตสาหกรรม (ร้อยละ) (+)	3
	ค่าเฉลี่ยของหมวดย่อย	**3**

ผลจากการคำนวณคะแนนค่าเฉลี่ยย่อยในเรื่อง *การนำกลับมาใช้ใหม่* ปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ย 3 (คือค่าอยู่ในช่วง 2.76-3.25 = B) หมายถึง *มีพัฒนาการดี* โดยพบว่าการคัดแยกขยะเพื่อนำมาใช้ประโยชน์นั้น มีการปฏิบัติมาช้านานแล้ว แต่อยู่ในลักษณะที่เป็นระบบแบบไม่เป็นทางการ กล่าวคือเป็นการคัดแยกโดยกลุ่มผู้ยากไร้ ซาเล้ง และพนักงานเก็บขนขยะขององค์กรท้องถิ่นเพื่อนำไปขายเป็นรายได้ที่ร้านรับซื้อของเก่า ซึ่งมีการขายส่งต่อๆ กันมาจนถึงโรงงานอุตสาหกรรมที่จะนำของเสียเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ เป็นวัตถุดิบในการผลิตต่อไปแต่ยังไม่มีกฎระเบียบมากนัก สถานการณ์ของการใช้ประโยชน์จากขยะนั้นพบว่าในปี พ.ศ. 2548 ประเทศไทยมีการใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอยชุมชนต่อปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นร้อยละ 22.03 และมีการใช้ประโยชน์ประโยชน์ของเสียในภาคอุตสาหกรรมต่อปริมาณของเสียภาคอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นร้อยละ 56.85 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับการใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอยและของเสียที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2544-2547 อย่างไรก็ตาม ในส่วนของการกำจัดขยะยังถือว่าเป็นปัญหาอยู่ กล่าวคือ ยังไม่

สามารถจัดการให้หมดไปได้ เพราะขยะมีหลายชนิดและมีคุณสมบัติที่แตกต่างกัน โดยหากเป็นขยะของเสียอันตราย เช่น แบตเตอรี่ กากของเสียอุตสาหกรรม โลหะหนัก ขยะติดเชื้อต่างๆ เหล่านี้จะต้องผ่านกระบวนการจัดการด้วยเทคโนโลยีที่ซับซ้อน ซึ่งทั้งนี้ในส่วนของประเทศไทยยังไม่มีระบบที่จะกำจัดขยะของเสียอันตรายเหล่านี้ให้ครอบคลุมในทุกพื้นที่ของประเทศ

3. คุณภาพอากาศ

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
	กลุ่มที่ 1	
G 11	ปริมาณการปล่อยมลพิษก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์(CO_2) ต่อ GDP ณ ราคาปีฐาน 2531 (กรัม/บาท) (-)	2
	กลุ่มที่ 2	
G 24	โรคของระบบทางเดินหายใจ (-)	3*
	ค่าเฉลี่ยของหมวดย่อย	**2**

หมายเหตุ * ไม่นับเนื่องจากผลไม่ชัดเจน

ผลจากการคำนวณคะแนนค่าเฉลี่ยย่อยในเรื่อง *คุณภาพอากาศ* ปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.5 (คือค่าอยู่ในช่วง 2.26-2.50 = C+) หมายถึง *เริ่มมีแนวโน้มที่มีพัฒนาการบ้าง* ทั้งนี้เนื่องจากมีความพยายามจากหน่วยงานภาครัฐที่จะควบคุมไม่ให้เกิดปัญหามลพิษทางอากาศ จึงส่งผลให้ประชาชนป่วยด้วยโรคจากระบบทางเดินหายใจยังมีจำนวนน้อยอยู่เมื่อเทียบจากอัตราการป่วยด้วยโรคที่เกิดจากมลพิษอย่างอื่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสื่อต่างๆ ได้รณรงค์ในเรื่องของปัญหาสภาพมลพิษทางอากาศ ทำให้ประชาชนมีแนวโน้มให้ความสำคัญในการป้องกันตนเองไม่ให้สูดอากาศพิษมากขึ้น แต่อย่างไรก็ดี ปัญหาคุณภาพอากาศ นั้นจะต้องมีการดูแลควบคุมอย่างต่อเนื่อง เพราะประชาชนส่วนใหญ่ต้องสัมผัสและได้รับมลพิษด้านนี้อยู่เสมอในชีวิตประจำวันซึ่งอาจจะมากหรือน้อยต่างกัน ขึ้นกับบริเวณที่อาศัย เช่น บริเวณชุมชนที่พักอาศัยอาจไม่ได้รับผลกระทบมากนัก แต่หากเป็นบริเวณที่อยู่รอบนิคมอุตสาหกรรม โรงไฟฟ้า บริเวณท้องถนน จะได้รับผลกระทบสูง เช่น ปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่เกิดจากการเผาไหม้เชื้อเพลิงโดยเฉพาะบริเวณที่มีการจราจรหนาแน่น หรือปัญหาโรงไฟฟ้าแม่เมาะ อ.แม่เมาะ จ.ลำปาง หรือในบริเวณพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง ที่พบว่ามีการปล่อยก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์และค่าก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ในปริมาณสูงเกินค่ามาตรฐานคุณภาพอากาศในบรรยากาศ ซึ่งก่อผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน

ดังนั้นในหมวดของสิ่งแวดล้อม ได้ค่าคำนวณผลโดยเฉลี่ย เท่ากับ 2.11 หมายถึง *ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม* (คือค่าอยู่ในช่วง 1.76 – 2.25 = C) เนื่องจากระบบเศรษฐกิจได้สร้างขยะ

เพิ่มขึ้นตลอดเวลาแต่ในขณะเดียวกันก็มีมาตรการนำขยะกลับมาใช้ใหม่และแยกขยะอย่างเป็นระบบมากขึ้น ส่วนการปล่อยมลพิษในอากาศถึงแม้จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงแต่การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงพิษภัยและมีระบบป้องกันมลพิษทางอากาศดีขึ้นมีผลทำให้โรคที่เกิดจากระบบทางเดินหายใจลดลงแต่ส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเพราะการรณรงค์ให้งดสูบบุหรี่ก็เป็นได้

สรุปผลการคัดเลือกตัวแทนของดัชนีชี้วัด

สรุปผลโดยรวมจากการประมวลค่าคะแนนดัชนีชี้วัดมิติทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพบว่าการพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นยัง*มีแนวโน้มที่มีพัฒนาการ*ไปสู่ทิศทางการเปลี่ยนแปลงเป็นเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้สามารถสรุปผลจากการคัดเลือกดัชนีชี้วัดมิติทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดังนี้

สรุปผลการคัดเลือกดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

<table>
<tr><th colspan="3">หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง</th></tr>
<tr><td>ความพอประมาณ
การมีสติปัญญาและภูมิปัญญารู้จักใช้และสงวนรักษาทรัพยากรในแต่ละพื้นที่อย่างเหมาะสมและเพิ่มคุณค่าของทรัพยากรที่มีอยู่</td><td>ความมีเหตุผล
การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดคุ้มค่า มีความสมดุล ไม่เบียดเบียนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่ใช้เกินความสามารถที่ธรรมชาติจะรองรับได้</td><td>การมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี
การลดความเสี่ยงและพึ่งพาตนเองให้ได้มากที่สุด ซึ่งในกรณีของสิ่งแวดล้อม คือ การรักษาความหลากหลายของทั้งระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่ ซึ่งจะเป็นการทำให้ระบบคนและธรรมชาติอยู่ร่วมกันได้ และลดความเสี่ยงทั้งด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม</td></tr>
<tr><th colspan="3">เงื่อนไขของดัชนีชี้วัดภาวะสังคม</th></tr>
<tr><td colspan="2">คุณธรรม
ความเกื้อกูลช่วยเหลือกันและคำนึงถึงส่วนรวม</td><td>ความรู้
การมีปัญญาและภูมิความรู้ ภูมิสังคม ที่คำนึงถึงการพัฒนาบนพื้นฐานของความแตกต่างของความหลากหลายทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมตามสภาพแวดล้อมของพื้นที่</td></tr>
</table>

ดัชนีชี้วัดและองค์ประกอบ
<u>หมวดภาคทรัพยากรธรรมชาติ</u> 1. ความหลากหลายทางระบบนิเวศ 2. ความหลากหลายทางชีวภาพ 3. คุณภาพของทรัพยากร • ผลรวมร้อยละของแหล่งน้ำจำแนกตามคุณภาพ ถ่วงน้ำหนักโดยคะแนนคุณภาพ • ผลรวมร้อยละของน้ำจำแนกตามคุณภาพ ถ่วงน้ำหนักโดยคะแนนคุณภาพ 4 ปริมาณทรัพยากร • พื้นที่ป่าไม้ (ตร.กม.) **<u>หมวดภาคสิ่งแวดล้อม</u>** 1. ปริมาณขยะและของเสียอันตราย • ปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนที่เกิดขึ้น (kg./คน.ปี) • ปริมาณของเสียที่เกิดจากภาคอุตสาหกรรม (ล้านตัน/ปี) • ปริมาณของเสียอันตราย (ล้านตัน/ล้านคน/ปี) 2. การนำกลับไปใช้ใหม่ • สัดส่วนการใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอยชุมชนต่อปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น (ร้อยละ) • สัดส่วนการใช้ประโยชน์จากของเสียในภาคอุตสาหกรรมต่อปริมาณของเสียที่เกิดขึ้นในภาคอุตสาหกรรม 3. คุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น อากาศ น้ำ ดิน • ปริมาณการปล่อยมลพิษก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO2) ต่อ GDP ณ ราคาปีฐาน 2531 (กรัม/บาท) • โรคของระบบทางเดินหายใจ

ภาคผนวก ข

ตัวอย่างและขั้นตอนการคำนวณคะแนน ของดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวอย่างขั้นตอนการคำนวณคะแนนของดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีการคำนวณ คัดเลือกและให้คะแนนดัชนีต่างๆ

1. กำหนดดัชนีที่จะใช้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติต่างๆ ตัวอย่างเช่น ในมิติจริยธรรมและวัฒนธรรม ในหมวดที่ 1 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ได้กำหนดองค์ประกอบดัชนีชี้วัดย่อยไว้ 4 ประเด็น ประเด็นแรก คือ จำนวนการเกิดคดีความ ซึ่งมีตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องทั้งสิ้น 4 ตัว ได้แก่

- จำนวนคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหายต่อประชากรแสนคน
- จำนวนคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินต่อประชากรแสนคน
- จำนวนคดีชีวิต ร่างกายและเพศต่อประชากรแสนคน
- จำนวนคดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญต่อประชากรแสนคน

2. เก็บข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิโดยใช้ตัวเลขในปี พ.ศ. 2544-2548 และคำนวณดัชนีตามที่กำหนด ดังตัวอย่างตารางต่อไปนี้

รหัส	ตัวชี้วัด	หน่วย	2544	2545	2546	2547	2548
C 1	จำนวนคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหายต่อประชากรแสนคน (-)	ต่อประชากรแสนคน	637.2	636.4	681.9	624.8	671.7
C 2	จำนวนคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน (-)	ต่อประชากรแสนคน	105.6	109.7	106.0	106.5	122.1
C 3	จำนวนคดีเกี่ยวกับชีวิตร่างกายและเพศ (-)	ต่อประชากรแสนคน	56.7	60.5	76.4	73.4	73
C 4	จำนวนคดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญ (-)	ต่อประชากรแสนคน	12.8	12.6	17.5	14.5	15.3

3. คัดเลือก และจัดกลุ่มดัชนีในแต่ละหมวดย่อย โดยพิจารณาจากค่าสหสัมพันธ์ (Correlation) หากมีค่าสหสัมพันธ์เข้าใกล้ค่า 1 แสดงว่า ดัชนีนั้นมีความสัมพันธ์กันสูง หากมีค่าสหสัมพันธ์เข้าใกล้ค่า 0 แสดงว่าดัชนีนั้นมีความสัมพันธ์กันน้อย หรือค่อนข้างเป็นอิสระต่อกัน

ตัวอย่างของกลุ่มดัชนีย่อยที่เกี่ยวกับจำนวนคดีความ มีค่าสหสัมพันธ์ ดังนี้

```
. correlate c1 c2 c3 c4
(obs=5)
             |       c1       c2       c3       c4
-------------+------------------------------------
          c1 |   1.0000
          c2 |   0.4095   1.0000
          c3 |   0.5636   0.2631   1.0000
          c4 |   0.8042   0.1025   0.8864   1.0000
```

จากผลการคำนวณค่าสหสัมพันธ์ข้างต้น พบว่า C3 และ C4 มีค่าสหสัมพันธ์ค่อนข้างสูงถึง 0.8864 เมื่อพิจารณาร่วมกับความหมายของดัชนี จำนวนคดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญ (C4) สามารถสะท้อนให้เห็นภาพของสังคมได้ดีกว่าจำนวนคดีชีวิต ร่างกายและเพศ (C3) ซึ่งให้ความหมายกว้างเกินไป จึงเลือกจำนวนคดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญ (C4) ไว้ แล้วตัดจำนวนคดีชีวิตร่างกายและเพศ (C3) ออกไป

นอกจากนี้ จำนวนคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหายต่อประชากรแสนคน (C1) ก็มีความสัมพันธ์สูงกับจำนวนคดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญ (C4) เช่นกัน โดยมีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ 0.8042 แต่เมื่อพิจารณาความหมายของดัชนี พบว่า เป็นการสะท้อนปัญหาคนละประเด็นกัน จึงจำเป็นต้องใช้ดัชนีทั้งคู่ แต่ได้จัดให้อยู่ในกลุ่มย่อยเดียวกัน (กลุ่มที่ 1) ขณะที่จำนวนคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินต่อประชากรแสนคน (C2) มีค่าสหสัมพันธ์กับดัชนีตัวอื่นๆ ในหมวดจำนวนคดีความไม่สูงมากนักค่อนข้างจะอิสระกับดัชนีตัวอื่นๆ จึงจัดให้จำนวนคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินต่อประชากรแสนคน (C2) แยกเป็นกลุ่มย่อยออกไปต่างหาก (กลุ่มที่ 2)

4. นำดัชนีที่คัดเลือกแล้ว มาคำควณค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้

	C1	C2	C4
ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	650.4	109.98	14.54
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\hat{\sigma}$)	24.85729	6.966132	2.008233

จากนั้น นำค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมาคำนวณช่วงคะแนน ดังนี้

ช่วงคะแนน	C1	C2	C4
$\bar{x}$ -1.5 $\hat{\sigma}$	613.1141	99.5308	11.52765
$\bar{x}$ -0.5 $\hat{\sigma}$	637.9714	106.4969	13.53588
$\bar{x}$ +0.5 $\hat{\sigma}$	662.8286	113.4631	15.54412
$\bar{x}$ +1.5 $\hat{\sigma}$	687.6859	120.4292	17.55235

ให้คะแนนตามการตีความหมายของแต่ละดัชนี จากตัวอย่างข้างต้น จำนวนคดีความต่างๆ ต่อประชากรแสนคน **ยิ่งมีค่าน้อย ยิ่งดี** จากช่วงคะแนน จึงให้คะแนนในปี พ.ศ. 2548 (x) ตามเกณฑ์ดังนี้

$$
\begin{aligned}
x > (\bar{x} + 1.5\hat{\sigma}) &= 0 \\
(\bar{x} + 0.5\hat{\sigma}) < x \leq (\bar{x} + 1.5\hat{\sigma}) &= 1 \\
(\bar{x} - 0.5\hat{\sigma}) < x \leq (\bar{x} + 0.5\hat{\sigma}) &= 2 \\
(\bar{x} - 1.5\hat{\sigma}) < x \leq (\bar{x} - 0.5\hat{\sigma}) &= 3 \\
x \leq (\bar{x} - 1.5\hat{\sigma}) &= 4
\end{aligned}
$$

พิจารณาจากค่าดัชนีในปี 2548 จะได้ว่า

- จำนวนคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหายต่อประชากรแสนคน (C1) 671.7 มีค่าอยู่ระหว่างช่วง $\bar{x}$ +0.5 $\hat{\sigma}$ ถึง $\bar{x}$ +1.5 $\hat{\sigma}$ มีคะแนนเท่ากับ 1
- จำนวนคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินต่อประชากรแสนคน (C2) 122.1 มีค่ามากกว่า $\bar{x}$ +1.5 $\hat{\sigma}$ มีคะแนนเท่ากับ 0
- จำนวนคดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญต่อประชากรแสนคน (C4) 15.3 มีค่าอยู่ระหว่างช่วง $\bar{x}$ -0.5 $\hat{\sigma}$ ถึง $\bar{x}$ +0.5 $\hat{\sigma}$ มีคะแนนเท่ากับ 2

5. นำคะแนนที่ได้มาคำนวณค่าเฉลี่ยในแต่ละกลุ่มย่อย และค่าเฉลี่ยของหมวดย่อย ดังตัวอย่าง

รหัส	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	คะแนนปี 2548
	กลุ่มที่ 1	1.5
C 1	จำนวนคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย ต่อประชากรแสนคน (-)	1
C 4	จำนวนคดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญต่อประชากรแสนคน (-)	2
	กลุ่มที่ 2	0
C 2	จำนวนคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน ต่อประชากรแสนคน (-)	0
	ค่าเฉลี่ยของหมวดย่อย	**0.75**

กลุ่มที่ 1 จำนวนคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหายต่อประชากรแสนคน (C1) มีคะแนนเท่ากับ 1 และจำนวนคดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญ (C4) มีคะแนนเท่ากับ 2 ดังนั้น ค่าเฉลี่ยของกลุ่มย่อยนี้มีค่าเท่ากับ (1+2) ÷ 2 = 1.5

กลุ่มที่ 2 มีดัชนีเพียงตัวเดียว คือ จำนวนคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินต่อประชากรแสนคน (C2) จึงไม่ต้องคำนวณค่าเฉลี่ยในกลุ่มอีก และจะมีคะแนนเท่ากับ 0 ตามคะแนนของดัชนี C2

ดังนั้น ค่าเฉลี่ยของหมวดย่อยจำนวนคดีความ จึงมีค่าเท่ากับ (1.5+0) ÷ 2 = 0.75

6. นำค่าเฉลี่ยของแต่ละหมวดย่อย มาคำนวณค่าเฉลี่ยของหมวดต่างๆ อีกครั้ง ตัวอย่างจากมิติจริยธรรมและวัฒนธรรม ในหมวดที่ 1 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง มีคะแนนในแต่ละหมวดย่อย(ซึ่งมีวิธีการคำนวณตามข้อ 1-5 ข้างต้น) ดังนี้

หมวดย่อย	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	ค่าเฉลี่ยคะแนนปี 2548
1.1	จำนวนการเกิดคดีความ	0.75
1.2	ความสูญเสียอันเกิดจากอุบัติเหตุและอุบัติภัย (ความประมาท)	0.5
1.3	ความเดือดร้อน ความรุนแรงจากการคุกคามและละเมิดสิทธิ เสรีภาพในสังคม	1
1.4	ความรุนแรงในครอบครัว อันเกิดจากการขาดการเอาใจใส่ดูแล ช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิก	2.4
	ค่าเฉลี่ยของหมวดย่อย	**1.16**

ค่าเฉลี่ยของหมวดคำนวณจากค่าเฉลี่ยคะแนนปี พ.ศ. 2548 หารด้วยจำนวนหมวดย่อย จากตัวอย่างข้างต้น คือ (0.75+0.5+1+2.4)÷4 = 1.16

7. ตีความคะแนนที่ได้ในแต่ละหมวด เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละหมวด โดยใช้เกณฑ์ ดังนี้

คะแนน	เกรด	ความหมาย
3.51 ขึ้นไป	A	มีพัฒนาการดีเยี่ยม
3.26 – 3.50	B+	มีพัฒนาการดีมาก
2.76 – 3.25	B	มีพัฒนาการดี
2.51 – 2.75	B-	มีพัฒนาการพอใช้
2.26 – 2.50	C+	เริ่มมีแนวโน้มที่มีพัฒนาการบ้าง
1.76 – 2.25	C	ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม
1.51 – 1.75	C-	ยังไม่น่าพอใจ
น้อยกว่า 1.50	D	ต้องปรับปรุงแก้ไข

จากคะแนนเฉลี่ยในหมวดที่ 1 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองซึ่งมีคะแนนเท่ากับ 1.16 จัดอยู่ในช่วงคะแนน D ต้องปรับปรุงแก้ไข

8. นำคะแนนเฉลี่ยของแต่ละหมวดมาคำนวณคะแนนเฉลี่ยของแต่ละมิติ แล้วตีความคะแนนในแต่ละหมวดตามตารางข้างต้นอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้ได้ค่าคะแนนและผลการประเมินในแต่ละมิติ ดังตัวอย่างมิติจริยธรรมและวัฒนธรรม

หมวด	ตัวชี้วัด (ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา)	ค่าเฉลี่ยคะแนนปี 2548
1	ความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง	1.16
2	การมีภูมิคุ้มกันทางกาย อารมณ์ จิตใจ	2.30
3	การธำรงรักษาวัฒนธรรม	2.60
	ค่าเฉลี่ยของมิติ	**2.02**

จากการคำนวณค่าเฉลี่ยดัชนีชี้วัดมิติทางจริยธรรมและวัฒนธรรมโดยรวม ผลปรากฏว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.02 (คือค่าอยู่ในช่วงระหว่าง 1.76 – 2.25 = C) นั่นคือหมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่สะท้อนพฤติกรรมทางด้านจริยธรรมและวัฒนธรรมไปสู่ทิศทางการเป็นเศรษฐกิจพอเพียงในช่วงปี พ.ศ. 2548 พบว่า ยังอยู่ในระดับที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง

ตัวอย่างการให้คะแนนดัชนี ในกรณีอื่นๆ

กรณีดัชนี ยิ่งมีค่ามาก ยิ่งดี

ตัวอย่าง ดัชนีชี้วัดด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี หมวดที่ 1 การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนามนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพและเพียงพอ

รหัส	ตัวชี้วัด	หน่วย	2544	2545	2546	2547	2548
	งบประมาณรายจ่ายที่จัดสรรเพื่อแผนงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	ล้านบาท	5,937.20	8,661.30	8,043.90	12,571.80	16,462.60
	งบประมาณรายจ่ายทั้งหมดของประเทศ	ล้านบาท	910,000	1,023,000	999,900	1,163,500	1,200,000
H3	ร้อยละของงบประมาณรายจ่ายที่จัดสรรเพื่อแผนงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี/งบประมาณรายจ่ายทั้งหมดของประเทศ (+)	ร้อยละ	0.65	0.85	0.81	1.08	1.37

เมื่อนำไปคำนวณค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีค่าดังนี้

ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	0.952
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\hat{\sigma}$)	0.2796784

นำไปคำนวณช่วงการให้คะแนนจากค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ได้ดังนี้

ช่วงคะแนน	ค่า
$\bar{x}$ -1.5 $\hat{\sigma}$	0.5325
$\bar{x}$ -0.5 $\hat{\sigma}$	0.8122
$\bar{x}$ +0.5 $\hat{\sigma}$	1.0918
$\bar{x}$ +1.5 $\hat{\sigma}$	1.3715

ดัชนีร้อยละของงบประมาณรายจ่ายที่จัดสรรเพื่อแผนงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่องบประมาณรายจ่ายทั้งหมดของประเทศ **ยิ่งมีค่ามาก ยิ่งดี** ดังนั้นจึงมีเกณฑ์การให้คะแนนตามช่วง ดังนี้

$$
\begin{aligned}
x > (\bar{x} + 1.5\hat{\sigma}) &= 4 \\
(\bar{x} + 0.5\hat{\sigma}) < x \leq (\bar{x} + 1.5\hat{\sigma}) &= 3 \\
(\bar{x} - 0.5\hat{\sigma}) < x \leq (\bar{x} + 0.5\hat{\sigma}) &= 2 \\
(\bar{x} - 1.5\hat{\sigma}) < x \leq (\bar{x} - 0.5\hat{\sigma}) &= 1 \\
x \leq (\bar{x} - 1.5\hat{\sigma}) &= 0
\end{aligned}
$$

พิจารณาจากค่าดัชนีร้อยละของงบประมาณรายจ่ายที่จัดสรรเพื่อแผนงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่องบประมาณรายจ่ายทั้งหมดของประเทศ ในปี พ.ศ. 2548 จะได้ว่า

1.37 มีค่าอยู่ระหว่างช่วง $\bar{x}$ +0.5 $\hat{\sigma}$ ถึง $\bar{x}$ +1.5 $\hat{\sigma}$ จึงมีคะแนนเท่ากับ 3

กรณีดัชนีมีค่าเข้าใกล้ค่ากลาง (ค่าเฉลี่ย) ยิ่งดี

ตัวอย่าง ดัชนีมิติเศรษฐกิจ หมวดที่ 4 การใช้จ่ายภาครัฐ: ความเสี่ยงทางการคลัง

รหัส	**ตัวชี้วัด**	**หน่วย**	**2544**	**2545**	**2546**	**2547**	**2548**
	หนี้สาธารณะ	พันล้านบาท	1,272.86	1,691.16	1,631.12	1,810.44	1,857.25
	GDP at current price	พันล้านบาท	5,133.5	5,450.6	5,917.4	6,489.8	7,087.7
A26*	หนี้สาธารณะต่อ GDP	เท่า	0.248	0.310	0.276	0.279	0.262

เมื่อนำไปคำนวณค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีค่าดังนี้

ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	0.275
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\hat{\sigma}$)	0.023236

นำไปคำนวณช่วงการให้คะแนนจากค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ได้ดังนี้

ช่วงคะแนน	ค่า
$\bar{x}$ -1.5 $\hat{\sigma}$	0.2401
$\bar{x}$ -0.5 $\hat{\sigma}$	0.2634
$\bar{x}$ +0.5 $\hat{\sigma}$	0.2866
$\bar{x}$ +1.5 $\hat{\sigma}$	0.3098

ดัชนีหนี้สาธารณะต่อ GDP **ยิ่งมีค่าเข้าใกล้ค่ากลาง ยิ่งดี** ดังนั้นจึงมีเกณฑ์การให้คะแนนตามช่วง ดังนี้

$$x > (\bar{x}+1.5\hat{\sigma}) = 0\text{-}1$$
$$(\bar{x}+0.5\hat{\sigma}) < x \leq (\bar{x}+1.5\hat{\sigma}) = 2\text{-}3$$
$$(\bar{x}-0.5\hat{\sigma}) < x \leq (\bar{x}+0.5\hat{\sigma}) = 4$$
$$(\bar{x}-1.5\hat{\sigma}) < x \leq (\bar{x}-0.5\hat{\sigma}) = 2\text{-}3$$
$$x \leq (\bar{x}-1.5\hat{\sigma}) = 0\text{-}1$$

พิจารณาจากดัชนีหนี้สาธารณะต่อ GDP ในปี 2548 จะได้ว่า

0.262 มีค่าอยู่ระหว่างช่วง $\bar{x}$ -1.5 $\hat{\sigma}$ ถึง $\bar{x}$ -0.5 $\hat{\sigma}$ จึงมีคะแนนเท่ากับ 3 เนื่องจากช่วงดังกล่าวมีค่าอยู่ระหว่าง 0.2401-0.2634 และค่าดัชนีหนี้สาธารณะต่อ GDP มีค่าเท่ากับ 0.262 ซึ่งค่อนมาทาง upper bound ของช่วง จึงให้คะแนนเท่ากับ 3

กรณีดัชนีมีค่าเข้าใกล้ค่าที่เหมาะสม ยิ่งดี

ตัวอย่าง ดัชนีมิติเศรษฐกิจ หมวดที่ 2 เศรษฐกิจภาคครัวเรือน

รหัส	**ตัวชี้วัด**	**หน่วย**	**2544**	**2545**	**2546**	**2547**	**2548**
	การใช้จ่ายเพื่อการบริโภค (ราคาปัจจุบัน)	พันล้านบาท	2,941.0	3,120.0	3,385.6	3,709.1	4,048.7
	รายได้ที่ใช้จ่ายได้จริง	พันล้านบาท	3,265.46	3,384.97	3,691.29	4,092.16	4,465.43
A14	การใช้จ่ายเพื่อการบริโภค/ รายได้ที่ใช้จ่ายได้จริง	ร้อยละต่อปี (รวม)	90.06	92.17	91.72	90.64	90.67

เมื่อนำไปคำนวณค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีค่าดังนี้

ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	91.05
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\hat{\sigma}$)	0.865033

นำไปคำนวณช่วงการให้คะแนนจากค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ได้ดังนี้

ช่วงคะแนน	ค่า
$\bar{x}$ -1.5 $\hat{\sigma}$	89.7544
$\bar{x}$ -0.5 $\hat{\sigma}$	90.6194
$\bar{x}$ +0.5 $\hat{\sigma}$	91.4844
$\bar{x}$ +1.5 $\hat{\sigma}$	92.3495

เนื่องจาก ดัชนีสัดส่วนการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคต่อรายได้ที่ใช้จ่ายได้จริง ควรมีค่าเข้าใกล้ค่าที่เหมาะสมซึ่งกำหนดไว้ที่ ร้อยละ 80 แต่จากที่คำนวณค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และช่วงการให้คะแนน พบว่า ค่าที่เหมาะสมไม่อยู่ในช่วงที่คำนวณได้เลย ควรได้คะแนนเท่ากับ 0 แต่หากพิจารณาทิศทางการเปลี่ยนแปลงประกอบ จะเห็นว่า ค่าของดัชนีในปี พ.ศ. 2548 ซึ่งมีค่าเท่ากับ 90.67 มีแนวโน้มไปในทิศทางที่เข้าใกล้ค่าที่เหมาะสม (เมื่อพิจารณาจากเกณฑ์ **ยิ่งน้อยยิ่งดี** ประกอบ เพราะค่าที่เหมาะสม คือ 80.00) คะแนนที่ได้จึงเป็น 1 เพราะมีแนวโน้มที่ดีขึ้น แต่ค่ายังอยู่ห่างจากค่าที่เหมาะสมอยู่มาก

ภาคผนวก ค

การทดสอบความอ่อนไหวของดัชนีรวม

ผลการคำนวณดัชนีรวม

มิติ	คะแนนดิบ	ถ่วงน้ำหนัก	คะแนนคำนวณ
เศรษฐกิจภาพรวม	1.93	0.15	0.290
ภาคเกษตร	1.25	0.075	0.094
นอกภาคเกษตร (อุตสาหกรรม+บริการ)	2.25	0.075	0.169
มิติเศรษฐกิจ	1.84	**0.3**	0.552
จริยธรรมวัฒนธรรม	1.96	0.1	0.196
สังคม	2.52	0.1	0.252
การศึกษา	2.38	0.1	0.238
มิติสังคม		**0.3**	0.686
ภาครัฐ	2.125	**0.15**	0.319
ภาคเอกชน	2.59	**0.05**	0.130
มิติบริหารรัฐกิจและเอกชน		0.2	0.448
มิติเทคโนโลยี	2	**0.1**	0.2
มิติสิ่งแวดล้อม	1.56	**0.1**	0.156
รวม		1	2.042

การทดสอบความอ่อนไหว

1. ทดสอบความอ่อนไหวด้วยการเปลี่ยนค่าถ่วงน้ำหนักของดัชนีในแต่ละมิติแล้วคำนวณค่าดัชนีรวม โดยทดลองเปลี่ยนค่าถ่วงน้ำหนักให้แตกต่างจากค่าถ่วงน้ำหนักดัชนีรวมที่ใช้จริง (แสดงด้วยตัวอักษรหนา) ทั้งสิ้น 9 รูปแบบด้วยกัน ดังนี้

มิติ	ถ่วงน้ำหนัก (1)	คะแนนคำนวณ (1)	ถ่วงน้ำหนัก (2)	คะแนนคำนวณ (2)	ถ่วงน้ำหนัก (3)	คะแนนคำนวณ (3)
เศรษฐกิจภาพรวม	0.15	0.290	0.2	0.386	0.1	0.193
ภาคเกษตร	0.075	0.094	0.1	0.125	0.05	0.0625
นอกภาคเกษตร	0.075	0.169	0.1	0.225	0.05	0.1125
มิติเศรษฐกิจ	**0.3**	0.552	**0.4**	0.736	**0.2**	0.368
จริยธรรมวัฒนธรรม	0.1	0.196	0.067	0.131	0.13	0.261
สังคม	0.1	0.252	0.067	0.168	0.13	0.336
การศึกษา	0.1	0.238	0.067	0.159	0.13	0.317
มิติสังคม	**0.3**	0.686	**0.2**	0.457	**0.40**	0.915
ภาครัฐ	**0.12**	0.255	0.12	0.255	0.12	0.255
ภาคเอกชน	**0.08**	0.207	0.08	0.207	0.08	0.207
มิติบริหารรัฐกิจและเอกชน	0.2	0.462	0.2	0.462	0.2	0.462
มิติเทคโนโลยี	0.1	0.200	0.1	0.2	0.1	0.2
มิติสิ่งแวดล้อม	0.1	0.156	0.1	0.156	0.1	0.156
รวม	1.000	2.056	1.000	2.012	1.000	2.101

มิติ	ถ่วงน้ำหนัก (4)	คะแนนคำนวณ (4)	ถ่วงน้ำหนัก (5)	คะแนนคำนวณ (5)	ถ่วงน้ำหนัก (6)	คะแนนคำนวณ (6)
เศรษฐกิจภาพรวม	0.2	0.386	0.1	0.193	0.1	0.193
ภาคเกษตร	0.1	0.125	0.05	0.0625	0.05	0.063
นอกภาคเกษตร	0.1	0.225	0.05	0.1125	0.05	0.113
มิติเศรษฐกิจ	**0.4**	0.736	**0.2**	0.368	**0.2**	0.368
จริยธรรมวัฒนธรรม	0.067	0.131	0.13	0.261	0.067	0.131
สังคม	0.067	0.168	0.13	0.336	0.066	0.166
การศึกษา	0.067	0.159	0.13	0.317	0.067	0.159
มิติสังคม	**0.2**	0.457	**0.40**	0.915	**0.2**	0.457
ภาครัฐ	**0.15**	0.319	**0.15**	0.319	**0.1**	0.213
ภาคเอกชน	**0.05**	0.130	**0.05**	0.130	**0.1**	0.259
มิติบริหารรัฐกิจและเอกชน	0.2	0.448	0.2	0.448	0.2	0.472
มิติเทคโนโลยี	0.1	0.2	0.1	0.2	0.2	0.400
มิติสิ่งแวดล้อม	0.1	0.156	0.1	0.156	0.2	0.312
รวม	1.000	1.998	1.000	2.087	1.000	2.009

มิติ	ถ่วงน้ำหนัก (7)	คะแนนคำนวณ (7)	ถ่วงน้ำหนัก (8)	คะแนนคำนวณ (8)	ถ่วงน้ำหนัก (9)	คะแนนคำนวณ (9)
เศรษฐกิจภาพรวม	0.15	0.290	0.1	0.193	0.1	0.193
ภาคเกษตร	0.075	0.094	0.1	0.125	0.05	0.0625
นอกภาคเกษตร	0.075	0.169	0.1	0.225	0.05	0.1125
มิติเศรษฐกิจ	**0.3**	0.552	**0.3**	0.543	**0.2**	0.368
จริยธรรมวัฒนธรรม	0.1	0.196	0.083	0.163	0.13	0.261
สังคม	0.1	0.252	0.084	0.212	0.13	0.336
การศึกษา	0.1	0.238	0.083	0.198	0.13	0.317
มิติสังคม	**0.3**	0.686	**0.25**	0.572	**0.40**	0.915
ภาครัฐ	**0.1**	0.213	0.1	0.213	0.1	0.213
ภาคเอกชน	**0.1**	0.259	0.1	0.259	0.1	0.259
มิติบริหารรัฐกิจและเอกชน	0.2	0.472	0.2	0.472	0.2	0.472
มิติเทคโนโลยี	0.1	0.200	0.1	0.2	0.1	0.2
มิติสิ่งแวดล้อม	0.1	0.156	0.15	0.234	0.1	0.156
รวม	1.000	2.066	1.000	2.020	1.000	2.110

2. นำค่าดัชนีรวมที่คำนวณด้วยการถ่วงน้ำหนักที่ต่างกันออกไปมาคำนวณหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบทางสถิติเพื่อทดสอบว่า ค่าดัชนีรวมที่จะใช้จริง มีค่าแตกต่างจากค่าดัชนีรวมที่ได้จากการเปลี่ยนการถ่วงน้ำหนักหรือไม่ มีผลการทดสอบทางสถิติ ดังนี้

```
. ttest totalscore == 2.042

One-sample t test
------------------------------------------------------------------------------
Variable |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
totals~e |      10      2.0501    .0127606    .0403524    2.021234    2.078966
------------------------------------------------------------------------------
    mean = mean(totalscore)                                       t =   0.6348
Ho: mean = 2.042                                 degrees of freedom =        9

  Ha: mean < 2.042               Ha: mean != 2.042                 Ha: mean > 2.042
 Pr(T < t) = 0.7293         Pr(|T| > |t|) = 0.5414               Pr(T > t) = 0.2707
```

นั่นคือ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.0501 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.0404 โดยผลการทดสอบว่าค่าดัชนีรวมที่ใช้จริง (2.042) มีค่าไม่ต่างจากค่าเฉลี่ยที่คำนวณได้จากทดลองเปลี่ยนค่าถ่วงน้ำหนักที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ภาคผนวก ง

ข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณดัชนีและแหล่งที่มาของข้อมูล

ตารางที่ ง. 1 แสดงข้อมูลทางสถิติ

ดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทางเศรษฐกิจ ช่วงปี 2544 – 2548

หมวดที่ 1 เศรษฐกิจภาพรวม

รหัส	ตัวชี้วัด	หน่วย	2544	2545	2546	2547	2548
A1	สัดส่วน GDP สาขาเกษตร	ร้อยละ	10.41	9.95	10.47	9.61	8.90
A2	สัดส่วน GDP ภาคอุตสาหกรรมและเหมืองแร่	ร้อยละ	38.26	39.00	40.22	40.88	41.23
A3	สัดส่วน GDP ภาคบริการ	ร้อยละ	51.32	51.04	49.31	49.51	49.86
A4	ดัชนีการกระจายรายได้ (Gini-coefficient)	-	-	0.507	-	0.493	-
A5	จำนวนคนจนใต้ Poverty Line	ล้านคน	-	9.5	-	7.1	-
A7	การออมโดยรวมต่อGDP (GNS/GDP)*	ร้อยละ	30.2	30.5	30.8	31.1	30.3
A8	อัตราการจ้างงาน	ร้อยละ	94.95	96.50	96.96	97.23	97.58
A9	อัตราเงินเฟ้อ - Headline Inflation	ร้อยละ	1.6	0.7	1.8	2.7	4.5
A9-1	อัตราเงินเฟ้อ - Core Inflation	ร้อยละ	1.3	0.4	0.2	0.4	1.6
A10	การนำเข้าต่อการใช้พลังงาน (เทียบเท่าน้ำมันดิบพันบาร์เรลต่อวัน)	ร้อยละ	63.0	62.0	64.0	68.0	64.0
A11	ผลิตภาพการผลิตรวม	ร้อยละ	0.62	3.38	4.95	3.5	1.89
A11-1	ผลิตภาพการผลิตรวม/อัตราเติบโตทางเศรษฐกิจ		0.282	0.638	0.707	0.565	0.420
A13	อัตราการเพิ่มผลตอบแทนแรงงาน/อัตราเงินเฟ้อ	เท่า	0.0247	0.0615	0.0382	0.0295	0.0166
A34	อัตราการเติบโตภาคการเงินต่ออัตราการเติบโตภาคเศรษฐกิจจริง	เท่า	1.79	2.89	5.44	0.46	3.28

หมายเหตุ * GNS include statistical discrepancy

หมวดที่ 2 เศรษฐกิจครัวเรือน

รหัส	ตัวชี้วัด	หน่วย	2544	2545	2546	2547	2548
A14	การใช้จ่ายเพื่อการบริโภค/รายได้ที่ใช้จ่ายได้จริง (ณ ราคาปัจจุบัน)ของครัวเรือน	ร้อยละต่อปี	90.06	92.17	91.72	90.64	90.67
A15	สัดส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้(ต่อครัวเรือน)	ร้อยละต่อเดือน	-	79.27	-	82.18	-
A16	สัดส่วนครัวเรือนที่มีหนี้สิน	ร้อยละ	-	62.4	-	66.4	-
A17	อัตราการออม/รายได้ที่ใช้จ่ายได้จริง (Personal Saving/Disposable Income)	ร้อยละ	8.41	6.34	6.77	7.90	7.83
A19	อัตราส่วนหนี้สินต่อรายได้	เท่า/ปี	-	0.5004	-	0.5824	-

หมวดที่ 3 เศรษฐกิจการออมและการลงทุน

รหัส	ตัวชี้วัด	หน่วย	2544	2545	2546	2547	2548
A20	หนี้ภาคเอกชน/การลงทุนภาคเอกชน (-)	ร้อยละ	-5.67	22.99	-1.93	32.58	-
A21	มูลค่าปัจจัยการผลิต*ที่นำเข้า /GDP (การพึ่งพาภายนอก)	ร้อยละ	39.67	37.54	38.81	42.07	46.19
A22	การออม/การลงทุน (GNS/GDI) (การกู้ยืม)	เท่า	1.25	1.28	1.23	1.16	0.96

หมายเหตุ * ราคาปัจจุบัน, ปัจจัยการผลิต = ทุน+วัตถุดิบและสินค้าขั้นกลาง ไม่รวมน้ำมัน

** GNS include statistical discrepancy

หมวดที่ 4 เศรษฐกิจการใช้จ่ายภาครัฐ

รหัส	ตัวชี้วัด	หน่วย	2544	2545	2546	2547	2548
A23	ดุลการคลัง	พันล้านบาท	-122.99	-76.82	24.00	8.33	-45.76
	อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ	ร้อยละ	2.2	5.3	7.0	6.2	4.5
A23-1	ดุลการคลัง/การเปลี่ยนแปลงของ GDP	เท่า	-1.89	-0.47	0.10	0.04	-0.28
A25	หนี้สาธารณะภายในประเทศ /GDP (current price)	ร้อยละ	16.47	23.74	21.62	23.25	-
A25-1	หนี้สาธารณะภายนอกประเทศ /GDP (current price)	ร้อยละ	8.32	7.29	5.95	4.65	-
A26-1	หนี้สาธารณะ/GDP	เท่า	0.248	0.310	0.276	0.279	0.262

หมวดที่ 5 เศรษฐกิจภาคระหว่างประเทศ

รหัส	ตัวชี้วัด	หน่วย	2544	2545	2546	2547	2548
A27	สัดส่วนภาระหนี้ต่างประเทศ/ รายได้จากการส่งออกสินค้า และบริการ	เท่า	0.88	0.73	0.53	0.44	0.41
A28	FDI/การลงทุนในประเทศ	เท่า	0.1818	0.1137	0.1447	0.1143	0.1340
A29	อัตราการเปิดประเทศ*		110.9	105.6	109.4	121.5	131.7
	(คำนวณเอง ราคาปี2531)		106.73	114.24	114.79	120.16	122.55
A30	สัดส่วนการส่งออกสินค้า 10 รายการแรกต่อการส่งออก	ร้อยละ	42.2	40.0	41.2	41.7	42.3
A31	หนี้ต่างประเทศระยะสั้น/ทุนสำรองเงินตราระหว่างประเทศ	เท่า	0.4051	0.3062	0.2587	0.2443	0.3076
A32	หนี้ต่างประเทศระยะสั้น/การลงทุนทั้งหมด(GDI)	เท่า	0.4786	0.3964	0.2922	0.2733	0.2944

หมายเหตุ * ราคาปัจจุบัน (ข้อมูลจาก NSO แต่มีค่าไม่เท่ากับที่ NESDB ประกาศ)

หมวดที่ 5 เศรษฐกิจภาคระหว่างประเทศ (ต่อ)

รหัส	ตัวชี้วัด	หน่วย	2544	2545	2546	2547	2548
A35	ความแปรปรวนของอัตราแลกเปลี่ยนในแต่ละปี(จากค่าเฉลี่ยรายเดือน)	-	0.9083	0.6675	1.5821	0.9178	1.3561
A35-1	อัตราการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยน(เทียบเฉลี่ยต่อปีก่อนหน้า)	ร้อยละ	0.00	-3.31	-3.43	-3.03	0.00
A36	อัตราการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยน/อัตราการขยายตัวของการส่งออก(ราคาปีฐาน)	เท่า	0.0000	-0.2761	-0.4844	-0.3162	-0.00007

หมวดที่ 6 สาขาการเกษตร

รหัส	ตัวชี้วัด	หน่วย	2544	2545	2546	2547	2548
Aa1	สัดส่วนGDP ต่อประชากรในสาขาเกษตรเทียบกับ GDP ต่อประชากรนอกสาขาเกษตร (ราคาปี 2531)	ร้อยละ	16.72	16.22	17.49	16.47	15.32
Aa2	สัดส่วนประชากรเกษตรผู้อยู่นอกกำลังแรงงาน/กำลังแรงงานเกษตร	ร้อยละ	89.60	83.19	84.72	87.28	86.25
Aa4	หนี้สินต่อรายได้ของครัวเรือนเกษตร	ร้อยละ	47.52	n.a.	n.a.	60.40	61.21
Aa5	มูลค่าการนำเข้า/มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตร	ร้อยละ	30.56	29.79	28.38	28.15	29.74
Aa6	อัตราการเปิดประเทศสินค้าเกษตร	ร้อยละ	148.34	134.58	129.83	129.52	126.50
Aa7	มูลค่าปัจจัยการผลิต(ปุ๋ย)ที่นำเข้าจากต่างประเทศ /GDPเกษตร	ร้อยละ	6.54	6.50	6.97	9.02	9.70

หมวดที่ 7 สาขาอุตสาหกรรมและบริการ

	รายการ	หน่วย	2544	2545	2546	2547	2548
Ab1	อัตราการขยายตัวGDPภาคอุตสาหกรรมและบริการ/อัตราการขยายตัวของขยะอุตสาหกรรม	เท่า		6.6184	0.8268	0.3903	
Ab2	อัตราการขยายตัวGDPภาคอุตสาหกรรมและบริการ/อัตราการขยายตัวของการใช้ไฟฟ้าภาคอุตสาหกรรมและบริการ	เท่า			0.8283	1.4281	0.8141
Ab3	อัตราการใช้กำลังการผลิตภาคอุตสาหกรรม	ร้อยละ	64.39	64.43	69.75	71.49	72.07
Ab4	D/E ratio ของ 8 กลุ่มอุตสาหกรรม (1)		6.25	5.36	4.07	3.67	3.32
Ab5	การออม/การลงทุนของภาคธุรกิจ	เท่า	1.195	1.2241	0.8947	0.6676	0.7095
Ab6	TFP ภาคอุตสาหกรรม		-1.84	4.89	6.99	4.47	2.11
Ab7	TFP ภาคบริการและอื่นๆ		-0.14	3.39	0.87	3.36	2.33

หมายเหตุ : (1) 8 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทรัพยากร กลุ่มธุรกิจการเงิน กลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง กลุ่มบริการ กลุ่มเทคโนโลยี กลุ่มวัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร กลุ่มอุตสาหกรรม

ที่มา/ แหล่งข้อมูล: สำนักงานสถิติแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ธนาคารแห่งประเทศไทย

ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจสังคม บัญชีเศรษฐกิจเงินทุนประเทศไทย

รายงานสถานการณ์ประจำปี กระทรวงพลังงาน

ตารางที่ ง. 2 แสดงแหล่งข้อมูลและตัวเลขทางสถิติของดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทางจริยธรรม วัฒนธรรม ช่วงปี 2544 – 2549

หมวดที่ 1 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

1.1 จำนวนการเกิดคดีความ

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ. 2544	2545	2546	2547	2548	2549	แหล่งข้อมูล/ หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
	ฐานข้อมูลจำนวนประชากรของประเทศ	คน	62,308,887	62,799,872	63,079,765	61,973,621	62,418,054	-	กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
C 1	• **จำนวนคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย(-)**	ต่อประชากรแสนคน (จำนวนคดีที่จับได้)	637.2	636.4	681.9	624.8	671.7	-	(ประมวลผลข้อมูลตัวชี้วัด 1-4 แหล่งที่มาจาก สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ) หมายเหตุ: คำนวณค่าสัดส่วนโดยนำจำนวนคดีที่เกิดขึ้นคูณด้วยจำนวนประชากรแสนคน และหารด้วยจำนวนประชากรทั้งประเทศในรายปี (จำนวนประชากรของประเทศ อ้างจาก กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย)
	• จำนวนคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย (ได้แก่ การพนัน ยาเสพติด อาวุธปืน ปราบปรามการค้าประเวณี มีและเผยแพร่วัตถุลามก) (-)		397,042	399,692	430,147	387,217	419,250	-	
C 2	• **จำนวนคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน (-)**	ต่อประชากรแสนคน (จำนวนคดีที่จับได้)	105.6	109.7	106.0	106.5	122.1	-	
	• จำนวนคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน (-)		65,813	68,906	67,134	68,665	76,178	-	

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล/ หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
C 3	• **จำนวนคดีเกี่ยวกับชีวิตร่างกายและเพศ(-)**	ต่อประชากรแสนคน	56.7	60.5	76.4	73.4	73.4	-	
	• จำนวนคดีเกี่ยวกับชีวิต ร่างกายและเพศ (-)	(จำนวนคดีที่จับได้)	35,316	37,999	48,215	45,494	45,840	-	
C 4	• **จำนวนคดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญ (-)**	ต่อประชากรแสนคน	12.8	12.6	17.5	14.5	15.3	-	
	• จำนวนคดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญ (-)	(จำนวนคดีที่รับแจ้ง)	7,981	7,938	11,073	9,010	9,586	-	

1.2 ความสูญเสียอันเกิดจากอุบัติเหตุและอุบัติภัย (จากความประมาท) (-)

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล/ หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
C 5	• จำนวนการตายจากอุบัติเหตุและการเป็นพิษ (-) (ได้แก่ อุบัติเหตุจากการขนส่ง การจราจรทางบก/ไม่รวมการฆ่าตัวตายและถูกฆ่าตาย)	ต่อประชากรแสนคน	50.9	55.3	56.9	58.9	57.6	-	สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข
	• จำนวนและร้อยละของผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุและการเป็นพิษ /(ต่อจำนวนผู้เสียชีวิตทั้งหมด)	คน /ร้อยละ	31,579/ (369,493) 8.54%	34,568/ (380,364) 9.08%	35,804/ (384,131) 9.32%	36,855/ (393,592) 9.36%	35,818/ (395,374) 8.05%	-	สำนักงานปลัดกระทรวงกระทรวงสาธารณสุข อ้างใน สำนักงานสถิติแห่งชาติ (ข้อมูลสถิติล่าสุดปี 2549)
	• อัตราการตายจากอุบัติเหตุทุกประเภท(-)	ต่อประชากรแสนคน	36.54	38.5	56.9	-	-	-	สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข
	(1)อัตราครัวเรือนมีการป้องกันอุบัติภัยอย่างถูกวิธี(+)	จำนวนครัวเรือน	-	6703198/7,305,239	7045923/7,452,434	7408431/7,719,150	7742806/7,840,984	8649054/8,785,803	จปฐ. กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
	• จำนวนครัวเรือนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน(+)	จำนวนครัวเรือน	-	95.91	97.43	97.95	99.68	99.21	
	(2)อัตราการตายจากอุบัติเหตุจราจรทางบก(-) หรือ • จำนวนผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุจราจรทางบก	ต่อประชากรแสนคน (คน)	- 11,652	20.9 13,116	22.9 14,012	21.3 13,766	20.6 12,858	- -	ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กลุ่มข้อมูลข่าวสารสุขภาพ สำนักนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล/ หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
	• อัตราการตายจากอุบัติเหตุทางน้ำ และทางอากาศ (-)	ต่อประชากรแสนคน	6.2	6.7	6.6	6.7	-	-	สำนักงานปลัดกระทรวงกระทรวงสาธารณสุข กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
	• จำนวนมูลค่า (ค่าประมาณ) ทรัพย์สินเสียหายจากอุบัติเหตุ (-)	(บาท)	1,240,801,187	1,494,936,815	1,750,964,040	1,623,081,112	3,238,226,110	-	ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
C 6	• **จำนวนผู้เดือดร้อนจากอัคคีภัย (-)**	ต่อประชากรแสนคน	19.75	22.99	23.90	21.49	37.24	-	สำนักงานมาตรการป้องกันสาธารณภัย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย
	• จำนวนผู้เดือดร้อนจากอัคคีภัย	คน	12,307	14,438	15,078	13,316	23,250	-	
C 7	• **จำนวนผู้ประสบภัยอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน (-)**	คน/ต่อประชากรวัยแรงงานแสนคน	561.20	557.70	603.60	603.40	592.90	-	สำนักงานกองทุนทดแทน สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน
	• จำนวนผู้ประสบภัยอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน (-)	คน	189,752	191,042	210,683	215,534	214,235	-	สำนักงานกองทุนทดแทน สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน

1.3 อัตราความเดือดร้อนและความรุนแรงจากการคุกคามและละเมิดสิทธิ เสรีภาพในสังคม

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล/ หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
C 8	• **จำนวนผู้ได้รับการช่วยเหลือกลับประเทศในขบวนการค้ามนุษย์ (a)**	คน/ต่อประชากรแสนคน	0.2	0.2	0.3	0.2	0.3	0.2	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และกรมการกงสุล กระทรวงการต่างประเทศ (ข้อมูลถูกปรับแก้ตัวชี้วัดโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในปี 2550 เรื่อง "อัตราผู้ตกเป็นเหยื่อในขบวนการค้าเด็ก" ปรับใช้เป็น "<u>อัตราผู้ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ที่ได้รับการช่วยเหลือกลับประเทศ</u>" และ "<u>*อัตราคนไทยที่ตกเป็นเหยื่อในขบวนการค้าแรงงาน*</u>" ไม่มีการรายงานผลข้อมูลในตารางสรุปของกระทรวงฯ เช่นกัน)
	• **จำนวนผู้ได้รับการช่วยเหลือกลับประเทศในขบวนการค้ามนุษย์ (a)**	ราย	142*	-	199	143	207	147	
	แก้ไขจากตัวชี้วัดเรื่อง"<u>*อัตราผู้ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ที่ได้รับการช่วยเหลือกลับประเทศ*</u>" • ผู้ถูกจับกุมตามพรบ.ปรามการค้าประเวณี		-	-	25,557	26,890	28,572	-	

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล/ หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
C 9	– **จำนวนคดีร้องเรียนจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน (-)**	คน/ต่อประชากรแสนคน	0.29	0.54	1.31	1.11	1.24	-	สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
	• จำนวนเรื่องร้องทุกข์จากประชาชนกรณีที่ไม่ได้รับการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค[1] (-)	ราย	1,838	2,195	3,401	4,151	6,902	-	
C 10	• **จำนวนเรื่องราวร้องทุกข์ด้านแรงงานผ่านศูนย์บริการประชาชน (-)**	เรื่อง/ต่อประชากรแรงงานแสนคน	-	-	1.97	2.53	3.03	1.71	สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค
	• จำนวนเรื่องราวร้องทุกข์ด้านแรงงานผ่านศูนย์บริการประชาชน	ราย	-	-	689	905	1,096	621	สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (เริ่มดำเนินการปี 2546) แก้ไขจากตัวชี้วัดเรื่อง" *"อัตราคนไทยที่ตกเป็นเหยื่อในขบวนการค้าแรงงาน"* (ข้อมูลถูกปรับแก้ตัวชี้วัดโดย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในปี 2550)

[1] เรื่องราวร้องทุกข์ของประชาชนที่ไม่ได้รับการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ได้แก่ (1) บ้านที่ดินจัดสรรและอาคารชุด (2) สินค้าและบริการทั่วไป และ (3) โฆษณา

1.4 อัตราความรุนแรงของปัญหาสังคม อันเกิดจากการขาดการเอาใจใส่ดูแล ช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกในครอบครัว

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล/ หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
C 11	• จำนวนเด็กที่ถูกทอดทิ้ง (-)	ต่อประชากรเด็กแสนคน	35.11	35.24	36.21	43.31	46.82	-	กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
	• จำนวนเด็กที่ถูกทอดทิ้ง (ได้แก่ เด็กถูกทอดทิ้ง เด็กเร่ร่อน เด็กได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์) (-)	คน	-	-	6,192	6,035	6,102	6,369	
	• อัตราเด็กที่ถูกทอดทิ้ง (เด็กถูกทอดทิ้ง เด็กเร่ร่อน เด็กได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์)		-	-	13,791/ 7,664,368	-	12,799/ 7,699,199	-	กชช 2ค.
	• <u>อัตราเด็กเร่ร่อน</u>(-)	คน	1,204	-	-	1,411	-	-	ตัวชี้วัดการประเมินผลแผนปฏิบัติการหลักของปฏิญญาเพื่อเด็กไทยตามเป้าหมายหลัก ของปฏิญญาระดับโลกฯ (สำรวจเฉพาะ ปี 2544,2547)
	• อัตราเด็กถูกทอดทิ้ง (-)	คน	2,044	-	-	2,103	-	-	
	• อัตราทารกที่ถูกทอดทิ้ง		-	-	1,084/ 5,751,652	1,094/ 5,675,389	938/ 5,590,801	-	
	• <u>อัตราเด็กกำพร้า</u> (-)		54,607	-	-	65,228	-	-	
	• <u>อัตราเด็กทำแท้ง</u>(-)		54,607	-	-	65,228	-	-	

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล/ หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
C 12	• **จำนวนคดีเด็กและเยาวชนที่ถูกจับกุมส่งสถานพินิจฯโดยมีสาเหตุจากสภาพครอบครัว (-)**	**คดีต่อเด็ก แสนคน (อายุ 7-18 ปี)**	276.8	310.9	263.6	293.2	318.3	-	กลุ่มงานข้อมูลและสารสนเทศ สำนักพัฒนาระบบงานยุติธรรมเด็กและเยาวชน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม (ประมวลข้อมูลสถิติประชากรรายอายุ ประชากรเด็กแสนคน (อายุ 7-18 ปี) จาก กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย)
	• จำนวนคดีเด็กและเยาวชนถูกจับกุมส่งสถานพินิจฯ โดยมีสาเหตุจากสภาพครอบครัว(-)	คดี	3,842	4,538	3,220	2,760	3,129	-	
C 13	• **จำนวนผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง (-)**	คน/ต่อผู้สูงอายุแสนคน	49.94	49.33	49.79	46.41	22.94		ข้อมูล จปฐ. (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย)
	• อัตราผู้สูงอายุและคนพิการที่ถูกทอดทิ้ง (-) หรือ • จำนวนร้อยละของผู้สูงอายุและคนพิการที่ไม่ได้รับการดูแล (-)	คน	78,760/ 3,788,273 2.1	36,321/ 3,159,022 1.1	25,674/ 3,500,132 0.7	12,446/ 3,531, 233 0.4	23,690/ 3,764,165 0.6	7,678/ 4,194,924 1.8	
C 14	• **จำนวนผู้พิการที่ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ (-)**	คนพิการพันคน	47.42	47.42	36.21	30.32	19.62		

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล/ หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
C 15	• **จำนวนผู้หญิงที่มาขอคำปรึกษาในกรณีถูกละเมิดทางเพศหรือถูกทำร้ายจากสมาชิกภายในครอบครัว ต่อผู้หญิงแสนคน (-)**	ราย/ต่อผู้หญิงแสนคน	2.89	3.73	2.63	4.06	4.47		มูลนิธิเพื่อนหญิง
	• จำนวนสตรีที่มาขอคำปรึกษาในกรณีที่ถูกละเมิดทางเพศหรือถูกทำร้ายโดยสมาชิกภายในครอบครัว (-)	ราย	869	1103	803	1,275	1,415	1,535	

หมวดที่ 2 การมีภูมิคุ้มกันทางกาย อารมณ์ จิตใจ

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล/ หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
C 16	• **อายุขัยเฉลี่ยของประชากร** (+) หรือ	ต่อประชากร 1,000 คน	72.4	72.4	71.45	71.45	71.45	-	(ช่วงปี 2543-2548:) สำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2549
	• อัตราอายุขัยเมื่อแรกเกิด (+)	ชาย	69.9	69.9	67.9	67.9	67.9		สารประชากร มหาวิทยาลัยมหิดล
		หญิง	74.9	74.9	75	75	75		

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล/ หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
C 17	• **อัตราผู้ป่วยทางจิต(-)** (ได้แก่ โรคจิต วิตกกังวล ซึมเศร้า ติดสารเสพติด ปัญญาอ่อน ลมชัก พยายามและฆ่าตัวตายสำเร็จ..)	ต่อประชากรแสนคน	2,208.4	2,829.8	2,893.7	2,216.4	2,067.9	-	กลุ่มข้อมูลข่าวสารสุขภาพ สำนักนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข
	• จำนวนผู้ป่วยทางจิต (-)	คน	1,371,272	1,748,977	1,821,617	1,385,859	1,290,716	-	
C 18	• **สัดส่วนผู้เสียชีวิตจากการฆ่าตัวตาย** (ต่อประชากรอายุ 10 ปีขึ้นไป แสนคน (-)	คน/ต่อประชากรแสนคน	9.51	9.20	8.70	8.27	7.49	-	กระทรวงสาธารณสุข (ประมวลข้อมูลสถิติประชากรรายอายุ ประชากรเด็กแสนคน (อายุ 10 ปีขึ้นไป) จาก กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย)
C 19	• **อัตราการที่ไม่ติดสุราร้อยละของสมาชิกในครัวเรือน**(+)	ร้อยละ	98.3	96.9	97.79	98.14	99.05	92.2	ข้อมูล จปฐ. (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย)
	• อัตราร้อยละของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่ดื่มสุรา (-)	ต่อประชากรในหมวดอายุและเพศเดียวกัน	32.6%	-	37.4%	32.7%	-	-	ข้อมูลล่าสุด อ้างในเครื่องชี้ภาวะสังคมไทยที่สำคัญ พ.ศ.2549 การสำรวจเกี่ยวกับอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2546 สำนักงานสถิติแห่งชาติ (พ.ศ. 2544,2547

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล/ หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
C 20	• อัตราการไม่สูบบุหรี่ของสมาชิกในครัวเรือน(+)	ร้อยละ	87.5	87.5	88.6	88.9	89.9	91.1	ข้อมูล จปฐ. (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย)
	• อัตราร้อยละของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่สูบบุหรี่เป็นประจำ (-)	ต่อประชากรในหมวดอายุและเพศเดียวกัน	22.5%	20.5%	18.8%	19.5%	-	-	ข้อมูลล่าสุด อ้างในเครื่องชี้ภาวะสังคมไทยที่สำคัญ พ.ศ.2549 การสำรวจเกี่ยวกับอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2545 สำนักงานสถิติแห่งชาติ (พ.ศ. 2544,2547)
C 21	• **อัตราการหย่าร้างต่อการสมรส (-) หรือ**	ต่อคู่สมรส 1,000 คู่	234.2	266.4	246.34	243.84	265.85	-	สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (คำนวณจากจำนวนการหย่าร้างหารจำนวนการสมรส คูณ 1,000)
	• จำนวนการหย่าร้างต่อการสมรส (-)		76,037 /16,919,473 324,661	77,735/ 17,309,344 291,734	80,886/328,356	86,982/356,721	95,178/35 8,012	-	

หมวดที่ 3 ความยึดมั่นในหลักศาสนธรรมและธำรงรักษาวัฒนธรรมที่ดีงามของชาติ

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล/ หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
C 22	• **จำนวนงบประมาณของหน่วยราชการส่วนท้องถิ่นที่ใช้เพื่อการส่งเสริมงานศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ต่อประชากรพันคน(+) (ยกเว้นองค์การบริหารส่วนตำบล)**	บาท/ต่อประชากรพันคน	7558.0	9069.2	11011.4	5666.2	2184.5	-	สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานสถิติแห่งชาติ
	• จำนวนงบประมาณเพื่อการพัฒนาบูรณะ การฟื้นฟูมรดกและสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม(+)	ล้านบาท	483.5	456.6	450.7	472.4	606.5	-	สำนักงบประมาณ
C 23	• **ร้อยละของการเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมศาสนาอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้งของคนอายุ 6 ปีขึ้นไป ต่อพันครัวเรือน (+)**	ต่อพันครัวเรือน	-	833	876	892	931	-	ข้อมูล จปฐ. (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย)
	• จำนวนคนอายุ 6 ปีขึ้นไป ปฏิบัติกิจกรรมศาสนาอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง (+)	ร้อยละ	-	83.28	87.57	89.26	93.16	94.90	
C 24	• ร้อยละของครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณี (+)	ร้อยละ	96.0	91.1	93.3	94.1	96.4	-	ข้อมูล จปฐ. (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย).

ตารางที่ ง.3 แสดงแหล่งข้อมูลและตัวเลขทางสถิติของดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทางสังคม ช่วงปี พ.ศ. 2544 – 2549

1. การเข้าถึงบริการและสวัสดิการทางสังคม

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล/ หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
D 1	• **จำนวนผู้ที่ได้รับสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล**[1] (+)	คน/ ประชากรแสนคน	71,264.2	(71,264.2)	94,917.5	93,383.6	95,117.3		รายงานผลการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (หมายเหตุ : * เดิมสำรวจทุก 5 ปี (ตั้งแต่ปี 2524-2544) แต่เริ่มมาสำรวจทุกปีตั้งแต่ พ.ศ.2546 ทำให้ในปี 2545 ไม่มีการสำรวจ)
D 2	• **จำนวนผู้ประกันตน**[2]**ตามมาตรา 33** (+)	คน/ ประชากรแสนคน	17,345.7	20,139.8	21,300.5	21,925.9	22,765.0	23,552.6	กองวิจัยสังคม สำนักงานประกันสังคม สำนักงานสถิติแห่งชาติ

[1] สวัสดิการค่ารักษาพยาบาล หมายถึง สวัสดิการที่ได้รับเกี่ยวกับค่ารักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย รวมถึงค่าจ่ายต่างๆ ซึ่งรัฐบาลหรือเอกชนเป็นผู้ให้ ได้แก่ สวัสดิการจากบัตรประกันสุขภาพ ประกันสังคม กองทุนเงินทดแทน สวัสดิการข้าราชการ/ข้าราชการบำนาญ/รัฐวิสาหกิจ ประกันสุขภาพกับบริษัทประกัน สวัสดิการจัดโดยนายจ้าง
สวัสดิการค่ารักษาพยาบาล หมายถึง สวัสดิการที่ได้รับเกี่ยวกับค่ารักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย ได้แก่ ค่ายา ค่าห้องพักในสถานพยาบาล รวมถึงค่าใช้จ่าย การรักษา

[2] ผู้ประกันตน หมายถึง ผู้ที่ได้รับการคุ้มครอง จากหลักประกันทางสังคม

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ. :						แหล่งข้อมูล/ หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
	• จำนวนผู้ประกันตน[3]ตามมาตรา 33 (+)	คน	5,865,208	6,900,223	7,434,237	7,831,463	8,225,477	8,537,801	
	• อัตราแรงงานที่มีประกันสังคม (+)	ต่อประชากรแสนคน	7.2	8.6	9.7	11.9	12.2	-	กรมแรงงานและสวัสดิการสังคม (ข้อมูลล่าสุดรายงานประจำปี 2549)
	• จำนวนเงินกองทุนประกันสังคม	ล้านบาท	143,298.35	177,090.15	211,789.79	251,399.32	-	-	สำนักงานประกันสังคม
	• จำนวนกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ • จำนวนสมาชิกกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ (+)		620 1,204,451	594 1,298,267	575 1,419,187	561 1,497,641	-	-	การสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ.2548
	• อัตราความพึงพอใจในการทำงาน (ระดับพึงพอใจและพึงพอใจมาก) (+) • อัตราความมั่นคงในงาน		-	-	-	-	4,570 /7,298 3,959 /7,305	-	(อ้างในการศึกษาวิจัยและพัฒนาดัชนีชี้วัดของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ปี 2548 เป็นสำรวจประชากรในพื้นที่ตัวอย่าง 17 จังหวัด วัดค่า scaleเป็นระดับความคิดเห็น

[3] ผู้ประกันตน หมายถึง ผู้ที่ได้รับการคุ้มครอง จากหลักประกันทางสังคม ประกอบด้วยกลุ่มต่างๆ ดังนี้

- ลูกจ้างเอกชนได้รับการคุ้มครองจากกฎหมาย ประกันสังคม - ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ลูกจ้างรัฐบาล - ครูโรงเรียนเอกชน - ผู้มีงานทำแต่ยังขาดหลักประกันในการดำเนินชีวิต

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล/ หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
D 3	• **ร้อยละของหมู่บ้าน/ชุมชนที่มีศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน หรือกองทุนสวัสดิการชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ (+)**	หมู่บ้าน/ ชุมชน	-	-	20,644 (30.1%)	-	21,736 (31.5%)		ข้อมูล กชช 2 ค. (หมายเหตุ สำรวจรอบ 2 ปี 2546,2548)
	• จำนวนกองทุนสวัสดิการชุมชน (+) • จำนวนเงินกองทุนของสมาชิก(+) • จำนวนสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน (+)	ตำบล บาท ราย	-	-	-	-	191 18,441,663 67,256	586 214,658,065 222,316	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (หมายเหตุ : พอช.เริ่มดำเนินการสนับสนุน 191 กองทุน ในปี 2548)
D 4	• **ร้อยละของครัวเรือนที่มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย (+)**	ร้อยละ	81.0	81.0	80.4	80.4	93.8	-	สำนักงานสถิติแห่งชาติ (สำรวจเฉพาะปี 2545,2547,2548)
	• จำนวนร้อยละของครัวเรือนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย (+)	ร้อยละ	-	94.1	96.0	96.6	98.7	98.5	ข้อมูล จปฐ. กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
D 5	• **จำนวนเรื่องราวร้องทุกข์ด้านสวัสดิการสงเคราะห์ สาธารณสุข/สาธารณูปโภค ผ่านศูนย์บริการประชาชน (-)**	เรื่อง/ต่อประชากรแสนคน	9.52	9.52	9.52	20.20	39.48	20.69	คำนวณจากฐานข้อมูลของสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล/ หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
	• จำนวนและร้อยละของเรื่องราวร้องทุกข์ด้านสวัสดิการสงเคราะห์ สาธารณสุข/ สาธารณูปโภค ผ่านศูนย์บริการประชาชน(-)	ร้อยละ ราย (เรื่องร้องทุกข์ทั้งหมด)	-	-	17.5 % 6,010 (34,399)	21.2% 12,519 (59,035)	25.5% 24,468 (96,074)	20.4% 13,004 (63,820)	สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
D 6	• **จำนวนผู้สูงอายุที่ได้รับการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพต่อประชากรกลุ่มอายุเดียวกัน (a)**	คน/ต่อประชากรผู้สูงอายุแสนคน	863.5	863.5	1200.4	1325.7	2248.4	-	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ผู้สูงอายุ หมายถึง (1) ผู้สูงอายุได้รับบริกาสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์คนชรา และศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ (2) ผู้สูงอายุได้รับบริการโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมสามารถดำรงชีวิตในครอบครัวและชุมชนได้
	• จำนวนผู้สูงอายุ ที่ได้รับการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพ (0)	คน	-	400,000	561,665	625,139	1,073,190	-	
D 7	• **จำนวนผู้พิการที่ได้รับการฝึกอาชีพ เสริมทักษะและฟื้นฟูสมรรถภาพ(+)**	**ต่อผู้พิการพันคน**	32.38	32.38	58.27	67.02	605.9		
	• **จำนวนผู้พิการที่ได้รับการฝึกอาชีพเสริมทักษะและฟื้นฟูสมรรถภาพ (+)**		-	4,645	7,245	9,086	101,729	-	ผู้พิการ หมายถึง (1) ผู้พิการที่ได้รับการฝึกอาชีพทั้งในศูนย์ฝึกอาชีพและในชุมชน (ต่อ)

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล/ หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
	• จำนวนผู้พิการในสถานสงเคราะห์ (0)		-	-	3,613	4,584	4,073	4,120	(2) ผู้พิการที่รัฐบาลได้ดำเนินกิจกรรมเพื่อเสริมทักษะให้แก่คนพิการและทุพพลภาพ (3) ผู้พิการที่ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพจากศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพของสำนักงานประกันสังคม
D 8	• **จำนวนคนไร้ที่พึ่ง คนเร่ร่อน คนขอทานที่ได้รับการสงเคราะห์ต่อประชากรแสนคน (a)**	คน/ต่อประชากรแสนคน	12.51	12.26	13.49	12.16	12.67	-	กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
	• จำนวนคนไร้ที่พึ่ง คนเร่ร่อน คนขอทานที่ได้รับการสงเคราะห์ (0)		7,795	7,700	8,515	7,541	7,910	-	

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล/ หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
	• การส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กในสถานรับเลี้ยง สถานสงเคราะห์เด็กเอกชน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีพัฒนาการที่เหมาะสม			325,587	84,164	68,752			กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ * หมายเหตุ ตัดกรณีเด็กออก (ประเภทกลุ่มเด็กที่ได้รับการสงเคราะห์) (ปี 2548 ถ่ายโอน 13 แห่ง ให้กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น)
	• เด็กที่ได้รับบริการจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก			-	2,737	4,729			
	• การสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์ สถานแรกรับ สถานคุ้มครอง และบ้านพักฉุกเฉิน			10,996	10,462	68,752			
	• การคุ้มครองสวัสดิภาพ			11,356	19,093	15,726			
	• เด็กถูกละเมิดสิทธิและได้รับการทารุณกรรมที่ได้รับความช่วยเหลือตามมาตรฐานที่กำหนด			12,350	607	634			
	• เด็กที่ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ได้รับการฟื้นฟูและการคุ้มครองสวัสดิภาพ			183	33	377			
	• เด็กกลุ่มเสี่ยง เด็กที่ถูกล่อลวงไปค้าประเวณี (โสเภณีเด็ก)ได้รับการคุ้มครอง บำบัด ฟื้นฟู			51	-	44			
	• เด็กกำพร้าได้รับการจัดหาครอบครัวอุปถัมภ์และครอบครัวบุญธรรม			4,296	6,400	7,269			
	• เด็กในครอบครัวยากจนได้รับการสงเคราะห์			181,217	143,638	-			
	• เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์			-	357	-			

2. การแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคม

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล/ หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
D 9	• จำนวนเครือข่ายชุมชนต่อประชากรแสนคน (+)	ต่อประชากรแสนคน	1.73	2.02	2.31	4.05	4.48		สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)
	• จำนวนเครือข่าย	หน่วย	1,084	1,269	1,460	2,510	2,798	-	
D 10	• จำนวนองค์กรชุมชนต่อประชากรแสนคน (+)	ต่อประชากรแสนคน	34.14	53.70	61.06	65.44	67.60		
	• จำนวนองค์กรชุมชน	หน่วย	21,273	33,728	38,520	40,558	42,199	-	
D 11	• อัตราการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มหมู่บ้าน/ตำบลของคนในครัวเรือน (+)	ต่อพันครัวเรือน	882.9	877.8	912.0	919.4	941.5	-	ข้อมูล จปฐ. กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (ครัวเรือนมีคนเป็นสมาชิกกลุ่มในหมู่บ้าน)

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล/ หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
D 13	• จำนวนผู้แสดงความจำนงบริจาคอวัยวะ(+)	คน	34,186	34,726	40,120	36,405	30,038	-	สภากาชาดไทย
	• **จำนวนผู้แสดงความจำนงบริจาคอวัยวะ(+)**	คน/ต่อประชากรแสนคน	54.86	55.29	63.60	58.74	48.12	-	
D 14	• จำนวนผู้บริจาคโลหิต (+)	คน	-	250,526	351,419	364,739	386,554	-	สภากาชาดไทย
	• **จำนวนผู้บริจาคโลหิต (+)**	ต่อประชากรแสนคน	-	398.9	557.1	588.5	619.3	-	

3. การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล/ หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
	• **อัตราการนำกระบวนยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับคดีข้อพิพาทได้สำเร็จ ต่อจำนวนพันคดี (+)**	พันคดี	-	-	-	934.1	861.2	849.0	กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม (หมายเหตุ : เริ่มดำเนินการโครงการ ปี 2547)
	• จำนวนคดีที่นำกระบวนยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้สำเร็จ /กับจำนวนคดีทั้งหมด (+) หรือ	ราย	-	-	-	156/ 167	1,266/ 1,470	2,733/ 3,219	
	• ร้อยละของคดีที่นำกระบวนยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้สำเร็จ (+)	ร้อยละ	-	-	-	93.4	86.12	84.9	
	• จำนวนชุมชนที่เป็นเครือข่ายยุติธรรมชุมชน (+)						8		เริ่มดำเนินการปี 2547 (กลุ่มงานพัฒนาเครือข่ายชุมชน กรมคุมประพฤติ)
	• จำนวนชุมชน/ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบำบัดแก้ไขฯ ผู้กระทำผิด (+)								หมายเหตุ เป็นเรื่องเฉพาะ "โครงการโรงซ่อมสามี"
D 15	• **จำนวนคดีที่ให้ความช่วยเหลือประชาชนที่มาร้องขอให้มีการประนีประนอม ข้อพิพาทได้ (+)**	คดี/ราย	1,171	2,641	2,469	2,835	2,994	2,776	สำนักงานอัยการสูงสุด

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล/ หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
D 16	• **จำนวนเรื่องร้องเรียนที่ยุติโดยการเจรจาไกล่เกลี่ยต่อประชากรแสนคน(+)**	ต่อประชากรแสนคน	0.53	0.35	0.55	0.77	0.57	-	สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค
	• จำนวนเรื่องร้องเรียนที่ยุติโดยการเจรจาไกล่เกลี่ย (+)	ราย	334	222	349	483	361	-	
D 17	• **อัตราการแก้ไขกรณีข้อพิพาทแรงงานและข้อขัดแย้งให้ยุติโดยไม่มีการนัดหยุดงาน ปิดงานและผละงาน (+)**	ร้อยละ	92.2%	83.8%	90.8%	95.2%	90.5%	-	กระทรวงแรงงาน
	• จำนวนร้อยละของกรณีข้อพิพาทแรงงานและข้อขัดแย้งที่ได้รับการแก้ไขให้ยุติโดยไม่มีการนัดหยุดงาน ปิดงานและผละงาน (+)	ร้อยละ	92.2%	83.8%	90.8%	95.2%	90.5%	-	กระทรวงแรงงาน

4. ความรับผิดชอบต่อสังคม

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล/ หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
D 12	• จำนวนองค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหากำไรหรือองค์กรสาธารณประโยชน์ [4] ต่อประชากรแสนคน(+)	หน่วย/ต่อประชากรแสนคน	89.5	(89.5)	(89.5)	(89.5)	102.2	-	รายงานการสำรวจองค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร พ.ศ.2545,2548 สำนักงานสถิติแห่งชาติ (ไม่มีข้อมูล ปี 2545-2547: ใช้ข้อมูลซ้ำ) กระทรวงกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
D 18	• จำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสาธารณประโยชน์เป็นประจำต่อพันครัวเรือน (+)	ครัวเรือน	959.9	910.8	932.6	940.8	963.7		ข้อมูล จปฐ. กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
	• จำนวนองค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหากำไรหรือองค์กรสาธารณประโยชน์ หรือ	หน่วย	55,771	-	-	-	63,796	-	
	• จำนวนองค์การเอกชนที่ดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคม	หน่วย	-	6,365	7,355	-	-	30,000	สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ กระทรวงกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

[4] ได้แก่ มูลนิธิ สมาคม สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ และองค์การที่ดำเนินกิจการหลักเกี่ยวกับการบริการสังคม สงเคราะห์ พัฒนาสังคม (ไม่รวมพรรคการเมือง)

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล/ หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
	• จำนวนองค์การเอกชนที่ดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคม	หน่วย	-	6,365	7,355	-	-	30,000	สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ กระทรวงกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
	• จำนวนกลุ่ม องค์กรเครือข่ายการติดตามเฝ้าระวังทางสังคม								
	• จำนวนองค์กรสาธารณประโยชน์ (+) หรือ	หน่วย: องค์การ	-	-	935	-	-		องค์กรสาธารณประโยชน์ในประเทศไทย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยปี 2545 รายงานการสำรวจองค์การเอกชน ที่ไม่แสวงหากำไร พ.ศ.2545 สำนักงานสถิติแห่งชาติ
	• จำนวนองค์การ (ไม่แสวงหากำไร)ที่ดำเนินกิจการหลักเกี่ยวกับการบริการสังคมสงเคราะห์(+)	หน่วย: องค์การ	8,903	-	-	-	-		
	• จำนวนเงินบริจาคผ่านองค์กรศาสนา (+)	หน่วย:บาท	4,504,645.5	-	-	-	-		
	• จำนวนเงินบริจาคต่อคน/อัตราเงินเฟ้อ		10,358 /10,195	10,843 /10,768	11,605 /11,400	11,518 /10,086	-	-	อ้างในรายงานการศึกษาวิจัยรูปแบบลักษณะ และกลไกของการให้เพื่อสังคม (โดย TRN (Thai Rural Network) ร่วมกับมูลนิธิกองทุนไทย 2548)
	• **อัตราเงินเฟ้อ** (Headline Inflation)		1.3	0.4	0.2	0.4	1.6		
D 19	• **จำนวนกองทุนเงินช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยต่อประชากรแสนคน/อัตราเงินเฟ้อ (+)**	บาท	**188.25**	**189.94**	**190.32**	**2060.66**	**2072.34**	-	สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
	• จำนวนกองทุนเงินช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัย (+)	ล้านบาท	120,314.4	120,314.4	120,314.4	1,282,201.8	1,314,224.9	-	

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล/ หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
D 20	• จำนวนอาสาสมัครงานเพื่อสังคม(ได้แก่ พัฒนาสังคมฯ สาธารณภัย พัฒนาชุมชน คุมประพฤติ จัดหางาน สาธารณสุข สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม บำเพ็ญประโยชน์ ความปลอดภัยของชาติ ฯลฯ) (+)	คน/ต่อประชากรแสนคน	15,603	15,464	15,377	15,737	15,314		สำนักงานมาตรฐานการพัฒนาสังคมฯ กระทรวงกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
	• จำนวนอาสาสมัคร (+)	ล้านคน	9,722,411	9,711,422	9,700,000	9,752,948	9,558,614		
	● จำนวนผู้ถูกคุมประพฤติสามารถกลับตัวเป็นคนดีสู่ สังคม(ไม่กลับมากระทำผิดซ้ำ)(+)	คน	-	-	-	13.5	18.2	12.9	กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม (หมายเหตุ : เริ่มดำเนินการ ปี 2547)
D 21	● จำนวนประชาชนในการมีส่วนร่วมป้องกันอาชญากรรมในชุมชนและท้องถิ่นต่อประชากรแสนคน (+)	หมู่บ้าน/ชุมชน	1447	935	1094	1306	1436	-	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
	● จำนวนประชาชนที่มีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชนและท้องถิ่น(+)	คน	901,427	587,499	689,991	809,201	896,140	-	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
	● จำนวนหมู่บ้านและชุมชนเข้มแข็งและมีการเฝ้าระวังอย่างยั่งยืน (+)	หมู่บ้าน/ชุมชน	-	-	-	84,004	84,707	-	ศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด กระทรวงมหาดไทย (หมายเหตุ : เริ่มดำเนินการ ปี 2547)

ตารางที่ ง.4 แสดงแหล่งข้อมูลและตัวเลขทางสถิติของดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติการศึกษา ช่วงปี 2544 – 2549

หมวดที่ 1 การเป็นสังคมแห่งฐานความรู้ (เข้าถึงความรู้อย่างเท่าเทียมและเท่าทันในสังคม)

1.1 ความเสมอภาคในการเข้าถึงความรู้

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.					แหล่งข้อมูล/ หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	
E 3	**ร้อยละของผู้เรียนที่ได้รับการจัดการศึกษาต่อประชากรในวัยเรียนอายุ 3-21 ปี (+) (นักเรียน นิสิต นักศึกษาในระบบโรงเรียน ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา–ระดับอุดมศึกษา)**	ร้อยละ	74.95	75.96	75.75	81.64	82.84	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา)
E 4	**สัดส่วนงบประมาณการศึกษานอกโรงเรียนต่อจำนวนงบประมาณการศึกษาทั้งหมด(+)**	ร้อยละ	0.29	0.33	0.34	0.51	0.61	สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงศึกษาธิการ
E 5	**อัตราการออกกลางคัน ของนักเรียนระดับประถมศึกษา (-)**	ร้อยละ	0.66	0.68	0.51	0.72	0.68	สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
E 6	**อัตราการศึกษาต่อของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น(+)**	ร้อยละ	92.7	90.0	92.5	97.2	89.2	สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
E 7	**จำนวนนักเรียนเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา ต่อประชากรเด็กวัยเรียนแสนคน (-)**	คน	19,154.5	9,204.2	7,714.6	11,440.0	16,021.3	สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ
	□ **จำนวนนักเรียนเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา (-)**	คน	3,507,126	1,666,620	1,377,966	2,017,718	2,793,338	สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ

1.2 การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.					แหล่งข้อมูล/ หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	
E 1	**จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยในประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป (ปี) (+)**	หน่วย : ปีการศึกษาเฉลี่ย	8.17	8.18	8.29	8.46	8.52	สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ http://social.nesdb.go.th/nesdbsoc/การศึกษา28sep49.xls
E 2	**อัตราการรู้หนังสือของผู้ใหญ่(+)**	ร้อยละ	98.1	98.0	98.9	98.5	98.1	กระทรวงศึกษาธิการ อัตราการอ่านออกเขียนได้ 15-60 (ปรับอายุในปีพ.ศ. 45-46)
E 8	ประชากรอายุ 15 ปี ขึ้นไปที่สำเร็จการศึกษาประถมหกหรือเทียบเท่า (+) **(อัตราการเรียนรู้)**	ร้อยละ	55.3	56.6	58.7	60.1	62.8	สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ประมวลผลจากข้อมูลการสำรวจภาวการณ์มีงานทำของประชากร ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ)
E 9	**ร้อยละของหมู่บ้านที่มีการเรียนรู้โดยชุมชนผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้าน* (+)**	ร้อยละ	24.80	24.80	26.30	26.30	27.80	ข้อมูล กชช 2 ค. กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
E 10	ร้อยละของประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปที่อ่านหนังสือประเภทความรู้ สารคดี ข่าว/วิเคราะห์/ความคิดเห็น /ธุรกิจโฆษณา (ยกเว้นบันเทิง) (+)	ร้อยละ	-	-	76.2	-	74.4	การสำรวจพฤติกรรมการอ่านหนังสือของประชากร(ปี พ.ศ.2546,2548) สำนักสถิติแห่งชาติ

ตารางที่ ง.5 แสดงแหล่งข้อมูลและตัวเลขทางสถิติของดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียง
ในมิติทางการบริหารจัดการของภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน ช่วงปี 2544 – 2549

หมวดที่ 1 ความโปร่งใส : ภาพลักษณ์ของรัฐบาลในการบริหารจัดการ

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
F 6	**การควบคุมการคอร์รัปชั่น**		45.85	46.60	47.10	48.00	51.80	45.85	Transparency International
F 7	**คะแนนภาพลักษณ์คอร์รัปชั่นของประเทศไทย**		3.20	3.20	3.30	3.60	3.80	3.20	

หมวดที่ 2 ความยุติธรรม :กระบวนการตรวจสอบการทำงานของพนักงานในระดับต่าง ๆ ขององค์การ

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
	จำนวนการร้องเรียนที่เพิ่มขึ้น: สำนักงานผู้ตรวจราชการแผ่นดิน (-)	เรื่อง	787	1,567	2,595	2,199	3,672	787	• ศาลปกครอง • สำนักงานผู้ตรวจราชการแผ่นดิน
F 1	**อัตราส่วนร้อยละที่เพิ่มขึ้น**	ร้อยละ		199.11	165.60	84.74	166.98		
	คดีรับเข้าในศาลปกครองสูงสุด	เรื่อง	384	963	1,197	1,431	1,808	384	
F 2	**อัตราส่วนร้อยละที่เพิ่มขึ้น**	ร้อยละ		250.78	124.30	119.55	126.35		

หมวดที่ 3. การมีส่วนร่วมทางการเมือง :โอกาสการมีส่วนร่วม

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
F 3	จำนวนสมาชิกพรรคการเมืองต่อจำนวนประชากร(ร้อยละ)	เรื่อง	25.58	39.84	36.73	38.86	40.04	25.58	สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง
F 5	อิสระเสรีในการมีส่วนร่วมการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง	ร้อยละ	53.60	53.60	53.10	53.10	49.30	53.60	
F 4	ร้อยละผู้มาใช้สิทธิ์เลือกตั้ง	ร้อยละ	62.04	62.42	71.89	69.80	72.56	62.04	

หมวดที่ 4. การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น :การดำเนินการของรัฐที่ส่งเสริมให้เกิดการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
F 9	สัดส่วนการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้แก่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเทียบกับเป้าหมาย	ร้อยละ	59.77	62.51	63.40	64.29	67.14	59.77	สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง สถาบันพระปกเกล้า
F 10	อัตราส่วนเงินอุดหนุนและการถ่ายโอนอำนาจต่องบประมาณกรมการปกครอง	ร้อยละ	38.51	43.94	35.90	37.79	38.41	38.51	

หมวดที่ 5. การบริการจัดการภาคเอกชน : ประสิทธิภาพของการดำเนินธุรกิจและกิจกรรมต่างๆที่ส่งเสริมการบริการจัดการภาคธุรกิจ

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
F 11	**การดำเนินงานอย่างมีจริยธรรม**	ค่าคะแนน 1-10	5.08	5.01	5.72	6.34	5.73		World Competitiveness Center (International Institute for Management Development)
F15	อัตราส่วนหนี้ต่อทุนของบริษัทจะทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์		6.25	5.36	4.07	3.67	3.32		
F 16	**ความมีประสิทธิภาพของภาคธุรกิจ**	อันดับ	35	33	25	21	25	25	

หมวดที่ 6. ความรับผิดชอบทางสังคมของภาคเอกชน :การประเมินจากกิจกรรมภายในและภายนอกที่แสดงถึงการไม่เอาเปรียบสังคม

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.						แหล่งข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	2549	
F 12	**ความพอใจของผู้บริโภค**	ค่าคะแนน 1-10	6.52	6.73	7.41	7.30	7.76		World Competitiveness Center (International Institute for Management Development)
F 13	**การคำนึงถึงเรื่องสุขภาพ ความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมขององค์กร**	ค่าคะแนน 1-10	5.14	5.47	5.86	6.09	6.82		
F 14	**บทบาทความรับผิดชอบทางสังคม**	ค่าคะแนน 1-10	5.26	5.29	5.48	5.84	6.25		

ตารางที่ ง.6 แสดงแหล่งข้อมูลและตัวเลขทางสถิติของดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ช่วงปี 2544 – 2549

1) การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนามนุษย์

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.					แหล่งข้อมูล/หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	
	• งบประมาณแผ่นดินเพื่อการวิจัยและพัฒนา[1]	ล้านบาท	8,742	8,392	9,340	11,906	1,200,000	1. ที่มา สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ 2. สำนักงบประมาณ
	• งบประมาณรายจ่ายทั้งหมดของประเทศ[2]	ล้านบาท	910,000	1,023,000	999,900	1,163,500		
H 1	**ร้อยละของงบประมาณแผ่นดินเพื่อการวิจัยและพัฒนา/งบประมาณรายจ่ายทั้งหมดของประเทศ**		**0.96**	**0.82**	**0.93**	**1.16**		
	• ค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนาของประเทศ[1]	ล้านบาท	13,486	13,302	15,499	16,571	7,087.7	1. สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ 2. BOT by NESDB calculation (T81.1) ณ ราคาปัจจุบัน
	• ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ[2](GDP at current price)	พันล้านบาท	5,133.5	5,450.6	5,917.4	6,489.8		
H 2	**ร้อยละของค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนา/GDP**		**0.26**	**0.24**	**0.26**	**0.25**		
	• งบประมาณรายจ่ายที่จัดสรรเพื่อแผนงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี[1]	ล้านบาท	5,937..2	8,661.3	8,043.9	12,571.8	16,462.6	สำนักงบประมาณ
	• งบประมาณรายจ่ายทั้งหมดของประเทศ[1]	ล้านบาท	910,000	1,023,000	999,900	1,163,500	1,200,000	
H 3	**ร้อยละของงบประมาณรายจ่ายที่จัดสรรเพื่อแผนงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี/งบประมาณรายจ่ายทั้งหมดของประเทศ**		**0.65**	**0.85**	**0.81**	**1.08**	**1.37**	

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.					แหล่งข้อมูล/หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	
	● จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	คน	69,359	73,078	68,412	70,319	35,257.2	1. สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ
	● ประชากรวัยแรงงาน	พันคน	32,104.2	33,060.9	33,841.0	34,782.8		
H 4	**สัดส่วนของผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี/ประชากรวัยแรงงาน(พันคน)**		**2.16**	**2.21**	**2.02**	**2.02**		
	● จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาระดับอาชีวศึกษาขึ้นไปสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	คน	182,858	177,698	164,866	163,086	35,257.2	
	● ประชากรวัยแรงงาน	พันคน	32,104.2	33,060.9	33,841.0	34,782.8		
H 5	**สัดส่วนของผู้สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ระดับอาชีวศึกษาขึ้นไปสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี/ประชากรวัยแรงงาน**	พันคน	**5.70**	**5.37**	**4.87**	**4.69**		

2) การพัฒนาขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีภายในประเทศ

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.					แหล่งข้อมูล/หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	
H 6	• จำนวนนักเรียน(ม.ต้น+ปลาย) [1]	คน	4,060,500	4,075,916	4,115,413	4,284,634	4,339,407	1. ศูนย์วิเคราะห์สภาวะและแนวโน้มการศึกษา สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ 2. สำนักวางแผนทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
	• จำนวนอาจารย์ที่สอนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี [2]	คน	22,190	23,170	20,630			
	ร้อยละของนักเรียน(ม.ต้น+ปลาย) / จำนวนอาจารย์ที่สอนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี		**0.55**	**0.57**	**0.50**			
H 7	• จำนวนบุคลากรทางการวิจัยและพัฒนา [1]	คน	55,748	59,916.5*	64,085	34,782.8	35,257.2	1. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ 2. การสำรวจสภาวะการทำงานของประชากร ปี 2540-2548 สำนักงานสถิติแห่งชาติ * ตัวเลขประมาณการณ์
	• ประชากรวัยทำงาน [2]	คน	32,104.2	33,060.9	33,841.0			
	สัดส่วนของจำนวนบุคลากรทางการวิจัยและพัฒนา/ประชากรวัยทำงาน	ร้อยละ	0.174	0.181	0.189			
	จำนวนประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่ต้องการพัฒนาขีดความสามารถ	พันคน		9,764.6	8,753.7	9,811.9	11,540.5	
				34,593.8	48,069.3	49,021.0	49,541.0	

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.					แหล่งข้อมูล/หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	
H 8	**สัดส่วนของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่ต้องการพัฒนาขีดความสามารถ/ประชากรอายุ 15 ปีทั้งหมด**	พันคน		**0.28**	**0.18**	**0.20**	**0.23**	
	● จำนวนรับจดสิทธิบัตรด้านสิ่งประดิษฐ์ของไทย		58	39	56	57	62	กรมทรัพย์สินทางปัญญา
	● จำนวนรับจดสิทธิบัตรด้านสิ่งประดิษฐ์รวม		796	1,102	1,006	716	553	
H 9	**ร้อยละของจำนวนรับจดสิทธิบัตรด้านสิ่งประดิษฐ์ของไทย/จำนวนสิทธิบัตรด้านสิ่งประดิษฐ์รวม**		**7.29**	**3.39**	**5.57**	**7.96**	**11.21**	

3) การพัฒนาเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองด้านวิทยาศาสตร์ในระยะยาว

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.					แหล่งข้อมูล/หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	
H 10	• มูลค่านำเข้าสินค้าประเภททุน [1]	ล้านบาท	837,067.71	810,127.22	916,294.78	1,039,567.57	1,288,131.86	กรมศุลกากร หมายเหตุ สินค้าประเภททุนได้แก่ เครื่องจักรไฟฟ้าและส่วนประกอบ เครื่องจักรกลและชิ้นส่วนที่ใช้ในการเกษตร เครื่องจักรกลและชิ้นส่วนที่ใช้ในอุตสาหกรรม คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ประกอบชิ้นส่วนคอมพิวเตอร์ ท่อและหลอดแก้ว กระจก และผลิตภัรฑ์แร่ อุปกรณ์ที่ทำจากยาง โลหะ อุปกรณ์วิทยาศาสตร์การแพทย์ อุปกรณ์ที่ใช้กับสายตา ภาพยนตร์และการถ่ายภาพ ยานพาหนะและอุปกรณ์ขนส่ง อากาศยาน เรือ รถไฟ 2. BOT by NESDB calculation (T81.1) ณ ราคาปัจจุบัน
	• มูลค่าส่งออกสินค้าประเภททุน [1]	ล้านบาท	1,712,248.57	1,655,576.85	1,908,541.59	2,239,990.6	2,659,010.6	
	• มูลค่าเพิ่มที่แท้จริงของสินค้าประเภททุน	ล้านบาท	875,180.86	845,449.63	992,246.81	1,200,423.03	1,370,878.74	
	• ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ [2] (GDP)	พันล้านบาท	5,133.5	5,450.6	5,917.4	6,489.8	7,087.7	
	ร้อยละมูลค่าเพิ่มที่แท้จริงของสินค้าประเภททุน /GDP	**ร้อยละ**	**17**	**16**	**17**	**18**	**19**	
	• จำนวนการรับจดสิทธิบัตรรวมทั้งหมด	(ราย)	1,516	2,466	2,326	2,044	1,322	
	• จำนวนการรับจดสิทธิบัตรที่เป็นของไทย		418	635	797	867	505	

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.					แหล่งข้อมูล/หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	
H 11	**สัดส่วนจำนวนรับจดสิทธิบัตรของไทย/จำนวนรับจดสิทธิบัตรรวม**		**0.28**	**0.26**	**0.34**	**0.42**	**0.38**	
	• จำนวนประชากร	ล้านคน	62.31	62.80	63.08	61.97	62.42	
H 12	• จำนวนการรับจดสิทธิบัตรของไทยต่อปีต่อประชากร	ล้านคน	6.71	10.11	12.63	13.99	8.09	

4) ความเหมาะสมของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อประยุกต์ใช้กับบริบทของประเทศไทยและท้องถิ่น

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.					แหล่งข้อมูล/หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	
	จำนวนปีโดยเฉลี่ยของการศึกษาในโรงเรียนสำหรับประชากรอายุ 15 ปี ขึ้นไป	ปี	7.1	7.2	7.3	7.5	7.5	รายงานการสำรวจเทคโนโลยีสารสนเทศและการ สื่อสาร สำนักงานสถิติแห่งชาติ
H 13	จำนวนปีที่ต้องใช้**เพื่อ**ศึกษาตั้งแต่ชั้นประถมจนจบปริญญาตรี	ปี	16	16	16	16	16	
	ร้อยละของระยะเวลาโดยเฉลี่ยที่ประชากรอายุ 15ปีขึ้น ที่ได้รับการศึกษาในโรงเรียนเมื่อเทียบกับระยะเวลาที่ควรได้รับ	ร้อยละ	**44.38**	**45.00**	**45.63**	**46.88**	**46.88**	

ตารางที่ ง.7 แสดงแหล่งข้อมูลและตัวเลขทางสถิติของดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ช่วงปี 2544 – 2549

หมวดที่ 1 ภาคทรัพยากรธรรมชาติ

- **คุณภาพของทรัพยากร**

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.					แหล่งข้อมูล/ หน่วยงานจัดเก็บข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	
G 1	คุณภาพแหล่งน้ำ	*	**267**	**302**	**289**	**292**	**278**	กรมควบคุมมลพิษ
G 2	คุณภาพน้ำทะเลชายฝั่ง	**	**339**	**428**	**372**	**336**	**338**	กรมควบคุมมลพิษ

หมายเหตุ * ใช้เกณฑ์ดัชนีคุณภาพน้ำทั่วไป (Water Quality Index : "WQI)

** ใช้เกณฑ์ดัชนีคุณภาพน้ำทะเล (Marine Water Quality Index)

- **ปริมาณทรัพยากร**

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.					แหล่งข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	
G 14	ป่าบก	ตาราง กิโลเมตร	170,110.7			167,590.9		กรมแผนที่ทหาร , สำนักจัดการและฟื้นฟูพื้นที่ป่าอนุรักษ์ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช
G 15	ป่าชายเลน	ตาราง กิโลเมตร	167,658.23			164,832.93		กรมแผนที่ทหาร , สำนักจัดการและฟื้นฟูพื้นที่ป่าอนุรักษ์ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.					แหล่งข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	
G 17	พื้นที่ป่าอนุรักษ์ทั้งหมด	พันตารางกิโลเมตร	90.41	92.34	93.70	93.70		สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
G 18	พื้นที่อุทยานแห่งชาติ (National Park)		52.26	52.26	52.78	52.78		สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
G 19	วนอุทยาน (Forest Park)		0.87	0.89	0.73	0.73		สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
G 20	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า (Wildlife Conservation Area)		34.90	35.91	35.74	35.74		สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
G 21	เขตห้ามล่าสัตว์ (No Hunting Area)		2.38	3.28	4.45	4.45		สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
G 22	สัดส่วนพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามประกาศต่อพื้นที่ประเทศ		17.62	18.00	18.26	18.26		สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

หมวดที่ 2 ภาคสิ่งแวดล้อม

- คุณภาพของสิ่งแวดล้อม เช่น ดิน น้ำ อากาศ (+)
- อัตราการขยายตัวของปริมาณขยะอุตสาหกรรมและของเสียอันตราย (-)
- การมีสุขภาพกาย ใจที่ดี (-) (วัดทางอ้อมจากโรคของระบบทางเดินหายใจ)

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.					แหล่งข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	
	ปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนที่เกิดขึ้น	ล้านตัน/ปี	14.1	14.3	14.4	14.6	14.3	กรมควบคุมมลพิษ
G 3	ปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนที่เกิดขึ้น	kg/คน.ปี	226	228	228	236	229	กรมควบคุมมลพิษ
	ปริมาณการใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอยชุมชน	ล้านตัน/ปี	2.2	2.6	2.8	3.1	3.15	กรมควบคุมมลพิษ
G 4	สัดส่วนการใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอยชุมชนต่อปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น	ร้อยละ	15.60	18.18	19.44	21.23	22.03	กรมควบคุมมลพิษ
G 5	ปริมาณของเสียที่เกิดจากภาคอุตสาหกรรม	ล้านตัน/ปี	11.3	11.4	12.4	14.6		กรมควบคุมมลพิษ
	ปริมาณของเสียที่เกิดจากภาคอุตสาหกรรม	ตัน/ รงงาน /ปี	91.07	89.99	104.93	121.52		กรมควบคุมมลพิษ
	ปริมาณการใช้ประโยชน์ของเสียในภาคอุตสาหกรรม	ล้านตัน/ปี	5.1	5.5	5.3	8.3		กรมควบคุมมลพิษ
G 6	สัดส่วนการใช้ประโยชน์จากของเสียในภาคอุตสาหกรรมต่อปริมาณของเสียที่เกิดขึ้นในภาคอุตสาหกรรม	ร้อยละ	45.13	48.25	42.74	56.85		กรมควบคุมมลพิษ
G 7	ปริมาณของเสียอันตราย	ล้านตัน/ ล้านคน/ปี	1.68	1.78	1.8	1.808		กรมควบคุมมลพิษ
G 8	ปริมาณของเสียอันตราย		0.0270	0.0283	0.0285	0.0292		กรมควบคุมมลพิษ
G 9	-อุตสาหกรรม		1.31	1.4	1.4	1.405		

ลำดับ Rank	ตัวชี้วัด	หน่วยวัด	ปี พ.ศ.					แหล่งข้อมูล
			2544	2545	2546	2547	2548	
G 10	-ชุมชน		0.37	0.38	0.4	0.403	0.4	
G 11	ปริมาณการปล่อยมลพิษต่อ GDP ณ ราคาปีฐาน 2531 (กรัม/บาท) ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์	คน/ต่อประชากรแสนคน	50.4	50.6	49.4	50.0		สำนักงานสถิติแห่งชาติ
G 12	ก๊าซไนโตรเจนออกไซด์ ต่อประชากรแสนคน	คน/ต่อประชากร	0.2	0.2	0.2	0.2		สำนักงานสถิติแห่งชาติ
G 13	ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์	ร้อยละ/จำนวนหมู่บ้าน/ชุมชน	0.1	0.1	0.1	0.1		สำนักงานสถิติแห่งชาติ
G 24	- โรคของระบบทางเดินหายใจ (จำนวนและอัตราตายต่อประชากร 100,000 คน)	คน	23,417	25,228	27,004	23,074		สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ตัวชี้วัด	พ.ศ. 2544	พ.ศ. 2545	พ.ศ. 2546	พ.ศ. 2547	พ.ศ. 2548	แหล่งข้อมูล
1. ความหลากหลายของระบบนิเวศ						สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. ความหลากหลายทางชีวภาพ						สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. คุณภาพทรัพยากร						กรมควบคุมมลพิษ
3.1 คุณภาพแหล่งน้ำ[1] (ร้อยละ)						
ดี	18	40	32	23	17	
พอใช้	40	25	31	51	49	
เสื่อมโทรม	33	32	31	21	29	
เสื่อมโทรมมาก	9	3	6	5	5	
3.2. คุณภาพน้ำทะเลชายฝั่ง[2]						กรมควบคุมมลพิษ
เกณฑ์คุณภาพน้ำทะเลชายฝั่ง (ร้อยละ)[3]						
ดีมาก	6	49	7	3	3	
ดี	37	35	61	43	43	
พอใช้	48	11	29	45	44	
เสื่อมโทรม	8	5	3	5	9	
เสื่อมโทรมมาก	1	0	0	4	1	

[1] ใช้เกณฑ์ดัชนีคุณภาพน้ำทั่วไป (Water Quality Index:WQI) พิจารณาจากค่าคุณภาพน้ำ 8 ตัว คือ ออกซิเจนละลายน้ำ (DO) ความสกปรกในรูปสารอินทรีย์ (BOD) ไนเตรท (NO_3) ฟอสฟอรัสรวม (TP) ของแข็งรวม(TS) และของแข็งแขวนลอย (SS) แบคทีเรียกลุ่มฟีคอลโคลิฟอร์ม (FCB) ความเป็นกรดด่าง (pH)

[2] ที่มา :กรมควบคุมมลพิษ, รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2544-2548

ตัวชี้วัด	พ.ศ. 2544	พ.ศ. 2545	พ.ศ. 2546	พ.ศ. 2547	พ.ศ. 2548	แหล่งข้อมูล
ปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนที่เกิดขึ้น (ล้านตัน/ปี)	14.1	14.3	14.4	14.6	14.3	กรมควบคุมมลพิษ
ปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนที่เกิดขึ้น (kg/คน.ปี)	230	228	228	235	229	
ปริมาณการใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอยชุมชน (ล้านตัน/ปี)	2.2	2.6	2.8	3.1	3.15	
ปริมาณของเสียที่เกิดจากภาคอุตสาหกรรม(ล้านตัน/ปี)	11.3	11.4	12.4	14.6		
ปริมาณการใช้ประโยชน์ของเสียในภาคอุตสาหกรรม(ล้านตัน/ปี)	5.1	5.5	5.3	8.3		
ปริมาณของเสียอันตราย (ล้านตัน/ปี)	1.68	1.78	1.8	1.808		
-อุตสาหกรรม (ล้านตัน/ปี)	1.31	1.4	1.4	1.405		
-ชุมชน(ล้านตัน/ปี)	0.37	0.38	0.4	0.403	0.4	
4.ปริมาณทรัพยากร[4]	(พ.ศ.) 2543					กรมแผนที่ทหาร , สำนักจัดการและ
-พื้นที่ป่าไม้ (ตร.กม.)	170,110.78			167,590.98		ฟื้นฟูพื้นที่ป่าอนุรักษ์ กรมอุทยาน
ป่าบก(ตร.กม.)	167,658.23			164,832.93		แห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช
ป่าชายเลน(ตร.กม.)	2,452.55			2,758.05		

[3]ประเมินโดยใช้ดัชนีคุณภาพน้ำทะเล (Marine Water Quality Index) คือตัวเลขตัวหนึ่งซึ่งไม่มีหน่วย มีค่าอยู่ระหว่าง 0-100 ซึ่งค่าของมันแสดงถึงสถานการณ์ของคุณภาพน้ำโดยภาพรวม โดยพิจารณาจาก พารามิเตอร์ที่นำมาคำนวณ คือ ออกซิเจนละลายน้ำ แบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์มทั้งหมด ฟอสเฟต-ฟอสฟอรัส ไนเตรต-ไนโตรเจน อุณหภูมิ สารแขวนลอย ความเป็นกรด-ด่าง แอมโมเนีย-ไนโตรเจน สำหรับพารามิเตอร์กลุ่มยาฆ่าแมลง(Pesticide) และกลุ่มสารเป็นพิษ (Toxic Elements) นั้นหากพบว่าค่าความเข้มข้นเกินมาตรฐานคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่ง จะกำหนดให้ดัชนีบ่งชี้คุณภาพน้ำทะเลมีค่าเป็น '0' โดยทันที

[4] ที่มา : กรมแผนที่ทหาร , สำนักจัดการและฟื้นฟูพื้นที่ป่าอนุรักษ์ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช

หมายเหตุ : เนื้อที่ป่าไม้ ปี พ.ศ. 2543 ได้มาจากการแปลภาพถ่ายดาวเทียม Landset5 TM บันทึกข้อมูลช่วงเดือนมกราคม-เมษายน 2543 มาตราส่วน 1: 50,000

เนื้อที่ป่าไม้ปี พ.ศ. 2547 ได้มาจากการแปลภาพถ่ายดาวเทียม Landset 5 ปี พ.ศ.2546-2547 มาตราส่วน 1: 50000

ตัวชี้วัด	พ.ศ. 2544	พ.ศ. 2545	พ.ศ. 2546	พ.ศ. 2547	พ.ศ. 2548	แหล่งข้อมูล
- พื้นที่ป่าอนุรักษ์ทั้งหมด (หน่วย พัน ตร.กม.)	90.41	92.34	93.70	93.70		สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
พื้นที่อุทยานแห่งชาติ (National Park)	52.26	52.26	52.78	52.78		
วนอุทยาน (Forest Park)	0.87	0.89	0.73	0.73		
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า (Wildlife Conservation Area)	34.90	35.91	35.74	35.74		
เขตห้ามล่าสัตว์ (No Hunting Area)	2.38	3.28	4.45	4.45		
สัดส่วนพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามประกาศต่อพื้นที่ประเทศ	17.62	18.00	18.26	18.26		
5.ปริมาณอาหารที่เพียงพอ	-	99.2%	99.7%	99.8%	99.8%	ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
-จำนวนเด็กแรกเกิด ถึง 5 ปี ได้กินอาหารอย่างเหมาะสมและเพียงพอ		2,143,697 คน (จำนวนเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี ทั้งหมด 2,160,701 คน)	1,947,804 คน (จำนวนเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี1,954,245 คน)	1,912,551 คน (จำนวนเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี 1,947,804 คน)	1,862,459 คน (จำนวนเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี1,865,841 คน)	

เนื้อที่ป่า หมายถึง เนื้อที่ป่าชนิดต่างๆ ได้แก่ ป่าดงดิบ ป่าสน ป่าชายเลน ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ป่าเต็งรังแคระแกร็น ป่าพรุ ป่าชายเลน และป่าชายหาด เป็นต้น ไม่ว่าจะอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ เขต รักษาพันธุ์สัตว์ป่า ป่าโครงการ และพื้นที่ที่ใหญ่ว่า 5 เฮกแตร์(3.125 ไร่) โดยมีเรือนยอดต้นไม้สูงอย่างน้อย 5 เมตร ปกคลุมมากกว่า 10% ของพื้นที่

ตัวชี้วัด	พ.ศ. 2544	พ.ศ. 2545	พ.ศ. 2546	พ.ศ. 2547	พ.ศ. 2548	แหล่งข้อมูล
6.การมีสุขภาพกายใจที่ดี จำนวนและอัตราตายต่อประชากร 100,000 คน - โรคของระบบทางเดินหายใจ	23,417	25,228	27,004	23,074		สำนักงานสถิติแห่งชาติ
7.ความเข้มแข็งและสามัคคีของชุมชน (ใช้ตัวชี้วัดทางอ้อม เช่น จำนวนคดีความข้อขัดแย้ง และการร้องเรียนด้านทรัพยากร) หมายเหตุ สถิติร้องเรียนด้านมลพิษ (เรื่อง)	420	556	777	853	848	กรมควบคุมมลพิษ
8.ความสัมฤทธิผลของการมีส่วนร่วมของประชาชน (ใช้ตัวชี้วัดทางอ้อมจากการรับเรื่องร้องเรียนในการมีส่วนร่วมฐานทรัพยากร)	16 เรื่อง (จากจำนวนเรื่องร้องเรียน 90 เรื่อง)	28 เรื่อง (จากจำนวนเรื่องร้องเรียน 340 เรื่อง)	19 เรื่อง (จากจำนวนเรื่องร้องเรียน 828 เรื่อง)	45 เรื่อง (จากจำนวนเรื่องร้องเรียน 663 เรื่อง)	48 เรื่อง (จากจำนวนเรื่องร้องเรียน 759 เรื่อง)	คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
9. จำนวนป่าชุมชนที่ได้รับการอนุมัติ (โครงการ) **จำนวนป่าชุมชนที่ได้รับการอนุมัติ สะสม**	715 715	853 1568	766 2,334	1,283 3,617	373 3,990	ส่วนส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน สำนักจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้,

ภาคผนวก จ

การทดสอบค่าสหสัมพันธ์ของดัชนีต่างๆ

ตารางที่ จ.1 แสดงผลการคำนวณหาค่าสหสัมพันธ์ในมิติเศรษฐกิจ

```
. correlate a1 a2 a3 a4 a5 a6 a7 a8 a9 a10 a11 a12 a13 a14 a15 a16 a17 a18 a19 a20 a21 a22 a23 a25 a26 a
> 27 a28 a29 a30 a31 a32 a33 a34
(obs=3)
```

	a1	a2	a3	a4	a5	a6	a7	a8	a9	a10
a1	1.0000									
a2	-0.2309	1.0000								
a3	-0.2242	-0.8964	1.0000							
a4	0.7998	-0.7688	0.4057	1.0000						
a5	0.7998	-0.7688	0.4057	1.0000	1.0000					
a6	0.1904	0.9112	-0.9994	-0.4370	-0.4370	1.0000				
a7	-0.3925	0.9855	-0.8083	-0.8660	-0.8660	0.8282	1.0000			
a8	-0.2515	0.9998	-0.8869	-0.7821	-0.7821	0.9023	0.9889	1.0000		
a9	-0.3388	0.9937	-0.8409	-0.8358	-0.8358	0.8591	0.9983	0.9958	1.0000	
a10	-0.5592	0.9357	-0.6825	-0.9449	-0.9449	0.7073	0.9820	0.9430	0.9695	1.0000
a11	0.8906	0.2368	-0.6428	0.4394	0.4394	0.6160	0.0687	0.2161	0.1260	-0.1211
a12	0.0275	-0.9789	0.9680	0.6220	0.6220	-0.9761	-0.9302	-0.9744	-0.9498	-0.8440
a13	0.1453	-0.9962	0.9316	0.7101	0.7101	-0.9436	-0.9670	-0.9941	-0.9801	-0.9014
a14	0.5946	-0.9196	0.6503	0.9582	0.9582	-0.6761	-0.9729	-0.9277	-0.9579	-0.9991
a15	-0.7998	0.7688	-0.4057	-1.0000	-1.0000	0.4370	0.8660	0.7821	0.8358	0.9449
a16	-0.7998	0.7688	-0.4057	-1.0000	-1.0000	0.4370	0.8660	0.7821	0.8358	0.9449
a17	-0.6094	0.9121	-0.6360	-0.9633	-0.9633	0.6623	0.9684	0.9206	0.9524	0.9981
a18	0.7998	-0.7688	0.4057	1.0000	1.0000	-0.4370	-0.8660	-0.7821	-0.8358	-0.9449
a19	-0.7998	0.7688	-0.4057	-1.0000	-1.0000	0.4370	0.8660	0.7821	0.8358	0.9449
a20	-0.9915	0.1021	0.3494	-0.7147	-0.7147	-0.3168	0.2692	0.1231	0.2132	0.4463
a21	-0.6066	0.9136	-0.6388	-0.9624	-0.9624	0.6650	0.9693	0.9220	0.9535	0.9983
a22	0.4938	-0.9601	0.7367	0.9169	0.9169	-0.7596	-0.9936	-0.9658	-0.9855	-0.9970
a23	0.2145	0.9008	-1.0000	-0.4148	-0.4148	0.9997	0.8142	0.8914	0.8463	0.6897
a25	-0.8104	-0.3829	0.7526	-0.2965	-0.2965	-0.7294	-0.2207	-0.3632	-0.2766	-0.0324
a26	0.3844	-0.9870	0.8135	0.8616	0.8616	-0.8331	-1.0000	-0.9902	-0.9988	-0.9803
a27	0.1866	-0.9990	0.9156	0.7390	0.7390	-0.9289	-0.9768	-0.9978	-0.9876	-0.9188
a28	0.9130	0.1861	-0.6023	0.4853	0.4853	0.5744	0.0169	0.1653	0.0745	-0.1723
a29	-0.6412	0.8947	-0.6041	-0.9735	-0.9735	0.6312	0.9575	0.9040	0.9392	0.9947
a30	-0.1691	0.9980	-0.9226	-0.7269	-0.7269	0.9354	0.9729	0.9965	0.9846	0.9116
a31	0.1037	-0.9917	0.9460	0.6800	0.6800	-0.9567	-0.9555	-0.9887	-0.9709	-0.8825
a32	0.0228	-0.9780	0.9692	0.6183	0.6183	-0.9771	-0.9285	-0.9733	-0.9483	-0.8415
a33	-0.5985	0.9177	-0.6465	-0.9596	-0.9596	0.6725	0.9717	0.9259	0.9565	0.9988
a34	0.9944	-0.3329	-0.1195	0.8590	0.8590	0.0851	-0.4879	-0.3528	-0.4368	-0.6441

	a11	a12	a13	a14	a15	a16	a17	a18	a19	a20
a11	1.0000									
a12	-0.4301	1.0000								
a13	-0.3205	0.9930	1.0000							
a14	0.1639	0.8201	0.8819	1.0000						
a15	-0.4394	-0.6220	-0.7101	-0.9582	1.0000					
a16	-0.4394	-0.6220	-0.7101	-0.9582	1.0000	1.0000				
a17	-0.1823	-0.8093	-0.8730	-0.9998	0.9633	0.9633	1.0000			
a18	0.4394	0.6220	0.7101	0.9582	-1.0000	-1.0000	-0.9633	1.0000		
a19	-0.4394	-0.6220	-0.7101	-0.9582	1.0000	1.0000	0.9633	-1.0000	1.0000	
a20	-0.9423	0.1032	-0.0150	-0.4846	0.7147	0.7147	0.5008	-0.7147	0.7147	1.0000
a21	-0.1787	-0.8114	-0.8747	-0.9999	0.9624	0.9624	1.0000	-0.9624	0.9624	0.4977
a22	0.0444	0.8828	0.9321	0.9928	-0.9169	-0.9169	-0.9904	0.9169	-0.9169	-0.3761
a23	0.6352	-0.9705	-0.9352	-0.6578	0.4148	0.4148	0.6437	-0.4148	0.4148	-0.3401
a25	-0.9882	0.5634	0.4619	-0.0108	0.2965	0.2965	0.0294	-0.2965	0.2965	0.8799
a26	-0.0774	0.9334	0.9692	0.9708	-0.8616	-0.8616	-0.9662	0.8616	-0.8616	-0.2607
a27	-0.2805	0.9872	0.9991	0.9009	-0.7390	-0.7390	-0.8927	0.7390	-0.7390	-0.0569
a28	0.9987	-0.3828	-0.2711	0.2148	-0.4853	-0.4853	-0.2329	0.4853	-0.4853	-0.9584
a29	-0.2221	-0.7847	-0.8524	-0.9982	0.9735	0.9735	0.9992	-0.9735	0.9735	0.5356
a30	0.2975	-0.9899	-0.9997	-0.8930	0.7269	0.7269	0.8845	-0.7269	0.7269	0.0391
a31	-0.3599	0.9971	0.9991	0.8614	-0.6800	-0.6800	-0.8518	0.6800	-0.6800	0.0269
a32	-0.4343	1.0000	0.9924	0.8174	-0.6183	-0.6183	-0.8065	0.6183	-0.6183	0.1078
a33	-0.1688	-0.8172	-0.8796	-1.0000	0.9596	0.9596	0.9999	-0.9596	0.9596	0.4889
a34	0.8373	0.1334	0.2495	0.6766	-0.8590	-0.8590	-0.6901	0.8590	-0.8590	-0.9720

	a21	a22	a23	a25	a26	a27	a28	a29	a30	a31
a21	1.0000									
a22	-0.9909	1.0000								
a23	0.6464	-0.7434	1.0000							
a25	0.0258	0.1093	-0.7460	1.0000						
a26	-0.9671	0.9926	-0.8192	0.2293	1.0000					
a27	-0.8943	0.9465	-0.9195	0.4243	0.9787	1.0000				
a28	-0.2294	0.0960	0.5943	-0.9789	-0.0257	-0.2304	1.0000			
a29	0.9990	-0.9839	0.6120	0.0701	-0.9549	-0.8736	-0.2723	1.0000		
a30	0.8862	-0.9406	0.9264	-0.4403	-0.9749	-0.9998	0.2477	0.8648	1.0000	
a31	-0.8537	0.9161	-0.9492	0.4986	0.9580	0.9965	-0.3111	-0.8297	-0.9978	1.0000
a32	-0.8086	0.8806	-0.9716	0.5672	0.9317	0.9864	-0.3871	-0.7818	-0.9892	0.9967
a33	0.9999	-0.9922	0.6541	0.0157	-0.9696	-0.8987	-0.2196	0.9985	0.8908	-0.8589
a34	-0.6875	0.5833	0.1096	-0.7437	0.4803	0.2899	0.8645	-0.7190	-0.2728	0.2087

	a32	a33	a34
a32	1.0000		
a33	-0.8145	1.0000	
a34	0.1288	-0.6802	1.0000

```
. correlate a1 a2 a3 a4 a5 a6 a7 a8 a9 a10 a11 a13 a14 a15 a16 a17 a18 a19 a21 a22 a23 a27 a28 a29 a30 a
> 31 a32 a33 a34
```

(obs=5) ตัด a12 a20 a25 a26 ออก เนื่องจากข้อมูลไม่ครบ 5 ตัว

	a1	a2	a3	a4	a5	a6	a7	a8	a9	a10
a1	1.0000									
a2	-0.7113	1.0000								
a3	0.2742	-0.8710	1.0000							
a4	0.8114	-0.9333	0.7094	1.0000						
a5	0.7836	-0.9274	0.7208	0.9971	1.0000					
a6	0.1164	-0.2166	0.2145	0.4323	0.4911	1.0000				
a7	0.0594	0.4847	-0.7035	-0.5068	-0.5266	-0.4944	1.0000			
a8	-0.6784	0.9353	-0.8055	-0.9429	-0.9606	-0.5285	0.5052	1.0000		
a9	-0.8190	0.7936	-0.5138	-0.6819	-0.6403	0.3123	-0.0582	0.6012	1.0000	
a10	-0.2952	0.6399	-0.6677	-0.6210	-0.5912	0.0009	0.7760	0.4623	0.4218	1.0000
a11	0.2009	0.3847	-0.6667	-0.3604	-0.4207	-0.7285	0.7630	0.5652	-0.2288	0.2480
a13	0.3996	-0.4127	0.2856	0.2027	0.1398	-0.7929	0.1881	-0.0822	-0.8041	-0.4067
a14	0.1934	-0.0178	-0.1113	-0.0900	-0.1648	-0.8741	0.2554	0.3186	-0.4883	-0.3664
a15	-0.6895	0.4983	-0.1991	-0.4959	-0.4278	0.4657	0.0102	0.2356	0.7866	0.6253
a16	-0.7685	0.9226	-0.7248	-0.9935	-0.9993	-0.5185	0.5351	0.9671	0.6188	0.5755
a17	-0.1918	0.0156	0.1132	0.0873	0.1623	0.8668	-0.2435	-0.3200	0.4807	0.3767
a18	0.8553	-0.7905	0.4831	0.8221	0.7760	-0.0905	-0.2586	-0.6231	-0.8546	-0.7186
a19	-0.8716	0.9071	-0.6312	-0.9596	-0.9352	-0.1944	0.4081	0.8296	0.7997	0.6988
a21	-0.8658	0.7319	-0.3965	-0.6646	-0.6167	0.3272	-0.1181	0.5391	0.9868	0.4075
a22	0.8896	-0.7765	0.4412	0.7065	0.6713	-0.2055	0.1394	-0.6376	-0.9817	-0.3008
a23	-0.3542	0.8001	-0.8470	-0.8036	-0.8413	-0.6911	0.7301	0.9198	0.2836	0.4716
a27	0.6652	-0.9957	0.8974	0.9339	0.9341	0.2862	-0.5446	-0.9531	-0.7349	-0.6420
a28	0.4951	-0.5422	0.3949	0.7703	0.8016	0.8827	-0.5898	-0.7509	-0.0836	-0.3515
a29	-0.8798	0.7813	-0.4541	-0.7298	-0.6831	0.2630	-0.0138	0.5938	0.9811	0.4946
a30	-0.3103	0.2903	-0.1805	-0.0831	-0.0171	0.8622	-0.2395	-0.0517	0.7224	0.3653
a31	0.2438	-0.7451	0.8485	0.7586	0.7929	0.6761	-0.8648	-0.8419	-0.1862	-0.6002
a32	0.4945	-0.9488	0.9523	0.8806	0.8937	0.3973	-0.6880	-0.9412	-0.5703	-0.6544
a33	-0.9123	0.8077	-0.4678	-0.7564	-0.7212	0.1580	-0.0727	0.6734	0.9795	0.3621
a34	0.2487	0.0825	-0.2885	0.1178	0.0655	-0.1711	-0.1437	0.2120	-0.0603	-0.5037

	a11	a13	a14	a15	a16	a17	a18	a19	a21	a22
a11	1.0000									
a13	0.5074	1.0000								
a14	0.7500	0.8612	1.0000							
a15	-0.5162	-0.8056	-0.8053	1.0000						
a16	0.4490	-0.1091	0.2007	0.3939	1.0000					
a17	-0.7471	-0.8540	-0.9998	0.8079	-0.1982	1.0000				
a18	0.1593	0.6289	0.4832	-0.9021	-0.7521	-0.4863	1.0000			
a19	0.1206	-0.4230	-0.1891	0.7202	0.9214	0.1921	-0.9491	1.0000		
a21	-0.3421	-0.7972	-0.5451	0.8495	0.5922	0.5392	-0.8873	0.8063	1.0000	
a22	0.2331	0.7026	0.3774	-0.7257	-0.6528	-0.3692	0.8269	-0.7996	-0.9784	1.0000
a23	0.8388	0.1794	0.5365	-0.0553	0.8578	-0.5348	-0.3631	0.6240	0.1943	-0.2993
a27	-0.4674	0.3399	-0.0584	-0.4291	-0.9323	0.0600	0.7455	-0.8851	-0.6660	0.7187
a28	-0.5819	-0.4525	-0.5663	-0.0022	-0.8150	0.5570	0.3843	-0.6161	-0.0922	0.1673
a29	-0.2755	-0.7694	-0.5215	0.8660	0.6590	0.5173	-0.9305	0.8637	0.9938	-0.9675
a30	-0.5829	-0.9907	-0.9130	0.7865	-0.0150	0.9065	-0.5569	0.3213	0.7255	-0.6136
a31	-0.8659	-0.1995	-0.4812	0.0375	-0.8079	0.4760	0.3525	-0.5939	-0.1022	0.1724
a32	-0.6506	0.1902	-0.2018	-0.2587	-0.8982	0.2020	0.6073	-0.7873	-0.4815	0.5436
a33	-0.2006	-0.6816	-0.3668	0.7486	0.7026	0.3601	-0.8668	0.8469	0.9798	-0.9964
a34	0.4776	0.1975	0.5692	-0.6465	-0.0400	-0.5844	0.4823	-0.3036	-0.1895	0.0175

	a23	a27	a28	a29	a30	a31	a32	a33	a34
a23	1.0000								
a27	-0.8509	1.0000							
a28	-0.7849	0.5856	1.0000						
a29	0.2672	-0.7210	-0.1746	1.0000					
a30	-0.3007	-0.2152	0.5451	0.6927	1.0000				
a31	-0.9744	0.8021	0.7767	-0.1904	0.3055	1.0000			
a32	-0.9306	0.9731	0.6250	-0.5478	-0.0679	0.9075	1.0000		
a33	0.3427	-0.7527	-0.2327	0.9780	0.5897	-0.2267	-0.5822	1.0000	
a34	0.3051	-0.1162	0.1195	-0.2354	-0.2482	-0.1717	-0.1934	-0.0690	1.0000

ตารางที่ จ.2 แสดงผลการคำนวณหาค่าสหสัมพันธ์ในมิติจริยธรรมและวัฒนธรรม

```
. correlate c1 c2 c3 c4
(obs=5)

             |       c1       c2       c3       c4
-------------+------------------------------------
          c1 |   1.0000
          c2 |   0.4095   1.0000
          c3 |   0.5636   0.2631   1.0000
          c4 |   0.8042   0.1025   0.8864   1.0000


. correlate c5 c6 c7
(obs=5)

             |       c5       c6       c7
-------------+---------------------------
          c5 |   1.0000
          c6 |   0.4242   1.0000
          c7 |   0.7952   0.3036   1.0000


. correlate c8 c9 c10
(obs=4)

             |       c8       c9      c10
-------------+---------------------------
          c8 |   1.0000
          c9 |   0.7424   1.0000
         c10 |  -0.2829   0.3905   1.0000
```

```
. correlate c11 c12 c13 c14 c15
(obs=5)

             |      c11      c12      c13      c14      c15
-------------+---------------------------------------------
         c11 |   1.0000
         c12 |   0.5629   1.0000
         c13 |  -0.8458  -0.6597   1.0000
         c14 |  -0.9431  -0.3714   0.8337   1.0000
         c15 |   0.8251   0.9055  -0.7268  -0.6415   1.0000

. correlate  c16 c17 c18 c19 c20 c21
(obs=5)

             |      c16      c17      c18      c19      c20      c21
-------------+------------------------------------------------------
         c16 |   1.0000
         c17 |   0.1788   1.0000
         c18 |   0.8268   0.4499   1.0000
         c19 |  -0.5076  -0.8366  -0.6516   1.0000
         c20 |  -0.8643  -0.4890  -0.9882   0.7336   1.0000
         c21 |  -0.9980  -0.2059  -0.8560   0.5401   0.8919   1.0000


. correlate c22_1 c23_1 c24
(obs=5)

             |    c22_1    c23_1      c24
-------------+---------------------------
         c22 |   1.0000
         c23 |  -0.8876   1.0000
         c24 |  -0.6743   0.6865   1.0000
```

ตารางที่ จ.3 แสดงผลการคำนวณหาค่าสหสัมพันธ์ในมิติสังคม

```
. correlate d1 d2 d3 d4 d5 d6 d7 d8
(obs=5)

             |       d1       d2       d3       d4       d5       d6       d7       d8
-------------+------------------------------------------------------------------------
          d1 |   1.0000
          d2 |   0.8488   1.0000
          d3 |   0.8868   0.8489   1.0000
          d4 |   0.3894   0.5145   0.7702   1.0000
          d5 |   0.5793   0.6844   0.8720   0.9234   1.0000
          d6 |   0.7195   0.7613   0.9581   0.9137   0.9669   1.0000
          d7 |   0.4890   0.5916   0.8364   0.9937   0.9493   0.9533   1.0000
          d8 |   0.4370   0.1425   0.2935   0.0337  -0.1211   0.1286   0.0692   1.0000

. correlate d9 d10 d11 d12 d13 d14
(obs=5)

             |       d9      d10      d11      d12      d13      d14
-------------+---------------------------------------------------
          d9 |   1.0000
         d10 |   0.7913   1.0000
         d11 |   0.9006   0.7941   1.0000
         d12 |   0.6953   0.4634   0.7346   1.0000
         d13 |  -0.4147  -0.0025  -0.2519  -0.7874   1.0000
         d14 |   0.8511   0.9466   0.9283   0.5269   0.0043   1.0000


. correlate d15 d16 d17
(obs=3)

             |      d15      d16      d17
-------------+---------------------------
         d15 |   1.0000
         d16 |  -0.4555   1.0000
         d17 |  -0.3275   0.9903   1.0000
```

```
. correlate d16 d17
(obs=5)

             |      d16      d17
-------------+------------------
         d16 |   1.0000
         d17 |   0.9371   1.0000


. correlate d18 d19 d20 d21
(obs=5)

             |      d18      d19      d20      d21
-------------+---------------------------------------
         d18 |   1.0000
         d19 |   0.4580   1.0000
         d20 |  -0.0135   0.1301   1.0000
         d21 |   0.9754   0.5228   0.1920   1.0000
```

ตารางที่ จ.4 แสดงผลการคำนวณหาค่าสหสัมพันธ์ในมิติการศึกษา

```
. correlate e1  e2 e3 e4 e5 e6 e7 e8 e9 e10
(obs=5)
```

	e1	e2	e3	e4	e5	e6	e7	e8	e9	e10
e1	1.0000									
e2	0.1724	1.0000								
e3	0.9622	-0.0700	1.0000							
e4	0.9681	-0.0705	0.9877	1.0000						
e5	0.2749	-0.7105	0.5175	0.4300	1.0000					
e6	0.1606	0.4939	0.1258	-0.0050	0.1545	1.0000				
e7	0.0518	-0.5762	0.1432	0.1493	0.4308	-0.1145	1.0000			
e8	0.9644	0.1733	0.9063	0.9483	0.1295	-0.0646	-0.0488	1.0000		
e9	0.9220	0.2537	0.8190	0.8829	-0.0368	-0.1128	0.0231	0.9734	1.0000	
e10	-0.6844	0.3264	-0.6957	-0.7893	-0.2064	0.5578	-0.3877	-0.7777	-0.8018	1.0000

ตารางที่ จ.5 แสดงผลการคำนวณหาค่าสหสัมพันธ์ในมิติการบริหารจัดการภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน

```
. correlate f1 f2 f3 f4 f5 f6 f7 f8 f9 f10
(obs=3)

             |       f1       f2       f3       f4       f5       f6       f7       f8       f9       f10
-------------+------------------------------------------------------------------------------------------
          f1 |   1.0000
          f2 |  -0.3315   1.0000
          f3 |   0.7170  -0.8954   1.0000
          f4 |   0.2452   0.8333  -0.5000   1.0000
          f5 |  -0.2452  -0.8333   0.5000  -1.0000   1.0000
          f6 |  -0.2452  -0.8333   0.5000  -1.0000   1.0000   1.0000
          f7 |  -0.2452  -0.8333   0.5000  -1.0000   1.0000   1.0000   1.0000
          f8 |   0.2452   0.8333  -0.5000   1.0000  -1.0000  -1.0000  -1.0000   1.0000
          f9 |  -0.1427   0.9811  -0.7923   0.9245  -0.9245  -0.9245  -0.9245   0.9245   1.0000
         f10 |   0.7778  -0.8509   0.9958  -0.4186   0.4186   0.4186   0.4186  -0.4186  -0.7331   1.0000

. correlate f4 f5 f6 f7 f8 f9 f10 f11
(obs=5)

             |       f4       f5       f6       f7       f8       f9      f10      f11
-------------+---------------------------------------------------------------------------
          f4 |   1.0000
          f5 |  -1.0000   1.0000
          f6 |  -1.0000   1.0000   1.0000
          f7 |  -1.0000   1.0000   1.0000   1.0000
          f8 |   1.0000  -1.0000  -1.0000  -1.0000   1.0000
          f9 |   0.7753  -0.7753  -0.7753  -0.7753   0.7753   1.0000
         f10 |  -0.0931   0.0931   0.0931   0.0931  -0.0931  -0.1831   1.0000
         f11 |  -0.3182   0.3182   0.3182   0.3182  -0.3182  -0.8288   0.0665   1.0000


. correlate f11 f15 f16 f17 f18
(obs=4)
```

	f11	f15	f16	f17	f18
f11	1.0000				
f15	-0.5175	1.0000			
f16	-0.5155	0.7961	1.0000		
f17	0.2026	0.1545	-0.4691	1.0000	
f18	-0.3297	0.4856	0.9132	-0.7647	1.0000

```
. correlate f12 f13 f14
(obs=3)
```

	f12	f13	f14
f12	1.0000		
f13	-0.8724	1.0000	
f14	-0.7954	0.9901	1.0000

```
. correlate f11 f12 f13 f14 f15 f16 f18
(obs=3)
```

	f11	f12	f13	f14	f15	f16	f18
f11	1.0000						
f12	-0.1263	1.0000					
f13	0.5950	-0.8724	1.0000				
f14	0.7017	-0.7954	0.9901	1.0000			
f15	1.0000	-0.1263	0.5950	0.7017	1.0000		
f16	0.9881	-0.2774	0.7116	0.8030	0.9881	1.0000	
f18	-0.9455	-0.2035	-0.3010	-0.4316	-0.9455	-0.8842	1.0000

ตารางที่ จ.6 แสดงผลการคำนวณหาค่าสหสัมพันธ์ในมิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

```
. correlate h1 h2 h3 h4 h5
(obs=4)

             |       h1       h2       h3       h4       h5
-------------+---------------------------------------------
          h1 |   1.0000
          h2 |   0.2518   1.0000
          h3 |   0.6265  -0.4659   1.0000
          h4 |  -0.7018  -0.4735  -0.5239   1.0000
          h5 |  -0.5833   0.0320  -0.8313   0.8612   1.0000

. correlate h6 h7 h8 h9
(obs=2)

             |       h6       h7       h8       h9
-------------+---------------------------------------
          h6 |   1.0000
          h7 |  -1.0000   1.0000
          h8 |   1.0000  -1.0000   1.0000
          h9 |  -1.0000   1.0000  -1.0000   1.0000

. correlate h6 h7
(obs=3)

             |       h6       h7
-------------+------------------
          h6 |   1.0000
          h7 |  -0.7206   1.0000
```

```
. correlate h8 h9
(obs=4)
             |       h8       h9
-------------+------------------
          h8 |   1.0000
          h9 |  -0.3128   1.0000
. correlate h6 h7 h9
(obs=3)

             |       h6       h7       h9
-------------+---------------------------
          h6 |   1.0000
          h7 |  -0.7206   1.0000
          h9 |  -0.3420  -0.4051   1.0000


. correlate h10 h11 h12
(obs=5)

             |      h10      h11      h12
-------------+---------------------------
         h10 |   1.0000
         h11 |   0.8124   1.0000
         h12 |  -0.0399   0.5384   1.0000
```

ตารางที่ จ.7 แสดงผลการคำนวณหาค่าสหสัมพันธ์ในมิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

```
. correlate g1 g2
(obs=5)

             |       g1       g2
-------------+------------------
          g1 |   1.0000
          g2 |   0.7337   1.0000


. correlate g3 g4 g5 g6 g7 g8 g9 g10
(obs=4)

             |       g3       g4       g5       g6       g7       g8       g9      g10
-------------+---------------------------------------------------------------------------
          g3 |   1.0000
          g4 |   0.8565   1.0000
          g5 |   0.9105   0.8748   1.0000
          g6 |   0.9153   0.6248   0.6808   1.0000
          g7 |   0.6376   0.9309   0.6457   0.4039   1.0000
          g8 |   0.8267   0.9875   0.7955   0.6295   0.9604   1.0000
          g9 |   0.5691   0.8724   0.5271   0.3807   0.9861   0.9273   1.0000
         g10 |   0.7312   0.9479   0.8831   0.4052   0.8770   0.8993   0.7849   1.0000


. correlate g11 g12 g13
(obs=4)

             |      g11      g12      g13
-------------+---------------------------
          g11 |   1.0000
          g12 |        .        .
          g13 |        .        .        .
```

```
. correlate g17 g18 g19 g20 g21 g22
(obs=4)

             |      g17      g18      g19      g20      g21      g22
-------------+------------------------------------------------------
         g17 |   1.0000
         g18 |   0.8624   1.0000
         g19 |  -0.8111  -0.9956   1.0000
         g20 |   0.8245   0.4247  -0.3378   1.0000
         g21 |   0.9878   0.9308  -0.8923   0.7263   1.0000
         g22 |   1.0000   0.8586  -0.8067   0.8288   0.9866   1.0000
```

```
. correlate g23 g24 g25 g26
(obs=3)
```

ไม่ต้องเลือกก็ได้ เพราะแต่ละตัวสะท้อนเนื้อหาคนละประเด็นอยู่แล้ว

```
             |      g23      g24      g25      g26
-------------+------------------------------------
         g23 |   1.0000
         g24 |   0.9873   1.0000
         g25 |  -0.4475  -0.2997   1.0000
         g26 |  -0.5615  -0.6859  -0.4887   1.0000
```

```
. correlate g27 g28
(obs=5)

             |      g27      g28
-------------+------------------
         g27 |   1.0000
         g28 |   0.0060   1.0000
```

ภาคผนวก ฉ

การคำนวณค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของดัชนีแต่ละตัว

ตารางที่ ฉ.1 แสดงผลจากการคำนวณหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในมิติเศรษฐกิจ

year	a1	a2	a3	a4	a5	a6	a7	a8	a9	a10	a11	a12
2544	10.41	38.26	51.32	0.522	12.76	5.86	30.2	94.95	1.6	63.0	0.62	
2545	9.95	39.00	51.04	0.507	9.5	-0.75	30.5	96.50	0.7	62.0	3.38	4.45
2546	10.47	40.22	49.31	0.507	9.5	1.90	30.8	96.96	1.8	64.0	4.95	0.46
2547	9.61	40.88	49.51	0.493	7.1	1.69	31.1	97.23	2.7	68.0	3.5	-0.29
2548	8.90	41.23	49.86	0.493	7.1	3.20	30.3	97.58	4.5	64.0	1.89	-0.46
2549									4.7			
averge	9.86888592	39.92051	50.2106	0.5044	9.192	2.381417	30.59857	96.64229	2.26	64.2	2.868	1.04
Std	0.644278665	1.257406	0.915773	0.012075	2.327729	2.412438	0.376871	1.02802	1.439792	2.280351	1.658786	2.308203
m-1.5sd	8.9025	38.0344	48.8369	0.4863	5.7004	-1.2372	30.0333	95.1003	0.1003	60.7795	0.3798	-2.4223
m-0.5sd	9.5467	39.2918	49.7527	0.4984	8.0281	1.1752	30.4101	96.1283	1.5401	63.0598	2.0386	-0.1141
m+0.5sd	10.1910	40.5492	50.6685	0.5104	10.3559	3.5876	30.7870	97.1563	2.9799	65.3402	3.6974	2.1941
m+1.5sd	10.8353	41.8066	51.5843	0.5225	12.6836	6.0001	31.1639	98.1843	4.4197	67.6205	5.3562	4.5023

ตารางที่ ฉ.1 แสดงผลจากการคำนวณหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในมิติเศรษฐกิจ (ต่อ)

year	a13	a14	a15	a16	a17	a18	a19	a20	a21	a22	a23	a24
2544	0.0247	90.06	81.05	56.3	8.12	0.4038	0.4692	-5.67	39.67	125.4	-122.994	
2545	0.0615	92.17	79.27	62.4	6.11	0.4142	0.5004	22.99	37.54	128.3	-76.815	
2546	0.0382	91.72	79.27	62.4	6.52	0.4142	0.5004	-1.93	38.81	123.4	23.998	
2547	0.0295	90.64	82.18	66.4	7.59	0.3059	0.5824	32.58	42.07	116.1	8.332	0.5465
2548	0.0166	90.67	82.18	66.4	7.52	0.3059	0.5824		46.19	96.2	-45.764	0.5180
2549			85.50	64.7		0.2515	0.5764					0.5242
averge	0.034106	91.05191	80.79	62.78	7.173291	0.368808	0.526962	11.98982	40.85742	117.8861	-42.6486	0.53222
Std	0.017195	0.865033	1.462241	4.137874	0.829223	0.057551	0.052176	18.71404	3.411138	12.91053	60.56647	0.020155
m-1.5sd	0.0083	89.7544	78.5966	56.5732	5.9295	0.2825	0.4487	-16.0812	35.7407	98.5203	-133.4983	0.5020
m-0.5sd	0.0255	90.6194	80.0589	60.7111	6.7587	0.3400	0.5009	2.6328	39.1519	111.4308	-72.9318	0.5221
m+0.5sd	0.0427	91.4844	81.5211	64.8489	7.5879	0.3976	0.5531	21.3468	42.5630	124.3413	-12.3653	0.5423
m+1.5sd	0.0599	92.3495	82.9834	68.9868	8.4171	0.4551	0.6052	40.0609	45.9741	137.2519	48.2011	0.5625

ตารางที่ ฉ.1 แสดงผลจากการคำนวณหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในมิติเศรษฐกิจ (ต่อ)

year	a25	a26	a27	a28	a29	a30	a31	a32	a33	a34
2544	16.47	0.335597	0.88	0.1818	110.9	42.2	0.4051	0.4786	85.07	1.79
2545	23.74	0.234914	0.73	0.1137	105.6	40.0	0.3062	0.3964	84.86	2.89
2546	21.62	0.215705	0.53	0.1447	109.4	41.2	0.2587	0.2922	85.39	5.44
2547	23.25	0.166735	0.44	0.1143	121.5	41.7	0.2443	0.2733	86.69	0.46
2548			0.41	0.1340	131.7	42.3	0.3076	0.2944	89.06	3.28
2549										
averge	21.26908	0.238238	0.597783	0.137694	115.82	41.48	0.304385	0.346997	86.21301	2.772916
Std	3.322515	0.07097	0.204022	0.027948	10.65725	0.936483	0.062967	0.087982	1.743075	1.851134
m-1.5sd	16.2853	0.1318	0.2917	0.0958	99.8341	40.0753	0.2099	0.2150	83.5984	-0.0038
m-0.5sd	19.6078	0.2028	0.4958	0.1237	110.4914	41.0118	0.2729	0.3030	85.3415	1.8473
m+0.5sd	22.9303	0.2737	0.6998	0.1517	121.1486	41.9482	0.3359	0.3910	87.0845	3.6985
m+1.5sd	26.2529	0.3447	0.9038	0.1796	131.8059	42.8847	0.3988	0.4790	88.8276	5.5496

ตารางที่ ฉ.2 แสดงผลจากการคำนวณหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในมิติทางจริยธรรม วัฒนธรรม

Year	Population	c1	c2	c3	c4	c5	c6	c7	c8	c9	c10	c11	c12
2544	62308887	637.2	105.6	56.7	12.8	50.9	19.75	561.20	0.20	0.29		35.11	276.80
2545	62799872	636.4	109.7	60.5	12.6	55.3	22.99	557.70	0.20	0.54	1.97	35.24	310.90
2546	63079765	681.9	106	76.4	17.5	56.9	23.9	603.60	0.30	1.31	2.53	36.21	263.60
2547	61973621	624.8	106.5	73.4	14.5	58.9	21.49	603.40	0.20	1.11	3.03	43.31	293.20
2548	62,418,054.00	671.70	122.10	73.40	15.30	57.60	37.24	592.90	0.30	1.24	1.97	46.82	318.30
2549									0.20		1.71		
averge	62516039.8	650.4	109.98	68.08	14.54	55.92	25.074	583.76	0.24	0.898	2.375	39.338	292.56
Std	431589.641	24.8572927	6.96613236	8.84290676	2.00823305	3.09224837	6.98073993	22.64382918	0.054772256	0.45537896	0.51026137	5.39006215	22.8384106
m-1.5sd	61,868,655.34	613.11	99.53	54.82	11.53	51.28	14.60	549.79	0.16	0.21	1.61	31.25	258.30
m-0.5sd	62,300,244.98	637.97	106.50	63.66	13.54	54.37	21.58	572.44	0.21	0.67	2.12	36.64	281.14
m+0.5sd	62,731,834.62	662.83	113.46	72.50	15.54	57.47	28.56	595.08	0.27	1.13	2.63	42.03	303.98
m+1.5sd	63,163,424.26	687.69	120.43	81.34	17.55	60.56	35.55	617.73	0.32	1.58	3.14	47.42	326.82

ตารางที่ ฉ.2 แสดงผลจากการคำนวณหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในมิติทางจริยธรรม วัฒนธรรม (ต่อ)

Year	c13	c14	c15	c16	c17	c18	c19	c20	c21	c22	c23	c24
2544	49.94	47.42	2.89	72.40	2,208.40	9.51	98.30	87.50	234.20	7,558.00	833.00	96
2545	49.33	47.42	3.73	72.40	2,829.80	9.20	96.90	87.50	266.40	9,069.20	833.00	91.1
2546	49.79	36.21	2.63	71.45	2,893.70	8.70	97.79	88.50	246.34	11,011.40	876.00	93.3
2547	46.41	30.32	4.06	71.45	2,216.40	8.27	98.14	88.90	243.84	5,666.20	892.00	94.1
2548	22.94	19.62	4.47	71.45	2,067.90	7.49	99.05	89.90	265.85	2,184.50	931.00	96.4
2549							92.20	91.10				
averge	43.682	36.198	3.556	71.83	2443.24	8.634	98.036	88.46	251.326	7097.86	873	94.18
Std	11.6837781	11.84533326	0.77793316	0.52033643	387.2431962	0.795820331	0.78417473	1.01390335	14.2510729	3376.553805	41.6353215	2.15104626
m-1.5sd	26.16	18.43	2.39	71.05	1,862.38	7.44	96.86	86.94	229.95	2,033.03	810.55	90.95
m-0.5sd	37.84	30.28	3.17	71.57	2,249.62	8.24	97.64	87.95	244.20	5,409.58	852.18	93.10
m+0.5sd	49.52	42.12	3.94	72.09	2,636.86	9.03	98.43	88.97	258.45	8,786.14	893.82	95.26
m+1.5sd	61.21	53.97	4.72	72.61	3,024.10	9.83	99.21	89.98	272.70	12,162.69	935.45	97.41

ตารางที่ ฉ.3 แสดงผลจากการคำนวณหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในมิติทางสังคม

year	d1	d2	d3	d4	d5	d6	d7	d8	d9	d10	d11	d12
2544	71,264.20	17,345.70	28.70	81	9.52	863.5	32.38	12.51	1.73	34.14	882.9	89.5
2545	71,264.20	20,139.80	28.70	81	9.52	863.5	32.38	12.26	2.02	53.7	877.8	89.5
2546	94,917.50	21,300.50	30.10	80.4	9.52	1200.4	58.27	13.49	2.31	61.06	912	89.5
2547	93,383.60	21,925.90	30.10	80.4	20.2	1325.7	67.02	12.16	4.05	65.44	919.4	89.5
2548	95,117.30	22,765.00	31.50	93.8	39.48	2248.4	605.90	12.67	4.48	67.6	941.5	102.2
2549	95,900.00	23,552.60			20.69							
averge	85189.36	20695.38	29.82	83.32	17.648	1300.3	159.19	12.618	2.918	56.388	906.72	92.04
Std	12729.55647	2103.134676	1.17132404	5.86617422	13.0512651	568.134504	250.195689	0.52741824	1.25585429	13.5247373	26.4672817	5.67961266
m-1.5sd	66,095.03	17,540.68	28.06	74.52	-1.93	448.10	-216.10	11.83	1.03	36.10	867.02	83.52
m-0.5sd	78,824.58	19,643.81	29.23	80.39	11.12	1,016.23	34.09	12.35	2.29	49.63	893.49	89.20
m+0.5sd	91,554.14	21,746.95	30.41	86.25	24.17	1,584.37	284.29	12.88	3.55	63.15	919.95	94.88
m+1.5sd	104,283.69	23,850.08	31.58	92.12	37.22	2,152.50	534.48	13.41	4.80	76.68	946.42	100.56

ตารางที่ ฉ.3 แสดงผลจากการคำนวณหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในมิติทางสังคม (ต่อ)

year	d13	d14	d15	d16	d17	d18	d19	d20	d21
2544	54.86	322.1	1171	0.53	92.2	959.9	187.3	15,603	1447
2545	55.29	398.9	2641	0.35	83.8	910.8	190.7	15,464	935
2546	63.6	557.1	2469	0.55	90.8	932.6	190.7	15,377	1094
2547	58.74	588.5	2835	0.77	95.20	940.8	2068.9	15,737	1306
2548	48.12	619.3	2994	0.57	90.5	963.7	2105.5	15,314	1436
2549									
averge	56.122	497.18	2422	0.554	90.5	941.56	948.62	15499	1243.6
Std	5.680917179	129.5714166	726.795019	0.14926487	4.18210473	21.526565	1039.45806	171.6056526	223.549323
m-1.5sd	47.60	302.82	1,331.81	0.33	84.23	909.27	-610.57	15,241.59	908.28
m-0.5sd	53.28	432.39	2,058.60	0.48	88.41	930.80	428.89	15,413.20	1,131.83
m+0.5sd	58.96	561.97	2,785.40	0.63	92.59	952.32	1,468.35	15,584.80	1,355.37
m+1.5sd	64.64	691.54	3,512.19	0.78	96.77	973.85	2,507.81	15,756.41	1,578.92

ตารางที่ ฉ.4 แสดงผลจากการคำนวณหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในมิติทางการศึกษา

year	e1	e2	e3	e4	e5	e6	e7	e8	e9	e10	e11
2544	8.17	98.1	74.95	0.29	0.66	92.7	19,154.50	55.3	24.8	76.2	
2545	8.18	98	75.96	0.33	0.68	90	9,204.20	56.6	24.8	76.2	20.58
2546	8.29	98.9	75.75	0.34	0.51	92.5	7,714.60	58.7	26.3	76.2	18.21
2547	8.46	98.5	81.64	0.51	0.72	97.2	11,440.00	60.1	26.3	76.2	20.01
2548	8.52	98.10	82.84	0.61	0.68	89.20	16,021.30	62.80	27.80	74.40	23.29
2549				0.95							
averge	8.324	98.32	78.228	0.416	0.65	92.32	12706.92	58.7	26	75.84	20.5225
Std	0.16009372	0.37682887	3.7061395	0.13740451	0.08124038	3.12681947	4778.958969	2.94703241	1.25499004	0.80498447	2.10338418
m-1.5sd	8.08	97.75	72.67	0.21	0.53	87.63	5,538.48	54.28	24.12	74.63	17.37
m-0.5sd	8.24	98.13	76.37	0.35	0.61	90.76	10,317.44	57.23	25.37	75.44	19.47
m+0.5sd	8.40	98.51	80.08	0.48	0.69	93.88	15,096.40	60.17	26.63	76.24	21.57
m+1.5sd	8.56	98.89	83.79	0.62	0.77	97.01	19,875.36	63.12	27.88	77.05	23.68

ตารางที่ ฉ.5 แสดงผลจากการคำนวณหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในมิติการบริหารจัดการภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน

Year	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F9	F10
2544			25.58	62.04	53.60	45.85	3.20	59.77	38.51
2545	199.11	250.78	39.84	62.42	53.60	46.60	3.20	62.51	43.94
2546	165.60	124.30	36.73	71.89	53.10	47.10	3.30	63.40	35.90
2547	84.74	119.55	38.86	69.80	53.10	48.00	3.60	64.29	37.79
2548	166.98	126.35	40.04	72.56	49.30	51.80	3.80	67.14	38.41
2549									
averge	154.109622	155.2436	36.2125053	67.742	52.54	47.87	3.42	63.422	38.91
Std	48.7685625	63.7553583	6.08527937	5.13543766	1.82838727	2.33173755	0.26832816	2.68077787	3.001058147
m-1.5sd	80.96	59.61	27.08	60.04	49.80	44.37	3.02	59.40	34.41
m-0.5sd	129.73	123.37	33.17	65.17	51.63	46.70	3.29	62.08	37.41
m+0.5sd	178.49	187.12	39.26	70.31	53.45	49.04	3.55	64.76	40.41
m+1.5sd	227.26	250.88	45.34	75.45	55.28	51.37	3.82	67.44	43.41

ตารางที่ ฉ.6 แสดงผลการคำนวณหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในมิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

year	h1	h2	h3	h4	h5	h6	h7	h8	h9	h10	h11	h12	h13
2544	0.96	0.26	0.65	2.16	5.7	0.55	0.174		7.29	17	0.28	6.71	44.38
2545	0.82	0.24	0.85	2.21	5.37	0.57	0.181	0.28	3.39	16	0.26	10.11	45
2546	0.93	0.26	0.81	2.02	4.87	0.5	0.189	0.18	5.57	17	0.34	12.63	45.63
2547	1.16	0.25	1.08	2.02	4.69			0.2	7.96	18	0.42	13.99	46.88
2548			1.37					0.23	11.21	19	0.38	8.09	46.88
2549													
averge	0.9675	0.2525	0.952	2.1025	5.1575	0.54	0.18133333	0.2225	7.084	17.4	0.336	10.306	45.754
Std	0.14174508	0.00957427	0.27967839	0.09742518	0.46212372	0.03605551	0.00750555	0.04349329	2.90566344	1.14017543	0.0669328	3.03533853	1.11887443
m-1.5sd	0.7549	0.2381	0.5325	1.9564	4.4643	0.4859	0.1701	0.1573	2.7255	15.6897	0.2356	5.7530	44.0757
m-0.5sd	0.8966	0.2477	0.8122	2.0538	4.9264	0.5220	0.1776	0.2008	5.6312	16.8299	0.3025	8.7883	45.1946
m+0.5sd	1.0384	0.2573	1.0918	2.1512	5.3886	0.5580	0.1851	0.2442	8.5368	17.9701	0.3695	11.8237	46.3134
m+1.5sd	1.1801	0.2669	1.3715	2.2486	5.8507	0.5941	0.1926	0.2877	11.4425	19.1103	0.4364	14.8590	47.4323

ตารางที่ ฉ.7 แสดงผลการคำนวณหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในมิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

year	g1	g2	g3	g4	g5	g6	g7	g8	g9	g10	g11	g12	g13	g14	g15
2544	267	339	226	15.60	91.07	45.13	1.68	0.0270	1.31	0.37	50.4	0.2	0.1	170110.78	167658.23
2545	302	428	228	18.18	89.99	48.25	1.78	0.0283	1.4	0.38	50.6	0.2	0.1		
2546	289	372	228	19.44	104.93	42.74	1.8	0.0285	1.4	0.4	49.4	0.2	0.1		
2547	292	336	236	21.23	121.52	56.85	1.808	0.0292	1.405	0.403	50	0.2	0.1	167590.98	164832.93
2548	278	338	229	22.03						0.4					
2549															
averge	285.6	362.6	229.3932623	19.2979896	101.877936	48.242402	1.767	0.02825386	1.37875	0.3906	50.1	0.2	0.1	168850.88	166245.58
Std	13.4647688	39.4816413	3.609235083	2.55529027	14.7553134	6.16452409	0.05918333	0.00093116	0.0458939	0.01472413	0.52915026	0	0	1781.767667	1997.788789
m-1.5sd	265.40	303.38	223.98	15.47	79.74	39.00	1.68	0.0269	1.3099	0.3685	49.3063	0.2000	0.1000	166,178.23	163,248.90
m-0.5sd	278.87	342.86	227.59	18.02	94.50	45.16	1.74	0.0278	1.3558	0.3832	49.8354	0.2000	0.1000	167,960.00	165,246.69
m+0.5sd	292.33	382.34	231.20	20.58	109.26	51.32	1.80	0.0287	1.4017	0.3980	50.3646	0.2000	0.1000	169,741.76	167,244.47
m+1.5sd	305.80	421.82	234.81	23.13	124.01	57.49	1.86	0.0297	1.4476	0.4127	50.8937	0.2000	0.1000	171,523.53	169,242.26

ตารางที่ ฉ.7 แสดงผลการคำนวณหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในมิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ต่อ)

year	g16	g17	g18	g19	g20	g21	g22	g23	g24	g25	g26	g27	g28
2544	2452.55	90.41	52.26	0.87	34.9	2.38	17.62		23417	420	17.7777778	715	715
2545		92.34	52.26	0.89	35.91	3.28	18	99.21	25228	556	8.23529412	853	1568
2546		93.7	52.78	0.73	35.74	4.45	18.26	99.67	27004	777	2.29468599	766	2334
2547	2758.05	93.7	52.78	0.73	35.74	4.45	18.26	98.19	23074	853	6.78733032	1283	3617
2548								99.82		848	6.32411067	373	3990
2549													
averge	2605.3	92.5375	52.52	0.805	35.5725	3.64	18.035	99.223075	24680.75	690.8	8.28383977	798	2444.8
Std	216.021122	1.55649981	0.30022214	0.08698659	0.45543935	1.00488805	0.302599846	0.73530778	1814.35781	193.619989	5.74646103	326.645067	1372.49397
m-1.5sd	2,281.27	90.20	52.07	0.67	34.89	2.13	17.58	98.12	21,959.21	400.37	-0.34	308.03	386.06
m-0.5sd	2,497.29	91.76	52.37	0.76	35.34	3.14	17.88	98.86	23,773.57	593.99	5.41	634.68	1,758.55
m+0.5sd	2,713.31	93.32	52.67	0.85	35.80	4.14	18.19	99.59	25,587.93	787.61	11.16	961.32	3,131.05
m+1.5sd	2,929.33	94.87	52.97	0.94	36.26	5.15	18.49	100.33	27,402.29	981.23	16.90	1,287.97	4,503.54

ภาคผนวก ช

สรุปการศึกษาดูงาน 6 พื้นที่ทั่วประเทศไทย

สรุปการศึกษาดูงานในพื้นที่ภาคเหนือ
ภายใต้โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำดัชนีชี้วัดภาวะเศรษฐกิจและสังคม
โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง
วันที่ 18-20 ธันวาคม 2549 ณ จังหวัดน่าน และเชียงใหม่

การศึกษาดูงานในพื้นที่ภาคเหนือภายใต้โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำดัชนีชี้วัดภาวะเศรษฐกิจและสังคม โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการศึกษาดูงานร่วมกันระหว่างที่ปรึกษาฯ และสมาชิกสภาที่ปรึกษาฯ ซึ่งมีการดูงานทั้งสิ้นจำนวน 2 แห่ง โดยมีการสรุปประเด็นสำคัญดังนี้

1. การศึกษาดูงาน ณ องค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยน กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

1.1 รายชื่อผู้เข้าร่วมศึกษาดูงาน

1) ศ.ดร.นพ.วิจิตร บุณยะโหตระ	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
2) อาจารย์วรพงษ์ รวิรัฐ	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
3) คุณขจิต เจริญศิลป์	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
4) คุณณัฐนันท์ พงษ์มงคลสาม	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
5) คุณญาณิศา รัตนสกุล	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
6) คุณทนง ตั่นไพบูลย์	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
7) ว่าที่ร้อยโทอัครินทร์ วงศ์ธีรญาณเดช	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
8) รศ.ปาริชาติ วลัยเสถียร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
9) คุณมณีรัตน์ จริยธรรมวัติ	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

1.2 รายชื่อชาวบ้านและผู้ประสานงานในพื้นที่

1) คุณสนิท สายรอคำ	นายก อบต. น้ำเกี๋ยน
2) คุณชูศิลป์ สารรัตนะ	รองนายก อบต. น้ำเกี๋ยน
3) คุณสฤทฎิ์ สุฤทธิ์	หัวหน้าสถานีอนามัยตำบลน้ำเกี๋ยน
4) คุณวุฒิไกร กุลกัลชัย	ประธานสภา อบต. น้ำเกี๋ยน
5) คุณสมพงษ์ กันทะ	รองประธานสภา อบต. น้ำเกี๋ยน
6) คุณสันต์ ศรสีดา	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4
7) คุณศรี ดีสุยา	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 2
8) คุณอำนวย ใจจันทร์	ผู้ประสานงานชุมชน
9) คุณอำนวย ชนะวงค์	ประธานกลุ่มสมุนไพร

10) คุณบุญชู ดีพรมกุล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1

11) คุณศาสตรา สินันตา นักวิชาการศึกษา อบต. น้ำเกี๋ยน

1.3 สรุปประเด็นสำคัญ

น้ำเกี๋ยนเป็นตำบลเล็กๆ ตั้งอยู่ที่กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน มีหมู่บ้านจำนวน 5 หมู่บ้าน ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบสูง ทางด้านทิศตะวันออกของตำบลมีพื้นที่ป่าต้นน้ำ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของลำน้ำเกี๋ยน

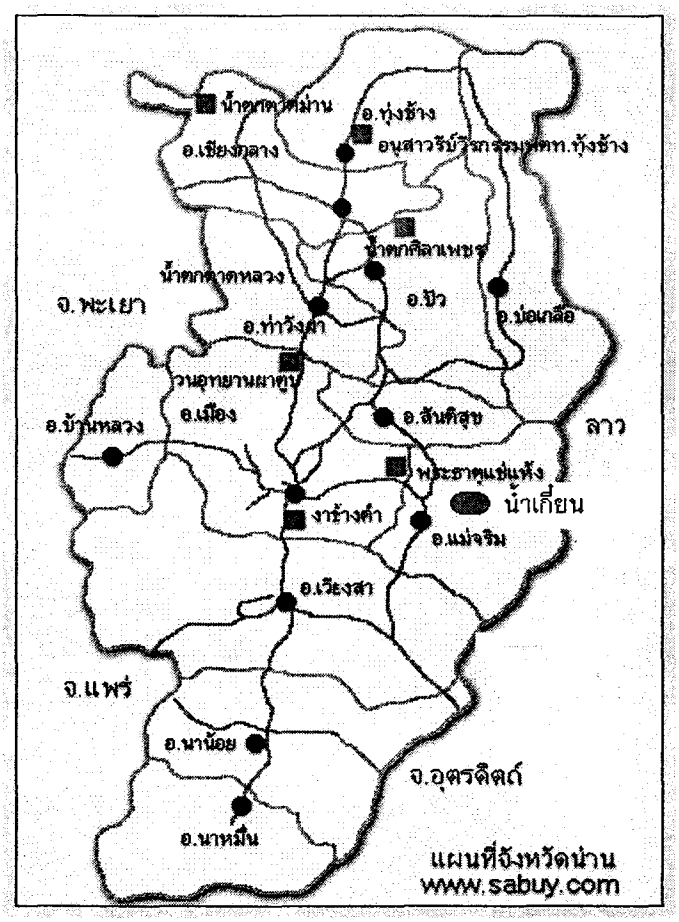

แผนภาพที่ 5 แผนที่จังหวัดน่าน

ตำบลน้ำเกี๋ยนมีจำนวนบ้านเรือน 680 หลัง ประชากร 2,776 คน อาชีพหลักส่วนใหญ่ทำการเกษตร ได้แก่ ปลูกข้าวโพด ทำนา มีเพียงส่วนน้อยที่ประกอบอาชีพรับจ้าง ค้าขาย และรับราชการ ส่วนอาชีพเสริมของชาวบ้าน คือ การตีเหล็ก ทอผ้าพื้นเมือง ตัดเย็บเสื้อผ้า มีรายได้ประมาณ 11,220 บาท/คน/ปี

ชาวบ้านส่วนใหญ่ในตำบลน้ำเกี๋ยนเป็นคนพื้นเมืองที่อยู่อาศัยสืบลูกหลานมานานร้อยกว่าปี และนับถือศาสนาพุทธ มีวัด 1 แห่ง คือ วัดโป่งคำ และมี 20 ครอบครัวเท่านั้นที่นับถือศาสนา

คริสต์ มีโบสถ์คริสต์ 1 แห่ง คือ โบสถ์กันธาทิพย์กิตติคุณ โรงเรียน 1 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านน้ำเกี๋ยน ซึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาถึงชั้นมัธยมต้น และสถานีอนามัย 1 แห่ง

แผนภาพที่ 6 โรงเรียนบ้านน้ำเกี๋ยน

ชุมชนน้ำเกี๋ยนในอดีต ชาวบ้านยึดอาชีพเป็นแรงงานเลื่อยไม้ ตัดไม้ในป่าขุนน้ำเกี๋ยนขายให้แก่นายทุน ชาวบ้านบางคนก็เป็นนายทุนเองโดยมีช้างชักลากไม้ในป่า หลังจากที่รัฐบาลปิดป่า ชาวบ้านยังคงลักลอบตัดไม้ขายให้นายทุน รวมถึงเข้าไปหาของป่า ล่าสัตว์ป่า และบางส่วนเข้าไปบุกรุกพื้นที่ป่าเป็นที่ทำกิน ส่งผลให้เกิดวิกฤติภัยแล้ง

ปี พ.ศ. 2531-2534 ชุมชนน้ำเกี๋ยนประสบภัยแล้งอย่างหนัก ชาวบ้านส่วนใหญ่ทำเกษตรไม่ได้ผล ทำให้เกิดปัญหาหนี้สินที่กู้ยืมจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เพิ่มมากขึ้น หลายคนแก้ปัญหาโดยการขายที่ดินทำกินให้กับนายทุนราคาถูก บางคนจำนองที่ทำกิน หรือการกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินทุนจากผู้ที่มีอิทธิพลในท้องถิ่น นอกจากนี้ชาวบ้านส่วนใหญ่ โดยเฉพาะหัวหน้าครอบครัวจะติดการพนัน มีการเล่นพนันทุกประเภท เช่น ไพ่ ไฮโล ปั่นแปะ ชนไก่ ชนวัว ชนกว่าง ซึ่งผู้เล่นจะมีทุกกลุ่มแม้กระทั่งเยาวชน และเริ่มมีการใช้ยาบ้าเพื่อให้เล่นการพนันได้ทั้งคืนไม่ให้ง่วงนอน เมื่อติดการพนัน หนี้ที่มีอยู่ก็เพิ่มขึ้น

ชาวบ้านหาทางปลดหนี้ด้วยการเพิ่มผลผลิตในการเกษตรให้มากขึ้น โดยการทำงานหามรุ่งหามค่ำ ยาบ้าจึงถูกนำมาใช้ในกลุ่มเกษตรกร และกลายเป็นค่านิยมที่ชาวบ้านเห็นว่าไม่ใช่เรื่องเสียหายอะไร แต่กลับช่วยให้ทำงานได้มากขึ้น จนชาวบ้านเริ่มติด และลุกลามเข้าสู่กลุ่มเยาวชน

ปัญหาต่างๆ ทวีความรุนแรงมากขึ้น สังคมและศีลธรรมเสื่อมถอยลง ปัญหาสังคมและอาชญากรรมก็เกิดขึ้นมากมายหลายรูปแบบ ชื่อเสียงของน้ำเกี๋ยนจึงเป็นชุมชนดงนักเลง ดงมือปืน และมีกลุ่มอิทธิพลมืดเกิดขึ้นในตำบลหลายกลุ่ม คนภายนอกไม่อยากมีใครเดินทางเข้ามา

จนมีคำกล่าวกันว่า “อยากได้มะแข่วน ให้ไปเมืองลี อยากแอ่วสาวจี๋ ให้ไปบ้านแต๊ก อยากหัวแตก ให้ไปบ้านน้ำเกี๋ยน”

สภาพสังคมในขณะนั้น ชาวบ้านมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ไม่คิดที่จะแก้ไขปัญหาของส่วนรวมร่วมกัน การให้ความร่วมมือกับทางราชการหรือส่วนรวมก็มีน้อย ปัญหาต่างๆ จึงส่งผลกระทบกันเป็นลูกโซ่ จนเกิดเป็นวิกฤติปัญหาสำคัญ 3 ประการ คือ

1) การเล่นการพนัน

2) การตัดไม้ทำลายป่า

3) ปัญหายาเสพติด

เมื่อเกิดวิกฤติ ชาวบ้านจึงรวมตัวกันเพื่อลุกขึ้นสู้กับปัญหาในปี พ.ศ. 2534 โดยมีกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และสถานีอนามัย ซึ่งต่อมาเรียกว่า “กระบวนการ บวรส.” โดยเริ่มจากการจัดเวทีชาวบ้าน ซึ่งถือเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการแก้ปัญหาชุมชน

แผนภาพที่ 7 กลยุทธ์ในการแก้ปัญหาชุมชน

เมื่อชาวบ้านเห็นตรงกันว่า ควรจะทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่เช่นนั้นชุมชนจะอยู่ไม่ได้ และเพื่อให้เหลือสิ่งที่ดีไว้ให้กับลูกหลาน จึงเริ่มต้นด้วยการร่วมกันขึ้นไปอนุรักษ์ป่าขุนน้ำเกี๋ยน ตั้งกฎกติกา ตั้งมาตรการของชุมชนในการดูแลรักษาป่าขึ้น และตั้งกฎกติกาของหมู่บ้าน ของตำบลขึ้น เพื่อใช้ปกครองดูแลกันเอง เช่น มาตรการสังคมห้ามเล่นพนัน มาตรการสังคมแก้ปัญหายาเสพติด โดยมีคณะกรรมการแกนนำตำบลน้ำเกี๋ยน หรือที่เรียกว่า “42 ขุนศึก” เป็นผู้ดูแล

ชุมชนน้ำเกี๋ยนมีผู้นำที่หลากหลายมารวมกันทำงาน โดยยึดหลัก “พระเอกแบบหมู่” ซึ่ง “42 ขุนศึก” มีการผนึกกำลังโดย

1) กำนัน และผู้ใหญ่บ้านทั้ง 5 หมู่บ้าน

2) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทั้ง 5 หมู่บ้าน

3) แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน

4) คณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำเกี๋ยน

5) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลทุกหมู่บ้าน ทั้ง 5 หมู่บ้าน

หลักในการทำงานของชุมชนน้ำเกี๋ยนมี 3 ประการ คือ เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ยึดหลักประชาธิปไตย และทำงานเป็นหมู่คณะ (เป็นพระเอกร่วมกัน)

การแก้ไขปัญหาตัดไม้ทำลายป่า เริ่มดำเนินการอนุรักษ์ป่าขุนน้ำเกี๋ยนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 โดยมีกิจกรรมในการดูแลรักษาป่าดังนี้

1) ตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน ออกตรวจป่าทุกเดือน

2) ทำแนวกันไฟ ป้องกันไฟไหม้ป่า

3) อยู่เวรยามที่ด่านตรวจจับไม้

4) สร้างจิตสำนึกรักและหวงแหนป่าแก่เยาวชน โดยจัดค่ายเยาวชนรักษ์ป่าขุนน้ำเกี๋ยน ซึ่งมีการพาเยาวชนไปสำรวจ และศึกษาสมุนไพรในป่าชุมชนและป่าขุนน้ำเกี๋ยน

การแก้ไขปัญหายาเสพติด ชุมชนน้ำเกี๋ยนยึดหลักการ “ให้โอกาสกลับตัวเป็นคนดี” โดยชุมชนน้ำเกี๋ยนมีการจัดเวทีชาวบ้านต้านยาเสพติด ค้นหาผู้เสพ ผู้ขาย และกำหนดมาตรการสังคม ซึ่งประกอบด้วย

1) ไม่ให้ความร่วมมือทุกอย่างแก่ผู้ที่จำหน่ายยาเสพติด

2) ไม่ให้สิทธิกู้เงินกองทุน และตัดสิทธิทุนการศึกษาของบุตร

3) ตัดสิทธิทุนอาหารกลางวันบุตรที่เรียนโรงเรียนบ้านน้ำเกี๋ยน

4) ตัดสิทธิบัตรทอง

นอกจากนี้ทางชุมชนน้ำเกี๋ยนมีการเฝ้าระวังยาเสพติดโดยสุ่มตรวจปัสสาวะทุกระยะ และสนับสนุนให้มีการตั้งกลุ่มเยาวชน เช่น กลุ่มเยาวชนอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน กลุ่มเยาวชนพี่สอนน้อง กลุ่มเยาวชนรักษ์ป่าขุนเกี๋ยน เป็นต้น มีการจัดหาทุน เงินขวัญถุงให้แก่เยาวชนที่สอบติดอุดมศึกษาได้ทุกปี มีการสืบสานวัฒนธรรม “รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ” โดยผู้สูงอายุจะมอบเงินขวัญถุงให้แก่เยาวชนที่สอบเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาได้ทุกปี

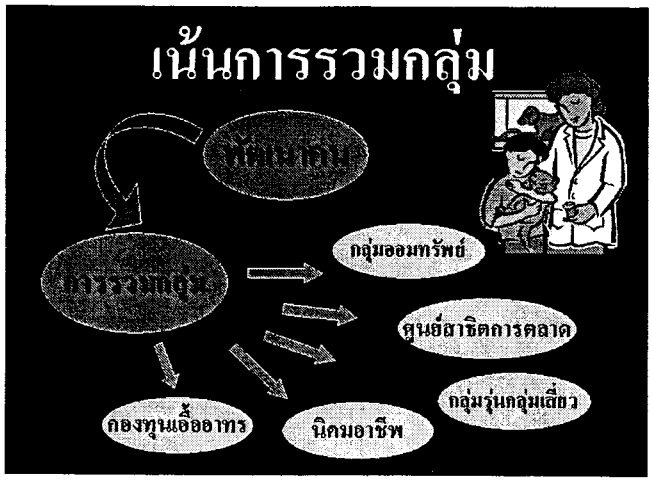

แผนภาพที่ 8 การพัฒนาคนในชุมชนโดยการรวมกลุ่ม

ในปี พ.ศ. 2541 ชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของคำว่า "ความยั่งยืน" เนื่องจากการเมืองท้องถิ่นมีเข้มข้นขึ้น สภาตำบลถูกยกระดับเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ดังนั้นเพื่อให้การมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน สถานีอนามัย (บวรส.) เกิดความยั่งยืนจึงเป็นจุดเริ่มต้นของก่อเกิด "องค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยน" ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นองค์กรของชาวบ้านในการพัฒนาส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยนให้บรรลุเป้าหมาย "กินอิ่ม นอนอุ่น ฝันดี" คือ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม อาชีพ การศึกษา วัฒนธรรม และสุขภาพอนามัย

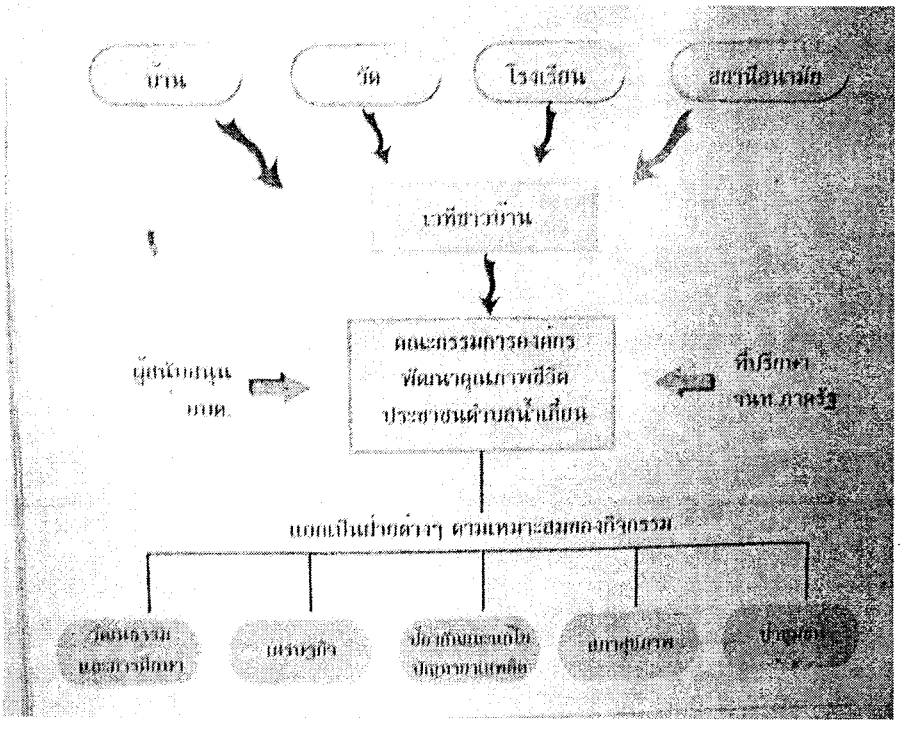

แผนภาพที่ 9 ผังโครงสร้างองค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยน

วิสัยทัศน์ชุมชน "กินอิ่ม นอนอุ่น ฝันดี"

1) กินอิ่ม หมายถึง คนในชุมชนมีเศรษฐกิจที่พอเพียง พึ่งพาตนเองได้

2) นอนอุ่น หมายถึง คนในชุมชนมีสุขภาพดี รู้จักการสร้างสุขภาพ

3) ฝันดี หมายถึง มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่มีปัญหายาเสพติด ไม่มีหนี้สิน

องค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยนมีการจัดแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง โดยใช้แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง และมีการจัดตั้งโครงการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยมีกิจกรรมนิคมอาชีพภายในชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้

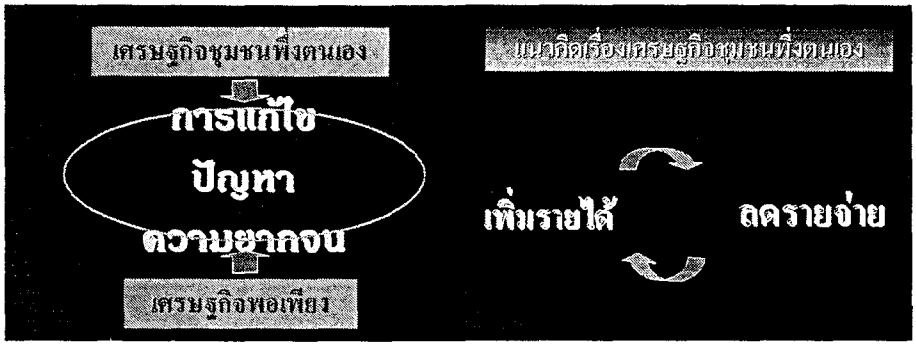

แผนภาพที่ 10 แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

ตัวอย่างกิจกรรมในโครงการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ประกอบไปด้วย กิจกรรมผลิตน้ำดื่ม กิจกรรมคืนคนดีสู่สังคม "ปั้นอิฐบล็อก" โรงสีชุมชน และการผลิตถ่านอัดแท่งจากซังข้าวโพด เป็นต้น

นอกจากนี้องค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยนมีการพัฒนาอาชีพทางด้านการเกษตร ส่งเสริมกลุ่มอาชีพต่างๆ เช่น กลุ่มแม่บ้านทอผ้า กลุ่มเลี้ยงสุกร กลุ่มตีเหล็ก มีการจัดตั้งศูนย์สาธิตการตลาดทุกหมู่บ้านและจัดสวัสดิการให้สมาชิก

สวัสดิการชุมชนเกิดจากวิสัยทัศน์ชุมชน "กินอิ่ม นอนอุ่น ฝันดี" แบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ สวัสดิการที่ไม่เป็นตัวเงิน และสวัสดิการที่ช่วยเป็นตัวเงิน

ตัวอย่างสวัสดิการที่ไม่เป็นตัวเงิน ได้แก่ การดูแลเรื่องยาเสพติด การพัฒนาป่าชุมชน การแก้ไขปัญหาการเล่นพนัน การจัดตั้งกลุ่มรุ่นกลุ่มเสี่ยว การจัดสายตรวจชุมชนและตำรวจบ้าน การพัฒนาคนรุ่นใหม่ (ผู้นำแถวสอง) การจัดสวัสดิการผู้นำชุมชน และการตรวจสุขภาพผู้นำชุมชน (อสม.)

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยนมีการจัดสวัสดิการ 4 เรื่อง ประกอบด้วย เกิด แก่ เจ็บ ตาย ซึ่งก่อเกิดสภาสุขภาพตำบลน้ำเกี๋ยน โดยเน้นการขับเคลื่อน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่

1) ส่งเสริมการออกกำลังกาย เช่น กลุ่มรำไม้พลอง กลุ่มแอโรบิค

2) พลิกฟื้นภูมิปัญญาโดยนำสมุนไพรมาใช้ มีการนำภูมิปัญญา สมุนไพร และแพทย์แผนไทยมาดูแลสุขภาพ นอกจากนี้สภาสุขภาพส่งเสริมให้ผู้สูงอายุและชาวบ้านปลูกสมุนไพรในบริเวณบ้านและที่สาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้าน และมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านสมุนไพรแก่เยาวชน

3) ลดเหล้า ลดบุหรี่ในชุมชน

(1) โครงการตำบลน้ำเกี๋ยนร่วมใจห่างไกลเหล้า บุหรี่ เริ่มอย่างจริงจังมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 โดยสภาสุขภาพเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อน และได้รับการสนับสนุนทุนดำเนินการจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

(2) จัดเวทีชาวบ้านเพื่อทำมาตรการสังคม เรื่อง เหล้า บุหรี่ ของตำบลน้ำเกี๋ยน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ก. กำหนดให้วัด โรงเรียน สถานีอนามัย องค์การบริหารส่วนตำบล ศูนย์เด็กเล็ก และหอประชุมหมู่บ้านเป็นเขตปลอดบุหรี่

ข. ห้ามเลี้ยงเหล้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในงานศพ

ค. งานแข่งขันกีฬาภายในตำบล ไม่ให้มีการดื่มเหล้า หรือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกชนิด

(3) ใช้แนวทางในเชิงบวกเพื่อส่งเสริมให้ลดดื่มเหล้า เลิกบุหรี่ ได้แก่

ก. ให้ทุนการศึกษาแก่บุตรผู้ที่เลิกสูบบุหรี่

ข. ยกย่องให้ใบประกาศเกียรติคุณแก่ผู้เลิกบุหรี่ เลิกเหล้า

ค. ชักชวนให้ร่วมกันเลิกเหล้าในวันสำคัญทางศาสนา เช่น การงดเหล้าช่วงเข้าพรรษา

(4) ผู้นำทำเป็นตัวอย่างก่อน "ผู้นำทุกคนไม่สูบบุหรี่ คนที่เคยสูบบุหรี่ต้องเลิก เพราะสังคมไม่ยอมรับ"

(5) มอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่สามารถชักชวนบุคคลในครอบครัวเลิกสูบบุหรี่ได้

(6) ร้านขายของชำทุกร้านในตำบลน้ำเกี๋ยนไม่จำหน่ายบุหรี่ เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2548 ร้านขายของชำทุกร้านในตำบลน้ำเกี๋ยนให้ความร่วมมือเป็นร้านชำไม่จำหน่ายบุหรี่ ชุมชนจึงได้ใช้เงินของสภาสุขภาพ ซื้อบุหรี่ที่ยังคงค้างในแต่ละร้าน เพื่อมาทำพิธีเผาบุหรี่

กล่าวโดยสรุป แก่นแท้ความเข้มแข็งของชุมชนน้ำเกี๋ยนอยู่ที่ความผูกพันของคนในชุมชน ได้แก่ ความเป็นเครือญาติ การนับถือผีปู่ย่า การผูกพันกันด้วยกลุ่มรุ่นเสี่ยว และศรัทธาวัดเดียวกัน เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ผูกพันและหลอมรวมให้เกิดเป็นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความรักเอื้ออาทรกัน นำไปสู่การเรียนรู้ การพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชุมชน จนประสบผลสำเร็จและเป็นชุมชนเข้มแข็งอย่างแท้จริง

7 องค์ประกอบที่อยู่ถัดออกมาจากแกนกลางความเข้มแข็งของชุมชนน้ำเกี๋ยน แต่ละองค์ประกอบถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยเสริมสร้างให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นในชุมชน ดังแผนภาพที่ 10

1) ผู้นำชุมชนมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพราะชาวบ้านให้ความศรัทธาและเชื่อถือ

2) วัฒนธรรมประเพณี เป็นสิ่งที่ทำให้คนในชุมชนมาทำกิจกรรมร่วมกัน

3) การรวมกลุ่มกัน มีกองทุนร่วมกัน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มรุ่นกลุ่มเสี่ยว ทำให้คนในชุมชน เกิดความผูกพันกัน ช่วยเหลือกัน และมีภารกิจที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน จึงตั้งกฎเกณฑ์ กติกา หรือระเบียบของกลุ่มขึ้น ส่งผลชุมชนได้เรียนรู้ในการจัดการ การบริหาร การทำงานร่วมกัน เอื้ออาทรกัน การทำงานแบบรวมกลุ่มกันของชาวบ้านแสดงให้เห็นถึงการพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นหัวใจหลักของชุมชนเข้มแข็ง

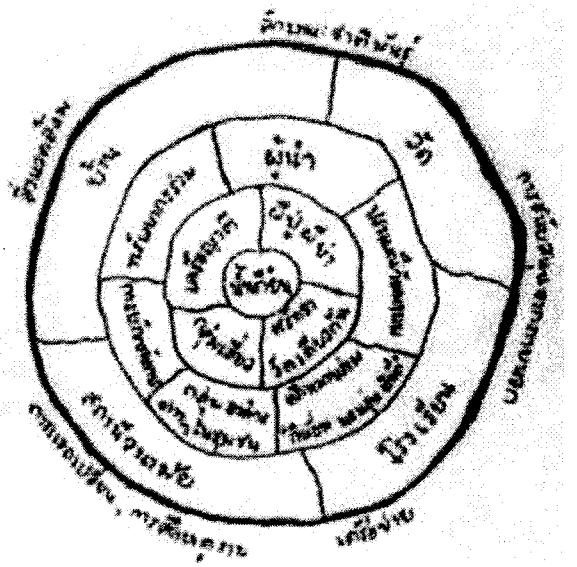

แผนภาพที่ 11 แก่นแท้ความเข้มแข็งของชุมชนน้ำเกี๋ยน

4) การบริหารจัดการ มีคณะกรรมการในกิจกรรมต่างๆ อย่างชัดเจน เน้นความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีการใช้มาตรการสังคมในการปกครองดูแลกันเองในชุมชน และมีการบริหารจัดการโดยมีองค์กรของชุมชน คือ องค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยน เป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชน การมีเวทีพบปะพูดคุยกัน มีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

5) การที่ชุมชนมีเป้าหมายร่วมกัน หรือมีวิสัยทัศน์ชุมชน คือ “กินอิ่ม นอนอุ่น ฝันดี” ซึ่งเป็นเสมือนทิศทางในการพัฒนา

6) การมีทรัพยากรที่ต้องดูแลร่วมกัน เช่น ป่าขุนน้ำเกี๋ยน ทำให้ชาวบ้านเกิด “จิตสำนึกร่วม” ที่จะดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยมีการตั้งกฎกติกาขึ้นมา และอนุรักษ์ทรัพยากร

2. การศึกษาดูงาน ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

2.1 รายชื่อผู้เข้าร่วมศึกษาดูงาน

1) ศ.ดร.นพ.วิจิตร บุณยะโหตระ	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
2) คุณขจิต เจริญศิลป์	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
3) คุณณัฐนันท์ พงษ์มงคลสาม	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
4) คุณญาณิศา รัตนสกุล	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
5) คุณทนง ตั่นไพบูลย์	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
6) ว่าที่ร้อยโทอัครินทร์ วงศ์ธีรญาณเดช	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
7) รศ.ปาริชาติ วลัยเสถียร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
8) คุณมณีรัตน์ จริยธรรมวัติ	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

2.2 รายชื่อผู้ประสานงานในพื้นที่

1) คุณมานพ จินะใจ	ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ
2) คุณมนูญ เทศนำ	ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ
3) คุณดำรงค์ชัย โอวาทจำรัส	ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ
4) คุณศิขรินทร์ สายทน	ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ

2.3 สรุปประเด็นสำคัญ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ก่อกำเนิดจากการที่ได้รับพระราชดำริเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2525 ให้พิจารณาดำเนินการจัดตั้งศูนย์ฯ ขึ้นที่บริเวณพื้นที่ป่าขุนแม่กวง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีพระราชประสงค์ที่จะให้เป็นศูนย์กลางในการศึกษา ทดลอง วิจัย เพื่อหารูปแบบการพัฒนาด้านต่างๆ ที่เหมาะสมกับพื้นที่ภาคเหนือ และเผยแพร่แก่ราษฎรให้สามารถนำไปปฏิบัติได้ด้วยตัวเองต่อไป โดยทำการศึกษาพัฒนาป่าไม้ 3 อย่าง เพื่อประโยชน์ 4 อย่าง คือ ใช้สอย ไม้ผล ไม้เชื้อเพลิง ซึ่งจะอำนวยประโยชน์ในการอนุรักษ์ดินและน้ำ ตลอดจนคงความชุ่มชื้นเอาไว้เป็นประโยชน์อย่างที่ 4 และพื้นที่ต้นน้ำลำธารให้ได้ผลอย่างสมบูรณ์เป็นหลัก โดยต้นทางเป็นการศึกษาสภาพพื้นที่ป่าไม้ต้นน้ำลำธารและปลายทางเป็นการศึกษาด้านการประมงตามอ่างเก็บน้ำต่างๆ ผสมกับการศึกษา ด้านการเกษตรกรรม ด้านปศุสัตว์และโคนม และด้านเกษตรอุตสาหกรรม เพื่อให้เป็นศูนย์ที่สมบูรณ์แบบ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อราษฎรที่จะเข้ามาศึกษากิจกรรมต่างๆ ในศูนย์ฯ แล้วนำไปใช้ปฏิบัติอย่างได้ผลต่อไป ดังมีพระราชดำริว่า *"...ให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ทำหน้าที่เสมือนเป็นพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต หรืออีกนัยหนึ่งเป็นสรุปผลของการพัฒนาที่ประชาชนจะเข้าไปเรียนรู้และปฏิบัติได้"*

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ในเขตรอบต่อของตำบลป่าเมี่ยง และตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ บนถนนหลวงเส้นทางที่ 118 สายเชียงใหม่-เชียงราย ระยะทางประมาณ 27 กิโลเมตร โดยอยู่ทางขวามือห่างจากถนนประมาณ 2 กิโลเมตร ดังแผนภาพที่ 12

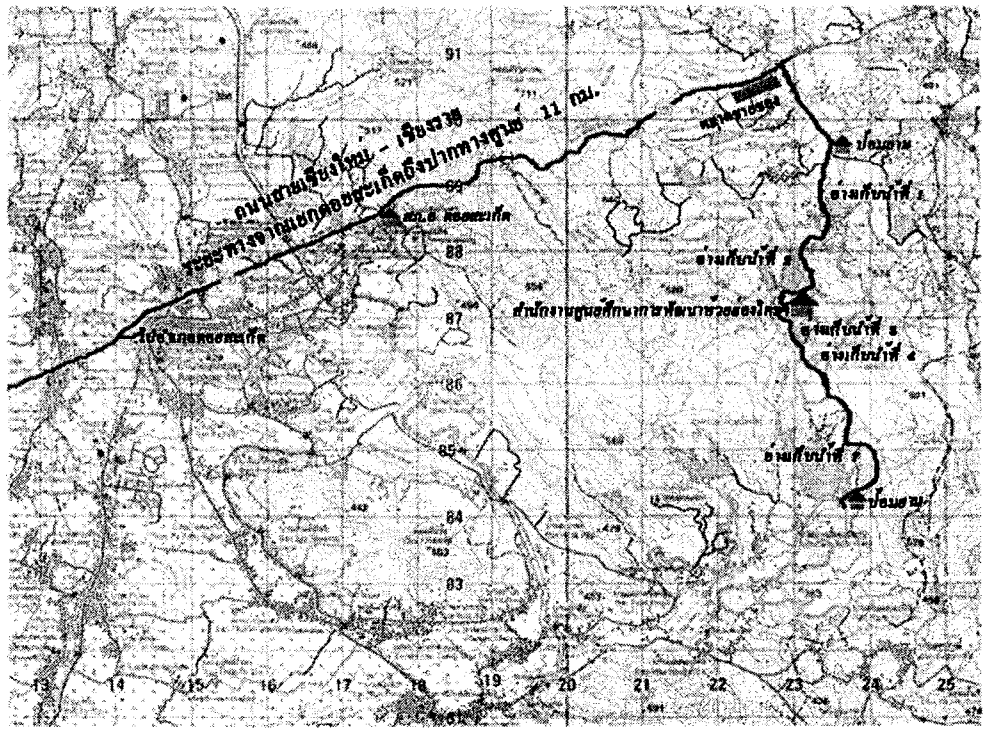

แผนภาพที่ 12 เส้นทางไปศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้

วัตถุประสงค์

1) เป็นศูนย์กลางแบบเบ็ดเสร็จที่มีการศึกษาทดลองและสาธิตในลักษณะสหวิทยาการเสมือนหนึ่งพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิตสำหรับราษฎรได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาเรียนรู้แล้วนำไปปฏิบัติได้

2) เพื่อศึกษา ทดลอง วิจัย และพัฒนาตามแนวพระราชดำริ ด้านทรัพยากรน้ำ ป่าไม้ ดิน และระบบเกษตร รวมทั้งระบบนิเวศน์ลุ่มน้ำห้วยฮ่องไคร้ และการจัดการลุ่มน้ำให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม

3) เป็นศูนย์กลางข้อมูลการพัฒนา บูรณาการ และแลกเปลี่ยนข้อมูล บริการข้อมูลข่าวสารทั้งในด้านวิชาการและเชิงปฏิบัติ เพื่อประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม

4) ขยายผลการพัฒนาสู่ประชาชนในหมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ฯ และโครงการบริการการพัฒนาในระดับพื้นที่ให้ดำรงชีวิตที่พออยู่พอกิน และสามารถพึ่งตนเองได้

5) พัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พื้นที่ลุ่มน้ำให้มีความสมบูรณ์และสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมตามแนวพระราชดำริ

พื้นที่ดำเนินงาน

1) พื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

2) พื้นที่หมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ฯ ของโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ 18 หมู่บ้าน ในตำบลแม่โป่ง ตำบลแม่ฮ้อยเงิน ตำบลเชิงดอย ตำบลป่าป้อง อำเภอดอยสะเก็ด และตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

3) โครงการบริการการพัฒนาในระดับพื้นที่ 5 แห่ง

(1) โครงการพัฒนาเบ็ดเสร็จลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำปิง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอจอมทอง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

(2) ศูนย์บริการการพัฒนาขยายพันธุ์ไม้ดอกไม้ผลบ้านไร่ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

(3) โครงการพัฒนาพื้นห้วยลาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

(4) โครงการพัฒนาป่าขุนแม่กวง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

(5) โครงการพัฒนาดอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

4) พื้นที่โครงการพัฒนาลุ่มน้ำแม่อาว อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

5) พื้นที่หมู่บ้านในเขตจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดอื่นในภาคเหนือที่เกษตรกรมีความสนใจเข้ามาเรียนรู้และนำไปปฏิบัติ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เริ่มดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. 2526 โดยมุ่งศึกษาและทดสอบ เพื่อหารูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสมกับพื้นที่บริเวณต้นน้ำลำธารของภาคเหนือ ทั้งด้านการรักษาและพัฒนาป่าไม้ การอนุรักษ์ดินและน้ำ และการเกษตรกรรมต่างๆ สาธิตและเผยแพร่ผลการศึกษาแก่ส่วนราชการและราษฎรในภูมิภาค ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ มีพื้นที่โครงการประมาณ 8,500 ไร่ อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าขุนแม่กวง ลักษณะภูมิประเทศทั่วไปเป็นป่าเขา ทิศเหนือเป็นป่าเบญจพรรณที่มีสภาพสมบูรณ์ เหมาะสำหรับศึกษาการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร ส่วนพื้นที่ตอนกลางและตอนใต้เป็นป่า ซึ่งมีสภาพค่อนข้างเสื่อมโทรม เหมาะสำหรับใช้เพื่อการศึกษาการพัฒนาเกษตรกรรมด้านต่างๆ

แผนภาพที่ 13 แผนที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ

งานศึกษาและพัฒนาภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ประกอบด้วย

1) งานศึกษาและพัฒนาแหล่งน้ำ สร้างอ่างเก็บน้ำ 8 แห่ง รวมความจุของการกักเก็บน้ำประมาณ 3.3 ล้านลูกบาศก์เมตร ตลอดจนเชื่อมลุ่มน้ำจากกลุ่มข้างเคียงด้วยท่อน้ำ และสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดพร้อมทั้งพัฒนาพื้นที่ต้นน้ำลำธาร โดยจัดสร้างฝายต้นน้ำ และร่องน้ำระบบก้างปลา เพื่อรักษาความชุ่มชื้นของพื้นที่และเป็นการกระจายน้ำออกรอบบริเวณ

แผนภาพที่ 14 ฝายชะลอความชื้น (Check Dam)

2) งานศึกษาและพัฒนาป่าไม้ ดำเนินการพัฒนาป่าไม้ โดยการปลูกสร้างสวนป่าใหม่ พัฒนาป่าไม้โดยวิธีการบำรุงรักษาป่าธรรมชาติ ปลูกป่าเสริมช่วยการสืบพันธุ์ตามธรรมชาติของป่าไม้ สนับสนุนการพัฒนาป่า โดยสร้างแนวป้องกันไฟป่าเปียกในพื้นที่รองรับระบบชลประทาน และวิจัยระบบวนเกษตร ระบบอุทกวิทยา นิเวศวิทยา ตลอดจนศึกษาการอนุรักษ์เพาะเลี้ยงสัตว์ป่าในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร

3) งานศึกษาและพัฒนาที่ดิน ศึกษาการจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ สำหรับพื้นที่ลาดชัน ซึ่งมีศักยภาพต่ำให้สามารถใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ศึกษาผลกระทบของการใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่ลุ่มน้ำ ศึกษาระบบการปลูกพืชเพื่อการอนุรักษ์ และมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำด้วยวิธีการทางพืช

4) งานศึกษาและทดสอบการปลูกพืช ศึกษาและทดสอบการปลูกพืชชนิดต่างๆ เพื่อหาพันธุ์พืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมต่อสภาพของพื้นที่เป็นศูนย์กลาง บริการวิชาการ เพื่อพัฒนาอาชีพด้านการเกษตรเพื่อเพิ่มรายได้และความมั่นคง รวมทั้งถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมสู่เกษตรกร

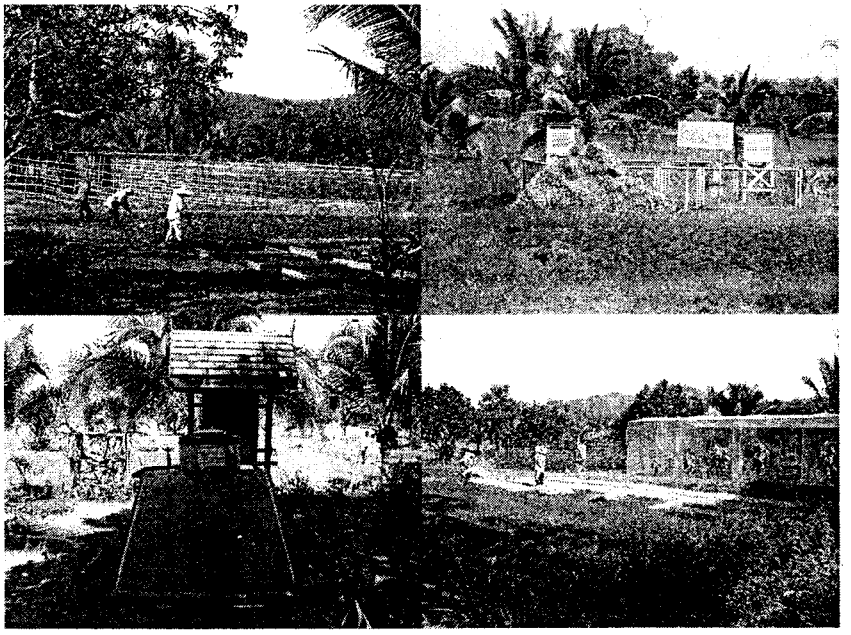

แผนภาพที่ 15 การทดสอบและพัฒนาการผลิตพืชอินทรีย์ (Testing and Development on Organic Groups Production)

5) งานศึกษาและพัฒนาเกษตรกรรมแบบประณีต ศึกษาและสาธิตรูปแบบการปลูกพืชที่เหมาะสมต่อสภาพพื้นที่และรูปแบบเกษตรกรรมแบบยั่งยืน รวบรวมและขยายพันธุ์พืชที่มีศักยภาพในการเป็นพืชรายได้ และพืชใช้สอยร่วมสนองพระราชดำริในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

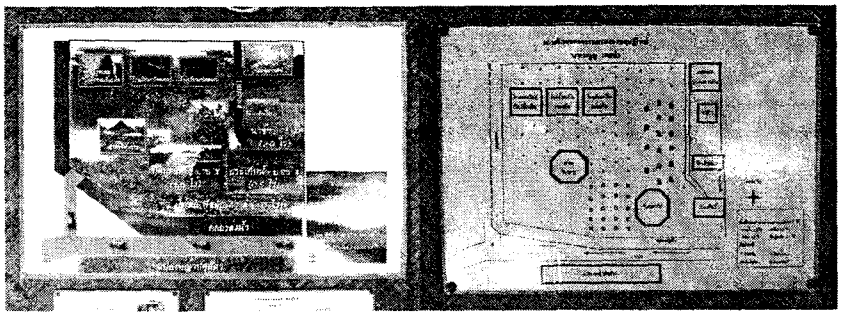

แผนภาพที่ 16 แผนผังเกษตรกรรมตามแนวทฤษฎีใหม่

แผนภาพที่ 17 การเพาะเห็ด

6) งานศึกษาและพัฒนาปศุสัตว์และโคนม ศึกษา วิจัย และทดสอบการเลี้ยงโคนมในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการสุขศาสตร์โคนม การผสมพันธุ์ การให้ผลผลิตโคนม และพืช อาหารสัตว์ ศึกษาถึงสมดุลระหว่างพื้นที่เลี้ยงสัตว์กับจำนวนโคนม ตลอดจนวิธีและระบบที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมรายย่อย รวมถึงการสาธิตการเลี้ยงสัตว์ปีกและสัตว์เศรษฐกิจอื่นๆ

7) งานศึกษาและพัฒนาการประมง ศึกษาวิจัยและพัฒนาการประมงในแหล่ง เทคนิคการจับปลา การวางระเบียบการจับปลา เพื่อลดการทำลายพันธุ์ปลาสาธิตและการขยายผลการเลี้ยงปลาในอ่างเก็บน้ำ และการเลี้ยงปลาระบบน้ำไหลสู่เกษตรกร

8) งานอนุรักษ์และพัฒนาพันธุ์กบ ศึกษาทดลองเพื่อการพัฒนาอาชีพเพาะเลี้ยงกบแบบครบวงจรที่ผสมผสานกับการอนุรักษ์โดยให้บริการความรู้ทางวิชาการด้านการเพาะเลี้ยงกบ การสนับสนุนพันธุ์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก ทดลองเพาะเลี้ยงสัตว์สำหรับการกลับคืนสู่ธรรมชาติ เพื่อการสร้างความสมดุลทางธรรมชาติและความยั่งยืน

9) งานศึกษาและพัฒนาการใช้หญ้าแฝก ศึกษาการทดลองการปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ และป้องกันการพังทลายของดินในพื้นที่ของศูนย์ฯ และพื้นที่อื่นๆ รวมทั้งพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก

10) การดำเนินงานในหมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ฯ ดำเนินการพัฒนาอาชีพในการเกษตร ส่งเสริมการแปรรูปและการถนอมอาหารจากผลผลิตเกษตรในครัวเรือน และอุตสาหกรรมระดับพื้นบ้าน

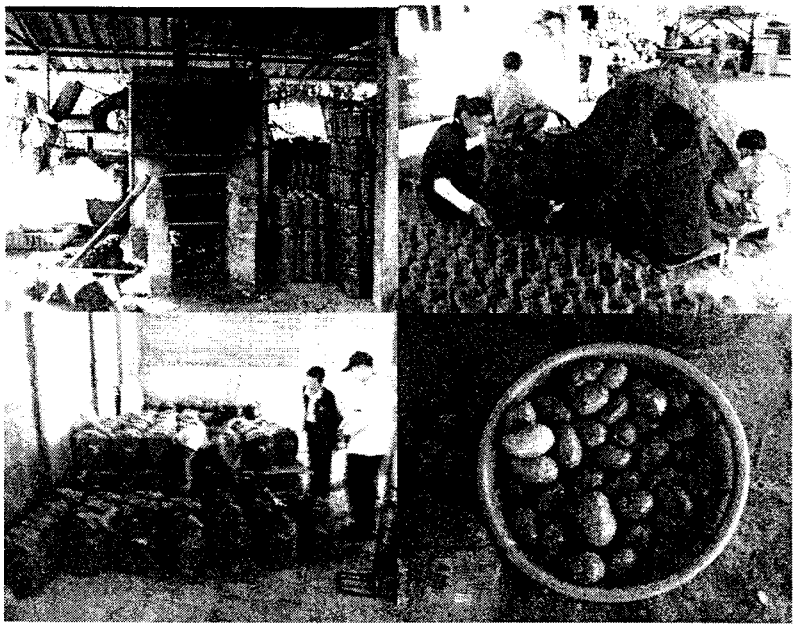

แผนภาพที่ 18 การแปรรูปและการถนอมอาหารจากผลผลิตเกษตร ในครัวเรือน และการทำอุตสาหกรรมระดับพื้นบ้าน

คณะผู้ศึกษามีข้อสังเกตว่า นอกจากจะมีการดำเนินกิจกรรมด้านการเกษตรแล้ว หมู่บ้านรอบข้างยังมีกิจกรรมด้านสังคมที่น่าสนใจ โดยเฉพาะการดูแลช่วยเหลือสมาชิกที่เจ็บป่วย ชราภาพ หรือพิการทุพพลภาพ ด้วยการเยี่ยมเยียนอย่างสม่ำเสมอ สนับสนุนทุนและเครื่องอุปโภค บริโภค ที่สำคัญ คือ ยกย่องบทบาทสำคัญที่บุคคลเหล่านี้เคยมีต่อส่วนรวม ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของชุมชน

แผนภาพที่ 19 การจัดทำ Focus Group เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2549 ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ

สรุปการศึกษาดูงานในพื้นที่กรุงเทพมหานคร
ภายใต้โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำดัชนีชี้วัดภาวะเศรษฐกิจและสังคม
โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง
วันที่ 30 มีนาคม 2550 ณ โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา
และบริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน)

การศึกษาดูงานในพื้นที่กรุงเทพมหานครภายใต้โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำดัชนีชี้วัดภาวะเศรษฐกิจและสังคม โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการศึกษาดูงานร่วมกันระหว่างที่ปรึกษาฯ และสมาชิกสภาที่ปรึกษาฯ ซึ่งมีการดูงานทั้งสิ้นจำนวน 2 แห่ง โดยมีการสรุปประเด็นสำคัญดังนี้

1. การศึกษาดูงาน ณ โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา เขตดุสิต กรุงเทพฯ

1.1 รายชื่อผู้เข้าร่วมศึกษาดูงาน

1) คุณบุญยงค์ เวชมณีศรี	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
2) คุณทวี เตชะธีราวัฒน์	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
3) คุณเพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
4) รศ.ปาริชาติ วลัยเสถียร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
5) อาจารย์ชญานี ชวะโนทย์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
6) อาจารย์ชล บุนนาค	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
7) คุณณัฐนันท์ พงษ์มงคลสาม	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
8) คุณเติมศิริ ชื่นสกุล	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
9) คุณเมย์ราณี แสงโสภา	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
10) คุณศิราณี ปัดถาวงษ์	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
11) คุณศุทธินี ธนสารสมบูรณ์	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
12) คุณนราวดี แตงใจ	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
13) คุณมณีรัตน์ จริยธรรมวัติ	ผู้ช่วยวิจัย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
14) คุณณัชฎา อินทรสุวรรณ	ผู้ช่วยวิจัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

1.2 ที่อยู่ของหน่วยงานที่ดูงาน

งานนำชม โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา พระราชวังสวนดุสิต ถนนราชวิถี เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10303 โทรศัพท์และโทรสาร 02-2828200

1.3 สรุปประเด็นสำคัญ

โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดาในพระราชวังดุสิต เป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ได้ทรงริเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ 3 ประการ คือ (1) เป็น **โครงการทดลอง** ด้วยการเก็บข้อมูลไว้เพื่อศึกษา และเปิดโอกาสให้ผู้ที่สนใจนำข้อมูลไปศึกษา (2) เป็น **โครงการตัวอย่าง** คือ หากต้องการจะทำตามหรือคิดว่าเป็นโครงการที่ดีก็สามารถนำไปเริ่มกิจกรรมได้เอง และ (3) เป็น **โครงการที่ไม่หวังกำไร** หมายถึง โครงการใดก็ตามที่จัดทำขึ้นนั้น หากขาดทุนก็ยังคงทำต่อไป แต่จะพิจารณาโครงการอื่นซึ่งสามารถที่จะทำกำไรนำมาสนับสนุนโครงการที่ขาดทุนนั้น ทั้งนี้สามารถแบ่งรูปแบบออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) แบบไม่ใช่ธุรกิจ หมายถึง โครงการแบบไม่ใช่ธุรกิจ เป็นโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากราชการหลายหน่วยงาน จึงไม่มีรายรับและรายจ่ายประจำ อาทิ การเลี้ยงและขยายพันธุ์ปลาหมอเทศ การทำป่าไม้สาธิต การทำนาข้าวทดลอง การเลี้ยงโคนม การเลี้ยงขยายพันธุ์ปลานิล การปลูกข้าวไร่ การจัดทำแก๊สชีวภาพ การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชสวนพืชสมุนไพร สถานีฝนสวนจิตรลดา บ้านพลังงานแสงอาทิตย์ ศูนย์คอมพิวเตอร์โครงการส่วนพระองค์ ระบบเครือข่ายอินเตอร์เน็ต อาคารวิจัยและพัฒนา เป็นต้น

แผนภาพที่ 20 การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ

2) แบบกึ่งธุรกิจ คือ ไม่ใช่ธุรกิจเต็มตัว โดยเป็นโครงการที่มีรายรับรายจ่าย แต่ไม่มีการแจกผลกำไร เพราะนำผลกำไรมาขยายงาน ได้แก่ โรงโคนม ศูนย์รวมนม โรงสีข้าวทดลอง โรงบดและอัดแกลบ ห้องปฏิบัติการทดลองเพื่อตรวจสอบคุณภาพของผลผลิต โรงผลิตน้ำผลไม้ โรงนมผงสวนดุสิต โรงนมเม็ด โรงเนยแข็ง โรงอบผลไม้ โรงกลั่นแอลกอฮอล์เพื่อการค้นคว้าน้ำมันเชื้อเพลิง เช่น นำมาผสมกับเบนซินเป็นแก๊สโซฮอล โรงหล่อเทียนหลวง โรงผลิตกระดาษสา โรงเห็ดและโรงอาหารปลา เป็นต้น นอกจากนี้ มีโครงการวิจัยและพัฒนาปรับปรุงคุณภาพของผลผลิตค้นคว้า

เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ของโครงการฯ ตลอดจนส่งเสริมเพิ่มความรู้ความสามารถให้กับเจ้าหน้าที่เป็นขวัญและกำลังใจเพื่อการวิจัยและพัฒนาโครงการ

ผลอันสืบเนื่องจากโครงการทั้งหมดข้างต้นจำนวนกว่า 30 โครงการนั้นได้ส่งผลประโยชน์นานาประการต่อประชาชนในทุกภาคส่วน ทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพและเสริมรายได้ โดยเฉพาะภาคเกษตรกรที่สามารถนำไปลงมือปฏิบัติได้จริงในพื้นที่และก่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรม สามารถบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่ประชาราษฎร์ให้มีความเป็นอยู่ที่ดี พออยู่พอกิน จนสามารถพึ่งพาตนเองได้และพัฒนาตนเองก้าวสู่ความอยู่ดีกินดีต่อไปได้อย่างยั่งยืน อันเป็นไปตามความมุ่งหมายหลักสำคัญของโครงการ คือ **"ทำง่าย ประหยัดงบประมาณ มีประโยชน์ต่อราษฎรมากที่สุด"**

ดังสรุปตัวอย่างโครงการสำคัญที่ได้เข้าร่วมศึกษาดูงาน ดังนี้

1) โรงโคนมสวนจิตรลดา จัดตั้งขึ้นโดยได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ในการดำเนินการ โดยในระยะแรกได้มีผู้น้อมเกล้าถวายโคนมจำนวน 6 ตัวและเริ่มมีจำนวนเพิ่มขึ้นทำให้สามารถผลิตน้ำนมออกจำหน่ายแก่บุคคลภายนอกและโรงเรียนละแวกใกล้เคียง ต่อมามีกำไรสะสมเพิ่มขึ้นจึงได้มีการขยายงานออกไปทั้งในด้านการจัดการเลี้ยงโคนม การผลิตน้ำนมที่มีคุณภาพ และการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโคนมแก่เกษตรกร ซึ่งหลักในการดำเนินงานของโรงโคนมสวนจิตรลดา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชทานพระบรมราโชบาย ไว้ดังนี้

(1) เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่การเลี้ยงโคนม โดยการสาธิตการดำเนินงานให้เป็นตัวอย่างแก่เกษตรกร เพื่อสามารถนำวิธีการดังกล่าวไปดำเนินการเองได้ภายในครอบครัว

(2) เพื่อศึกษาค้นคว้าทดลองหาวิชาการแผนใหม่เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม และทำการเผยแพร่ความรู้ไปยังเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม เพื่อปรับปรุงวิธีการให้ถูกต้องและเหมาะสม

(3) เพื่อทำการคัดเลือกและปรับปรุงพันธุ์โคนมให้เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศของประเทศไทย

(4) เพื่อส่งเสริมการผลิตโคนมให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

ทั้งนี้พบว่าผลการดำเนินงานดังกล่าวสามารถทำให้เกษตรกรได้ยึดเป็นอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ที่พอเพียงและมั่นคงแก่ครอบครัว ซึ่งต่อมาเกษตรกรในพื้นที่ได้นำไปสู่จัดตั้งเป็น "สหกรณ์โคนม" ดำเนินการแปรรูปน้ำนมดิบของสมาชิกเป็นผลิตภัณฑ์นม ซึ่งทำให้สหกรณ์มีรายได้จากเงินปันผลเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากรายได้การขายน้ำนมดิบ ทั้งยังทำให้เยาวชนและประชาชนทั่วไปได้บริโภคผลิตภัณฑ์นมที่มีคุณภาพดีอีกด้วย

ต่อมาได้มีการจัดตั้ง "ศูนย์รวมนม สวนจิตรลดา" ขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการช่วยเหลือผู้ที่มีอาชีพเลี้ยงโคนม โดยซื้อนมจากสหกรณ์และฟาร์มโคนมต่างๆ ที่มีมากเกิน

ความต้องการของตลาด อันเป็นการช่วยบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม อีกทั้งโดยรับนมดิบมาผลิตนมพาสเจอร์ไรส์-โฮโมจิไรส์ จำหน่ายให้กับสมาชิกและโรงเรียน ซึ่งนอกจากเป็นการเพิ่มรายได้ และส่งเสริมสุขภาพพลานามัยให้แก่ประชาชนแล้ว ยังเป็นการนำรายได้ไปช่วยสนับสนุนการดำเนินกิจการของโรงนมผงสวนดุสิต ที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหานมสดล้นตลาด ในปี 2512 โดยสมาชิกผู้เลี้ยงโคนมได้ทูลเกล้าถวายฎีกา ให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงช่วยเหลือ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างโรงนมผงดังกล่าวขึ้นมา

2) โรงสีข้าวตัวอย่าง และโรงบดแกลบ เนื่องด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงห่วงใยถึงความเป็นอยู่ของชาวนาเป็นอย่างมาก เพราะขายข้าวเปลือกในราคาที่ถูก แต่กลับต้องซื้อเครื่องอุปโภค ซื้อข้าวสารในราคาแพง ทำให้ชาวนามีหนี้สินติดตัว จึงมีพระราชดำริว่าควรแก้ไขโดยให้ชาวนารวมตัวกันดำเนินการแบบสหกรณ์ ทำการสีข้าวเปลือกเอง จะทำให้ชาวนามีกำไรมากขึ้นและสามารถตั้งตัวได้ จากนั้นได้นำแกลบที่ได้จากโรงสีข้าวตัวอย่าง นั้นมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงดิน ทำเป็นปุ๋ยอินทรีย์สูตรต่างๆ และนำมาเป็นเชื้อเพลิงแท่ง ซึ่งเป็นการช่วยอนุรักษ์ป่าไม้ด้วย

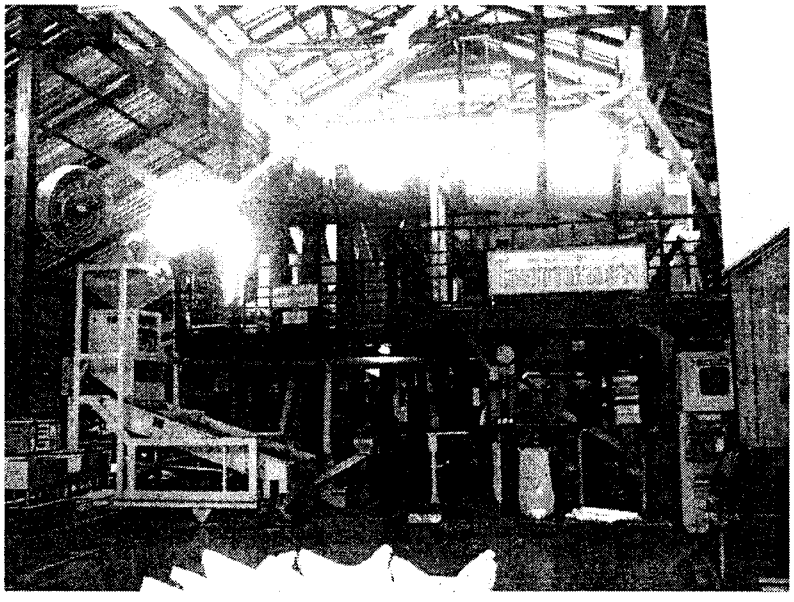

แผนภาพที่ 21 โรงสีข้าวตัวอย่าง

แผนภาพที่ 22 แกลบอัดแท่งและข้าวตัวอย่าง

3) งานทดลองผลิตภัณฑ์เชื้อเพลิง เริ่มขึ้นปี 2528 สืบเนื่องจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชกระแสให้ศึกษาต้นทุนการผลิตแอลกอฮอล์จากอ้อย เพราะในอนาคตอาจเกิดเหตุการณ์น้ำมันขาดแคลน หรืออ้อยราคาตกต่ำ แต่ต้นทุนการผลิตยังสูงมาก ต่อมาภาคเอกชนได้น้อมเกล้าฯ ถวาย ให้มีการปรับปรุงหอกลั่นแอลกอฮอล์ และต่อมาสามารถขยายกำลังการผลิตแอลกอฮอล์ให้มีพอใช้ผสมกับน้ำมันเบนซิน เป็นแก๊สโซฮอล์สำหรับรถยนต์ที่สามารถประหยัดพลังงานได้เป็นอย่างดี

4) โรงน้ำผลไม้พาสเจอร์ไรส์ จัดตั้งขึ้นมาในปี 2527 ด้วยเพราะศูนย์รวมนมได้เลิกใช้ "เครื่องพาสเจอร์ไรส์เก่า" ที่ไม่ได้ใช้งานนำมาใช้ผลิตน้ำผลไม้พาสเจอรไรส์ เป็นผลไม้น้ำต่างๆ มากมายซึ่งสะอาดและรสชาติดี เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพพลานามัย และต่อมาได้มีการจัดตั้งโรงน้ำผลไม้บรรจุกระป๋องสวนจิตรลดา ในปี 2535 เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนหันมานิยมดื่มน้ำผลไม้มากขึ้น และมีเป้าหมายเพื่อที่จะผลิตน้ำผลไม้คุณภาพดีทางด้านสี กลิ่น รสและอายุการเก็บรักษา โดยไม่ใช้วัตถุกันเสีย ทั้งนี้เพื่อเป็นตัวอย่างแก่เกษตรกรผู้สนใจ ในการใช้ผลิตผลทางการเกษตรอย่างคุ้มค่า

แผนภาพที่ 23 วิทยากรบรรยายการทำน้ำผลไม้

5) โรงเพาะเห็ด เริ่มขึ้นปี พ.ศ. 2531 เพื่อมุ่งเน้นการนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาเพาะเห็ด และศึกษาสูตรอาหารที่เหมาะสมต่อการเพาะเลี้ยงเห็ด นอกจากนี้ยังมีความสำคัญด้านเภสัชเพราะมีสรรพคุณบำบัดโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหาร ระบบหายใจ และระบบไหลเวียนโลหิต เป็นต้น

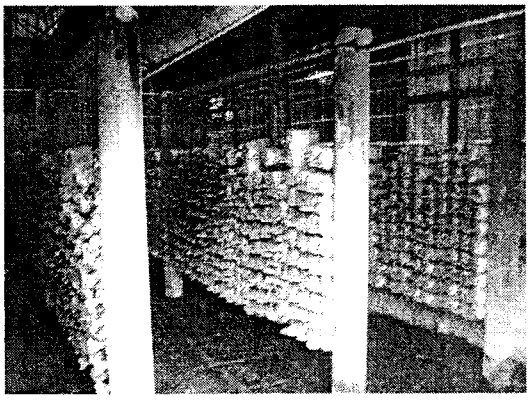

แผนภาพที่ 24 โรงเพาะเห็ด

แผนภาพที่ 25 ผลิตภัณฑ์จากเห็ดหลินจือ

6) สาหร่ายเกลียวทองกับโรงอาหารปลา เริ่มขึ้นปี พ.ศ. 2529 โดยได้ทำการศึกษาความเป็นไปได้ในการนำน้ำกากมูลหมัก ซึ่งเป็นผลพลอยได้จากการผลิตแก๊สชีวภาพมาใช้เลี้ยง **สาหร่ายเกลียวทอง** โดยการเติมธาตุอาหารบางชนิดลงไป จากนั้นนำสาหร่ายเกลียวทองเป็นส่วนผสมผลิตอาหารปลาและอาหารแปรรูปอื่นๆ

แผนภาพที่ 26 วิทยากรบรรยายการเพาะเลี้ยงสาหร่ายเกลียวทอง

7) โรงกระดาษสา จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ในการพัฒนาการผลิตกระดาษสาแก่กลุ่มราษฎรในชนบท และสามารถนำน้ำเสียจากขบวนการผลิตกระดาษสากลับมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการเกษตร และเป็นการอนุรักษ์กระดาษสาอีกด้วย

แผนภาพที่ 27 สาธิตการทำกระดาษสา

8) โรงหล่อเทียนหลวง จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2529 เพื่อใช้ในราชสำนักพระราชวัง ซึ่งสามารถลดงบประมาณแผ่นดินในการจัดซื้อเป็นอย่างมาก อีกทั้งเป็นการฝึกหัดบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ ตลอดจนเป็นการส่งเสริมอาชีพเลี้ยงผึ้งภายในประเทศ

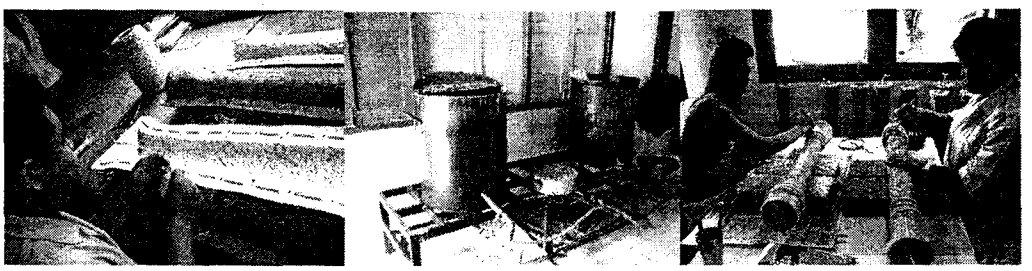

แผนภาพที่ 28 การทำเทียนหลวง

แผนภาพที่ 29 วิทยากรบรรยายการหล่อเทียนหลวง

จากตัวอย่างการดำเนินงานตามโครงการส่วนพระองค์ ฯ ข้างต้น ได้แสดงถึงพระมหากรุณาธิคุณอันล้นพ้นของพระองค์ที่มีต่อพสกนิกรชาวไทยอย่างหาที่สุดมิได้ โดยได้ให้แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการสาธิตเป็นแบบอย่างผ่านการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและครบวงจรโดยยึดหลักการของความประหยัด ทำได้ง่ายและมีความยั่งยืนก่อให้เกิดประโยชน์สุขสูงสุดแก่ราษฎรและบ้านเมืองโดยรวม

ดังพระราชดำรัสว่า *"ขอให้ถือว่าโรงงานนี้เป็นโรงงานตัวอย่าง ใครอยากได้ความรู้ ใครอยากที่จะทำกิจกรรมโคนมสำเร็จ ให้ก้าวหน้า และเป็นประโยชน์ต่อตน ประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของบ้านเมือง ให้มาดูกิจการได้ทุกเมื่อ และถ้ามีปัญหาอะไร ความคิดอะไรให้แสดงออกมา บางคนอาจได้เกิดความคิดอะไรที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมที่ทางนี้ไม่ได้คิด ก็จะเป็นประโยชน์ที่จะร่วมแรงกันในทางความคิด"*

โดยเฉพาะการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามโครงการส่วนพระองค์ ฯ นั้น สามารถสะท้อนได้อย่างชัดเจนถึงวิธีการใช้ปัจจัยทางการเกษตรให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยได้สาธิตถึงขั้นตอนการผลิต ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่ทำกันต่อเนื่องและสามารถนำวัสดุเหลือใช้ หรือสิ่งที่ได้จากอีกโครงการหนึ่งไปเป็นปัจจัยการผลิตในอีกโครงการหนึ่ง เป็นการใช้ปัจจัยการผลิตอย่างคุ้มค่า ประหยัดทั้งงบประมาณและเวลา และเป็นการผลิตที่ครบวงจร เช่น ขั้นตอนการผลิตของโรงโคนม โรงนม การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช และการปลูกพืชปราศจากดิน เป็นต้น อันกล่าวได้ว่าเป็นการศึกษาค้นคว้าวิจัยและพัฒนาเพื่อให้เกิดประโยชน์ในมิติต่างๆ รอบด้านอย่างแท้จริง ได้แก่

ด้านการพัฒนาเทคโนโลยีบนพื้นฐานของภูมิปัญญาไทยที่สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของประเทศไทย ตลอดจน**ด้านเศรษฐกิจและสังคม** ซึ่งช่วยเสริมสร้างอาชีพและ

การเพิ่มรายได้ โดยการลดรายจ่าย ลดต้นทุนการผลิต สามารถนำปัจจัยการผลิตมาเพิ่มมูลค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด โดยยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้ เหลือแล้วจึงขายหรือจำหน่าย คือ การมุ่งเน้นผลิตพืชผลให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรก เมื่อเหลือพอจากการบริโภคแล้วจึงนำผลผลิตส่วนเกินออกสู่ตลาด อีกทั้งให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนในการร่วมแรงร่วมใจ เพื่อประกอบอาชีพต่างๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ โดยเฉพาะการรวมกลุ่มของชาวบ้านในรูปแบบต่างๆ เช่น สหกรณ์ กลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งหากได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็ง และมีเครือข่ายที่กว้างขวางย่อมส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศได้ในที่สุด

และที่สำคัญ คือ การย้อนกลับมาสู่ **ด้านการพัฒนาคน** ให้ตระหนักถึงความสำคัญในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง รู้จักคุณค่าของความประหยัด ใช้ชีวิตอย่างพอประมาณ ไม่ละโมบหรือเบียดเบียนสร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่นหรือสังคม โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีความเมตตา ความเอื้ออาทรและความเกื้อกูลระหว่างมนุษย์ด้วยกันเองและมนุษย์กับธรรมชาติ โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการพัฒนาใน **ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**

ดังตัวอย่างเช่น **ศาลามหามงคล** ซึ่งได้มีการจัดตั้งเครื่องปรับอากาศทำความเย็นภายในอาคารโดยใช้พลังงานความร้อนจากแกลบที่ได้จากกระบวนการสีข้าวจากโรงสีข้าวตัวอย่างและเหลือจากการผลิตถ่านอัดแท่งของโรงบดแกลบมาเป็นพลังงานทดแทนพลังงานไฟฟ้าที่ใช้จากเดิม นอกจากนี้ยังได้ใช้ประโยชน์เป็นเครื่องปรับอากาศในอาคารอื่นๆ รวมทั้งได้ขยายไปสู่โครงการจัดตั้งระบบผลิตน้ำเย็นและติดตั้งระบบส่งน้ำเย็น

จากข้างต้นเป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งของอีกหลายกิจกรรมตามโครงการพระราชดำริฯ ที่ได้สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าความสำคัญในการนำสิ่งที่เหลือใช้ หรือไม่ได้ใช้ประโยชน์นำมาสร้างคุณค่าและก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้นได้ อีกทั้งยังสามารถขยายผลการพัฒนาต่อไปได้อย่างไม่สิ้นสุด โดยเฉพาะการอาศัยหลักคิดจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น สามารถทำให้ก้าวสู่การสร้างความตระหนักในการอยู่ร่วมกันโดยใช้หลักของความพอเพียง ความประหยัดอดออมและความพอประมาณ ตลอดจนรู้จักการนำทรัพยากรที่มีอยู่หรือทุนเดิมมาใช้ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้ โดยไม่ใช้อย่างฟุ่มเฟือยหรือทำลายให้หมดสิ้นไป แต่ยังสามารถฟื้นฟูและอนุรักษ์สืบทอดให้แก่รุ่นหลังต่อไปได้อย่างยั่งยืน

2. การศึกษาดูงาน ณ บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) เขตบางซื่อ กรุงเทพฯ

2.1 รายชื่อผู้เข้าร่วมศึกษาดูงาน

1) คุณบุญยงค์ เวชมณีศรี	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
2) คุณทวี เตชะธีราวัฒน์	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
3) คุณเพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

4) รศ.ปาริชาติ วลัยเสถียร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
5) อาจารย์ชญานี ชวะโนทย์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
6) อาจารย์ชล บุนนาค	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
7) คุณเติมศิริ ชื่นสกุล	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
8) คุณนราวดี แตงใจ	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
9) คุณมณีรัตน์ จริยธรรมวัติ	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
10) คุณณัชฎา อินทรสุวรรณ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2.2 ชื่อตัวแทนและที่อยู่ของหน่วยงานที่ดูงาน

คุณสมพร ทองกัลยา บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) เลขที่ 1 ถนนปูนซิเมนต์ไทย เขตบางซื่อ กรุงเทพฯ 10800 โทรศัพท์ 089-8860168, 02-5862025 โทรสาร 02-5862684 E-mail : sompolt@cementhai.co.th

2.3 สรุปประเด็นสำคัญ

เครือซิเมนต์ไทย เป็นกลุ่มบริษัทปูนซิเมนต์ไทยที่มีอุดมการณ์ในการดำเนินธุรกิจอย่างมีคุณธรรมและยึดมั่นในความรับผิดชอบต่อสังคม โดยเฉพาะการนำฐานคิดจาก "หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง" มาเป็นแนวทางการดำเนินธุรกิจให้ตั้งอยู่บนหลักพื้นฐานของ**ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี** โดยมีเงื่อนไขที่สำคัญ คือ **เรื่องคุณธรรมและความรู้**

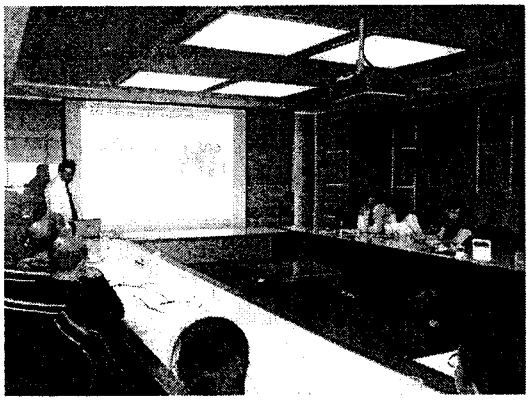

แผนภาพที่ 30 การจัดทำ Focus Group เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2550
ณ บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน)

ที่ผ่านมาเครือซิเมนต์ไทยจึงได้มุ่งเน้นในเรื่องของการมีจริยธรรมในการประกอบธุรกิจตลอดมา โดยกำหนดเป็นจรรยาบรรณและข้อพึงปฏิบัติให้กับคณะทำงานในเครือซิเมนต์ไทย ทั้งคณะกรรมการและฝ่ายจัดการ รวมทั้งพนักงานทุกระดับได้ยึดถือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอตลอดมา จนกล่าวได้ว่า **การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรู้ความสามารถควบคู่กับการมีจริยธรรมนั้นถือเป็นหลัก**

ประจำใจของพนักงานในเครือซิเมนต์ไทย ซึ่งย่อมมีบทบาทอย่างสำคัญต่อการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเครือซิเมนต์ไทย มีความสามารถพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ อย่างรู้เท่าทันสังคมโลกและสามารถช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกันในสังคมได้อย่างสันติสุข

ดังพบได้ว่า เครือซิเมนต์ไทยสามารถประสบความสำเร็จในการประกอบธุรกิจและยังขยายกิจการออกไปอย่างกว้างขวางมาโดยตลอด แม้ว่าที่ผ่านมาต้องเผชิญกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 ก็ตาม แต่ด้วยการดำเนินนโยบายที่เน้นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเอง โดยอาศัยความประหยัด ความพอเพียง ความพอประมาณ ทั้งในด้านการลงทุนและการลดต้นทุนค่าใช้จ่ายต่างๆ รวมถึงการให้ความสำคัญกับ "ทรัพยากรมนุษย์" เป็นสำคัญ ด้วยการพัฒนาและฝึกอบรมเพิ่มพูนทักษะความรู้ความสามารถให้กับพนักงานอยู่เสมอ โดยเฉพาะการมุ่งเน้นส่งเสริมด้านการศึกษาค้นคว้าวิจัยและพัฒนาเป็นนวัตกรรมใหม่ๆ จนก่อให้เกิด "นักวิจัย" เพิ่มมากขึ้นรวมถึง ผลงานวิจัยใหม่ๆ ตามมาอย่างต่อเนื่อง และที่สำคัญคือการเสริมสร้างให้เกิด "องค์กรแห่งการเรียนรู้" หรือบรรยากาศการเรียนรู้ด้วยการระดมสมอง แลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้ร่วมกัน การจัดกรณีศึกษาและการประชุมกลุ่มย่อย รวมถึงการจัดสัมมนาต่างๆ ตลอดจนการศึกษาดูงานเพื่อนำมาพัฒนาคุณภาพให้กับผลิตภัณฑ์ พร้อมไปกับการพัฒนาคนหรือบุคลากรให้มีคุณภาพและมีความรู้สึกผูกพันเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร สามารถทุ่มเทแรงกายแรงใจเสียสละต่อสู้กับวิกฤตปัญหาจนสามารถพลิกฟื้นสถานการณ์ของเครือฯได้เป็นผลสำเร็จและมีความเจริญก้าวหน้าตามลำดับสืบจนกระทั่งปัจจุบัน

จากบทเรียนความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจของเครือซิเมนต์ไทยดังกล่าว ด้วยเพราะ**การคำนึงถึงหลักจริยธรรมในการประกอบธุรกิจเป็นสำคัญ ควบคู่กับความตั้งใจจริงและความมุ่งมั่นในการพัฒนาคุณภาพการผลิตเพื่อก้าวสู่ความเป็นเลิศ โดยสอดคล้องตามเงื่อนไขสำคัญของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ เรื่องคุณธรรมและความรู้** ซึ่งทางเครือซิเมนต์ไทยได้น้อมรับพระบรมราโชวาทและเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาทเสมอมา โดยประกาศเป็นเจตนารมณ์ของเครือซิเมนต์ไทย ว่า "เราจะทำตามคำสอนของพระเจ้าอยู่หัวฯ"

แผนภาพที่ 31 กิจกรรมจากเครือซิเมนไทยเพื่อในหลวง

ดังสามารถสรุปสาระสำคัญที่สะท้อนได้จากหลักอุดมการณ์ในการทำงานของเครือซิเมนต์ไทย ที่ยึดมั่นในหลัก "คุณภาพและความเป็นธรรม" อันมีบทบาทอย่างสำคัญต่อการอยู่รอดขององค์กร และความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ ดังนี้

1) การตั้งมั่นในความเป็นธรรม เครือซิเมนต์ไทยได้ให้ความสำคัญต่อความเป็นธรรมแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย คือ

(1) ให้ผู้ใช้สินค้าและบริการได้รับประโยชน์สูงสุดทั้งด้านคุณภาพและราคา

(2) ให้ผู้ถือหุ้นซึ่งเป็นเจ้าของบริษัท ได้รับผลตอบแทนการลงทุนในอัตราที่เหมาะสม (พนักงานสามารถร่วมถือหุ้นได้)

(3) ให้พนักงานได้รับผลประโยชน์และมีความเป็นอยู่ที่ดี

(4) ให้ผู้มีความสัมพันธ์ทางธุรกิจกับเครือ ฯ ได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรม

2) มุ่งมั่นในความเป็นเลิศ เพื่อความก้าวหน้าและความมั่นคงของเครือซิเมนต์ไทย พนักงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจึงต้องร่วมกันทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ ความรู้และความสามารถอย่างเต็มที่เพื่อให้เกิดผลเป็นเลิศในทางปฏิบัติ

(1) ให้การพัฒนาและฝึกอบรมพนักงานอย่างจริงจังโดยการมุ่งเน้นเรื่อง "การวิจัย" เป็นหลักเพื่อพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ตลอดเวลา

(2) ให้ความสำคัญกับการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ โดยเน้นการประเมินผลทุกระยะเพื่อบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามตัวชี้วัด (KPIs)

(3) การทำงานแบบโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ในทุกขั้นตอน

3) เชื่อมั่นในคุณค่าของคน การที่เครือซิเมนต์ไทยประสบความสำเร็จมาด้วยดีโดยตลอดก็ด้วยเพราะมีพนักงานที่พร้อมไปด้วยความรู้ความสามารถและมีคุณธรรมเป็นประการสำคัญ ในขณะเดียวกันก็สร้างความมั่นคงและความผูกพันทางใจให้พนักงานมีความรักบริษัทและเครือฯ ทำให้เกิดความมั่นใจทำงานเพื่อความเจริญก้าวหน้าในอนาคต

(1) การคัดเลือกสรรหาบุคลากรที่พร้อมด้วยคุณธรรมและความรู้

(2) การพัฒนาและฝึกอบรมเพิ่มพูนทักษะความรู้ ความสามารถของบุคลากร

(3) การสร้างทีมทำงานเหมือนคนในครอบครัวเดียวกัน โดยเน้นให้เกิดเป็น "องค์กรแห่งการเรียนรู้" การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และบทเรียนรู้ระหว่างกันในระดับต่างๆ เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

(4) การเน้น "กระบวนการจัดการความรู้" (knowledge management) เพื่อผลักดันนำความรู้ที่ตกผลึกทั้งภายในบุคคลและองค์กรนั้นมาสร้างให้เกิดองค์ความรู้ หรือความรู้ใหม่ๆ มาปรับปรุงพัฒนางานไปสู่การปฏิบัติ และการเปลี่ยนแปลง (transformation) โดยเน้นการทำงานบนฐานของข้อมูลและความรู้ (Knowledge based)

4) ถือมั่นในความรับผิดชอบต่อสังคม เครือซิเมนต์ไทยคำนึงถึงความรับผิดชอบที่พึงมีต่อประเทศชาติและสังคมส่วนรวม โดยทำหน้าที่เป็นพลเมืองดีและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเกื้อกูล อาทิ

(1) การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเครือฯ กับชุมชน เช่น การทำกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ

(2) การให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ดังตัวอย่างที่สำคัญ คือ การอนุรักษ์ป่าต้นน้ำบ้านสามขา ด้วยการสร้างฝายชะลอน้ำ โดยนำแบบมาจากศูนย์การศึกษาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขาเพื่อการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำของหมู่บ้านสามขา จังหวัดลำปาง

นอกจากนี้ได้ให้การสนับสนุนมูลนิธิและโครงการในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มาเป็นระยะเวลานาน ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ที่ทรงเป็นกษัตริย์นักพัฒนา เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่พสกนิกรชาวไทยได้ยึดถือเป็นแนวทางการปฏิบัติ ได้แก่

1) มูลนิธิสวนหลวงร.9 ตั้งขึ้นเพื่อน้อมเกล้าถวายในศุภมงคลสมัยที่ทรงเจริญชนมพรรษาครบ 5 รอบ โดยเป็นสวนสาธารณะที่ร่มรื่นและเป็นแหล่งศึกษาพันธุ์ไม้ต่างๆ

2) โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยฯ โดยดำเนินการส่งเสริมและเผยแพร่เทคโนโลยี และการบำบัดน้ำเสีย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ภายใต้การกำกับดูแลของมูลนิธิชัยพัฒนา

3) มูลนิธิฝนหลวง บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อป้องกันวิกฤตภัยแล้ง ให้ราษฎรได้ใช้ประโยชน์สูงสุดจากทรัพยากรน้ำ โดยเฉพาะในท้องถิ่นที่ประสบภัยแล้งและทุรกันดาร

4) โครงการฟันเทียมพระราชทาน โดยมีเป้าหมายมอบให้ผู้สูงอายุ 80,000 ราย

5) มูลนิธิพระดาบส สนับสนุนการศึกษาของนักเรียนด้อยโอกาสในต่างจังหวัดที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนพระดาบส เช่น หลักสูตรช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างซ่อมบำรุง รวมทั้งให้ทุนการศึกษาในสถาบันวิชาชีพสูงขึ้นไป ฯลฯ

แผนภาพที่ 32 เครือซิเมนต์ไทยกับการสนับสนุนมูลนิธิ และโครงการในพระราชดำริ

ตลอดจนส่งเสริมให้บุคลากรทำความดีเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ โดยผ่านการสร้างสรรค์ทำกิจกรรมทางสังคมต่างๆ อาทิเช่น โครงการเจ้าพระยาสะอาด เพื่อในหลวงของเรา กิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตคนตาบอด กิจกรรมการบริจาคเลือดเพื่อการกุศล กิจกรรมเพื่อน้อง ณ สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพญาไท และสถานสงเคราะห์เด็กหญิงราชวิถี กิจกรรมเลี้ยงอาหารคนชรา ณ บ้านพักคนชรา บ้านแค การช่วยเหลือคนพิการที่บ้านนนทภูมิปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี รวมทั้งการปฏิบัติธรรม ถวายเป็นพระราชกุศล ณ เสถียรธรรมสถาน

ดังนั้นผลสืบเนื่องจากการประกอบธุรกิจด้วยความมุ่งมั่นและจริงจังมาโดยตลอด ทำให้เครือซิเมนต์ไทยสามารถพัฒนาอย่างต่อเนื่องไม่หยุดยั้ง เพื่อก้าวสู่ความเป็นเลิศในตลาดโลกได้สำเร็จ บนฐานของ **การมีภูมิคุ้มกันที่ดี** คือ ความระมัดระวัง และการรักษาความสมดุลเพื่อความยืดหยุ่นและปรับตัวให้พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อยู่ตลอดเวลา ทั้งในเรื่องของ (1) **ความพร้อมด้านบุคลากร** ที่ต้องพัฒนาความรู้ความสามารถอยู่เสมอเพื่อก้าวทันกับสถานการณ์ของการแข่งขันในสังคมโลก ควบคู่กับการเสริมสร้างขวัญกำลังใจและความเชื่อมั่นในองค์กรด้วยการดูแลด้านสวัสดิการและความมั่นคงในการดำเนินชีวิตด้านต่างๆ ตลอดจน (2) **ความพร้อมด้านการบริหารจัดการ** ในการประกอบธุรกิจ โดยเฉพาะการทำงานบนฐานของข้อมูลความรู้เพื่อให้คุณภาพงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและลดความเสี่ยงในการบริหารงาน อาทิ ในเรื่องของการลงทุนที่ขาดความระมัดระวังย่อมทำให้ประสบกับปัญหาในระยะยาวได้ ด้วยเหตุนี้ทางเครือซิเมนต์ไทย จึงมุ่งเน้นเรื่อง "การอยู่รอดด้วยกำไรที่เพียงพอ" หรือ การเป็นอยู่อย่างพอประมาณ แต่มีความมั่นคงเจริญก้าวหน้าและยั่งยืนได้อย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินธุรกิจควบคู่กับความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม โดยเฉพาะการดำเนินงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และโครงการอื่นๆ เพื่อช่วยเหลือประชาชนในด้านเศรษฐกิจ สังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป ดังสรุปจากแผนภาพที่ 33

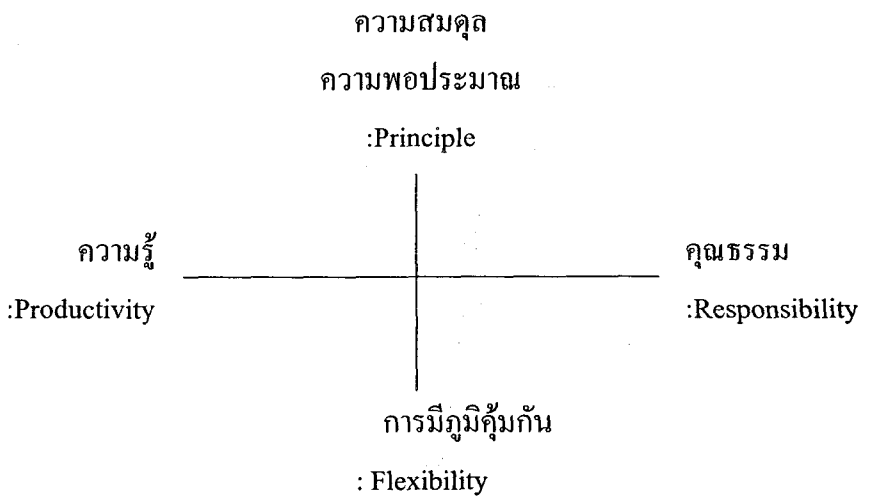

แผนภาพที่ 33 การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างความสมดุลในการประกอบธุรกิจ

สรุปการศึกษาดูงานในพื้นที่ภาคตะวันออก
ภายใต้โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำดัชนีชี้วัดภาวะเศรษฐกิจและสังคม
โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง
วันที่ 27 เมษายน 2550 ณ จังหวัดจันทบุรี

การศึกษาดูงานในพื้นที่ภาคตะวันออกภายใต้โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำดัชนีชี้วัดภาวะเศรษฐกิจและสังคม โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการศึกษาดูงานร่วมกันระหว่างที่ปรึกษาฯ และสมาชิกสภาที่ปรึกษาฯ ซึ่งมีการดูงานทั้งสิ้นจำนวน 1 แห่ง คือ กลุ่มชุมชนพวา ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี โดยมีการสรุปประเด็นสำคัญดังนี้

1. รายชื่อผู้เข้าร่วมศึกษาดูงาน

1) ศ.ดร.อภิชัย พันธเสน	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
2) คุณจรูญ พงศาปาน	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
3) คุณณัฐนันท์ พงษ์มงคลสาม	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
4) ว่าที่ร้อยโทอัครินทร์ วงศ์ชัยญาณเดช	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
5) คุณพลกริช ฉายารักษ์	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
6) คุณจินตนา จันสน	สถาบันไทยพัฒน์
7) คุณมณีรัตน์ จริยธรรมวัติ	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

2. รายชื่อชาวบ้านและผู้ประสานงานในพื้นที่

1) พระอาจารย์สาย	เจ้าอาวาสวัดวังศิลา
2) ผศ.ดร.ชัยยนต์ ประดิษฐศิลป์	มหาวิทยาลัยบูรพา
3) อาจารย์ปัณฑา ลาภชุ่มศรี	มหาวิทยาลัยบูรพา
4) อาจารย์สุธิดา แจ้งประจักษ์	มหาวิทยาลัยบูรพา
5) คุณพลอยบงกช ชุ่มเพ็งพันธุ์	มหาวิทยาลัยบูรพา
6) คุณทม สมแสน	กลุ่มชุมชนพวา
7) คุณจอน สมแสน	กลุ่มชุมชนพวา
8) คุณเทพ หนักแน่น	กลุ่มชุมชนพวา
9) คุณวัฒนา คำรักเกียรติเจริญ	กลุ่มชุมชนพวา
10) คุณวิโรฒ คงตาล	กลุ่มชุมชนพวา
11) คุณกัญญา ดุชิตา	กลุ่มชุมชนพวา
12) กลุ่มแม่บ้าน และแม่ครัว	กลุ่มชุมชนพวา

3. สรุปประเด็นสำคัญ

เริ่มการศึกษาดูงานจากสหกรณ์ร้านค้า "ร้าน 5 ก" (5 ก ประกอบด้วย กิน กัน เก็บ ก่อ เกิด) หมู่ 4 บ้านคลองพลอย ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี ตัวแทนกลุ่มฯ แนะนำกลุ่มฯ และสมาชิก

แผนภาพที่ 34 สหกรณ์ร้านค้า "ร้าน 5 ก"

ชุมชนพวา หรือที่เรียกกันในท้องถิ่น ว่า "กลุ่มกวย" เนื่องจากมีเชื้อสายของชาติพันธุ์ "กูย" หรือ "ส่วย" (ส่วนใหญ่อยู่ในแถบอีสานใต้) เป็นชุมชนเกษตร สมาชิกของเครือข่ายวนเกษตร ซึ่งมีผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม เป็นแกนนำ สมาชิกส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวนยางพารา และสวนผลไม้ เป็นหลัก กลุ่มนี้มีแนวคิดในการพึ่งตนเองและมีกระบวนการกลุ่มที่เข้มแข็ง ก่อนเข้าร่วมโครงการระบบแลกเปลี่ยนชุมชนกลุ่มมีกิจกรรมกลุ่มที่สำคัญคือ กลุ่มออมทรัพย์ และสหกรณ์ร้านค้า นอกจากนี้ยังมีการเรียนรู้ตนเอง การจัดการทรัพยากรจากวนเกษตร ลักษณะของการผลิตทางการเกษตรในรูปแบบวนเกษตร นี้ สมาชิกมีอาหารและผลผลิตที่หลากหลาย โดยเน้นการพึ่งตนเอง ให้มีผลผลิตเพื่อบริโภคในครอบครัวในเบื้องต้น และมีส่วนที่ผลิตเพื่อสร้างรายได้ให้ครอบครัวด้วย เช่น มีทรัพยากรต้นไม้จำนวนมาก และมีสถานที่เหมาะสมในการเพาะปลูก จึงมีการเพาะพันธุ์ไม้ ทำให้สามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัว

ผู้นำสำคัญของกลุ่ม คือ พระอาจารย์สาย เจ้าอาวาสวัดวังศิลา อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ซึ่งตั้งห่างออกไปประมาณ 50 กม. พระอาจารย์สาย เป็นพระสงฆ์ผู้เป็นที่เคารพ ศรัทธาของประชาชนอย่างกว้างขวาง เห็นความสำคัญของการพัฒนาคนและประสงค์ที่จะนำทรัพยากรที่ได้รับบริจาคจากศิษยานุศิษย์มาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่นโดยไม่จำกัดว่าจะต้องอยู่ใกล้บริเวณวัดเท่านั้น ท่านจึงมีบทบาทเป็นแกนหลักในการประสานความร่วมมือระหว่างศิษย์ที่อยู่ในเขตเมืองและชุมชนชนบท พระอาจารย์สายส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของชุมชนพวาหลายกิจกรรม โดยเริ่มจากการสร้างสวนป่าอรัญปิยวงศ์จากพื้นที่ไร่มันสำปะหลังในปี พ.ศ. 2536 ทำให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมอย่างสำคัญ ได้เรียนรู้แนวคิดของการพัฒนาและการพึ่งตนเอง ให้ถึงพร้อมทั้งความรู้และคุณธรรม ชาวบ้านได้ตระหนักว่าชีวิตมีความร่มเย็นมากขึ้น มีป่าที่ทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ในการเรียนรู้ของกลุ่มยังมีการรวมกลุ่มเยาวชนเพื่ออนุรักษ์

ธรรมชาติ และเรียนรู้ธรรมะ ขณะที่ผู้ใหญ่ทำเรื่องการออมทรัพย์ เพื่อสร้างสวัสดิการชุมชน ส่งเสริมการทำงานและรายได้ ทำกิจกรรมกลุ่ม หรือกิจกรรมเพื่อส่วนรวมต่าง

แผนภาพที่ 35 พระอาจารย์สาย เจ้าอาวาสวัดวังศิลา

ในเดือนมีนาคม 2549 ชุมชนพวา เข้าร่วมโครงการระบบแลกเปลี่ยนชุมชน ซึ่งเป็นโครงการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการมาจาก 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ 2 บ้านกวย และหมู่ 4 บ้านคลองพลอย โดยใช้ระบบคูปอง "รู้จักพอ" หน่วยนับคือ "พอ" วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการใช้คูปองคือการฟื้นฟูความเป็นชุมชน และลดค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันของสมาชิก วิธีการดำเนินการคือกลุ่มให้สมาชิกตั้งเป้าหมายการใช้จ่ายในแต่ละเดือน แล้วนำเงินบาทจำนวนนั้นไปแลกเป็นคูปองซึ่งสามารถใช้ซื้อของที่สหกรณ์ร้านค้าของกลุ่ม ผลของการใช้คูปองพบว่ามีสินค้าและบริการบางชนิดไม่สามารถใช้คูปองได้ เช่นหวย และมีการนำสินค้าชุมชนเช่นผัก ผลไม้ มาวางจำหน่ายที่สหกรณ์

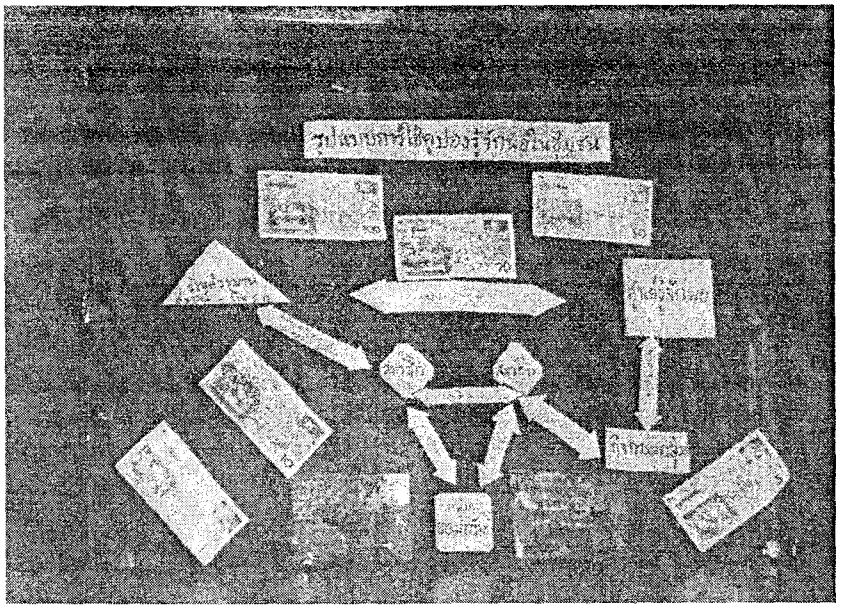

แผนภาพที่ 36 รูปแบบการใช้คูปองรู้จักพอในชุมชนพวา

พระอาจารย์สายให้คำขวัญของคูปองว่า "สิ่งที่รู้จริง จะรู้พอ"

ในการศึกษาดูงานครั้งนี้มีการร่วมพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกลุ่มชุมชนพวา และคณะศึกษาดูงาน

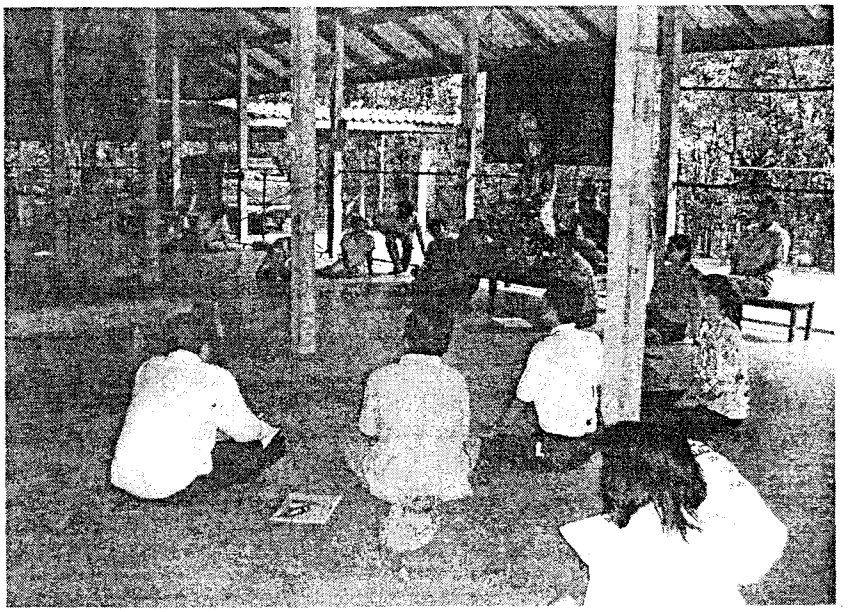

แผนภาพที่ 37 การจัดทำ Focus Group เมื่อวันที่ 27 เมษายน 2550
ณ สวนป่าอรัญปิยวงศ์ หมู่ 2 บ้านกวย ตำบลพวา
อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี

คุณจรูญ จากสภาที่ปรึกษาฯ ได้เรียนถามพระอาจารย์สายเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งท่านกล่าวว่า ได้รับแนวคิดที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียงมากว่า 40 ปีแล้ว ที่สำคัญต้องให้คนรู้จักปัจจัย 4 คืออะไร ใช้อย่างไร ให้เป็นไปเพื่ออะไร สิ่งต่างๆ ที่ใช้อย่าให้เกินความจำเป็น การจะทำให้ชาวบ้านศรัทธาและปฏิบัติสิ่งต่างๆ ใช้วิธีลองคิด ลองทำ ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วม ทำงานแบบเปิดใจ ไว้ใจ มีความซื่อสัตย์ สร้างกัลยาณมิตร ทำให้ทุกคนมั่นใจ โดยทำสิ่งที่เป็นมูลค่า ให้เกิดคุณค่า หากมีมากเกินความจำเป็นก็เจือจานผู้อื่น เช่น ที่วัดมีโครงการทำบุญออมวันละ 1 พอ โดยได้แนวคิดจากครูชบ ยอดแก้ว คือให้สะสมความพอ แล้วนำไปแปลงเป็นมูลค่า สิ่งที่ท่านทำไม่ค่อยมีคนคัดค้าน เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดประโยชน์ เช่น การปลูกต้นไม้ และท่านเปิดกว้าง ในการทำกิจกรรมใด ๆ จะพยายามทำให้เกิดผลกระทบต่อฝ่ายต่าง ๆ ให้น้อยที่สุด ถ้ามีใครได้รับผลกระทบ สามารถมาปรึกษากันได้

สมาชิกกลุ่มร่วมแลกเปลี่ยนว่า สิ่งที่กลุ่มต้องการให้ภาครัฐให้ความสนใจ คือการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม เพราะที่ผ่านมา มีข้าราชการบางคนไม่เห็นด้วย ทำให้เป็นอุปสรรคในการดำเนินการ

4. ข้อสังเกต

1) การใช้คูปองของกลุ่ม แม้ว่าจะมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชนและลดรายจ่าย แต่ก็ทำให้เกิดการผลิตเพิ่มขึ้นในชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงวิธีหนึ่ง

2) เมื่อวิเคราะห์ในเชิงระบบ พบว่า การที่มีพระสงฆ์เป็นแกนนำ และการเรียนรู้และผลิตในแนวทางวนเกษตร ทำให้กลุ่มดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งของกลุ่ม และในชีวิตประจำวันของสมาชิกแต่ละคน ด้วยความรู้และคุณธรรม โดยใช้กระบวนการสร้างภูมิคุ้มกัน แต่ประเด็นที่น่าสนใจของกลุ่มนี้คือ กลุ่มมีความเห็นว่าในการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม โดยเฉพาะกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการพึ่งพาตนเองนั้น ต้องเริ่มจากการปรับวิธีคิดก่อน โดยการเรียนรู้ร่วมกัน เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ได้บทเรียนที่สำคัญเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคน และความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ จากการดำเนินงานที่ผ่านมาของกลุ่มนั้น มีผลทำให้กลุ่มมีทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสิ่งแวดล้อมที่มั่นคง

สรุปการศึกษาดูงานในพื้นที่ภาคกลาง
ภายใต้โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำดัชนีชี้วัดภาวะเศรษฐกิจและสังคม
โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง
วันที่ 28 เมษายน 2550 ณ จังหวัดนครนายก

การศึกษาดูงานในพื้นที่ภาคกลางภายใต้โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำดัชนีชี้วัดภาวะเศรษฐกิจและสังคม โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการศึกษาดูงานร่วมกันระหว่างที่ปรึกษาฯ และสมาชิกสภาที่ปรึกษาฯ ซึ่งมีการดูงานทั้งสิ้นจำนวน 1 แห่ง คือ ศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ บ้านท่าด่าน อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก โดยมีการสรุปประเด็นสำคัญดังนี้

1. รายชื่อผู้เข้าร่วมศึกษาดูงาน

1) ศ.ดร.อภิชัย พันธเสน	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
2) คุณจรูญ พงศาปาน	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
3) คุณณัฐนันท์ พงษ์มงคลสาม	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
4) คุณรัชนีภรณ์ คุปตรัตน์	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
5) คุณจรัส ชลกา	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
6) อาจารย์ปัณฑา ลาภชุ่มศรี	มหาวิทยาลัยบูรพา
7) อาจารย์สุธิดา แจ้งประจักษ์	มหาวิทยาลัยบูรพา
8) คุณจินตนา จันสน	สถาบันไทยพัฒน์
9) คุณมณีรัตน์ จริยธรรมวัติ	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

2. ชื่อตัวแทนและที่อยู่ของหน่วยงานที่ดูงาน

คุณปัญญา ปุลิเวคินทร์ ศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ เลขที่ 98/1 บ้านท่าด่าน ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก 26000 โทรศัพท์ 081-9645915

3. สรุปประเด็นสำคัญ

ศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ ปัจจุบันอยู่ภายใต้การดูแลของสมาคมนักเรียนเก่าวชิราวุธ และกำลังจะส่งมอบให้มูลนิธิชัยพัฒนา ศูนย์มีพื้นที่ 14 ไร่ 2 งาน ซึ่งเป็นที่นาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้ซื้อไว้เมื่อ 19 ปีก่อน เนื่องจากพื้นที่แถบนั้นมีความสวยงาม ในอนาคตจะมีคนมาใช้ประโยชน์จนพื้นที่เสียหาย ศูนย์ฯ ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับเขื่อนขุนด่านปราการชล (เขื่อนท่าด่าน) ซึ่งเป็นเขื่อนคอนกรีตบดอัดที่ยาวที่สุดในโลก มีพื้นที่เก็บกักน้ำ 3,080 ไร่ ส่วนใหญ่ใช้ในการชลประทาน

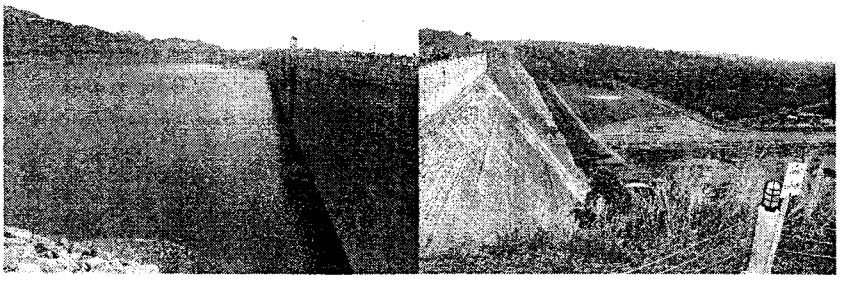

แผนภาพที่ 38 เขื่อนขุนด่านปราการชล (เขื่อนท่าด่าน)

พื้นที่ภายในศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1) อาคารพิพิธภัณฑ์ มีการจำลองแนวคิดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทั้งในเรื่องของการจัดการทรัพยากรน้ำ การเกษตรทฤษฎีใหม่ มีการนำเสนอด้วยระบบแสงสีเสียง อาทิเช่น

แผนภาพที่ 39 อาคารพิพิธภัณฑ์

(1) น้ำ : ต้นน้ำ ฝายชะลอความชุ่มชื้น แฝก ป่าเปียกกันไฟ ทฤษฎีน้ำดีไล่น้ำเสีย อธรรมปราบอธรรม ไตธรรมชาติ พื้นที่ชุ่มน้ำ

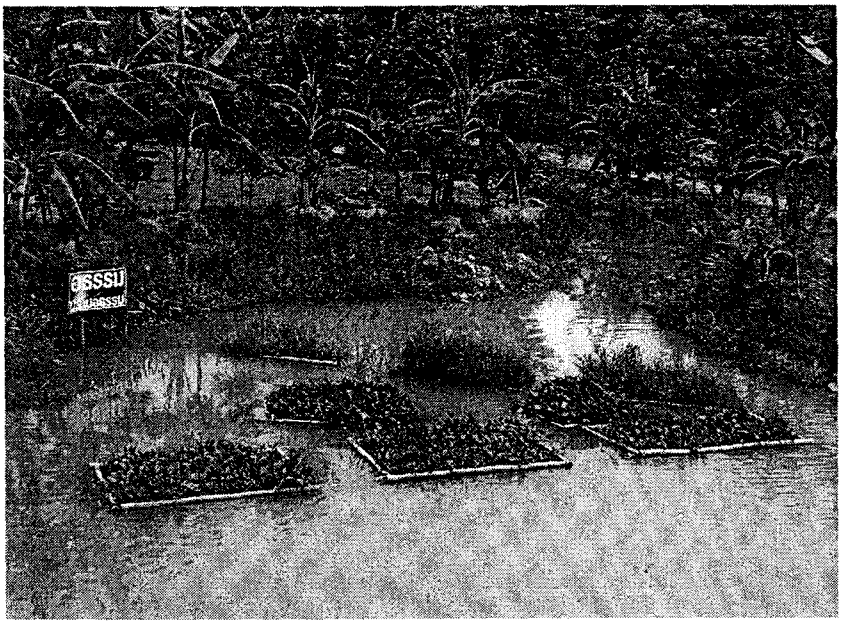

แผนภาพที่ 40 การจำลองทฤษฎีธรรมปราบอธรรม

(2) ป่า : ป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ป่า 5 ชั้น

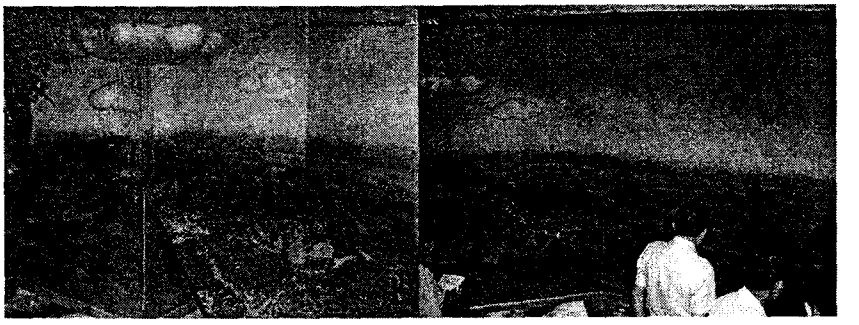

แผนภาพที่ 41 การจำลองทฤษฎีป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง

(3) ดิน : เลี้ยงดินให้เลี้ยงพืช (ห่มดิน ปุ๋ยน้ำ ปุ๋ยชีวภาพ สมุนไพรไล่แมลง) กสิกรรมธรรมชาติ

(4) คน : ระเบิดจากข้างใน รู้รักสามัคคี

2) พื้นที่จำลอง 4 ภาค เป็นการจำลองสภาพการจัดการทรัพยากรจาก 4 ภาคเพื่อให้ผู้เข้าศึกษาดูงานได้ศึกษา ประกอบด้วย

(1) ภาคเหนือ มีแนวคิดหลัก คือ ป่า 3 อย่าง (ไม้ผล ไม้ใช้สอย ไม้เชื้อเพลิง) ประโยชน์ 4 อย่าง (กิน ใช้ พลังงาน และ อนุรักษ์ดินน้ำ)

(2) ภาคกลาง แนวคิดหลักคือการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่

(3) ภาคใต้ แนวคิดหลัก คือ การทำเตาถ่าน และน้ำส้มควันไม้ เพราะภาคใต้มีกิ่งยางพาราและผลไม้

(4) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีแนวคิดหลักคือ การประกอบอาชีพต่างๆ เนื่องจากมีน้ำจำกัด เช่น ธนาคารข้าว การปลูกผักยามแล้ง โรงเพาะเห็ด การเลี้ยงไก่ โรงปุ๋ย การทำผลิตภัณฑ์และแปรรูป

แผนภาพที่ 42 การจำลองสภาพการจัดการทรัพยากรใน 4 ภูมิภาค

นอกจากนี้ยังจำลอง แนวคิดทฤษฎีแกล้งดิน การทำแก้มลิง การผลิตแก๊สหุงต้มด้วยเศษอาหาร สระน้ำแสดงการใช้กังหันน้ำชัยพัฒนา การใช้วัชพืชเพื่อปรับสภาพน้ำ การทำคลังเสบียงปลา

แผนภาพที่ 43 การจำลองทฤษฎีแก้มลิง

ศูนย์เน้นเรื่องการฝึกอบรม ให้คนมาศึกษาเรียนรู้ทฤษฎีในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และให้ความรู้เรื่องอื่นๆ ตามความต้องการ เช่น การทำกสิกรรมธรรมชาติ โดยใช้หลัก play and learn = เพลิน มีการดึงเยาวชนมาศึกษาเรียนรู้โดยเข้าอบรมโครงการมัคคุเทศน์น้อย เพื่อเป็นมัคคุเทศน์ของศูนย์ และสอนให้รู้จักการพึ่งตนเอง

จากการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทางศูนย์มีโครงการจะขยายพื้นที่ไปสู่ชุมชนรอบๆ ในอนาคต โดยจะเชิญองค์การบริหารส่วนตำบลเข้าร่วม และให้บริการเครื่องมือต่างๆ แก่ชุมชน และเนื่องจากศูนย์เพิ่งเริ่มดำเนินงานเพียง 1-2 ปี จึงยังไม่มีการติดตามและประเมินผลผู้เข้าอบรมตามหลักสูตรของศูนย์ในการนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ

4. ข้อสังเกต

ศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีในพระราชดำริ ซึ่งจะเป็นองค์กรหนึ่งที่ช่วยให้เกิดการขับเคลื่อนทฤษฎีเหล่านั้นในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะในเรื่องของการพึ่งตนเอง โดยให้ input ทั้งความรู้และคุณธรรม การให้ความสำคัญกับทุนทางสังคมและทุนทางสิ่งแวดล้อม

สรุปการศึกษาดูงานในพื้นที่ภาคใต้
ภายใต้โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำดัชนีชี้วัดภาวะเศรษฐกิจและสังคม
โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง
วันที่ 2-4 พฤษภาคม 2550 ณ จังหวัดตรัง และนครศรีธรรมราช

การศึกษาดูงานในพื้นที่ภาคใต้ภายใต้โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำดัชนีชี้วัดภาวะเศรษฐกิจและสังคม โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการศึกษาดูงานร่วมกันระหว่างที่ปรึกษาฯ และสมาชิกสภาที่ปรึกษาฯ ซึ่งมีการดูงานทั้งสิ้นจำนวน 6 แห่ง โดยมีการสรุปประเด็นสำคัญดังนี้

1. การศึกษาดูงาน ณ สมาคมหยาดฝน อำเภอเมือง จังหวัดตรัง

1.1 รายชื่อผู้เข้าร่วมศึกษาดูงาน

1) อาจารย์สมพร เทพสิทธา	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
2) รศ.ดร.ปัทมาวดี โพชนุกูล ซูซูกิ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3) คุณณัฐนันท์ พงษ์มงคลสาม	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
4) ว่าที่ร้อยโทอัครินทร์ วงศ์ธีรญาณเดช	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
5) คุณมณีรัตน์ จริยธรรมวัติ	ผู้ช่วยวิจัย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

1.2 ชื่อตัวแทนและที่อยู่ของหน่วยงานที่ดูงาน

คุณเพลินใจ ชาญเสนาะ สมาคมหยาดฝน เลขที่ 16/8 ถนนรักษ์จันทร์ ตำบลทับเที่ยง อำเภอเมือง จังหวัดตรัง 92000 โทรศัพท์ 081-5388314, 075-214707 และ 075-219737 โทรสาร 075-219327 อีเมล์ yadfon@loxinfo.co.th

1.3 สรุปประเด็นสำคัญ

สมาคมหยาดฝนก่อตั้งในปี พ.ศ. 2527 และเริ่มงานครั้งแรกในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2528 โดยได้รับทุนจากท้องถิ่นแคนาดา เน้นการศึกษาพื้นที่ที่ทำประมงชายฝั่ง เนื่องจากประมงชายฝั่งมีปัญหาเรื่องการสัมปทานป่าชายเลน ส่งผลให้ป่าชายเลนถูกทำลาย การดำเนินงานในพื้นที่เบื้องต้นทางสมาคมได้สนับสนุนชาวบ้านให้มีการรวมตัวเพื่อสร้างเครือข่าย (ดังแผนภาพที่ 44) เนื่องจากสมาคมเชื่อว่า "ประชาชนจะสามารถพึ่งตนเองได้ หากได้รับสิ่งแวดล้อมที่ดี"

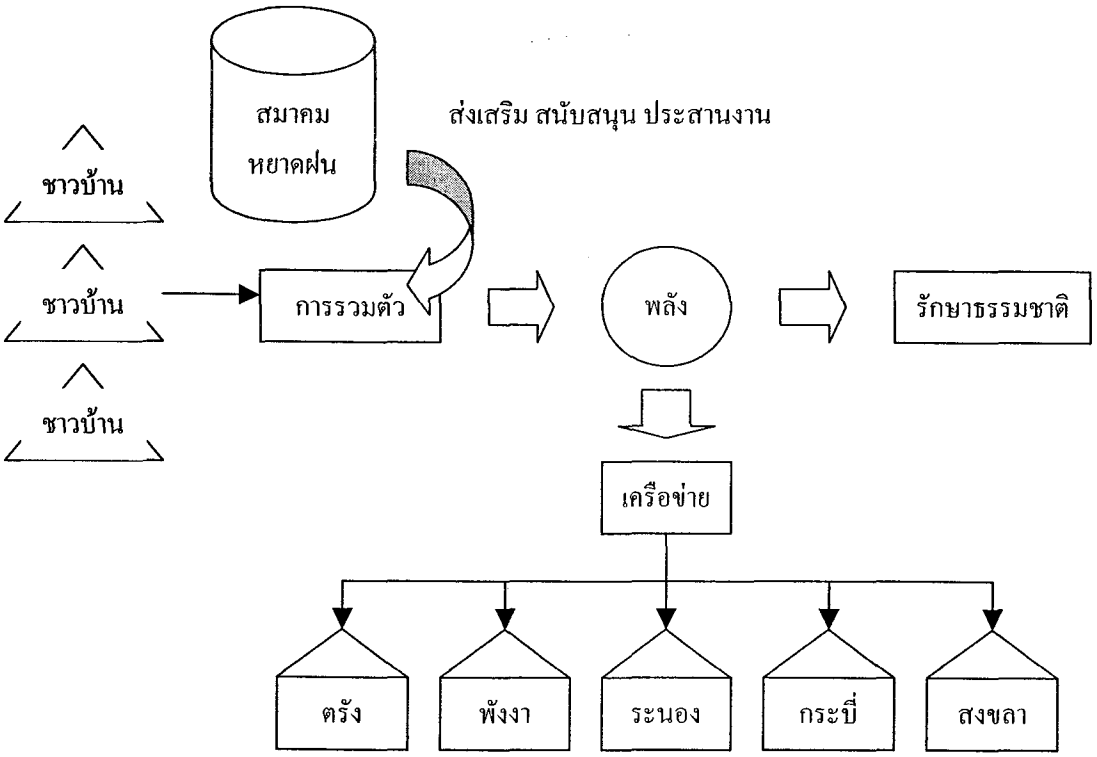

แผนภาพที่ 44 การสร้างภูมิคุ้มกันในชุมชนของกลุ่มประมงชายฝั่ง

วัตถุประสงค์

1) ส่งเสริมดำเนินการ พัฒนาชนบทเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต และการพึ่งพาตนเองชุมชน

2) สนับสนุนงานพัฒนาเด็กของชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3) ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อเสริมการศึกษา และการอบรมให้กับชุมชน

4) ส่งเสริมอนุรักษ์ไว้ซึ่งวัฒนธรรมท้องถิ่น

บทบาทสำคัญด้านสิ่งแวดล้อม

ส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรชุมชนเกิดจิตสำนึกและตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรในท้องถิ่น และสร้างศักยภาพให้องค์กรชุมชนมีขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น โดยเฉพาะความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรธรรมชาติฝั่งป่าชายเลนชุมชน และวิถีการประมงพื้นบ้านรวมทั้งการส่งเสริมอาชีพของท้องถิ่นควบคู่กับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ

การดำเนินงาน

การดำเนินงานเบื้องต้นสมาคมหยาดฝนมีการคัดเลือกชาวบ้านที่ยากจนจำนวน 30 คน โดยให้ชาวบ้านทำการเลือกกันเองแล้วให้งบเพื่อเลี้ยงปลาในกระชัง เพื่อให้ชาวบ้านที่ยากจนมีฐานะและสามารถปลดหนี้ได้ ซึ่งแนวทางดังกล่าวนี้ถือเป็นการดูแลทรัพยากรธรรมชาติไปพร้อมกับการแก้ปัญหาความยากจน

แต่ก่อนชุมชนมีปัญหาทางด้านแรงงานและครอบครัว เนื่องจากแรงงานส่วนใหญ่จะไปทำงานภายนอกชุมชนทำให้ไม่มีเวลาดูแลครอบครัว แต่ในปัจจุบันแรงงานเริ่มมีการคืนถิ่นมากขึ้น

นอกจากสมาคมฯดูแลในเรื่องป่าชายเลนของชุมชนแล้ว ทางสมาคมฯมีการดูแลชมรมชาวประมงพื้นบ้าน เครือข่ายสตรี โรงเรียน ป่าสาคู และดูแลตลิ่ง โดยจะเน้นการสร้างจิตสำนึกเป็นสำคัญ ดังที่กล่าวไว้ว่า "การสร้างจิตสำนึกก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง"

2. การศึกษาดูงาน ณ กลุ่มผู้หญิงป่าสาคูร่วมใจ อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

2.1 รายชื่อผู้เข้าร่วมศึกษาดูงาน

1) อาจารย์สมพร เทพสิทธา	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
2) รศ.ดร.ปัทมาวดี โพชนุกูล ซูซูกิ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3) คุณณัฐนันท์ พงษ์มงคลสาม	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
4) ว่าที่ร้อยโทอัครินทร์ วงศ์ธีรญาณเดช	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
5) คุณมณีรัตน์ จริยธรรมวัติ	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

2.2 รายชื่อชาวบ้านและผู้ประสานงานในพื้นที่

1) คุณเพลินใจ ชาญเสนาะ	สมาคมหยาดฝน
2) คุณกฤษฎ์ ไกรเทพ	สมาคมหยาดฝน
3) คุณพลพัฒน์ ธานี	นักศึกษาฝึกงานสมาคมหยาดฝน
4) คุณอมรพรรณ คงชู	บัณฑิตอาสา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
5) คุณวีรพล เกิดผล	องค์การบริหารส่วนตำบลโคกสะบ้า
6) คุณเขื่อน ชุมเชื้อ	กลุ่มผู้หญิงป่าสาคูร่วมใจ
7) คุณเยื้อน ชูคง	กลุ่มผู้หญิงป่าสาคูร่วมใจ
8) คุณถนอม ชุมเชื้อ	กลุ่มผู้หญิงป่าสาคูร่วมใจ
9) คุณนิต ชุมเชื้อ	กลุ่มผู้หญิงป่าสาคูร่วมใจ
10) คุณจิต ชุมเชื้อ	กลุ่มผู้หญิงป่าสาคูร่วมใจ
11) คุณละเมียด รัตนะ	กลุ่มผู้หญิงป่าสาคูร่วมใจ
12) คุณบุญริม ตองพุฒ	กลุ่มผู้หญิงป่าสาคูร่วมใจ

2.3 สรุปประเด็นสำคัญ

"แม่น้ำปะเหลียน" ซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญของจังหวัดตรัง มีความยาว 58 กิโลเมตร ไหลลาดลงสู่ทะเลฝั่งอันดามัน มีลักษณะรอบลุ่มน้ำจากปลายน้ำถึงต้นน้ำไม่แตกต่างจากแม่น้ำสายต่างๆ ที่ไหลลาดลงสู่ฝั่งทะเลอันดามัน กล่าวคือ ข้างบนจะเป็นป่าต้นน้ำ ลาดลงมาเป็นพื้นที่

ชุ่มน้ำตามไหล่เขา ตามหุบเขา เป็นพื้นที่ทำนา และมีป่าพรุ มีสาคูซึ่งเป็นพืชตระกูลปาล์มชนิดหนึ่งขึ้นอยู่ ชาวบ้านทำนาก็ได้อาศัยความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศน์ป่าสาคูมาช่วย

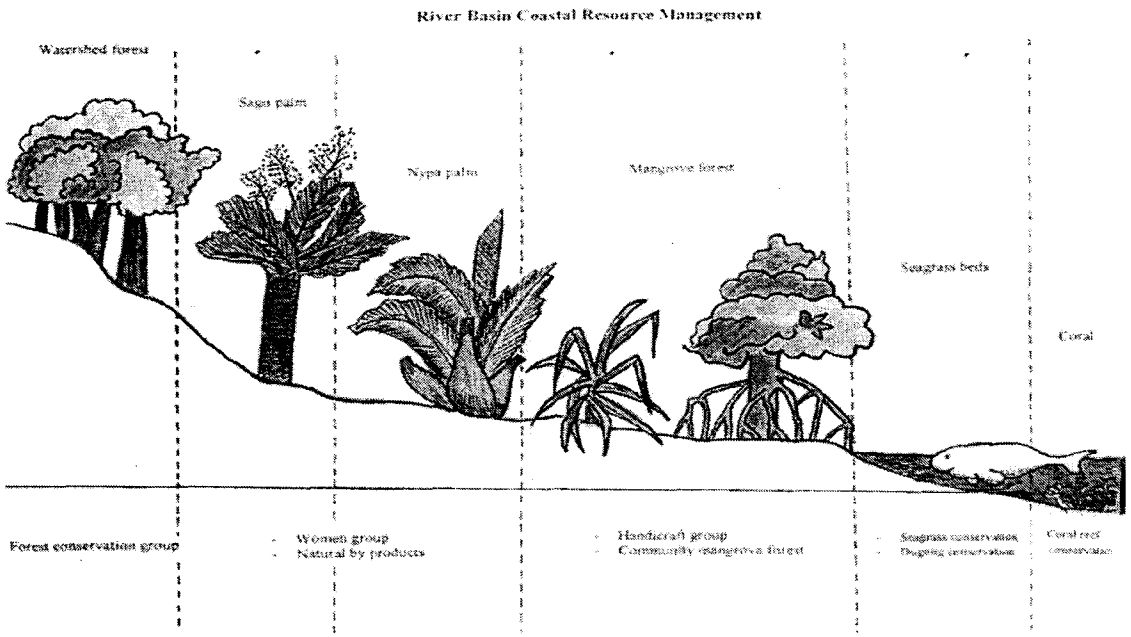

แผนภาพที่ 45 ระบบนิเวศน์จากภูเขาถึงทะเล

สาคู (Sago palm, Metroxylon sagus Rottb) เป็นพืชที่ขึ้นตามริมน้ำเป็นแหล่งทางเศรษฐกิจที่สำคัญเนื่องจากส่วนของใบสาคูสามารถนำมาทำเป็นผลิตภัณฑ์จักสาน หลังคาบ้าน ก้านที่มีน้ำสาคูสามารถนำมาใช้เป็นกาว เปลือกสาคูเมื่อเอาออกสามารถนำมาใช้เป็นแป้งสาคูได้ ซึ่งนับเป็นพืชที่มีบทบาทสำคัญในฐานะพืชหลักในพื้นที่ชุ่มน้ำ สาคูจะขึ้นกระจายอยู่ตามฝั่ง คลอง หนอง พรุ และรอบๆ บริเวณบ้าน ทั้งที่มีการกระจายพันธุ์ตามธรรมชาติและชาวบ้านปลูกไว้ใช้ประโยชน์

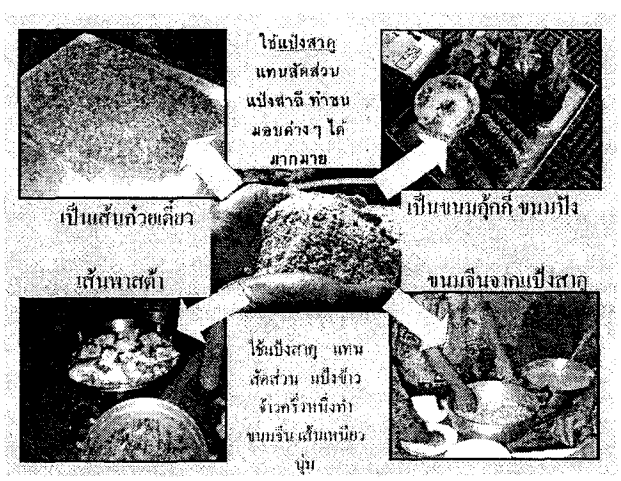

แผนภาพที่ 46 ประโยชน์ของแป้งสาคู

แต่ก่อนลำคลองในพื้นที่อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มีต้นสาคูขึ้นอยู่ทั่วไป ทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์มาก เนื่องจากรากสาคูสามารถดูดซับน้ำได้เป็นอย่างดี และป้องกันน้ำท่วม ส่งผลให้พื้นที่ป่า ดิน ตลอดจนสวนผลไม้ในบริเวณนั้นมีความชุ่มชื้น ต่อมาภาครัฐพยายามที่จะพัฒนาพื้นที่ โดยมีการสนับสนุนเรื่องการจัดระบบชลประทาน มีการทำเขื่อนทำให้เกิดการขุดลอกคลองป่าสาคู เพื่อทำคลองซีเมนต์ของโครงการรัฐ ประกอบกับส่งเสริมด้านการทำสวนยางพาราและสวนปาล์ม โดยให้เพิ่มพื้นที่ในการปลูกยางพาราและปาล์มในนาข้าว เนื่องจากยางราคาดี ส่งผลให้ป่าสาคูถูกทำลาย และพื้นที่สูญเสียความอุดมสมบูรณ์ ทรัพยากรและระบบนิเวศน์ที่เคยเป็นอยู่ถูกทำลายลง ทำให้ชาวบ้านขาดน้ำ และพื้นที่ทำนาลดลง

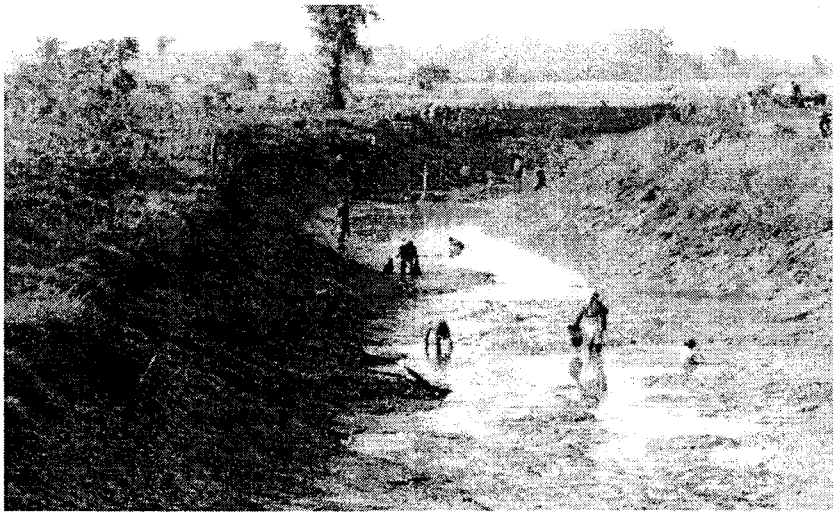

แผนภาพที่ 47 คลองที่ถูกขุดลอก

นอกจากนี้คลองหลายแห่งที่มีการขุดลอกกลับไม่ได้ผลตามเป้าหมาย เนื่องจากมีสภาพเป็นคลองระบายน้ำ ฤดูแล้งน้ำแห้งขอด ไม่สามารถทำนาได้

สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นส่งผลให้ชาวบ้านจำนวนมากเริ่มลังใจเพราะไม่สามารถทำนาได้ เนื่องจากน้ำไม่สมบูรณ์เหมือนแต่ก่อน ขณะเดียวกันมีชาวบ้านจำนวนมากที่ยังคิดถึงการทำนา คิดถึงป่าสาคู

ปัจจุบันได้มีการตื่นตัวและสนับสนุนให้มีการฟื้นฟูดูแลพื้นที่ชุ่มน้ำในหนองในบึงป่าสาคู โดยชาวบ้าน อบต. ผู้นำชุมชน และกลุ่มผู้หญิง ได้ช่วยกันเผยแพร่ประโยชน์ของสาคูเพื่อทำให้คนในชุมชนเกิดจิตสำนึกและอนุรักษ์ป่าสาคู ซึ่งถือเป็นการป้องกันระบบนิเวศน์ได้ในทางหนึ่ง นอกจากนี้ชุมชนมีการของบประมาณจากจังหวัดเพื่อมาแต่งสางทางน้ำกลางคลองป่าสาคู เพื่อให้น้ำไหลสะดวก เป็นการป้องกันน้ำท่วม และให้ในคลองได้มีน้ำตลอดปี ตลอดจนงบประมาณทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติของป่าสาคู ซึ่งเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543

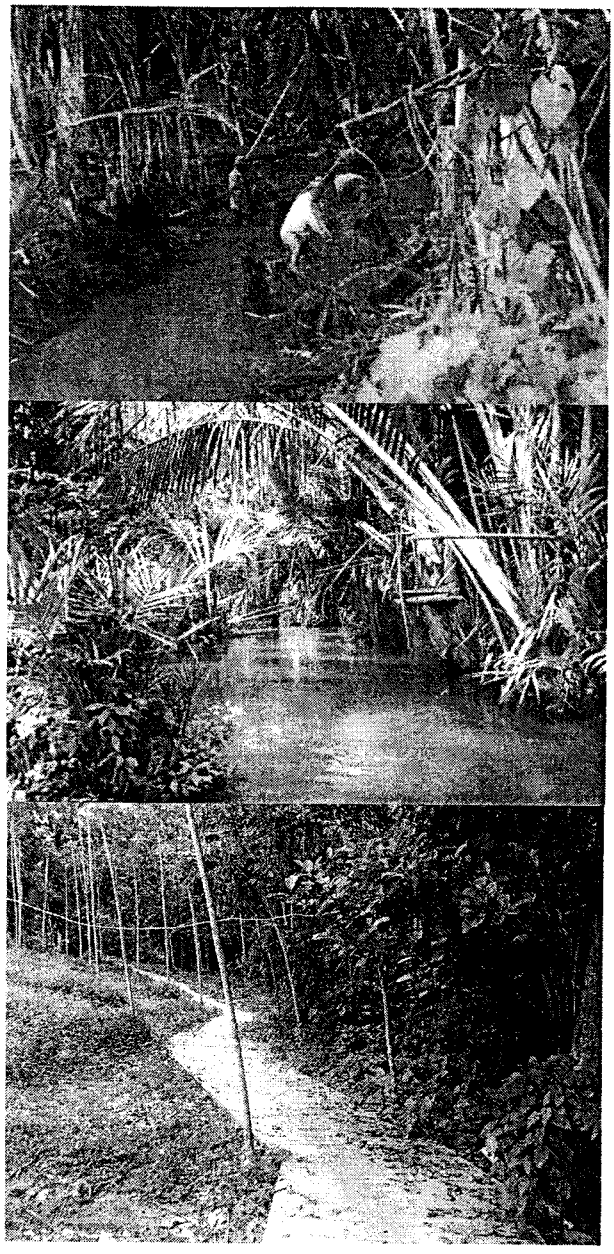

แผนภาพที่ 48 การแต่งสางข้างคลองป่าสาคู และเส้นทางศึกษาธรรมชาติของป่าสาคู

3. การศึกษาดูงาน ณ โรงเรียนบ้านแหลม อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

3.1 รายชื่อผู้เข้าร่วมศึกษาดูงาน

1) อาจารย์วรพงษ์ รวิรัฐ	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
2) อาจารย์สมพร เทพสิทธา	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
3) คุณณัฐนันท์ พงษ์มงคลสาม	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
4) ว่าที่ร้อยโทอัครินทร์ วงศ์ธีรญาณเดช	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
5) คุณมณีรัตน์ จริยธรรมวัติ	ผู้ช่วยวิจัย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

3.2 รายชื่อชาวบ้านและผู้ประสานงานในพื้นที่

1) คุณโกวิทย์ พงศ์ฉบับนภา	สมาคมหยาดฝน
2) คุณศิริวรรณ นาคมุข	สมาคมหยาดฝน
3) คุณขนิษฐา สุนิพันธ์	นักศึกษาฝึกงานสมาคมหยาดฝน
4) คุณถวิล ช่อเอี้ยง	ครูโรงเรียนบ้านแหลม
5) คุณกุหลาบ เหล่หมุด	
6) คุณหีด เหล่หมุด	
7) คุณยะเภล เหล่หมุด	
8) คุณเทอด เหล่หมุด	
9) คุณสมหมาย หมวดเทพ	
10) คุณสุนีย์ หมวดเทพ	
11) คุณเกาะหยะ ณะสม	
12) คุณยุทธพงศ์ ณะสม	
13) คุณสาด ณะสม	
14) คุณสุรีย์ หลีหวัง	
15) คุณหยาบ หลีหวัง	
16) คุณมะหมาด ทองวารี	
17) คุณหมาน จิเหลา	
18) คุณพงศกร หลีแคล้ว	
19) คุณหลงเปะ ณ สตา	
20) คุณหวังหมาน หละเขียว	
21) คุณสถาพร ณะสุตา	
22) คุณสมจิตร ชมพู	

3.3 สรุปประเด็นสำคัญ

"บ้านแหลม" เป็นชื่อที่มาจากลักษณะของพื้นที่ชุมชนที่มีหัวแหลม แต่ก่อนมีครัวเรือน 3 ครัวเรือนที่มาตั้งรกราก ปัจจุบันชุมชนบ้านแหลมมีทั้งสิ้น 13 หมู่บ้าน มีครัวเรือนประมาณ 200 ครัวเรือน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม มีเพียง 2 ครัวเรือนที่เป็นพุทธ อาชีพหลักของชุมชน คือ อาชีพประมง ส่วนอาชีพรองได้แก่ เกษตร สวนยาง และรับจ้าง แต่ก่อนชุมชนบ้านแหลมอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ แต่ต่อมาประสบปัญหาการตัดไม้ ถูกนายทุนและหมู่บ้านอื่นบุกรุกพื้นที่ทำกิน

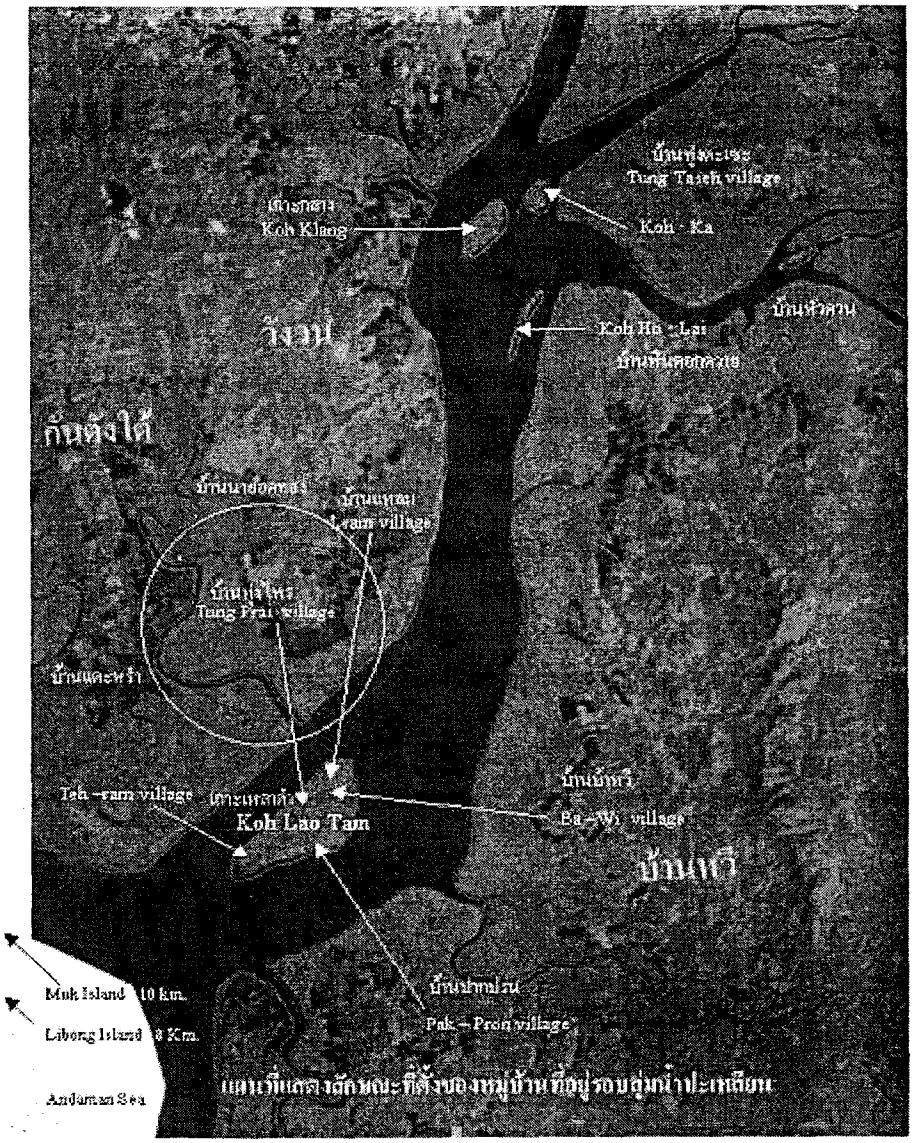

แผนภาพที่ 49 แผนที่แสดงลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้านที่อยู่รอบลุ่มน้ำปะเหลียน

ในปี พ.ศ. 2538 ชุมชนบ้านแหลมเริ่มมีการอนุรักษ์หอยนางรม เนื่องจากหอยนางรมเริ่มสูญพันธ์ ประกอบกับชาวบ้านเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ธรรมชาติ ทำให้เกิดการรวมกลุ่มสร้างเครือข่าย และร่วมกันกั้นเขตชายฝั่งเพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้ลูกหลาน มีการเผยแพร่แนวคิดในเรื่องการอนุรักษ์หอยนางรมแก่กลุ่มอาชีพ และโรงเรียน ซึ่งทางสมาคมหยาดฝนช่วยเหลือในเรื่องของวัสดุอุปกรณ์ และสนับสนุนให้โรงเรียนเขียนโครงการเพื่อทุนจากสำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ปัจจุบันหอยนางรมของชุมชนบ้านแหลมเป็น OTOP ของตำบล

นอกจากชุมชนจะได้รับการสนับสนุนจากสมาคมหยาดฝน และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) แล้ว กรมพัฒนาชุมชนและกรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็เข้ามาสนับสนุนชุมชนด้วยเช่นกัน

ชุมชนบ้านแหลมมีการสร้างจิตสำนึกให้แก่เยาวชนผ่านทางโรงเรียนบ้านแหลม โดยการให้เยาวชนรู้จักการเลี้ยงหอยนางรม ซึ่งทำให้เยาวชนเกิดความเข้าใจในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น ถ้าหอยนางรมตาย เด็กจะเรียนรู้ได้เองว่าเกิดจากสาเหตุใด เป็นต้น

โรงเรียนบ้านแหลมถือเป็นสถานที่ๆ มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชน โรงเรียนบ้านแหลมเปิดสอนนักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 135 คน

แผนภาพที่ 50 โรงเรียนบ้านแหลม อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

พันธกิจของโรงเรียนบ้านแหลม

1) โรงเรียนและชุมชนร่วมกันจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาภาคบังคับอย่างทั่วถึง ทั้งด้านความรู้ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม ให้เด็กดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

2) ครูทุกคนจัดการเรียนรู้ให้แก่นักเรียนด้วยเทคนิควิธีต่างๆ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญเต็มเวลา เต็มความสามารถ ดำเนินการวัดผลประเมินผลด้วยวิธีการที่มีประสิทธิภาพหลายหลาก

3) โรงเรียน ชุมชน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานร่วมมือร่วมใจบริหารจัดการระดมทรัพยากร บุคลากร เพื่อพัฒนาโรงเรียนบ้านแหลมให้มีความพร้อมและบรรยากาศเหมาะสมต่อการบริหารทางการศึกษาต่อนักเรียนและชุมชน

บทบาทของมัสยิดที่มีต่อชุมชนบ้านแหลม มัสยิดมีศูนย์อบรมเด็กและผู้ใหญ่ ทำให้สามารถสร้างจิตสำนึกในการรักษาหมู่บ้าน เพราะศาสนาสอนให้รักป่า ดังคำสอนที่ว่า

"จิตใจเป็นพญาของร่างกาย ถ้าจิตใจดี ร่างกายก็จะสามารถทำสิ่งที่ดีได้"

"สิ่งที่มีเจ้าของต้องขอ ธรรมชาติที่มีอยู่ในทะเลต้องขอ"

"งดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ทุกสิ่งพระเจ้าเป็นผู้ประทานให้มา"

จากการศึกษาดูงานในครั้งนี้ จะเห็นได้ว่า ชุมชนบ้านแหลมมีการสร้างจิตสำนึกในชุมชนโดยใช้บ้าน โรงเรียน และมัสยิด เป็นแกนหลักจนเกิดภูมิคุ้มกันขึ้นในชุมชน ซึ่งจะเห็นได้จากแผนภาพที่ 51

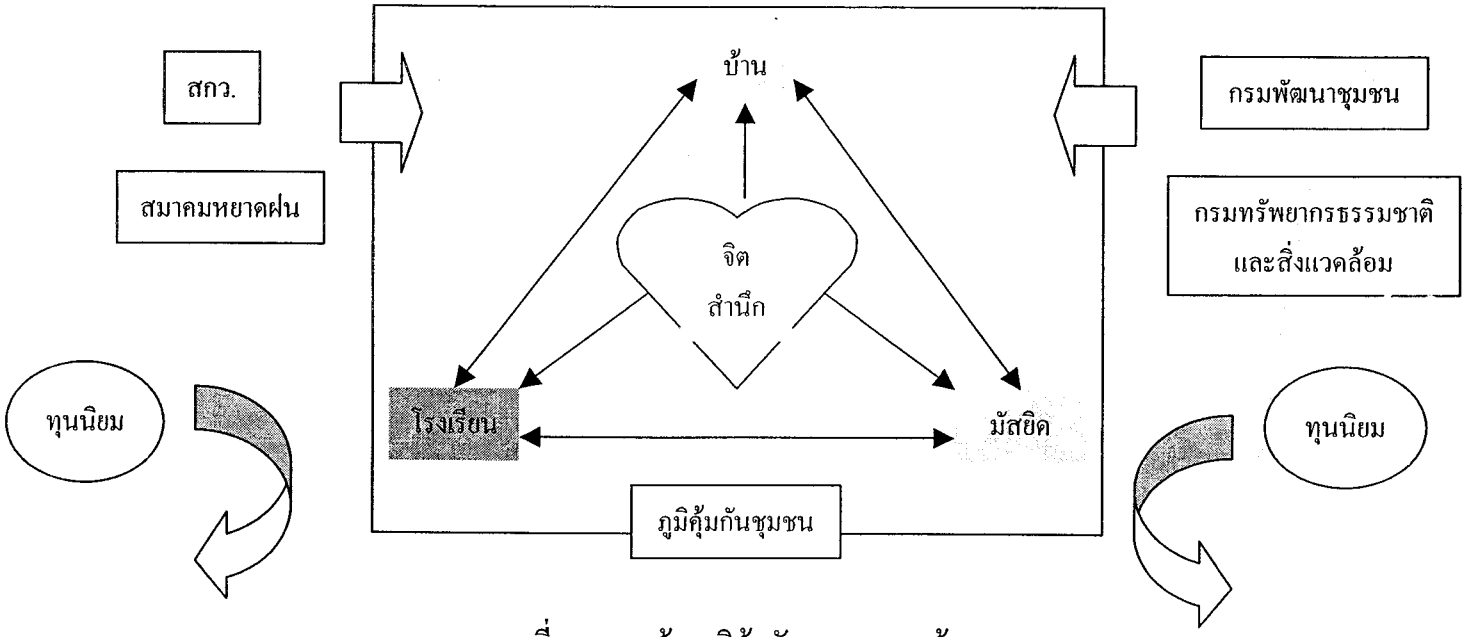

แผนภาพที่ 51 การสร้างภูมิคุ้มกันของชุมชนบ้านแหลม

4. การศึกษาดูงาน ณ บ้านแตะหรำ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

4.1 รายชื่อผู้เข้าร่วมศึกษาดูงาน

1) อาจารย์วรพงษ์ รวิรัฐ	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
2) อาจารย์สมพร เทพสิทธา	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
3) คุณณัฐนันท์ พงษ์มงคลสาม	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
4) ว่าที่ร้อยโทอัครินทร์ วงศ์ธีรญาณเดช	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
5) คุณมณีรัตน์ จริยธรรมวัติ	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

4.2 รายชื่อชาวบ้านและผู้ประสานงานในพื้นที่

1) คุณโกวิทย์ พงศ์ฉบับนภา	สมาคมหยาดฝน
2) คุณศิริวรรณ นาคมุข	สมาคมหยาดฝน
3) คุณบุษราภรณ์ พวงปัญญา	สมาคมหยาดฝน
4) คุณถวิล ช่อเอี้ยง	ครูโรงเรียนบ้านแหลม
5) คุณทัด เม่งเอียด	
6) คุณเพียร เม่งเอียด	
7) คุณสิริมา เทิดชู	
8) เด็กหญิงวราวรรณ เทิดชู	
9) คุณสมาน นาวาเดช	
10) คุณสมะแอ อวนข้อง	

11) คุณหย่าหมัน โตะมา

12) คุณหม่าเด็น โตะมา

13) คุณศรีนวล พรมจันทร์

14) คุณสุทธิดา ตึกขาว

15) คุณเสถียร กันตังกล

16) คุณเสห หลีหวัง

17) คุณเทอด เหล่หมุ

4.3 สรุปประเด็นสำคัญ

"แตะหรำ" แปลว่า หอยนางรม ชุมชนบ้านแตะหรำ เป็นชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะมีป่าชายเลนมากที่สุดในเขตลุ่มน้ำปะเหลียน เป็นแหล่งที่ชุกชุมไปด้วยทรัพยากรน้ำ เนื่องจากเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างแม่น้ำปะเหลียนและแม่น้ำกันตัง คนส่วนใหญ่ในชุมชนบ้านแตะหรำประกอบอาชีพประมง เด็กๆ นอกจากเรียนหนังสือแล้วยังมีอาชีพตกปูเป็นอาชีพเสริมเพื่อช่วยหารายได้อีกทางหนึ่ง

ชุมชนมีปัญหาเรื่องการตัดไม้ และน้ำเสีย ในปี พ.ศ. 2540 ชุมชนจึงแก้ปัญหาโดยการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชายเลนชุมชนบ้านแตะหรำขึ้นเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของป่าชายเลน ซึ่งมีกรรมการบริหารจำนวน 15 คน โดยมีสมาคมหยาดฝนให้การสนับสนุนในการสร้างเครือข่าย

ต่อมาคณะกรรมการป่าชายเลนชุมชนบ้านแตะหรำ เล็งเห็นความสำคัญของเด็กและเยาวชนที่มีอาชีพตกปูเป็นอาชีพเสริม จึงจัดตั้งกลุ่มเด็กตกปูขึ้นเพื่อให้เยาวชนได้รวมกลุ่มและทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เรียนรู้ในเรื่องของการจัดการทรัพยากรในป่าชายเลน ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 18 คน

นอกจากนี้ชุมชนมีกิจกรรมพี่สอนน้อง และมีกลุ่มแม่บ้านทำขนมโดนัทและขนมตาก ซึ่งกลุ่มแม่บ้านจะรวมตัวทำขนมที่วิทยาลัยอาชีพ

ปัญหาหนึ่งที่ชุมชนบ้านแตะหรำประสบคือ เรื่องการทำประมงผิดกฎหมาย ซึ่งทางคณะกรรมการป่าชายเลนชุมชนบ้านแตะหรำร่วมกันจัดทำป้ายอนุรักษ์ป่าชายเลนและป้ายห้ามการทำประมงผิดกฎหมายต่างๆ เพื่อรณรงค์ให้ชุมชนสนใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสร้างจิตสำนึกให้ผู้ประกอบอาชีพประมงตระหนักในเรื่องของการใช้เครื่องมือประมงแบบทำลายล้าง และใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์มากที่สุด

5. การศึกษาดูงาน ณ ชุมชนคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

5.1 รายชื่อผู้เข้าร่วมศึกษาดูงาน

1) อาจารย์วรพงษ์ รวิรัฐ	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
2) อาจารย์สมพร เทพสิทธา	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
3) รศ.ดร.ปัทมาวดี โพชนุกูล ซูซูกิ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
4) คุณณัฐนันท์ พงษ์มงคลสาม	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
5) ว่าที่ร้อยโทอัครินทร์ วงศ์ธีรญาณเดช	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
6) คุณมณีรัตน์ จริยธรรมวัติ	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

5.2 รายชื่อตัวแทนชุมชน

1) คุณสมโชค บุญเพ็ชร	กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคีรีวง
2) คุณสุจินต์ เนาว์สุวรรณ	กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคีรีวง
3) คุณอารี ขุนทน	กลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง
4) คุณวีระ เขนย	กลุ่มผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวบ้านคีรีวง

5.3 สรุปประเด็นสำคัญ

คีรีวงเป็นชุมชนเก่าแก่ ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ห่างออกไปทางทิศตะวันตกของตัวจังหวัดประมาณ 30 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 8,173 ไร่ บนที่ราบแอ่งกระทะระหว่างภูเขามีธารน้ำหลายสายซึ่งมีต้นกำเนิดบนเทือกเขาโดยรอบไหลผ่าน เป็นแหล่งน้ำหล่อเลี้ยงชุมชนก่อนไหลลงสู่ทะเลบริเวณชายฝั่งด้านอ่าวไทย มีถนนตัดผ่านย่านที่พักอาศัยของชุมชน ชาวบ้านจะสร้างบ้านเรือนบริเวณที่ราบเชิงเขาในละแวกใกล้กัน ไม่ได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำเช่นในที่ราบภาคกลาง เนื่องจากในฤดูน้ำหลาก ระดับน้ำในลำธารจะท่วมสร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน ดังเช่นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2505 ปี พ.ศ. 2518 และปี พ.ศ. 2531

ชุมชนคีรีวงประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 5 บ้านคีรีวง หมู่ที่ 8 บ้านคีรีทอง หมู่ที่ 9 บ้านขุนคีรี และหมู่ที่ 10 บ้านคีรีธรรม ทิศเหนือของชุมชนจดกับยอดเขาเพล ทิศใต้ของชุมชนจดกับเทือกเขาหอยสังข์ ทิศตะวันออกของชุมชนจดกับหมู่ที่ 4 บ้านสมอ และทิศตะวันตกของชุมชนจดกับเขาหลวง

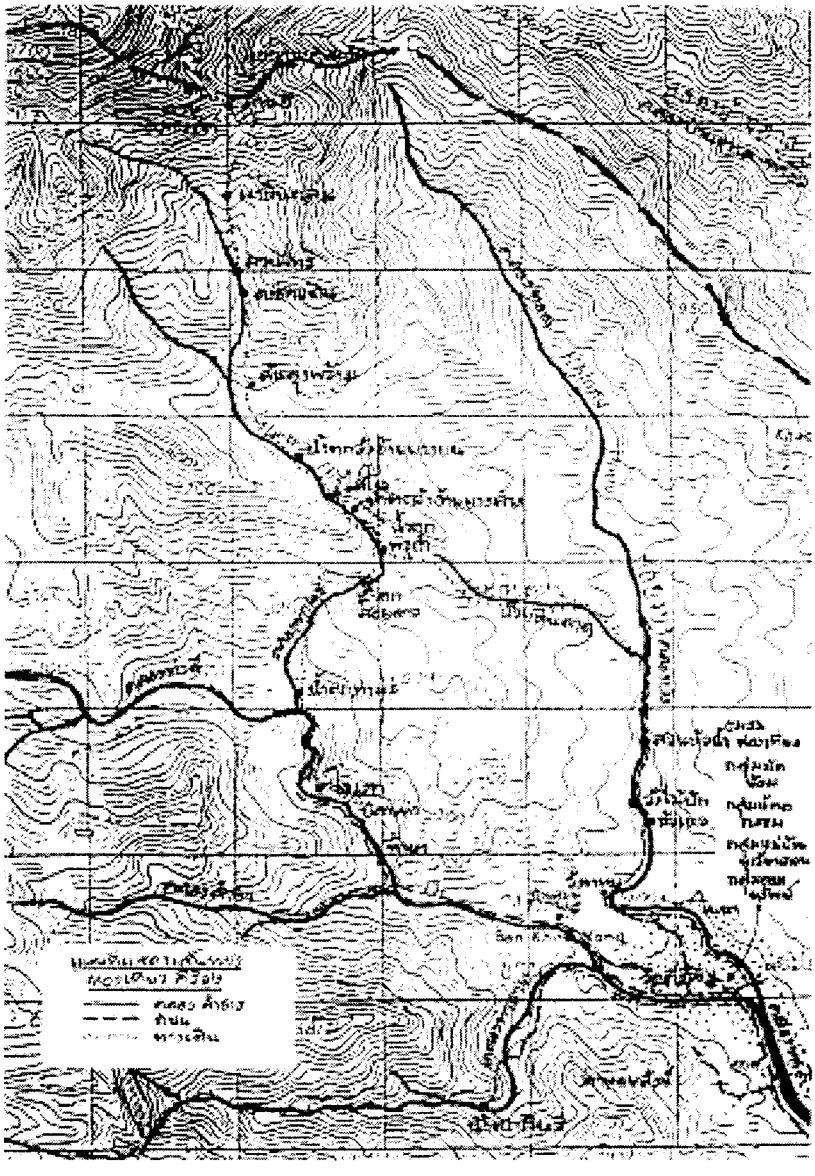

แผนภาพที่ 52 แผนที่แสดงเส้นทางท่องเที่ยวคีรีวง

ชาวคีรีวงมีสำนึกในการมีส่วนร่วมของชุมชนสูง สามารถรวมกลุ่มกันจัดตั้งองค์กรชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการประชุมแสดงความคิดเห็นและร่วมมือกันทำงานเพื่อส่วนรวมอยู่เสมอ โดยมีการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นองค์กรชุมชนในรูปแบบต่างๆ ดังนี้

5.3.1 กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคีรีวง

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคีรีวง หรือธนาคารแห่งขุนเขา ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2523 ภายใต้แนวคิดสัจจะออมทรัพย์ ผู้นำชุมชนได้นำหลักการของสหกรณ์มาจัดตั้งเป็นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อแก้ปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ ชาวคีรีวงจะนำเงินมาฝากสะสมกับกลุ่มออมทรัพย์ทุกเดือน เงินสะสะสมดังกล่าวเรียกว่า “เงินสัจจะ”

แผนภาพที่ 53 ที่ทำการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคีรีวง

เมื่อเริ่มก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์มีเงินทุนหมุนเวียน 35,000 บาท มีสมาชิก 51 คน ในปี พ.ศ. 2548 กลุ่มออมทรัพย์มีจำนวนเงินทุนหมุนเวียนราว 40 ล้านบาท มีสมาชิกประมาณ 2,000 คน

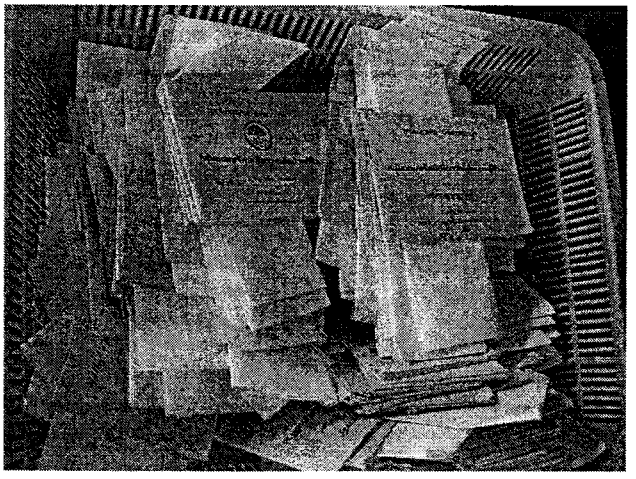

แผนภาพที่ 54 สมุดเงินฝากของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคีรีวง

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคีรีวงถือเป็นแหล่งเงินทุนสำคัญในชุมชน มีการบริหารจัดการโดยคนในชุมชน มีกฎระเบียบข้อบังคับ ทั้งในเรื่องการรับสมัครเป็นสมาชิกและการขาดจากสมาชิก ระเบียบการกู้เงินสามัญและการกู้เงินฉุกเฉิน ระเบียบการค้ำประกัน ตลอดจนเงินสวัสดิการหรือประโยชน์ที่ได้รับ ซึ่งถือเป็นแบบอย่างแห่งความสำเร็จ ความสามัคคี และความเชื่อมั่นของชุมชนชาวคีรีวง

5.3.2 กลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง

กลุ่มเริ่มก่อตั้งโดยการปรึกษาหารือกันของสมาชิกรุ่นก่อตั้งเพื่อจัดหาอาชีพเสริมให้แก่สมาชิกในชุมชน ประกอบกับช่วงเวลานั้นมูลนิธิโกมลคีมทองได้เข้ามาช่วยสนับสนุนกิจกรรมด้านอาชีพเสริมในหมู่บ้าน และได้แนะนำกลุ่มให้ผลิตผ้ามัดย้อม และนำผ้าที่ย้อมแล้วมาแปรรูป

เป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น เสื้อผ้า กระเป๋า เป็นต้น เมื่อสมาชิกกลุ่มนำข้อเสนอดังกล่าวมาปรึกษาหารือกัน ก็ได้ข้อสรุปร่วมกันว่า จะเลือกธุรกิจดังกล่าวเป็นอาชีพเสริม โดยมีเหตุผล 3 ประการ คือ

1) การผลิตผ้ามัดย้อมเป็นการประยุกต์ภูมิปัญญาดั้งเดิมของการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติของบรรพบุรุษ

2) กลุ่มสามารถจัดหาวัตถุดิบต่างๆ ภายในชุมชน เช่น เปลือกผลไม้ ใบไม้และรากไม้ เป็นต้น ที่จะนำมาผลิตสีย้อมธรรมชาติ

3) การผลิตผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เดิมที่กลุ่มตั้งไว้ คือ จะต้องเป็นกิจกรรมที่ไม่ทำลายธรรมชาติและวิถีชีวิตของชาวคีรีวง ซึ่งการย้อมสีธรรมชาติแบบนี้ถือเป็นการนำวัสดุที่เหลือใช้ในธรรมชาติมาหมุนเวียนสร้างรายได้ให้กับสมาชิกภายในชุมชนนั่นเอง

แผนภาพที่ 55 ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากผ้ามัดย้อม

ในตอนแรกมีสมาชิกร่วมก่อตั้งทั้งสิ้น 10 คน และกลุ่มได้รับเงินทุนก้อนแรกจากมูลนิธิโกมลคีมทองเป็นเงิน 25,000 บาท เพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียนในการซื้ออุปกรณ์ นอกจากนี้มูลนิธิได้ให้ความอนุเคราะห์ในการพาสมาชิกกลุ่มไปศึกษาดูงานภายนอกชุมชน เพื่อนำรูปแบบการบริหารจัดการดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการบริหารกลุ่มในอนาคต

แผนภาพที่ 56 คุณอารี ขุนทน ผู้นำกลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง

นอกจากเงินทุนสนับสนุนจากมูลนิธิโกมลคีมทองในตอนเริ่มต้นจำนวน 25,000 บาทแล้ว กลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวงได้รับความช่วยเหลือจากองค์การบริหารส่วนตำบลในเรื่องของอุปกรณ์การผลิตและการฝึกอบรมเป็นเงิน 45,000 บาท และจากกรมพัฒนาชุมชนเป็นเงิน 10,000 บาท นอกจากนี้หลังจากที่หมู่บ้านคีรีวงได้รับเลือกให้เป็นหมู่บ้านโอทอปต้นแบบของภาคใต้แล้วกลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวงก็ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากโครงการดังกล่าวเป็นเงิน 70,000 บาท เพื่อนำมาใช้ในการสร้างถนนเข้ามาถึงที่ทำงานกลุ่ม ปรับภูมิทัศน์รอบๆ ที่ทำงานกลุ่ม และจัดทำป้ายชื่อกลุ่มอีกด้วย

แผนภาพที่ 57 กลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง

การตลาดของกลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง เบื้องต้นกลุ่มใช้ยุทธวิธีการตลาดแบบตั้งรับ คือ รอให้ลูกค้าเดินเข้ามาหาเหมือนกับกลุ่มธุรกิจชุมชนอื่นๆ ทั่วไป นอกจากวางขายสินค้าที่กลุ่มเองแล้ว สมาชิกในกลุ่มได้นำสินค้าไปฝากขายที่ร้านนคร-บวรรัตน์ และออกร้านตามงานต่างๆ ซึ่งยอดขายในช่วงแรกตกประมาณ 100,000-200,000 บาทต่อเดือน เมื่อสินค้าเริ่มติดตลาดประกอบกับแรงประชาสัมพันธ์เรื่องของหมู่บ้านคีรีวงผ่านทางสื่อต่างๆ และแรงหนุนจากโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ส่งผลให้การตลาดของกลุ่มเริ่มขยายตัวออกไปในวงกว้าง ไม่ว่าจะเป็นตลาดแถบชายฝั่งอันดามัน คือ ภูเก็ต พังงา กระบี่ หรือตลาดในกรุงเทพฯ ต่างก็มียอดสั่งซื้อเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้มีกลุ่มพ่อค้าจากญี่ปุ่น สิงคโปร์ มาเลเซีย และไต้หวัน มาติดต่อสั่งซื้อสินค้าจากกลุ่มเป็นจำนวนมาก ในปี พ.ศ. 2547-2548 ทางกลุ่มได้ปรับกลยุทธ์ทางการตลาด โดยพยายามเน้นเชิงรุกมากขึ้น ซึ่งกลุ่มได้ติดต่อ Trader คือ บริษัท สิมพลี จำกัด ให้ช่วยจัดหาลูกค้าในแถบยุโรป เช่น เยอรมัน ฝรั่งเศส และอิตาลี ซึ่งปัจจุบันยอดขายของกลุ่มจะอยู่ที่ 300,000-600,000 บาทต่อเดือน

5.3.3 กลุ่มผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวบ้านคีรีวง

กลุ่มผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวบ้านคีรีวงริเริ่มจากกลุ่มชาวบ้านที่มีมุ่งมั่นและมีแนวคิดเดียวกันในการอนุรักษ์งานหัตถกรรมพื้นบ้าน และเกิดจากผู้นำกลุ่ม คือ คุณวีระ เขนย ที่พยายาม

แก้ปัญหาการว่างงานในชุมชน ประกอบกับคุณวีระประสบอุบัติเหตุ ทำให้ไม่สามารถทำสวนได้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อรายได้ภายในครอบครัว คุณวีระจึงร่วมมือกับชาวบ้านที่มีฝีมือในด้านหัตถกรรม และจัดตั้งกลุ่มหัตถกรรมขึ้นในปี พ.ศ. 2542 เพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเริ่มแรกกลุ่มได้ยึดผลิตภัณฑ์จักสานเป็นกิจกรรมหลัก ซึ่งต่อมาได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ในปี พ.ศ. 2544

แผนภาพที่ 58 คุณวีระ เขนย ผู้นำกลุ่มผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวบ้านคีรีวง

เบื้องต้นกลุ่มได้กู้เงินจากกองทุนชุมชน (เมนู5) ของธนาคารออมสินจำนวน 50,000 บาท โดยแบ่งสร้างโรงเรือนเป็นเงิน 12,000 บาท และทุนหมุนเวียน 38,000 บาท นอกจากนี้ยังได้รับสนับสนุนอุปกรณ์การผลิตจากกรมพัฒนาชุมชนเป็นเงิน 45,000 บาท และอุปกรณ์ต่างๆ เช่น มอเตอร์ เครื่องจักรตอก และเครื่องสว่าน จาก อบต. เป็นเงิน 35,000 บาท กลุ่มยังได้รับงบประมาณให้เปล่าจากกองทุนเพื่อสวัสดิการสังคมมนุษย์จำนวน 24,000 บาท เพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียน เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและทุพพลภาพ

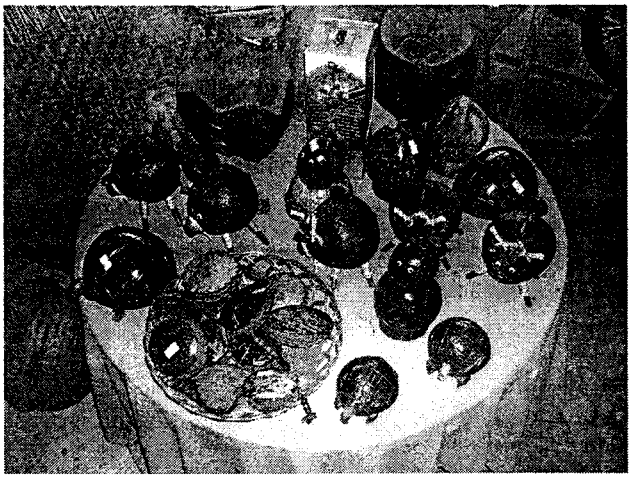

แผนภาพที่ 59 ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว

การตลาดของกลุ่มในช่วงแรกจะเป็นลักษณะตลาดตั้งรับ คือเน้นขายที่กลุ่มและศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์บ้านคีรีวงเป็นหลัก ในเวลาต่อมากลุ่มได้ขยายตลาดโดยนำสินค้าไปฝากขายตามร้านค้าในตัวเมืองนครศรีธรรมราช และต่างจังหวัด ตลอดจนกรุงเทพฯ รวมทั้งออกบูธตามงานต่างๆ และมีการขยายเครือข่ายความร่วมมือกับกลุ่มธุรกิจชุมชนต่างหมู่บ้านที่ผลิตสินค้าชนิดเดียวกัน โดยตกลงกันว่าถ้าลูกค้าสั่งซื้อมากเกินกำลังการผลิตของสมาชิกรายใดรายหนึ่ง สมาชิกสามารถขอความช่วยเหลือจากเพื่อนสมาชิกโดยการตัดแบ่งงานในส่วนที่ตนผลิตไม่ทันให้กับเพื่อนสมาชิกได้ ซึ่งข้อตกลงนี้ถือเป็นความร่วมมือระหว่างเพื่อนสมาชิกในการช่วยกันขยายตลาด

6. การศึกษาดูงาน ณ ชุมชนไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

6.1 รายชื่อผู้เข้าร่วมศึกษาดูงาน

1) อาจารย์วรพงษ์ รวิรัฐ	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
2) อาจารย์สมพร เทพสิทธา	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
3) รศ.ดร.ปัทมาวดี โพชนุกูล ซูซูกิ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
4) คุณณัฐนันท์ พงษ์มงคลสาม	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
5) ว่าที่ร้อยโทอัครินทร์ วงศ์ธีรญาณเดช	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
6) คุณมณีรัตน์ จริยธรรมวัติ	ผู้ช่วยวิจัย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

6.2 ชื่อตัวแทนและที่อยู่ของหน่วยงานที่ดูงาน

คุณขจร ทิพาพงศ์ ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม้เรียง ฝ่ายประสานงาน เลขที่ 117 หมู่ที่ 9 ตำบลไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80260 โทรศัพท์ 081-2589432 และ 075-350675

6.3 สรุปประเด็นสำคัญ

ตำบลไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอฉวาง อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 5 กิโลเมตร และมีเส้นทางรถไฟตัดผ่านตำบลในพื้นที่ของหมู่ที่ 3 คือ บ้านทางพอ ซึ่งตั้งอยู่ในเขตเทศบาล ตำบลไม้เรียงมีทั้งหมด 10 หมู่บ้าน จำนวน 1,593 ครัวเรือน มีประชากร 5,109 คน มีพื้นที่ทั้งหมด จำนวน 22,220 ไร่ มีพื้นที่ราบประมาณ 13,320 ไร่ เป็นพื้นที่ภูเขา 8,900 ไร่ โดยมีพื้นที่สำหรับประกอบอาชีพทำการเกษตรประมาณ 19,750 ไร่ เป็นพื้นที่สำหรับการเลี้ยงสัตว์ประมาณ 2,600 ไร่ เป็นแหล่งน้ำประมาณ190 ไร่ และเป็นพื้นที่ป่าไม้ประมาณ 3,800 ไร่ ประชากรส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตร เช่น สวนยางพารา ทำสวนผลไม้ รับจ้าง เลี้ยงสัตว์ และทำนา ซึ่งเป็นรายได้เสริมให้แต่ละครอบครัวตลอดทั้งปี

ชุมชนไม้เรียงได้จัดตั้งศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม้เรียงขึ้น ในปี พ.ศ. 2540 โดยสภาผู้นำชุมชนตำบลไม้เรียง จำนวน 40 คน ซึ่งเป็นตัวแทนจากหมู่บ้านต่างๆ บ้านละ 5 คน เข้ามาเป็นคณะผู้บริหารจัดการและได้จัดทำแผนพัฒนาชุมชนไม้เรียง ซึ่งเป็นแผนแม่บทที่ชุมชนใช้เป็น

แนวทาง ในการพัฒนา โดยเกิดจากความเห็นร่วมกันของสมาชิกในชุมชนกำหนดกิจกรรมในการพัฒนาตามข้อมูลด้านศักยภาพ ทรัพยากร ความต้องการและปัญหาของชุมชน เพื่อตอบสนองด้านเศรษฐกิจ สุขภาพ กองทุนสวัสดิการ ธุรกิจอุตสาหกรรม และการเรียนรู้ของชุมชน

แผนภาพที่ 60 ที่ทำการศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม้เรียง

ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม้เรียงจัดตั้งขึ้นเพื่อพัฒนาคนในชุมชน โดยอาศัยแนวทางของกลุ่มเกษตรกรทำสวนไม้เรียงเป็นหลักในการดำเนินกิจกรรม โดยกลุ่มเกษตรกรทำสวนไม้เรียงได้รวบรวมกิจกรรมต่างๆ มาไว้ในระบบศูนย์พัฒนาชุมชนไม้เรียง คือ การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง ซึ่งมีแนวทางการดำเนินงานจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนใน 3 เรื่องหลัก คือ

1) การให้การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการเรียนวิชาสามัญพื้นฐานจากการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) เพื่อสนับสนุนให้สมาชิกในชุมชนได้เรียนวิชาสามัญอย่างน้อยจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพราะชุมชนเห็นว่าในยุคปัจจุบันความรู้ด้านวิชาสามัญก็เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อจะได้เรียนรู้และอยู่ในสังคมอย่างเท่าทัน

2) ให้การเรียนรู้ในสิ่งที่เขาควรจะรู้ เช่น ในเรื่องเศรษฐกิจ สังคม การเมือง กฎหมาย การสหกรณ์ การบริหารจัดการ เป็นต้น เพราะความรู้เหล่านี้เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเขาอยู่ตลอดเวลา ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม ซึ่งชุมชนควรจะเรียนรู้เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

3) ให้การเรียนรู้ในสิ่งที่เขาอยากจะรู้ เป็นการให้ความรู้ในเรื่องของการประกอบอาชีพตามความสนใจของสมาชิกในชุมชน และความเหมาะสมของสภาพพื้นที่ ทรัพยากรของชุมชน

การเรียนรู้หลักทั้ง 3 กิจกรรมนี้ทางศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม้เรียง จะสำรวจความต้องการ ความสนใจของสมาชิกในชุมชน แล้วก็จะจัดทำเป็นหลักสูตรการฝึกอบรม การเรียนรู้ โดยประสานงานกับองค์ หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งในเรื่องของการสนับสนุนเรื่อง

งบประมาณ และวิทยากร ชุมชนเชื่อมั่นว่าหากสมาชิกในชุมชนได้รับการเรียนรู้ในกิจกรรมต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นแล้วก็ย่อมเป็นหนทางที่พัฒนาสู่การพึ่งตนเองของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ผลที่เกิดขึ้นจากการมีเวทีการเรียนรู้และจัดทำแผนแม่บทชุมชนและการนำแผนไปสู่การปฏิบัติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 จากจำนวนสมาชิก 37 ครอบครัว ในปัจจุบันมีสมาชิกในชุมชนเข้าร่วมโครงการจำนวน 949 ครอบครัว เกิดกลุ่มและกองทุนต่างๆ อันประกอบด้วย กลุ่มเกษตรกรทำสวนไม้เรียง ธนาคารหมู่บ้าน กลุ่มเลี้ยงไก่พื้นเมือง แพทย์แผนไทยสมุนไพร กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ กลุ่มแปรรูปข้าว (โรงสี) กลุ่มเลี้ยงปลาน้ำจืด กลุ่มเลี้ยงหมู กลุ่มเกษตรกรรมยั่งยืน กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเกษตรกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อม

ต่อมาตำบลไม้เรียงได้มีการสรุปบทเรียนและประสบการณ์ของชุมชนจากแผนแม่บทฉบับแรก ซึ่งชุมชนได้ระบบการจัดการข้อมูลที่ชัดเจนขึ้นกว่าเดิม ทำให้เกิดแผนแม่บทชุมชนฉบับที่ 2 ขึ้น เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากแผนแม่บทเดิม แผนแม่บทฉบับที่ 2 ประกอบด้วย 8 แผน คือ

1) แผนพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน

2) แผนการจัดการผลผลิต

3) แผนพัฒนาทุนและระบบสวัสดิการ

4) แผนพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

5) แผนการพัฒนาสุขภาพ

6) แผนการพัฒนาการท่องเที่ยว

7) แผนพัฒนาจิตใจ

8) แผนพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชน

ปัจจุบันศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม้เรียงมีการฝึกอบรมแกนนำหมู่บ้านละ 8 คน ซึ่งมีการอบรมไปแล้ว 2 รุ่น โดยการฝึกอบรมจะทำร่วมกับเครือข่ายยมมนา

เครือข่ายยมมนาเกิดขึ้นจากการทำแผนแม่บทร่วมกันระหว่างกลุ่มอาชีพยางพารา กลุ่มอาชีพไม้ผล กลุ่มอาชีพประมง และกลุ่มอาชีพนาข้าว ซึ่งการขับเคลื่อนเครือข่ายยมมนาทำให้ชาวบ้านรู้จักตนเองว่าอยู่กลุ่มประเภทใดระหว่างกินดีอยู่ดี พอกินพอใช้ หรือเป็นหนี้สิ้น

นอกจากศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม้เรียงมีการฝึกอาชีพให้กับคนยากจนแล้ว ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม้เรียงมีการเก็บข้อมูลภายในชุมชน โดยให้ชาวบ้านกรอกข้อมูลใน 1 เดือน ซึ่งทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงรายจ่ายที่สูญเสียไป ซึ่งภายหลังบัญชีครัวเรือนของ ธกส. ได้นำแนวคิดของชุมชนไม้เรียงไปใช้ต่อ

การแก้ปัญหาภายในชุมชนที่มาอบรมทางศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม้เรียงจะนำข้อมูลต่างๆ ที่ได้มาจากชาวบ้านมาจัดเวทีคุยกับชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านเรียนรู้เรื่องของชุมชนโดยเองเรื่องของตัวเอง (ข้อมูลของชุมชนนั้นๆ) มาพูดคุยกัน ซึ่งส่วนใหญ่จะพบว่า ปัญหาที่แท้จริงของ

ชุมชนเป็นเรื่องของการขาดความรู้ทางด้านการจัดการไม่ใช่ปัญหาทางด้านการเงินอย่างที่ชุมชนเข้าใจในเบื้องต้น

การเรียนรู้ของชุมชนไม้เรียงมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้

1) ชุมชนไม้เรียงมีการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง

2) การเรียนรู้ของชุมชนไม้เรียงสม่ำเสมอและมั่นคงไม่หยุดนิ่งตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

3) ชุมชนไม้เรียงได้ให้บทเรียนสำคัญที่สุด คือ การเรียนรู้ของชุมชนเป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญที่สุดโดยชุมชนจะต้องรู้จักศักยภาพของตนเอง

4) ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม้เรียงเปรียบได้กับดอนประดู่ คือ เป็นเวทีการเรียนรู้ ไม่ได้เน้นที่สถานที่ แต่เน้นที่กระบวนการเรียนรู้เป็นสำคัญ

5) การเรียนรู้ของชุมชนไม้เรียงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องหลากหลายรูปแบบ และเป็นแบบรุกเรื่อยมา

6) ชุมชนไม้เรียงมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนว่าในอนาคตชุมชนไม้เรียงจะต้องมีผู้นำและสมาชิกชุมชนที่เข้มแข็ง

สรุปการศึกษาดูงานในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ภายใต้โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำดัชนีชี้วัดภาวะเศรษฐกิจและสังคม
โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง
วันที่ 17-18 พฤษภาคม 2550 ณ จังหวัดอุบลราชธานี

การศึกษาดูงานในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือภายใต้โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำดัชนีชี้วัดภาวะเศรษฐกิจและสังคม โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการศึกษาดูงานร่วมกันระหว่างที่ปรึกษาฯ และสมาชิกสภาที่ปรึกษาฯ ซึ่งมีการดูงานทั้งสิ้นจำนวน 3 แห่ง โดยมีการสรุปประเด็นสำคัญดังนี้

1. การศึกษาดูงาน ณ คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

1.1 รายชื่อผู้เข้าร่วมศึกษาดูงาน

1) ศ.ดร.อภิชัย พันธเสน	คณบดีคณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
2) อาจารย์สมพร เทพสิทธา	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
3) คุณณัฐนันท์ พงษ์มงคลสาม	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
4) ว่าที่ร้อยโทอัครินทร์ วงศ์ธีรญาณเดช	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
5) คุณคลจิตต์ ยุกตะนันทน์	ผู้จัดการโครงการของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
6) คุณมณีรัตน์ จริยธรรมวัติ	ผู้ช่วยวิจัย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

1.2 รายชื่อตัวแทนของหน่วยงานที่ดูงาน

1) ดร.สุธิดา แจ่มใส	รองคณบดีฝ่ายกิจการพิเศษ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
2) ดร.จิรวัฒน์ เวชแพศย์	ผู้ประสานงานสาขาวิชาเศรษฐกิจพอเพียง (วิชาการ) มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
3) ดร.สุขวิทย์ โสภาพล	ผู้ประสานงานสาขาวิชาพัฒนบูรณการศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
4) อาจารย์ธรรมวิมล สุขเสริม	ผู้ประสานงานสาขาวิชาเศรษฐกิจพอเพียง (บริหาร) มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

1.3 สรุปประเด็นสำคัญ

คณะบริหารศาสตร์ก็เป็นอีกหน่วยงานของรัฐแห่งหนึ่งที่ตระหนักถึงความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และคำนึงถึงประโยชน์ของการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้

เป็นกรอบความคิดหรือส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตในหมู่ประชาชนทุกภาคส่วนและทุกระดับ จากความสำคัญดังกล่าว ทำให้คณะบริหารศาสตร์จัดตั้งหลักสูตรบริหารศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐกิจพอเพียง คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ซึ่งเกิดขึ้นจากแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร.อภิชัย พันธเสน คณบดีคณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เมื่อปี พ.ศ. 2547 ซึ่งได้ผลักดันแนวคิดการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและพุทธเศรษฐศาสตร์ เพื่อนำมาบรรจุในหลักสูตรการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ขณะเดียวกันได้จัดทำหลักสูตรที่นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการเรียนการสอน โดยมี ศ.นพ.ประเวศ วะสี ราษฎรอาวุโส ได้ให้ข้อเสนอแนะในการจัดการสอนที่ควรเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสิ่งที่เกิดขึ้นจริง

ภายหลัง มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ได้มอบหมายให้ คณะบริหารศาสตร์ เป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอน โดยใช้ชื่อหลักสูตรว่า บริหารศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีเนื้อหาของหลักสูตรโดยสังเขป ดังนี้

ปีที่ 1 ภาคการศึกษาที่ 1 ให้นักศึกษาได้เข้าไปศึกษาวิถีชีวิตในชุมชนที่ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต โดยจะมีอาจารย์ประจำหลักสูตรให้คำปรึกษาในการศึกษาชุมชน

ภาคการศึกษาที่ 2 นักศึกษาจะต้องกลับเข้าสู่ชั้นเรียน เพื่อศึกษาในรายวิชาพื้นฐานที่เกี่ยวกับภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์พื้นฐาน ตลอดจนทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ เป็นต้น โดยจะเป็นการเรียนแบบบูรณาการความรู้ เพื่อเป็นเครื่องมือในการศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเองต่อไปในอนาคต

ภาคการศึกษาที่ 3 นักศึกษาจะต้องเข้ารับการฝึกปฏิบัติธรรม เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับจิตใจ รวมทั้งเป็นการขัดเกลาจิตใจให้มีความละเอียดอ่อนมากยิ่งขึ้น

ปีที่ 2 ภาคการศึกษาที่ 1 นักศึกษาจะได้รับการถ่ายทอดความรู้เหมือนการเรียนในภาคการศึกษาที่ 2 แต่จะมีความลึกซึ้งของรายวิชามากยิ่งขึ้น เพื่อจักได้นำไปใช้เป็นกรอบในการนำไปประยุกต์ภายหลังได้รับทราบความรู้ในเรื่อง "แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง"

ภาคการศึกษาที่ 2 นักศึกษาจะได้รับการถ่ายทอดและสร้างความเข้าใจมากยิ่งขึ้นในรายวิชาที่เกี่ยวกับ "**หลักการและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง**" อาทิ ความสัมพันธ์ของพุทธเศรษฐศาสตร์ หลักเศรษฐกิจพอเพียง วิสาหกิจชุมชน การเงินและระบบแลกเปลี่ยนชุมชน การบริหารองค์กรและการจัดการเครือข่ายชุมชน เป็นต้น รวมทั้งให้โอกาสแก่นักศึกษาในการเลือกเรียนในรายวิชาที่นักศึกษามีความต้องการที่จะเรียนเพื่อจะได้เป็นพื้นฐานความรู้ที่จะนำไปใช้ต่อไป

ภาคการศึกษาที่ 3 ไม่มีการเรียนการสอน

ปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 1 นักศึกษาจะได้รับการถ่ายทอดความรู้ในวิชาแกนและวิชาเลือกตามที่นักศึกษามีความสนใจ ซึ่งประกอบด้วยวิชาหลักสี่วิชา โดยนักศึกษาจะต้องเลือกหนึ่งวิชาจากสองวิชา ประกอบด้วย หนึ่ง วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและ สอง ชีววิทยาและวิทยาศาสตร์สุขภาพ

โดยวิชาบังคับศึกษาสองวิชาคือ หนึ่ง สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สอง คณิตศาสตร์ โดยแต่ละวิชาต้องเรียนทั้งสิ้น 6 หน่วยกิต รวมทั้งสิ้น 18 หน่วยกิต

ภาคการศึกษาที่ 2 – 3 นักศึกษาจะต้องเข้ารับการฝึกงานตลอดระยะเวลา 1 ปีทั้งสองภาคการศึกษา เพื่อศึกษาถึงความต้องการของตนเองอย่างแท้จริงในการสร้างความถนัด และนำไปสู่ความเชี่ยวชาญต่อไปในอนาคต

<u>ปีที่ 4</u> ภาคการศึกษาที่ 1 – 2 นักศึกษาจะสามารถเลือกเรียนวิชาในสาขาต่าง ๆ ที่นักศึกษาสนใจจะศึกษาเพิ่มเติมเพื่อจะนำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพได้จริงต่อไป หลังจากที่ได้ทดลองทำงาน 2 ภาคการศึกษาแล้ว ทราบความต้องการในชีวิตว่าต้องการทำอะไรและยังขาดความรู้อะไรบ้าง ดังนั้น ในปีที่ 4 จึงเป็นการเติมเต็มความรู้ตามที่นักศึกษาต้องการดำเนินชีวิตในสังคมภายนอกมหาวิทยาลัยต่อไป

แผนภาพที่ 61 ศ.ดร.อภิชัย พันธเสน คณบดีคณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

2. การศึกษาดูงาน ณ ชุมชนฝึกฝนเศรษฐกิจพอเพียง มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

2.1 รายชื่อผู้เข้าร่วมศึกษาดูงาน

1) ศ.ดร.อภิชัย พันธเสน	คณบดีคณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
2) อาจารย์สมพร เทพสิทธา	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
3) คุณณัฐนันท์ พงษ์มงคลสาม	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
4) ว่าที่ร้อยโทอัครินทร์ วงศ์ธีรญาณเดช	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
5) คุณดลจิตต์ ยุกตะนันทน์	ผู้จัดการโครงการของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
6) คุณมณีรัตน์ จริยธรรมวัติ	ผู้ช่วยวิจัย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

2.2 รายชื่อชาวบ้านและผู้ประสานงานในพื้นที่

1) ดร.สุธิดา แจ่มใส	รองคณบดีฝ่ายกิจการพิเศษ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
2) ดร.จิรวัฒน์ เวชแพศย์	ผู้ประสานงานสาขาวิชาเศรษฐกิจพอเพียง (วิชาการ) มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
3) ดร.สุขวิทย์ โสภาพล	ผู้ประสานงานสาขาวิชาพัฒนบูรณการศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
4) อาจารย์ธรรมวิมล สุขเสริม	ผู้ประสานงานสาขาวิชาเศรษฐกิจพอเพียง (บริหาร) มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
5) นางสาวหนึ่งฟ้า นาวาบุญนิยม	ผู้แทนชุมชนฝึกฝนเศรษฐกิจพอเพียง มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

2.3 สรุปประเด็นสำคัญ

การก่อตั้งชุมชนฝึกฝนเศรษฐกิจพอเพียง มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ได้เริ่มก่อตั้งในปี พ.ศ. 2550 ด้วยความร่วมมือของชุมชนราชธานีอโศกเพื่อใช้เป็นแหล่งในการศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตที่ยึดแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การบริหารจัดการภายในชุมชน วัตถุประสงค์สำคัญของชุมชน ฝึกฝนเศรษฐกิจพอเพียง คือ จะเป็นห้องทดลองเชิงปฏิบัติการให้กับโครงการปริญญาตรีบริหารศาสตร์ (เศรษฐกิจพอเพียง) โดยนอกจากจะเป็นตัวอย่างของการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงให้แก่ชุมชนของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีและชุมชนอื่น ๆ ตลอดจนเกษตรกรและผู้สนใจทั่วไปได้เข้ามาศึกษาแล้ว ยังเป็นพื้นที่ที่จัดให้เป็นที่พักและที่ทำงานทดลองประกอบอาชีพในชีวิตจริงของนักศึกษาด้วย นอกจากนั้น ชุมชนยังเป็นแหล่งความรู้ภาคปฏิบัติให้กับนักศึกษาด้วย ขณะเดียวกันมหาวิทยาลัยจะช่วยต่อยอดความรู้ทางวิชาการสให้แก่ชุมชนทั้งในรูปการศึกษาวิจัยร่วมกับคณาจารย์คณะต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัย และยังได้ศึกษาอย่างเป็นทางการตั้งแต่ระดับปริญญาตรีเศรษฐกิจพอเพียง ปริญญาโทและเอกพัฒนบูรณาการศาสตร์ เป็นการเชื่อมต่อความรู้และคุณธรรมของชุมชนเข้ากับความรู้ทางวิชาการของมหาวิทยาลัย ขณะเดียวกัน สมาชิกในมหาวิทยาลัยก็ได้รับความรู้ภาคปฏิบัติและได้รับการซึมซับคุณธรรมจากชุมชนด้วยกัน เป็นประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย เพื่อเป็นฐานความรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่จะได้มีการขยายให้กว้างขวางยิ่งขึ้นต่อไปทั่วประเทศในภายหลัง

แผนภาพที่ 62 แปลงเกษตรภายในชุมชนฝึกฝนเศรษฐกิจพอเพียง

การเผยแพร่วิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ได้ขยายเข้าไปสู่เขตพื้นที่การศึกษาภายในกรุงเทพมหานคร โดยเลือก "โรงเรียนโยธินราชบูรณะ" เป็นโรงเรียนต้นแบบในการฝึกฝนเศรษฐกิจพอเพียง และพบว่า จากศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของนักเรียนได้รับการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น นักเรียนได้ลด ละ เลิกในสิ่งที่ไม่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภค ตลอดจนนักเรียนได้เกิดความตระหนักและรู้จักการประหยัดมากยิ่งขึ้น

3. การศึกษาดูงาน ณ ชุมชนราชธานีอโศก (หมู่บ้านราชธานีอโศก)

3.1 รายชื่อผู้เข้าร่วมศึกษาดูงาน

1) อาจารย์สมพร เทพสิทธา	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
2) คุณณัฐนันท์ พงษ์มงคลสาม	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
3) ว่าที่ร้อยโทอัครินทร์ วงศ์ธีรญาณเดช	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
4) คุณดลจิตต์ ยุกตะนันทน์	ผู้จัดการโครงการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
5) คุณมณีรัตน์ จริยธรรมวัติ	ผู้ช่วยวิจัย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

3.2 รายชื่อชาวบ้านและผู้ประสานงานในพื้นที่

1) ดร.สุขวิทย์ โสภาพล	ผู้ประสานงานสาขาวิชาพัฒนบูรณการศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
2) อาจารย์ธรรมวิมล สุขเสริม	ผู้ประสานงานสาขาวิชาเศรษฐกิจพอเพียง (บริหาร) มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

3) สมณะ เดินดิน ติกขวโร	หมู่บ้านราชธานีอโศก
4) นางมิ่งหมาย มุ่งมาจน (บุญเฉลียว)	หมู่บ้านราชธานีอโศก
5) นายดินดอน ตั้งใจจน	หมู่บ้านราชธานีอโศก
6) นางพรทิพย์ นามแสงผา (เป็นเมฆ)	หมู่บ้านราชธานีอโศก

3.3 สรุปประเด็นสำคัญ

สถานที่ตั้งของ "ชุมชนราชธานีอโศก" หรือ "หมู่บ้านราชธานีอโศก" ตั้งอยู่ที่ตำบลบุ่งไหม อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ติดกับแม่น้ำมูล ซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักของชาวจังหวัดอุบลราชธานี จากการที่ที่ตั้งที่เป็นลุ่มทำให้ชุมชนแห่งนี้ ได้รับผลกระทบจากสภาวะน้ำท่วมในทุก ๆ ปี ทำให้ได้รับการเรียกขานว่า "**บ้านราชเมืองเรือ บ้านไม้เมืองหิน ลำธารไหลริน สวรรค์บนดินของผู้ใฝ่ศีลธรรม**"

แผนภาพที่ 63 ชุมชนราชธานีอโศก

ชุมชนราชธานีอโศก ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 จากการบริจาคที่ดินของนางสาวหนึ่งฟ้า นาวาบุญนิยม และต่อมาได้รับการอนุมัติจากกระทรวงมหาดไทยให้เป็น "หมู่บ้าน" เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2539 มีการปกครองและได้รับการช่วยเหลือต่างๆ จากภาครัฐตามรูปแบบของหมู่บ้านทั่วๆ ไป แต่ชุมชนฯ แห่งนี้ จะมีความโดดเด่นในการทำให้ชุมชนเป็นไปในรูปแบบของ "บ้าน วัด โรงเรียน หรือ บวร" สามารถทำให้สามสิ่งนี้สามารถดำรงอยู่ได้ร่วมกันอย่างกลมกลืน สามารถทำให้เป็นที่พึ่งพาซึ่งกันและกันได้ และที่สำคัญประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้ จักต้องปฏิบัติธรรมอย่างเนืองนิจ เคร่งครัดในการถือศีล 5 หรือศีล 8 ตามแต่กำลังศรัทธาที่จะสามารถทำได้ และทุกคนจะอยู่ร่วมกันได้ด้วยการมี "**ศีล**"

แผนภาพที่ 64 สมณะ เดินดิน ติกขวโร

รูปแบบการดำเนินกิจกรรมของชุมชน มีหลายสิ่งที่น่าสนใจโดยเฉพาะการเป็นผู้ให้ความรู้ในหลักการแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งชุมชนฯ เป็นศูนย์กลางในการจัดฝึกอบรมให้แก่นักเรียน นักศึกษา ประชาชนทั่วไปที่สนใจการศึกษาเกี่ยวกับ "ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" โดยรูปแบบของการฝึกอบรมจะเน้นให้ผู้อบรมได้ฝึกปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นแนวทางเดียวกันของการจัดการศึกษาให้แก่บุตรหลานภายในชุมชนฯ โดยสถานศึกษาดังกล่าวใช้ชื่อว่า "โรงเรียนสัมมนาสิกขาราชธานีอโศก" ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2546 แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ใช้ปรัชญาของการสร้างนักเรียนที่ว่า "*ศีลเด่น เป็นงาน ชาญวิชา*"

3.4 ข้อสรุปจากการทำ Focus Group

3.4.1 กิจกรรมหลักและกิจกรรมรองที่ดำเนินการโดยหน่วยงานนี้

เนื่องจากชุมชนราชธานีอโศก เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงที่มีวิถีชีวิตเหมือนชุมชน/หมู่บ้านทั่ว ๆ ไป มิได้เป็นบริษัท องค์กรที่เป็นนิติบุคคล ดังนั้น จึงไม่สามารถจำแนกได้ว่ากิจกรรมใดเป็นกิจกรรมหลัก หรือกิจกรรมรอง ซึ่งชุมชนฯ แห่งนี้ จะให้ความสำคัญทุกกิจกรรมและทุกบทบาทที่เกิดขึ้นจากกระทำของคนในชุมชน โดยกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทุกคนในชุมชนจะต้องร่วมด้วยช่วยกันทุกฝ่ายนอกเหนือจากการมีวิถีชีวิตที่พออยู่ พอกิน และปฏิบัติธรรม ถือศีลและทานมังสวิรัติแล้ว อาทิเช่น

(1) กิจกรรมด้านการศึกษาบุญนิยม

มีการจัดตั้งโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก และสัมมาสิกขาลัยวังชีวิต โดยสถาบันศึกษาแรกเป็นสถาบันที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้การศึกษาแก่บุตรหลานภายในชุมชนฯ ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ส่วนสถาบันการศึกษาที่สอง เป็นสถาบันที่จัดตั้งขึ้น เพื่อให้เป็นการศึกษาในระดับอุดรศึกษา หรือ อุดมศึกษา เพื่อจะได้เรียนรู้ให้เกิดความลึกซึ้งในทฤษฎีแนวคิดของพุทธศาสนาและเศรษฐกิจพอเพียง

(2) กิจกรรมด้านการฝึกอบรม

เป็นกิจกรรมที่จัดตั้งขึ้นเพื่อจัดฝึกอบรมให้ประชาชนทั่วไปและส่วนราชการต่าง ๆ ที่สนใจในหลักสูตรสัจธรรมชีวิต เยาวชนคนสร้างชาติ ครูวิถีพุทธ โรงเรียนวิถีพุทธ และเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

(3) กิจกรรมด้านการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

เป็นกิจกรรมที่เน้นในด้านการนำขยะมาสร้างประโยชน์กลับคืนสู่ชุมชน หรือ "*ขยะวิทยา*" การนำและผลิตวัตถุดิบตามธรรมชาติ หรือขยะต่างๆ มาแปรรูปให้เป็น "*ปุ๋ยสะอาด*" รวมทั้งการเป็นแหล่งเพาะปลูกที่ปลอดสารพิษ หรือ "*กสิกรรมธรรมชาติ*"

(4) กิจกรรมด้านพาณิชย์บุญนิยม

เนื่องจาก "เงิน" มิใช่ปัจจัยหลักในการดำรงชีพในชุมชนและทุกครั้งที่สมาชิกในชุมชนได้เงินมา จะนำเงินดังกล่าวเข้าไปไว้ในส่วนกลาง เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ให้กับชุมชน ซึ่งชุมชนเรียกแนวทางในการปฏิบัติดังกล่าวนี้ว่า "**ระบบสาธารณโภคี**" โดยมีอุดมคติในการดำรงชีพว่า "แรงงานฟรี ปลอดหนี้ ไม่มีดอกเบี้ย และเฉลี่ยทรัพย์เข้ากองบุญ"

จากแนวทางข้างต้น ทำให้ชุมชนต้องสร้างสิ่งที่สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานให้กับชุมชนไว้ โดยเฉพาะเรื่อง "อาหาร" หรือ "ปัจจัย 4 ต่าง ๆ" ซึ่งการใช้เงินในชุมชนมีน้อยมาก จะใช้ต่อเมื่อมีความจำเป็นเท่านั้น ดังนั้น ชุมชนฯ จึงได้กำหนดนโยบายในการค้าว่า "ขายถูก ไม่ฉวยโอกาส ขยัน-อุตสาหะ ประณีต-ประหยัด และซื่อสัตย์-เสียสละ"

นอกจากนี้ ชุมชนฯ ได้สร้างสิ่งที่เป็นแหล่งผลิตความต้องการพื้นฐาน และประชากรในชุมชนสามารถไปใช้บริการได้ โดยเรียกสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ว่า "**ฐาน**" เช่น ฐานงานโรงสีข้าว ฐานงานโรงงานแชมพู ฐานงานหม่องค้าผง ฐานงานโรงซีอิ้ว-เต้าเจี้ยว ฐานงานห้านปันบุญ (*ร้านจำหน่ายสินค้าที่จำหน่ายในราคาถูกมาก แม้นนำสินค้าจากภายนอกเข้ามา จะนำมาจำหน่ายในชุมชนในราคาที่ถูก*) ฐานงานสหกรณ์บุญนิยม (*อยู่ภายนอกชุมชนฯ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่วิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงและสร้างรายได้ให้กับชุมชน เพื่อนำไปใช้จ่ายสิ่งสาธารณูปโภคต่าง ๆ โดยเฉพาะค่าไฟฟ้าและค่าน้ำมัน เป็นต้น*) ฐานงานอุทยานบุญนิยม (*เหมือนฐานงานสหกรณ์บุญนิยม แต่มุ่งจำหน่ายผลิตผลที่มาจากการทำกสิกรรมไร้สารพิษ ตลอดจนการประกอบอาหารมังสวิรัติจำหน่ายให้แก่บุคคลทั่วไปที่อาศัยในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี หรือใกล้เคียง*)

แผนภาพที่ 65 ห้านปันบุญ

(5) กิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานอื่น ๆ

จากเหตุผลที่ "เงิน" มิใช่ปัจจัยหลักแต่ความต้องการพื้นฐานมิสามารถจะละได้ ดังนั้น ชุมชนฯ จึงได้สร้างสิ่งที่สามารถรองรับความต้องการพื้นฐานต่าง ๆ ไว้ โดยมีชื่อเรียกว่า "ฐานบริการ สวัสดิการ" เพื่อดูแลเกี่ยวกับความต้องการในด้านอุปโภค บริโภค ที่เกี่ยวข้องในด้านการเงิน-บัญชี-ธุรการ ห้องสมุด ศูนย์สุขภาพ ประปา แผนกศิลป์ ตัดผม ห้องเครื่องมือ ยานยนต์ ประชาสัมพันธ์ วิทยุชุมชน แผนกต้อนรับ โรงครัวกลาง โรงจักร เฮือนเพิงกัน-เฮือนโสเหล่-เฮือนฝั่นเซียว[1] งานโยธา เป็นต้น

สิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวถึงข้างต้น จะมีแรงงานที่เข้ามาปฏิบัติในรูปแบบอาสาสมัครที่ไม่มีค่าตอบแทนให้ และทุกคนจะต้องมาทำงานด้วยความจริงใจ ซื่อสัตย์ และไม่มุ่งหวังอามิสสินจ้างใดๆ ต้องการเพียงการสะสม "**บุญ**" เท่านั้น

(6) กิจกรรมด้านวัฒนธรรม

ชุมชนฯ จะมีการจัดงานเพื่อเปิดโอกาสให้ประชากรในชุมชนได้พบปะ สังสรรค์ร่วมกับบุคคลอื่นที่มีวิถีการดำเนินชีวิตเหมือนกัน หรือบุคคลอื่น ๆ ที่ยังคงอยู่ในโลกียชน[2] เช่น งานปีใหม่ ซึ่งเป็นงานที่แตกต่างจากงานทั่ว ๆ ไป โดยมุ่งหวังที่จะแสวงหาการขาดทุน แต่เป็นกำไรอาริยะทางจิตวิญญาณ จึงเรียกว่า "**งานปีใหม่ตลาดอาริยะ**" เป็นงานที่จะนะสินค้ามาขายในราคาที่ต่ำกว่าทุน และถือว่า "ใครที่ขาดทุนมากเท่าไหร่ จะได้กำไรอาริยะมากเท่านั้น" นอกจากนี้ ยังมีการจัดงานเพื่อจัดให้ฟ้าและดิน เรียกว่า "**งานเพื่อฟ้าดิน**" เป็นงานที่รวมเกษตรกรจากทุกเครือข่ายของชุมชนทุกภูมิภาคทั่วประเทศ เพื่อมาสัมมนาร่วมกันในการต่อยอดองค์ความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ หรือพืชพันธุ์ทางการเกษตร

---

[1] เป็นภาษาอีสาน "เฮือน" มีความหมายว่า "เรือน" ซึ่งชื่อเฮือนต่าง ๆ มีความหมายว่า เป็นสถานที่เพื่อใช้สนทนาและต้อนรับอาคันตุกะที่มาเยี่ยมเยียนชุมชน

[2] เปรียบเทียบบุคคลภายนอกชุมชนราชธานีอโศก ที่ยังดำรงชีวิตตามแนวทางของ "ทุนนิยม"

ดังนั้น อาจจะกล่าวได้ว่า "ชุมชนฯ ให้ความสำคัญในทุกกิจกรรม" และไม่สามารถแยกแยะได้ว่า สิ่งใดเป็นกิจกรรมหลัก หรือกิจกรรมใดเป็นกิจกรรมรอง เพราะชุมชนฯ จะไม่สร้างสิ่งที่ไม่จำเป็นให้เกิดขึ้นในชุมชน แม้แต่การแต่งกายของประชากรในชุมชน ยังคงเป็นแบบเรียบง่ายเหมือนกันทุกคน โดยเน้นในการใช้ผ้าไทยและการออกแบบที่ง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน

3.4.2 กิจกรรมใดที่หน่วยงานนี้ถือได้ว่าเป็นการดำเนินงานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เป็นกิจกรรมที่ดำเนินตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากชุมชนราชธานีอโศก ยึดถือแนวทางในการดำเนินชีวิตแบบพออยู่ พอกิน ซึ่งถือได้ว่าเป็นแนวทางของหลักการเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นไม่สามารถแยกกิจกรรมใดๆ ออกมาจากวิถีชีวิตเหล่านั้นได้ และทุกกิจกรรมจะมีการนำหลักธรรมของพุทธศาสนามาสอดแทรกเพื่อเป็นสิ่งเตือนใจถึงความพอประมาณ และพึงมีพึงได้ในสิ่งที่ตนต้องการเท่านั้น มิให้เกิดความโลภในการดำเนินชีวิต และสุดท้ายจะสามารถเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไปถึงบุคคลอื่นๆ ในชุมชนฯ ได้อยู่ได้ใช้อย่างเพียงพอและพอเพียงกันทุกๆ คน

3.4.3 ตามคำจำกัดความของเศรษฐกิจพอเพียง และการวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ

"เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัฒน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีจิตสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี"

การวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ

(A System Analysis of Sufficiency Economy)

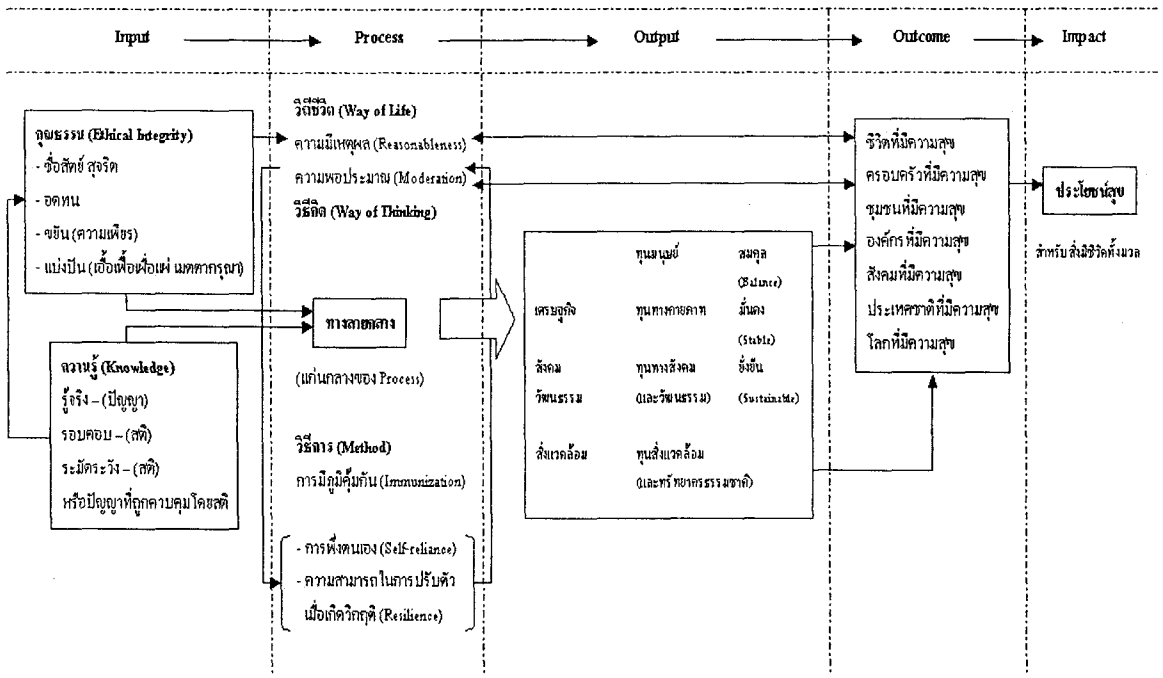

ท่านคิดว่าหน่วยงานนี้ ดำเนินงานด้วยหลักการที่สัมพันธ์กับความหมายสำคัญ (Key Words) ของเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องใดบ้าง หรือมีการใช้กระบวนการ (Process) ในขั้นตอนใดบ้าง

ชุมชนฯ นอกเหนือจากการยึดหลักของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตแล้ว **การใช้หลักธรรม** จะเป็นสิ่งที่สอดแทรกอยู่ในทุกกระบวนการ ซึ่งชุมชนฯ เรียกว่า "สามัคคีธรรม" คือ นำหลักพระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมนาสัมพุทธเจ้ามาใช้ปฏิบัติอย่างสอดคล้องกัน และให้มี "ศีล สมาธิ ปัญญา" ในการดำรงอยู่ตลอดเวลา

ดังนั้น ทุกความหมายสำคัญ (Key Words) จะสัมพันธ์ในทุกกระบวนการ (Process) เริ่มตั้งแต่ การ Input ที่จะสร้างให้ประชากรในชุมชนได้มี**คุณธรรม**และ**ความรู้** โดยจะเน้นให้เห็นจากการปฏิบัติจริง หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง **วิถีชีวิต** และ **วิธีการ** ที่นำมาสู่**ทางสายกลาง** ใน Process จะยึดหลักของความพอเพียงและมีเหตุมีผล เห็นได้จากการสร้างสิ่งที่จำเป็นจริง ๆ ในชุมชน ซึ่งจะไม่มีสิ่งที่ฟุ่มเฟือยเกิดขึ้นในชุมชนเลย ส่วนวิธีการจะสอนให้ประชากรในชุมชนใช้วิธีการคิดจาก**หลักธรรมของพุทธศาสนา** ที่ต้องยึดหลักทางสายกลางในการปฏิบัติ ส่วนวิธีการจะเกิดจากการมีคุณธรรมและความรู้ ซึ่งจะเป็นภูมิคุ้มกันให้ประชากรในชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ ส่วนในกระบวนการของ Output จะเกิดมีสิ่งต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในทุก ๆ ด้าน โดยรูปแบบของเศรษฐกิจ จะเป็นแบบสาธารณโภคี คือ ทุกอย่างจะรวมกันอยู่ที่ศูนย์กลาง มีแรงงานที่มาจากความสมัครใจ ความศรัทธา ซึ่งแวดล้อมด้วยสังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติที่ชุมชนฯ เกื้อกูลซึ่งกัน

และกันมาโดยตลอด เพราะชีวิตอยู่กับธรรมชาติ ดังนั้นชุมชนฯ จะหลีกเลี่ยงการทำลายธรรมชาติ โดยเห็นได้จากการนำขยะมาทำเป็น ขยะวิทยา หรือขยะสะอาด และการทำกสิกรรมไร้สารพิษ เป็นต้น และนำไปสู่ ความสมดุล ความมั่นคง และยั่งยืน สุดท้าย Outcome และ Impact จะเกิดขึ้นเป็น "**ประโยชน์สุข**" ซึ่งเป็นประโยชน์สุขของตนเองและสังคม นั่นคือ ชุมชนราชธานีอโศก

3.4.4 ในการดำเนินการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หน่วยงานเผชิญกับอุปสรรคหรือข้อจำกัดอย่างไรบ้าง

จากคำบอกเล่าของชุมชนฯ ที่เริ่มตั้งแต่การก่อสร้างชุมชนฯ ขึ้นมา ผู้คนชุมชนฯ มิเคยคิดว่าสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นอุปสรรค เพราะทุกก้าวย่างที่ชุมชนฯ จะกระทำจะอยู่บนพื้นฐานของ**การคิดอย่างมีสติ** และหาหนทางแก้ไขตามหลักธรรม "**อริยสัจ 4**" แม้แต่การประสบปัญหาน้ำท่วมชุมชนที่เกิดจากปัจจัยสิ่งแวดล้อมของธรรมชาติ แต่ชุมชนฯ สามารถสร้างวิกฤตตรงนั้นให้เป็นโอกาสและทำตนเองให้มีความสุขกับภัยธรรมชาตินั้น เช่น การสร้างเรือเพื่อเป็นที่พักอาศัยในระหว่างที่ประสบอุทกภัย

ส่วนปัจจัยจากภายนอก หรือแม้แต่นโยบายของภาครัฐ มิได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนฯ นี้เลย แต่กลับได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะนายอำเภอวารินชำราบ ซึ่งได้ให้การช่วยเหลือและสนับการก่อตั้งชุมชนในห้วงระยะแรก ๆ เป็นอย่างดี หรือแม้แต่การสร้างสิ่งสาธารณูปโภคต่าง ๆ เช่น ระบบไฟฟ้า ที่ได้รับการสนับสนุนจากการไฟฟ้า และชุมชนฯ ยินดีที่จะจ่ายค่าไฟฟ้าที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกับบุคคลภายนอกทั่วไป

ปัจจัยภายในที่จะเป็นอุปสรรคนั้น ผู้แทนในชุมชนฯ ที่ร่วมแลกเปลี่ยนมองว่า "การดำเนินชีวิตที่อยู่บนหลักธรรมของพุทธศาสนา" จะไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งใด ๆ เกิดขึ้น ทุกครั้งที่มีความไม่เข้าใจกัน จะมี**การใช้เหตุและผล** ในการพิจารณา ดังนั้น ความขัดแย้งในชุมชนจะไม่เกิดขึ้น และจะมี**การให้อภัย**กันเสมอ หรือที่เรียกว่า **การมีเมตตาธรรมต่อเพื่อนมนุษย์**

3.4.5 ท่านคิดว่าการดำเนินงานในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นผลดีแก่หน่วยงานนี้และประเทศชาติโดยส่วนรวมอย่างไรบ้าง

ในระยะเริ่มแรกของการก่อตั้งชุมชนฯ ซึ่งมิได้เกิดขึ้นในชุมชนฯ แห่งนี้ แต่เป็นการก่อตั้งของชุมชนอื่นที่มีแนวทางในการดำเนินชีวิตเหมือนกัน โดยในระยะแรก ๆ ที่บุคคลภายนอกยังไม่เข้าใจในแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้เกิดกระแสต่อต้านจากภายนอกหรือแม้แต่หน่วยงานรัฐ ทำให้ชุมชนนั้น ๆ ได้รับผลกระทบจากความไม่เข้าใจและไม่ได้รับการสนับสนุน แต่ในภายหลังได้เกิดแนวนโยบายของรัฐบาลที่น้อมนำแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาใช้เป็นกรอบแนวทางในการบริหารประเทศ คือ "**ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**" ทำให้ชุมชนฯ ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลเป็นอย่างดี เช่น การสร้างสิ่งก่อสร้างเพื่อใช้เป็น

สถานที่ในการเผยแพร่องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง การที่ส่วนราชการส่งบุคลากรในสังกัดมาเรียนรู้หลักการแนวคิดเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานและดำรงชีวิต เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังเชื่อว่า การยึดแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีหลักธรรมของพุทธศาสนาจะเป็นสิ่งที่จะช่วยเกื้อกูลให้สังคมไทยดำรงอยู่อย่าง**สันติ สงบ สุข** แต่จะทำอย่างไรให้ประชาชนได้เข้าใจในความพอดี พอประมาณ และพึงพอใจในสิ่งที่ตนมี อันจะนำไปสู่การลด**ความโลภ โกรธ หลง** ซึ่งเป็นกิเลสที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง

3.4.6 ถ้าหากจะให้ท่านระบุดัชนีชี้วัดความสำเร็จของการทำงานในหน่วยงานนี้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ท่านคิดว่าจะมีดัชนีอะไรบ้าง เพราะเหตุใด

ผู้ร่วมสนทนากลุ่มเห็นว่าดัชนีชี้วัดความสำเร็จของการทำงานของราชธานีอโศกตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง อาจได้แก่

(1) พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสมาชิกที่อยู่ร่วมกันในชุมชนราชธานีอโศก กล่าวคือ การที่สมาชิกในชุมชนไม่ดื่มเหล้า การไม่สูบบุหรี่ ความมักน้อย ความสันโดษ

(2) องค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติงานจริงในชุมชนราชธานีอโศก กล่าวคือ ในชั่วโมงเรียนภาคกลางวัน โรงเรียนมีการกำหนดให้นักเรียนมีการปฏิบัติงานด้านวิชาชีพเพื่อฝึกฝนทักษะการทำงาน การแก้ปัญหาและการตัดสินใจด้วยตนเอง

(3) ความสามารถในการอยู่รอดในช่วงสภาวะวิกฤติทางอากาศ (น้ำท่วม) กล่าวคือ ความสามารถในการใช้ชีวิตและดำเนินกิจกรรมต่างๆบนเรือในช่วงที่เกิดสภาวะน้ำท่วมซึ่งเกิดขึ้นเกือบทุกปีในช่วงเดือนกรกฎาคม

(4) ความสงบและสันติสุขในการดำเนินชีวิตในชุมชนราชธานีอโศก กล่าวคือ ไม่มีการลักขโมยในชุมชน ไม่มีการขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ส่วนตน

3.4.7 จะใช้แผนภูมิการวิเคราะห์เชิงระบบดัชนีดังกล่าวจะอยู่ส่วนไหนบ้าง (เช่น ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลลัพธ์ และผลกระทบของกระบวนการ)

ผู้ร่วมสนทนากลุ่มเห็นว่า ดัชนีชี้วัดความสำเร็จทั้ง 4 ดัชนี อาจอยู่ในส่วนต่างๆของแผนภูมิการวิเคราะห์เชิงระบบดังนี้

ดัชนีชี้วัดตัวที่ 1 คือ พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสมาชิกที่อยู่ร่วมกันในชุมชนราชธานีอโศก จะอยู่ในส่วนของ **ปัจจัยนำเข้า (Input)** ของแผนภูมิการวิเคราะห์เชิงระบบ ที่เกี่ยวกับคุณธรรม (Ethical Integrity)

ดัชนีชี้วัดตัวที่ 2 คือ องค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติงานจริงในชุมชนราชธานีอโศก จะอยู่ในส่วนของ**ปัจจัยนำเข้า (Input)** ของแผนภูมิการวิเคราะห์เชิงระบบ ที่เกี่ยวกับความรู้ (Knowledge)

ดัชนีชี้วัดตัวที่ 3 คือ ความสามารถในการอยู่รอดในช่วงสภาวะวิกฤติทางอากาศ (น้ำท่วม) ในชุมชนราชธานีอโศก จะอยู่ในส่วนของ **กระบวนการ (process)** ของแผนภูมิการวิเคราะห์เชิงระบบที่เกี่ยวกับ**วิธีการ** (Method) ซึ่งประกอบด้วย การพึ่งตนเอง และความสามารถในการปรับตัวเมื่อเกิดวิกฤติ

ดัชนีชี้วัดตัวที่ 4 คือ ความสงบและสันติสุขในการดำเนินชีวิตในชุมชนราชธานีอโศก จะอยู่ในส่วนของ **ผลลัพธ์ (Outcome)** ของแผนภูมิการวิเคราะห์เชิงระบบ ที่เกี่ยวกับ ชีวิต ครอบครัว ชุมชน องค์กร สังคม ที่มีความสุข

3.4.8 ดัชนีที่ท่านนำเสนอสามารถทำเป็นตัวเลขเชิงปริมาณที่นำมาวัดได้จริงหรือไม่

ดัชนีที่นำเสนอบางตัวอาจสามารถทำเป็นตัวเลขเชิงปริมาณได้ เช่น **ดัชนีชี้วัดตัวที่1** (พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสมาชิกที่อยู่ร่วมกันในชุมชนราชธานีอโศก) ในเรื่องการที่สมาชิกในชุมชน**ไม่ดื่มเหล้า การไม่สูบบุหรี่** อาจวัดเป็น**ร้อยละ**ของผู้ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ในชุมชน กล่าวคือ ถ้าค่าร้อยละที่คำนวณได้มีค่าต่ำกว่า ร้อยละ 5 (ยังไม่มีข้อสรุปเรื่องตัวเลขที่แน่นอน) ถือว่าชุมชนอยู่ในข่ายของความพอเพียงในประเด็นคุณธรรม เป็นต้น

ในขณะที่ดัชนีชี้วัดตัวที่ 1 (พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสมาชิกที่อยู่ร่วมกันในชุมชนราชธานีอโศก) ในเรื่อง**การความมักน้อย ความสันโดษ** อาจคำนวณเป็นเชิงปริมาณโดยคำนวณจากรายได้ และทรัพย์สินที่ครอบครองที่มีเพียงพอสำหรับการดำเนินชีวิตปกติเท่านั้น เช่น ค่าอาหารที่เพียงพอสำหรับการกินพออิ่มในแต่ละมื้อ เสื้อผ้าที่มีเพียงพอสำหรับหมุนเวียนใส่ในหนึ่งสัปดาห์ ค่ายารักษาโรคที่มีใช้ยามเจ็บป่วย ที่อยู่อาศัยที่มีความแข็งแรง ปลอดภัยเพียงพอสำหรับสมาชิกครอบครัว เป็นต้น หากใครมีเงินหรือทรัพย์สินมากกว่าที่จำเป็นในการดำรงชีวิตดังกล่าวอาจถือได้ว่าไม่อยู่ในข่ายมีความพอเพียงในประเด็น**การความมักน้อย ความสันโดษ** อย่างไรก็ดียังไม่สามารถสรุปเป็นตัวเลขสำหรับรายได้ และทรัพย์สินที่ครอบครองที่จะใช้เป็นเกณฑ์วัดความพอเพียงในประเด็นดังกล่าวนี้

ในชุมชนราชธานีอโศกมีข้อกำหนดให้ สมาชิกของชุมชนไม่รับเงินเพื่อใช้สำหรับส่วนตัว แต่จะรวมรายได้ทั้งหมดให้เป็นส่วนของกองกลาง(สาธารณโภคี) และค่าใช้จ่ายสำหรับการดำเนินชีวิตของสมาชิกในชุมชนทั้งหมดจึงใช้เงินกองกลางเท่านั้น โดยมีผู้ที่มีหน้าที่บริหารจัดการการเงินกองกลางคอยดูแลเงินทั้งหมด สมาชิกแต่ละคนจึงไม่มีเรื่องของการสะสมเงินหรือทรัพย์สินใดๆ หรือถ้ามีก็น้อยมาก เช่น นางมิ่งหมาย มุ่งมาจน (บุญเฉลียว) มีเงินฝากธนาคาร 120 บาท มีเสื้อผ้า 4 ชุด และมอบเงินบำนาญเกือบทั้งหมดในแต่ละเดือนให้แก่กองกลาง จากข้อมูลดังกล่าวจึงน่าจะถือได้ว่าชุมชนราชธานีอโศกดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง

3.4.9 ท่านคิดว่ารัฐบาลควรทำอะไรบ้าง หรือช่วยให้หน่วยงานของท่านได้ดำเนินการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้ดียิ่งขึ้น

ผู้ร่วมสนทนากลุ่มเห็นว่ารัฐบาลควรมีนโยบายที่สามารถควบคุมการแพร่ระบาดของอบายมุขที่มอมเมาประชาชนอย่างมากในปัจจุบัน กล่าวคือเหล้า บุหรี่และ สิ่งเสพติดต่างๆ เป็นสิ่งฟุ่มเฟือยและไม่จำเป็นและมีผลเสียต่อร่างกาย ทำให้สิ้นเปลืองเงินทอง และเกิดความเสียหายต่างๆ มากมายที่จากการกระทำที่ขาดสติยั้งคิด หากรัฐบาลสามารถควบคุมหรือ ลดการเสพอบายมุขทั้งหลายของประชาชนได้ ก็จะทำให้เกิดความประหยัดค่าใช้จ่ายในการซื้อหาอบายมุข รวมไปถึงรายจ่ายอันเนื่องมาจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจาการกระทำที่ขาดสติ

3.4.10 ท่านคิดว่ารัฐบาลควรทำอะไรบ้าง ในการส่งเสริมให้มีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงให้มีการปฏิบัติเพิ่มมากขึ้น

ผู้ร่วมสนทนากลุ่มเห็นว่าสิ่งสำคัญที่จะทำให้เศรษฐกิจพอเพียงเกิดความยั่งยืนในทางปฏิบัติ คือ สิ่งแวดล้อมทางสังคมต้องเอื้ออำนวยแก่สภาพการดำรงชีวิตในแนวทางนี้ ตัวอย่างเช่น ผู้ที่มาอบรมที่ราชธานีอโศกจะสามารถปฏิบัติตนตามแนวทางของราชธานีอโศกได้ขณะที่ฝึกอบรม แต่เมื่อกลับบ้านสู่สภาพแวดล้อมแบบเดิมก็ทำให้กลับไปปฏิบัติตนแบบเดิม จึงเป็นเรื่องลำบากที่จะทำให้เกิดการปฏิบัติอย่างยั่งยืนตามแนวทางนี้ หากรัฐบาลมุ่งสร้างสิ่งแวดล้อมทางสังคมให้เอื้ออำนวยแก่สภาพการดำรงชีวิตในแนวทางนี้ โดยส่งเสริม การกระตุ้น และเน้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญ และเกิดการปฏิบัติตนเศรษฐกิจแบบพอเพียงผ่านทางนโยบายต่างๆ อย่างต่อเนื่องก็จะทำให้เกิดความสำเร็จมากขึ้น

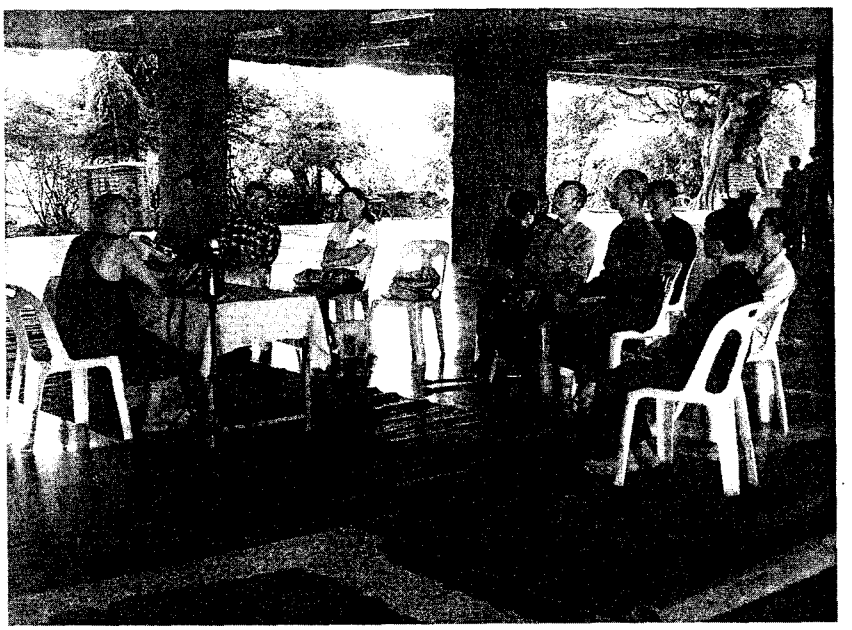

แผนภาพที่ 66 การจัดทำ Focus Group เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2550 ณ ราชธานีอโศก

3.4.11 ท่านมีความเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่นๆเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรบ้าง

การทำงานร่วมกันอย่างกลมกลืนระหว่าง วัด โรงเรียนและชุมชน ของราชธานีอโศก ทำให้การดำเนินชีวิตตามแบบเศรษฐกิจพอเพียงมีความมั่นคงและยั่งยืน เพราะสมาชิกในชุมชนได้ยึดหลักพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด จึงดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของความมักน้อย และสันโดษ ตลอดจนมีความขยันและมุ่งมั่น จึงสามารถเอาชนะอุปสรรคต่างๆที่เกิดขึ้นจากการดำรงชีวิตตามแบบเศรษฐกิจพอเพียง

รายนามคณะวิจัย

ที่ปรึกษาโครงการ

ดร.กอบศักดิ์ ภูตระกูล
ดร.ปรียานุช พิบูลสราวุธ
คุณเตชพล ฐิตยารักษ์

คณะผู้วิจัย

ศาสตราจารย์ ดร.อภิชัย พันธเสน	หัวหน้าโครงการ
ท่านผู้หญิง ดร.สุธาวัลย์ เสถียรไทย	นักวิจัย
รศ.ปาริชาติ วลัยเสถียร	นักวิจัย
รศ.ดร.ปัทมาวดี โพชนุกูล ซูซูกิ	นักวิจัย
ผศ.ดร.จำนง สรพิพัฒน์	นักวิจัย
ผศ.ดร.โสภารัตน์ จารุสมบัติ	นักวิจัย
รศ.ดร.เรณู สุขารมย์	นักวิจัย
นายพิศิษฐ์ ชาญเสนาะ	นักวิจัย
ดร.ฐิติพล ภักดีวานิช	นักวิจัย
อาจารย์ชญานี ชวะโนทย์	นักวิจัย
นางสาวอุษา บุญญเลสนิรันดร์	ผู้ช่วยนักวิจัย
นางสาวสกุลวลัย มะนะโส	ผู้ช่วยนักวิจัย
นางสาวมณีรัตน์ จริยธรรมวัติ	ผู้ช่วยนักวิจัย
นายพลกริช ฉายารักษ์	ผู้ช่วยวิจัยประจำสภาที่ปรึกษา

ผู้จัดการโครงการ

นางดลจิตต์ ยุกตะนันทน์

รายงานฉบับสมบูรณ์

Final Report

โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำดัชนีชี้วัดภาวะเศรษฐกิจและสังคม โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง